

*Національна академія наук України
Інститут історії України НАН України
Головна редакційна колегія науково-документальної
серії книг «Реабілітовані історією»
Служба безпеки України
Національна спілка краєзнавців України
Українське культурно-просвітницьке товариство «Меморіал»
імені В. Стуса
Миколаївська обласна державна адміністрація
Миколаївська обласна рада*

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

Науково-документальна
серія книг

Київ–Миколаїв–2013

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

У ДВАДЦЯТИ СЕМИ ТОМАХ

ГОЛОВНА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СОЛДАТЕНКО В.Ф.

(голова редколегії)

ЛИТВИН В.М.

(головний редактор)

СМОЛІЙ В.А.

(заступник голови)

РЕСНТ О.П.

(заступник голови)

КОКІН С.А.

(заступник голови)

РУБЛЬОВ О.С.

(заступник голови)

БАЖАН О.Г.

БОГУЦЬКИЙ Ю.П.

БОРЯК Г.В.

ВДЕНСЄВ Д.В.

ПОДКУР Р.Ю.

(відповідальний

секретар)

КРЕМЕНЬ В.Г.

КРИВОШЕЯ В.В.

ЛЕВЕНЕЦЬ Ю.А.

ЛЕКАРЬ С.І.

ЛОЗИЦЬКИЙ В.С.

МАКОВСЬКА Н.В.

МУЗИЧУК О.В.

НОВОХАТЬКО Л.М.

ПАПАКІН Г.В.

ТАБАЧНИК Д.В.

ТЕРЕЩЕНКО Ю.В.

УСЕНКО І.Б.

ЧАЙКОВСЬКИЙ А.С.

Київ–Миколаїв–2013

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Книга шоста

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

ЗАЙЦЕВ Ю.О.
КОТЛЯР Ю.В.
ЛІНЬОВ А.А.
ЛОГВІН А.А.
МАКАРЧУК С.С.
НІКОЛАЄВ І.Є.
ПОГОРЕЛОВ А.А.
ТАШЛАЙ Л.Б.
ТОПОРОВ Г.А.
ТОПОРОВ І.Г.
ТРИГУБ О.П.

Світогляд – 2013

ББК 63.3(4УКР)6

УДК 94(477)

Р31

Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах» готується і виходить згідно з постановою Президії Верховної Ради України № 2256-ХІІ від 6 квітня 1992 р. та постановою Кабінету Міністрів України № 530 від 11 вересня 1992 року.

Відповідальний редактор випуску:

Макарчук С.С.

Рецензенти:

Солдатенко В.Ф. – член-кореспондент НАН України;

Михайлуца М.І. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства Одеського національного морського університету;

Сінкевич Є.Г. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та внутрішньої політики Чорноморського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили

Р31 Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Миколаївська область. Книга 6. / Миколаївський обласний центр пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності. — Київ : Світогляд, 2013. — 663 с.

ISBN 978-966-8837-06-01

ISBN 978-966-8837-17-04 (Кн.6)

Вміщені у виданні наукові статті, біографічні нариси, спогади хронологічно охоплюють період від початку 1920-х рр. до повоєнного часу. Будучи різноплановими тематично, за стилем подачі матеріалу, всі вони об'єднані єдиною метою – розкрити на прикладі окремих архівно-кримінальних справ механізм проведення державного терору радянської доби.

Виявлені архівні документи демонструють читачу повсякденну роботу каральних органів: взяття у розробку, фальшування свідчень із застосуванням фізичного впливу, катувань та шантажу, цинізм позасудових та судових органів.

У шостому томі наведені біограми 1292 репресованих жителів Миколаївщини (літери «Г», «У», «Ф»).

Книга розрахована на науковців, викладачів, учителів, студентів, учнів загальноосвітніх шкіл та всіх, хто цікавиться історією нашої країни.

ББК 63.3(4УКР)6

УДК 94(477)

ISBN 978-966-8837-06-01

ISBN 978-966-8837-17-04 (Кн.6)

© Миколаївський обласний центр пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності, 2013

ПЕРЕДМОВА

До уваги читача пропонуються результати науково-дослідницької роботи, проведеної науковцями та співробітниками Обласного центру пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності в межах науково-документальної програми «Реабілітовані історією. Миколаївська область».

Вміщені у виданні наукові статті, біографічні нариси, спогади хронологічно охоплюють період від початку 1920-х рр. до повоєнного часу. Будучи різноплановими тематично, за стилем подачі матеріалу, всі вони об'єднані єдиною метою – розкрити на прикладі окремих архівно-кримінальних справ механізм проведення державного терору радянської доби.

На підставі документів, виявлених та опрацьованих у Центральному державному архіві громадських об'єднань України, Галузевому державному архіві Служби безпеки України, державних архівах Одеської та Херсонської областей були висвітлені маловідомі аспекти історії Миколаївщини. Науковці дослідили життєвий шлях та боротьбу отамана Кирила Лихо-Боднарука, розкрили масштаби повстанського руху на Півдні України, оприлюднили трагічні подробиці щодо репресій громадських та політичних організацій, представників духовенства, мирян наприкінці 1920 – початку 1930-х років.

В опублікованих наукових статтях та документах увага читача акцентується на деталях та невідомих аспектах функціонування державного терору.

Виявлені архівні документи демонструють читачу повсякденну роботу каральних органів: взяття у розробку, фальшування свідчень із застосуванням фізичного впливу, катувань та шантажу, цинізм позасудових та судових органів.

Відчуті гнітючу атмосферу страху, під тиском якого перебували громадяни радянського суспільства, допомагають накази НКВС СРСР, інструкції з проведення обшуків, арештів, проведення слідства, щодо підбору кадрів, які віднайдені у архіві Управління внутрішніх справ Миколаївської області.

Деякі сюжети, започатковані в попередніх книгах обласного тому (зокрема – доля репресованих учасників підпілля періоду Великої Вітчизняної війни, «справа інженера Вермана»), продовжені у пропонованій читачеві книзі.

Опубліковані у шостій книзі численні документальні матеріали логічно поєднані зі змістом статей та нарисів.

В книзі наведені біограми 1292 репресованих жителів Миколаївщини (літери «Т», «У», «Ф»).

Вагому допомогу в підготовці даної роботи надали директор Державного архіву Миколаївської області Л.Л. Левченко, співробітник держархіву Л.С. Клімова, керівник сектору архівного забезпечення Управління СБУ в Миколаївській області О.В. Мозулевська та начальник архіву відділу режимно-секретного та документального забезпечення Управління МВС України в Миколаївській області Г.С. Абеленцева, заступник начальника Галузевого державного архіву Служби безпеки України С.А. Кокін.

Постійну підтримку у підготовці рукопису книги колектив Обласного центру отримував від департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Миколаївської обласної державної адміністрації, депутатів Миколаївської обласної ради.

РОЗДІЛ І

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ НА МИКОЛАЇВЩИНІ У 1920–1950-Х РР.

Котляр Ю.В.

ОТАМАНИ ЛИХО В БОРОТЬБІ ЗА СВОБОДУ УКРАЇНИ

Дослідження життєвого шляху учасників боротьби за незалежність України у складі військових формувань Центральної Ради, Директорії УНР, повстанських загонах відновлює історичну справедливість та правдиву історію українського визвольного руху ХХ ст.

Основним методом вивчення є – біографічний. І. Маноха визначає його як систему засобів дослідження, діагностики, корекції та проектування життєвого шляху людини¹. Н. Пов'якель пропонує використовувати цей метод як «систему способів вивчення життєвого шляху особистості»². Ми ж вивчаємо біографію особистості в контексті тієї історичної епохи, під час якої вона діяла. При цьому людина постає не просто складовою картини світу, але й виступає як активний учасник історичних та суспільних процесів.

У хронологічних межах 1919–1922 рр. на території України діяли щонайменше три отамани на прізвище або під псевдонімом – «Лихо». Тому завдання нашого дослідження було виокремити серед них того, хто був причетний до повстанського руху на території сучасної Миколаївської області, та простежити його життєвий шлях.

Історіографія щодо отаманів Лихо – не значна. По-перше, виділимо публікації, в назвах яких використано прізвище або псевдонім «Лихо». Це цикл газетних публікацій краєзнавця і письменника М. Ковальчука «Хто він, отаман Лихо?»³, надрукованих у 1995 р. в «Прибузькому віснику», а також стаття Л. Петрова «Отаман Лихо (Якубенко) керівник повстанського руху Гайсинщини і Брацлавщини» в тезах доповідей XII Вінницької історико-краєзнавчої конференції (1993 р.)⁴. По-друге, праці, в яких певні розділи або підрозділи присвячені отаманові Лиху. Це монографія Р. Ковалю «Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії»⁵ та краєзнавча публікація вже згаданого М. Ковальчука «Катеринка на Кодимі. Історичні розповіді про виникнення та розвиток села»⁶. По-третє, публікації, в яких є згадка про отаманів Лихо в контексті дослідження подій та біографій особистостей. До них слід віднести роботи В. Шкварця⁷, Ю. Котляра⁸, К. Завальнюка⁹ та Д. Красносілецького¹⁰.

Головним джерелом для нашої публікації стали матеріали восьмитомної справи № 44224 «Про петлюрівську к-р повстанську організацію у Первомайському повіті в 1921 р.», що зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки України.

Лихо (Дорошеко-Якубенко). З історії українського повстанського руху відомо про діяльність отамана Лиха (Дорошенка-Якубенка). Його справжнє ім'я поки що залишається не встановленим, так як в джерелах воно не вказується. Народився він у 1888 р. в Кам'янець-Подільському повіті Подільської губернії в родині православно-го священика. Лютневу революцію 1917 р. зустрів у царській армії в чині поручника. Вступив до Армії Української Народної Республіки, брав участь у бойових діях і дослужився до звання підполковника¹¹. У 1920 р. очолив повстанське формування під назвою «1-й Надбужанський повстанський полк».

Діяльність цього отамана пов'язана із 7-м повстанським районом, який охоплював територію Уманського, Гайсинського, Липовецького та східну частину Брацлавського повітів. 5 лютого 1921 р. більшовики повідомляли: «Телефонний зв'язок Тернівка-Теплик перерваний. Глибочок і Побірка Соболевської волості зайняті бандою Лиха, у якій до 1000 чоловік. Загін червоноармійців, що знаходився в цьому районі, після сильного бою відступив у Соболівку». 16 лютого 1921 р. загін Лиха чисельністю до 60 осіб між станціями Дохно–Яланець обстріляв з кулеметів поїзд, який після цього зупинився. Повстанцями роззброєно двадцять червоноармійців, одного вбито. 21 лютого 1921 р. загоном Лиха в 200 шабель спалено будинок виконкому в містечку Брацлав¹². 20 чоловік брацлавської міліції, втративши 5 чоловік вбитими, розбіглися¹³.

Є відомості, що отаман Лихо у березні 1921 р. побував у Румунії, де отримав повноваження на право підняти повстання в Уманському, Брацлавському та Липовецькому повітах¹⁴.

Основні партизанські сили 7-го району були об'єднані в 144-й Повстанській Надбужанській дивізії, сформованій за наказом С. Петлюри від 24 січня 1921 р. За час існування дивізії її структура змінювалася, але на момент створення командиром був Хмара, його помічником Лихо, осавулом стройової частини – старшина Суворов (Суворін)¹⁵.

Навесні 1921 р. у складі загону отамана Лиха вже перебувало до 850 бійців, а на озброєнні було 10 кулеметів¹⁶. У березні він здійснив 52 бойові операції, в ході яких загинули 40 партійних працівників і червоноармійців. Було відбито 2 тисячі пудів зерна і велику кількість лісозаготівельного інвентаря.

11 березня 1921 р. загін Лиха чисельністю в 170 шабель зайняв містечко Гранів, в якому створено виборний комітет (від повстанців до нього увійшов місцевий уродженець сотник М. Межовий). 13 березня 150 вершників Лиха захопили містечко Теплик, взявши з місцевого населення контрибуцію. 16 березня 1921 р. повстанці Лиха та Хмари зайняли села Нижній та Вищий Ташлик Теплицької волості а також Серединку і Серебряю Тернівської волості. Згодом оволоділи й містечком Тернівка¹⁷.

Наступні повідомлення більшовицької розвідки (станом на 19 березня 1921 р.) констатують наявність серйозних розбіжностей серед повстанців. Це виглядає тим більше дивним, якщо згадати недавнє об'єднання повстанських загонів Цісаря, Хмари, Чуприни та Цимбалюка. І все ж в офіційному повідомленні каральних органів червоних значиться: «Бандит Хмара до останнього часу був помічником Лиха, але тепер відокремився, оскільки між ними сталася сварка на ґрунті грабежу Хмарою населення, що Лихо забороняє, і говорить, що потрібно лише грабувати євреїв, комуністів і сім'ї червоноармійців, що пішли в Червону армію. Після цієї сварки Хмара відокре-

мився від Лиха і організував банду в 50–60 чоловік, яка також іменує себе Надбужанським повстанським полком»¹⁸.

Відомості про організаційну структуру загону Лиха суперечливі. По-перше, він входив до складу 144-ї дивізії, тому міг мати окрему структуру лише тоді, коли дивізія ще не була створена, або коли вона вже розділилася на окремі підрозділи. Можливо, що більшовицька агентура просто плутала або ототожнювала загопи Хмари і Лиха. Очевидно, що саме так можна пояснити суперечливі дані щодо його чисельності. Адже, майже в один і той самий час повідомлялося то про 600 чоловік¹⁹, то про 300 піхоти і 50 кавалеристів²⁰, то про 200 шабель та 600 піхотинців²¹.

У квітні Лихо відокремився від дивізії й пішов на Київщину, звідки в травні перейшов у Кременчуцьку губернію, а в кінці місяця, повернувшись на Поділля, знову приєднався до дивізії, після чого у ній налічувалося 1600 кіннотників та 500 піших бійців.

У червні 1921 р. повстанським організаціям було нанесено важкого удару – більшовики розгромили Всеукраїнський Повстанський Комітет з осідком на Брацлавщині на чолі з отаманом А. Бондаренком, який об'єднував повстанські загопи отаманів Заболотного, Вовка, Біди, Трейка, Богуна, Лиха, Орла-Гальчевського, Пугача, Хмари, Сірка, Черкаса, Дубчака, Могили, Волинця, Струка, Клепача, Наливайка, П'ятенка, Хрестового та інших, що діяли на Поділлі під загальним керівництвом призначеного Головним отаманом С. Петлюрою полковника Карого-Яворського²². Однак незважаючи на важкі втрати, позбавлені єдиного керівництва і зв'язку із центром, повстанці продовжували боротьбу.

У серпні 1921 р. загін Лиха зазнав великих втрат, і в нього залишилося лише 24 кіннотники. Під впливом поразок бійці перебували у здеморалізованому стані. Отаман виступав категорично проти амністії, але під впливом Онищука почав вагатися і не заважав своїм козакам та старшинам здаватися²³. Він і сам зробив спробу, але Онищук, який на той час знову перейшов до повстанства, заарештував отамана і весь його штаб. Члени штабу Кривонос, Флерка, Рюрик і Плахотнюк втекли разом з Нечаем і здалися. Проте Лихо, тепер вже спільно з Онищенком, знову розпочав боротьбу.

3 жовтня 1921 р. отаман Лихо разом з 45-ма повстанцями потрапив у оточення. Повстанський загін було розгромлено. Ліквідації Лиха сприяв амністований Голенко, який в бою 4 жовтня поранив його в ногу. Не бажаючи здаватися, отаман застрелився. Частина бійців загону під командуванням Галайди розійшлися по домівкам, а решта – здалися в листопаді 1921 р.²⁴.

Мирон Лихо. Бойовий шлях одного з керівників повстанців – Мирона Лиха був пов'язаний з діяльністю отамана Я. Гальчевського (Гольчевський, Орел, Орлик, Орлов, Орловський, Войнаровський)²⁵ на Правобережній Україні в 1921–1922 рр. Із січня 1921 р. Я. Гальчевський разом з помічниками В. Сензюком та М. Лихом займалися агітаційною роботою, організацією інформаційно-розвідницької служби та відновленням повстанського загону²⁶. 1 квітня 1921 р. в лісі біля Карпового яру, що неподалік с. Бруслинова на Поділлі, відбулася перша нарада, у якій брали участь 13 повстанців на чолі з О. Грабарчуком²⁷. На ній Я. Гальчевський під псевдонімом «Орел» був обраний отаманом. 5–6 квітня до загону приєдналися повстанці з району м. Хмільника та с. Дяківці–Літинка–Сахни, у результаті чого їх кількість зросла до 40 осіб²⁸. Ознайомивши бійців з програмними та дійними засадами руху, отаман Гальчевський роз-

почав навчання з тактики ведення повстансько-партизанської боротьби. 7 квітня біля с. Кам'яногірка він організував три групи – «сотні». До складу кожної з них входили 12 козаків на чолі з командантом. Командиром першої він призначив О. Грабарчука, другої – В. Сензюка а третьої – М. Лиха²⁹.

15 квітня 1921 р. отаман Я. Гальчевський розіслав «сотні» на два тижні у рідні краї із завданням вести боротьбу у тилу ворога. Загін Лиха активно оперував в м. Хмільнику та навколишніх селах³⁰.

Кожен із вказаних повстанців на прізвище або під псевдонімом *Лихо* боровся за свободу України, але діяли вони за межами Миколаївщини. Тому в нашому дослідженні ми більш докладно зупинимо увагу на життєвому шляху ще одного отамана – Лиха-Бондарука.

Лихо-Бондарук. Кирило Євлампійович Бондарук народився у 1898 р. в с. Катеринці Ананьївського повіту Херсонської губернії (в наш час – Первомайський район Миколаївської області). Навчався спочатку у місцевій парафіяльній, а згодом у земській школі. Ріс допитливим, нічого не сприймаючи на віру. Місцевого священика Станішевського поважав за щирість, світлий розум та красномовство. Особливий вплив на К. Бондарука мав учитель «русской словесности» Л. Петренко, який відзначався демократизмом і людяністю. Від нього Кирило довідався чому у повсякденному житті вони спілкуються українською, у школі усі предмети викладають – «великорусською», а церковну службу відправляють іншою. Завдяки Петренку, Кирило ще з дитинства усвідомив себе українцем, а не «малоросом», а Тарас Шевченко став для нього провідною зіркою на все життя³¹.

Зростав Кирило міцним і дужим. Хоча й був запальним, однак завжди намагався вчасно стримувати власний темперамент, уважно вислуховував співрозмовника, навіть якщо йому не подобалося те, що той говорив. Змалку любив справедливість, заступався за менших та слабших. За це у селі його – як людину пряму, щиру і правдиву – поважали, а дехто й побоювався. Для багатьох сільських хлопчаків К. Бондарук став взірцем, вони намагалися усіляко його наслідувати.

У лютому 1917 року селом поповзли чутки про зречення імператора, а за кілька днів з Ананьїва приїхав представник нової влади й усі чутки одразу стали реальністю – він підтвердив, що «царя скинули», але катеринчанам потрібно зберігати витримку і виконувати усі розпорядження Тимчасового уряду. Хлопця це не зацікавило. А коли надійшла звістка про створення Української Центральної Ради та початок формування українських військових підрозділів, К. Бондарук поїхав до повітового центру, виміняв у колишнього жандарма за чотири золоті червінці шаблю та револьвер, придбав військову форму і вирішив податися до Умані, де за чутками у цей час відбувалося формування українських частин. Після певних роздумів К. Бондарук відвідав отця Станішевського, взявши в нього благословення на боротьбу за свободу України³².

Перша світова війна і перемога Лютневої буржуазно-демократичної революції 1917 р. у Росії активізували демократичні процеси в Україні, привели до згуртування національних сил, завдяки чому на початку березня 1917 р. у Києві було створено Центральну Раду. З огляду на невід'ємне право українського народу на самовизначення та відродження багатовікової державної традиції, а також реалії політичної ситуації в Росії, Центральна Рада, що на початку функціонування мала лише статус місь-

кої громадської організації, поступово здобула загальне визнання різних суб'єктів політичної системи, що зафіксували з'їзди, конференції, численні збори, і активно розширювала свої повноваження. Вона перетворилася на провідника національно-визвольної боротьби всього українського народу, який демонстрував прагнення до створення суверенної держави.

Український військовий рух періоду 1917 – першої чверті 1918 рр., за визначенням В. Голубка, завдяки своїй масовості, радикалізму й організованості зайняв чільне місце в державному відродженні України і став каталізатором всього революційного процесу³³. Але особливість закладення підвалин Української національної армії полягала в тому, що ініціатива українізації армії надійшла не від провідних політичних партій, які мали найбільший вплив у Центральній Раді, а від Українського Військового Клубу ім. гетьмана П. Полуботка, заснованого М. Міхновським³⁴. Більшість членів Центральної Ради у той час схилилася до думки М. Грушевського і В. Винниченка, які були категорично проти формування і утримування власної армії³⁵. «Військо і військовослужбовці не мали ніколи популярності в колах української свідомої інтелігенції», – свідчить З. Стефанів³⁶. Вимоги, що їх висував військовий рух, а з ним і уся національно-визвольна боротьба, не вміщувалися у вузькі рамки планованої федерації і викликали побоювання лідерів Центральної Ради, що Тимчасовий уряд звинуватить їх у націоналізмі і сепаратизмі.

Проте, саме активність самостійників, зорганізований ними 3-тисячний солдатський мітинг з вимогою надати їм статус окремої української частини, змусив М. Грушевського визнати необхідність українізації війська: «Коли армія дізнається про формування української частини, вона піде за нами, у протилежному випадку – буде незгода»³⁷. Лише страх перед масштабом і напором цього руху, а не бачення в ньому реальної військової сили, яка могла б забезпечити саму її діяльність, змусив Центральну Раду взяти на себе організацію першого Всеукраїнського військового з'їзду.

В Умані Кирило разом зі своїм односельцем Степаном Доценком вступили до полку імені П. Полуботка і вже незабаром у складі Уманського куреня прибули до Києва, де були зараховані до загону, що здійснював охорону Центральної Ради та уряду України³⁸.

Другий військовий з'їзд, незважаючи на заборону Тимчасового уряду, відбувся за участі 1976 делегатів 5-10 червня 1917 року. На ньому був проголошений I Універсал. З промовою до військових виступив Симон Петлюра: «Де б ви не були, на якому б фронті не воювали, скрізь оберігайте волю України та революцію...». У охороні з'їзду знаходився й К. Бондарук. С. Петлюра особисто інструктував варту перед початком, а згодом провів із кожним охоронцем індивідуальну співбесіду. К. Бондарук схвально відгукнувся про промову, чим привернув увагу до себе. Симон Васильович запропонував йому стати слухачем Першої Київської юнацької (юнкерської) школи імені Б. Хмельницького, яка щойно відкрилася у Києві³⁹.

II Універсал під тиском самостійників порушив на найвищому рівні питання проведення українізації війська. Проте велике обурення у військах викликала необхідність узгодження цього питання з російськими військово-громадськими організаціями. Це яскраво продемонстрував виступ полку ім. гетьмана П. Полуботка. Він мав призвести до передачі Центральній Раді повноти влади в Україні, але та відмовилася. На думку її керівників, розстановка політичних сил на початку липня 1917 р. давала можли-

вість досягти успіху мирним шляхом, адже на той час російські війська були вкрай деморалізовані провалом наступу на фронті і їм було не до придушення повстань⁴⁰.

Учасник повстання М. Падалка зазначив: «Центральна Рада забула, що в політиці вищим аргументом справедливості є добре організована і велика дисциплінована армія. Політики Центральної Ради не уявляли собі, проти кого й з ким доведеться воювати Україні, сконструйованій на кришталеві чистих демократичних принципах... Витворене в їхній уяві вільне співжиття народів бувшої царської Росії не лишало місця для непорозумінь, які б треба було вирішувати силою зброї..., партійні ілюзії не давали більшості бачити те, про що кричали реалістичні елементи українського громадянства і вояцтва»⁴¹.

Перше бойове хрещення Кирило Бондарук отримав під Крутами у січні 1918 року. Боем біля станції Крути, розташованої між Бахмачем і Ніжином, керував сотник армії УНР А. Гончаренко. У ньому взяли участь чотири сотні Першої київської юнацької школи ім. Б. Хмельницького (до 400 юнкерів) та Перша сотня Студентського куреня Січових Стрільців (116–130 осіб), 20 старшин. На озброєнні у них було 16 кулеметів і саморобний бронепоезд – гармата на залізничній платформі. Їм протистояла 4–6-тисячна армія революційних військ більшовицької Росії на чолі з М. Муравйовим, що складалась з червоногвардійців, солдат-росіян та балтійських матросів у супроводі артилерії та бронепоезду. В ході бою, що тривав з ранку до вечора, українці відбили кілька атак, обидві сторони зазнали значних втрат. Під натиском переважаючих сил ворога українське військо, забравши вбитих і поранених, відступило до ешелону, що чекав у кількох кілометрах від станції. Руйнуючи за собою залізничну колію, вони рушили в напрямку до Києва і на станції Бобрик об'єдналися з Гайдамацьким кошем Слобідської України під командою С. Петлюри. Відступаючи у сутінках, одна чота (взвод) студентської сотні заблукала і потрапила у полон; 27 студентів і гімназистів були розстріляні. Втрати українського війська склали до 300 бійців і 10 старшин (убитих, поранених, полонених, пропалих безвісти)⁴².

Курінь, в складі якого перебував Кирило, воював на правому фланзі. Після бою відбулася ще одна зустріч К. Бондарука і С. Петлюри, яка ще більше зблизила їх.

Стримати і зупинити навалу переважаючих більшовицьких військ не вдалося. 9 лютого Центральна Рада евакуювалася з Києва і тимчасово зупинилася в містечку Сарни. Тут К. Бондарукові, як і всім, хто залишився живим зі старшого курсу школи імені Б. Хмельницького присвоїли старшинське (офіцерське) звання – хорунжий. Саме з того часу життєвий шлях і військова кар'єра К. Бондарука переплелися з діяльністю С. Петлюри. 26 лютого 1918 р. українські війська повернулися до Києва. На чолі коша Січових стрільців був С. Петлюра, а хорунжий К. Бондарук був командиром головної сотні січовиків⁴³. З 1 березня 1918 р. К. Бондарук перебував при штабі С. Петлюри як дорадник та старшина з особливих доручень⁴⁴.

28 квітня 1918 р. відбувся державний переворот і П. Скоропадського було проголошено гетьманом Української держави. К. Бондарук на службу до гетьмана не пішов. Він проживав у Києві нелегально, перебуваючи у підпіллі. Наприкінці жовтня К. Бондарук увійшов до складу Українського Національного Союзу – військової організації, створеної з метою повалення влади гетьмана, звільнення України від австро-німецької окупації та відновлення Української Народної Республіки з усіма її державними струк-

турами. Розпочати збройне повстання планували після звільнення С. Петлюри із гетьманської в'язниці. 11 листопада 1918 р. група бойовиків, серед яких був і К. Бондарук, звільнила С. Петлюру, а 13 листопада на підпільному засіданні Національного союзу було обрано новий уряд України – Директорію УНР у складі В. Винниченка, С. Петлюри та Ф. Швеця. Дещо пізніше до її складу ввійшли П. Андрієвський і В. Макаренко. Найближчим завданням Директорії УНР стало повалення Гетьманщини в Україні.

К. Бондарук, супроводжуючи С. Петлюру, відвідав Білу Церкву, де дислокувалися основні частини Українських Січових Стрільців, щоб схилити їх до виступу проти гетьмана. Поїздка виявилася успішною – січовики стали надійною опорою Директорії УНР. Заручившись їх підтримкою, Директорія уклала угоду про нейтралітет з Солдатською Радою австро-німецьких військ, створеною після перемоги революції у Німеччині. Тоді ж керівництво Українського Національного Союзу сформувало Військово-революційний комітет для координації дій повстанських загонів⁴⁵.

15 листопада 1918 р. Військово-революційний комітет звернувся до народу України із закликом повстати проти гетьмана та його режиму. 18 листопада 1918 р. під Мотовилівкою в нерівному бою зішлись частини Українських Січових Стрільців та військові сили гетьмана П. Скоропадського. Триста січовиків разом із загоном коростишівських студентів та мотовилівських залізничників зупинили наступ гетьманців чисельністю до 2 тисяч бійців⁴⁶. Під час цього бою особливо відзначилася сотня січовиків на чолі К. Бондаруком. 14 грудня 1918 р. гетьманат П. Скоропадського було повалено і до влади прийшла Директорія УНР.

За наказом С. Петлюри, який тоді став головнокомандувачем – Головним Отаманом українського війська, Кирило Бондарук був призначений політичним дорадником командира Запорізької армійської групи генерал-хорунжого М. Омеляновича-Павленка, яка виступила в похід на Південь України.

17 березня 1919 р. кінний полк отамана А. Гулого-Гуленка, у складі якого перебував Кирило Бондарук, оволодів Ольвіополем, Богополем і Голтою (в наш час – Первомайськ) та навколишніми селами.

Нарешті він отримав нагоду побувати на малій батьківщині. М. Ковальчук наводить про цю подію спогади старожила с. Катеринки Т. Коритного: «Було мені тоді 11 років, але пам'ятаю усе до дрібниць, довідавшись, що до нашого села прибуває наш отаман Бондарук, дзвоном почали скликати людей на сільський майдан... незабаром він був заповнений ущерть. Кирило на коні доїхав до юрби, яка поштиво перед ним розступалася, зупинився і, не злазячи з коня, щоб бачити усіх людей, звернувся до земляків з такими словами: «Шановні громадяни! Дорогі земляки! Сини і доньки багатостраждальної України-неньки! Наша держава переживає тяжкі часи. З усіх сторін її скубуть вороги: німці та поляки, більшовики та денікінці, які хочуть повернути нас до ярма, щоб і надалі відбирати наш хліб, наше сало, забрати нашу землю та усе нажите важкою працею, потом і кров'ю добро. Та найлютішими ворогами України є російські комуністичні більшовики, які, називаючи нас товаришами, хочуть встановити з нами ж стосунки, як у вершника з конем, тільки щоб верхи були вони. Військо народного уряду України – Директорії, очолюване отаманом Петлюрою, веде з більшовиками смертельну боротьбу, закликаю вас, мої рідні співвітчизники, не вірте більшовицьким агітаторам, які брешуть вам про комуну та рівність. Не вірте й тим укра-

їнським юдам, що продалися більшовикам та москалям, викривайте й знешкодуйте їх. Пам'ятайте, якщо більшовики переможуть, розпочнеться розправа над вами, кривавий терор, який розгорнули у Росії і який більшовицькі банди застосували кілька днів тому в Києві. Дорогі земляки! Беріть до рук зброю, бийте ворога скрізь, де б він явився. Ми переможемо! Наш народ назавжди здобуде волю, а Україна – омріяну незалежність. Слава самостійній Україні! Героям слава!»⁴⁷.

Після с. Катеринки К. Бондарук зі своїм загоном відвідав Велику Врадіївку, щоб проінспектувати повстанські загони К. Колоса – головнокомандувача військами Врадіївської Хліборобської Республіки, яка була проголошена на початку червня 1919 р. Скориставшись поразкою більшовицьких військ від денікінців, син кривоозерського поміщика Люстгартена (тесть якого був другом К. Колоса⁴⁸) організував повстання, оволодів Кривим Озером та Врадіївкою й проголосив так звану «Хліборобську Республіку», територія якої простяглася уздовж залізниці та долини Кодими від Любашівки на схід до Голти та Богополя, включаючи й с. Катеринку та станцію Кам'яний Міст. Значна частина селянства, обурена грабіжницькою системою більшовицької «продрозверстки» та репресіями «чекістів», підтримала молодого Люстгартена і стала його опорою. «Головнокомандувачем» військових загонів «республіки» Люстгартен призначив колишнього царського штабс-капітана К. Колоса⁴⁹, а колишнього вахмістра гусарського полку С. Мокряка – командувачем кавалерією. «Уряд» «республіки» оголосив про своє співробітництво з урядом Директорії УНР та спільну боротьбу проти радянської влади і А. Денікіна. Для інспектування збройних сил «Хліборобської Республіки» й прибув до Врадіївки К. Бондарук⁵⁰.

У цей час регулярні частини радянської 15-ї дивізії (пізніше названої Сиваською) разом із загонами чекістів, комсомольців та партизан Т. Гуляницького розпочали військові дії проти військ генерал-хорунжого М. Омеляновича-Павленка, які дислокувалися на Півдні України.

Спочатку натиск більшовицьких частин успішно стримувався. Як могли розвиватися події далі, судити важко, однак несподівана зрада С. Мокряка поставила українські частини у вкрай скрутне становище. К. Колос, зваживши на нерішучі дії партизанів Т. Гуляницького, та згадавши колишні «хитання» останнього між українськими патріотами та більшовиками, послав С. Мокряка з невеликим кавалерійським загоном на залізничну станцію Заплази (на заході від Любашівки) для перемовин з Т. Гуляницьким, щоб схилити того на бік Директорії УНР та «Хліборобської Республіки». Але сталося навпаки. Т. Гуляницький схилив С. Мокряка до зради і той переметнувся на бік більшовиків. С. Мокряк видав ворогові відомі йому таємниці, у тому числі й схеми розташування українських сил. Внаслідок цього усі їхні зусилля фактично було зведено нанівець. Армійська група М. Омеляновича-Павленка була змушена відступати. Кінний полк А. Гулого-Гуленка був розпорошений по різних ділянках фронту, проте його основній частині вдалося прорватися до Савранських лісів – на північний захід від Врадіївки. Туди ж з боями потрапив і Кирило Бондарук із залишками кіннотників «Врадіївської республіки». А уся територія «республіки» була захоплена радянськими військами⁵¹.

В подальшому залишки загону К. Колоса діяли в районі с. Велика Врадіївка і роз'їзду Сирове. Відомо, що він діяв і в 1921 році. Для боротьби з цим загоном з Оде-

си у Велику Врадівку було направлено спеціальний кавалерійський підрозділ на чолі з В. Малофєєвським⁵².

Під тиском переважаючих сил ворога українське військо відступало не тільки на Півдні України, а й на інших напрямках. Разом з поріділими військовими підрозділами Директорії УНР на чолі свого невеликого кінного загону за кордон відступив і отаман Кирило Бондарук.

Первомайські чекісти втратили слід свого «підопічного» отамана, за яким полювали із березня 1919 року. Водночас за помешканнями його батьків та рідні було встановлено нагляд. Очевидно, за невлівимість та шкоду, заподіяну більшовикам, чекісти дали К. Бондарукові псевдонім «Лихо»⁵³, з яким він і увійшов в історію українського повстанського руху.

Незважаючи на відступ основних українських сил за кордон, військові дії на повстанських фронтах України продовжувалися. З ними пов'язана і діяльність К. Бондарука. У 1919 році він деякий час перебував на території Польщі при штабі С. Петлюри, а пізніше взяв участь у Першому Зимовому поході Армії УНР (6 грудня 1919 р. – 6 травня 1920 р. (за іншими даними – 5 травня 1920 р.)). Цей похід по тилах більшовиків і денікінців став безпрецедентним в історії воєн за своїм характером і героїзмом, але завершився поразкою українських військ. В ньому взяли участь близько 10000 осіб. Проте бойові підрозділи нараховували лише 2000 багнетів, 1000 шабель та мали на озброєнні 14 гармат. У той час як майже 75% від загальної кількості учасників походу входили до складу штабів, частин, які ще не пройшли вишкіл, та обозів і транспортів з пораненими та хворими⁵⁴.

Успішні бойові дії Червоної армії проти збройних сил Директорії УНР сприяли відновленню та зміцненню радянської влади. Проте, поступово обстановка почала змінюватися не на її користь. З припиненням у листопаді 1920 р. на території України регулярних військових дій громадянська війна на цьому фактично не закінчилася, бо продовжувало боротьбу селянське повстанство. Французький дослідник А. Безансон зазначав, що «за своїм розмахом і небезпекою для більшовицької влади селянська війна була більш масовою і загальнонародною, ніж війна громадянська»⁵⁵. Американський історик А. Граціозі вказував на хронологічні рамки війни більшовиків проти селян. Перша фаза: 1918–1922, друга – 1928–1933 рр.⁵⁶.

Значне погіршення економічного становища зачепило практично всі верстви сільського населення і об'єднало їх у спільному невдоволенні. Протести селян набули різних форм, найпоширенішою з яких була збройна боротьба. У повстаннях брала участь значна частина українського селянства. Застосовуючи тактику партизанської боротьби, повстанці тримали під контролем практично всю сільську місцевість. IV конференція КП(б)У мусила визнати, «що куркуль став фактичною владою на Україні»⁵⁷. Та навіть визнавши факт втрати влади в сільській місцевості, більшовики свідомо не назвали головний чинник, що об'єднав повстанців – прагнення до свободи і незалежності. Вони побачили лише те, що забажали, й пояснювали вороже ставлення до них на селі лише діями «куркулів». Дійсно, заможні селяни забезпечували повстанські загоны не тільки фуражем, продовольством, але найголовніше – керівними кадрами. Проте, переважна більшість повстанців походила із незаможних верств села і в бій вони йшли свідомо під гаслом «За самостійну Україну!».

Центром, який очолив боротьбу українських повстанців, став штаб Головного отамана С. Петлюри у Львові. Тут було розроблено план повалення радянської влади в Україні та проголошення незалежності. Передбачалося до 1 серпня 1921 р. підготувати збройне повстання в Україні; створити Центральний Український штаб збройного повстання чолі з генерал-хорунжим Ю. Тютюнником у Львові; всю територію України поділити на оперативні військово-повстанські округи. Великі сподівання С. Петлюра пов'язував з Південною оперативною округою, яка організовувалася на території Північної Таврії, колишньої Херсонської губернії та Південного Поділля, де через голод та утиски відбувалися особливо активні виступи селян проти радянської влади. Значні ліси і балки, сусідство з румунським кордоном і Поділлям, і, врешті, національно свідоме українське селянство робили цю місцевість сприятливою для партизанської війни проти більшовиків⁵⁸. Передбачалося, що військові з'єднання армії Директорії УНР свої удари спрямують з території Румунії саме сюди. Сподівалися і на підтримку російського білогвардійського підпілля у південних українських містах та німецьких колоністів, вороже налаштованих проти радянської влади. Головнокомандувачем Південної оперативної округи було призначено К. Бондарука. Це призначення було зумовлено не тільки довірою С. Петлюри до молодого отамана, але і його особистими бойовими заслугами, організаторськими здібностями, а також тим, що був він родом із цих країв.

Командири груп та начальники районів призначалися Головним отаманом за поданням ППШтабу. Все командування аж до сотенних командирів було покладено виключно на старшин армії УНР. Як командир групи, так і начальник району мав всю повноту військової і цивільної влади на дорученій йому території. Для досягнення своїх завдань вони створювали відповідні штаби, більшість з яких знаходилась на території УСРР⁵⁹. Всі повстанські керівники і активні повстанці знаходились на обліку і фактично перебували на дійсній службі УНР, а також вони були відповідальними перед законами УНР за свої вчинки⁶⁰.

К. Бондарука було направлено через Румунію на Херсонщину⁶¹. Він разом з курінним отаманом І. Нагорним – уповноваженим штабу головної розвідки та військовим інструктором трьох повітів: Єлисаветградського, Ананьївського і Вознесенського⁶² – перетнув кордон у районі Бендер. Звідти дістався Одеси, де протягом тижня налагоджував зв'язки з підпільними українськими та білогвардійськими групами, домовляючись про спільні дії, явки та паролі. Потім перебазувався до Тирасполя, у якому три дні проводив таку ж роботу. Із Тирасполя до залізничної станції Заплази К. Бондарук та І. Нагорний доїхали потягом, а звідти вже верхи на заздалегідь підготовлених конях дісталися до Савранських лісів, де дислокувалася повстанська дивізія отамана С. Заболотного.

Вона сформувалася у 1920 р. після розгрому армійської групи М. Омеляновича-Павленка із її залишків, поповнюючись місцевими жителями, які піднялися проти більшовицької влади. Керівниками значного повстанського формування стали отамани С. Заболотний та Я. Кошовий. Більшість повстанських загонів на Одещині були об'єднані у велике з'єднання, яке мало назву «Чорноморського війська» або «Наддністрянської дивізії». Цим з'єднанням керував отаман С. Заболотний, який був фігурою номер один у повстанському русі на Одещині⁶³.

Прибувши до дивізії С. Заболотного, К. Бондарук здійснив її інспектування, дав настанови щодо організації полків та штабів повстанських загонів, провів інструктивну нараду з командирами повстанських з'єднань, що дислокувалися у навколишніх повітах: П. Степовим, Я. Кошовим, якого К. Бондарук призначив командиром Кривоозерської дивізії, Д. Свищом, Г. Деренчуком та С. Заболотним. За інформацією О. Янчука загальна чисельність бійців у загонах С. Заболотного та Я. Кошового налічувала 800 кавалеристів і 150 піхотинців при 16 кулеметах⁶⁴.

Поява К. Бондарука на Півдні стурбувала чекістів. Їм стало відомо, що після засідання в Холодному Яру отаман отримав явки до 20 підпільних організацій на території України⁶⁵. Занепокоєння викликала і поява І. Нагорного, який був особисто знайомий з генералом-хорунжим Ю. Тютюнником, ад'ютантом С. Петлюри Григоровичем та отримав перепустку через кордон від Польського генерального штабу⁶⁶. Вже за тиждень після переходу ними кордону, голові Первомайської повітової Надзвичайної комісії Корневу доповіли: «На території повіту виявлені сліди перебування відомого вам суб'єкта – отамана Лиха...»⁶⁷.

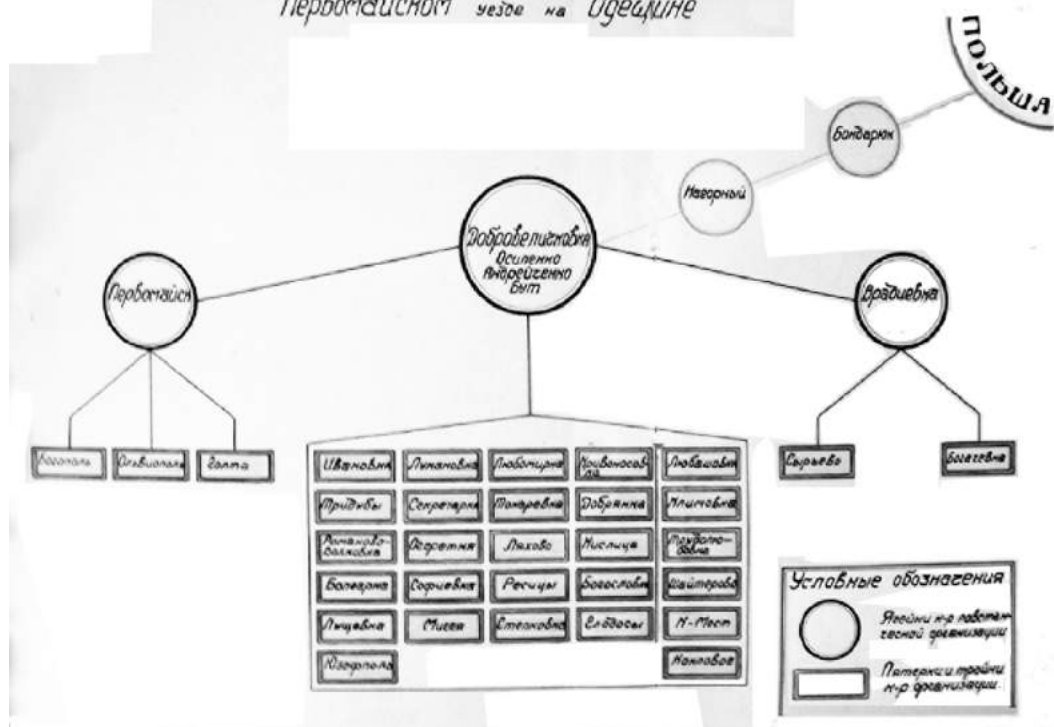
Перед повстанськими загонами стояли різноманітні завдання – здійснювати контроль шляхів навколо найважливіших адміністративних пунктів, нападати на вузлові залізничні станції, підривати водоймові станції, руйнувати шляхи, депо, знищувати відділи Червоної армії та розпорошувати їх сили⁶⁸. Партизани знищували господарчі органи, перш за все хлібозаготівельні. Вони нищили або тероризували військові та комуністичні організації та агентів влади – комісарів, агітаторів, чекістів.

22-річний головнокомандувач повстанськими силами Півдня України К. Бондарук розгорнув активну діяльність щодо виконання плану Штабу Головного отамана. Якщо на кінець 1920 р. загін К. Бондарука нараховував близько 200 бійців, то в 1921 р. він набагато зріс⁶⁹. Своїм першим заступником К. Бондарук призначив курінного отамана І. Нагорного. Разом вони інспектували повстанські підрозділи, створювали нові полки, забезпечували їх зброєю та боєприпасами, по усій оперативній окрузі закладали склади зброї та продовольства. І. Нагорний мав зв'язки з М. Кулевим, В. Жуком, Є. Проданом та кримінальним бандитом «Узочкою» (М. Гульбою). На квартирі у М. Кульова відбувалися збори, на яких обговорювалися питання про письмову агітацію, організацію загону у Врадіївці та про об'єднання з повстанськими силами інших волостей⁷⁰. З огляду на те, що Первомайський повіт знаходиться у центрі Південної оперативної округи, К. Бондарук свій штаб вирішив облаштувати саме тут. Першою квартирою, де базувалися керівники повсталих, був дім Ф. Продана та Л. Остапенка. А основна квартира отамана Лиха знаходилася у непримітному будиночку М. Дануци біля заїжджого двору неподалік від Голти⁷¹.

К. Бондарук та І. Нагорний, крім проведення семінарів та інструктивних нарад із партизанами та старшинами повстанських з'єднань і частин, займалися відновленням зв'язків зі старою українською інтелігенцією, створювали підпільні патріотичні групи. Лише в Ольвіопольському повіті було створено кілька підпільних груп, в тому числі в Грушівці, Мигії, Сировому, Берізках, Доманівці, Кінецьполі, Голті, Ольвіополі, Богополі⁷². Підпільні групи та осередки прихильників УНР були організовані в єдину Первомайську організацію, а отамана Лихо-Бондарука почали називати командуючим повстанськими військами Херсонщини⁷³.

СХЕМА

*Петлюрівської повстанської н-р організації в
Первомайському узелі на Одещині*

**Схема взаємодії підпільних повстанських осередків і груп, які діяли під керівництвом К.Є Лихо-Боднарука у Первомайському повіті, складена у Одеській губернській надзвичайній комісії.
(ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 2. – Арк. 11)**

Пожвавлення діяльності повстанських сил та патріотичного підпілля було «помічене» чекістами, керівництвом більшовицьких партійних комітетів та осередків. Радянська влада вдалася до надзвичайних заходів, щоб знешкодити національно-патріотичний рух по усій Україні, і зокрема на Півдні. Центральний комітет партії більшовиків і радянський уряд України відрядив до Одеси секретаря ЦК більшовицької партії Я. Гамарника, який на одній із нарад заявив: «Центральний комітет нашої партії дуже тривожить обстановка, яка склалася у південних губерніях, де помічено посилення діяльності петлюрівського підпілля та виступи куркульських банд. ЦК ставить завдання перед чекістами та міліцією – викривати так звані повстанські, а на ділі контрреволюційні, комітети і знешкоджувати їх всіма доступними засобами. Товариші чекісти, перед нами нині постали нелегкі випробування, внаслідок посухи насувається примара голоду. Уже голодує 22 повіти, уряд вживає усі можливі заходи, щоб відвернути чи, принаймні, пом'якшити цю біду. Проте запам'ятайте: причиною голоду є не стільки неврожай, скільки контра, яка знищила частину зерна, переховує іншу частину його, спекулюючи на біді, всіляко провокуючи населення на заколоти

проти народної влади. Наші удари повинні бути спрямовані насамперед не проти збуджених голодуючих селян, а проти призвідців голоду. Досить бандитам безкарно розгулювати по нашій землі та сіяти скрізь смерть і розруху. Уже нині ми маємо 50 тисяч дітей-сиріт, батьки яких загинули від бандитських куль!»⁷⁴.

Подібні виступи Я. Гамарника були відомі і раніше: «Надто мало ми зробили для села. Ми зосередили наші партійні сили в містах на партійній і радянській роботі, а навколо міст в сотнях і сотнях сіл петлюрівські, білогвардійські агенти робили свою справу і створили можливість виступу села єдиним фронтом»⁷⁵. Вони носили пропагандистський характер і не відповідали дійсності.

Що ж стосується викриття і знешкодження петлюрівських контрреволюційних сил повстанців – «винуватців» голоду, а в дійсності – справжніх патріотів України, активних борців за незалежність, то у цьому радянські каральні органи були безжальними і жорстокими. Одним із перших кроків у цьому напрямку стала акція зі знищення родини отамана К. Лихо-Бондарука. Без слідства і суду розстріляли ні у чому не повинних матір Кирила – Тетяну, його брата Тимофія, сестру Наталку та її чоловіка С. Лебедушка, а заодно – «за співчуття родині бандита» – і їхнього сусіда, начальника залізничної станції Кам'яний Міст М. Гертиховського та його неповнолітнього сина Миколу, які до родини Бондаруків ніякого відношення не мали. Лише дивом уцілів батько К. Бондарука – Євлампій, якого під час кривавої розправи не було вдома.

Та невдовзі його арештували разом із 21 земляком, що на думку чекістів, були причетні до повстанської діяльності К. Бондарука та І. Нагорного: М. Донунцо, М. Кулева, В. Жука, Я. Савчука, Я. Гадзина, Ф. Продана, І. Рожка та ін. На допиті Є. Бондарук показав, що сина свого Кирила не бачив із 1919 р.⁷⁶.

Психіка Є. Бондарука не витримала страшних переживань, пов'язаних зі смертю сім'ї та арештом. Він став душевнохворим. Часто зникав з дому невідомо куди, блукав скрізь, розшуковуючи давно мертвих дітей і дружину⁷⁷.

Після кривавої розправи над сім'ями Бондарука та Гертиховського радянська влада оголосила амністію учасникам підпілля та повстанцям, які добровільно здадуться властям. Дехто із місцевих жителів, довідавшись про жахливу долю родини Бондаруків і боячись за своїх рідних, повірили владі і прийшли повинитися. За повідомленнями тодішньої преси, «прийшли покаятися 4 тисячі заколотників». Факт добровільної здачі повстанців дійсно був, проте загальна кількість тих, хто покався перед владою, була завищена у десятки разів.

Вражаюче число «4 тисячі заколотників» видається тим більше сумнівним, адже воно більше як удвічі перевищує кількість бійців у повстанській дивізії. Отже, можна вважати, що тодішні газети з пропагандистською метою – за прямими вказівками партійних органів, дали явно неправдиву інформацію⁷⁸.

Загалом по Україні ситуація з повстанським рухом була такою. Як стверджувалося у звіті уряду УСРР VI Всеукраїнському з'їздові рад, за 1921 р. у справі «замирення» села було зроблено більше, ніж за весь попередній період. Всеукраїнська ЧК подала відповідну статистику: за 10 місяців було виведено з боротьби різними засобами 444 отамани і 29616 повстанців⁷⁹. Більша частина тих, хто з'явився з повинною, припадала на другу половину 1921 р. В умовах голоду, що наближався, політична і повстанська активність селянства зменшилася практично до нуля⁸⁰.

Амністія, оголошена владою стосовно повстанців, послабила їх сили та рішучість у боротьбі, а в подальшому – стала маневром влади задля послаблення національного руху. В кінці 1920-х – на початку 1930-х рр. ХХ ст., усіх, хто склав зброю і дожив до того часу, репресували і майже поголовно знищили, репресіям піддали і багатьох їхніх близьких.

Я. Гамарник дав персональне завдання й начальнику Первомайського повітового управління Надзвичайної комісії Корневу: «Розшукати і захопити живим або мертвим сподвижника С. Петлюри – Бондарука Кирила Євлампійовича – отамана Лиха, уродженця села Катеринки вашого повіту. Можете не церемонитися з родиною. У боротьбі з озвірілими контрреволюційними елементами будь-які засоби гарні...». Корневу передали й основні прикмети Бондарука-Лиха: середнього зросту, худорлявий, волосся темне, довге – до самих плечей, очі сірі, ніс прямий, характер твердий, жорстокий, на вигляд 27–29 років, хоча у дійсності він молодший⁸¹.

Повернувшись до Первомайська, Корнев, за погодженням із повітовим партійним комітетом, скликав нараду керівних працівників управлінь Надзвичайної комісії та міліції за участю секретаря повітового комітету більшовицької партії та голови повітвиконкому. Учасники наради розробляли плани розшуку, виявлення місця знаходження та затримання – живим чи мертвим – отамана Лиха. Керівником операції призначили заступника Корнева з оперативної роботи Черномазова. Секретар-друкарка повітового управління Надзвичайної комісії усе застенографувала, а потім передрукувала для звіту губернському начальству та у ЦК, особисто Я. Гамарнику⁸².

За отаманом К. Бондаруком розпочалося справжнє полювання. Досить швидко довідалися про місце його перебування, йшли за ним по п'ятах, але, як і раніше, Лихо оминав усі розставлені пастки, вислизав буквально із-під носа Черномазова та його оперативної групи, незважаючи на те, що на ноги підняли усю міліцію Первомайського і частини сусідніх повітів. Не допомогли й таємні співробітники, заслані до повстанців, і провокатори.

Завдяки існуванню розгалуженої мережі підпільних явок та агентів, один із яких був навіть серед чекістів, К. Бондарук певний час був невлотвим, адже детально знав плани ворога, опирався на надійних і відданих українських патріотів, які оточували і оберігали його.

Уже наступного дня після наради, деталі плану захоплення отамана К. Бондарука стали йому відомими. У повстанському штабі розробили й свій план по збереженню підпілля та підготовки повстання. Серед широкого кола резидентів та агентів, що працювали на отамана К. Бондарука та його штаб, нині стали відомими далеко не всі. Про деяких з них пише у своїх публікаціях М. Ковальчук:

Комісаренко Семен Гаврилович, мешканець Ольвіополя. Під час формування партійної і радянської номенклатура новоствореного Первомайського повіту став завідувачем земельного відділу повітвиконкому. Він був тоді членом більшовицької партії, до якої вступив, використавши сприятливий момент, з міркувань безпеки, адже мав далеко не пролетарське походження та ще й одержав за царського режиму вищу сільськогосподарську освіту. Та мав він тверді переконання українського патріота. Тому після повалення гетьманату П. Скоропадського перейшов на бік Директорії УНР, виконуючи таємні завдання, навіть після остаточного встановлення радянської влади.

Смілянецький Федір Карпович був емісаром С. Петлюри. Його відрядили зі Львова до Первомайська на допомогу Комісаренку. Останній влаштував Ф. Смілянецького на посаду заступника завідувача повітового земвідділу.

На справу самостійності України працювали Близниченко Карпо Архипович – колишній учитель, завідувач Первомайським повітовим відділом народної освіти, Ясельський Маркіян Климович – начальник телеграфу залізничної станції Голта та інші⁸³.

К. Бондарук мав агентів навіть в органах Надзвичайної комісії та міліції. Зокрема, на нього працювали Н. Жилінська – секретар-друкарка Первомайського управління та заступник начальника відділу карного розшуку Первомайського повітового управління міліції⁸⁴.

За наказом Головного отамана, спираючись на патріотичне підпілля, отаман К. Бондарук та його заступник – І. Нагорний взялися за підготовку збройного повстання. Незважаючи на активізацію дій чекістів і міліції, вони зустрічалися з керівниками військових формувань повстанців Херсонської губернії та Північної Таврії, перевіряючи готовність до виступу. Лише у Первомайському повіті у першій половині 1921 р. було проведено кілька нарад з командирами повстанців – у соборі Богородиці в Ольвіополі, у будинку священника у селі Семенівка, на хуторі Розумівка. 16 квітня 1921 р. поблизу Тульчина відбулася нарада з отаманами Хмарою, Заболотним та Цимбалюком. Подібні зустрічі пройшли також на початку і в середині серпня 1921 р.⁸⁵.

Проведені заходи дали практичні результати. Навесні 1921 р. біля Балти відбулося об'єднання повстанських загонів Лиха, Заболотного, Чорного Ворона, Кошового, Солтиса (до 1 тисячі шабель, 1 тисяча багнетів, 18 кулеметів). Спільно вони здійснили наліт на Ольвіополь⁸⁶.

Підготовка до повстання вступала у завершальну фазу. К. Бондарук наголошував на необхідності терміново закінчити формування загонів, підготувати запаси продовольства, удосконалити зв'язку. Стращенко пообіцяв отаману 70 озброєних людей, з якими планувалося здійснити наліт на кінний завод Урсула, щоб заволодіти кіннями для кавалерії⁸⁷.

Проте над патріотичним підпіллям Південної оперативної групи вже нависла загроза масштабного провалу. Повітовим управлінням Надзвичайної комісії вдалося укоренити у підпільних групах і навіть повстанських штабах своїх агентів. Інформація про підготовку повстання надходила звідусіль та ще й із перших вуст. А вже незабаром через прикрий випадок стався перший провал⁸⁸.

Оперативний уповноважений відділу повітового управління Надзвичайної комісії на ольвіопольському базарі упізнав колишнього учителя місцевої гімназії Дяченка, який свого часу був сотником у війську Директорії УНР. Чекістам було відомо, що із відступаючими петлюрівцями він пішов за кордон, аж ось раптом з'явився на батьківщині. Під час перевірки він назвався іменем М. Шрота – завгоспа Багачівського радгоспу, що підтверджували й пред'явлені ним документи. Спочатку удаваний М. Шрот заперечував будь-які звинувачення, однак після кількох очних ставок з колишніми гімназистами змушений був визнати, що він і є той самий Дяченко. Слідчим вдалося «витягти» із лже-Шрота деяку інформацію про штаб отамана Лиха, про самого К. Бондарука та І. Нагорного. Не витримавши психологічного та фізичного тиску під час допитів, Дяченко назвав прізвища ще кількох учасників підпілля, зокре-

ма – Загорського, працівників Багачівського радгоспу, власника заїжджого двору біля Голти – Клименюка, працівника повітового земельного відділу – Щербаня, учителя із Семенівки – М. Бочарова. Він також вивів чекістів на слід Жосана – командира полку з дивізії Степового та мешканця хутора Рожково Є. Продана – зв'язкового К. Бондарука. Після арешту Є. Продан виказав начальника телеграфу залізничної станції Голта М. Ясельського, а також дав багато інших цінних для чекістів свідчень, але це не врятувало його від засудження до розстрілу 14 лютого 1922 р.⁸⁹.

Незабаром слідство з'ясувало, що затриманий за свідченнями Дяченка непримітний учитель сільської школи М. Бочаров та командир повстанського полку Жосан – одна й та сама особа.

На основі одержаних свідчень органам Надзвичайної комісії вдалося затримати мешканця Богополя М. Ізотова. Після поразки і втечі С. Петлюри за кордон, М. Ізотов одержав завдання повернутися додому і перейти на конспіративне становище. Після початку підготовки повстання у якості головного писаря увійшов до штабу дивізії С. Заболотного.

Під час обшуку у дворі М. Ізотова знайшли ретельно замасковану схованку, у якій зберігалися таємні документи (списки особового складу, адреси явок, паролі, печатки тощо). Після тортур М. Ізотов «зламався» і виказав важливу інформацію. Колегія Первомайської повітової надзвичайної комісії 14 лютого 1922 р. засудила М. Ізотова до розстрілу. Вирок було виконано 13 квітня 1922 р.⁹⁰.

Поступово розплутуючи підпільну мережу, чекісти влітку 1921 р. заарештували близько 200 осіб, підозрюваних в участі у цій організації. 125 з них були розстріляні⁹¹. Чекістам стало відомо і про місцезнаходження К. Бондарука та І. Нагорного, але вчасно попереджені вцілілими агентами, вони втекли⁹². Партизанський загін було тимчасово розпущено, а підпілля припинило активну діяльність. Проте, не на довго.

У вересні 1921 р. отамани Лихо (К. Бондарук) та І. Нагорний реорганізували наявні сили і відновили партизанську боротьбу⁹³. Вони зібрали вцілілих повстанців, зв'язалися з місцевими кримінальними структурами на чолі з Р. Бабієм і відновили свою діяльність на нових засадах. Конспірація стала ще суворішою. Формування структур відбувалося за принципом трійок і п'ятірок⁹⁴.

Однією із останніх організаційних справ отамана К. Бондарука була поїздка 22 грудня 1921 р. в Подільську губернію для об'єднання зусиль Подільської і Первомайської повстанських організацій⁹⁵, але справі не вдалося вирішитися позитивно.

З іншого боку, Первомайському повітовому ЧК 28 грудня 1921 р. вдалося заарештувати рідного брата І. Нагорного – Миколу. За матеріалами допитів М. Нагорного чекісти арештували М. Кулева – помічника Лиха-Бондарука з питань керівництва та організації підпільних груп⁹⁶.

Підсумувавши усе, що було відомо про підготовку збройного виступу повстанців та вторгнення петлюрівців до колишніх південних губерній України, колегія управління ЧК прийняла рішення про введення особливих загонів чекістів, міліції, ЧОНу, комсомольців-добровольців, створених для боротьби із заколотниками та С. Петлюрою, привели до бойової готовності частини 15-ї Сиваської дивізії та інших військових з'єднань. У зв'язку з можливими подіями серед населення було посилено агітаційно-пропагандистську роботу.

- Збройний виступ повстанців Півдня України планувався на осінь 1921 р. На його першому етапі передбачалося Українському війську трьома колонами з території Румунії перейти кордон (загони отамана Пшонника, полковника Пукалова, капітана Дидиченка).

- Оволодіти містом Паркани на лівому березі Дністра, рухатися до Бірзули (нині Котовськ Одеської області) для об'єднання із повстанською дивізією С. Заболотного.

- Дивізії С. Заболотного з району Савранських лісів рухатися назустріч – у напрямку Бірзули. Оволодіти Ананьївим, Балтою та іншими містечками і селищами.

- Одеським міським підпільним патріотичним загонам виступити в союзі з білогвардійськими підпільними формуваннями і захопити основні пункти міста.

У разі успішного розвитку подій на другому етапі повстання частини української армії та повстанська дивізія від Бірзули, а інші повстанські формування – із Одеси, вирушають на схід та північний захід. До них приєднуються інші дивізії та полки Південної повстанської групи⁹⁷.

У склад Південної Групи входило п'ять районів. Перший повстанський район знаходився на терені Одеського, Тираспольського, Ананьївського повітів повністю та західній частині Миколаївського і Херсонського повітів⁹⁸. Начальником району був полковник Й. Пшонник⁹⁹, штаб якого знаходився в Бендерах. До Й. Пшонника дуже часто приїжджав А. Гулий-Гуленко і кур'єри з Тернополя¹⁰⁰.

Однак, спроба втілити цей план у життя виявилася приреченою на провал. Знаючи його деталі, органи Надзвичайної комісії провели успішні контрдії: завчасно затримали усіх відомих командирів заколотників та підозрілих осіб, силами 15-ї Сивашської дивізії блокували дивізію С. Заболотного під Савранню та надійно перекрили кордон і шлях на Бірзулу та Балту.

Важливе стратегічне значення мав напад Тираспольського штурмового загону козаків і старшин армії УНР з території Румунії в листопаді 1921 р. Він відбувся одночасно з наступом військ Ю. Тютюнника на Правобережжі. Генерал-хорунжий Т. Гулий-Гуленко сформував у Румунії так звану «Бессарабську групу»¹⁰¹, яка мала вдарити у напрямку на Тираспольський повіт і з'єднатися з частинами С. Заболотного. Командування нею було доручене полковнику Й. Пшоннику.

18 листопада 1921 р. бійці Й. Пшонника форсували Дністер і знищили прикордонні частини червоних у селі Бички. Далі загін вирушив на село Паркани. Червона військова частина, що там стояла, не звернула уваги на стрілянина, бо була дезорієнтована наказом про проведення навчальних стрільб біля Дністра. Більшовицька слідча комісія пізніше звернула на це особливу увагу, вбачаючи у цьому зраду¹⁰². Петлюрівці за допомогою місцевих селян, які, як свідчить вказана комісія, були озброєні вилами, косами та сокирами, швидко впоралися із червоними¹⁰³. Захоплені кулемети та гвинтівки були роздані повсталим селянам. Після короткого мітингу повстанський загін рушив далі й зайняв села Тернівку і Красногорку, де до нього приєднались нові повстанці. Збільшившись за рахунок селян, група повела наступ на Тирасполь¹⁰⁴. Були захоплені західні райони міста – Фортеця та Зафортечна Слобідка¹⁰⁵. Радянський гарнізон міста Тирасполь складалася з 464-х багнетів, 70-ти шабель з 11-ма кулеметами¹⁰⁶. Сили були нерівні й після тривалого бою повстанці були змушені відступити назад у Румунію¹⁰⁷.

Спроби виступів одеських підпільних загонів в підтримку наступів з-за кордону було зірвано. Чекістам вдалося виявити та знешкодити небезпечну підпільну організацію, яка готувала повстання в Одеському повіті губернії. На чолі організації стояли: колишній командир білогвардійського Дроздовського загону полковник Гусак-Гусаченко і колишній пристав Сквирського повіту капітан Москвін, який проживав під прізвиськом Наумов і влаштувався на службу у військкомат¹⁰⁸. Дивізія С. Заболотного почала свій рух у напрямку Балти, але змушена була вступити у бій з радянськими військовими частинами, які перепинили її шлях. У цей час чекістські агенти доповідали, що «банда Заболотного до 40 шабель, 110 багнетів при 1 кулеметі діє в районі Бершадь – Хашчевата – Ольгопіль – Студене – Піщанка»¹⁰⁹.

Спад повстанського руху на Півдні України був пов'язаний не лише з трагічним завершенням Листопадового рейду, а й ліквідацією його лідерів – отаманів Лиха-Бондарука, С. Заболотного і генерала А. Гулого-Гуленка.

Однією з останніх звісток про шлях отамана К. Бондарука є свідчення повстанця Осипенка. На допиті Осипенко свідчив, що на 1 січня 1922 р. у палаці графа Потоцького у м. Бершаді Ольгопільського повіту отаман К. Бондарук призначив з'їзд отаманів. Мета з'їзду – організація повстання на Херсонщині. Осипенко, колишній начальник команди 2-го червоного кавалерійського полку, у серпні 1921 р. перейшов до повстанського загону Артема-Онищука. 11 січня 1922 р. його арештували чекісти. На дізнанні Осипенко показав, що під час перебування в загоні у Федорівському лісі туди прибув командуючий групою повстанських військ на Херсонщині, який призначив Осипенка начальником штабу цих військ. Штаб групи знаходився у с. Велика Врадіївка. Осипенко показав, що в усіх селах довкола Одеси є підпільні організації, а найбільша – у Голті під Ольвіополем. В Голті у завідуючого споживчою лавкою є дві друкарські машинки, на яких К. Бондарук друкував відозви. З Одеси – свідчив Осипенко – в штаб групи приїздив організатор загонів поручник І. Нагорний. На час допиту К. Бондарук та І. Нагорний перебували в с. Кумарове, що на північний схід від Великої Врадіївки¹¹⁰.

У січні 1922 р. штаб отамана К. Бондарука з невеликим загonom було відрізано від основних сил повсталих і оточено на околицях Врадіївки. Кільце оточення стискалося із кожною годиною, а сили оточених зменшувалися. Зрештою, повстанців заблокували у центрі села, проте вони продовжували опір. Становище значно ускладнилося, коли важко поранили І. Нагорного і члени штабу втратили багато часу на пошуки надійного місця для його влаштування.

Зрозумівши, що настала критична хвилина, отаман К. Бондарук віддав свій останній наказ: «Друзі! Наказую розосередитися і невеликими групами пробиватися увсебіч, рятуватися від ганьби полону. Після цього розшукуйте один одного на явках, налагоджуйте зв'язки, знову гуртуйтеся. Прощайте, побратими! Не втрачайте надії! Слава вільній Україні!»¹¹¹.

Проте, це не дало бажаного результату – 8 січня 1922 р. І. Нагорний¹¹² потрапив у полон, а 19 січня 1922 р. К. Бондарук загинув, намагаючись вирватися з оточення¹¹³.

М. Ковальчук так описує загибель К. Бондарука: «Сам отаман зумів звалити з коня червоноармійця, який зненацька з'явився у розташуванні оточених, роззброїв його, роздягнув і верхи на його коні у червоноармійській шинелі та «будьонівці» прорвав-

ся кризь кілька рядів оточення... Усе сталося так швидко, що, поки розібралися хто це, поки організували погоню, К. Бондарук був уже далеченько. Він гнав коня у напрямку ліска біля хутора Розумовка. Однак кінь виявився із запалом, тому погоня наближалася. Переслідувачі відкрили стрілянину. До ліска отаману «дотягти» не вдалося. Куля збила його з коня, влучивши у самісіньке серце, за півверсти до мети»¹¹⁴.

У протоколі огляду тіла «бандитського ватажка» було зазначено, що «крім смертельного поранення у спину, під ліву лопатку, на тілі знайдено ще дві рани – у районі правого плеча та у праву гомілку»; «на грудях убитого, під френчем знайдено закривавлену книжечку віршів Т. Шевченка, у якій застрягла куля, що пробила серце і виїшла із грудей; ні документів, ні грошей чи цінних речей у вбитого не виявлено»¹¹⁵.

Для впізнання тіла сина з Катеринки до Врадіївки привезли напівбожевільного Є. Бондарука. Один із чекістів звернувся до нього: «Уважно подивися, діду, і скажи, чи знайомий тобі цей чоловік». Євлампій глянув каламутними очима на мертве тіло у червоноармійській шинелі. Питання повторили кілька разів, та той не зронив жодного слова. Постояв Євлампій кілька хвилин біля синового тіла і раптом, знепритомнівши, як підкошений упав на землю... Так, на 23-му році життя, загинув Кирило Євлампійович Бондарук – отаман Лихо¹¹⁶.

В серпні 1922 р. чекістам вдалося схопити ще одного лідера українського повстанського руху на Півдні України – отамана С. Заболотного. За допомогою агентури вони дізналися про його місцеперебування. Червоні оточили хату і під загрозою розстрілу заручників з числа місцевого населення С. Заболотний і його товариші здалися¹¹⁷. За вироком ревтрибуналу С. Заболотного було розстріляно.

Захоплення С. Заболотного майже співпало в часі з арештом іншого керівника повстанського руху на Півдні України – генерал-хорунжого А. Гулого-Гуленка. Під час нелегального перебування в Україні влітку 1922 року він приїхав в Одесу. Місцеве ДПУ одразу встановило його присутність і заарештувало генерала¹¹⁸. 23 серпня 1922 р. у газеті «Правда» було опубліковано «покаяння» генерал-хорунжого А. Гулого-Гуленка¹¹⁹. 27 травня 1925 р. надзвичайна сесія Харківського губернського трибуналу, «враховуючи поразку всіх ворогів Радянської влади та непохитність її на Україні засудила Андрія Олексійовича Гулого на десять років ув'язнення із суворою ізоляцією»¹²⁰. клопотання А. Гулого-Гуленка, його сестри і спостережного комітету про дострокове звільнення та зняття суворої ізоляції задоволені не були. Звільнили його лише після згоди співпрацювати з ДПУ. А. Гулого-Гуленка було відправлено з розвідувальним завданням до Польщі, де невдовзі його викрила та розстріляла польська контррозвідка¹²¹.

Ліквідація та арешти лідерів повстанської боротьби привели до значного зменшення сітки повстанських осередків на Півдні України. Була ліквідована і Первомайська повітова петлюрівська організація, якою керували К. Бондарук (Лихо) та І. Нагорний. Постановою колегії Первомайської повітової ЧК 50 осіб вказаної організації було засуджено. 27 найактивніших її членів були засуджені до найвищої міри покарання – розстрілу: М. Кулев (38 років), М. Вітвицька (25 років), П. Удолженко (19 років), П. Седлецька (18 років), Д. Булуценко (40 років), В. Жук (30 років), М. Рибдяло (23 роки), І. Боровик (22 роки), Х. Чернега (32 роки), Є. Продан (41 рік), Г. Тараненко (25 років), Є. Лисенко (33 роки), Є. Кодров (23 роки), П. Вузенко (62 роки), Ф. Наливайко (44 роки), Є. Наливайко (46 років), О. Греков (20 років), Ф. Греков (18 років), М. Ще-

дельський (36 років), В-Б. Янковський-Вауер (17 років), В. Ізотов (18 років), М. Ізотов (21 рік), О. Беккер (19 років), М. Синюга-Булатов (24 роки) та ін.¹²², 7 членів організації були засуджені на 5 років ув'язнення: О. Зорочинський (31 рік), Л. Гурський (21 рік), С. Гуля (23 роки), А. Циккаловський (34 роки), С. Тельницький (61 рік), В. Чані (32 роки), О. Гіпецький (39 років), а 15 – на 3 роки ув'язнення: М. Савчук (28 років), Ф. Продан-Рожко (50 років), Я. Газен (55 років), В. Стратан (24 роки), С. Стоянов (31 рік), П. Сербин (22 роки), М. Сливинський (35 років) та ін.¹²³

М. Нагорний (19 років), брат одного з керівників повстанської організації І. Нагорного за співробітництво з органами ЧК був засуджений на 3 роки умовно. М. Гусев (16 років) та І. Рудковський (16 років) як малолітні були направлені в колектор для малолітніх злочинців при Губнаросвіті. І. Нагорний (21 рік) – найближчий помічник отамана Лиха-Бондарука, за розпорядженням губернської ЧК був відправлений до Одеси¹²⁴.

45 осіб були звільнені¹²⁵, 8 померли під час допитів та слідства¹²⁶, а всього в справі Первомайської петлюрівської організації проходило 107 осіб¹²⁷.

Більшість із розстріляних і засуджених були реабілітовані у серпні 1997 р. згідно ст.1. Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» від 17 квітня 1991 р. з формулюванням: «Так як відсутня сукупність доказів, що підтверджує обґрунтованість притягнення до відповідальності»¹²⁸.

Таким чином, ми простежили трагічний і героїчний шлях отаманів Лихо, які діяли на території України в 1919–1922 рр. Найбільше уваги приділили дослідженню життєвого шляху уродженця Миколаївщини отамана К. Бондарука (Лихо), який прийняв участь у знакових подіях Української національно-демократичної революції і був одним із керівників Первомайської повстанської організації. Він загинув у боротьбі за свободу України. Полягти в боротьбі за волю Батьківщини чи за визволення й свободу свого народу вважається в усіх народів за найпочеснішу смерть. Імена цих полеглих борців і діячів повинні досліджуватися і прославлятися, як приклади патріотизму для нащадків. Саме на таких діячах як отаман Лихо-Бондарук повинна виховуватися історична пам'ять народу і складатися національні традиції.

1. *Манюха І.П.* Методи психології / І.П. Манюха // Основи психології / За ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1999. – С. 46–93.

2. *Повякель Н.И.* Биографический метод / Н.И. Повякель // Психология личности: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – С. 20.

3. *Ковальчук М.* Хто він, отаман Лихо? / М. Ковальчук // Прибузький вісник. – 1995. – 6, 9, 13, 20, 23 грудня.

4. *Петров Л.О.* Отаман Лихо (Якубенко) керівник повстанського руху Гайсинщини і Брацлавщини / Л.О. Петров / Тези доповідей XII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1993. – С. 45–46.

5. *Коваль Р.* Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії / Р. Коваль. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – Режим доступу: http://unknownwar.info/----33--_435/?p=34.

6. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. Історичні розповіді про виникнення та розвиток села / М. Ковальчук. – Катеринка: ВЦ «Маторін», 2006. – 190 с.

7. *Шкварець В.П.* Українська національно-демократична революція і боротьба за незалежність на Миколаївщині (1917–1921) / В.П. Шкварець. – Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 120 с.

8. *Котляр Ю.В.* Регіональні аспекти повстанського руху селян 20-х рр. ХХ ст. / Ю.В. Котляр // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – Випуск 13. – С.183–201.
9. *Завальнюк К.* Отаман Чорна Хмара (Цісар) / К. Завальнюк. – Режим доступу: http://unknownwar.info/-_489/.
10. *Красносілецький Д.* Повстансько-підпільна діяльність Якова Гальчевського у Правобережній Україні (1921 – перша половина 1922 рр.) / Д. Красносілецький. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1968/52/>.
11. *Коваль Р.* Отаман святих і страшних / Р. Коваль. – К.: Просвіта, 2000. – С. 38.
12. *Завальнюк К.В.* Лицарі волі: Повстанський рух на Поділлі у персоналіях (20-і роки ХХ ст.) / К.В. Завальнюк. – Вінниця, 2000. – С. 79.
13. *Завальнюк К.* Отаман Чорна Хмара (Цісар). – Режим доступу: http://unknownwar.info/-_489/.
14. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3204. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 4.
15. ЦДАВО України. – Ф. 3204. – Оп. 1. – Спр. 79. – Арк. 1.
16. *Петров Л.О.* Отаман Лихо (Якубенко) керівник повстанського руху Гайсинщини і Брацлавщини. – С. 46.
17. *Завальнюк К.В.* Лицарі волі: Повстанський рух на Поділлі у персоналіях (20-і роки ХХ ст.). – С. 79–80.
18. *Завальнюк К.* Отаман Чорна Хмара (Цісар). – Режим доступу: http://unknownwar.info/-_489/.
19. *Ступницький С.* Операція 45 дивізії по ліквідації бандитизма на Правобереж'є. (1920–1922 г.) / С. Ступницький // История 45-ой Волянской краснознаменной стрелковой дивизии. В 2-х т. – К., 1929. – Т. 1: Боевой период. – С. 304.
20. ЦДАВО України. – Ф. 3204. – Оп.1. – Спр. 17. – Арк. 4.
21. Центральний державний архів громадських організацій України (далі – ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп.20. – Спр.642. – Арк.49.
22. Повстанський рух на Україні у 1918–1922 рр. // Енциклопедія українознавства у 10 тт. – Львів, 1996. – Т.6. – С.2120–2121.
23. ЦДАВО України. – Ф.3204. – Оп.1. – Спр.17. – Арк.1.
24. Пограничные войска СССР. 1918–1928 гг. Сб. док. – М.: Наука, 1973. – С.72–73.
25. *Красносілецький Д.* Повстансько-підпільна діяльність Якова Гальчевського у Правобережній Україні (1921 – перша половина 1922 рр.) – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1968/52/>.
26. *Гальчевський-Войнаровський Я.* Проти червоних окупантів: У 2-х ч. / Я. Гальчевський-Войнаровський. – Краків: Українське видавництво, 1941. – Ч.1. – С.14.
27. Там само. – С.27.
28. Там само. – С.32.
29. Там само. – С.34.
30. Там само. – С.35–36.
31. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.119.
32. Там само. – С.120.
33. *Голубко В.* Армія УНР 1917–1918 рр. Утворення та боротьба за державу / В. Голубко. – Львів: Кальварія, 1997. – 288 с.
34. *Задунайський В.* Збройні сили УНР (1917–1920 рр.): Автореф. ... канд. іст. наук. – 07.00.01 / Донецький державний університет. – Донецьк, 1995. – 20 с.
35. *Бережинський В.* Військова організація основних українських державних формувань / В. Бережинський. – К.: Академія ЗСУ, 1995. – Ч. III: Збройні сили України у 1917–1921 рр. – 40 с.

36. *Стефанів З.* Українські Збройні сили в 1917–1921 рр.: Воєнно-історичний нарис. / З. Стефанів. – Коломия: Вид-во «Наша слава», 1935. – Ч.1. – С.38.
37. *Голубко В.* Армія УНР 1917–1918 рр. Утворення та боротьба за державу. – С.46.
38. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.121.
39. Там само. – С.122.
40. *Голубко В.* Армія УНР 1917–1918 рр. Утворення та боротьба за державу. – С.77.
41. *Падалка М.* Виступ полуботківців 4–6 липня 1917 р. в м. Києві на фоні політичної ситуації того часу / М. Падалка // До зброї. – Тарнів. – 1921. – Зб. 1. – С.74.
42. Бій під Крутами: факти й оцінки. – Режим доступу: http://svoboda-vo.at.ua/news/bij_pid_krutami_fakti_j_ocinki/2011-01-28-485.
43. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.122.
44. *Коваль Р.* Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – Режим доступу: http://unknownwar.info/----33--_435/?p=34.
45. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.123.
46. Бій під Мотовилівкою 1918 року – це не перегорнута сторінка історії, це жива пам'ять. – Режим доступу: <http://fastiv.in.ua/node/1115>.
47. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.124.
48. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБ України). – Спр.44224. – Т.6. – Арк.109.
49. *Мушинський П.* Трифон Маркович Гуляницький / П. Мушинський. – Одеса: Маяк, 1970. – С.44.
50. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.125.
51. Там само.
52. *Шкварець В.П.* Українська національно-демократична революція і боротьба за незалежність на Миколаївщині (1917–1921). – С. 67.
53. *Коваль Р.* Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – Режим доступу: http://unknownwar.info/----33--_435/?p=34.
54. *Литвин С.* Симон Петлюра у 1917–1926 роках: Історіографія та джерела / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського; Севастопольський військово-морський ін-т ім. П.С. Нахімова / С. Литвин. – К.: «Аkvілон-Прес», 2000. – С. 247.
55. *Безансон А.* Війна більшовиків проти селян / А. Безансон // Всесвіт. – 1993. – № 9–10. – С. 129.
56. *Грациози А.* Великая крестьянская война в СССР. Большевики и крестьяне. 1917–1933 / А. Грациози. – М.: РОССПЭН, 2001. – С. 5.
57. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – К.: Політ. літер. Укр., 1976. – Т. 1. – С. 71.
58. *Боган С.М.* Повстанський рух в Одеській губернії у 1920–1923 рр. / С.М. Боган // Записки історичного факультету. – Одеса, 1999. – Випуск 8. – С. 161.
59. ЦДАВО України. – Ф. 1429. – Оп. 2. – Спр. 113. – Арк. 3–4.
60. ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 571. – Арк. 58–59.
61. *Мазепа І.* Україна в вогні й бурі революції. 1917–1921. В 3-х т. / І. Мазепа – Прага: Українське видавництво «Пробоем», 1943. – Т. III: Польсько-український союз. Кінець визвольних змагань УН.Р. – С. 100.
62. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 60.
63. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф. П. 3. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 2.
64. *Янчук О.* Останній гайдамака Одещини / О. Янчук. – Одеса: Бібліотека ім. Івана та Юрія Лип, 2001. – С. 23.

65. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 132.
66. Там само. – Арк. 63.
67. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С. 127.
68. На защите революции. Из истории Всеукраинской Чрезвычайной комиссии. 1917–1922 гг. Сб. док. и матер. – К.: Политиздат Украины, 1971. – С. 309–316.
69. *Котляр Ю.В.* Регіональні аспекти повстанського руху селян 20-х рр. XX ст. – С.194.
70. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 60.
71. Там само.
72. *Шкварець В.* З історії отаманщини на Миколаївщині в роки Української національно-демократичної революції та визвольних змагань (1919–1922 рр.) / В. Шкварець, Ю. Гузенко // Краснзнавчий альманах. Історія. Археологія. Наука. Культура. Освіта. Промисловість. Сільське господарство. – Миколаїв: МОППО, 2010. – № 1. – С. 79.
73. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 2. – Арк. 1.
74. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С. 130–131.
75. Одеський комуніст. – 1919. – 28 червня.
76. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 69.
77. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С. 131.
78. Там само. – С. 132.
79. Всеукраинская чрезвычайная комиссия (1918–1922) / Л.Н. Маймескулов, А.И. Рогожин, В.В. Сташис. – Х.: Основа, 1990. – С. 283.
80. *Кульчицький С.* Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928) / С. Кульчицький. – К.: Основа, 1996. – С. 202.
81. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С. 132–133.
82. Там само. – С. 133.
83. Там само. – С. 133–134.
84. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 74.
85. ЦДАВО України. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 281. – Арк. 82.
86. *Савченко В.А.* Дванадцять війн за Україну. – Режим доступу: <http://blog.i.ua/community/2540/636477/>.
87. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 134.
88. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С. 134.
89. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 2. – Арк. 21.
90. Там само. – Арк. 32.
91. ЦДАВО України. – Ф. 3204. – Оп.1. – Спр.11. – Арк. 28–30.
92. *Коваль Р.* Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – Режим доступу: http://unknownwar.info/-----33--_435/?p=34.
93. Там само.
94. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 1. – Арк. 1-2.
95. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 132.
96. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 1. – Арк. 2.
97. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С. 136.
98. ЦДАВО України. – Ф. 1078. – Оп. 2. – Спр. 204. – Арк. 1.
99. ЦДАВО України. – Ф. 22978. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 147.
100. ЦДАВО України. – Ф. 3204. – Оп.1. – Спр.11. – Арк. 29–30.
101. *Тинченко Я.* Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. / Я. Тинченко – К.: «Тиражувальний центр УСП», 1995. – Ч. 1. – С. 181.
102. ДАОО. – Ф. П. 3 – Оп.1. – Спр. 210. – Арк. 4.

103. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 644. – Арк. 140.
104. Пограничные войска СССР. 1918–1928 гг. – С. 484–486.
105. Отчет Одесской Губернской Чрезвычайной комиссии к IV Губернскому Съезду Советов. – Одесса: Издание Одесской Губчека, 1921. – С. 49.
106. ДАОО. – Ф. П.3 – Оп. 1. – Спр. 210. – Арк. 4.
107. *Боган С.М.* Повстанський рух в Одеській губернії у 1920–1923 рр. – С. 164.
108. На защите революции. – С. 169.
109. *Янчук О.* Останній гайдамака Одещини. – Одеса: Бібліотека ім. Івана та Юрія Лип, 2001. – С. 43.
110. *Коваль Р.* Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – Режим доступу: http://unknownwar.info/----33--_435/?p=34.
111. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.137.
112. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 132.
113. ЦДАГО України. – Ф. 1 – Оп. 20. – Спр. 1698. – Арк. 22.
114. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.137.
115. *Коваль Р.* Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – Режим доступу: http://unknownwar.info/----33--_435/?p=34.
116. *Ковальчук М.* Катеринка на Кодимі. – С.137.
117. ДАОО. – Ф. П.3. – Оп.1. – Спр. 118. – Арк. 14.
118. *Тинченко Я.* Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. – С. 181.
119. *Голинков Д.Л.* Крушение антисоветского подполья в СССР (1917–1925 гг.) / Д.Л. Голинков. – М.: Политическая литература, 1975. – С. 607.
120. *Коваль Р.* Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – Режим доступу: http://unknownwar.info/----33--_435/?p=34.
121. *Веденсєв Д.* Доля розвідника у контексті національної драми / Вечірній Київ. – 1996. – 19 листопада.
122. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 2. – Арк. 1–4.
123. Там само. – Арк. 4–6.
124. Там само. – Арк. 6.
125. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 1. – Арк. 3.
126. Там само.
127. Там само. – Арк. 2.
128. ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 2. – Арк. 12–66.

ЄВРЕЙСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ НА МИКОЛАЇВЩИНІ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ОДНОПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ

Цікавим і малодослідженим питанням міжвоєнної історії України є діяльність єврейських політичних партій в першій чверті ХХ ст. Центрами їх громадсько-політичної діяльності були Одеса, Миколаїв, Херсон, Вознесенськ, Голта (Первомайськ) та інші південноукраїнські міста.

Після закінчення громадянської війни і остаточного встановлення радянської влади в Україні численні єврейські політичні партії та організації, які активно діяли під час української національної революції, мали визначитися у ставленні до нової влади і відкоригувати пріоритети своєї діяльності. Через появу перших заборон вони вимушені були провести реорганізацію. Саме на початку 1920-х виникають нові партійні, молодіжні, громадські єврейські організації. Переглядається стратегія і тактика діяльності цих об'єднань. Незмінними залишаються лише раніше вироблені *ідеологічні засади*, головні з яких – сіоністські та автономістські. За ідеологічним спрямуванням можна виокремити дві основні групи:

1) *Сіоністи* – серед найбільш великих і авторитетних сіоністських організацій були – сіоністи-соціалісти, сіоністи-трудовики, сіоністи-соціалісти-федералісти, а також організації, які працювали під їх безпосереднім керівництвом – дитячі, молодіжні, виробничі, культурно-освітні¹.

2) *Соціал-демократи* – Бунд, Об'єднана єврейська соціалістична робітничка партія (ОЄСРП), які вважали класові інтереси пріоритетними по відношенню до національних. Ці партії практично повністю були поглинені більшовицькою партією.

Слід констатувати, що політичні партії сіоністського спрямування мали більший вплив на Миколаївщині, ніж єврейські соціал-демократи.

Українські вчені В. Орлянський² та О. Копил³ виокремлюють три основні групи політичних єврейських організацій за критерієм ставлення до радянської влади, що повністю відповідає миколаївським реаліям:

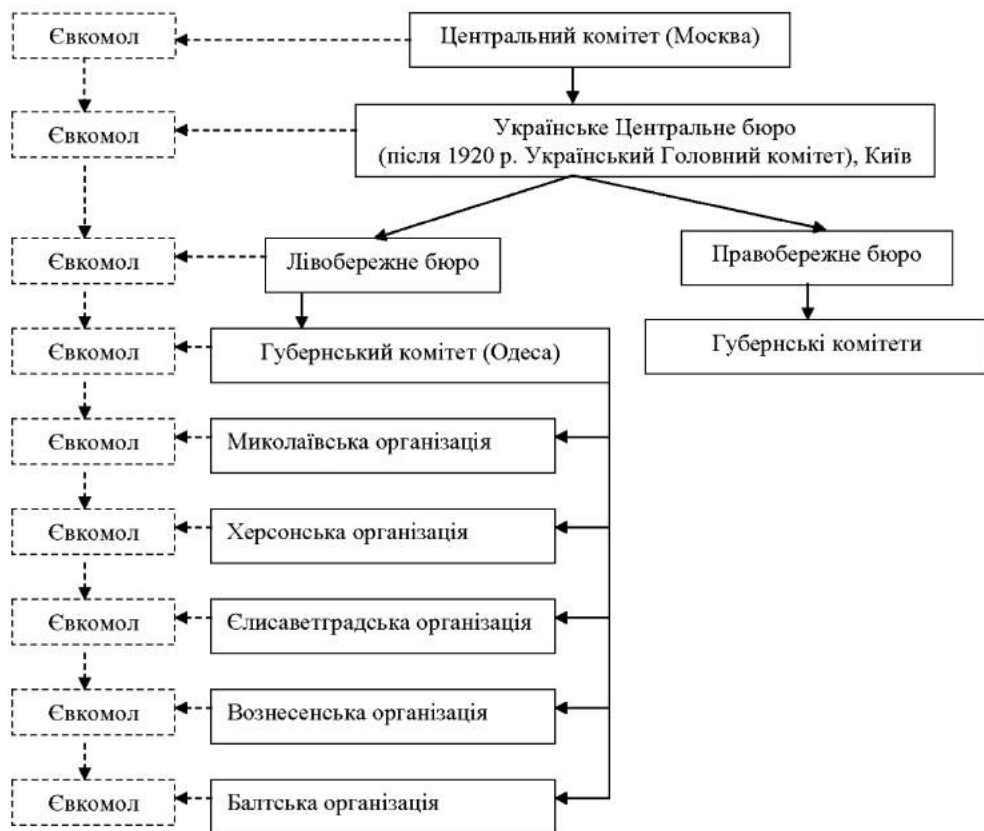
▪ *1 група*: відверто антирадянські партії. До цієї групи відноситься більшість сіоністських партій і організацій. Ці організації оголошувалися контрреволюційними, а їхні члени піддавалися беззастережно репресіям. Серед представників цієї групи слід назвати Сіоністсько-соціалістичну партію Цайрей-Ціону (ССЦ), Сіоністсько-соціалістичний союз молоді (ЦСЮФ);

▪ *2 група*: партії, які відкрито не виступали проти радянської влади. Такі організації зосереджувалися переважно на культурно-просвітницькій діяльності серед єврейських мас. До цієї групи можна віднести організації Маккабі, Гехалуц, Спілка єврейських скаутів «Гашомер Гацаїр». В. Орлянський відніс до цієї категорії і організацію Цайрей Ціону, проте О. Копил вважає, що діяльність цієї партії на Півдні України дає підстави віднести її до першої групи – антирадянських партій;

▪ *3 група*: партії, ідейно близькі до більшовиків. Цю групу представляють переважно організації Бунда, Об'єднаної єврейської соціалістичної робітничої пар-

тії (ОЄСРП), Об'єднаної єврейської комуністичної робітничої партії (ОЄКРП), які активно шукали контакт з комуністами і на початку 20-х років повністю приєдналися до КП(б)У.

Схема 1. Структура Єврейської комуністичної партії Поалей Ціон*

Найбільшого поширення на території Миколаївщини набули наступні політичні партії та організації: Сіоністсько-соціалістична партія Цайрей Ціону, Сіоністсько-соціалістичний союз молоді (ЦСЮФ), Гехалуц, Гашомер Гацаїр та інші.

На початку 1920-х років на всій території колишньої Російської імперії починається переслідування більшості єврейських партій. Першим сигналом, що засвідчив початок репресій, стала заборона у квітні 1920-го року Всеросійської сіоністської конференції у Москві, і подальший – протягом 20-30 травня 1920 р. – арешт усіх її делегатів.

У другій половині 1920-го року починається період системних репресій проти єврейських партій, що ознаменувалося циркулярним листом ЦК РКП(б) до всіх губкомів РКП(б) та КП(б)У від 11 листопада 1920 р. про ставлення до Комбунду та Єврейської комуністичної партії (Поалей Ціон). У документі, зокрема, зазначалося, що необхідно вести рішучу боротьбу проти націоналістичної ЄКП і не дозволяти будь-яких спільних з ними виступів у політичних кампаніях⁴.

Про розгортання репресій свідчить і резолюція Пленуму ЦК ЄКП України 1921 р., направлена до усіх осередків партії: «Пленум констатує, що всі перешкоди, що робляться нашим організаціям на місцях, переслідування наших клубів, ускладнення при виданні нашої преси, заборона друкувати плакати і відозви тощо, не є випадковим непорозумінням і помилками з боку окремих представників радянської влади на місцях, а результат цілком продуманого плану кампанії, яка проводиться євсекцією проти нас»⁵.

Водночас почалося переслідування й молодіжної організації Маккабі. Так, у 1922 р. усім губкомом та відділам ДПУ був розісланий циркуляр № 377 за підписом секретаря ЦК КП(б)У Д. Лебеда, де зазначалося, що «у всіх губерніях України існують організації сіоністської молоді Маккабі. Під прапором безпартійних спортивних клубів Товариства... Маккабі проводить свою шкідливу діяльність серед мас єврейської дрібнобуржуазної молоді та дітей єврейської бідноти міст та містечок. Особливо шкідлива наявність Маккабі серед відсталої частини єврейської молоді та дітей.

...Повідомляючи про це Губкоми КПУ, КСМУ та відділи ДПУ, ЦК КП(б)У пропонує негайно приступити до ліквідації розкладаючої діяльності сіоністської організації серед молоді...»⁶. Миколаївщини даний циркуляр практично не торкнувся, оскільки, як повідомило у відповідь Губкому КП(б)У Миколаївське ДПУ, «на території Миколаївської губернії організації «Маккабі» не існує»⁷.

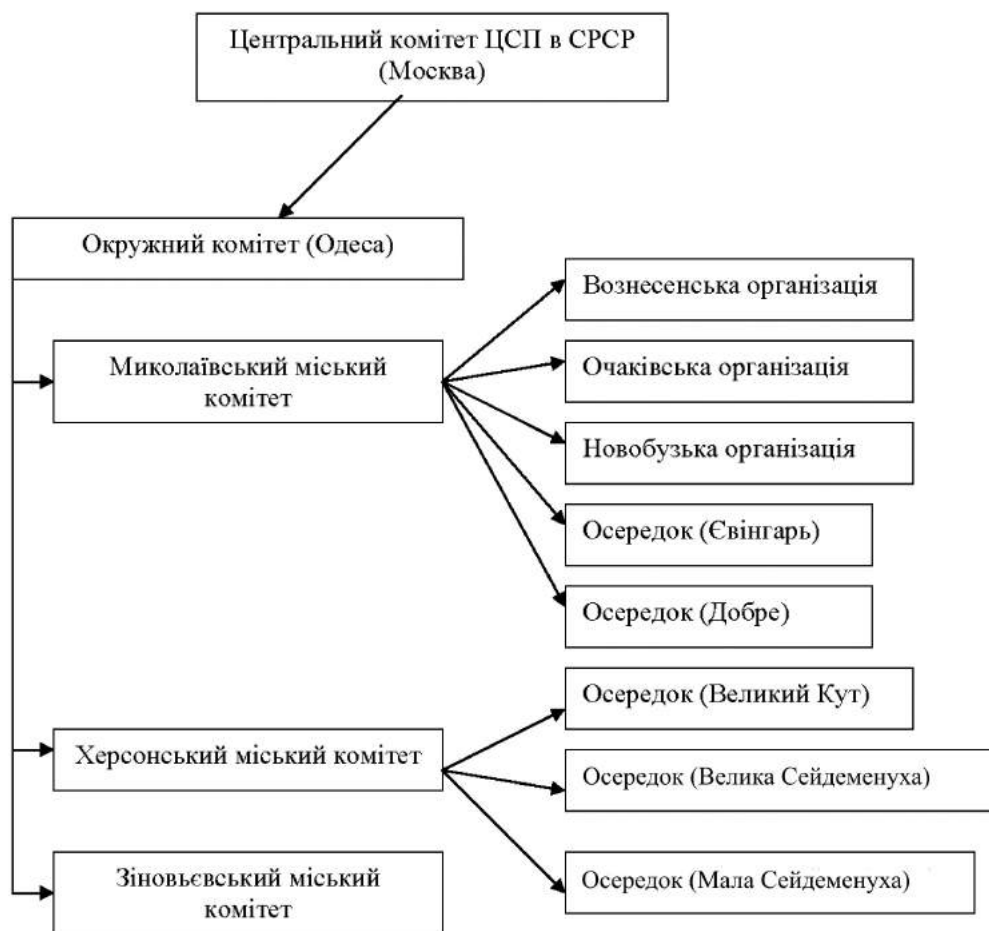
Схема 2. Структура Єврейської соціалістичної партії Поалей Ціон

Для боротьби з «дрібнобуржуазними антирадянськими партіями», до числа яких більшовики віднесли і більшість єврейських партій, при Одеському та Миколаївському губкомом а також повітових комітетах КП(б)У протягом вересня 1922 р. були створені «трійки» – спеціальні органи губернського та повітового масштабу для керівництва роботою у вищезгаданому напрямку. Їх формування на місцях відбувалося за рішенням губкомів: «...згідно протоколу бюро Губкома для боротьби з буржуазними

угрупованнями... необхідно організувати «трійку» з представників від Повітпарткома, Повітвиконкому й ППВ (повітовий політвідділ ДПУ. – *О.Т.*) для розробки методів боротьби з вищезазначеними угрупованнями»⁸. До їх складу входили представники від комітету КП(б)У, ДПУ та виконкому чи НКВС. При цьому, як зазначається у документі, «трійки повинні складатися винятково із витриманих і політично грамотних партпрацівників»⁹.

Схема 3. Організаційна структура Сіоністсько-Соціалістичної партії

Наприклад, Одеська губернська трійка (у підпорядкування якої увійшли Одеська та Миколаївська губернії, об'єднані восени 1922 р.) була остаточно сформована 23 вересня 1922 року, отримавши назву – «Комісія по боротьбі з антирадянськими партіями», або «Комісія по боротьбі на антирадянському фронті» при Одеському губкомі. Її постійними членами були 4 особи: секретар губкому (Одинцов), голова губвиконкому (Аверін), завідуючий відділом агітації та пропаганди (Г. Левіт) і голова Одеського ДПУ (Альпов). Комісія працювала щотижня у суботу в кабінеті секретаря губкому¹⁰. Засідання відбувалися в обстановці суворой секретності, й особи, які не були членами Комісії, або не були спеціально запрошені, категорично не допускали-

ся до участі в них. У Миколаєві і Вознесенську трійки сформувалися, імовірно, протягом вересня 1922 р., оскільки за документами у Первомайську трійку було організовано 7 вересня, а в Тирасполі – 23 вересня¹¹. Подібні структури утворювалися при Євсекціях. Так, при Євсекції Первомайського повітпарткому в 1922 році було створено Комісію по боротьбі з сіоністськими угрупованнями¹².

Протягом вересня-жовтня 1922 р. Одеська комісія переймалася справами упорядкування інформації, яка надходила з ДПУ, та підготовкою до виконання розпорядження Харківського Центру про ліквідацію сіоністських організацій. Вже на першому засіданні було заслухано доповідь голови Одеського ДПУ Альпова про «Процес сіоністів». В ній, зокрема, зазначалося: «за розпорядженням з Харкова в Одесі відбулася ліквідація сіоністської організації. До цього часу взято 50 осіб, планується взяти ще до 20. Ця організація була доволі сильною та мала зв'язки за кордоном.

Окрім цього, була виявлена подібна сіоністській організації молоді «Естребут», що навіть провела свій з'їзд, і яка своїм керівником має дорослу людину 30 років. До цієї організації входять і макабісти. Макабісти на даний час заарештовані.

...Матеріал нами збирається, а той що є, ще не опрацьований. Матеріалів є багато. Деякі видатні «фігури» опинилися вже в Америці для зв'язку і ми їх чекаємо»¹³.

На засіданні було ухвалено рішення: «1. Доповідь прийняти до відома; 2. Доручити тов. Альпову зв'язатися з т. Едельманом з метою притягнення до судової відповідальності і проведення процесу над членами підпільної групи; 3. Звернути увагу тов. Альпова на організацію Макабі»¹⁴.

Не зважаючи на проведену операцію, через місяць усіх заарештованих ДПУ змушене було відпустити, про що на черговому засіданні Комісії 21 жовтня 1922 р. повідомив Альпов: «Заарештовані відпущені. Дали підписку про невіїзд. Активність проявляє лише молодь. Чекають вказівок з Центру. Матеріалів для того, щоб почати проти них процес, немає»¹⁵.

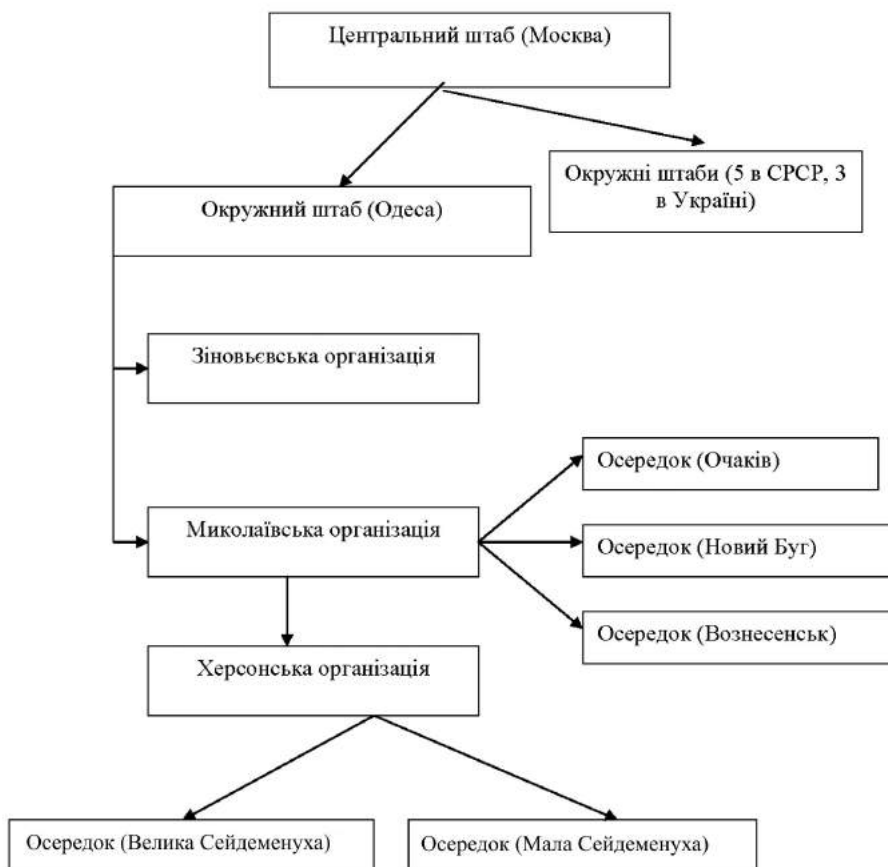
З розгортанням НЕПу та початком єврейської переселенської кампанії активність єврейських політичних партій та організацій як у Південному регіоні, так і на території Миколаївщини, значно зросла. Масові арешти у другій половині 1922 р. – першій половині 1923 р. не дали бажаних результатів, про що свідчить Циркуляр № 14 за 1923 р. Центрального бюро Росії та України (Мерказ) Сіоністської трудової партії. У ньому, зокрема, зазначалося: «У квітні місяці цього [1923] року відбулася Всеросійська нарада нашої партії. Скликана **після року тяжких переслідувань**, вона мала підвести підсумок роботи Мерказа за цей період, визначити стан організації в даний час і намітити план подальшої діяльності партії, не дивлячись на колосальні утруднення зовнішнього характеру **і на переслідування, що не припиняються**... (виділення наші. – *О.Т.*)». Поставила партія і перед собою першочергові завдання, серед яких головне – «оздоровлення та зміцнення нашої організації. За рік гонінь... низка відділень нашої партії зазнали повного розгону. В деяких випадках довелося знову починати відновлення організації. Але окрім відновлення розгромлених відділень та поживлення організаційної роботи, перед нами постало завдання оздоровити партію в цілому, що є занадто складним...»¹⁶.

Про відновлення роботи сіоністських партій на Миколаївщині свідчать політико-економічні зведення спецслужб. Так, вже у жовтні 1923 р. начальник V відділен-

ня Миколаївського ДПУ Корнеєв зазначав, що «на території Миколаївської округи є угруповання сіоністів, яке має свої розгалуження в містах Очаківі, Вознесенську та Н.-Бузі. Угруповання нараховує до 150 членів, переважно синків дрібної єврейської буржуазії, більшість з яких навчається в технікумі ім. Тимирязєва та вузах. Вся робота проводиться в гуртках методом самовиховання та спрямована на посилення впливу на єврейських дітей, які навчаються у трудових школах або організовані в осередки єврейських скаутів під назвою «Гашомер», що поділені на три ступеня, де діти розділяються за віком. Вказаних групах займаються фізичним вихованням та вихованням дітей у шовіністичному дусі.

Миколаївська організація поширює вплив на Херсонську округу, через побічного освідомлювача (за відсутністю внутрішнього) добуваються списки членів організації і систематизується матеріал. Ухвалено рішення щодо направлення с/с [сексота – тамного співробітника. – *О.Т.*] в технікум Тимирязєва, де знаходиться центр роботи, також розроблені заходи для встановлення зовнішнього спостереження»¹⁷.

Схема 4. Організаційна структура Гашомер-Гицаір

Причинами активізації діяльності єврейських політичних організацій у соціальній та культурній сферах в середині 20-х років більшовицькі партійні керівники вва-

жали: 1. Важкий економічний стан значної маси єврейського населення у містечках та невеликих містах. 2. Зміцнення позицій єврейської непманської буржуазії у великих містах. 3. Слабкість радянського впливу та недоліки партійної роботи серед єврейських трудівників. Окрім того, більшовики констатували, що одночасно із загальними націоналістичними лозунгами, сіоністські угруповання все частіше висувають загальнополітичні вимоги, стають на шлях активної боротьби з Радянською владою (Протокол № 71 розширеного засідання Глав бюро Євсекцій при ЦК КП(б)У від 9 травня 1925 року)¹⁸.

Єврейські політичні партії на Миколаївщині намагались досягати своєї мети і впливати на широкі кола єврейського населення регіону різноманітними засобами, серед яких основним можна вважати такі:

1) *Поширення друкованої агітаційної продукції*, як то листи, листівки, прокламації, звернення до єврейської людності, періодичні газети і журнали.

Цікавим є використання поштового зв'язку для поширення своїх пропагандистських матеріалів: «Був один випадок, коли було поштою надіслано листа одному старому єврею, що мешкає в Троїцько-Софонові, в листі була прокламація від сіоністів. По поштовій печатці видно, що лист надісланий з Долинської, у конверті нічого більше не було, окрім листівки і таке поширення не могло в нас розвиватися, тому що в нас у всьому районі євреїв 91 чоловік (разом зі старими та дітьми)» – йдеться у звітній доповіді Володимирівського райпарткому Миколаївської округи за липень-вересень 1924 р.¹⁹

2) *Публічні виступи на різноманітних зібраннях*. Для цього активно використовували безпартійні конференції, загальноміські зібрання кустарів тощо.

3) *Організація різноманітних гуртків і клубів*. Ці гуртки здійснювали здебільшого культурно-просвітницьку місію.

4) *Безпосереднє спілкування* з представниками єврейського населення, залучення до партійної діяльності через знайомих і друзів²⁰.

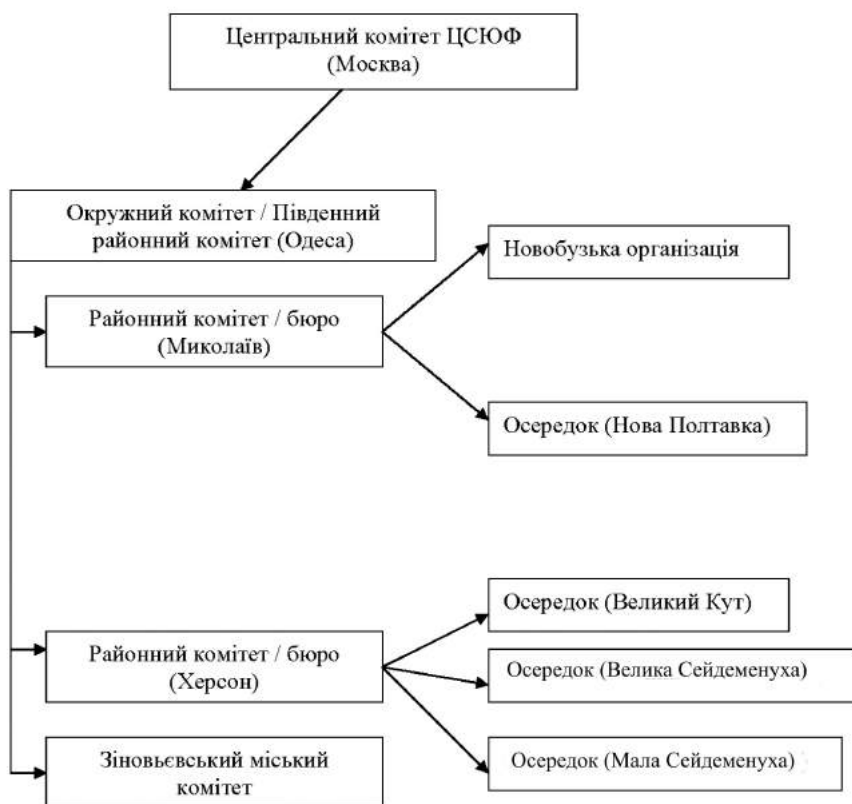
Все це непокоїло спецслужби, що призвело до проведення 2 вересня 1924 р. широкомасштабної загальносоюзної операції з вилучення активних сіоністів. Тільки протягом однієї ночі з першого на друге вересня у 150 населених пунктах СРСР було заарештовано близько 3 тисяч сіоністів²¹. На території Миколаївської округи в цю ніч було проведено операцію з ліквідації низки політичних осередків єврейського руху: сіоністсько-соціалістичної партії, сіоністської організації молоді «Югентау», «Маккабі», «Гехолуц» тощо²². Операція пройшла у центрах поширення сіонізму: Миколаєві, Новому Бузі, Ново-Полтавці, Вознесенську, та у кількох новостворених єврейських колоніях.

Операція проводилася безпосередньо Одеським губернським відділом ДПУ, яким було заарештовано 223 активісти: 3 них 107 – в Одесі і 116 – на периферії. В результаті цієї операції більше 50 чоловік виїхало до Палестини, а 20 дали підписку про відмову від сіоністської діяльності. Інших було звільнено, оскільки вони не вели активної сіоністської роботи. Внаслідок цієї акції кількість членів сіоністських партій в Одеській губернії, за даними ДПУ, зменшилася до 50 осіб, а молодіжних організацій – до 130. Майже половина сіоністів проживали в Одесі, а решта – переважно у Херсонській та Миколаївській округах. Для ідеологічного «обґрунтування» ре-

пресій в Одесі була організована робітничка конференція, спрямована проти «сіоністської контрреволюції»²³.

Серед «провідників сіоністського руху» Миколаївщини були заарештовані члени Миколаївського районного комітету «Югентау»: Фасрман Абрам, Чертков Арон, Крупницький Ян, Краснянський Лев, Тригер Моня, Адеський Мітя, Гельфенштейн Фріма, Вишневецька Муся, Рабізанович Юдя, Френкель Базя та інші²⁴. Здійснені арешти і в інших населених пунктах Миколаївщини: Новій Одесі, Вознесенську, Первомайську, Новому Бузі. Так, у звіті Ново-Бузького райпарткому за жовтень 1924 р. зазначалося: «Партком брав активну участь у вилученні/арешті шляхом операції ДПУ активних членів сіоністської партії і цей захід приніс бажані результати»²⁵.

Схема 5. Організаційна структура Сіоністсько-соціалістичної спілки молоді (ЦСЮФ)

Але, як вже зазначалося вище, результатом операції був, насамперед, моральний вплив, ніж проведення масштабних чисток. Як захід адміністративного тиску – вислання був застосований лише щодо активістів сіоністського руху, серед яких були провідник Миколаївського осередку «Югентау» Малкіс Черна Ісаківна (на прізвисько Буня), член Вааду миколаївської організації ЦСЮФ Френкель Давид Овейович (Овсейович) та член Вааду організації сіоністської молоді «Гістрадрут» Фріман Мойсей Наумович. Їх було заарештовано на початку вересня 1924 р. Розглянемо дану опе-

рацію на прикладі справи відомого керівника сіоністського руху Миколаївщини, активного члена Миколаївської організації ЦСП та одного із керівників ЦСЮФ Черни (Буні) Малкіс.

Ч. Малкіс була заарештована 2 вересня 1924 р. Чекісти провели операцію на досить високому рівні. На квартиру до підозрюваної оперативники з'явилися вночі. Під час обшуку Ч. Малкіс встигла знищити чотири партійні анкети та викинути їх у вікно, але їх залишки були знайдені і стали певним доказом приналежності Малкіс до ЦСП.

Окрім того, під час обшуку були заарештовані декілька однопартійців Малкіс, які відвідали квартиру (групові арешти і засади на квартирах з подальшою затримкою усіх відвідувачів, були улюбленими методами чекістів у роки громадянської війни і протягом 20-х років). Оперативник у рапорті так описує цей процес: «...о 5 годині ранку я почув стук у двері квартири Малкіс; відчинивши двері, я побачив незнайомого мені громадянина, який був увесь блідий і переляканий. Зрозумівши, що він, як видно, співучасник, я запропонував йому ввійти до кімнати... я його також заарештовував... Також рівно о 6½ годин ранку у квартиру Малкіс постукав ще хтось, я відкрив двері, на порозі стояли ще двоє молодих громадян, яких я затримав»²⁶.

Під час допиту Малкіс поводи́ла себе стримано і трималася з гідністю. Участь у єврейському політичному русі заперечувала, стверджуючи, що про єврейські політичні партії після 1922 року нічого не знає: «Допитана Малкіс показала, що вона ні в яких організаціях не знаходиться, і знайдене звернення Ю.Р.К. [Південний районний комітет «Югента» в Одесі. – *О.Т.*] вперше бачить і не знає, як воно потрапило до неї. Проекти анкет вона з вікна не викидала, хоча визнає, що вони написані почерком, який дещо схожий на її...»²⁷. 16 жовтня 1924 р. справу разом із заарештованою було направлено до ДПУ УСРР. 20 листопада того ж року Уповноважений секретного відділу ДПУ УСРР Я.С. Хозе ухвалив постанову про припинення справи та адміністративне вислання за межі УСРР на три роки²⁸. 22 грудня 1924 р. Постановою особливої наради при Колегії ОДПУ «за участь у контрреволюційній організації відповідно до ст. 61 КК УСРР Черна Малкіс була вислана в Киркрай строком на 3 роки. 26 березня 1926 р. тим же органом на зміну Постанови від 22 грудня 1924 р. вислана на постійне проживання до Палестини»²⁹. Тим же рішенням особливої наради при Колегії ОДПУ до адмінвистання на три роки були засуджені Д.О. Френкель (в Киркрай) та М.Н. Фріман (на Урал).

В середині 1925 року за даними ДПУ сіоністські організації діяли в 173 населених пунктах України. До їх складу входили майже 25 тисяч чоловік та осіб, пов'язаних з ними³⁰. Переважно це були молоді люди віком 16-23 років. Членами цих організацій були кустарі і торговці, інтелігенція і службовці, безробітні і студенти, учні та інші. Сіоністські організації охоплювали своєю діяльністю до п'яти тисяч дітей і підлітків.

Про активізацію єврейського політичного руху на Миколаївщині на початку 1925 р. свідчить звіт Миколаївського окружного партійного комітету за жовтень-грудень 1924 р.: «У попередній доповіді нами була детально висвітлена робота сіоністів. Після проведення останньої операції (у вересні 1924 р., про яку вже йшлося вище, – *О.Т.*), ті, кого звільнили, одразу знову взялися за роботу, що продовжується дотепер. 5/Х – було зібрано приблизно 100 дітей, яких повели на галявину за заводом «Андре

Марті», де після ігор був улаштований для них сніданок, співали сіоністські національні пісні, популярно викладали ідею сіонізму і попереджали нікому не говорити про збори, особливо комуністам... Робота Ново-Бузької організації зводиться, головним чином, до керівництва роботою Бгена, Гехалуца... У колонії Єфінгар, що у цьому районі, встановлено діяльність гуртка Югента, до складу якого входить 8 чоловік, усі – молодь 1906–1905 року народження. Гурток збирається досить часто, регулярно одержує журнал Гехалуц... ДПУ веде безперервне і неослабне спостереження»³¹.

Репресії щодо діячів єврейських політичних партій тривали. Так, на засіданні Голоvbюро євсекції при ЦК КП(б)У від 8 квітня 1925 року ухвалено рішення про «посилення боротьби з сіонізмом по адміністративній лінії, особливо, проти таємних агентів, що займаються організацією еміграції єврейських трудящих до Палестини»³².

З цього приводу циркуляр № 17 (1925 р.) мерказу Гехалуцу констатував: «Підвищена активність єврейських мас, характерна для останніх двох років, надзвичайно знизилася, відсутня будь-яка активність. Тяжке економічне становище, масове безробіття (незважаючи на радість Євсекції, яка вирішує це питання розширенням фабзавнавчу, бронюванням місць на фабриках тощо й не бачить, що це краплина у морі) вплинули на єврейську масу і єврейську молодь гнітюче і кинули її до лап безвір'я, глибокої апатії і байдужості... Останні гоніння лютоючої Євсекції, що поставила за мету ліквідувати нашу організацію шляхом репресій і арештів, породили в середовищі певної частини наших товаришів сум'яття... Резолюції, прийняті «одногосно на безпартійних» єврейських конференціях, про ліквідацію Гехалуца, заслання керівного активу, тюрми, знущання – все це спрямовано проти національного руху... Найважливішим завданням для нас є збереження керівного активу та пошук нових, здібних до керівництва товаришів...»³³.

Протягом 1925–1928 рр. радянські каральні органи важливу роль приділяли, насамперед, кримінальному та адміністративному переслідуванню, винесенню вироків, які ухвалювалися за зачиненими дверима. Сіоністів переважно засуджували до термінів від трьох до десяти років примусових робіт у таборах, спочатку у центральній Росії, а пізніше в Сибіру, на Уралі, в Киргизії, Середній Азії, а також на Соловцьких островах, де суровий клімат і жахливі умови утримання поступово вбивали ув'язнених фізично.

Відомий дослідник сіонізму Іцхак Маор зазначав, що «ця хвиля переслідувань нанесла важкий удар підпільному сіоністському руху, який складався, починаючи з 1925–1926 років, переважно з течій трудового сіонізму (сіоністи-соціалісти, Цейрей-Ціон і пов'язані з ними молодіжні організації). Тим не менш, рух не було зломлено... Це викликало неабияке роздратування у тоталітарної влади та її підручного, спеціаліста з «єврейського питання» – Євсекції. Влада намагалася по можливості розколотися рух зсередини і деморалізувати його ряди»³⁴.

16 жовтня 1925 р. була проведена нова операція «з вилучення сіоністського елементу». В результаті були заарештовані миколаївські активісти: член ЦСЮФ з 1921 р. і лівого Гехалуца (член Ваада) колонії Новополтавка – Сара Медем³⁵, член Сіоністсько-соціалістичної спілки молоді (ЦСЮФ) Миколаєва – Еліозар Берехман³⁶, активістка «Гашомер Гацоїр» Лія Бірінберг³⁷. В останньої під час обшуку квартири було знайдено і вилучено: рукописний журнал «Гашохар» («Світанкова зоря»)

– друкований орган спілки єврейських скаутів «Гашомер Гацаїр», чорнетки протоколів зборів осередку скаутів, особисті листи. За цими матеріалами Бірінберг звинуватили за ст. 72-10 КК УСРР – «участь у контрреволюційній організації». Створена в 1922 році організація єврейських скаутів «Гашомер Гацаїр» не ставила за мету боротьбу з радянською владою. Навпаки, її основним завданнями були розвиток національної самосвідомості єврейської молоді, підготовка її до виробничої праці і залучення до світової боротьби за соціалізм.

Після першого допиту 17 жовтня 1925 року Л. Бірінберг визнала, що вилучені під час обшуку матеріали знаходилися у неї на зберіганні, Ліно ув'язнили в окружну виправно-трудова установу і до 12 листопада 1925 року на допит не викликали. Не відчуваючи себе винною, дівчина стала вимагати продовження слідства. 9 листопада вона написала заяву на ім'я слідчого, який вів її справу: «Прошу викликати мене на допит. В іншому випадку я 11 листопада оголошую голодування».

Ці слова не були пустою погрозою. У справі Л. Бірінберг зберігається таємна записка заступника начальника виправно-трудова установи при Миколаївському ДПУ, яка свідчить, що «ув'язнена Бірінберг оголосила 11 листопада голодування». 12 листопада 1925 року її викликали на допит. Винною у висунутих проти неї звинуваченнях вона себе не визнала. 16 листопада 1925 року Лія Бірінберг була звільнена з-під варті під підписку про невиїзд. Постановою від 11 березня 1926 року її справу було припинено «за браком зібраних проти обвинувачуваної доказів».

26 квітня того ж року її знову арештували, слідство тривало до 18 травня 1926 р., і знову було припинено за браком доказів. Миколаївський окружний відділ ДПУ звернувся до Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР з клопотанням про адміністративне вислання Л. Бірінберг як антирадянський елемент, але 8 червня 1926 р. ця пропозиція була відхилена³⁸.

У Еліозара Берехмана під час операції 16 жовтня 1925 р. був проведений обшук, під час якого було виявлено і вилучено сіоністську літературу в кількості 239 окремих томів, переважно з єврейського національного питання. За зібраними агентурними матеріалами було відомо, що Берехман 9 квітня 1923 року був прийнятий в члени Миколаївської організації ЦСЮФ, виявляв велику активність, брав участь у роботі редколегії, був секретарем та членом Ваада тощо. В 1925 р. став кандидатом у члени Миколаївської організації ЦСП під псевдонімом «Альоша».

16 квітня 1926 р. постановою Особливої наради ОДПУ відповідно до ст. 61 КК РСФРР за участь у контрреволюційній організації Е. Берехмана було вислано на 3 роки до Казахстану. 25 червня 1926 р. Особлива нарада ухвалила рішення про його дострокове звільнення.

2 грудня 1925 р. чекісти провели чергову операцію. Були заарештовані Мойсей Кримкер та Мнуха Друян. Остання вже під час першого допиту визнала себе членом «Гехалуца», вказавши, що «це позитивна організація». Пізніше допити свідків підтвердили, що М. Друян була членом Ваада ЦСЮФ В.-Сейдеменуцького осередку (Снігурівський район) і викладала політекономію, «у неї на квартирі відбувалися збори організації ЦСЮФ... Будучи за фахом вчителькою, використовувала свою професію з метою втягнення дітей як до ЦСЮФ, так і до скаутських загонів... Як член ЦСП також використовувала свою роботу в «Гехалуці» для пропаганди цілей ЦСП»³⁹.

Оперативним шляхом чекісти з'ясували, що М. Друян брала участь у єврейському партійному житті з 1923 року, займала посаду секретаря підпільного Седеменухського осередку Сіоністської соціалістичної партії та одночасно виконувала обов'язки голови Вааду «Гехолуца», проявляючи в даній роботі активність⁴⁰.

Мойсей Кримкер, який також входив до складу В.-Сейдеменухського осередку «Гехалуц» із 1924 року, брав активну участь у його роботі, одночасно будучи членом ЦСЮФ. На зборах цих організацій він часто виступав з критикою політики радянської влади щодо євреїв та діяльності Євсекції⁴¹.

16 березня 1926 р. Особлива нарада при Колегії ДПУ УСРР ухвалила постанову вислати М. Друян та М. Кримкера за межі УСРР терміном на три роки. 16 квітня 1926 року Особлива нарада ОДПУ на підставі ст. 61 КК УСРР (як члена сіоністської організації) постановила вислати М. Друян до Сибіру (31 червня 1926 року Особлива нарада ОДПУ замінила це рішення на вислання до Палестини), а М. Кримкера в Казахстан терміном на 3 роки.

По завершенні терміну вислання Постановою Особливої наради ОДПУ від 29 березня 1929 р. М. Кримкеру заборонили проживати у Москві, Ленінграді, на території Північнокавказького краю, Волзького округу, України та Криму, з обов'язковим прикріпленням до певного місця проживання терміном на три роки. Але 16 серпня того ж року йому був дозволений виїзд до Палестини⁴².

10 вересня 1926 р. в Херсоні була заарештована група сіоністів із 5 осіб, серед яких були і жителі населених пунктів сучасної Миколаївщини: член Ново-Бузького осередку ЦСП Ізраїль Кацнельсон, мешканець 14-ї переселенської дільниці «Емес», що у Снігурівському районі, член ЦСП Айзик Савранський та член ЦСЮФ, мешканка м. Миколаєва Хая-Сура Гурович.

За агентурними даними І. Кацнельсон був членом ЦК ЦСЮФ, працював під псевдонімами «Джон» і «Наум». За даними кримінальної справи він був затриманий в Херсоні під час відвідин організації ЦСЮФ та проведення конференції ЦСП. А. Савранський був членом Херсонського районного комітету ЦСП, а Х.-С. Гурович – Херсонського осередку ЦСЮФ. Особливою нарадою при Колегії ОДПУ 19 листопада 1926 р. І. Кацнельсона був засуджений до ув'язнення у ВТТ на три роки, а Х.-С. Гурович і А. Савранський – до вислання в Сибір на такий самий термін⁴³.

По завершенні терміну вислання Постановою Особливої наради ОДПУ від 28 червня 1929 р. Х.-С. Гурович було заборонено проживати у Москві, Ленінграді, на території Північнокавказького краю, Волзького округу, України та Криму, з обов'язковим прикріпленням до певного місця проживання терміном три роки, а 5 липня того ж року їй був дозволений виїзд до Палестини⁴⁴.

Незважаючи на регулярні репресії, єврейські національні партії та організації продовжували свою роботу в Україні та Миколаївщині. Заступник голови ДПУ К. Карлсон у доповідній записці зазначав: «Під сучасну пору ми стали перед фактом надзвичайно серйозного характеру: наші заходи адміністративної боротьби з сіоністським рухом не досягають мети, оскільки зі страшною швидкістю ростуть активні сили сіоністів з надр єврейських мас і більшу частину цих сил становить молодь». Карлсон запропонував низку репресивних, агітаційно-пропагандистських та соціально-економічних заходів антисіоністського характеру⁴⁵.

Низка соціальних факторів сприяли посиленню сіоністської активності, але ніщо не могло протистояти тоталітарній владі. Наприкінці 1920 – початку 1930-х років репресивними заходами були ліквідовані останні сіоністські та інші єврейські громадські організації⁴⁶. Так, у 1927 р. було проведено одну з останніх масових операцій з вилучення активних сіоністів. 16 квітня в Миколаєві були заарештовані Ісає Полонський, Адольф Самунішський та Пінхус Коремблюм⁴⁷. Всі вони були членами Сіоністсько-соціалістичного союзу Лівий Гашомер-Гацаїр і були засуджені до заслання в Казахстан на 3 роки. У 1929 р. А. Самунішському дозволили виїхати до Палестини, а щодо інших двох фігурантів «справи», то у 1930 р. їм були визначені обмеження щодо місця проживання.

У 1928 р. також був засуджений член сіоністської організації лівого Гехалуца і організації ЦСЮФ Шансай Гільман⁴⁸. 15 серпня 1928 р. постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР він був висланий до Сибіру на 3 роки, а 10 серпня 1931 р. його було закріплено до певного місця проживання в Сибіру на 3 роки.

Остаточний розгром залишків проводу та учасників сіоністського руху відбувся у часи Великого терору. На Миколаївщині були засуджені та страчені десятки колишніх учасників єврейського політичного руху. Показовою для цього часу є справа Йосифа Машковича Вербського.

За приналежність до сіоністської організації «Цейрей Ціон» в 1924 році він був заарештований вперше, а вдруге – у лютому 1938 року – вже як керівник підпільної контрреволюційної сіоністської організації. Слідчі Первомайського районного відділу НКВС стверджували, що він і члени його організації займалися контрреволюційною діяльністю, спрямованою на дискредитацію Радянської влади. 23 березня 1938 року Й. Вербський був засуджений Трійкою УНКВС по Одеській області до страти, а через 12 днів – розстріляний⁴⁹.

Таким чином, до 1929 року на Миколаївщині припинили свою діяльність єврейські політичні партії та громадські організації, що були опонентами більшовицькому режиму. Інтернаціоналістські засади, сповідувані Й. Сталіним та його оточенням, призвели до ліквідації у 1928 р. також і Єврейської комуністичної робітничої партії, ідеологія якої йшла в руслі більшовицьких ідей. Фактично комуністичні очільники завершили формування однопартійної системи в СРСР.

---

1. Гусєв В.І. Сіоністський Рух в Україні: соціальна база, політичні партії, практична діяльність (20-ті роки ХХ ст.) // Єврейське населення Південної України: історія та сучасність. – Запоріжжя, 1997. – С. 38.

2. Орлянський В.С. Євреї України в 20-30ті рр. ХХ ст.: соціально-політичний аспект. – Запоріжжя, 2000. – С. 53.

3. Копил О.С. Діяльність єврейських політичних партій на Миколаївщині в 20-х роках ХХ ст. // Наукові праці. Серія «Історичні науки». – Вип. 35. – Миколаїв: МДГУ імені Петра Могили, 2006. – С. 117–118.

4. Бернштейн Л.Е. Евреи и политические репрессии в СССР (20–80-е годы ХХ столетия). – К.: [«Обрий»], 1996. – С. 22.

5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 41. – Оп. 1. – Спр. 173. – Арк. 20.

6. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 992. – Арк. 91.

7. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). – Ф. П-26. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 71.
8. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф. П-3. – Оп. 1. – Спр. 390. – Арк. 55.
9. ДАОО. – Ф. П-3. – Оп.1. – Спр. 390. – Арк. 28.
10. Там само. – Арк. 56–58.
11. Там само. – Спр. 545. – Арк.100; – Спр. 390. – Арк. 55.
12. Там само. – Спр. 552. – Арк. 3.
13. Там само. – Спр. 390. – Арк. 58.
14. Там само. – Арк. 59.
15. Там само. – Арк. 82.
16. Там само. – Спр. 600. – Арк. 62.
17. ДАМО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 79-зв.–79-зв. «а».
18. Державний архів Запорізької області (далі – ДАЗО). – Ф. П-1. – Оп.1. – Спр. 398. – Арк. 59; ДАОО. – Ф. П-3. – Оп. 1. – Спр. 390. – Арк. 27.
19. ДАМО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 68. – Арк. 63.
20. *Копил О.С.* Діяльність єврейських політичних партій на Миколаївщині в 20-х роках ХХ ст. // Наукові праці. Серія «Історичні науки». – 2006. – Вип. 35. – С. 117–122.
21. *Маор Ицхак.* Сионистское движение в России. – Иерусалим: Библиотека Алия, 1977. – С. 433.
22. ДАМО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 48. – Арк. 34–35.
23. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 418. – Арк. 60.
24. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 3132. – Арк. 5.
25. ДАМО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 68. – Арк. 28.
26. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 3132. – Арк. 3–3-зв.
27. Там само. – Арк. 25.
28. Там само. – Арк. 31, 32.
29. Там само. – Арк. 89.
30. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2007. – Арк. 70–71.
31. ДАМО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 48. – Арк. 68.
32. ДАЗО. – Ф. П-1. – Оп.1. – Спр. 397. – Арк.12-зв.
33. Цит. за: Найман О.Я. Діяльність єврейських партій та об'єднань у розбудові національного життя в Україні (1917–1925 рр.): дис. ...канд., політ. наук. – К., 2000. – С. 133.
34. *Маор Ицхак.* Сионистское движение в России. – С. 433–434.
35. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 3229.
36. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 619.
37. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 617.
38. Масові політичні репресії на Миколаївщині в 20–30-ті роки ХХ століття // Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Миколаївська область. Книга 1. – Київ–Миколаїв: Світогляд, 2005. – С. 55–56.
39. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 1819. – Арк. 18-зв.
40. Там само. – Арк. 30.
41. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 2682. – Арк. 19.
42. Там само. – Арк. 74, 76.
43. Державний архів Херсонської області. – Ф. Р-4033. – Оп. 5. – Спр. 730. – Арк. 135–135-зв., 144.
44. Там само. – Арк. 174, 176.

45. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2007. – Арк. 105–106.
46. *Найман О.* Розгром єврейських організацій в Радянській Україні // *Сучасність.* – 1997. – № 12. – С. 94–104.
47. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 6615.
48. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 1335.
49. *Гіркий полин історії: Масові політичні репресії серед єврейського населення Миколаївської області в 20–50-ті роки ХХ ст.* – Миколаїв: Атол / Редакційно-видавнича колегія «Рєабілітовані історією» (Науково-документальна серія), 2003. – С. 15.
- *Усі схеми складені О.С. Копилом і люб'язно надані авторові укладачем. Детальніше див.: *Копил О.С.* Єврейські політичні партії та рухи у 20-х роках ХХ ст.: політологічний аналіз / *Дис.... к.політ.н.* – Миколаїв, 2009. – 239 с.

ІСТИННО-ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА МИКОЛАЇВЩИНИ В ЛЕЩАТАХ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ (1927–1939 рр.)

У листопаді 1927 р. Екзарх України Михаїл (Єрмаков) підписав Декларацію, якою фактично підтримав прорадянський курс митрополита Російської Православної Церкви Сергія (Страгородського). Для багатьох вірян вона знаменувала остаточний перехід Церкви з позицій аполітичності й духовного розмежування з більшовицьким режимом на позицію повної законслухняності, беззастережного визнання легітимності радянської влади. Встановлення союзницько-підлеглих взаємин з богоборчою державою, прояв неприродної духовної солідарності з атеїстичною владою, привели до виникнення нових внутріцерковних розколів¹.

Проти виступила частина українського єпископату: Старобільський – Павло (Кратіров), Новомосковський – Йоасаф (Попов), Прилуцький – Василій (Зеленцов), Лубенський – Аркадій (Остальський), Стародубський та Глухівський – Дамаскін (Цедрик), Чернігівський – Пахомій (Кедров), Волинський – Аверкій (Кедров)². При цьому половина з них на момент виходу Декларації були вже в ув'язненні. На ім'я митрополита Сергія стали надходити листи з демонстрацією протесту проти нової лінії Патріархії і закликами відмовитися від неї. По країні стали поширюватися викривальні послання, звернення, відозви із критикою «Декларації», з осудом церковної політики Заступника Місцєблюстителя.

Найбільш послідовними опозиціонерами, що не тільки виступили проти декларації, а й очолили антисергіанські групи стали єпископи Павло (Кратіров), який проживав у Харкові із 1925 р. за підпискою про невиїзд, та єп. Йоасаф (Попов), що мешкав у Новомосковську.

Таким чином, на тлі вищезазначених подій утворилася українська антисергіївська опозиція, що заважала не лише митрополиту Сергію розбудовувати на нових засадах Російську Православну Церкву у симфонії з державою, а й перешкоджала більшовицькій владі створювати свою підконтрольну РПЦ.

Тим часом компетентні органи продовжували повідомляти по інстанціях про факти протидії православного духовенства і мирян богоборчій політиці радянської влади, що поступово трансформувалися в широкий позацерковний, антисергіанський і антирадянськи налаштований рух. Під прапором церковного активізму «об'єдналися» досить численні нонконформістські елементи: від напівлегально існуючої опозиції у вигляді «істинно-православних» та «ультра-православних» до «підпільників» із числа «істинно-православних християн», які навіть не намагалися вписатися в радянське законодавство про культу. Для знищення цих опозиціонерів у надрах ОДПУ почалася грандіозна і наймасштабніша загальносоюзна операція зі створення міфічної контрреволюційної церковної організації під назвою «Істинно-православна церква».

Є всі підстави вважати, що ІПЦ, як єдиної організації, не існувало, і під терміном «істинно-православна церква» слід розуміти сукупність православних груп, що скла-

далися із кліриків і мирян, які відмовилися визнавати богоборчу владу і релігійне життя яких протікало поза офіційно зареєстрованими храмами. Причому, деякі групи підтримували відносини з Московською Патріархією, а інші – нехтували.

Якщо влада ще терпіла РПЦ, що діяла відкрито і йшла на компроміси, то катакомбної, зовсім невідконтрольної церкви вона попросту боялася і робила все можливе для її знищення. Органи ОДПУ були зобов'язані знайти і знищити всі вогнища опору, навіть якщо мова йшла про опір ідеологічному, духовному. Не вимозі знайти дійсних катакомбників, що було непросто, ОДПУ діяло випробуваним способом – його співробітники самі прямо на Луб'янці «створили» її «адміністративний і політичний центри». У них були включені клірики і миряни або тільки запідозрені в приналежності до катакомбників, або просто відомі своєю релігійною активністю і, як правило, не приховували своєї релігійності. Структура організації, як вона вимальовується з матеріалів ОДПУ, представляється плутоною й аморфною.

Загальнополітичне керівництво здійснювалося з Москви «церковно-політичним центром», в якому була розроблена ідеологічна платформа і планувалися практичні заходи організації (М. Новосолов, О. Лосєв, В. Лосєва-Соколова, Д. Єгоров, М. Бухгольц та інші)³. Адміністративне керівництво організацією здійснював «Всесоюзний церковно-адміністративний центр», що розташовувався досить далеко – у Ленінграді (митрополит Йосиф (Петрових) та архієпископ Гдовський Димитрій (Любимов). Під їхнім керівництвом в СРСР, згідно з обвинувальним висновком, діяла розгалужена мережа філій організації⁴. В Україні діяло три філії, які об'єднували 19 груп і діяли практично на всій території республік⁵.

Миколаївську групу очолювали авторитетний священник Скорбященської (Ново-Купецької) церкви м. Миколаєва Григорій Синицький та псаломщик Іван Павловський. В 1928 р. вони відійшли від миколаївського духовенства, яке майже повністю підтримало Декларацію митрополита Сергія, і почали служити в будинках та квартирах парафіян за запрошенням. На одному із допитів священник так пояснив свій відхід до ІПЦ: «У 1928 р. відбулася постанова т.зв. Малого Собору про позбавлення єпархії арх. Прокопія й про призначення замість нього архп. Анатолія Одеського, при чому Херсоно-Миколаївська єпархія приєднувалася до Одеської. Оскільки ця постанова являлася порушенням правил церковних, то я її не міг визнати для себе обов'язковою. На жаль, духовенство м. Миколаєва і тепер, як в 1923 р., підкорилося незаконній постанові...»

Парафіяльним священником я залишився й задовольняв релігійні потреби віруючих, як й інше духовенство, в їхніх будинках за їхнім запрошенням... Зв'язок мій з мирянами був лише молитовним, як парафіяльного священника, під час відвідування їх квартир з тих чи інших обставин, для здійснення хрещень, прилучення хворих, молебнів, поховань, панахид та інших треб»⁶. Служби, як правило, розпочиналися о 8 годині вечора і закінчувалися в час-два ночі. Усе церковне знаряддя приносив І. Павловський і одразу після служби забирав додому. Спочатку парафіян в істинно-православних було небагато – до 15 осіб, але з часом громада розрослася і на службу почали приходити віруючі з навколишніх сіл – Варварівки, Парутіно, Балабановки, Богоявленська та інших. Найчастіше служби проходили на квартирах найактивніших мирян – Івана Островського, Савви Воробйова, Георгія Боська⁷. Крім нічних служб,

Г. Синицький та І. Павловський здійснювали треби – хрестили, соборували, ховали небіжчиків, служили панахиди тощо⁸.

Григорій Синицький з родиною. 1929 р.

Григорій Синицький мав досить широке коло спілкування. Ним підтримувалися зв'язки із висланим єпископатом та духовенством, з опозиційними громадами інших міст – Херсоном, Зінов'євськом, Харковом. Особливе значення для Г. Синицького мав зв'язок з єп. Дамаскіним (Цедриком), якого він знав з 1923 року. Про свою оцінку єп. Дамаскіна Синицький пізніше скаже: «Будучи людиною з широкою освітою, яка багато подорожувала, з особливою здатністю передавати бачене та пережите, єп. Дамаскін справив на мене сильне враження». Так як єпископ мав неабиякий авторитет, бажаючи почути його особисту думку щодо подій в церковному житті, Г. Синицький у 1929 р. відвідав його в м. Стародубі та, імовірно, знайшов у ньому свого однодумця⁹. Підтримувалися також зв'язки з єпископами Прокопієм (Титовим) та Димитрієм (Любимовим), священниками Іоанном Скадовським (Херсон), Григорієм Селецьким (Харків), Миколою Виноградовим (Зінов'євськ), Іллею Таковила (с. Пересадівка Миколаївської округи) та іншими¹⁰.

Необхідно зазначити, що значна частина звинувачених дійсно була антирадянськи налаштована і представляла собою фанатично налаштованих релігійників. Так обвинувачена Н. Трегубова на допиті 16 січня 1931 р. зазначила: «Влади радянської я не визнаю, оскільки вона мені не потрібна, як безбожна. Я монархістка, оскільки народилася тоді, коли государ був. Монархію я визнаю, тому що вона за церкву святу, за істину, за Христа, за святих. Церкву, що за радянської влади, я не визнаю, бо там немає істини, сидять червоні попи. Всі попи, що залишилися – брешуть, а ті, що за віру... сидять по тюрмам і у засланні»¹¹.

Близькою ідейно та географічно до Миколаєва була Херсонська група «ультраправославних» на чолі з відомим благочинним Іоанном Скадовським. Через нього Миколаївська група здійснювала зв'язок з висланим єпископом Прокопієм. В пері-

од 1928–1930 рр. І. Скадовським було отримано безліч анонімних послань із різних джерел, які поширювалися серед членів громади з метою ознайомлення. З них були зроблені копії, архів яких зберігався у мирянки Тетяни Замустьянової¹².

Частина опозиційного духовенства та мирян приєдналася до Зінов'євського (Кіровоградського) осередку ПЦ. Так, у 1929 р. самостійно вирішила перейти до Димитрія (Любимова) група священників Арбузинського району: Йосип Корольчук, Макарій Цикін та Валерій Найдовський, які служили в храмах сіл Благодатне, Семенівка, Воеводське та інших (сучасна Миколаївська область. – *О.Т.*). Владика, одержавши від них прохання, надіслав запит Олександрійському благочинному Миколі Виноградову і доручив надалі опікуватися ними¹³.

Таким чином, протягом 1928–1930 рр. як в Україні, так і на території сучасної Миколаївської області, сформувалася досить розгалужена мережа опозиційних антисергіївських громад, які не визнали прорадянського курсу митрополитів Сергія (Страгородського) та Михаїла (Єрмакова). Зрозуміло, що подібна діяльність серед духовенства та віруючих не могла залишитися поза увагою репресивних органів СРСР і органи ДПУ України почали готувати масові арешти.

В січні 1931 р. по території усієї України була проведена масова операція під агентурною назвою «Чорні павуки». 15 січня проведено масові арешти в Києві, Миколаєві, Херсоні та Зінов'євську, 16 січня – Харкові, Дебальцево, Сталіно, Маріуполі, Новомосковську, Кривому Розі, Полтаві, Олександрії, протягом 18 січня – 17 лютого – на Вінниччині. Загалом, за даними архіву СБ України, лише протягом 1931 р. у справі організації ПЦ було репресовано 260 осіб¹⁴, але притягнуто до суду 136 осіб, серед яких – 2 єпископи, 52 священники, 19 ченців, 1 диякон, 6 псаломщиків та 56 мирян¹⁵ (різниця пояснюється тим, що справи на значну кількість заарештованих було виділено в окреме провадження).

На підставі свідчень арештованих, які співробітничали зі слідством (у справі пройшло близько 10 секретних співробітників ДПУ), та повідомлень «добровільних помічників», слідство стверджувало, що до початку 1929 р. угруповання сформувалося в підпільну контрреволюційну організацію повстанського характеру, в яку входили великі й дрібні контрреволюційні групи та осередки, організовані в містах і селах України. В організаційному плані українська «організація ПЦ» мала чотири основні центри: Київ – Харків – Дніпропетровськ – Одеса. Миколаївські землі увійшли до Одеської філії, куди входили Зінов'євський, Олександрійський, Миколаївський, Херсонський і Полтавський райони. Керівниками її були священник Григорій Селецький і архім. Варсонофій (Юрченко).

Завдяки активній діяльності керівників груп, рух ПЦ охопив, як стверджувало слідство, своїми осередками майже всю територію України й перебував в тісному організаційному зв'язку з подібними контрреволюційними організаціями в ряді міст і сіл Союзу, із Всесоюзною військово-офіцерською організацією, а також із закордонними монархічними об'єднаннями. Вони, у свою чергу, склалися із осередків: «кожна група й осередок мали своїх безпосередніх керівників з особливо довірених і надійних осіб, пов'язаних з керівниками філій... Завдяки постійним зв'язкам центрів з філіями, було забезпечено систематичне керівництво контрреволюційною діяльністю периферійних відгалужень контрреволюційної організації»¹⁶.

Що ж контрреволюційного вбачали слідчі органи у діях груп Істинно-православної церкви? А все, що належало робити віруючій людині: зустрічі з духовенством, поважання «провидців» і «ясновидців», віра в прозріння, видіння, віщі сили, прихід «антихриста» й очікування кінця світу, що наближався.

Первинною структурною ланкою в ІПЦ були домашні «монастирки», якими керували ченці. Кожен такий «монастирчок» ставав центром ІПЦ для певної місцевості. Тут віруючі збиралися невеликими групами – по 10–20 осіб. По закінченні молитов відбувалися бесіди керівників з прихожанами. Тематика їх, в основному, була такою:

1) бойкот усіх без винятку заходів радянської влади і всіх без винятку форм участі у житті радянського суспільства;

2) бойкот патріаршої православної церкви¹⁷.

Серед іншого організації ставилася в провину активна боротьба з колективізацією, перешкоджання хлібозаготівлі, підготовка повстанського руху з метою повалення радянської влади, встановлення зв'язків з білогвардійськими організаціями за кордоном.

Масові репресії на початку 1930-х рр. не знищили антисергіївського руху в православному середовищі. Це пояснюється двома причинами: по-перше, на місцях залишилася значна кількість віруючих, які почали самостійно організовуватися у підпільні громади і, по-друге, багато осіб із числа духовенства, які повернулися із ув'язнення чи заслання, знову ставали до богослужбової діяльності, яка приймала абсолютно нелегальний характер.

Основними центрами «істинно-православних» залишилися фактично ті ж регіони, де антисергіянський рух дістав свого розвитку в кінці 1920-х років. Досить дієві осередки сформувалися в Миколаєві та Херсоні. Херсонська група відновила свою діяльність одразу після січневих арештів 1931 р. і вже в середині того ж року остаточно сформувалася. Очолила опозиціонерів Херсонщини дружина провідника ІПЦ Іоанна Скадовського – Катерина Володимирівна Скадовська. Незважаючи на те, що вона також була заарештована в 1931 р., після звільнення у зв'язку із хворобою одразу відновила діяльність групи, залучивши до неї нових членів. До Херсонського осередку увійшли групи Херсонщини та Миколаївщини¹⁸.

З миколаївського духовенства до Херсонської групи увійшов священник Ілля Токило (Токило), якого у серпні 1931 р. за відсутністю доказів звільнили з Миколаївського ДОПРа. Щоб уникнути нового арешту, він тікає з Миколаєва до рідного Берислава і невдовзі приєднується до Херсонської групи ІПЦ, де починає виконувати усі треби і служіння в місті і навколишніх селах. У Херсоні він перебував на нелегальному положенні, постійно переховуючись¹⁹.

Херсонський осередок проіснував до кінця 1932 р., коли за агентурними даними розробки «Чорні павуки» Одеського обласного відділу ДПУ, протягом листопада усі активні члени «ультра-православних» кількістю 10 осіб були заарештовані та рішенням судової трійки при Колегії ДПУ УСРР від 15 лютого 1933 р. засуджені до різних термінів ув'язнення або заслання²⁰.

У 1935 р. був викритий Первомайський осередок «істинно-православних». Він був створений наприкінці 1933 р. після повернення із заслання провідника «ІПЦ»

Петра Чорнобиля. Останній користувався величезною повагою і з цього приводу інший член групи священник Григорій Бублик відзначав, що «Чорнобиль є активним послідовником істинно-православної церкви з наявністю фанатизму. Його шанувальники поважають більше, ніж священника»²¹.

Ілля Токовило.
1931 р.

Петро Чорнобиль.
1935 р.

До осередку входили віруючі Первомайська (П. Чорнобиль), с. Семенівки (Г. Бублик), с. Благодатного (о. Валеріан) та с. Арбузинки Арбузинського району Одеської області. Крім Херсона та Олександрії, про які зазначено вище, віруючі підтримували зв'язки із Харковом (Варсонофій Юрченко), Москвою, Ленінградом та іншими містами. На допитах священники вказували, що митрополита Сергія та його єпископат вони не визнають, а своїм духовним главою вважають Дмитрія Гдовського та Петра Крутицького²².

Пояснювалося це тим, що «у 1927 р. митрополитом Сергієм була видана Декларація, якою була проведена так звана легалізація церкви, з цим я був незгоден, був прихильником старих устоїв церкви; не був я згоден з такими виразами в Декларації як те, що ми повинні, як писав м. Сергій, радіти досягненням Радвлади; не згоден я був з тим, щоб церква допускала спілкування з Радвладою, тому що радянська влада переслідує і гонить церкву», вказував П. Чорнобиль²³.

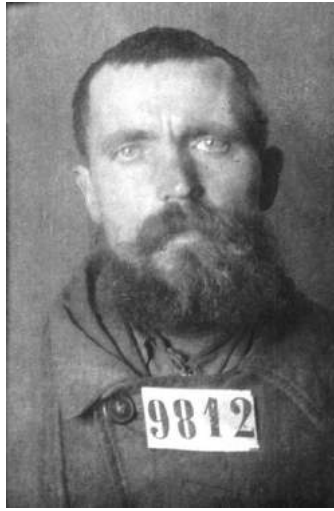
15 січня 1935 р. Петра Чорнобиля із частиною групи – Григорієм Бубликом, Іриною Слівінською, Ганною Полюк, Ганною Козловською було заарештовано на квартирі Прокопія Діордіященка під час нічного моління. Пізніше були притягнуті до справи Федір Капаціна, Дар'я Мазаєва та Февронія Даншина. Після проведення слідства Ф. Капаціна, Г. Полюк та Д. Мазаєва були звільнені, решта постановою Особливої аради при НКВС СРСР були засуджені: П. Чорнобиль – до 5 років ВТТ, Ф. Даншина, П. Діордіященко – до 5 років вислання, Г. Козловська, Г. Бублик, І. Слівінська – 3 років ВТТ²⁴.

На хвилі масових репресій 1937 р. було викрито Миколаївську групу Істинно-православної церкви на чолі зі священником Платоном Гімбіцьким. Осередок діяв протягом 1930-х років і вважав своїми духовними керівниками висланого миколаївського священника Григорія Синицького та єпископа Миколаївського і Херсонського Прокопія (Титова).

Віруючі вели з ними активне листування, надсилали речі, продукти, гроші, підтримували живий зв'язок тощо. Для виконання духовних потреб регулярно проводилися нічні служби на квартирах активістів у Миколаївському, Варварівському, Цюрупинському, Володимирівському районах Одеської області. Так, наприклад, у активістки Єфимії Басько кімната була оформлена як молитовний дім і до неї часто приходили молитися різні люди із сіл Варварівки, Водопоя, м. Миколаєва та інших. Пізніше, під час обшуку у Є. Басько було вилучено величезну кількість церковного начиння та релігійної літератури²⁵.

Григорій Бублик
1935 р.

Прокопій Діордіященко
1935 р.

Февронія Даншина
1935 р.

Особливо активізувалася діяльність «ультра-православних» з приїздом влітку 1936 р. Григорія Синицького, який нелегально на короткий час відвідав Миколаїв, де зустрівся зі своїми прихильниками і провів кілька нічних служб на квартирах Миколи Мельника і Платона Гімбіцького.

Протягом травня-червня 1937 р. актив групи було заарештовано. До справи залучили 11 осіб, з яких двоє – адвокат Володимир Ключин та полтавський ігумен Василь Моргун, ані до Істинно-православної церкви, ані до її миколаївського осередку, жодного відношення не мали. Перший, на прохання П. Гімбіцького, своєю друкарською машинкою зробив копію популярного серед «ультра-православних» твору «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского» (вір мав антирадянський характер і був складений на межі 1920–30-х років прихильниками ІПЦ), за що його було засуджено до розстрілу. Другий у засланні познайомився з єп. Прокопієм (Титовим), і на цьому ґрунті з ним почали листуватися активісти миколаївського осередку ІПЦ, зарахувавши до свого табору. Натомість В. Моргун стояв на позиціях Московської Патріархії і жодного відношення до опозиції не мав, про що він зазначав на допитах: «знаходжусь у молитовному і канонічному зв'язку з екзархом України митрополитом Костянтином [Дьяковим], що підтверджується указом єпископа Полтавського і Кременчуцького Тихона [Русинова] про піднесення мене у сан ігумена в 1936 р.»²⁶. Його свідчення слідчі до уваги не прийняли і в своїй схемі призначили його ідейним керівником ІПЦ, засудивши до ВМП. Дійсних членів церковної групи священника Платона Гімбіцького та ченця Євгена Белова рішенням Судової трійки при УНКВС по Одеській області було засуджено до ВМП, а Миколу Мельника, Любов Васильєву, Семена Чижикова, Єфимію Басько, Дар'ю Подмогильну, Марфу Сіотку та Анастасію Саглаєву – до 8 років ВТТ²⁷. М. Сіотка, Д. Подмогильна та Л. Васильєва повернулися після війни на Миколаївщину, але в 1949–1950 рр. знову були заарештовані МДБ та вислані як «активні учасники ІПЦ» на постійне проживання у віддалені місця СРСР²⁸.

Отже, ми бачимо, що другий масований удар по громадам ІПЦ-ІПХ припав на 1937–1938 рр., коли виявлялися священнослужителі, що переховувалися у підпіллі і знишувалися керівники антисергіян, що відбули терміни ув'язнення чи заслання. Особливістю карних справ істинно-православних другої половини 1930-х років є те, що вони розроблялися самостійно і спроб з боку слідчих створити масштабну організацію всесоюзного характеру, як це було у 1931 р., фактично не було.

Крім того, у результаті репресій Істинно-православна церква втратила більшу частину священнослужителів, що призвело до перетворення даної православної конфесії у підпільні громади віруючих сектантського характеру, що було характерно для ІПХ. Отже, репресії 1920–30-х років стали каталізатором злиття ІПЦ з напівсектантськими громадами Істинно-православних християн.

***

**СПИСОК ДУХОВЕНСТВА ТА МИРЯН МИКОЛАЇВЩИНИ,
ЯКІ ПРОЙШЛИ ЗА РОЗРОБКОЮ ОПЕРАЦІЇ «ЧОРНІ ПАВУКИ»
ТА БУЛИ ЗАСУДЖЕНІ У 1931 Р.**

СИНИЦЬКИЙ ГРИГОРІЙ ДМИТРОВИЧ, 1872 р.н., с. Рівне Зінов'євської округи в родині священника. 1895 – закінчив духовну семінарію. Зведений у сан протоієрея. Служив у Скорбященській церкві м. Николаєва. Після Декларації опинився в опозиції до митр. Сергія, примкнув до ІПЦ. 1927 – перебував під слідством. 15 січня 1931 р. заарештований як керівник Миколаївської групи Одеського філіалу ІПЦ. 14 грудня 1931 р. засуджений за ст.ст. 58-10 і 11 КК РСФРР до 3 років вислання до Північного краю.

ПАВЛОВСЬКИЙ Іван Іванович, 1888 р. н., с. Ольвіополь Одеської губ., у родині священника. Освіта початкова. Псаломщик. 1924 – арешт. Через місяць – звільнений. 1927 – зарештований за обвинуваченням «у контрреволюційній діяльності». Через два тижні звільнений. 15 січня 1931 р. зарештований у справі Миколаївської групи Одеського філіалу ІПЦ. 14 грудня 1931 р. засуджений за ст.ст. 58-10 і 11 КК РСФРР до 3 років заслання до Північного краю.

ТРЕГУБОВА Наталія Вікторівна, 1876 р. н., Миколаїв, вдова службовця, безпартійна, росіянка, поза союзами і спілками, без певної професії. 15 січня 1931 арештована у справі Миколаївської групи Одеського філіалу ІПЦ.

БОСЬКО Георгій Кузьмич, 1869 р.н., с. Сентово, син регента й адвоката, безпартійний, українець, одружений. 15 січня 1931 р. арештований у справі Миколаївської групи Одеського філіалу ІПЦ.

ОСТРОВСЬКИЙ Іван Федорович, 1867 р. н., с. Чуровка, українець, безпартійний, колишній поліцейський, одружений, швець. 15 січня 1931 р. арештований у справі Миколаївської групи Одеського філіалу ІПЦ.

ВОРОБЙОВ Савва Федорович, 1887 р. н., Миколаїв, безпартійний, член союзу «Металістів», у 1927 році перебував під слідством. 15 січня 1931 р. арештований у справі Миколаївської групи Одеського філіалу ІПЦ.

ЦИКІН Кузьма Спиридонович, 1887 р. н., м., Ананьєв АМСРР, проживав у с. Воеводське Арбузинського р-ну, священник, із селян, українець, освіта нижча, без-

партійний, позбавлений виборчих прав, незаможний, самотній, обвинувачений за ст. 54-11.

НАЙДОВСЬКИЙ Валерій Іванович, 1902 р. н., с. Втішне Куп'янського р-ну, проживав у с. Семенівка Арбузинського р-ну, священник, із духовенства, українець, освіта середня, безпартійний, позбавлений виборчих прав, незаможний, перебував під слідством у 1927 р. за антирадянську діяльність, судили за несплату в строк податку, обвинувачений за ст. 54-11 КК УСРР.

КОРОЛЬЧУК Йосип Михайлович, 1895 р.н., із селян, м. Почаїв Волинської губернії, проживав у с. Благодатне Арбузинського р-ну, священник, українець, освіта середня, безпартійний, позбавлений виборчих прав, незаможний, перебував під слідством у 1925 році за антирадянську діяльність, обвинувачений за ст. 54-11 КК УСРР.

БУРГАРЕНКО Мирон Кирилович, 1886 р.н., с. Олександрівка Дубровеницького повіту. Закінчив духовну семінарію. Священик. Служив у Богоявленській церкві. 1 лютого 1931 р. арештований у справі Миколаївського філіалу ІПЦ. 14 грудня 1931 р. засуджений за ст.ст. 58-10 і 11 КК РСФРР до 3 років ВТТ.

ЛИПСЬКИЙ Микола Андрійович, 1890 р. н., с. Черново Ананьєвського повіту, з родини дякона. Закінчив у 1913 р. Одеську духовну семінарію. Священик. Служив у Святодухівській церкві у сел. Богоявленськ. 1928 р. – був під слідством. 15 січня 1931 р. заарештований у справі Миколаївського філіалу ІПЦ. 2 грудня 1931 р. засуджений за ст.ст. 58-10 і 11 КК РСФРР до 5 років заслання до Північного краю.

ЧОРНОБИЛЬ Петро Михайлович, 1905 р. н., с. Устимівка Глобинського повіту. Закінчив духовну семінарію. Псаломщик. 1925 р.– заарештований, але незабаром звільнений. Зв'язковий і кур'єр Олександрійської групи ІПЦ. 1 лютого 1931 р. заарештований у Первомайську у справі Олександрійського осередку Одеського філіалу ІПЦ. 14 грудня 1931 р. засуджений за ст.ст. 58-10 і 11 КК РСФРР до 3 років ВТТ.

---

1. *Макаров Ю.Н.* Советская государственная религиозная политика и органы ВЧК-ГПУ-ОГПУ-НКВД СССР (окт. 1917-го – конец 1930-х годов) / Автор. дис.... д.и.н.: 07.00.02 – Отечественная история. – СПб., 2007. – С. 36.

2. ЦДАГО України. – Ф. 263. – Оп. 1. Спр. 65744 фп. – Т. I–XX. *Шумило В.* Схиархимандрит Лаврентий и его время. Очерк церковной истории Черниговщины (1868–1950 гг.). – Чернигов: Русское Православное Издательство «Вера и Жизнь», 2001. – 68 с.; Новосвященномученик Дамаскин, епископ Глуховский. – Б. м.: Изд-во «Параклит», ИПЦ, 2003. – 66 с.

3. *Демидов С.С.* Профессор Московского университета Дмитрий Федорович Егоров и имеславие в России в первой трети XX столетия // Историко-математические исследования. Вторая серия. – 1999. – Вып. 4(39). – С. 123–156, 142.

4. Детальніше про «Всесоюзний центр ІПЦ» див.: *Осипова И.И.* «Сквозь огонь мучений и воду слез...». Гонения на Истинно-Православную Церковь: По материалам следственных и лагерных дел заключенных. – М.: Серебряные нити, 1998; *Шкаровский М.В.* Иосифлянство: течение в Русской Православной Церкви. – СПб.: НИЦ «Мемориал», 1999.

5. *Пащенко В.О., Нагорна Т.В.* Правда і домисли про «істинно православних» // Исторична наука: проблеми розвитку. Матеріали міжнародної наукової конференції (17–18 травня 2002 р.). – Луганськ: СНУ, 2002. – С. 154.

6. ЦДАГО України. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 65744 фп. – Т. XI. – Арк. 32–40.

7. Там само. – Арк. 32-зв., 60, 125–126, 211–213.

8. Там само. – Арк. 40.
9. Там само. – Арк. 44.
10. Там само. – Арк. 211–212.
11. Там само. – Арк. 147.
12. ЦДАГО України. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 65744 фп. – Т. XVI. – Арк. 166.
13. ЦДАГО України. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 65744 фп. – Т. II. – Арк. 43, 246; *Шкаровский М.В.* Иосифлянство: течение в Русской Православной Церкви. – С. 116.
14. *Шугасєва Л.* Релігійні утворення істинно-православної церкви й істинно-православних християн як форма протистояння тоталітаризму // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наукових праць. – Випуск 15. – К., 2006. – С. 428.
15. ЦДАГО України. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 65744 фп. – Т. XX. – Арк. 4.
16. *Шкаровский М.В.* Иосифлянство: течение в Русской Православной Церкви. – С. 122–123.
17. *Пащенко В.О.* Свобода совісті в Україні: міфи і факти 20–30-х років. – К., 1994. – С. 113.
18. Державний архів Херсонської області. – Ф. Р-4033. – Оп. 5. – Спр. 776. – Арк. 32, 66–71, 169–170, 177–178.
19. Там само. – Арк. 119–127, 30–31.
20. Там само. – Арк. 192–203.
21. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 6306. – Арк. 65-зв., 138.
22. Там само. – Арк. 73, 88-зв.–89, 138–139, 141–142.
23. Там само. – Арк. 58-зв.
24. Там само. – Арк. 58–58-зв., 146, 175–180.
25. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 6577. – Арк. 52, 208–211, 214, 294.
26. Там само. – Арк. 80.
27. Там само. – Арк. 224–234.
28. Там само. – Арк. 239–240, 251–260.

ЗА ПОКЛИКОМ СЕРЦЯ

У Києві є «Музей радянської окупації», який знаходиться при Київському товаристві «Меморіал». Саме там я ознайомився з експозицією, яку не можна дивитися без хвилювання. Четверо молодих дівчат з українського села стали на захист честі і гідності своїх односельчан, які в часи Голодомору на початку 30-х років фактично змирилися з тим, як з ними поводить місцева влада. Це чи не останній випадок на Миколаївщині (тоді – Одеська область), коли люди хоч якось чинили спротив. Голодомор припинив його, а вже репресії 1937 р. проходили під оплески юрби, яка сподівалася, що їх то не зачепить. Історія показала, що це не так.

Стенд Одеської області. Разом з україною з Австралії слухаємо пояснення голови «Меморіалу» Романа Круцика. На мапі Одещини вогники селянських повстань проти більшовицької навали. Є ті вогники і на Миколаївщині. Але погляд притягує саме це фото – учнівська газета, яку у липні 1932 року випустили четверо дівчат, білорусок за походженням, але щирих патріоток України.

Тож звідки взяли білоруси у спекотному степу Півдня України? Їхнє село Засілля засноване переселенцями з Білорусії у 1812 році і з того часу важка праця і по тяг до волі зробив з тих людей достойних громадян не тільки свого села, а і своєї нової батьківщини. А вже нащадки переселенців перейнялися духом козацької вольності, який витав по всьому Півдню. Тож не дарма під час Баштанської Республіки селянський загін із Засілля відправився на допомогу баштанцям.

Але гірші часи були попереду. Заможне село не змогло уникнути більшовицької навали. Звідкись зі сторони з'явилися люди, які взяли все робити по книжкам Маркса і по вказівкам Леніна, який довгі роки виглядав революцію зі Швейцарії, поки не знайшлися гроші «перетворити війну імперіалістичну у війну громадянську». І перетворили. Учень Леніна – Сталін надумав у Кремлі лозунг «знищимо кулачество як клас». І знищили. У Бармашовому (таку назву село отримало на початку 20-х років), де заможних селян було чимало, почалися репресії.

З протоколу засідання президії Миколаївського райвиконкому про розкуркулювання і виселення за межі Миколаївського округу заможних селян

1 лютого 1930 року

Слухали: Перегляд списків куркульських господарств Миколаївського району, яких необхідно виселити за межі Миколаївського округу.

Постановили: За межі округу виселити:

по Богоявленській сільраді – 12 куркульських господарств;

по Бармашівській сільраді – 30 куркульських господарств;

по Тернівській сільраді – 18 куркульських господарств...

Разом: 239 куркульських господарств.

Голова

Секретар

Звернемо увагу, що у Бармашівській сільраді виселяють найбільше господарств, навіть в порівнянні з такими великими поселеннями, як Богоявленськ і Тернівка. Час виселення, тобто вигнання з хат у невідомість – лютий. А там старі й діти, а попереду – ешелони на Північ.

А ось список деяких розкуркулених селян Бармашівської сільської ради Миколаївського району за підписом голови сільради:

1930 рік

1. Жуков Михайло Ісидорович – 6 чл. сім'ї
2. Жуков Петро Ісидорович – 7
3. Матвєєв Омелян Іванович – 6
4. Ісаков Федір Степанович – 5
5. Ісаков Степан Федорович – 1
6. Ісаков Ілля Васильович – 6
7. Ісаков Яків Васильович – 7
8. Звонов Федір Макарович – 6
9. Лаврентьєв Кирило Потапович – 7
10. Хілков Дмитро Віссаріонович – 9
11. Степанов Іван Демидович – 7
12. Степанов Іван Тимофійович – 7
13. Булкін Яків Федорович – 6
14. Ухін Іван Кирилович – 7
15. Цуканов Іван Дмитрович – 3
16. Ісаков Микита Степанович – 8
17. Ухін Федір Семенович – 1
18. Ухін Кирило Петрович – 3
19. Седнев Йосип Степанович – 10
20. Степанов Мартин Васильович – 16.

То був 1930 рік. Дівчата ходили до школи, вступали в комсомол, а у цей час на їхніх очах старих і малих виганяли з хат на лютий мороз, бо вони «не той клас». Голів сімей у цей час засуджували на заслання у Північний край. Ось деякі з них:

АНТОШКІН АНТОН ГЕРАСИМОВИЧ, 1879, с. Бармашове, білорус. Одноосібник. Заарештований 26.01.1930 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

БАРКОВСЬКИЙ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ, 1906, с. Бармашове, українець. Одноосібник. Заарештований 28.01.1930 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

БЕРНІКОВ СЕМЕН ІВАНОВИЧ, 1879, с. Бармашове, українець. Одноосібник. Заарештований 23.01.1930 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

ВАСИЛЬЄВ ХОМА САФОНОВИЧ, 1879, росіянин. Одноосібник. Заарештований 28.01.1930 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

ЖУРОВ ОЛЕКСАНДР ОСТАПОВИЧ, 1882, українець. Одноосібник. Заарештований 26.01.1930 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

ЗОСИМОВ ПАВЛО ГРИГОРОВИЧ, 1902, українець. Хлібороб. Заарештований 26.01.1930 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

Цей список – не повний...

Загалом по Миколаївській області у 1930 році засуджено 670 чоловік, з них 17 розстріляно. Отак йшла колективізація. А молодь підросла. Підійшов 1932 рік. Вже навесні було ясно, що настають голодні часи.

З протоколу допиту від 20.07.1932 р.

МОХЛЕНКО КАТЕРИНА СІЛАНТІЇВНА, 1914, с. Бармашове Баштанського району, за соц. станом – середнячка, колгоспниця, громадянка УСРР, білоруска, закінчила семирічку, незаміжня, чл. ЛКСМУ з лютого 1931 р.

«На початку квітня я зустрілася зі своєю подругою ВАЧКОВОЮ НАДІСЮ, ученицею семилітки. Вона запропонувала мені написати контрреволюційну прокламацію, щоб подивитися, як будуть реагувати на це місцеві комуністи, які, на наш розсуд, займаються пияцтвом і довели народ до бідності. Я погодилася на пропозицію Вачкової і ми пішли до неї на квартиру, де удвох склали чернетку прокламації під назвою «Газета № 1», а потім Вачкова переписала її начисто. Газету ми удвох вивісили коло сільради, але потім хтось її перевісив на стовп...».

Про зміст цієї прокламації ми дізнаємося ще із одного документу, - обвинувального висновку:

«...Отак, товариші, Ви самі бачите, яка користь з колгоспів, а тому Ви повинні не по одному, а всім селянам об'єднатися в одне ціле і сказати себелюбній місцевій владі – п'яничкам: «Дайош Миколку, бо з колгоспів немає толку!». Всі колгоспники за одноосібне господарство для того, щоб спасти наш старий інвентар і тяглову силу...».

Сьогодні ці молоді, але вже мудрі дівчата дивують нас своїм пророцтвом. Вони, як і багато людей, бачили наближення скрутних часів. Але люди на щось сподівалися, а молодь закликала до спротиву. Дорослі мали більше інформації про силу влади. Вони вже те відчували на собі, оту більшовицьку навалу за останні 15 років. І та навала продовжувала тримати людей у страху, застосовуючи репресивний апарат.

Документи говорять за ті часи саме про Бармашове:

ОТРОЩЕНКО САВЕЛІЙ АРТЕМОВИЧ, 1882, с. Бармашове, білорус. Хлібороб. Заарештований 28.12.1932 р. Засуджений до 3 років ВТТ.

ПЕЛІКОВ ІВАН ХОМИЧ, 1900, с. Бармашове, українець. Колгоспник. Заарештований 29.12.1932 р. Засуджений до 3 років ВТТ.

ПЕЛІКОВ ПАВЛО ХОМИЧ, 1895, с. Бармашове, українець. Хлібороб. Заарештований 29.12.1932 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

ХОЛОДУЛЬКІН ПАВЛО УСТИНОВИЧ, 1874, с. Бармашове, білорус. Колгоспник. Заарештований 29.12.1932 р. Засуджений до заслання в Казахстан строком на 3 роки.

ШАВОКІН ОЛЕКСАНДР ФЕДОРОВИЧ, 1883, с. Бармашове, росіянин. Заарештований 28.12.1932 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки...

Вже був голод, а репресії не зменшувалися.

Наймолодшою з дівчат була ВАЧКОВА НАДІЯ. Протокол її допиту найкоротший, а от її відверту зневагу до бандитської влади нічим не приховати. То вам не Павлик Морозов!

Протокол допиту звинуваченої. 20.07.1932 р.

ВАЧКОВА НАДІЯ ВАВИЛІВНА, 1915, с. Бармашове, соц. стан – біднячка-колгоспниця, громадянка УСРР, учениця 7 гр. семирічки, білоруска, проживає з матір'ю.

«Я пронизана антирадянським духом, тому що виростала у злиднях і оточуюче середовище вплинуло на мене у сторону озлоблення проти радянської влади. Хто особисто – сказати не можу, їх було багато.

Півтора місяця тому я подала заяву у комсомол, але мені відмовили. Я поставила собі за мету помститися комсомолу і особисто члену партії Бордаченку, який був проти. Як буду мститися, я ще не вирішила.

Контрреволюційну листівку під назвою «Газета № 1» я не писала і більше ніяких показань давати не буду».

Надії Вачковій було тоді 16 років. Дівчина, яка виростала в злиднях того колгоспного життя, хотіла бути разом зі всіма подругами, більшість з яких вступили до комсомолу. Крім спілкування, комсомол прикривав від непотрібного ока радянської влади. Але її вільний дух і відвертість стали на заваді до цієї мети.

Основною обвинуваченою у цій справі визнано МАКАСЄЄВУ ЄВГЕНІЮ, яка була найстаршою серед дівчат. Взагалі з кожною провели по одному допиту – та вже й цього було, як на ті часи, достатньо, бо дівчата нічого не приховували і були речові докази провини.

Протокол допиту звинуваченої 19.07.1932 р.

МАКАСЄЄВА ЄВГЕНІЯ ІСАЇВНА, 1910, с. Бармашове, соц. стан – дочка куркуля, розкуркуленого, білоруска, закінчила семирічку, незаміжня, живе з батьком, позбавлена виборчих прав.

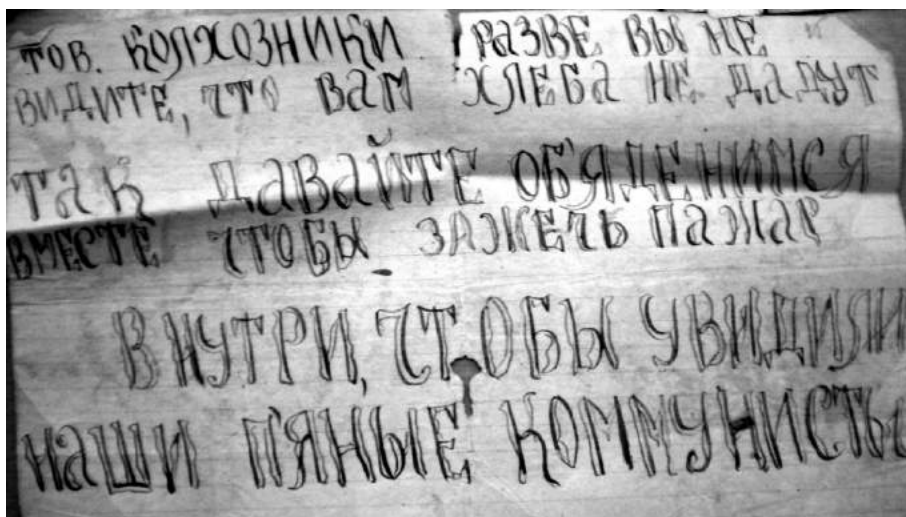
«З 1928 до 1930 року я була членом ЛКСМУ. Виключена як дочка кулака, розкуркуленого. Контрреволюційну «Газету № 2» і листівки, які були розповсюджені в селі Бармашове, писала я разом з Мохленко Катериною і Наумовою Тетяною – обидві члени ЛКСМУ».

Макашева Євгенія. Засуджена 04.11.1932 р. до 3 років ВТТ за антирадянську агітацію. Реабілітована у 1989 р. (ДА Миколаївської обл. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 6398)

Катерина Мохленко на допиті показує: «У перших числах липня я, Наумова Тетяна і Макасеєва Євгенія кілька днів гуляли у селі і протягом 2–3 днів Макасеєва говорила нам про те, що комуністи у колгоспі витворяють, що хочуть, що люди голодують і т.і. Вона запропонувала випустити прокламації проти комуністів. Ми погодилися і пішли до мене на квартиру, де утрюх склали газету, а чорнетки газети Макасеєва принесла із собою. Ми втрюх відредагували ці чорнетки і кожен написав начисто по одній статті. Крім того, у той же вечір ми написали ще дві прокламації. Газету повісила Наумова, а листівки Макасеєва.

На другий день ми зібралися знову в мене вдома, де Наумова і Макасеєва написали кілька листівок, які ми втрюх розклеїли по селу...».

Листівка, 1932 р.
(ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 6398)

Газета № 2 має великий заклик на всю ширину аркуша:

«ПЛАМЯ ВНУТРИ РАЗГОРАЕТСЯ. ЭТО ПЛАМЯ БУДЕМ ТУШИТЬ КРОВЬЮ ПЬЯНЫХ КОММУНИСТОВ!».

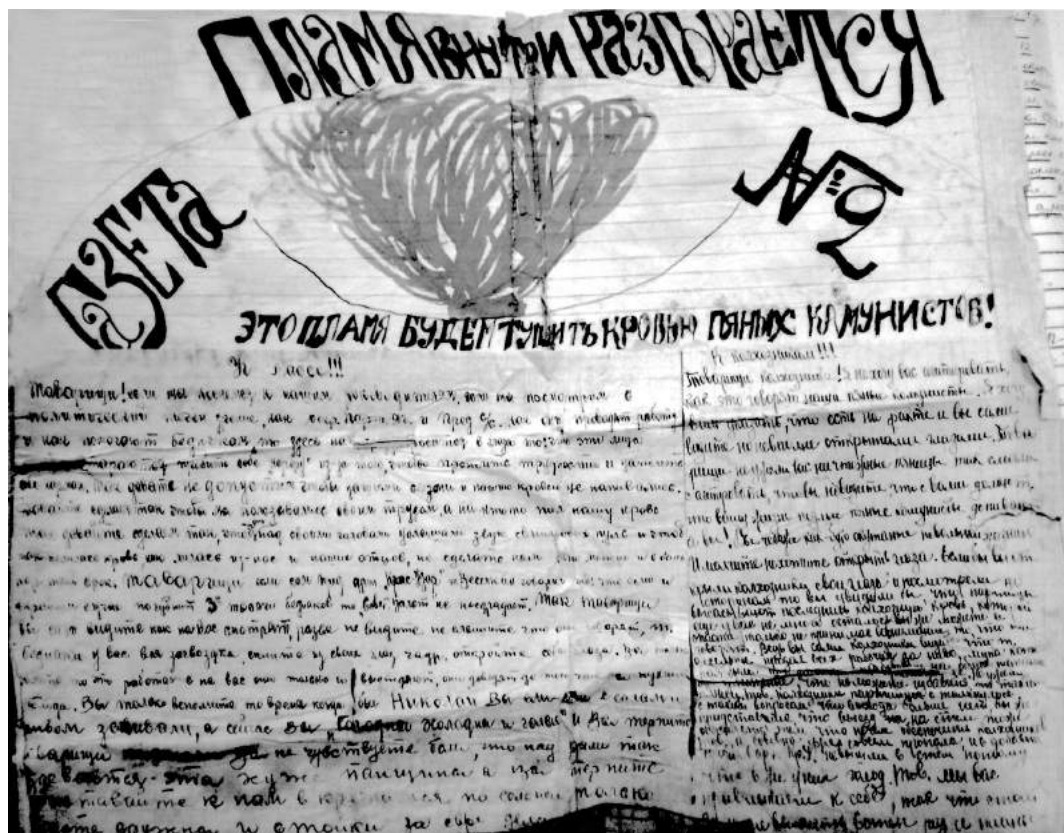
У цих закликах відчувається відгук буревійних революційних часів і визвольних змагань 1917– 1922 років, Баштанської і Висунської республік. Але часи вже не ті, немає тих борців – всі полягли або на Соловах, чи у Сибіру. Тож молодь вимушена сама підняти голос. А як би розвивалися події, якби люди знали, що їх чекає у Голодомор 1933 року? От у 1937 році вже остаточно не було кому чинити спротив – люди йшли на розстріл як вівці. Ось до чого довели людей! Адже у нашій історії не було таких репресивних акцій без людського спротиву. Бо спротив – то є природне. І коли піднялася ОУН-УПА, люди масово підтримали цей здвиг, бо пам'ятали про 1933 і 1937 роки.

Тож з цієї позиції акція молоді є пророцтвом того спротиву, який підняв у лавах антифашистської підпільної організації ОУН у селі Піски Баштанського району, де була вже молодь 1925 року народження. І було там вже не четверо дівчат, а значно більше, і не з одного села. І проти них – гестапо.

Ліва колонка газети – під гаслом: «К масе!»

«Давайте не допустим, чтобы нашими слезами и нашей кровью они напивались. Давайте сделаем так, чтобы мы пользовались своим трудом, и никто не пил нашу кровь. Так давайте сделаем так, чтобы они над своими головами услышали звук свинцовых пуль, и чтобы полилась кровь, как лилась из нас и наших отцов. Но сделать это нам нужно в короткий срок.

Товарищи, если сам председатель артели «Красный Ударник» т.Веселкин говорил: «Если, в крайнем случае, погубим 3 тысячи бедняков, то «советский полет» не пострадает».

Газета № 2, 1932 р.
(ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 6398)

Так вот, товарищи, вы и сами видите, как на вас смотрят, разве не видите и не слышите, что они говорят. Бедняки у них вся загвоздка. Скиньте со своих глаз чадру, откройте себе глаза. Они доводят до того, что вы пухнете от голода. Вы только вспомните то время, когда был НИКОЛАЙ. Вы ели сало, с салом и пивом запивали, а сейчас вы голодные, холодные и голые. Вы и ваши товарищи, неужели вы не чувствуете боли, что над вами издеваются – это хуже панщины, а вы терпите. Приставайте к нам, укрепимся сильней, только делайте это дружно и стойко за свои дела!».

Друга колонка газети має назву: «К колхозникам!».

«Товарищи колхозники! Я не хочу вас агитировать, как это говорят наши коммунисты. Я хочу вам указать, что есть на факте, и вы сами видите, но не вполне открытыми глазами. Товарищи, неужели вас ничтожные пьяницы так смогли сагитировать, что вы не видите, что с вами делают, что вашу жизнь подлые пьяные коммунисты допивают, а вы! Вы чего же, как будто окутанные невольной жизнью. И молчите, не хотите открыть глаза. Если бы вы, колхозники, открыли свои глаза и посмотрели по сторонам, то вы увидели бы, что партийцы высасывают последнюю колхозную кровь, которой еще немного у вас осталось. Вы же можете её спасти только не принимая во внимание то, что они говорят. Ведь вы сами, колхозники, видели, что т. ВЕ-СЕЛКИН продал всех рабочих за пиво. Муку, которая была выдана на общее питание – пропили.

Неужели вы униженные и не можете избавиться от таких пьяниц?

Товарищи колхозники! Партийцы столкнулись с таким вопросом, что выхода больше нет, вы же представляете, что выезд на степь тоже объясняется тем, что нечем обеспечить колхозников. Товарищи, а бавовна уже совсем пропала и вдобавок соседи в артели «Красный Ударник» не вышли в степь, потому что у них голод.

Товарищи! Мы вас привлекаем к себе, так что станем не выходить в степь и планы партии лопнут!»

Як зазначено у справі, трьох дівчат засудили до виправних таборів на три роки кожну. Наймолодшу, Надію Вачкову звільнили. В кого яка доля – невідомо, бо історики про це мовчать. А ось доля багатьох селян у часи Голодомору склалася трагічно, як і попереджали дівчата.

У голодному 1933 році репресії продовжувалися. Ось приклади:

ГОЛОПУЗІКОВ ВАСИЛЬ ФЕДОТОВИЧ, 1899, с. Бармашове, білорус. Хлібороб-одноосібник. Заарештований 19.01.1933 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

ЖИГАЛИК МАКСИМ АВДІЙОВИЧ, 1887, с. Бармашове, білорус. Одноосібник. Заарештований 20.01.1933 р. Засуджений до 3 років ВТТ.

ЖУРОВ ВАСИЛЬ КУПРІЯНОВИЧ, 1886, с. Бармашове, українець. Колгоспник. Заарештований 20.01.1933 р. Засуджений до заслання в Північний край строком на 3 роки.

КИРТЕЧЕНКО ГРИГОРІЙ НЕЧИПОРОВИЧ, 1887, с. Бармашове, білорус. Хлібороб. Заарештований 20.03.1933 р. Засуджений до 4 років ВТТ.

КОРНІСНКО АРТЕМ СИДОРОВИЧ, 1888, с. Бармашове, українець. Колгоспник. Заарештований 19.01.1933 р. Засуджений до 3 років ВТТ...

Це не повний список репресованих у 1933 році...

То чи не праві були дівчата, коли ще на початку Голодомору попереджали односельчан, до чого їх приведуть комуністи?

А попереду був ще 1937 рік. Тож ті щасливчики, які вижили у Голодомор, потрапляли до ГУЛАГу, звідки повернутися вже судилося не кожному.

АТРОЩЕНКО ФЕДОТ МИХАЙЛОВИЧ, 1902, с. Бармашове, українець. Стрілочник на станції Засілля. Заарештований 22.09.1937 р. Засуджений до 8 років ВТТ.

БЕРНІКОВ МАРТИН ІВАНОВИЧ, 1876, с. Бармашове, білорус. Садівник. Заарештований 27.07.1937 р. Засуджений на 10 років ВТТ.

КАПЕЛЮШ ПЕТРО ЯКИМОВИЧ, 1896, с. Бармашове, українець. Рахівник. Заарештований 21.09.1937 р. Засуджений до 10 років ВТТ.

РИБАК НАЗАР ТИМОФІЙОВИЧ, 1884, с. Бармашове, українець. Коваль. Заарештований 11.10.1937 р. Засуджений до розстрілу. Страчений 09.10.1937 р.

ЩЕРБАЧЕНКО САВЕЛІЙ ПЕТРОВИЧ, 1890, с. Бармашове, українець. Заарештований у листопаді 1934 р. Засуджений до розстрілу. Страчений 13.11.1937 р.

СТЕПАНОВ ЮХИМ ЗАХАРОВИЧ, 1898, с. Бармашове, росіянин. Хлібороб. Заарештований 02.12.1937 р. Засуджений до розстрілу.

Невдовзі почалася війна. Багато бармашовців загинули, захищаючи Батьківщину. Серед них і брати тих сміливих дівчат, які були репресовані більшовицькою владою
МАКАСЄВ ІВАН МАРКОВИЧ, 1918 р. н.

МАКАСЄВ ПЕТРО МАРКОВИЧ, 1910 р. н.

МОХЛЕНКО ГРИГОРІЙ АРХИПОВИЧ

ВОЧКОВ ІВАН ІВАНОВИЧ, 1925 р. н.

А тих, хто пережив страшні часи німецької окупації, репресували як посібників ворога. Потім вони були реабілітовані.

САПЛІОВ ІВАН ОГІЙОВИЧ, 1893, с. Бармашове, білорус. Заарештований 10.04.1944 р. Покінчив життя самогубством під час слідства.

ЛЯЛЮК ПИЛИП ГРИГОРОВИЧ, 1890, с. Бармашове, українець. Заарештований 24.04.1944 р. Засуджений до 10 років ВТТ.

РИБАЧЕНКО ВАСИЛЬ ГНАТОВИЧ, 1901, с. Бармашове, українець. Заарештований 21.04.1945 р. Засуджений до 8 років ВТТ.

Сьогодні члени Миколаївської обласної організації товариства «Меморіал» докладають зусиль, щоб дізнатися про подальшу долю дівчат. З допомогою мешканців села Засілля ми обов'язково знайдемо можливість відзначити сміливий та мужній вчинок юних дівчат, які за покликом серця виступили з акцією протеста у 1932 році. На наше переконання це потрібно не тільки сьогоднішньому поколінню, а й усім прийдешнім. Вічна пам'ять героям!

---

1. Державний архів Миколаївської області. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6398.

2. Реабілітовані історією. Миколаївська обл. Кн. 1 – 5.

3. Народна війна. Виставка Київського товариства «Меморіал»

«КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРИ» СЕЛА ТРОЇЦЬКО-САФОНОВЕ

Секретні постанови Політбюро, спецповідомлення НКВС про початок та результати проведення репресій щодо визначених категорій «ворогів народу» дають нам можливість встановити хто привів у дію механізм терору. Документи свідчать, що репресії 1937–1938 років були спланованими акціями – заздалегідь затверджувалися квоти на першу (розстріл) та другу (табірне ув'язнення) категорії, склад трійок, готувалися списки жертв.

Звітуючи у вересні року 1937 Й. Сталіну про перші підсумки операції у боротьбі з антирадянськими елементами, тодішній очільник НКВС М. Єжов у захваті доповідав: «Згідно рішення щодо репресій антирадянських елементів, з 5 серпня почалися арешти колишніх куркулів, карних злочинців та контрреволюційних елементів, що проводили активну антирадянську підривну роботу. В першу чергу заарештовано найбільш ворожі радянській владі контингенти. Оскільки в процесі слідства за справами заарештованих почали виявлятися численні контрреволюційні формування, то заарештовувалися також ті особи, що входили до складу цих формувань. Перші підсумки операції: на 1 вересня заарештовано 146225 осіб. З них 69172 – колишні куркулі, 41603 – карні злочинці, 35454 – контрреволюційні елементи. З цієї кількості заарештованих засуджені трійками до розстрілу – 31530, ув'язнені у тюрми та табори – 13669 осіб...».

Про «численні контрреволюційні формування» Єжов згадав не випадково. Для безперервного функціонування механізму терору, швидкого виконання планових завдань вони були вкрай необхідні. За повної відсутності в країні збройних виступів, тим не менш, НКВС щодня повідомляв про викриття нових і нових повстанських організацій. У Миколаївській області з 4 жовтня 1937 року (тобто з моменту утворення Управління НКВС – *авт.*) і до 30 червня 1938 року було заарештовано 9088 чоловік, з них – за повстанську та контрреволюційну діяльність 2702. «Повстанці» поступалися за чисельністю лише «шпигунам», яких було заарештовано – 2817[1].

Прикладом того як виникали контрреволюційні формування і як відбувалося їх викриття є справа «про контрреволюційну повстанську організацію в колгоспі ім. Фрунзе села Троїцько-Сафонове».

28 лютого 1938 року працівниками Володимирського райвідділу НКВС був заарештований голова колгоспу ім. Фрунзе Кирило Максимович Седнев, 1896 р. н., українець, освічений, за походженням – бідняк. Під час революції у 1919 році воював у складі загонів отамана Григор'єва, а коли той перейшов на бік більшовиків, став бійцем Червоної армії. У 1929–1933 рр. перебував у лавах КП(б)У. Три роки очолював колгосп, аж поки під час «чистки» у 1933 році його не виключили з партії «як активного учасника банди Григор'єва». Згадали йому про це тому, що він не відмовився допомагати продуктами колишньому «куркулю» Андрію Ільїну, який повернувся із заслання скаліченим і не міг працювати. У 1934 році парторганізація колгоспу поновила членство Седнева в партії, але рішенням райкому його знову позбавили партквитка. У 1935 році – у нього знайшли ще і незареєстрований револьвер та за-

судили до двох років тюрми. Проте, як тільки восени 1937 року він вийшов на волю, колгоспники знову обрали його головою.

Формальним приводом для арешту стали результати роботи колгоспу. Седнева звинуватили «у свідомому шкідництві» – не було вчасно прибрано 2 гектара сіножаті, свідомо змішане 26 центнер сім'ян ячменю та не надто глибоко посіяно 235 га озимини... Необхідно зазначити, що сформовані за час прискореної колективізації під гучні гасла колгоспи були слабкими. Не вистачало найнеобхіднішого – техніки, спеціалістів, обігових коштів. Врожайність була вкрай низькою, поголів'я худоби зменшувалося. В цих умовах сталінська ідея про загострення класової боротьби на шляху просування до соціалізму повинна була показати селянським масам, хто заважає будувати «світле майбутнє». Боротьба держави з ворогами в 1930-х роках перетворилася на головний «двигун» соціалістичної економіки. При нормованій заробітній платі, що практично не залежала від результатів праці, тільки страх міг змусити працювати більш інтенсивно.

Страх повинен був стимулювати зростання продуктивності праці. В таких умовах від активності в боротьбі зі «шкідництвом» залежало існування соціалізму. На роль головних «винуватців» добре підходили голови колгоспів та окремі представники колгоспних правлінь, на яких звалювали всі огріхи соціалістичного будівництва на селі.

Створена за дорученням Володимирського РВ НКВС комісія виявила «значні» недоліки в господарській діяльності колгоспу. В провину Седневу комісія поставила занадто малу кількість трудоднів, нарахованих окремим колгоспним родинам з числа найбільш незаможних, в той час, як колишнім куркулям він надавав найкращу худобу та високі трудодні. Виявляючи факти «розбазарювання» колгоспного майна, «зриву» посівної кампанії, члени комісії так захопилися справою, що із суми 10069 крб. збитків господарства, що нараховані згідно акту, 8139 крб. становили збитки майбутнього періоду [2].

Начальник райвідділу Лівшиць не став чекати висновків комісії і, щоб не гаяти час, одразу перейшов до справи.

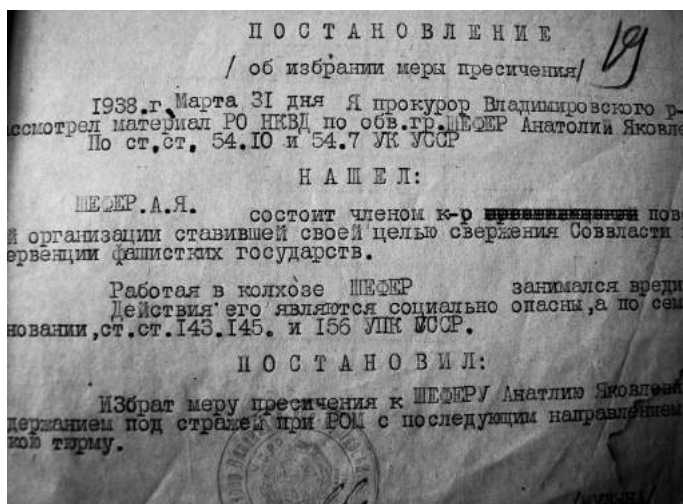
Перший допит 1 березня 1938 року він проводив особисто. З Седневим так «попрацювали», що потрібні слідству «зіння» колишній голова колгоспу почав надавати вже 2 березня. В дусі того часу він засвідчив: «Я, Седнев Кирило Максимович, вирішив остаточно порвати зі своїм злочинним минулим та покаятися перед Радянською владою за те, що я входив до складу контрреволюційної повстанської організації колгоспу імені Фрунзе... Проводячи шкідництво в колгоспі, я разом зі спільниками намагався розвалити колгосп, викликати невдоволення колгоспників існуючим ладом та ВКП(б), ставив за мету реставрацію капіталізму в СРСР за підтримки військової інтервенції фашистських країн»[3].

Далі йдуть 15 сторінок «щиросердних зізнань». Седнев свідчить, що про існування контрреволюційної організації йому стало відомо у вересні 1937 року від бригадира тракторної бригади Шефера, після того як його обрали головою колгоспу.

Протягом наступних двох тижнів були заарештовані: Загребаєв Юхим Єгорович, 1903 року народження, колишній колгоспний бригадир, Шефер Анатолій Якович, 1903 року народження, бригадир тракторної бригади, Ільїн Андрій Федорович,

1891 року народження, колгоспник, Григоренко Василь Іванович, 1902 року народження, колгоспник, Григоренко Стефан Іванович, 1909 року народження, колгоспник, Ільїн Тимофій Фадейович, 1904 року народження, колгоспник, Ільїн Павло Артемович, 1908 року народження, тракторист МТС, Янов Порфирій Кузьмич, 1901 року народження, колгоспник, Янов Полікарп Несторович, 1900 року народження, колгоспник, Альошин Йосип Гаврилович, 1887 року народження, колгоспник, Загребасв Федір Борисович, 1898 року народження, колгоспник, Ільїн Іван Федорович, 1892 року народження, колгоспник, Альошин Іван Гаврилович, 1890 року народження, колгоспний комірник, Аленін Дмитро Пантелійович, 1888 року народження, садівник колгоспу, Палашенко Володимир Савелійович, 1904 року народження, колгоспний бригадир [4].

Усі затримані перебували на обліку у райвідділі НКВС як потенційні «вороги народу». Там було добре відомо, що в Кирила Седнева дідусь був куркулем, якого вислали до Сибіру, Стефан Григоренко – син куркуля, в Анатолія Шефера дядя був шведським консулом в царській Росії, Андрій Ільїн, Федір Загребасв, Йосип Альошин та Порфирій Янов у 1920-ті роки були «учасниками анархістської банди отамана Свища». Дмитро Аленін – активний церковник, тісно пов'язаний з репресованим священником Курловим, під час закриття церкви проводив активну агітацію серед колгоспників, організував відправку делегації до обласного центру з вимогою відкриття храму тощо [5].

Постанова про обрання запобіжного заходу щодо гр. Шефера А.Я. 1938 р.

До цього слід додати, що радянська влада всіх учасників повстанських загонів урочисто амністувала ще у 1927 році.

Як витікає з матеріалів справи, всі заарештовані активно виявляли провину один одного. Так, учасниками повстанської групи Седнев назвав Ільїна А.Ф., Ільїна Т.Ф., Ільїна І.Ф., Загребасва, Палашенка та інших. За свідченнями Седнева, зі шкідницькою метою псувалася матеріально-технічна база колгоспу. На перших нелегальних зборах Тимофій та Андрій Ільїни дали згоду дістати зброю для організації. Більше десяти спільників назвали Ільїни і так далі.

Усі допитані пригадали, що «контрреволюційна повстанська організація» в колгоспі імені Фрунзе була остаточно сформована в травні 1937 року, очолював її голова правління Седнев, а заступником у нього був Юхим Загребаєв.

Під час наступних допитів Седневу були пред'явлені, крім інших, обвинувачення в тому, що він з контрреволюційних позицій критикував рішення партійних з'їздів. На питання слідчого: «Коли і з ким ви з контрреволюційних позицій критикували рішення партії?», Седнев спочатку був категоричним: «Я ніколи рішення партійних з'їздів не критикував». Тоді співробітник НКВС зачитав свідчення Тимофія Ільїна, в яких йшлося: «...Завербувавши мене колишній голова колгоспу Седнев Кирило Максимович неодноразово вів антирадянські розмови... Заявляв, що в резолюції XIV партійного з'їзду (це той, що відбувся у 1925 році, – *авт.*) багато помилок. Вони не враховують реальний стан справ на селі. Якщо в цьому році в районі буде погана погода, то ніякі резолюції партії не допоможуть забезпечити колгосп хлібом...» [6].

Свідок у справі Гулько характеризував обвинувачуваного таким чином: «Голова колгоспу любив випити. Після чого починав антирадянські розмови. Він неодноразово виказував невдоволення життям в колгоспі, колгоспним ладом в цілому. Дід його був відомим куркулем... Одного разу він змусив мене зайти до будинку Загребаєва, де під час п'янки сказав: «Скоріше б війна почалася. З її початком ми будемо воювати проти Радянської влади та колгоспів, коли їх не буде, ми заживемо нормальним життям». Сидівший поруч Загребаєв, почав затуляти йому рота руками, вказуючи на мене, але Седнев продовжував паплюжити Радянську владу» [7].

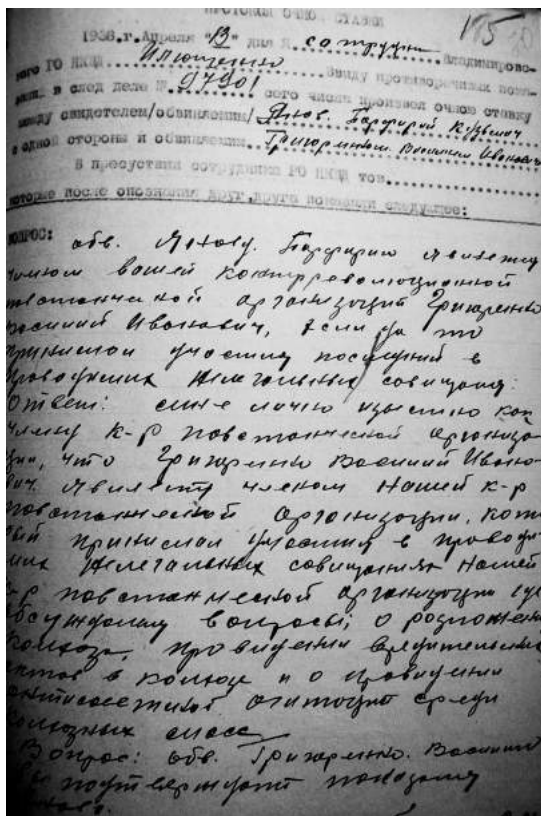
Яким чином були добуті ці «зізнання» у Седнева, ми дізнаємося з подальших матеріалів справи. 28 березня в стані відчаю, обвинувачуваний відмовляється від вживання їжі. У своїй заяві він пише: «Я безвинно сиджу в нелюдських умовах, я починаю голодування та прошу перевести мене до загальної камери». На що начальником НКВС Лівшицем йому було пояснено наступне: «...Голодування заарештованого в умовах Радянської влади, за Законом СРСР є актом, ворожим проти Радянської влади в цілому та Радянського ладу» [8].

4 квітня Седнев пише останню заяву: «Все, що я знав, я щиросердно розповів... Я піддався ворожому впливу куркулів, я гірко розкаююсь і молю про прощення в Радянської влади... Я більше ніколи не піду на такі вчинки... Прошу врахувати моє прохання і дати мені можливість бути батьком двох моїх дорогих дітей». Прохання не допоможе, дітей він більше не побачить. Звідки він міг знати, що його доля вже давно вирішена?

Інший «керівник» групи, обвинувачуваний Юхим Загребаєв, дав свідчення, що в організації він з лютого 1936 року. Завербували його під час роботи на шахті ім. Чубаря Широківського району Дніпропетровської області. Головними «ворогами народу» там виявилися троцькісти – завідувач шахти Іван Мількін, головний бухгалтер, головний інженер та інші. На момент проведення допиту Загребаєва всі ці особи були розстріляні, але це надало слідству підстав у подальшому називати «колгоспну контрреволюційну повстанську організацію» ще й «право-троцькістською».

Після переїзду до села Троїцько-Сафонове Загребаєв отримав завдання від Мількіна створити контрреволюційну організацію в колгоспі. Що він успішно зробив разом з Седневим та Ільїним в травні 1937 року (тут йде чергова нестиківка слідства,

адже за свідченнями Седнева про існування організації він дізнається лише у вересні). Крім збройної боротьби з радянською владою, вони повинні були займатися шкідництвом та антирадянською агітацією [9]. Для того, щоб «контрреволюційна повстанська організація» стала потужною силою, що реально загрожувала радянській владі, слідчим необхідно було її озброїти. Гортаючи позовклі сторінки архівної справи, переконаєшся в абсурдності цих обвинувачень.

Протокол очної ставки між обвинувачуваними Яновим П.К. та Григоренком С.І. 13.04.1938 р.

Як зафіксовано у протоколах обшуків, рушницю системи «Бердана» вдалося вилучити в Павла Ільїна, якісний стан її був оцінений як – стара, та одноствольну мисливську рушницю із 16 патронами в Анатолія Шефера. Звичайно, цього було мало, тому зброю довелося «знаходити» вже в процесі слідства. При чому кількість, місце знаходження та марка зброї постійно змінювалися.

За словами Загребяєва, під керівництвом Седнева група провела шість нелегальних нарад, на останній з яких було порушено питання забезпечення зброєю. Седнев сповістив, що за його даними восени 1937 року на територію СРСР відбудеться інтервенція фашистських держав – Німеччини або Японії. В зв'язку з чим, ними був розроблений план, згідно якого після початку війни необхідно здійснити напад на районний відділ НКВС, всіх перестріляти, вилучити зброю, потім захопити районні установи радянської влади та чекати допомоги від армії країн-загарбників [10].

Завдяки своїм зв'язкам Загребаєв зумів отримати в Кривому Розі у керівників місцевого «антирадянського підпілля», колишніх мешканців села Троїцько-Сафонове, які переїхали працювати на місцевий коксохімічний завод, – Андрія Буфанова та Пантелія Нащокіна (на підставі цих свідчень за повідомленням начальника Володимирського РВ НКВС Лівшиця їх заарештують 22 квітня 1938 року, а вже 10 травня Трійка УНКВС по Дніпропетровській області засудить їх до вищої міри покарання) 10 гвинтівок та один ящик патронів. Крім того, Седнев отримав дві кулеметні стрічки, але від кулемета відмовився, оскільки ніхто з членів організації не вмів ним користуватися.

В додатковому протоколі Загребаєв вже свідчить, що отримано було не десять гвинтівок, а 15 і не один ящик патронів, а – два. Затриманий Порфирій Янов вказує, що в Кривому Розі отримано 12 гвинтівок та два ящики патронів. Постійно змінювалось місце схову зброї. Спочатку – це старий сарай Седнева, потім – яма під абрикосовими деревами в саду Янова і так далі...

Зброю слідчі так і не зможуть знайти.

Тим часом, затримані в Кривому Розі Нащокін і Буфанов (речові докази в їх справі також відсутні), почали давати свідчення, що: «...В 1937 році Кирило Максимович Седнев, добре знаючи як колишніх мешканців села Троїцько-Сафонове, завербував їх до контрреволюційної організації. В цьому ж році він привіз 25 гвинтівок та наказав їх заховати до «потрібного часу»...» [11].

Всі протоколи очних ставок, які містяться у справі, складені абсолютно однаково. Складається враження, що вони написані під копірку ще до початку допитів.

Під час очної ставки 6 квітня 1938 року між Пантелієм Нащокіним та Юхимом Загребаєвим в присутності начальника Володимирського РВ НКВС Лівшиця Нащокін свідчив, що видав 10 гвинтівок в листопаді 1937 року Седневу та Загребаєву, інші – 15 залишив у себе, щоб озброїти повстанську організацію, створену ним у Кривому Розі.

Звичайно, що знайти та вилучити ці гвинтівки слідство навіть не намагалось, розуміючи, що їх не існує в природі. Захопившись процедурою «викриття заколотників», Лівшиць провів 23 квітня 1938 року ще одну очну ставку між Нащокіним, Загребаєвим та Седневим для остаточного усунення протиріч в показах. Поза увагою слідчого залишилося те, що 22 квітня Седнев та Загребаєв вже були засуджені Трійкою до вищої міри покарання, і проводити слідчі дії з ними заборонялося законом.

Про засоби, що застосовував під час слідчих дій Лівшиць, зовсім скоро стане відомо на достатньо високому рівні.

Характерною рисою кадрової політики НКВС 1936–1939 років була постійна ротация керівних співробітників. За цей час на посаді наркома внутрішніх справ УРСР встигли побувати 5 осіб (двоє з них – на короткий час, як тимчасово виконуючі обов'язки).

На прикладі біографій багатьох чекістів того періоду можна простежити певну закономірність. Ті, хто чинив розправу, згодом також потрапляли в «криваві жорна». Подібним чином обійшлися з головним виконавцем цієї справи, начальником Володимирського РВ НКВС Лівшицем. Серед інших викривлень «соціалістичної законності» пригадали Лівшицю й репресії колгоспників. Так, заступник начальника

Пі відділення ЕКВ УМВС по Миколаївській області А. Федотов свідчив: «...Під час оперативних нарад, я був свідком як на Лівшиця кричав колишній заступник начальника обласного УНКВС Поясов за те, що він без жодних підстав заарештовував колгоспників, примушуючи арештованих давати сфальшовані свідчення. Крім того, Лівшиць дописував у протоколи допитів фрази контрреволюційного змісту та, застосувавши засоби фізичного впливу, спонукав затриманих підписувати ці протоколи. На що Лівшиць звинуватив Поясова у тому, що той заважає йому боротися з ворогами...» [12].

Поясов в заяві на ім'я особоуповноваженого НКВС УРСР лейтенанта державної безпеки Твердохлібенка 16 травня 1939 року пояснював: «...Були викривлення й на периферії – це Володимирський район, де був начальником Лівшиць, котрий підтасовував матеріали, обробляв заарештованих так, що вони підписували заздалегідь погоджені з Лівшицем та прокурором свідчення...» [13].

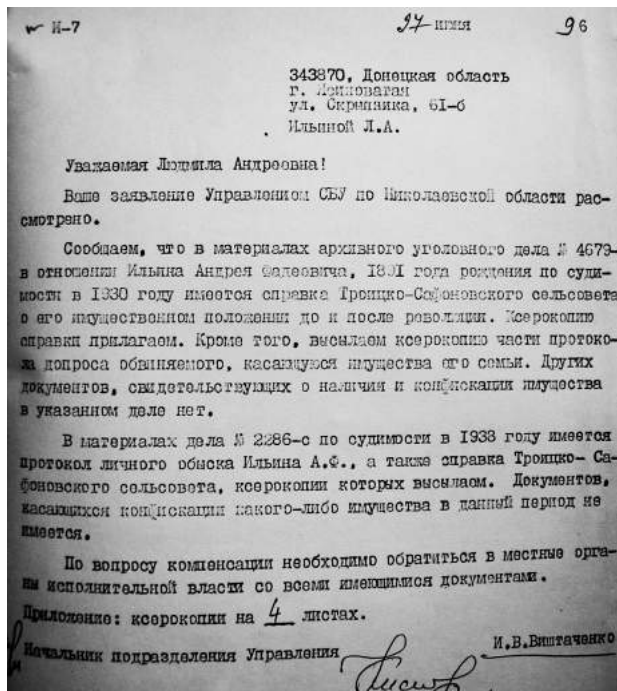
Начальник I відділення УНКВС по Миколаївській області Федоровський у заяві на ім'я особоуповноваженого від 17 травня 1939 року стверджував: «[...] Про колишнього начальника РВ НКВС Лівшиця серед співробітників наркомату ходили різні чутки. Особисто мені в порядку нагляду довелося ознайомитися з груповою справою Лівшиця, де, за його словами, була викрита контрреволюційна підпільна організація серед колгоспників. Переконавшись, що ніякої організації немає, а справа повинна йти виключно по сільськогосподарській лінії, я доповів про це начальнику відділу Трушкіну...» [14]. Лівшиць був засуджений. Наприкінці 1938 року потрапив в опалу та намагався врятувати життя втечею нарком внутрішніх справ УРСР О. Успенський, через що втратили посади, а де-хто в подальшому – й життя, його висуванці на республіканському та обласному рівнях. Серед них опинився і начальник УНКВС по Миколаївській області П. Кармишев.

Формування «Троїцько-Сафоновської контрреволюційної повстанської організації» було завершено. Витримали тиск слідчих четверо: Андрій Ільїн, Юхим Загребасєв, Дмитро Аленін та Полікарп Янов. Винними вони себе так і не визнали. 15 квітня 1938 року Лівшиць підписав обвинувальний висновок, за яким справа гр. Седнева К.М., Загребасєва Ю.Є., Шефера А.Я., Ільїна А.Ф., Григоренка В.І., Григоренка С.І., Ільїна Т.Ф., Ільїна П.А., Янова П.К., Янова П.Н., Альошина Й.Г., Загребасєва Ф.Б., Ільїна І.Ф., Альошина І.Г., Аленіна Д.П., Палащенко В.С. звинувачених у скоєнні злочинів, передбачених ст. 54-2, 54-9, 54-10 КК УРСР, була направлена на розгляд Трійки при Миколаївському обласному управлінні НКВС. Своє засідання вона проведе 22 квітня. До розстрілу були засуджені К.М. Седнев, Ю.Є. Загребасєв, А.Я. Шефер та А.Ф. Ільїн.

Ще 10 мешканців Троїцько-Сафонового засуджені до розстрілу рішенням Трійки від 27 квітня – Григоренко В.І., Григоренко С.І., Ільїн Т.Ф., Ільїн П.А., Янов П.Н., Альошин Й.Г., Загребасєв Ф.Б., Ільїн І.Ф., Альошин І.Г., Палащенко В.С.

В живих залишаться лише двоє – Дмитро Аленін та Полікарп Янов [15]. Останній ще під час слідства був переведений до обласної тюрми, де за матеріалами іншої справи він, як «декласований елемент», отримав 3 роки заслання. Дмитро Аленін був засуджений по другій категорії до 10 років таборів, оскільки про його участь в організації вказав лише Янов і ці свідчення не були підкріплені очною ставкою. З огля-

ду на те, що все це відбувалося в масштабах одного села – Троїцько-Сафонове, розмах трагедії дійсно вражає. Про те, що справа сфальшована було встановлено ще у 1939 році, коли був засуджений Лівшиць, однак про реабілітацію безвинно загиблих селян тоді навіть мови не було. Система продовжувала працювати і далі, змінилися тільки виконавці.

Відповідь на лист гр. Ільїної Л.А. щодо компенсації за незаконно конфісковане майно її чоловіка – Ільїна А.Ф. 1996 р.

Лише у 1957 році за наполяганням Прасковії Миколаївни Седневої, дружини Кирила Максимовича, та родичів інших безвинно загиблих справу було направлено на додаткове розслідування, яким були встановлені факти фальшування. Переопрошені свідки заявили, що: «Про антирадянську діяльність обвинувачених їм нічого не відомо...». На цих підставах, начальник Слідчого відділу УКДБ при Раді Міністрів УРСР підполковник Шаповалов підписав висновок у справі, згідно якого: «Факти щодо вказаних громадян не доведені, справи засуджених надати прокурору Миколаївської області для подання протесту на рішення Трійки при УНКВС по Миколаївській області від 22 та 27 квітня 1938 року на предмет їх припинення на підставі статті 197 ч. II КПК УРСР» [16].

Постановою Президії Миколаївського обласного суду від 7 травня 1957 року протест обласної прокуратури був задоволений. Громадяни, засуджені постановою «трійки», реабілітовані.

1. ГДА СБ України. – Спр. 35. – Арк. 168
2. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5770. – Арк. 47.

3. Там само.– Арк. 123–126.
4. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 96–98.
5. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5770. – Арк. 26–28.
6. Там само. – Арк. 212–214.
7. Там само. – Арк. 91.
8. Там само. – Арк. 321–322.
9. Там само. – Арк. 336–338.
10. Там само. – Арк. 167–169.
11. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5771. – Арк. 48–50.
12. Там само. – Арк. 64–66.
13. Там само. – Арк. 71–73.
14. Там само. – Арк. 84–86.
15. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5770. – Арк. 409–417.
16. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5771. – Арк. 96.

ДОЛЯ БРАТІВ ЯБЛОНСЬКИХ З СЕЛА НЕЧАЯНЕ

Утвердження необмеженої диктатури Й. Сталіна в середині 1930-х років супроводжувалося нечуваним за своїм розмахом терором. Однією з основних його складових були так звані національні операції. Моделлю, своєрідним взірцем для усіх масових «національних» операцій, що були проведені у 1937–1938 рр. стала «польська». Оперативний наказ НКВС СРСР № 00485 від 11 серпня 1937 року «Про ліквідацію польських диверсійно-шпигунських груп і організацій ПОВ [Польська організація військова]» містив головні положення, що лягли в основу наступних аналогічних наказів по «національним» лініям. Він розсилався одночасно із закритим листом «Про діяльність польської розвідки в СРСР». Репресуванню підлягали колишні військово-полонені польської армії, перебіжчики з Польщі, політичні емігранти, колишні члени Польської соціалістичної партії та інших польських партій. Одночасно передбачалося припинити звільнення із таборів після закінчення строку ув'язнення всіх, хто підозрювався у шпигунстві на користь Польщі. Пропонувалося їх слідчі справи передавати на розгляд Особливою нарадою при колегії НКВС СРСР. Наказом передбачалося створити новий позасудовий орган – «двійку» (комісію із наркома НКВС СРСР та прокурора СРСР) і запровадити «альбомний» порядок ведення справ (розгляд справи відбувався заочно за списками, зшитими в «альбоми»). Операцію «знешкодження польського елемента» було призначено розпочати 20 серпня 1937 року. На її виконання було відведено три місяці. Однак термін цей неодноразово подовжувався одночасно з термінами на проведення інших «операцій по національним контингентам». Спочатку – до 10 грудня 1937 р., потім до 1 січня, 15 квітня 1938 р. і, нарешті, вирішили завершити «польську» операцію 1 серпня 1938 року. Не зважаючи на те, що в наказі йшлося лише про польських шпигунів, а не про поляків взагалі, під підозрою опинилися практично всі громадяни польської національності.

У закритому листі наводилися приклади звинувачень, які мали бути використані під час реалізації «польського наказу»: шпигунство, шкідництво, терор, участь у повстанських угрупованнях та підготовка до збройного повстання у випадку війни, націоналізм, антирадянська агітація. В подальшому цей набір слугував взірцем для проведення всіх інших «національних» операцій [1].

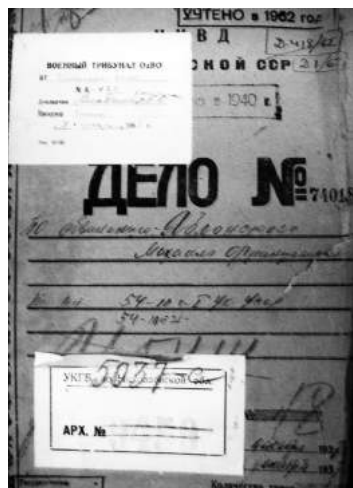
Характерною особливістю операції стало те, що в наказі не були встановлені ліміти щодо кількості осіб, які підлягали репресіям, таким чином його виконання залежало від ініціативи місцевих керівників.

Під підозрою підпадали перед усім особи, які так чи інакше мали контакти з Польщею та особи, які пов'язані з ними. Серед останніх, як правило, переважали особи інших національностей.

Практично всі справи починалися з того, що оперативний працівник (слідчий), отримавши інформацію, складав коротку довідку, на підставі якої прокурор надавав санкцію на арешт. Після проведення слідчих дій, він складав обвинувальний висновок, який затверджував начальник відділення або відділу управління НКВС. Далі

справа передавалася на підпис начальнику Управління НКВС та прокурору області. після чого ановані дані про обвинувачуваних осіб та міра покарання заносилися до списків (альбомів), які кожні 5–10 днів направлялися в Москву.

Серед тих, кого поглинув кривавий вир репресій були мешканці села Нечаяне тодішнього Варварівського району Миколаївської області – громадяни польської національності, брати Михайло та Йосиф Яблонські. Народилися вони у місті Володимир-Волинському. Старший за віком Михайло – у 1884 році. Самостійне життя розпочав рано. У 1912 році поїхав на заробітки до США. Повернувся у розбурхану революцією Україну в 1917 році. Служив в армії УНР, в 1919 потрапив у полон до червоних та залишився у їх лавах. У 1920–1921 роках двічі був вже в польському полоні, звідки в 1921 спробував втекти, був кинутий до в'язниці, після звільнення в 1922 році спробував нелегально перейти на радянську територію, знову був затриманий та заарештований. Звільнився в 1924 році, через рік, на цей раз вдало, перейшов разом з братом кордон СРСР.

Формуляр архівно-кримінальної справи М.Ф. Яблонського

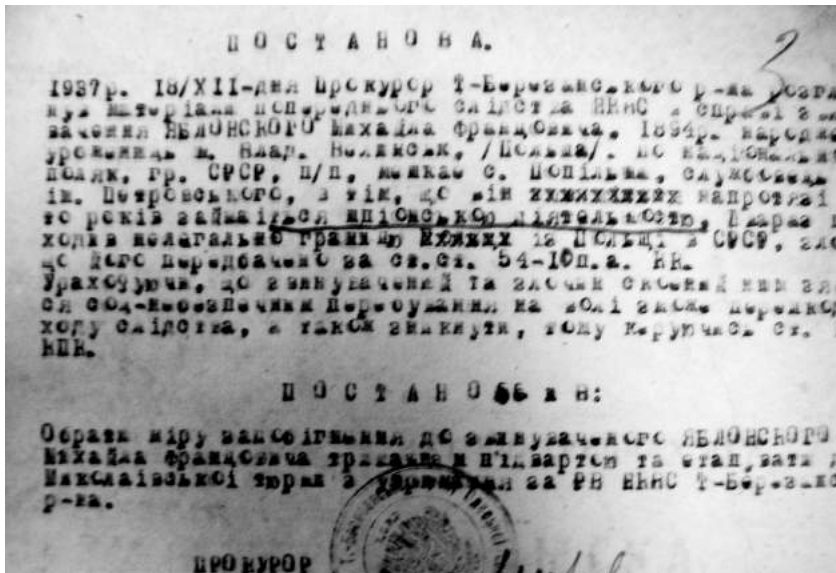
Як колишній червоноармієць, одразу отримав громадянство. У 1925 р. став студентом Київської школи з підготовки радянських кадрів і вступив до лав КП(б)У. По закінченню навчання у 1928 році отримав диплом економіста і був направлений на роботу за фахом у радгосп ім. Петровського, що в селі Попельня Тилігуло-Березанського району Миколаївської округи. У 1931 р. був виключений з лав КП(б)У як «елемент, що випадково потрапив до партії»[2]. Приводом для цього став виступ на зборах односельців у 1930 році, в якому він висловив сумнів щодо необхідності проведення колективізації. Як людина пряма, він не зміг промовчати і чесно сказав про те, що «в Польщі селяни мають в особистому користуванні землю, тримають власне господарство та живуть набагато краще, ніж в Радянському Союзі» [9]. За антирадянські висловлювання його звільнили з посади. У пошуках нового місця роботи він переїхав на постійне

місце проживання у село Нечаяне Варварівського району, де працював комбайнером-трактористом у радгоспі ім. Сталіна.

Розшукувати його почали за адресою, за якою він не проживав вже 5 років. За довідкою, яку склав слідчий Тилігуло-Березанського РВ НКВС, прокурор надав санкцію на арешт. У цьому документі було наперед визначено, що «Яблонський Михайло Францович протягом 10 років проводив шпійонську діяльність, два рази переходив кордон і займався антирадянською агітацією» і навіть вказана стаття кримінального кодексу, за якою його мали притягнути до відповідальності – 54-10 [3].

Заарештували Михайла Францовича 19 грудня 1937 року. Слідство провадив Варварівський райвідділ. Наступного дня на адресу всіх підрозділів НКВС СРСР надійшла телеграма, в якій містився наказ про те, що всі справи заарештованих на той час по «польській лінії» мають бути завершені до 1 січня 1938 року. Перший допит М.Ф. Яблонського відбувся 23 грудня. Звісно, що жодних матеріалів у слідчого не

було, але він одразу вирішив отримати зізнання: «Ви польський шпигун. Перейшли з Польщі на Радянську територію для шпигунської роботи. Вам тепер доведеться щиро і щосердно давати зізнання про свою антирадянську шпигунську діяльність, хто Вас завербував у Польщі та ким Ви були переправлені через кордон». На що отримує відповідь: «Я не шпигун, ніякої шпигунської роботи я не проводив. До СРСР я сам добровільно прийшов...» [4].

Постанова прокурора про обрання щодо М.Ф. Яблонського запобіжного заходу – утримання під вартою та етапування до Миколаївської тюрми. 18.12.1937 р.

Докази «шпигунської діяльності» з'явилися у справі лише на 10 день після арешту. Їх надали працівники радгоспу Серeda Г.І. та Рожков М.І. 28 грудня 1937 року Г. Серeda засвідчив: «Мені відомо, що Яблонський польський перебіжчик. Щодо його антирадянської діяльності мені відомо, що в 1935 році він писав листа товаришу Сталіну, але не отримав відповіді, з цього приводу Яблонський при мені брутальними словами висловився на адресу лідерів нашої держави...»

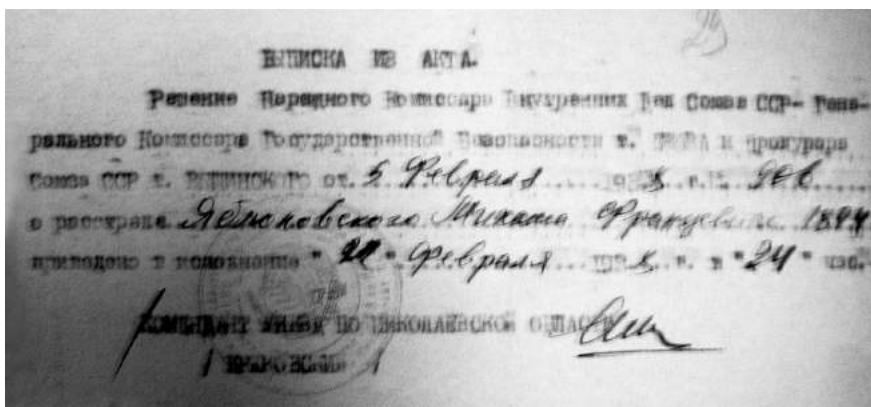
Весною 1937 року Яблонський під час посівної кампанії займався шкідництвом, навмисно пеуючи трактори, тим самим зриваючи терміни посівної. 26 червня 1937 року на нараді працівників радгоспу виступив з антирадянською промовою, де стверджував, що в нашій країні не піклуються про колгоспників, буцімто раніше поміщики-експлуататори краще турбувалися про людей...» [5].

В свою чергу, свідок М. Рожков повідомив працівникам НКВС, що «Яблонський, працюючи в радгоспі, постійно виступав проти політики партії та уряду. На одній з нарад радгоспного активу заявив, що керівники лише багато говорять, а роблять дуже мало. Наголошував, що радянська влада експлуатує селян...» [6].

Є всі підстави поставити під сумнів ці звинувачення, оскільки очної ставки з підслідним не проводилося. Але вже 29 грудня 1937 року з'явився обвинувальний висновок, складений помічником оперуповноваженого 3-го відділу УДБ, сержантом державної безпеки Баталовим та затверджений начальником управління НКВС по

Миколаївській області, капітаном державної безпеки Фішером. В ньому йшлося: «Яблонський Михайло Францович обвинувачується в скоєнні злочинів, передбачених статтею 54-10 КК УРСР. ...Працюючи трактористом у радгоспі імені Сталіна, Яблонський проводив антирадянську агітацію, зводив клевети на Партію та Радянський уряд... Нелегально перетнувши польсько-радянський кордон, займався шпигунською діяльністю... Керуючись наказом Народного Комісара Внутрішніх Справ СРСР – Генерального Комісара Державної безпеки М. Єжова, за номером 00485 направити справу до НКВС СРСР для розгляду в особливому порядку» [7].

В «особливому порядку» справу було розглянуто достатньо швидко. Постановою Народного Комісара Внутрішніх Справ СРСР М. Єжова та Генерального Прокурора СРСР А. Вишинського від 5 лютого 1938 року, протокол № 906, було ухвалено рішення про застосування щодо Яблонського Михайла Францовича вищої міри покарання – розстрілу. Вирок був виконаний 21 лютого 1938 року о 24-й годині [8].

Витяг з акту про приведення до виконання Рішення Народного Комісара Внутрішніх Справ СРСР та Прокурора СРСР від 5 лютого 1938 р. про розстрілу гр. Яблонського М.Ф. 21.02.1938 р.

У 1962 році син Михайла Францовича, Яблонський Віктор надіслав на адресу ЦК КПРС та Міністерства внутрішніх справ СРСР лист наступного змісту: «...Прошу Вас повідомити мене про долю мого батька Яблонського Михайла Францовича, заарештованого в грудні місяці 1937 року та його брата Йосипа Францовича, заарештованого в 1938 році... Дуже прохаю Вас повідомити, за що було заарештовано мого батька та яка його подальша доля. Можливо, його не розстріляли і він залишився живий... Я прошу Вас відповісти, мені прикро і боляче за те, що у 24 роки я жодного разу не бачив свого батька і навіть не знаю за що його заарештували» [9].

10 листопада 1962 року, за постановою старшого помічника Прокурора Одеського військового округу І. Сьоміна було проведено додаткове слідство у справі Яблонського Михайла Францовича, в процесі якого були допитані свідки (на жаль, ключових з них – М. Рожкова та Г. Середи допитати не вдалося, перший загинув на фронтах Великої Вітчизняної, а місце знаходження Середи встановити не вдалося). Інші допитані мешканці села Нечаяне, які особисто знали Яблонського, категорично спростували всі наведені у справі антирадянські висловлювання.

На цій підставі слідчим КДБ при Раді Міністрів УРСР старшим лейтенантом Храмцовим був складений висновок у архівно-кримінальній справі Яблонського Михайла Францовича. В результативній його частині йшлося: «На підставі проведеного додаткового слідства, архівна карна справа за № 9459 направляється Військово-му прокурору Одеського військового округу для опротестування постанови НКВС СРСР та Прокурора СРСР від 5 лютого 1938 року на предмет її відміни та закриття справи за ст. 6, ч. 2 КПК УРСР». Військовим трибуналом Одеського округу справа була переглянута 8 лютого 1963 року. Згідно її рішення, Яблонського Михайла Францовича реабілітували посмертно [10].

Схожою за своїм трагізмом була доля молодшого брата, Яблонського-Комаровського Йосипа Францовича, 1899 року народження. Так сталося, що перші конфлікти з радянським законом у нього почалися ще задовго до арешту в 1938 році. Перейшовши разом з братом Михайлом польсько-радянський кордон, він опинився зовсім в іншій ситуації. Права набути громадянства у нього не було, оскільки в Червоній армії не служив. Місцем для проживання йому визначили Фастів. Але закінчення трирічного терміну реєстрації він не дочекався, через що втратив можливість працевлаштуватися. Пересуваючись містами України, затримувався за дрібні злочини. В 1931 році був засуджений до 5 років виправних робіт в таборах, як «соціально-небезпечний елемент». Після звільнення постійно проживав у селі Нечаяне [11].

Після розстрілу брата Михайла, Йосип Францович потрапив під особливо пильну увагу чекістів. Подальші дії з боку влади не змусили на себе довго очікувати. Слідчий Варварівського РВ НКВС старший лейтенант державної безпеки Нікітін 1 липня 1938 року ухвалив постанову про обрання арешту, як запобіжного заходу щодо гр. Яблонського Йосипа Францовича, обвинувачуваного в злочинах, передбачених ст. 54-6 КК УРСР, які полягали в тому, що в 1925 році він нелегально перетнув кордон Польщі та СРСР, подорожував містами Радянського Союзу, займаючись дрібними карними злочинами, проводив контрреволюційну шпигунську діяльність. 3 липня 1938 року прокурор Варварівського району Заславський задовольнив клопотання слідчого про арешт та етапування підозрюваного до в'язниці НКВС міста Миколаєва.

Підчас допиту 12 липня Йосип Яблонський категорично відмовився визнати себе винним у шпигунстві. Слідчому стало зрозуміло, що довести участь людини у шпигунстві, якане так давно відбула тривалий термін ув'язнення буде складно. У подібних випадках, коли «фактів», які б можна було кваліфікувати як злочин, не було, або обвинувачуваний не міг пригадати, слідчі їх просто вигадували. Тільки так можна розцінити появу у матеріалах справи епізоду про те, що Й. Яблонський 19 липня (тобто, перебуваючи у Миколаївській тюрмі – авт.) під час бійки, що виникла на ґрунті ворожого ставлення щодо осіб української та російської національностей, наніс тілесні ушкодження робітнику радгоспу Дмитру Касименку. Про це сам постраждалий «засвідчив» на допиті 4 вересня 1938 року: «В 1938 році я працював з Яблонським на сінокосі, він завжди був антирадянськи налаштований, казав, що колективізація та колгоспи нічого не дали селянам, що це кабала, міста в Польщі значно кращі та чистіші, ніж в Радянському Союзі... Завжди зневажливо ставився до українців та росіян, заявляв, що якби зараз настали старі часи, як колись у Польщі,

то він би з українцями розмовляв би по іншому... 19 липня 1938 року під час роботи в степу почав мене бити та кричати, що ненавидить українців... Часто від Яблонського можна було почути, що через українців він 5 років відсидів у в'язниці, та вихваляв могутність Польщі» [12].

Під час очної ставки з Йосипом Михайловичем 6 вересня 1938 року Касименко «свідчитиме»: «...Яблонський є антирадянською особою та оспівує фашистський режим у Польщі, розповсюджуючи провокаційні чутки про буцімто тяжке життя в Радянському Союзі, проявив себе як поляк, який ненавидить українців та росіян. За те, що я українець він накинувся на мене та почав бити.. ».

Про зухвалу фальсифікацію обвинувачень і те, яким чином вони були добуті, особисто Касименко розповів 25 березня 1964 року під час додаткового слідства: «... Відносини з Яблонським у мене завжди були нормальними, безпосередньо під час роботи я з ним не спілкувався. Розмову антирадянського характеру від нього я чув лише одного разу, коли на фермі він сказав, що в Польщі селяни мають в особистому користуванні землю, ведуть економічне господарство та живуть краще ніж в Радянському Союзі, більше ніяких антирадянських висловлювань я від нього не чув...Яблонський мене ніколи не бив і в моїй присутності нікого не ображав... Про мої свідчення у 1938 році я ніколи навіть не чув. Факти, викладені в них, мені сьогодні зачитав слідчий і підтвердити їх я не можу. Так само як і на очній ставці з Яблонським я присутнім не був, а підписи під цими документами зроблені не мною, а іншою особою» [13].

Нові докази провини підслідного «пригадав» робітник радгоспу Володимир Уманський під час допиту, що відбувся 4 вересня 1938 року: «Ввечері в березні місяці 1938 року на подвір'ї Нечаянської сільської ради з'явився Яблонський Йосип Францович. На моє запитання – що йому потрібно, він почав погрожувати мені, через що я вимушений був запросити дільничного інспектора Рагуліна, щоб той вивів його з двору. Через деякий час громадянин Яблонський в процесі роботи брутально лаяв українців та росіян, виголошував на їх адресу погрози, бив робітників...» [14].

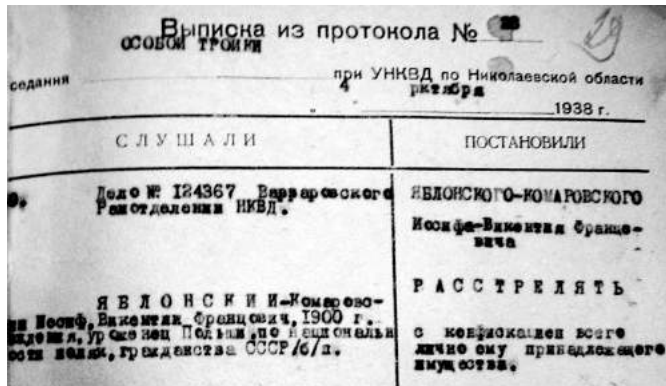
Допитаний у 1964 році під час додаткової перевірки справи свідок В. Уманський розповів, що з Йосипом Яблонським він не був знайомий. Звідки взявся його підпис в протоколі допиту за 1938 рік пояснити не зміг.

Сам Йосип Михайлович під час допитів провину свою не визнав, і наполягав на тому, що антирадянською діяльністю ніколи не займався. Втім, 6 вересня 1938 року помічник оперуповноваженого Варварівського РВ НКВС УРСР молодший лейтенант державної безпеки Альбрехт оголосив обвинувальний висновок. В ньому йшлося: «Працюючи та мешкаючи в радгоспі села Нечаяне Варварівського району, Яблонський систематично проводив антирадянську агітацію, спрямовану на дискредитацію життя трудящих в Радянському Союзі, одночасно вихваляв старий лад. Намагаючись дискредитувати колгоспне будівництво, розповсюджував чутки, що колгоспи нічого не дають селянам, що в Польщі все набагато краще. Як завзятий націоналіст, з презирством ставився до росіян та українців, і на ґрунті цього наніс тілесні ушкодження робітнику радгоспу Касименку Дмитру ...» [15].

15 вересня 1938 року Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило рішення скасувати «альбомний порядок» розгляду справ засуджених та створити в кожному регіоні спеці-

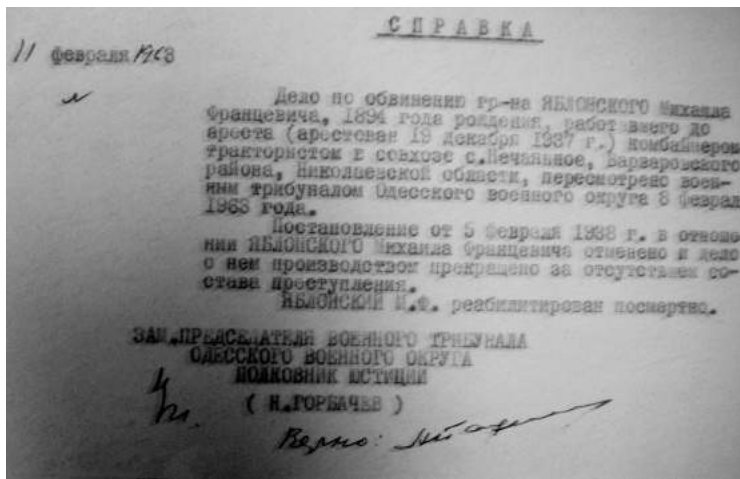
ально для вирокив по «національним операціям» «особливі трійки», які мали у термін два місяці розглянути справи тих, хто був заарештований до 1 серпня. Їх рішення не потребувало затвердження в Москві, а вироки – мали виконуватися негайно. На виконання цієї постанови 17 вересня вступив у силу наказ НКВС № 00606.

Перше засідання Особлива трійка при УНКВС по Миколаївській області провела 4 жовтня 1938 року. Саме на ньому була ухвалена постанова, згідно якої Йосип Францович Яблонський був засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. 10 жовтня це рішення було приведено до виконання [16].

Витяг з постанови Особливої трійки при УНКВС по Миколаївській області від 4 жовтня 1938 року про засудження гр. Яблонського Й.Ф. до розстрілу

26 грудня 1963 року, за заявою доньки Йосипа Францовича Яблонського-Комаровського гр. Рижкової Н.І., справа була передана на додаткове розслідування.

Довідка військового Трибуналу Одеського військового округу від 11 лютого 1963 року про реабілітацію гр. Яблонського М.Ф.

12 травня 1964 року військовий трибунал Одеського військового округу постановою № Н-38 скасував рішення Особливої трійки від 4 жовтня 1938 року та на підставі ст. 6 п. 2 КПК УРСР за відсутністю складу злочину [17].

Таким чином, на прикладі долі братів Яблонських яскраво простежується механізм реалізації злочиної ідеї Й. Сталіна щодо ліквідації «п'ятої колони». Підґрунтям масштабних арештів стали численні партійні постанови та накази наркомату внутрішніх справ СРСР. Діючий Кримінальний кодекс виявився «зайвим» для чекістів.

Наступна реабілітація 1950-х років теж відбувалася не на підставі законодавства. Вона ініціювалася та коригувалася вищим партійним керівництвом країни. Очільники комуністичної партії, проводячи реабілітацію жертв сталінських репресій, продовжували політику жорсткого політичного контролю радянського суспільства, використовуючи весь потенціал адміністративно-каральних органів.

---

1. *Петров Н., Рогинский А.* Польская операция НКВД 1937–1938 гг., // Репрессии против поляков и польских граждан. (под ред. Гурьянова Л.), – М., 1997. – С. 22–43.

2. ДАМО. – Ф. 5839. – Оп. 2. – Спр. 5932.
3. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5574. – Арк. 4.
4. Там само. – Арк. 27–28.
5. Там само. – Арк. 36–39.
6. Там само. – Арк. 48.
7. Там само. – Арк. 67–69.
8. Там само. – Арк. 72.
9. Там само. – Арк. 78.
10. Там само. – Арк. 84.
11. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5573. – Арк. 2–3.
12. Там само. – Арк. 8.
13. Там само. – Арк. 10.
14. Там само. – Арк. 12–14.
15. Там само. – Арк. 56.
16. Там само. – Арк. 63.
17. Там само. – Арк. 89–90.

СПРАВА 1938 РОКУ ПРО «КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНЕ ПІДПІЛЛЯ В ПЕРВОМАЙСЬКУ»

Використовуючи політичні репресії та адміністративний тиск, партійно-радянському керівництву СРСР на початку 1930-х років вдалося встановити жорсткий контроль за релігійними інституціями. Наслідком шаленої антирелігійної кампанії стало закриття церков, мечетей, синагог та молитовних будинків. Діючими залишалися незначна кількість православних храмів, яким відводилася роль легальної опозиції і офіційного проповідника буржуазної ідеології. У 1932 р. в країні проголошена антирелігійна п'ятирічка, метою якої було закрити для віруючих до 1 травня 1937 року решти культових споруд. Вони оголошувалися «центрами, довкола яких об'єднувалися антирадянські угруповання». Ліквідація видимих форм релігійної активності стосовно практично всіх конфесійних спільнот спричинили дедалі більше

Титульна сторінка архівної карної справи № 6548

поширення й глибоке вкорінення форм неофіційного, а відтак і менш контрольованого релігійного життя. Особливе роздратування комуністичного режиму викликало зміцнення зв'язку релігійних і національних почуттів вірян. Карним кодексом Української СРР 1927 року участь у незареєстрованій релігійній громаді каралася штрафом від 300 до 500 карбованців, а її організаторам загрожувало виправними роботами на строк від 3-х місяців до 1 року.

Під час Великого терору влада з метою фізичного усунення найбільш активних представників релігійних громад використовувала роками перевірені методи, що застосовувалися проти політичних опонентів, а саме – створення фіктивних підпільних антирадянських контрреволюційних організацій.

Однією з перших, у лютому-березні 1938 року, була проведена «операція» з ліквідації «підпільної контрреволюційної сіоністської організації Цайрей Ціону» в місті Первомайську.

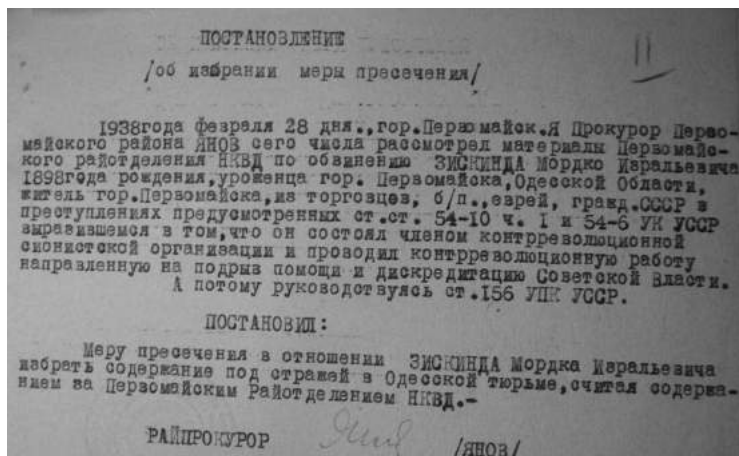
В першу чергу чекісти мали на меті залучити до новоствореної організації громадян Й. Гутмана, Й. Гольдгубера та Х. Шапіро, які у 1931 році офіційно зверталися до влади з проханням дозволити відновити богослужіння в синагозі.

На роль керівника міфічної підпільної організації енкеведисти задалегідь обрали Йосифа Вербського, який за оперативними даними часто відвідував помешкання колишнього рабина Хаїма Шапіро і брав участь в житті релігійної громади. У вересні 1924 р. під час однієї з операцій ДПУ затримувало його як активіста Сіоністської соціалістичної партії Цайрей Ціону. Тоді його звільнили, взявши підписку про відмову

в подальшому від участі в партійній роботі. Ще наприкінці 1920-х років усі сіоністські організації Півдня України під тиском репресивних заходів влади остаточно припинили свою діяльність. Їх лідери відбували тривалі терміни покарання хто у тюрмах, а хто у засланні. Жодних можливостей після закриття кордону на початку 1930-х років для виїзду до Палестини не існувало.

Вербський був заарештований 16 лютого 1938 року. Під час перших допитів Йосиф стверджував, що відвідував рабина, щоб засвідчити свою повагу та дізнатися його думку щодо окремих канонів тори. Потрібні слідству відомості надав лише під час четвертого допиту. У свідченнях, які слідчі змогли вибити з Й. Вербського йшлося, що: «...Контрреволюційну сіоністську організацію заснували ще в 1931 році. Підтримували тісні стосунки з однодумцями міста Одеси. Сіяли серед єврейського населення ворожнечу та недовіру до Радянської влади, проводячи агітаційну роботу, будімо Радянська влада влаштовує гоніння на віруючих, закриває синагоги, стверджували, що її політика веде єврейський народ до загибелі та зубожіння. Тому, для спасіння необхідно якомога швидше емігрувати до Палестини та боротися за утворення незалежної єврейської держави...Окрім того, висловлювали поразницькі настрої щодо можливої війни СРСР з фашистськими країнами, а також дискредитували заходи Радянської влади в національній політиці та сільському господарстві, наголошуючи, що колективізація принесла тільки голод...» [1].

28 лютого 1938 року співробітники Первомайського районного відділу НКВС заарештували як активних членів «сіоністської організації» громадян Б. Голіхова, 1872 р.н., працівника артілі з м. Первомайська, Й. Рімерова, 1879 р.н., шорника артілі «Граніт» М. Зіскінда, 1898 р.н., бухгалтера Облторгу С. Глузмана, 1889 р.н., сторожа синагоги Й. Гольдгубера, 1893 р.н., рабина синагоги Х. Шапіро, 1865 р.н., Х. Ковпака, 1868 р.н.

Постанова прокурора міста Первомайська про обрання запобіжного заходу – утримання під вартою щодо гр. М.І. Зіскінда. 28.02.1938 р.

Заарештовані обвинувачені за статтями 54-10 та 54-11 КК УРСР в «антирадянській контрреволюційній діяльності, організації сіоністського підпілля». На думку слідчих, контрреволюціонери-підпільники займалися агітацією за від’їзд якомо-

га більшої кількості радянських євреїв до Палестини, підривною роботою проти Радянської влади [2].

З матеріалів справи витікає, що слідство не мало жодних речових доказів, окрім вилученого в Й. Рімерова вірша під назвою «Ми сіоністи-соціалісти», що був написаний ще у 1926 році. Отже, правових підстав для арешту вірян не існувало. Тим не менш, на допитах під тиском слідчих затримані давали зізнання про належність до «контрреволюційної сіоністської націоналістичної організації», що буцімто вела активну діяльність в Первомайську.

Від заарештованих вимагали «щиросердних зізнань». Для складання протоколів використовували набір стандартних фраз, на кшталт: «...Переконавшись, що продовжувати мовчати більше немає сенсу, я хочу надати слідству правдиві свідчення щодо моєї контрреволюційної антирадянської сіоністської роботи...».

Дотримуючись заданого стилю, про свої злочини «розповідав» слідству обвинувачений Б. Голіхов: «...Я повністю визнаю провину за участь в антирадянській контрреволюційній організації. Готовий щиросердно розповісти про її діяльність слідству... Мені відомо, що Симх Глузман та Йосиф Гольдгубер були завербовані до її лав Вербським у 1925 році. У єврейському середовищі вони постійно вели розмови, буцімто Радянська влада тероризує євреїв та все інше населення країни. Незабаром буде війна, після якої ця влада буде знищена... Також ми повинні дискредитувати всі заходи, які проводить Радянська влада та орієнтувати єврейське населення на необхідність еміграції до Палестини...» [3].

Протокол допиту Б. Голіхова від 10 березня 1938 року закінчується обов'язковим зізнанням в тому, що «...сіоністська організація займалася також шпигунською діяльністю шляхом передачі за кордон інформації про стан в СРСР та всіляко підтримувала засоби боротьби троцькістського підпілля з Комуністичною Партією та Радянською владою, включаючи терор, диверсії та шкідництво...» [4].

Цікаво, що це був третій допит Б. Голіхова. На першому, що відбувся 1 березня, він своєї вини не визнав. На другому, 3 березня, вже свідчив, що «до сіоністської організації був завербований у 1932 році Вербським, але ніякої антирадянської роботи не проводив, збираючи лише вирізки з газет про Палестину та матеріали з історії єврейського народу...» [5].

Але слідчі змогли за кілька днів знайти «необхідні аргументи» і під час третього (він же став останнім) допиту Б. Голіхов вже давав «правдиві свідчення». Сподівання щодо «гуманності Радянського правосуддя» виявилися марними, жити йому залишилося менше тижня... Подібні зізнання, але вже на першому допиті, дає Й. Рімеров. Він стверджує: «До сіоністської організації мене в 1925 році завербував Вербський. Він зміг зацікавити мене перспективою виїзду до Палестини, розповідаючи, що там буде робота та хороше життя, що з Палестини їм надішлють візи та документи для безкоштовного проїзду...Згодом ми почали агітацію проти Радянської влади, розпалювали міжнаціональну ворожнечу між євреями та росіянами з українцями, розповсюджували наклепницьку політику щодо національної політики Радянської влади... Також підтримував зв'язок з колишнім мешканцем Первомайська Абрамом Юнісом, який у 1925 році виїхав до Палестини, інформуючи його про сіоністську діяльність та отримуючи вказівки про подальшу організаційну роботу...» [6].

З поведінки рабина під час допиту можна зробити висновок, що він одразу зрозумів наслідки, до яких може призвести визнання факту діяльності організації, і намагався будь-що взяти усю провину на себе. Х. Шапіро засвідчив: «Програма сіоністів передбачає проведення роботи серед єврейського населення про виїзд до Палестини, а єврейські священики завжди проповідували зібрати всіх євреїв у Палестині. Тому я говорив про це своїм вірянам...» [7]. Підтвердити участь інших заарештованих в поширенні ідей сіонізму він категорично відмовився. Старенький наївно думав, що взявши провину на себе, зможе врятувати життя іншим заарештованим вірянам.

В свою чергу, обвинувачуваний Х. Колпак визнає, що «приблизно з 1931 року єврейська релігійна громада почала розпадатися, стало мало відвідувачів синагоги», в зв'язку з чим він ініціював створення підпільної релігійної громади та став погоджувати її діяльність з сіоністською організацією. «За домовленістю, в релігійній громаді ми спільно проводили антирадянську агітацію, розпалювали міжнаціональну ворожнечу, говорили, ніби єдиним спасінням для євреїв є виїзд до Туреччини або Палестини, підкреслювали, що Радянська влада влаштує гоніння на віруючих... Але знаючи, що схилити єврейське населення за наявності значних успіхів СРСР та турботу керівництва країни про своїх громадян до переїзду в Палестину та створення там Єврейської держави буде надзвичайно важко, ми вирішили стати на шлях активної боротьби з Радянською владою...» [8].

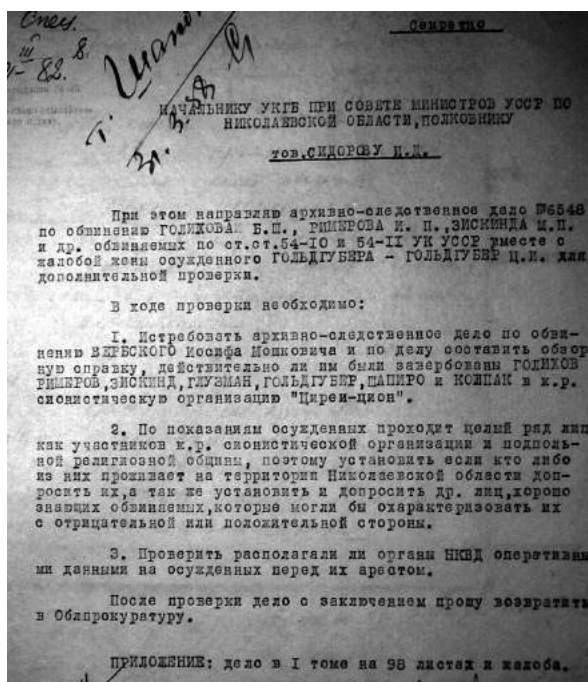
Витяг з постанови засідання Трійки при УНКВС по Одеській області від 11 березня 1938 р. про засудження гр. Й. Гольдгубера до розстрілу

10 березня 1938 р. помічником оперуповноваженого Первомайського РВ НКВС Яіцьким був складений обвинувальний висновок у справі «підпільної контрреволюційної сіоністської організації», затверджений начальником Первомайського РВ НКВС молодшим лейтенантом державної безпеки Зісліним. А вже наступного

дня, 11 березня, відбулося засідання Трійки при УНКВС Одеської області, на якому всі обвинувачувані були засуджені до вищої міри покарання – розстрілу.

Вирок було приведено до виконання 16 березня 1938 року, а 18 березня був розстріляний Йосиф Вербський. Місце смерті та поховання в справі не було вказано і залишилося невідомим.

А далі почався довгий та важкий шлях до реабілітації. Після арешту та розстрілу М. Єжова в країні були поодинокі випадки виправдання безвинних жертв сталінського терору. В жовтні 1940 року дружина розстріляного Й. Гольдгуберга подала скаргу на ім'я прокурора УРСР з проханням про перегляд справи. Сподівання були марними, оскільки директивою нового наркома НКВС Л. Берії та генпрокурора А. Вишинського від 26 грудня 1938 р. передбачалося лише розгляд апеляцій тих, хто залишився у живих і перебував у таборах, тюрмах та у засланні. Постанова, складена помічником прокурора Одеської області Синько, констатувала наступне: «Скарга дружини засудженого Й. Гольдгуберга, не варта уваги, так як матеріалами справи встановлено, що всі засуджені – члени сіоністської контрреволюційної організації та проводили контрреволюційну антирадянську діяльність протягом кількох років...» [9]. Скаргу залишили без наслідків, про що було повідомлено вдові розстріляного.

Доручення заступника прокурора Николаївської області щодо додаткової перевірки справи Й. Гольдгубера та інших. 31.03.1958 р.

скінд, Х. Шапіро, Х. Колпак, засуджені постановою Трійки при УНКВС по Одеській області від 11 березня 1938 року на підставі ст.ст. 54-10 та 54-11 до розстрілу, підпадають під дію ст. I Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи з відновлення справедливості щодо жертв репресій, які мали місце в

У часи хрущовської «відлиги» Цецилія Гольдгуберг з'явилися нові надії та сподівання на те, що справа буде переглянута. В березні 1958 року вона подає скаргу. Але після проведеного додаткового розслідування, прокуратура Миколаївської області в реабілітації розстріляних громадян категорично відмовила: «Викладені в справі докази достатні для того, щоб зробити висновок, що засуджені входили до злочинного контрреволюційного утворення та проводили контрреволюційну діяльність» [10].

Минуло тридцять років. З вимогою перегляду справи звернулася вже донька Йосифа Гольдгубера. У 1989 році скарга була задоволена. Архівно-кримінальну справу було переглянуто. Заключення оголосило, що Й. Гольдгубер, Б. Голіхов, Й. Рімеров, С. Глузман, М. Зі-

період 30–40-х та початку 50-х років». Миколаївською обласною прокуратурою громадяни, засуджені за даною справою реабілітовані [11]. На жаль, родичів загиблих, окрім заявниці, встановити не вдалося.

Так, лише у нових політичних реаліях, з третьої спроби була відновлена справедливість щодо безвинно розстріляних у справі «сіоністської організації» мешканців міста Первомайська.

1. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6467. – Арк. 4–6.
2. Там само. – Арк. 17–18.
3. Там само. – Арк. 27.
4. Там само. – Арк. 42–43.
5. Там само. – Арк. 57–59.
6. Там само. – Арк. 73–74.
7. Там само. – Арк. 81–82.
8. Там само. – Арк. 94–96.
9. Там само. – Арк. 102–104.
10. Там само. – Арк. 107.
11. Там само. – Арк. 112..

ТАЄМНИЦЯ ТЕОДОРА НЕЙКО

На початку 1920-х років для тих, хто приїздив в СРСР легально і бажав набути радянське громадянство, були встановлені достатньо ліберальні правила. Ставлення до іммігрантів з боку більшовицького керівництва визначалося суто кон'юнктурними міркуваннями і було продиктовано перед усім необхідністю покращити імідж держави з метою подолання економічної ізоляції, сприяти залученню інвестицій та кваліфікованих спеціалістів для відбудови зруйнованої економіки. Окрім запрошених фахівців, сотні іноземців в 1920-ті роки нелегально перетинали радянський кордон з проханням надати їм політичний притулок. Причини були різні, хто рятувався від переслідувань на батьківщині, інші, захопившись розповідями про «справедливе суспільство та світле майбутнє», щиро бажали особисто допомогти його розбудові. З боку офіційної влади ставлення до цієї категорії було як до «братів по класу», що рятуються «від гніту буржуазних урядів». «Соратникам у революційній боротьбі» – комуністам громадянство надавали одразу. Всім іншим претендентам необхідно було пройти спочатку перевірку в органах ДПУ, після якої вони отримували право поселитися у визначених владою районах, де їм допомагали з житлом та в працевлаштуванні. Після перебування протягом трьох років на обліку в місцевих відділах ДПУ-НКВС, куди вони повинні були періодично з'являтися, щоб отримати відмітку про реєстрацію, як правило, вони ставали радянськими громадянами. Спеціального органу по роботі з іммігрантами не існувало. Рішення про надання громадянства згідно закону мали право ухвалювати округові виконавчі комітети рад.

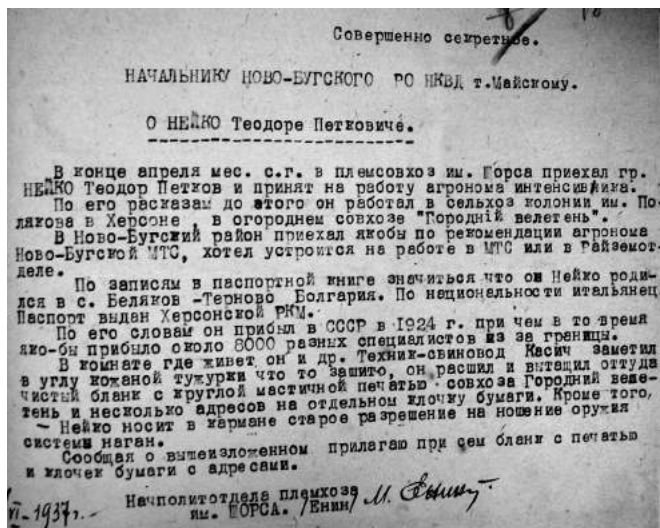
Тільки отримавши паспорт, нові громадяни з часом усвідомлювали, що потрапили у пастку, оскільки виїхати за кордон за власним бажанням було практично неможливо. Здійснювані комуністичним режимом репресивні заходи, шпигуноманія викликали серйозні побоювання за власне життя у тих, хто нещодавно отримав громадянство. До того ж суттєво змінилося ставлення влади до нових співвітчизників. Тепер вони перетворилися «у представників ворожого капіталістичного оточення, з якими необхідно вести непримиренну боротьбу».

Під час Великого терору всі колишні іммігранти потрапили до «групи ризику» як потенційні шпигуни. Більшість з них були обвинувачені у шпигунстві та контрреволюційній роботі і відповідно до вимог оперативних наказів НКВС СРСР були засуджені у позасудовому порядку по так званим національним лініям.

Для їх пошуку органи державної безпеки використовували дані паспортних відділів міліції та відділів реєстрації актів громадського стану, кадрових підрозділів уставнов та підприємств. Саме так і був виявлений колишній іммігрант, агроном племінного радгоспу ім. Щорса в селі Софіївка Ново-Бузького району Теодор Петкович Нейко.

Щодо нього «пильність» виявив начальник політичного відділу племінного господарства – Михайло Єнін. 6 червня 1937 року він направив до Ново-Бузького райвідділу НКВС під грифом «цілком таємно» повідомлення про те, що гр. Нейко Т.П. прибув на роботу в радгосп наприкінці квітня, народився за даними паспорта у м. Беляков-Терново в Болгарії, за національністю – італієць. [...]У громадянина Не-

йко Т.П. бачили чистий бланк радгоспу «Велетень» та застарілий дозвіл на зберігання вогнепальної зброї – револьвера системи «Наган» [1].

Повідомлення начальника політвідділу племінного господарства ім. Щорса М. Сніна до Ново-Бузького РВ НКВС. 6.06.1937 р.

Ця інформація залишилася без розгляду. Очевидно, що в райвідділі порадили наповнити її більш конкретними фактами. Про радгоспного агронома згадали після телеграми НКВС, якою було продовжено дію наказу № 00485 до 10 грудня.

7 грудня 1937 року директор племінного радгоспу Варвара Шевченко надіслала до відділу НКВС під грифом «розголошенню не підлягає» листа, в якому ішлося: «Прошу перевірити вкрай підозрілу особу – агронома племінного господарства Нейко Т.П.

Нейко Теодор Петков 1899 р.н., в м. Терник в Італії, за національністю – італієць. зі службовців. У 1915–1921 рр. навчався в інституті м. Добруч (напевно, Добруджа – авт.) Румунія. Приїхав в СРСР через Туреччину у 1924 р.

За даними тудової книжки з лютого 1927 р. до липня 1931 р. працював у Ровеньківському агрокомбінаті Луганської області. У 1931–1932 рр. – заступником старшого агронома у радгоспі «Велетень» Херсонського району Одеської області. З грудня 1933 до квітня 1935 р. – агроном у радгоспі ім. Полякова Херсонського району. У 1935–1936 рр. в радгоспі «Городній Велетень» Херсонського району, а з 15 січня 1937 р. у радгоспі ім. Щорса.

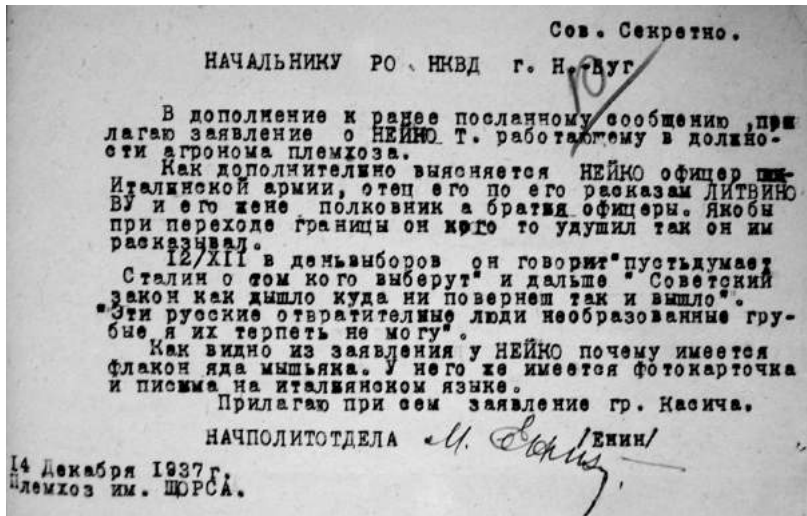
[...]У приватній бесіді з працівником радгоспу Петром Литвиновим та колишнім зоотехніком-селекціонером Іваном Касичем Нейко розповідав, що він походить із забезпеченої родини, отримав хорошу освіту та має військове звання полковника, водночас висловлювався в антирадянському дусі...» [2].

14 грудня у секретному доповненні до повідомлення В. Шевченко пильний політрук племінного господарства додав: «Як зараз додатково з'ясувалося, Нейко є офіцером Італійської армії. Як він розповів Петру Литвинову та його дружині, його батько – полковник, а брати – офіцери.

12 грудня 1937 року під час проведення виборів до Верховної Ради СРСР він казав: «Нехай Сталін думає кого вибирати. Радянський закон – як дишло, куди повернеш – туди й вийшло. Росіяни – малоосвічені та грубі люди, я їх терпіти не можу». Крім того, в Нейко зберігається флакон з отрутою, фотографічна картка та листи італійською мовою. Додаю заяву Касича» [3].

На підставі цих донесень виконуючий обов'язки начальника Ново-Бузького РВ НКВС молодший лейтенант державної безпеки Суслін 16 грудня і вирішив заарештувати Теодора Нейко, не отримавши навіть санкцію прокурора.

Додаткове повідомлення М. Єніна до Ново-Бузького РВ НКВС. 14.12.1937 р.

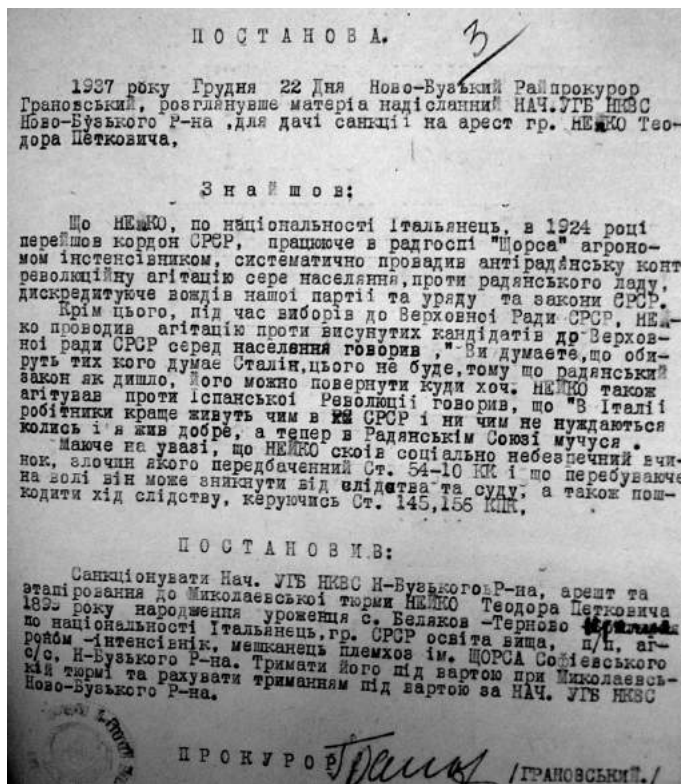
17 грудня першими, хто свідчив проти затриманого, були ініціатори розслідування – В. Шевченко та М. Єнін. Якщо директор у своїх показах проти підлеглого використовувала штампи, запозичені із тогочасних газет, на кшталт «проявляв антирадянські настрої, невдоволення життям та своїм становищем в СРСР, вихваляв Італію та її культуру», то начальник політвідділу намагався їх підкріпити фактами, що підтверджували злочинні наміри підступного ворога, свідком яких він не був особисто: «Мені відомо про неодноразові антирадянські висловлювання Нейко Т.П. Він говорив, що робітники та селяни Італії живуть значно краще, ніж в СРСР. При собі має фотографічну картку в формі офіцера італійської армії. Її він зберігає для того, щоб після повернення до Італії мати при собі доказ, що він свій. Крім того, у власній кімнаті Нейко зберігає флакон отрути та заявляв, що колись вона може йому знадобитися» [3].

Як зафіксовано у протоколі обшуку, що був проведений того ж дня, жодної фотографії із зображенням офіцера у формі італійської армії та флаконів з отрутою в Нейко вилучено не було. Тим не менш, 18 грудня Суслін ухвалив одразу дві постанови: про початок попереднього слідства та арешт гр. Нейко Т.П.

Теодор Нейко перебував під вартою у Ново-Бузькому райвідділі НКВС, аж поки 22 грудня прокурор Ново-Бузького району Грановський підписав постанову про арешт та етапування до Миколаївської тюрми.

22 грудня Сілін провів двічі допитав підслідного.

Під час першого – Нейко Т.П. розповів, що походить з родини службовця, від народження до 1924 року мешкав в містечку Беленовець Римського округу, Блонгарського повіту. Батько Нейко Петко Христов працював бухгалтером, матір – Нейко Рада Петкова – домогосподарка. Причину виїзду з Італії він поясним тим, що на нього впала підозра в участі в антиурядовій організації з метою повалення фашистського режиму в Італії. Побоюючись арешту, в 1924 році виїхав з Італії до Туреччини, де отримав візу в італійського консула, і через Дарданелли прибув до Одеси та звернувся з проханням про політичний притулок. В Одесі його 8 днів утримали в місцевому ДПУ, після чого звільнили та направили до Харкова. Отримавши радянське підданство, був направлений на роботу за фахом в Луганську область. У 1931– 1936 рр. працював агрономом у радгоспах Херсощини. З 15 січня 1937 року – агрономом племінного господарства ім. Щорса. Він не відмовлявся, що промовив фразу: «Радянський закон – як дишло, куди повернеш – туди й вийшло», але не пам'ятає, де і кому. До італійської армії він був призваний у 1921 році, демобілізований у 1923-му, після чого повернувся додому, де мешкав з батьками до переїзду в СРСР.

Постанова прокурора Ново-Бузького району про обрання щодо гр. Нейко Т.П. запобіжного заходу – утримання під вартою та етапування до Миколаївської тюрми. 22.12.1937 р.

Цілком зрозуміло, що італійцем Теодор Нейко не був. В анкеті заарештованого, складеній за даними його паспорта, зазначено, що народився він у селі Беяково-

Терново в Болгарії, Про його болгарське походження переконливо свідчать також імена та прізвище найближчих родичів – батьків, брата, сестри. В Італії він ніколи не був. На це вказує те, що він називає неіснуючі в Італії адміністративні одиниці – округи та повіти, візу для поїздки в СРСР він не міг отримати в Туреччині в італійського консула тощо [4].

Як тоді могло статися, що в його паспорті з'явився запис про те, що він – італієць? У ті часи зробити це було нескладно, оскільки відповідно до положень чинної на той час Інструкції НКВС СРСР графа – «національність» заповнювалася під час отримання або заміни паспорта зі слів отримувача. Колишні іммігранти часто користувалися цим, щоб спробувати згодом отримати політичний притулок у третіх країнах через звернення до консульських установ в СРСР або після нелегального перетину кордону. Сам по собі факт набуття нової національності не містив у собі ознак злочину, за який передбачалася кримінальна відповідальність. Під час другого допиту на вимогу слідчого розповісти про своїх друзів та знайомих, з якими він підтримував контакти в СРСР, Т. Нейко називає – «італійця» Окієна Христова, «поляка» Георгія Атанасова та «естонця» Миколу Григоровича Німанського. Суслін чудово розумів, що має справу з колишнім підданним Болгарії, тим не менш, продовжував розвивати вигідну для слідства «італійську версію» про походження.

22 грудня з'явився ще два протоколи, в яких проти Нейко свідчили співкамерники – Олексій Марченко та Сергій Кубош. Вони абсолютно однакові за змістом. На запитання слідчого: «Що Вам відомо про антирадянські контрреволюційні розмови Нейко Т.П., який перебуває з Вами в одній камері?» – вони дають однакову відповідь.

«Нейко розповів нам 22 грудня, що він у вісні подавав команди італійською мовою одній військовій частині. Коли прокинувся, то у відповідь на наші запитання розповів, що перед від'їздом з Італії проходив спеціальні тренування з метою не видавати себе під час сну, а тих, хто розмовляв відразу утихомирювали. Втім, минуло вже більше десяти років з того часу і деякі навички він почав втрачати ...

Також Нейко, розповів, що перед відправкою у Радянський Союз, коли їх вже посадили на пароплав, до них приїхав Муссоліні та сказав дуже гарні та правильні слова, що силу спільної зброї Італії та Німеччини незабаром відчуже на собі весь світ. Казав, що він є членом розгорнутої троцькістської організації і дуже боїться, що її повністю викриють. Крім того, Нейко додав, що його дружина німкеня, зараз працює десь на Донбасі, а нам порадив ні в чому не зізнаватися і ні проти кого не свідчити, бо тоді нам пред'являть звинувачення у створенні контрреволюційної організації, а так ми можемо викрутитися... [5].

Проте, свідкам це намагання «допомогти слідству викрити шпигуна» не полегшило їх власної долі. Згідно довідки, що знаходиться в архівно-кримінальній справі Нейко «Кубош Сергій Сергійович, 1901 р.н., заарештований 16 грудня 1937 року Ново-Бузьким районним відділом НКВС, постановою трійки при УНКВС по Миколаївській області від 28 грудня 1937 року засуджений до вищої міри покарання – розстрілу. Вирок приведений до виконання 20 січня 1938 року»[6].

23 грудня Суслін закріпив покази гр. Литвинової Г.К. ставкою віч-на-віч з Теодором Нейко. Окрім наведеного вище 17 грудня 1937 року, Ганна Литвинова додала: «Нейко висловлював поразницькі настрої щодо подій в Іспанії. Він заявляв, що

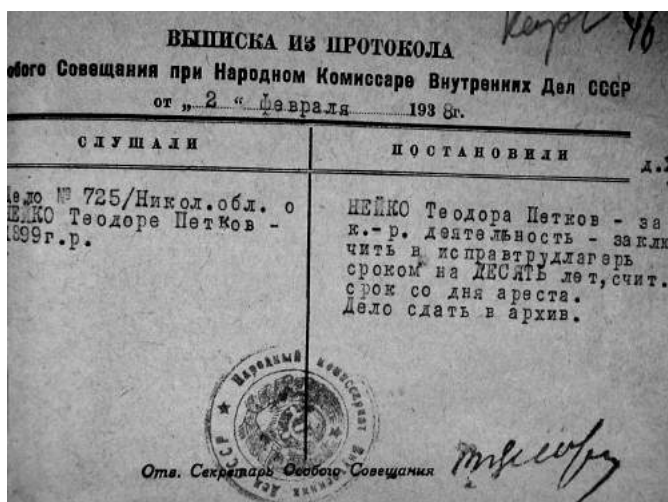
Італія спільно з Німеччиною розіб'є Іспанію. Якби я зараз був в Італії, то теж поїхав воювати в Іспанію»[7]. Однак Теодор Нейко категорично заперечив цю інформацію.

24 грудня 1937 року Суслін замість обвинувального висновку підготував постанову про направлення справи гр. Нейко Т.П., на розгляд Судової трійки при УНКВС [8].

В ній констатується, що працюючий у племрадгоспі ім. Щорса Нейко Т.П., за національністю – італієць, син офіцера, за фахом – агроном, перетнув кордон СРСР у 1924 році.

Серед робітників племгоспу систематично проводить антирадянську агітацію, спрямовану проти існуючого ладу радянської влади, дискредитує радянські закони. Вихваляє життя народу у фашистській Італії, натякає, що у Радянському Союзі народ перебуває під гнітом. Поразницьки налаштований щодо іспанських подій, вихваляв військову техніку Італії та Німеччини та висловлював співчуття, що виїхав з Італії та не може брати участь у війні проти Іспанії.

Нейко серед населення вихвалявся, що його направили з Італії у Радянський Союз, а під час відправки був проінструктований, щоб не викрити себе як шпигуна, і що під час перебування у фашистській Іспанії був офіцером, а як доказ – показував фотокартку в офіцерській формі, яку зберігає на випадок повернення в Італію.

Витяг з протоколу Особливої наради при наркомі внутрішніх справ СРСР від 2 лютого 1938 р. про засудження гр. Нейко Т.П. до 10 років ВТТ

Активна контрреволюційна діяльність Т. Нейко підтверджується показами свідків. Речові докази у справі відсутні» [9]. У документі навіть не вказана стаття кримінального кодексу, за якою Нейко мав бути притягнутий до відповідальності.

На розгляд Трійки при Управлінні НКВС по Миколаївській області справа Нейко, як планував Суслін, так і не потрапила. Рішення по ній ухвалили одразу два позасудових органи. Постановою наркома внутрішніх справ СРСР та генерального прокурора СРСР від 29 січня 1938 року Нейко Т.П. був засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ за шпигунство на користь Румунії [10] (інформація, на підставі якої було пред'явлено дане обвинувачення та проводилося слідство, в архівно-кримінальній справі відсутня).

Крім того, рішенням Особливої наради при наркомі внутрішніх справ СРСР від 2 лютого 1938 року гр. Нейко Т.П., як винний в контрреволюційній діяльності, також був засуджений до 10 років виправно-трудових таборів [11].

Ці документи є прямим доказом причетності до фальшувань прокурора області та начальника Управління НКВС, адже внести дані до «альбомного списку» за відсутності карної справи було неможливо без їх підпису.

Легенда про псевдоіталійське походження допомогла Теодору Нейко залишитися живим, але це був лише збіг обставин. 31 січня 1938 р. Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило спеціальну постанову, якою НКВС СРСР дозволялося продовжити до 15 квітня 1938 р. операцію з розгрому шпигунсько-диверсійних контингентів з поляків, латишів, німців, естонців, фіннів, греків, іранців, харбінців, китайців і румун, як іноземних підданих, так і радянських громадян, відповідно до діючих наказів НКВС СРСР. Зберігався існуючий порядок позасудового розгляду справ, заарештованих під час цих операцій.

Цією постановою «батько всіх народів» виявив піклування ще і про болгар та македонців, щодо «розгрому кадрів» яких додатково наказувалося провести «національні» операції. А циркуляр НКВС № 65 від 2 квітня забароняв вносити у паспорт дані про національність за відсутності документів, що підтверджують національність батьків. Не важко уявити, що могло статися з колишнім емігрантом з Болгарії, якби він залишався на волі.

Термін ув'язнення Т.П. Нейко відбував у Казахстані, у ВТТ № 8, одному з найбільших у системі ГУЛАГу НКВС СРСР [12]. Останній раз тюремний дзвоник пролунав для нього 18 грудня 1947 р. Після звільнення Теодор Нейко не повернувся в Україну, а оселився у селі Долинка Карагандинської області. Очевидно, він боявся, щоб хтось випадково не пригадав, що за походженням він – болгарин, оскільки знову міг опинитися за ґратами.

12 лютого 1959 року на ім'я генерального прокурора СРСР надійшла заява від громадянки Нейко Лідії Юсуфівни. В ній вона повідомляла, що її чоловік, Нейко Теодор Петкович, 1899 р. н., італієць, засуджений НКВС у 1938 р., відбув термін ув'язнення 10 років, що підтверджується довідкою ВТТ № 529917 від 16.12.1947 року, помер 26.12.1956 року. Звертаючись до прокурора, вона висловила особисте прохання: «Прошу Вас встановити де, коли і яким судом він був засуджений. За вісім років подружнього життя мій чоловік так і не розповів мені про це. Прошу також зробити все можливе для його реабілітації та допомогти розшукати конфісковане майно, оскільки у мене на вихованні залишилося двоє малолітніх дітей...» [13].

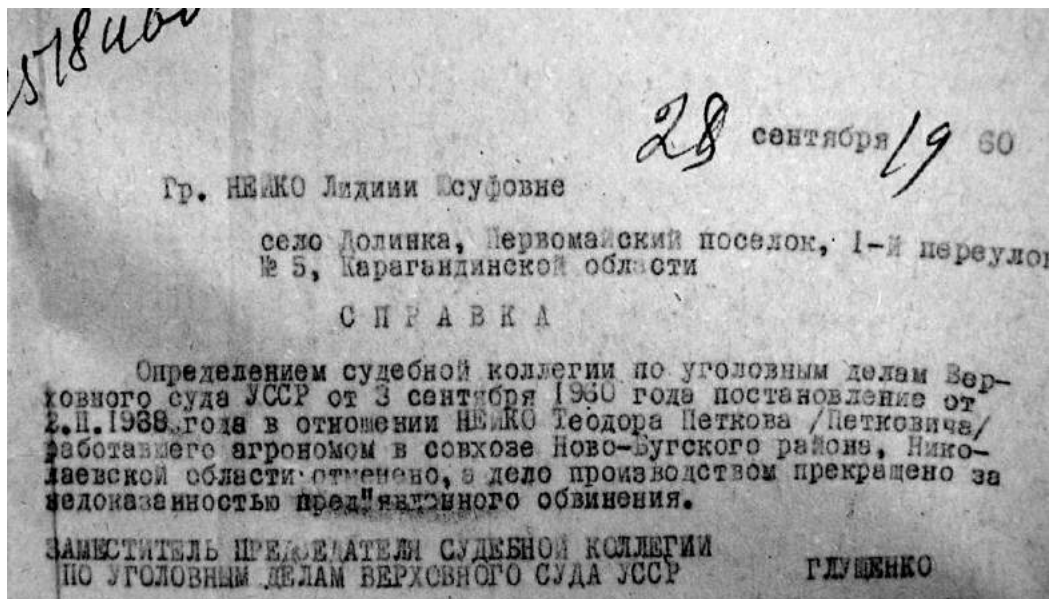
Отже, Теодор Петкович Нейко помер італійцем, не розкривши нікому таємницю свого походження, бо на власному гіркому досвіді переконався, що у цій країні «Закон – як дишло...». Під час додаткового розслідування, яке за дорученням прокуратури було проведене співробітниками Управління КДБ по Миколаївській області, документів, що могли підтвердити наявність справи про шпигунство Теодора Нейко на користь Румунії виявлено не було.

На факти фальшування доказів та порушення, допущені під час слідства, слідчі КДБ не звертали уваги. Усі їх зусилля були спрямовані лише на те, щоб встановити чи дійсно гр. Нейко у повсякденному житті міг допустити висловлювання антира-

дяньського характеру. З тих, хто у 1937 році свідчив проти нього, у селі Софіївка на той час залишився лише колишній зоотехнік Іван Касич. Проте він відмовився підтвердити свої показання про антирадянські настрої та поведінку Теодора Нейко. Колишній начальник політвідділу Михайло Єнін загинув під час війни, директора радгоспу Варвару Шевченко у 1938 році виключили з лав партії та звільнили з посади, після чого вона виїхала у невідомому напрямку, а місце проживання подружжя Литвинових встановити не вдалося.

Водночас допитані у справі мешканці села Софіївка, які були особисто знайомі з репресованим, позитивно охарактеризували ділові та політичні якості Нейко. Так, колишній робітник складу радгоспу імені Щорса Федір Арабов, стверджував: «Нейко я знав, знав, що він за національністю італієць. Працював в господарстві агрономом. Ніяких нарікань на його працю не було. Він зарекомендував себе грамотним та ініціативним працівником. Заарештований Нейко був у 1937 році. В політичному відношенні жодних негативних проявів я за ним не спостерігав...» [14].

Пенсіонер, колишній працівник радгоспу Михайло Цибульський, в свою чергу заявив: «Під час спільної праці з Нейко ніяких антирадянських висловлювань я за ним не спостерігав. Коли він був агрономом, в господарстві був найкращий врожай огірків та інших культур... Висловлювань, які б вихваляли життя у капіталістичній Італії або Іспанії, від нього я не чув...» [15].

Довідка Судової колегії у карних справах Верховного суду УРСР від 28.09.1960 р. про те, що постанова у справі Нейко Т.П., засудженого 2 лютого 1938 року – скасована, провадження по ній припинено в зв'язку з відсутністю доказів

На підставі висновку, Управління КДБ по Миколаївській області, прокуратура УРСР підготувала протест. Ухвалою Судової колегії у карних справах Верховного Суду СРСР від 3 вересня 1960 року рішення постанови наркома НКВС СРСР та ге-

нерального прокурора СРСР від 29 січня 1938 р. а також постанови Особливої наради при наркомі НКВС СРСР від 2 лютого 1938 року стосовно колишнього агронома радгоспу імені Щорса в селі Софіївка Ново-Бузького району громадянина Нейко Т.П. були відмінені. Справи припинені за браком достатньої кількості зібраних обвинувачень [16].

З метою уникнути розголосу фактів брутального фальшування, Ухвала була засекречена. Про це свідчить довідка Верховного Суду УРСР про реабілітацію, що була надіслана Лідії Юсуфівні Нейко, і в якій так і не було вказано, що її чоловік був засуджений двічі.

-
1. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 10.
  2. Там само. – Арк. 9.
  3. Там само. – Арк. 38.
  4. Там само. – Арк. 22–23.
  5. Там само. – Арк. 25–26.
  6. Там само. – Арк. 53.
  7. Там само. – Арк. 57.
  8. Там само. – Арк. 58.
  9. Там само. – Арк. 42–43.
  10. Там само. – Арк. 32–37.
  11. Там само. – Арк. 53.
  12. Там само. – Арк. 49.
  13. Там само. – Арк. 48.
  14. Там само. – Арк. 54–56.
  15. Там само. – Арк. 58–60.
  16. Там само. – Арк. 119.

ОБВИНУВАЧЕНИЙ У ШПИГУНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (САМУЕЛІ СТЕФАН ЛЮДВІГОВИЧ (1903–1937))

Самуелі С.Л.

14 грудня 1937 року прокурор Миколаївської області, розглянувши матеріали, надані обласним управлінням НКВС, ухвалив постанову про арешт Самуелі Стефана Людвіговича за підозрою в шпигунській діяльності, злочину, що передбачений ст. 54-6 КК УРСР [1].

Самуелі Стефан Людвігович, угорський політемігрант, народився у місті Ніредьхаза (Угорщина) в 1903 році, член Угорської компартії з 1919 року. У СРСР потрапив у 1922 році за угодою з угорським урядом про обмін політв'язнями. Працював на різних партійних посадах. У лютому 1933 року С.Л. Самуелі, перебуваючи на посаді секретаря Єнакіївського міськпарткому (Донбас), був заарештований ОДПУ за підозрою в шпигунстві, але незабаром звільнений.

З 1935 року С.Л. Самуелі – секретар ЗПК (заводського партійного комітету) заводу № 198 ім. А. Марті (нині – Чорноморський суднобудівний завод). Перебуваючи на посаді секретаря парткому суднобудівного заводу ім. А. Марті, 10 червня 1937 року за підозрою в шпигунстві і провокаторстві С.Л. Самуелі був заарештований, утримувався під вартою як обвинувачений за ст. 54 КК УРСР, та етапований до Москви [2].

Зі справи № 13167 з обвинувачення Самуелі Стефана Людвіговича за ст.ст. 54-2, 54-1:

«З метою викриття контрреволюційного осередку на заводі А. Марті, Самуелі етаповано з Москви відповідно до того, що строк утримання Самуелі під вартою закінчився.

Самуелі заарештовано цього року.

Ухвалив:

вийти з клопотанням перед президією РНК СРСР щодо продовження терміну утримання під вартою Самуелі – строком на два місяці» [3].

6 листопада 1937 року С.Л. Самуелі був доставлений до Києва. Враховуючи, що «контрреволюційна шпигунська діяльність» С.Л. Самуелі проходила на миколаївському суднобудівному заводі ім. А. Марті, з метою розкриття «контрреволюційного кола» на цьому заводі, молодший лейтенант державної безпеки Назаренко, розглянувши матеріали на етапованого з Москви до Києва заарештованого Самуелі Стефана Людвіговича, постановив – направити його спецконвоєм у розпорядження УНКВС по Миколаївській області для проведення слідства «за місцем скоєння С.Л. Самуелі контрреволюційних злочинів» [4].

14 грудня 1937 року прокурор Миколаївської області, розглянувши матеріали, надані начальником обласного управління НКВС щодо прибулого спецконвоєм із Москви громадянина С.Л. Самуелі, обвинуваченого у шпигунській діяльності, постано-

вив надати дозвіл на арешт С.Л. Самуелі та обрати запобіжний захід – утримання під вартою у Миколаївській тюрмі [5].

Згідно довідки на арешт С.Л. Самуелі під час перебування на посаді секретаря парткому заводу ім. А. Марті оточив себе «троцькістами, колишніми білогвардійцями та шпигунами», серед яких були головні інженерно-технічні спеціалісти І.Я. Скрипник, О.М. Свірін, М.І. Квасюк та ін., згодом репресовані органами НКВС. Тривалий час протидіяв виключенню їх із партії цеховими партійними організаціями, а колишнього «керівника куркульського повстання» Івасюка попередив про неминучий арешт та рекомендував звільнитися із заводу [6].

Далі в обвинуваченні йдеться, що за його потуранням на заводі розповсюджувалися антирадянські анекдоти та мали місце інші контрреволюційні прояви.

С.Л. Самуелі також інкримінували, що під час проведення перевірки партійних документів у п'яти цехах заводу він залишив в партії велику кількість «троцькістів, колишніх білогвардійців, бандитів», які своєчасно були викриті робітниками заводу. За це С.Л. Самуелі було оголошено сувору догану та відсторонено від перевірки.

В 1933 році С.Л. Самуелі було «винесено догану ЦК КП(б)У за саботаж рішення Раднаркому СРСР та ЦК ВКП(б) у питанні про вугілля» [7]. Протягом двох років він, начебто, ігнорував рішення ЦК ВКП(б) про очищення оборонних заводів, а також систематично брав під захист осіб, які підлягали звільненню. Більшість з них згодом за контрреволюційні злочини були репресовані органами НКВС.

В обвинуваченні зазначено, що С.Л. Самуелі був «ставлеником» колишнього секретаря Одеського обкому Є.І. Вегера, пізніше заарештованого, за сприяння якого поновив членство у партії великої кількості викритих троцькістів [8].

Ставився за провину і той факт, що відомий угорський комуніст Ракоші був заарештований угорською владою, нібито, за доносом «провокатора» С.Л. Самуелі. Ракоші у 1920 році прибув у радянську Росію з Австрії, де він, як учасник комуністичного руху, перебував у тюрмі, а потім був висланий з країни. Пізніше Ракоші знову повернувся до Угорщини, увійшов до складу ЦК Угорської компартії, яка перебувала у підпіллі. 23 вересня 1925 року, начебто, за доносом С.Л. Самуелі Ракоші був заарештований та засуджений до 8 років тюремного ув'язнення [9].

До слідчої справи додається довідка помічника директора заводу ім. А. Марті старшого лейтенанта держбезпеки Шмерлінга, в якій викривається «антирадянська, контрреволюційна діяльність» колишнього парторга суднобудівного заводу:

«Цілком таємно.

В період своєї роботи на заводі Самуелі був пов'язаний із ворогами народу Скрипником і Броничем, яких всіляко підтримував і сприяв просуванню їх на кращу роботу.

Бронич працював на заводі в якості будівельника суден, але під час проведення перевірки партдокументів був виключений із партії за те, що приховав факт перебування в троцькістській опозиції у 1927 році.

Одеський обком КП(б)У під керівництвом троцькіста Вегера поновив членство Бронича в партії, після чого Самуелі спільно з директором заводу тов. Степановим просили у Вегера погодити призначення Бронича заступником головного інженера заводу.

Бронич очолював роботу планово-виробничого відділу до того часу, поки не був остаточно викритий як ворог народу.

Значний зв'язок Самуелі підтримував зі Скрипником, якого завжди брав під свій захист і всіляко намагався просунути на кращу роботу.

Часто у вихідні дні Самуелі разом із Скрипником їздив у приміське господарство заводу, де займались пияцтвом, а потім брали вантажну машину, вантажили на неї продукти з приміського господарства та відправляли до себе на квартиру.

6.V.1935 року Самуелі, Степанов, Скрипник, Ямпольський, Луканов разом зі своїми дружинами виїжджали за місто та влаштовували великі гуляння з випивкою, при цьому чергував з машиною начальник гаража Поспелов.

Самуелі бував у Скрипника вдома, де вони також займалися пияцтвом.

Переджовтневі дні 1936 року у Скрипника вдома був влаштований банкет, у якому приймали участь Самуелі, Степанов, Красницький. Продукти для цього банкету були отримані за рахунок заводу в магазині гуртожитку заводу. Коли Скрипника направляли на роботу в ВУРПС, то за ініціативи Самуелі були влаштовані проводи. Спочатку на стадіоні, для широкого кола «друзів», потім для більш вузького кола – на квартирі у Скрипника.

Скрипника на роботу в ВУРПС не прийняли в зв'язку з тим, що у нього по партійній лінії була сувора догана із попередженням за побутовий зв'язок з троцькістами. Самуелі, знаючи про це, клопотав перед міськкомом і обкомом про зняття зі Скрипника догани, але це не допомогло. Він ставить питання перед Степановим про призначення Скрипника помічником директора заводу з комерційних питань, на що задалегідь Самуелі і Степанов отримали санкцію у Вегера.

Після перевodu Скрипника на посаду завідувача адміністративно-господарчим відділом, Самуелі через деякий час поставив питання перед Степановим про те, щоб перевести Скрипника на роботу у відділ капітального будівництва. Степанов на це погодився і вже все було підготовлено для перевodu Скрипника, і тільки арешт ворога народу Скрипника завадив це зробити.

Не зважаючи на сигнали про злочинну діяльність Самуелі, що надходили від парторганізації заводу, обком жодним чином не реагував. Самуелі в своїй роботі мав велику підтримку з боку Вегера.

Під час звіту заводського парткомітету, у дебатах виступив інженер, комуніст Фісун, який в своєму виступі вказав Самуелі про політично невірну доповідь його в питанні роботи котельного цеху, де товариш Фісун чітко вказав на шкідницькі дії начальника цеху Трофімова, про що зараз є підтвердження відповідної комісії.

Самуелі на закінчення без без будь-яких підстав накинувся на Фісуна, цим самим маскуючи дії Трофімова, а через деякий час був наказ директора заводу перевести Фісуна з котельного цеха на роботу в АМТ бюро.

Всі вищевказані факти чітко характеризують Самуелі.

Пом. директора заводу

ст. лейтенант держбезпеки

підпис

Шмерлінг» [10].

Короткі відомості про окремих обвинувачених, які проходили у справі С.Л. Самуелі:

Бронич Петро Олександрович, 1901 року народження, с. Ромаль Ленінградської області, росіянин, зі службовців, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Інженер заводу ім. А. Марті. Заарештований 23.09.1936 року. Особливою нарадою при НКВС СРСР 22.06.1937 року засуджений до 10 років ВТТ. Покарання відбував в Північно-східному таборі НКВС СРСР. Реабілітований у 1988 році.

Красницький Йосип Михайлович, 1903 року народження, с. Ступищі Київської області, єврей, зі службовців, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Секретар парткому заводу ім. А. Марті. Заарештований 27.12.1936 року. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 09.03.1937 року засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 09.03.1937 року. Реабілітований у 1956 році. Місце поховання невідомо.

Куріц Анатолій Мусійович, 1902 року народження, м. Миколаїв, єврей, із робітників, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Заарештований 14.10.1937 року. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 08.12.1937 року засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 09.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

Свірін Олександр Михайлович, 1890 року народження, м. Миколаїв, освіта вища. Начальник корпусного цеху суднобудівного заводу ім. А. Марті. У 1936 році репресований. Реабілітований у 1957 році.

Степанов Сергій Олександрович, перший червоний директор суднобудівного заводу ім. А. Марті (нині Чорноморський суднобудівний завод). У 1937 році заарештований та розстріляний.

Допити С.Л. Самуелі відбувалися щодня. Слідчий шукав докази шпигунської та шкідницької діяльності підслідного.

З протоколу допиту обвинувачуваного Самуелі Стефана Людвіговича від 22 грудня 1937 року:

«Питання: Хто із Ваших родичів та знайомих пов'язаний з поліцією і контррозвідкою в Угорщині?

Відповідь: Ніхто.

Питання: Ви підтримуєте зв'язок зі своїми родичами, які мешкають за кордоном?

Відповідь: Зв'язку за кордоном я ні з ким не маю.

Питання: Ви давали які-небудь доручення особам, які виїжджали за кордон?

Відповідь: Ніяких доручень особам, які виїжджали за кордон, я не давав.

Питання: Хто із приїжджаючих із-за кордону відвідував Вас?

Відповідь: Ніхто.

Питання: Назвіть відомих Вам людей, які мають зв'язок із закордоном?

Відповідь: Моя сестра Маргарита, мешкає в Москві, має переписку сімейного характеру з моїм братом Йоганном, який проживає в Угорщині. Інші особи, які підтримують зв'язок з проживаючими за кордоном, мені не відомі.

Питання: Ваші родичі, які мешкають в СРСР, виїжджали колись за кордон?

Відповідь: Брат Георгій, який мешкає в Москві, їздив за завданням Наркомзовнішторга кілька разів за кордон – в Німеччину, Англію, де проживав по два-три роки. Він бував у відрядженнях за кордоном у 1924, 1928, 1931 роках та пізніше в 1933–34 роках.

Брат Георгій працював в той час в Торгпредставництві в Німеччині, Англії на різних відповідальних посадах – керував радянсько-німецьким акціонерним товариством з експорту яєць та птиці. Сестра Маргарита разом з чоловіком і двома дітьми їздила у 1928–1929 роках в Чехословаччину до родичів чоловіка.

Питання: Ваші родичі заарештовувалися поліцією?

Відповідь: В Угорщині заарештовувався поліцією мій брат Георгій за участь в Угорській пролетарській революції, в результаті чого був засуджений до шести років, просидів у тюрмі 2,5 роки, після чого був обміняний в 1922 році Радянським урядом на угорських офіцерів.

Крім того, заарештовувалися поліцією мій батько Людвіг і брат Йоган.

Батько був арештований за те, що мав п'ять синів-учасників революційного руху в Угорщині.

Допит переривається

Протокол мною прочитаний і записаний з моїх слів правильно, в чому ставлю підпис. – Самуелі.

Допитав: нач. 2 від-лу УДБ НКВС
сержант держбезпеки Новаков» [11].

Наступного дня, 23 грудня 1937 року, на другому допиті Стефан Людвігович Самуелі зізнається в шпигунській діяльності проти радянської влади та в участі у право-троцькістській змові [12].

«Питання: Ви заарештовані за те, що Ви є агентом іноземної розвідки і протягом кількох років за їх завданням проводили розвідувальну діяльність на території Радянського Союзу, а також були залучені до участі в право-троцькістській змові. Визнаєте Ви себе винним в цьому?»

Відповідь: Так, я визнаю себе винним в тому, що в 1922 році при обміні політаре-штантів між Угорщиною та РРФСР, сидючи в концентраційному таборі в місті Заласгорськ, я був завербований для розвідувальної діяльності на території СРСР начальником цього табору – полковником Сабо, якому дав письмове зобов'язання за їх вимогою виконувати окремі завдання.

Конкретних завдань від угорської розвідки я ніколи не отримував і, перебуваючи в Радянському Союзі, ніякого зв'язку з нею не мав.

Вже під час перебування в Радянському Союзі, будучи призначеним партторгом ЦК ВКП(б) на Миколаївський суднобудівний завод ім. А. Марті, у липні 1935 року я мав зустріч та ділову бесіду із колишнім секретарем Одеського обкому партії Вегером в Одесі. З ним я у 1930–1932 роках працював в Кримському обкомі партії, де Вегер був секретарем, а я – завідувачем оргвідділом обкому. Розмовляючи зі мною про діяльність заводу А. Марті, він обумовив, що наша спільна робота буде можлива тільки тоді, якщо я беззаперечно буду виконувати його вказівки, навіть якщо вони суперечать відомим установкам партії. Я, засліплений його авторитетом, тоді ж дав свою згоду. Під час цієї бесіди був присутній тодішній секретар Миколаївського міськпарткому Клиновський, який на той час був учасником право-троцькістської змови.

Тоді Вегер дав мені одне важливе завдання – всіляко підтримувати і жодним чином не заважати колишньому директору заводу ім. А. Марті Степанову у здійсненні

шкідницьких заходів. Влітку 1936 року після обходу Вегером заводу відбулася нарада в кабінеті Степанова, де були присутні колишні секретарі Миколаївського міськпарткому Красницький, Коломок, а також Макаров – колишній голова Миколаївської міськради, і я. Вегер дав вказівку затискати критику і самокритику недоліків господарського керівництва в цехах та на всьому заводі і цим самим не дати можливості об'єктивно викривати шкідницькі справи. Ці завдання особисто мною були виконані, про що я докладно розповім нижче.

Питання: Назвіть відомих Вам учасників право-троцькістської змови, в якій Ви перебували?

Відповідь: Мені відомі наступні учасники право-троцькістської змови:

1. Красницький, ім'я, по-батькові не знаю, колишній секретар Миколаївського міськпарткому;
2. Коломок Василь, колишній 2-й секретар Миколаївського міськпарткому;
3. Макаров, ім'я, по-батькові не знаю, колишній голова Миколаївського міськкому;
4. Клиновський, ім'я, по-батькові не знаю, колишній секретар Миколаївського міськпарткому;
5. Степанов Сергій Олександрович – колишній директор заводу ім. А. Марті в м. Миколаєві.

Інші учасники право-троцькістської змови мені невідомі.

Про подальшу діяльність учасників змови а також проведену мною контрреволюційну діяльність на території Радянського Союзу буду давати свідчення додатково.

Допит переривається.

Протокол мною прочитано і записано з моїх слів вірно, в чому і підписуюсь. – Самуелі».

А 25 грудня 1937 року на допиті Стефан Самуелі продовжує своє зізнання в «злочинній шпигунській та шкідницькій діяльності»:

«Питання: Розкажіть детально про обставини вербування Вас угорською розвідкою для розвіддільності на території Радянського Союзу?

Відповідь: У 1922 році в момент вербування мене угорською розвідкою я вже знаходився 2 роки в ув'язненні тяжко хворим. Начальник концтабору полковник Сабо в тому ж році, в січні місяці, повідомив про можливість обміняти мене на угорських офіцерів, які знаходяться в Радянській Росії, і поставив мене перед такою дилемою: або я мав дати підписку про мою згоду виконувати окремі завдання на вимогу угорської розвідки на території Радянського Союзу і таким чином отримати можливість вийти на волю, або у разі відмови залишитися довічно в ув'язненні в Угорщині. Я погодився прийняти його – Сабо пропозицію проводити активну розвіддільність в СРСР на користь Угорщини.

Інших завдань від розвідки я не отримував. Після того, як я дав згоду займатися шпигунством на користь Угорщини, полковник Сабо повідомив, що за першої нагоди в Радянському Союзі я отримаю можливість підтримувати зв'язок з агентами угорської розвідки. За час перебування в Радянському Союзі ніхто зі мною на зв'язок не виходив. Мій зв'язок нічим не був обумовлений. Полковник Сабо заявив, що коли я їм буду потрібен, вони зі мною налагодять ділові зв'язки. Способи зв'язку, повторюю, Сабо не були обумовлені.

Сабо мені конкретно не називав об'єкти, про які я мав збирати відомості шпигунського характеру. Псевдоніма, як агент розвідки, я не мав.

Питання: Наполягаю на тому, щоб Ви надавали правдиві і відверті свідчення. Які конкретні завдання Ви отримували від Сабо з проведення контрреволюційної роботи в Радянському Союзі?

Відповідь: Сабо сказав, що якщо я буду мати можливість вивчити військовий потенціал Червоної армії і плани підготовки до війни проти Угорщини, то я повинен цими питаннями займатися. Моя основна задача полягала в тому, що я повинен був вести розвідувальну роботу на території Радянського Союзу на користь Угорщини. В момент моєї вербовки Сабо заявив, що для встановлення зв'язку в потрібний момент буде направлено до мене одного із агентів.

Під час мого перебування в Радянському Союзі ніхто з представників розвідувальних органів мене не відвідував. Отримані мною завдання від Сабо я не виконував, тому що ніхто із агентів розвідки зі мною на зв'язок не виходив.

Питання: Кого Ви особисто завербували для розвідувальної діяльності на території Радянського Союзу.

Відповідь: Нікого.

Питання: Хто Вами був завербований в наступні роки до право-троцькістської організації, в якій Ви перебували?

Відповідь: Мною особисто ніхто не був завербований до право-троцькістської організації.

Питання: Які завдання Ви отримали від Вегера з метою проведення контрреволюційної роботи?

Відповідь: Я отримав від Вегера наступні завдання з метою проведення контрреволюційної роботи:

1. Зберегти на заводі найбільш кваліфіковану групу спеціалістів-контрреволюціонерів, всупереч рішення ЦК ВКП(б) про їх негайне звільнення із заводу в порядку чистки. В подальшому цій категорії осіб надати більш відповідальні посади.

2. Підрахунок стахановців вести за показниками низького рівня виробітку, тобто вважати стахановцями і тих робітників, які фактично ними не являються, виконують норми на 110–115%. Цим самим буде досягнуто, що завод буде вважатися стахановським, а насправді вийшла б тільки дискредитація стахановського руху та фактичний зрив виробничих планів.

3. З питання технічного навчання і понаднормових робіт Вегером була дана настанова, яка повністю співпадала зі шкідницькою вказівкою колишнього заступника Наркома оборонної промисловості Муклевича.

4. Встановлювалася така кількість понаднормованих годин, що більшість кваліфікованих робітників не могла займатися технічним навчанням. Установа була дана така – відмовитися не від понаднормованих робіт, а від технічного навчання і тим самим зірвати план підготовки кадрів для забезпечення зростання потужності заводу.

5. Затискати критику і самокритику недоліків господарського керівництва в цехах та на всьому заводі і цим самим замазувати, не розкривати шкідницькі дії на заводі.

6. З приводу виключеного із партії в Миколаєві і звільненого Бронича, одного із відомих лідерів Ленінградської зінов'євської опозиції, Вегер дав вказівку через Голу-

ба, колишнього секретаря Одеського обкому, із Москви поновити в партії Бронича як більшовика, якого він особисто перевірів.

7. Основне завдання, яке витікало із попередніх, було: форсувати корпусні роботи за рахунок робіт по механізмам та турбінам і таким чином зірвати строки здачі суден флоту.

8. Інших завдань я від Вегера не отримував.

Питання: Що Вами практично зроблено відповідно з отриманими завданнями від Вегера проводити контрреволюційну роботу?

Відповідь: Згідно із завданнями, які я отримав від Вегера з проведення контрреволюційної роботи, зроблено наступне:

1. Спільно з колишнім директором заводу Степановим через Муклевича ми домоглися санкції Орджонікідзе залишити на заводі 7–8 головних спеціалістів, які підлягали звільненню в порядку чистки – Кащика, інженера-будівельника суден, Сергєєва – інженера, керівника групи з артилерії, Кайсинського – інженера з артилерії, Черніховського – головного механіка заводу та ін., рекомендували їх кандидатури Орджонікідзе як чесних та незамінних спеціалістів, а насправді вони займалися різного роду шкідництвом. Цих людей директор заводу Степанов просував на більш відповідальні посади: Кащика – будівельником великих криголамів «Лазар Каганович» та «Отто Шмідт», Кайсинського – начальником спеццеху № 1 тощо.

2. Щодо питання стахановського руху, то завдання в основному було виконано, підрахунок стахановців вели так, що в окремі місяці на заводі нараховувалися до 90% стахановців, а план не виконувався.

3. Виконання настанов Вегера щодо технічного навчання та понаднормованої роботи призвело, з одного боку, до зриву планів технічного навчання в основних цехах. Таких, як корпусний, судномонтажний, чавунно-бронзо-ливарний та інших, з іншого – надмірні понаднормовані роботи (до 200 тис. годин) в окремих цехах виснажили основні кадри робітників і спеціалістів та призвели до значного зниження загально-го рівня продуктивності праці на заводі.

4. Після отримання вказівки від Вегера про затиск самокритики я виступав на загальних заводських зборах групових та цехових парторганізаторів, де популяризував цю антипартійну настанову Вегера, доводив парторгам, що самокритика – шкідлива, руйнує авторитет єдиного начальника. Своїм закликком критикувати менше господарське керівництво цехів і заводу значною мірою сприяв тому, що в подальшому рівень критики та самокритики на заводі став нижчим і цим самим демобілізував маси на викриття шкідницької діяльності, що проводилася на заводі.

5. Знаючи, що Бронич в минулому був одним із лідерів зінов'євської опозиції в Ленінграді, я разом зі Степановим, за вказівкою Вегера підтримав рішення обкому відновити його членство в партії. Після поновлення Бронича в партії я не тільки підтримав його поновлення на роботі на заводі, але й перехід з посади будівельника крейсера на посаду заступника головного інженера заводу, де він отримав у свої руки весь планово-виробничий відділ, поставив по-шкідницьки роботу цього відділу (гальмував застосування вузлового планування, своїм плануванням паралізував роботу заготівельних цехів і таким чином зривав можливість комплектного випуску продукції механічних цехів).

6. Роботи на заводі за всіма напрямками (планування, капітальне будівництво, розподіл робочої сили тощо) були організовані так, що випуск готових механізмів та турбін постійно значно відставав від корпусних робіт. В результаті цього, хоча всі судна надводного флоту були закладені та спущені на воду, своєчасно жодного з них у 1937 році не здали.

7. Все це результат не тільки шкідницьких дій на заводі, але й шкідницьких дій Муклевича, який зривав роботу з виробництва турбін та забезпечення заводу запланованими верстатами (більше 300 одиниць)» [13].

В цей час С.Л. Самуелі був виключений із партії, про що свідчить витяг з протоколу Миколаївського міськпарткому від 8 січня 1938 року:

«Слухали: Справу Самуелі Стефана Людвіговича.

Самуелі працював секретарем ЗПК заводу № 198, 1903 року народження, соціально-не положення – службовець, член партії з 1919 року, партбилет № 0818332 (відібраний і знаходиться в МПК), на теперішній час заарештований органами НКВС як ворог народу (допов. тов. Февральська).

Постановили: Виключити із партії Самуелі, як ворога народу.

Секретар ЦПК Муратова

Пом. секретаря Землякова» [14].

Під час допиту 8 січня 1938 року С.Л. Самуелі продовжує «свої» зізнання у контрреволюційній шкідницькій діяльності та викриває інших учасників так званої контрреволюційної організації на заводі ім. А. Марті:

«Мені відомо, що Степанов Сергій, був тісно пов'язаний по контрреволюційній роботі з Вегером та Муклевичем, керував заводом так, щоб виконувати план тільки за формальними показниками, а будівництво суден затримувати та зривати строки їх здачі. З цією метою він намагався зберегти на заводі спеціалістів, які підлягали звільненню в порядку чистки від ворожих елементів.

У 1937 році через шкідницьку діяльність завод не здав флоту жодної одиниці.

Про Красницького і Коломка мені відомо, що вони були ініціаторами дискредитації стаханівського руху на заводі. Цю ідею підтримав Вегер а ми мали здійснювати. Вони намагалися в усьому протиставити місто заводу (свідомо не давали житло робітникам тощо). Мені також відомі учасники організації Бронич і Луканов, які займалися шкідництвом у плануванні виробництва.

Шишацький і Куріц займалися шкідництвом у капітальному будівництві, головним чином у новому турбінному цеху (ввели в експлуатацію майже без верстатів).

Про конкретну роль Клиновського і Макарова в практичній роботі контрреволюційної організації я не знаю.

Олександров – колишній начальник чавунно-бронзово ливарного цеху, який зруйнував роботу, за час його керівництва цех постійно перебував на останньому місці з виконання плану.

Кайсинський займався шкідництвом по артилерійським замовленням. Спеццех № 1, який він очолював, тривалий час працював на рівні 60–70% плану.

Зі слів Степанова мені відомо, що Свірін, колишній начальник корпусного цеху, також був учасником організації, втім конкретні його дії мені не відомі.

Інші учасники організації мені не відомі» [15].

До слідчої справи С.Л. Самуелі додається витяг з протоколу від 20 листопада 1937 року обвинувачуваного Степанова Сергія Олександровича, колишнього директора Миколаївського суднобудівного заводу ім. А. Марті, де він дає детальну характеристику С.Л. Самуелі.

За свідченнями С.О. Степанова, С.Л. Самуелі як людина, що побувала за кордоном, багато бачила, розповідав про життя в капіталістичних країнах. В цих розповідях відчувалася симпатія до капіталістичної форми господарювання, до буржуазної демократії. Він був у захваті від капіталістичної техніки, реклами, ініціативи. На боротьбу робітничого класу дивився скептично. У побудову соціалізму в Радянському Союзі не вірив і вважав, що робітничий клас у своїх політичних завоюваннях повинен йти іншим шляхом. З цих причин Сергій Степанов вирішив, як він свідчить на допиті, залучити Стефана Самуелі до троцькістського підпілля. Стефан Людвігович відповів, що має зв'язок з троцькістами у Москві, та дав згоду проводити троцькістську роботу у Миколаєві [16].

«Контрреволюційну діяльність» обвинувачуваного С.Л. Самуелі викриває під час допитів 19–20 серпня 1937 року заарештований за даною слідчою справою Дмитро Степанович Клиновський, колишній завідуючий радторгвідділом Одеського обкому. Він свідчить, що коли Є.І. Вегер в 1934 році залучив його до роботи в підпільній троцькістській організації, то проінформував, що в Миколаєві за його завданням створена підпільна організація, до складу якої входять добре законспіровані і шановані в партії люди.

За словами Д.С. Клиновського, Є.І Вегер особисто назвав йому учасників організації: Скрипника – голову завкому заводу ім. А. Марті, Коломка – другого секретаря міськкому партії, Кужела – заступника директора заводу ім. А. Марті, товариша Є.І. Вегера по армії під час громадянської війни, який на той час помер, Свіріна та Бердичевського – інженерів, начальників цехів заводу ім. А. Марті, Власова – завідуючого промвідділом Миколаївського міськкому партії, Бородаєва – секретаря парткому заводу ім. 61 комунара і Борисова – парторга ЦК ВКП(б) заводу ім. А. Марті, Степанова – директора заводу ім. А. Марті, Самуелі – парторга ЦК ВКП(б) заводу ім. А. Марті і Самойленка – колишнього голову міськвиконкому в Миколаєві, який на той час працював секретарем Одеського міськкому партії.

Д.С. Клиновський далі показує, що від Є.І. Вегера він також знав про участь в організації військових, завданням яких – організувати збройну підтримку в майбутньому виступі проти радянської влади. Він також розповів слідчому, що встановив організаційний зв'язок з Самойленком, Коломком та Скрипником.

В середині 1935 року Коломко інформував його, що має зв'язок з учасниками контрреволюційної організації Башаріним – інженером заводу ім. 61 комунара, Амітовим – працівником торгівельного порту, Федоровим – начальником майстерень торгпорту, Черкісом – директором МТС у Варварівському районі, Епельманом – заступником голови міськкому та Сорелем – секретарем міськкому, який за його вказівками проводив контрреволюційну роботу [17].

До архівно-слідчої справи С.Л. Самуелі залучено витяг з протоколу допиту Вегера Євгена Ілліча від 8 жовтня 1937 року, де він свідчить про «шкідницьку» діяльність троцькістської контрреволюційної організації на суднобудівному заводі ім. А. Мар-

ті, зокрема, про скоєння диверсійних дій під керівництвом секретаря Миколаївського міськпарткому ВКП(б) Й.М. Красницького. Він вказує на факти скоєння підпалу в заготівельному цеху влітку 1936 року та виведення з ладу турбогенератора на заводській електростанції. Є.І. Вегер свідчить, що диверсійну роботу на заводі очолював Й.М. Красницький, але не може вказати, які саме шкідницькі дії зірвали виконання виробничого плану 1936 року [18].

Під час допиту 9 грудня 1937 року колишній заступник головного інженера суднобудівного заводу ім. А. Марті К.І. Луканов, засвідчив, що був особисто причетний до «диверсійно-шкідницької діяльності» троцькістської організації, яка діяла на заводі. Серед її учасників Костянтин Ілліч називає керівників та провідних спеціалістів суднобудівного заводу ім. А. Марті: С.О. Степанова – першого червоного директора заводу, К.А. Шишацького – головного інженера, П.А. Бронича – заступника головного інженера, І.Я. Скрипника – заступника директора з адміністративно-господарчої частини, С.Л. Самуелі – парторга ЦК ВКП(б) заводу ім. А. Марті, О.М. Свіріна – начальника корпусного цеху, А.М. Куріцу – заступника начальника відділу капітального будівництва, А.І. Індульського – начальника комерційного відділу, Ю.М. Горбенка – начальника корпусного цеху, К.В. Трофімова – начальника котельного цеху, І.В. Матьяшека – начальника групи з організації праці.

На запитання слідчого, звідки йому відомо про причетність названих осіб до контрреволюційної троцькістської організації та їх диверсійно-шкідницьку діяльність на заводі ім. А. Марті, – Костянтин Луканов відповів, що про це йому стало відомо зі слів директора заводу С.О. Степанова [19].

Під час ведення слідства обвинувачення будуються під тиском слідчого лише на власних зізнаннях підслідних, речових доказів не виявлено.

Але, незважаючи на це, в обвинувальному висновку було зазначено, що слідством встановлено: колишній парторг суднобудівного заводу ім. А. Марті С.Л. Самуелі, політемігрант з Угорщини, який перебував в СРСР з 1922 року, був агентом угорської розвідки та займався шпигунською діяльністю на території СРСР, в Миколаєві вступив до право-троцькістської організації, що проводила значну підривну та шкідницьку роботу на суднобудівному заводі ім. А. Марті, мав зв'язок з троцькістами Москви, в інкримінованому обвинуваченням повністю зізнався [20].

10 серпня 1937 року Самуелі С.Л. органами НКВС, рішенням трійки УНКВС Миколаївської області згідно статей 54-6, 54-2 та 54-11 КК УРСР засуджено до найвищої міри покарання – розстрілу [21].

2 жовтня 1938 року вирок приведений у виконання, дата і місце поховання – невідомі.

Післямова

«Начальнику следственного отдела Управления Комитета Государственной Безопасности при Совете Министров УССР по Николаевской области

На № 6/603 от 22. VI. 1956 г.

Венгерские друзья нам сообщили, что по материалам рабочего движения Венгрии Самуэли Стефан Людвигович проходит как участник коммунистического движения, за что в 20-х годах был интернирован. В 1922 году, в порядке обмена, он был передан советским властям через пограничный пункт Чоп.

По тем же материалам рабочего движения, начальником лагеря интернированных, где содержался Самуэли, значится полковник жандармерии ПРОХ.

По учетам архива бывшей хортистской политической полиции Самуэли не проходит.

Одновременно друзья нам сообщили, что предателем, выдавшим жандармерии в 1925 году тов. Ракоши, был общеизвестный в Венгрии Шамуэл Лайош, 1903 года рождения, а не Самуэли» [22].

Справа з обвинувачення громадянина Самуелі Стефана Людвіговича 19 жовтня 1956 року була переглянута Військовим трибуналом Одеського Військового округу. Постанова від 27 вересня 1938 року про засудження Самуелі Стефана Людвіговича трибуналом скасована, а провадження у справі щодо нього за відсутністю в його діях складу злочину на підставі ст. 4. п. «ц» КПК УРСР припинено [23].

1. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). – Ф.-Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 4271. – Арк. 5.

2. Там само. – Арк. 71–72.

3. Там само. – Арк. 8.

4. Там само. – Арк. 9.

5. Там само. – Арк. 9.

6. Там само. – Арк. 71.

7. Там само. – Арк. 71.

8. Там само. – Арк. 6–7.

9. Там само. – Арк. 10–72.

10. Там само. – Арк. 11–13.

11. Там само. – Арк. 23–25.

12. Там само. – Арк. 28–31.

13. Там само. – Арк. 28–31.

14. Там само. – Арк. 19.

15. Там само. – Арк. 49.

16. Там само. – Арк. 61–63.

17. Там само. – Арк. 55–58.

18. Там само. – Арк. 59–60.

19. Там само. – Арк. 66.

20. Там само. – Арк. 68–69.

21. Там само. – Арк. 70.

22. Там само. – Арк. 180.

23. Там само. – Арк. 189.

«АНГЛІЙСЬКІ ШПИГУНИ» З МИКОЛАЇВСЬКОГО МОРСЬКОГО ПОРТУ

Виступаючи на лютнево-березневому Пленумі ЦК ВКП(б) 1937 року, Й. Сталін підкреслив: «...Необхідно пам'ятати, що доки існує капіталістичне оточення – будуть шкідники, диверсанти, шпигуни, терористи, яких засилають в Радянський Союз іноземні розвідки, пам'ятати про це та вести боротьбу з тими товаришами, які недооцінюють загрозу капіталістичного оточення... Франція та Англія наповнені агентами германської розвідки, та навпаки. Японські шпигуни та диверсанти працюють в Америці, а американські в Японії... Всі ці капіталістичні країни ведуть активну роботу проти єдиної у світі держави робітників та селян... Іноземні розвідки вербують до своїх рядів агентів в якості шпигунів, диверсантів та шкідників з найгірших представників людської спільноти»[1]. Також він закликав посилити боротьбу із ворожою агентурою у СРСР.

На виконання наказу Сталіна в країні була розгорнута колосальна пропагандистська кампанія. На мітингах, зборах, у друкованій продукції пропагандисти переконали широкі маси в існуванні розгалужених мереж іноземних розвідок. Вони закликали громадян бути завжди пильними, адже СРСР перебуває в оточенні ворожих країн. «Шпигуноманія» охопила все радянське суспільство. Почався тотальний пошук «ворогів». Особливу пильність почали проявляти до представників технічної інтелігенції, які мали службові стосунки з іноземцями. При обвинуваченні не враховувалися часові межі та обставини спілкування з іноземцями. До арештованих застосовувалися засоби фізичного впливу, не перевірялася інформація, що свідчила на користь підслідних.

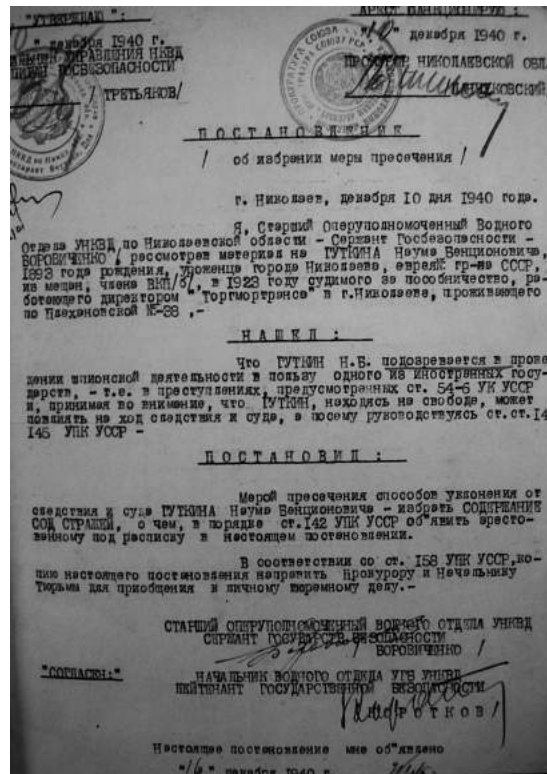
Саме за контакти з іноземцями в 1940 році співробітниками Водного відділу УНКВС по Миколаївській області були заарештовані мешканці міста Миколаєва Наум Борисович Гуткін, 1893 року народження, колишній член ВКП(б), виключений з партії в зв'язку з порушенням справи, до арешту обіймав посаду директора Миколаївської контори Торгмортранс; Іонас Абрамович Безпрозваний, 1876 року народження, безпартійний, агент Торгмортрансу із забезпечення іноземних суден необхідними для рейсу товарами; Іван Якович Федотов, 1904 року народження, управляючий справами заводу № 198. Невдовзі вони стануть центральними фігурами викритої «англійської шпигунської організації», що діяла на території Миколаївського порту протягом другої половини 1920–1930-х років [2].

В матеріалах справи вказувалося, що громадяни Гуткін та Безпрозваний, будучи таємними співробітниками ДПУ-НКВС, дезінформували «органи». Крім того, Гуткін займався шпигунською діяльністю на користь Англії, а Безпрозваний з 1922 року надавав притулок колишньому білогвардійцю Баличеву і також співпрацював з англійською розвідкою з 1934 року.

Наума Гуткіна заарештували за постановою старшого оперуповноваженого Водного відділу УНКВС по Миколаївській області сержанта державної безпеки Боровиченка 10 грудня 1940 року. Слідчий, розглянувши матеріали справи, прийшов до ви-

сновку, що Гуткін у 1926 р., працюючи перекладачем у представників англійського акціонерного товариства «Ллойд» Коксі та Баррі, був ними завербований та проводив з того часу шпигунську діяльність на користь британської розвідки [3].

Як і в більшості сфальшованих справ того часу, жодних речових доказів «шпигунської діяльності» слідчі не виявили. Під час обшуку в Гуткіна були вилучені журнал та книги англійською та італійською мовами, книга «Революція в Німеччині», особисті листи та службові перепустки. Згодом ці речі будуть повернені його родичам [4].

Постанова про обрання щодо гр. Гуткіна Н.Б. запобіжного заходу – арешту. 16.12.1940 р.

Слідство проводилося за класичною формулою прокурора СРСР А. Вишинського – «зізнання затриманого – є царицею доказів». Так, арешт Гуткіна відбувся на підставі залучених до справи свідчень раніше заарештованого Ісаака Лапідуса, колишнього працівника англійської пароплавної компанії «Сідней Рід», яка до 1917 року мала свій філіал в Миколаєві. В свою чергу, Лапідуса звинуватили в контрреволюційній шпигунській діяльності на підставі свідчень колишнього завідуючого морським відділом Іноземного флоту Миколаївського порту – Айзенберга, який буцімто його завербував у 1932 році, використовуючи важке матеріальне становище родини Лапідуса [5].

Щодо Н.Б. Гуткіна Лапідус повідомив: «... Мені відомо, що Гуткін займався шпигунською роботою в порту. Коли я передав капітану італійського судна Муппо інформацію щодо виробництва руди в СРСР, він зацікавився Гуткіним, якого пам'ятав ро-

бітником заводу «А. Марті». Я влаштував їм особисту зустріч, під час якої мені вдалося почути як Гуткін промовив слово «субмарина», що в перекладі з англійської означає підводний човен. Італійський капітан записував його слова у блокнот...» [6].

Втім, ніякими матеріалами слова Лапідуса не підтверджувалися. Більше того, справжню ціну цих «щиросердних доказів» показало додаткове розслідування у справі, проведене в 1957 році. Воно виявило, що в указаний Лапідусом час у Миколаївському порту взагалі не було жодного італійського судна [7].

На перших допитах (загальна їх кількість була 19) Наум Гуткін відмовився визнати провину. Так, він стверджував, що з Коксом та Барром познайомився завдяки доброму знанню англійської мови, працюючи в столярному цеху на заводі ім. А. Марті». Робота перекладача була більш вигідна матеріально, тому він на неї погодився. Крім виконання обов'язків перекладача, Гуткін допомагав англійцям у вирішенні побутових питань, таких як пошук квартири в Миколаєві, відправка кореспонденції тощо.

Через три місяці, в лютому 1927 року, Гуткіна завербували співробітники Миколаївського ДПУ. За його словами, він повинен був постійно доповідати про поведінку, розмови та наміри англійців, що їм робив регулярно. По протекції кураторів з ДПУ його влаштували на надзвичайно престижну в ті часи роботу – до Торгсину.

Далі слідчі НКВС надають справі нового повороту, констатуючи, що їм відомі факти надання хабарів працівникам ДПУ, з якими Гуткін знаходився на оперативному зв'язку. На що заарештований відповів: «...Так, я дійсно багатьом працівникам ДПУ давав хабарі, крім грошей це були побутові товари та предмети одягу. При цьому хочу зауважити, що оперативник Клявін дав мені суму в 100 американських доларів для купівлі товарів у Торгсині, звідки в нього взялася така велика грошова сума я не знаю... Крім мене хабарі працівникам ДПУ давали шпигундлери Снітковський та Безпрозваний... Але ніякою шпигунською роботою я не займався, ніяких злочинів проти безпеки Радянського Союзу я не чинив, про всі дії англійців я доповідав моїм кураторам з ДПУ. Коксу та Барру про свою співпрацю з ДПУ я ніколи не розповідав». Після чого слідчий робить висновок: «...Ви хабарами притупляли пильність працівників ДПУ, щоб безперешкодно проводити свою шпигунську діяльність» [8].

Необхідні у справі докази слідчі добували у власних кабінетах. Як свідчив у 1939 році колишній заступник наркома внутрішніх справ СРСР, один із організаторів терору – М. Фріновський, «проти осіб, що проходили у справах «троцькістських» або «шпигунських» організацій, допити одразу починалися із застосування засобів фізичного впливу і продовжувалися до того часу, доки підслідні особи не давали потрібних свідчень. Практикувалося складання протоколів ще до початку допитів, які зарештовані підписували після «обробки» працівниками НКВС». Проте за допомогою тортур, слідчим далеко не відразу вдавалося зламати волю заарештованих.

Безпосередньо в шпигунській діяльності Наум Гуткін «зізнається» лише на п'ятому допиті. На «прохання» слідчого розповісти щиросердно про свою злочинну та шкідницьку діяльність він засвідчить: «...Наприкінці 1926 року я познайомився з Геллером, котрий тоді приїхав до Миколаєва, та за його рекомендацією в тому ж році був прикріплений до Кокса та Барра. З перших днів я намагався виправдати їх довіру, старанно виконував усі доручення, по суті став їх лакеєм, підшукував їм жит-

ло, закупував продукти тощо. Кокс та Барр були задоволені моєю роботою, хоча як перекладач я був слабкий, писати й читати англійською міг тільки зі словником. Я отримував від них подарунки, іноді валюту. Тепер я розумію, що їх доручення мали антирадянський характер. Я передавав від їх імені капітанам іноземних пароплавів пакети, в яких, без сумніву, містилася шпигунська інформація... Я особисто познайомив Безпрозваного з Коксом та Барром, рекомендував його як надійну людину... В 1927 році органи ДПУ мене запросили до співпраці, запропонували стати таємним співробітником. Перші мої злочини полягали в тому, що я, відчуючи інтерес англійців до секретної продукції заводу А. Марті, не повідомив про це моїх кураторів із ДПУ. Я надавав ДПУ лише поверхову інформацію, яка не могла завдати шкоди роботі Кокса і Барра. Пізніше я залучив до диверсійної та шпигунської діяльності ще кількох спеціалістів заводу... На злочинний шлях співпраці з англійською розвідкою я став у 1927 році» [9].

Під час наступних допитів Н. Гуткін почав «активно співпрацювати» зі слідством. Називав все нові й нові прізвища «учасників шпигунської організації» та «розкривав» методи їх роботи. Так, за його словами, інформацію для англійської розвідки передавали через капітанів суден, використовуючи складну систему обміну поштовими марками буцімто з метою колекціонування. Марки слугували умовним сигналом. В окремих випадках вони наклеювалися на конверти, в яких знаходилися шпигунські депеші.

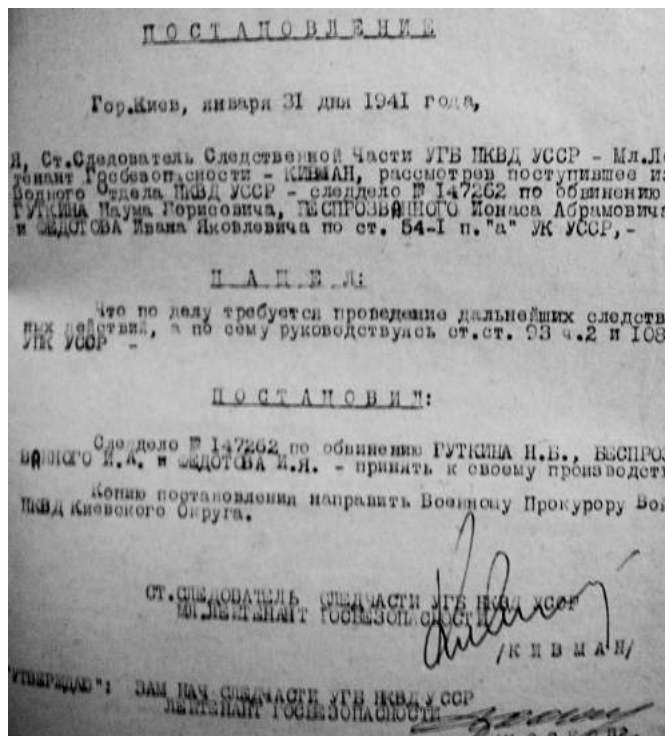
Але під час допитів, що відбулися 15 та 17 березня 1941 року, заарештований проявив мужність та припинив давати потрібні свідчення. Він заявив: «...Я ніколи не виконував вказаних мною раніше завдань, тому що Кокс мені їх ніколи не давав, а всі мої зізнання не відповідають дійсності. [...] Перед Коксом я ніколи не розшифровувався як таємний співробітник ДПУ, всі мої зізнання зроблені під тиском слідства ... Мої свідчення про шпигунську діяльність Безпрозваного, Гутштейна та Федотова є наклепницькими та добуті із застосуванням методів фізичного впливу. Про антирадянську діяльність вказаних осіб мені нічого невідомо» [10].

З огляду на це, у 1940–1941 роках слідчим доводилося вишукувати хоча б якісь видимі докази провини затриманих. Так, якщо в 1936 – на початку 1938 року слідство у справах «антирадянських організацій» тривало, як правило, від кількох днів до місяця, після чого матеріали передавалися на розгляд Трійок, вердиктом яких були вища міра покарання або довготривалий термін ув'язнення без права на апеляцію, то у 1940 р. справи велися не такими прискореними темпами, з формальним дотриманням норм закону і у затриманих, які не визнали провини, іноді з'являлися мінімальні шанси, принаймні, вижити або навіть вийти на свободу.

Так, пощастило врятуватися обвинувачуваному у справі англійських шпигунів – Івану Федотову. Його заарештували 13 січня 1940 року на підставі свідчень Гуткіна. 16 січня 1941 начальник 1-го відділення Водного відділу НКВС УРСР ухвалив постанову: «Слідством встановлено, що Іван Якович Федотов є агентом англійської розвідки та протягом тривалого часу проводив шпигунську роботу проти СРСР на користь Англії».

Однак Федотов, якого допитували протягом трьох місяців, своєї провини не визнав. 5 березня 1941 року нарком державної безпеки УРСР П. Мешик завізував на-

ступну постанову: «...Підставою для арешту Федотова послугували свідчення Гуткіна. За час перебування під вартою він жодного разу винним себе не визнав. Постановляю – продовжити термін ведення слідства у справі обвинувачуваного Федотова І.Я. на 1 місяць» [11].

Постанова про проведення слідчих дій щодо затриманих громадян Гуткіна Н.Б., Безпрозваного І.А., Федотова І.Я. 31 січня 1941 р.

Незабаром була проведена додаткова перевірка справи Федотова, під час якої враховані останні свідчення Гуткіна, і за результатами якої нарком державної безпеки УРСР затвердив постанову, в якій йшлося: «Іван Якович Федотов, 1904 року народження, до арешту управляючий справами заводу № 198 міста Миколаєва, заарештований 13 січня 1941 року колишнім Водним відділом НКВС УРСР за обвинуваченням в шпигунстві на користь Англії. Під час слідства достатніх доказів щодо його шпигунської діяльності добути не вдалося. Карне переслідування гр. Федотова І.Я. припинити та негайно звільнити з-під варти» [12].

По-іншому склалася доля ще одного фігуранта справи – Іонаса Абрамовича Безпрозваного. Заарештували його 23 грудня 1940 року, обвинувативши в «шпигунській роботі на користь Англії».

Свої провини в цьому він так і не визнав. Під час попереднього слідства свідчив, що із 1923 року до листопада 1940 року був таємним співробітником органів ДПУ-НКВС та виконував покладені на нього в цій частині завдання. Але, окрім звинувачень у проведенні «шпигунської роботи», Безпрозваному було висунуто обвинувачення в наданні притулку колишньому офіцеру Білої армії [13].

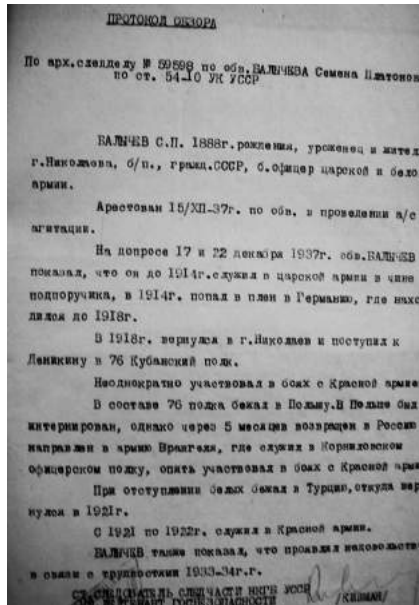

І.А. Безprozваний. Грудень 1940 р.

Безprozваний надав йому притулок. Матеріали справи свідчать, що з Константинополя С. Баличев приїхав цілком легально, одразу зареєструвався в органах ДПУ, у 1922–1923 роках навіть перебував в Червоній армії. Але саме на цей час припало післявоєнне масштабне скорочення армії. Після звільнення з її лав залишився без засобів до існування. Безprozваний дозволив йому надалі перебувати в своїй квартирі. Баличев продовжив у ній жити, займаючись ремонтом взуття, потім працював на елеваторі до 1937 року, коли його заарештували.

Слідчим було відомо, і Безprozваний цього не заперечував, що в 1919–1920-х роках в будинку, де він проживав, знаходився штаб Білої армії. Чекісти добре знали, що у цьому будинку за адресою 1-ша Слобідська, 33, під час громадянської війни свої штаби розміщували також німці, чехи та червоноармійці.

В 1922 році з еміграції повернувся колишній підпоручик Семен Баличев.

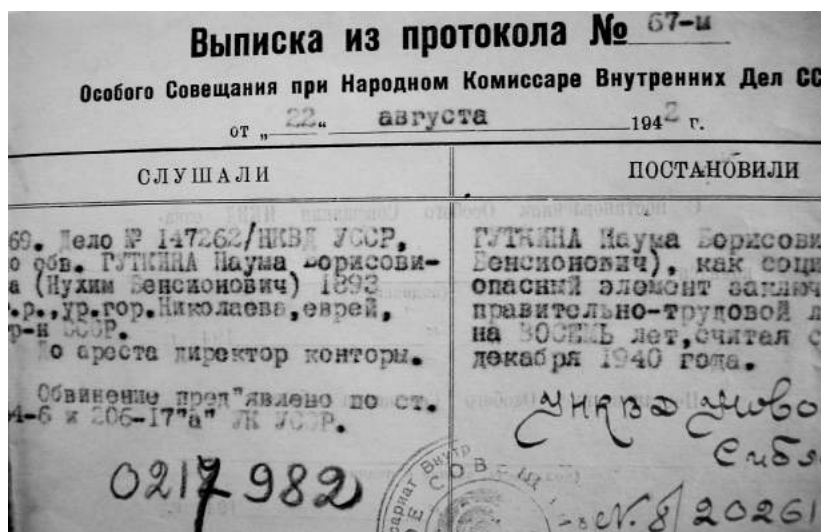
Протокол огляду архівно-кримінальної справи колишнього білогвардійця С.П. Баличева, заарештованого 15 грудня 1937 р.

Незважаючи на те, що органам ДПУ-НКВС завжди було відомо місце перебування колишнього противника радянської влади, слідчі трактували поведінку Безprozваного наступним чином: «...Як таємному співробітнику ДПУ-НКВС Вам давали завдання викривати білогвардійське підпілля. Ви злочинно промовчали про перебування у Вашій квартирі Баличева, не доповіли про його антирадянську діяльність. Замість того, щоб боротися з ворогами народу, Ви надавали їм притулок, вводили в оману правоохоронні органи...» [14].

Врешті-решт, їм вдалося по цьому факту вибити з Безпрозваного визнання власної провини: «...Я визнаю свої злочинні дії в наданні притулку колишньому білогвардійському офіцеру, недонесенні про це в органи ДПУ-НКВС, таємним співробітником яких я був. Я розцінюю свою поведінку, як введення в оману органів ДПУ-НКВС, порушення моєї добровільної згоди на чесне співробітництво у боротьбі за викриття ворогів Радянської влади» [15].

Але визнавати свою «шпигунську діяльність» він у подальшому категорично відмовився. Так, на чергову пропозицію слідчого дати щирісірні зізнання та не вводити слідство в оману, Безпрозваний відповів: «Я не буду говорити про себе всілякі дурниці. Якщо у Вас є реальні докази моєї шпигунської діяльності, Ви можете мене судити. Все те, що я казав раніше, я підтверджую зараз. Спілкуючись з капітанами іноземних, англійських та шотландських суден, я виконував виключно службові функції. Я не пам'ятаю випадку, щоб мене намагалися вербувати для роботи на користь іноземної держави. Можливо, іноземні шпигуни проявляли до мене інтерес, намагаючись використати мої життєві помилки, але шпіонажем я ніколи не займався» [16].

Саме тому, що обвинувачувані Н.Б. Гуткін та І.А. Безпрозваний відмовилися визнати себе «англійськими шпигунами», а слідство так і не отримало переконливих доказів «шпигунської діяльності», справа 30 квітня 1941 року була передана на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР. Позасудовий розгляд справи був зумовлений тим, що фігуранти справи належали до діючої агентури більшовицької спецслужби. В обвинувальному висновку, підписаному слідчим, зазначено: «Гуткін Наум Борисович обвинувачується у тому, що як таємний співробітник ДПУ-НКВС, дезінформував органи НКВС та займався шпигунською діяльністю на користь Англії, у скоєнні злочинів, передбачених ст. 54-6 ч.1 та 206-17 п. «а» КК УРСР,

Витяг з постанови Особливої наради при НКВС СРСР від 22 серпня 1942 р. про засудження гр. Гуткіна Н.Б.

Безпрозваний Іонас Абрамович звинувачується у тому, що будучи таємним співробітником органів ДПУ-НКВС, дезінформував органи НКВС та надав притулок у

своїй квартирі колишньому білогвардійцю Баличеву, тобто в скоєнні злочинів, передбачених ст. 206-17 п. «а» КК УРСР » [17].

Спочатку обвинувачувані утримувалися у внутрішній в'язниці НКВС УРСР в Києві. Невдовзі розпочалася Велика Вітчизняна війна, Гуткіна з Безпрозваним було евакуйовано до Томська. Вироку у справі обвинувачені так і не дочекалися. Обидва бранці померли у томській в'язниці № 3. Наум Борисович Гуткін – 4 грудня 1941 року, а Іонас Абрамович Безпрозваний – 11 липня 1942 року [19].

Однак, формально кримінальна справа залишалася незавершеною. Закрити справу через смерть ув'язнених означало визнати відсутність факту злочину та наявність «осередку шпигунства». Тому 22 серпня 1942 року Особлива нарада при НКВС СРСР ухвалила постанову, згідно якої, «як соціально-небезпечні елементи» Н.Б. Гуткін та І.А. Безпрозваний були засуджені до 8 років ув'язнення з відбуванням покарання у виправно-трудовах таборих [18]. Тобто вирок був ухвалений стосовно вже мертвих осіб.

Цілком вірогідно, що своєю ухвалою Особлива нарада врятувала миколаївських слідчих та їх керівників від покарання за фальсифікацію справи. Дана ухвала зайвий раз засвідчила цинізм радянської Феміди.

12 червня 1957 року Військовий прокурор Одеського військового округу генерал-майор юстиції А. Попов вніс протест на постанову Особової наради при НКВС СРСР від 22 серпня 1942 року. Враховуючи відверто сфальшований характер справи, менш, ніж за тиждень, 18 червня 1957 року Рішенням трибуналу Одеського військового округу громадяни Безпрозваний Іонас Абрамович та Гуткін Наум Борисович були повністю реабілітовані. Довідки про їх реабілітацію були направлені їх вдовам [20].

---

1. *Котвицький С.* Пам'ятати про капіталістичне оточення. – К.: Молодий більшовик, 1939 р. – С. 4.

2. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5775. – Арк. 248.

3. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5774. – Арк. 16–18.

4. Там само. – Арк. 27.

5. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5776. – Арк. 82–84.

6. Там само. – Арк. 110–112.

7. Там само. – Арк. 214.

8. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5774. – Арк. 56–59.

9. Там само. – Арк. 173–174.

10. Там само. – Арк. 216–218.

11. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5775. – Арк. 248–249.

12. Там само. – Арк. 263–264.

13. Там само. – Арк. 65–69.

14. Там само. – Арк. 102–105.

15. Там само. – Арк. 128–131.

16. Там само. – Арк. 93–94.

17. Там само. – Арк. 268–272.

18. Там само. – Арк. 275, 278.

19. ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5776. – Арк. 256.

20. Там само. – Арк. 254–255.

З МЕТОЮ ШИФРУВАННЯ ТА КОНСПРАЦІЇ
(Доля хазяйок конспіративних квартир диверсійно-розвідувальної групи В.О. Лягіна)

«Постановление

1946 г. марта «1» дня гор. Томск.

Я, Начальник Томского гор. отделения ОСП УНКВД подполковник Гурвич, рассмотрев имеющиеся материалы на:

Дукарт Магдалину Ивановну, рождения 1920 г., уроженка г. Николаева, УССР, по специальности преподаватель музыки, в данное время не работает, беспартийная, образование – окончила Ленинградский музыкально-педагогический техникум, по национальности – немка, гр-во СССР, проживает с матерью в гор. Томске, Северный городок, корпус № 44, кв. 1.

Н а ш е л:

Что Дукарт М.И. в день возникновения войны, т.е. 22-го июня 1941 г., выехала из гор. Ленинграда в г. Николаев к матери, где проживала с 16/VIII-41 г. по 8/XI-43 г. в период немецкой оккупации и работала переводчицей на заводе им. Марти, у адмирала фон Бодеккер, а затем переводчицей у городского комиссара доктора Отто.

Перед отступлением немецких войск выехала в Германию, где с 5/01-44 г. по 5/01-45 г. за счет немецкого государства находилась в туберкулезном санатории, расположенном в местечке Фогельсгрюн (Саксония). В порядке репатриации 19/XI-45 года прибыла на жительство в г. Томск.

Принимая во внимание поступившее телеграфное распоряжение зам. Наркома Внутренних Дел Союза ССР об аресте Дукарт и этапировании в гор. Москву,

Постановил:

Дукарт Магдалину Ивановну подвергнуть аресту, на квартире произвести обыск. После чего этапировать ее спецконвоем в г. Москву в распоряжение четвертого Управления НКГБ СССР».

(З архівно-карної справи М.І. Дукарт)¹.

Магдаліна Іванівна Дукарт (1920–1952) народилася в сім'ї Івана Яковича та Емілії Йосипівни Дукарт.

І.Я. Дукарт, 1883 року народження, за національністю – німець, лікар-невропатолог Миколаївської міської водолікарні, помер у 1933 році.

Е.Й. Дукарт (1888–1979), у дівочості – Треммель, народилася у 1888 році на хуторі Олександрівка Херсонської губернії. Після смерті чоловіка Емілія Йосипівна пішла працювати сестрою-хазяйкою туберкульозного санаторію в Миколаєві. Мала трьох дітей: дочок Ангелу – (1908 року народження, до війни проживала у Ленінграді, працювала піаністкою у Будинку культури ім. Володарського), Магдалину (1920 року народження) та сина Якова (1911 року народження, до війни працював фельдшером у лікарні № 2 в Миколаєві, 12 серпня 1941 року добровільно пішов на фронт).

Рано залишившись без батька, в 13 років Магда вже працювала піонервожатою. У віці 16 років, вступила до Миколаївського музичного училища, закінчила перші два курси, а потім у 1938 році перевелася у Ленінград на 3-й курс музично-педагогічного училища, по закінченні якого в 1940 році влаштувалася на роботу викладачем музики в середню школу № 261 Дзержинського району міста Ленінграда.

**Е.І. Дукарт
у національному костюмі**

Магда Дукарт з батьком

**Магдаліна Дукарт
під час літніх канікул**

У 1937 році М.І. Дукарт вийшла заміж за І.О. Шахова, 1913 року народження, уродженця Курської області, старшого лейтенанта військово-морського флоту, який служив на есмінці «Безупречный». Невдовзі розлучилася. Шлюб розпався через німецьке походження Магдаліни. Напередодні війни це заважало успішній військовій кар'єрі чоловіка. Вдруге Магдаліна вийшла заміж у квітні 1941 року за І.Б. Макаренка, 1911 року народження, уродженця Севастополя. Шлюб був недовгий через проживання подружжя у різних містах: вона – в Ленінграді, а чоловік – в Севастополі².

23 червня 1941 року, наступного дня після початку війни, М.І. Дукарт пішла у відпустку і поїхала до матері у Миколаїв. Вона благала її евакуюватися, але Емілія Йосипівна не могла виїхати з Миколаєва: керівництво Миколаївського обласного управління НКВС напередодні німецької окупації міста домовилося з нею, що в них на квартирі проживатиме їхній співробітник Віктор Олександрович Корнев (В.О. Лягін).

Віктор Лягін прибув до Миколаєва у липні 1941 року як керівник диверсійно-розвідувальної групи, що з перших днів окупації мала розгорнути активну діяльність проти гітлерівських загартників. За недовгий час йому необхідно було осісти в Миколаєві як слід.

«Легенда» розвідника має бути бездоганною, бо найменша помилка загрожує загибеллю, провалом усієї складної, заздалегідь опрацьованої операції, задля якої він їхав з Москви. За «легендою» він – рядовий інженер, прибув до Миколаєва у службове відрядження на завод ім. Марті, чекав виконання замовлення і «застряг». З метою шифрування та конспірації радянського резидента Емілія Йосипівна підходила

якнайкраще для ролі хазяйки конспіративної квартири резидента у Миколаєві. Вибір на Е.Й. Дукарт впав не випадково: вона співпрацювала з миколаївськими органами НКВС з 1934 року під псевдонімом «Едмунда». Німкеня за національністю, Емілія Йосипівна була далекою родичкою відомої у Німеччині родини фон Шардтів. Це давало Е.Й. Дукарт право під час окупації обійняти привілейоване становище³.

Оселившись на квартирі Емілії Дукарт, розвідник В.О. Лягін мав дуже вдалу «легенду» для прикриття. Для більшої конспірації 5 серпня 1941 року Віктор Олександрович знайомиться з Магдою, вмовляє її залишитися в окупованому місті і 15 серпня 1941 року реєструє з нею, місцевою німкенею, фіктивний шлюб⁴.

В.О. Лягін. 1940 р.

Так, напередодні окупації, 7 серпня 1941 року, В.О. Лягін під прізвиськом Корнев оселився на правах «зятя» і «чоловіка» в родині Дукартів, які мешкали тоді в будинку по вул. Шевченка, 61. А восени 1942 року Дукарти переїхали у старовинний будинок кінця XIX ст. по вул. Чорноморській (нині вул. Лягіна, 5), який свого часу належав місцевому німцю-колоністу фон Шардту, родичу Е.Й. Дукарт. Мужність двох жінок, які прийняли керівника резидентури в свою сім'ю, значною мірою забезпечила надійну конспірацію розвідника.

В.О. Лягін став «членом німецької сім'ї», до якої з повагою ставилися окупанти. У «німецькому домі» пані Емілії Дукарт в перші тижні окупації проживали комендант міста Гофман, а також майор фон Прізен, співробітник комендатури. В гості до них заїжджав адмірал фон Бодеккер, управитель всіма кораблебудівними та судноремонтними заводами Миколаєва, Одеси та Чорноморського басейну. Для В.О. Лягіна-Корнева склалися сприятливі умови для проведення розвідувальної роботи⁵.

6 вересня 1941 року Магда Дукарт, саме завдяки своєму німецькому походженню, за завданням В.О. Корнева влаштовується працювати особистим секретарем-перекладачем адмірала фон Бодеккера.

Після знайомства В.О. Лягіна з адміралом останній запрошує його перейти на роботу інженером планово-виробничого відділу заводу «Південна верф» (нині Чорноморський суднобудівний завод) для того, щоб допомогти гітлерівському командуванню швидше налагодити виробництво.

Як чоловік перекладачки адмірала Бодеккера і як його технічний радник, В.О. Лягін користувався винятковим правом безперешкодно відвідувати всі підприємства міста у будь-який час доби. Таким чином поза всякою підозрою розвідник В.О. Корнев починає свою діяльність, разом з бойовими товаришами вступає в напружену, пов'язану з великим ризиком, боротьбу проти гітлерівських окупантів⁶.

З членами своєї розвідувальної групи В.О. Корнев підготував явки, графіки зустрічей, придивлявся до людей, навчав їх. На конспіративній квартирі О.В. Полохової було зроблено запас зброї, вибухівки та продовольства – всього, що було потрібно для роботи у ворожому тилу.

**М.І. Дукарт.
1940 р.**

У 1941–1942 роках в Миколаєві диверсійно-розвідувальна група В.О. Лягіна здійснила низку диверсій. Двічі лунали вибухи в парку ім. Петровського, де фашисти розташували автобазу 4-ї повітряної армії та склад запасних частин для машин і літаків. У грудні 1941 року було спалено склад із зимовим обмундируванням для солдатів фашистської армії на взуттєвій фабриці, яка була розташована по вул. Радянській.

У березні 1942 року здійснено велику диверсію на Інгульському військовому аеродромі.

А у липні 1942 року був підірваний котел на румунському пароплаві, який ремонтувався на «Південній верфі»⁷.

Організувавши роботу своєї групи, В.О. Лягін вживає заходів для встановленню зв'язку з підпіллям Одеси. Пробратися до Одеси було важко. За Південним Бугом розміщувалася територія «Трансністрія» – «володіння» румунських окупаційних військ. Щоб не викликати підозри, слід було виїхати легально. В.О. Лягін використовує «симпатії» до себе з боку адмірала фон Бодеккера. У другій половині листопада 1941 року технічний експерт адмірала капітан Хассельман призначається начальником судноремонтного заводу Одеського морського порту. В.О. Корнєв приймає рішення використати переведення Хассельмана для переїзду до Одеси на певний час.

Капітан Хассельман був запрошений на квартиру до Дукартів на сімейну вечерю. Враховуючи відносини «взаємної» пошани, що склалися, Віктор Олександрович під приводом бажання своєї дружини Магди, якій благоволив Хассельман, жити у великому культурному місті, просить перевести його з сім'єю на роботу до Одеси. Наполегливо благала капітана і сама Магда, якій нібито украй необхідно було продовжувати музичне навчання. Хассельман погодився, підтримав його і фон Бодеккер⁸.

За сприяння адмірала В.О. Лягін і М.І. Дукарт 26 листопада 1941 року були переведені на роботу до Одеси: Віктор Олександрович – інженером судноремонтного заводу в морському порту, Магда – перекладачем у капітана Хассельмана. В Одесі вони проживали по вул. Ніжинській, 75. Там, в січні 1942 року Віктор Корнєв повідомив Магду, що у Миколаєві його групою висаджено у повітря склад із автозапчастинами. Про здійснену диверсію розвідник довідався від німецьких солдат, які повернулися з Миколаєва в Одесу і зупинилися на одну ніч на їхній квартирі⁹.

Наприкінці січня 1942 року група В.О. Лягіна готувала нову диверсію. На прохання бойових товаришів Віктора Олександровича, яким він був вкрай необхідний, Емілія Йосипівна під приводом зустрічі з донькою приїхала до Одеси і розповіла розвіднику про обставини, що склалися в Миколаєві.

Уточнивши обстановку в Одесі, В.О. Корнєв під приводом хвороби Магди Дукарт в першій половині березня 1942 року повертається до Миколаєва. Він знову присту-

М.І. Дукарт за роялем

пає до роботи на заводі «Південна верф» в планово-виробничому відділі. Шеф відділу Стенцель призначає В.О. Корнева своїм заступником з питань дизелебудування.

Знання розвідником намічених німецькою дирекцією «Південної верфі» заходів щодо введення в дію суднобудівного заводу сприяло ефективнішій організації саботажу на вирішальних ділянках суднобудівних підприємств.

19 місяців відважно діяла диверсійно-розвідувальна група В.О. Лягіна в тилу ворога.

Незважаючи на успішну роботу групи В.О. Лягіна в окупованому Миколаєві, в 1944 році до сім'ї Віктора Олександровича поставилися з підозрою і недовірою. У роки війни сестра В.О. Лягіна – А.О. Александрова з його донькою Тетяною були евакуйовані з Ленінграда спочатку в Ярославську область, а потім до Алма-Ати. У 1944 році сім'я повернулася з евакуації, але не в Ленінград на довоєнне місце проживання. Згідно розпорядження начальника Тихвінського міськвідділу УНКДБ по Ленінградській області від 18 березня 1944 року сім'я В.О. Лягіна поселилася в місті Тихвін до особливого розпорядження.

18 березня 1944 року Миколаїв ще не був звільнений від фашистів. І до визволення міста і проведення органами безпеки розслідування обставин діяльності та загибелі В.О. Лягіна і його групи, сім'ї не дозволили повернутися на довоєнне місце проживання¹⁰. Лише в березні 1945 року А.О. Александрова і дочка легендарного розвідника – Тетяна одержали повідомлення та Грамоту про присвоєння В.О. Лягіну звання Героя Радянського Союзу.

Після загибелі розвідника трагічно склалася і доля хазяйок конспіративної квартири радянського резидента.

Коли німецькі спецслужби заарештували В.О. Корнева-Лягіна, Е.Й. Дукарт та М.І. Дукарт неодноразово викликали до СД на допити. За будинком Дукартів по вул. Чорноморській, 5, німцями було встановлено стеження. До них підселяли військових та цивільних осіб з метою контролю за щоденними діями та розмовами.

Гестапо неодноразово попереджало Магду про необхідність припинити будь-який зв'язок з В.О. Лягіним, але вона заявила, що вважає своїм обов'язком приносити чоловікові у в'язницю передачі. Після цього гестапо видало санкцію міському управлінню позбавити М.І. Дукарт усіх прав та привілеїв німкені.

Магдаліні Іванівні було дозволено кілька побачень з В.О. Корневим в присутності слідчого СД Роллінга.

Вже під час слідства в Москві, яке проводилось 4-м управлінням МДБ СРСР, М.І. Дукарт на допиті 4 квітня 1946 року в своїх показаннях так розповідала про ті події:

«Вопрос: В связи с чем был арестован немцами ваш муж КОРНЕВ?»

Ответ: Первоначально, причину ареста мужа немцами («СД») я не знала, но при свидании с мужем 12 февраля 1943 года, он мне сказал, что его предала ЛЮБЧЕНКО Мария Семеновна, около 50 лет.

Вопрос: А вы и ваша мать имели отношение к предательству подпольной организации, руководимой КОРНЕВЫМ?

Ответ: Нет, я и моя мать к предательству подпольной организации, руководимой КОРНЕВЫМ, не имели никакого отношения.

Вопрос: Какое отношение вы имели к «СД»?

Ответ: Будучи в гор. Одесса, я, как принадлежащая к немецкой национальности и как вновь прибывшая, должна была зарегистрировать свое удостоверение в «СС Мительштелле», где мне предложили развестись с моим мужем, так как немцы вначале не признавали смешанного брака и грозили отобрать имеющееся у меня удостоверение о принадлежности к немецкой национальности, выданное мне в гор. Николаеве «СС Мительштелле». Это удостоверение я оставила и заявила, что с мужем я развестись не буду. О происшедшем я рассказала своему мужу.

По возвращении из Одессы в гор. Николаев, при моем поступлении на работу в городской комиссариат, мне также было предложено развестись с моим мужем, но я этого не сделала.

После ареста моего мужа я вызывалась на допрос в «СД» к следователю РОЛЛИНГУ, который вел дело моего мужа, и второй раз я лично обращалась к нему с просьбой о том, чтобы он разрешил передать моему мужу табак, но в этой просьбе РОЛЛИНГ мне отказал. В это время на допросе у РОЛЛИНГА находился Николаенко Григорий (Григорий Гавриленко). Получив отказ, я, не подав никакого вида, вышла из кабинета.

Вопрос: Какие показания вы давали следователю «СД» РОЛЛИНГУ?

Ответ: На допросе у следователя РОЛЛИНГА по делу моего мужа я находилась в течение часа. РОЛЛИНГ интересовался у меня биографическими данными КОРНЕВА, и на его вопросы я отвечала, как меня учил КОРНЕВ. На последовавший вопрос следователя: известно ли мне о подпольной работе КОРНЕВА, я ответила, что об этом мне ничего не известно. После этого мне следователь заявил, что КОРНЕВ женился на мне не по любви, а с целью устроить себя, поскольку в Советском Союзе находится его жена и сын (а я знала только о дочери)»¹¹.

Магдалині Іванівні було добре відомо, з яким завданням прибув до Миколаєва В.О. Лягін-Корнев, знала вона і про родину розвідника.

З протоколу допиту архівно-карної справи М.І. Дукарт від 4 квітня 1946 року:

«КОРНЕВ Виктор Александрович рассказал мне, что он был сотрудником органов НКВД СССР, имел звание майора, работал заместителем начальника отдела по разведке, что у него осталась от первого брака дочка по имени Татьяна, которая проживала у его сестры по имени Аня в гор. Ленинграде. В гор. Ленинграде у него еще проживала сестра по имени Зина и третья сестра по имени Соня проживала в гор. Москве, брат Николай проживал в гор. Алма-Ата»¹².

Добре було відомо Магді і про підпільну та диверсійну діяльність групи В.О. Корнева в окупованому Миколаєві:

«Со слов КОРНЕВА мне также известно, что он 5 августа 1941 года по специальному заданию органов НКВД прибыл в Николаев для руководства подпольной работой по всей Николаевской области на период временной оккупации ее немцами.

Из состава подпольной организации, руководимой КОРНЕВЫМ, мне были известны:

СИДОРЧУК Александр Петрович, по прозвищу «Толстяк», лет 34-х, он участвовал при взрыве аэродрома в гор. Николаеве и при взрыве бензохранилища в порту гор. Николаева, где и погиб 2 ноября 1942 года.

НИКОЛАЕНКО (Гавриленко) Григорий, лет 30-ти, с его слов, в прошлом работал на Харьковском тракторном заводе. Некто САША (Александр Наумов), лет 25-ти, уроженец Московской области. Других я не помню.

Подпольная организация, руководимая моим мужем КОРНЕВЫМ В.А., с его слов, в количественном отношении была очень большая. Я лично один раз была свидетельницей большого собрания, состоявшего в нашей квартире. Участники пропускали в нашу квартиру непосредственно мой муж, моя мать и я лично.

Со слов КОРНЕВА также мне известно, что в гор. Николаеве было 3 подпольных организации – подпольная организация НКВД, руководимая моим мужем, партийная подпольная организация, в составе которой была врач туберкулезного санатория гор. Николаева ЛЮБЧЕНКО Мария Семеновна, жительница гор. Николаева, и 3-я подпольная организация была оставлена воинскими частями Красной Армии»¹³.

З протоколу допиту архівно-слідчої справи М.І. Дукарт від 4 квітня 1946 року витікає, що Магдаліна Іванівна не виказала розвідника та його бойових товаришів:

«...Следователь «СД» РОЛЛИНГ во время моего допроса мне заявил, что КОРНЕВ руководил подпольной организацией в городе и производил взрывы военных объектов. Я ответила РОЛЛИНГУ, что об этом мне ничего неизвестно, я только знаю что КОРНЕВ работал инженером-механиком на заводе им. Марти в гор. Николаеве.

Больше по этому поводу я никаких показаний следователю «СД» РОЛЛИНГУ не давала.

Вопрос: А обязательства какие-либо вы давали при этом немцам?

Ответ: Да, дала обязательство.

Вопрос: Какое?

Ответ: Следователь «СД» РОЛЛИНГ после моего допроса по делу КОРНЕВА 8 февраля 1943 года предложил мне сообщать ему о всех лицах, которые будут приходить к нам на квартиру к КОРНЕВУ. Я дала на это свое согласие.

Вопрос: Как вы выполняли это обязательство?

Ответ: 12 февраля 1943 года следователь «СД» РОЛЛИНГ устроил мне свидание с КОРНЕВЫМ в присутствии РОЛЛИНГА, на котором я, пользуясь минутным отсутствием РОЛЛИНГА, сообщила КОРНЕВУ о том, что РОЛЛИНГ обязал меня сообщать обо всех лицах, которые будут приходить к нам на квартиру и в связи с этим просила КОРНЕВА больше никого на квартиру к нам не присылать. Между тем, нашу квартиру продолжали посещать неизвестные женщины как до, так и после этого свидания.

14 февраля 1943 года был у нас на квартире участник организации КОРНЕВА некто САША (Александр Наумов), которому моя мать сообщила, чтобы он спасался, т.к. КОРНЕВ 5-го февраля 1943 года был арестован. САША об этом прежде не знал.

Будучи на свидании с КОРНЕВЫМ 12 февраля 1943 года я заметила, что КОРНЕВ был избит, видимо на допросе, т.к. на лице у него были синяки, но об этом мне с ним переговорить не удалось вследствие присутствия РОЛЛИНГА.

При данном свидании присутствовала моя мать и переводчик «СД» ТРЕММЕЛЬ Виктор, 1925 года рождения, один из наших дальних родственников»¹⁴.

У своїх свідченнях, згідно з протоколом допиту від 4 квітня 1946 року, обвинувачена М.І. Дукарт розповіла про друге побачення з В.О. Корневим, яке відбулося

19 березня 1943 року, в день її народження, з ініціативи слідчого СД Роллінга в присутності Е.Й. Дукарт.

Під час зустрічі в кабінеті Роллінга Віктор Олександрович встиг сказати Магдаліні, щоб вона принесла йому передачу з продуктів і термос з кавою, у який потрібно покласти лезо бритви. Але більше Магда не бачила В.О. Корнева і побачень з ним більше не було. Під час останнього побачення було розірвано шлюб між Магдою та Віктором Олександровичем¹⁵.

14 квітня 1943 року, як згадувала М.І. Дукарт, до них на квартиру знову прийшов Олександр Наумов. Емілія Йосипівна передала йому зброю В.О. Корнева, яка зберігалась у підвалі дому. Олександр сповістив її, що у нього був зв'язок з Віктором Олександровичем і підпільники готують втечу В.О. Корнева з тюрми¹⁶.

Магдаліна в той же день пішла з матір'ю до слідчого СД Роллінга та, за його відсутності, звернувшись до співробітника СД Циммера, який після арешту В.О. Корнева постійно відвідував квартиру Дукартів. Вона повідомила Циммера, що до них додому приходив водопровідник, маючи на увазі Олександра Наумова, але не вказала, що це був він. Циммер показав фотографію Олександра Наумова і спитав, чи цей чоловік схожий на вказаного водопровідника. Жінки одностайно дали заперечливу відповідь. Така поведінка була викликана тим, що Олександр приходив до Дукартів вдень, а не ввечері, як в перший раз, і його бачили сусіди, які могли повідомити в СД про його прихід¹⁷.

На квартиру приходили і незнайомі жінки. Одна з них розпитувала про Григорія Ніколаєнка (Григорія Гавриленка), який був заарештований разом з В.О. Корневим. Були ще дві жінки, які передавали, щоб Магда прийшла на побачення з Віктором Олександровичем на Інгульський міст, де заарештовані СД неподалік рубали лід на річці. Магдаліна Іванівна на побачення не пішла, побоюючись провокації з боку «СД»¹⁸.

Магда намагалася отримати якусь звістку про долю свого чоловіка В.О. Корнева.

У травні 1943 року від Шмальца Петра, сина двоюрідної сестри своєї матері Анни Шмальц, який працював перекладачем в СД, Емілія Йосипівна довідалася, що він бачив В.О. Корнева серед арештованих у таборі в селі Грейгове, який знаходився у підпорядкуванні СД Миколаєва. А в червні 1943 року під час однієї із зустрічей з німецьким лікарем Ернстом Вегнером, який лікував Магду від туберкульозу легень, останній сповістив Дукартів, що В.О. Корнева розстріляли наприкінці травня 1943 року¹⁹.

У листопаді 1943 року, за чотири місяці до свого відступу з Миколаєва, коли радянські війська підходили до Дніпра, фашисти здійснили евакуацію місцевих німців. У категоричній формі було запропоновано виїхати до Німеччини і Дукартам. За завданням гестапо до місця призначення за жінками спеціально стежила місцева німка, агент Альбертіна Гербертівна Клопова, 55 років, репресована Радянською владою в 1930-ті роки, яка в грудні 1943 року супроводжувала їх спочатку до міста Райбольсгрюнне, де вони поселилися у своїх родичів Шардтів, а потім до селища Фогельсгрюнн (Саксонія). Тут Магда Дукарт протягом року, з січня 1944-го до січня 1945-го, за клопотанням лікаря Е. Вегнера, з яким була добре знайома ще в окупованому Миколаєві, проходила курс лікування в спеціалізованому протитуберкульозному санаторії²⁰.

**М.І. Дукарт. Фогельсгрюнн
(Німеччина). 1945 р.**

У 1945 році з перших днів визволення селища Фогельсгрюнн американськими військами Дукарти намагалися потрапити у радянську зону окупації. В Хемніці, неподалік від Фогельсгрюнна, стояли радянські війська і Магдалена Іванівна поїхала туди.

Пізніше, у 1946 році, на допитах у Бутирській в'язниці, вона розповідала слідчому про цей епізод: «4 июня 1945 года я обратилась в особый отдел в Хемнице с просьбой отправить меня и мою мать на родину вне транспорта. Мне объяснили, что поскольку мы проживали в американской зоне оккупации Германии, они не могут отправить нас своим транспортом и что на это потребуется специальное разрешение из Дрездена. Там же мне объяснили, что я могу отправиться в Советский Союз лишь транспортом, идущим из американской зоны. Через неделю часть американской зоны стала

отходить в зону советских войск. К тому времени в Шейнгайде, еще при американцах, появились два лица, которые выдавали себя за советских представителей; один из них, МАЛИНОВСКИЙ Николай, лет 25-ти. Как оказалось впоследствии, они были в плену у немцев и работали на американцев в их зоне. Я в это время вместе с матерью проживала в Фогельсгрюнне, что в 1-м километре от Райбольсгрюнне, где я лечилась. МАЛИНОВСКИЙ и другой, фамилию не помню, перевезли нас в Шейнгайд.

Оттуда, при содействии старшого лейтенанта ДОЛГОВА, находившегося в ведении майора ХРОМОГО, штаб которого размещался в Аннаберге, я была переведена в Аннаберг, где с неделю работала переводчицей у майора ХРОМОГО. Затем прибыл подполковник КУЗЬМИН с одним майором и увезли меня одну (мать оставалась в Аннаберге) в Фрайберг, где с меня сняли допрос»²¹.

2 липня 1945 року М.І. Дукарт була заарештована відділом контррозвідки СМЕРШ і вивезена до в'язниці Райхенбаха, де утримувалася 3 тижні. Потім за нею в Райхенбах прибула Емілія Йосипівна і забрала доньку під підписку про невиїзд з Аннаберга.

Через коменданта Аннаберга жінки вирішили виїхати в Майсен, у табір для репатрійованих радянських громадян, де здали у виробак державне золото, яке було вивезене ними з Миколаєва. Золото було отримано В.О. Лягіним від органів НКВД напередодні окупації Миколаєва для проведення підпільної та диверсійної роботи в окупованому місті.

Пізніше, у 1946 році, під час допиту у Бутирській в'язниці, Магдаліна Дукарт докладно розповіла скільки золотих виробів вони з матір'ю повернули в Майсені:

«Из изделий государственного золота, находившихся в ведении КОРНЕВА, как о том я показала на прошлом допросе, мною продано в Одессе...

Четверо часов мужских и двое дамских часов я подарила: одни своей тете СОКОЛОВОЙ Флоре Иосифовне, другие часы – своей двоюродной сестре ТАРАПАНО-

ВОЙ Людмиле, 35 лет, дочери СОКОЛОВОЙ. В 1945 году они проживали в Германии под Берлином. Одни часы мужские я подарила брату моего отца Дукарт Эдуарду Яковлевичу перед его выездом в Германию. Будучи в Одессе, перед моим отъездом в Германию я подарила одно обручальное кольцо моей двоюродной сестре МАРКОВСКОЙ Адели Николаевне, 1915 года рождения.

Остальное золото в изделиях, как-то: 6 мужских часов, 3 дамских часов, колец штук 14, из них – 3 обручальных и одно червонного золота 96-й пробы, одна цепочка для мужских часов и одна большая цепочка для украшения шеи, браслет дамский, портсигар, медаль царская, 3 царские монеты достоинством 5 и 10 руб., примерно 5 штук иностранных монет, мужская брошка для галстука, дамский медальон с рубинами и брильянтами, одна пара серег с брильянтами сдано мною майору советских войск, фамилию его не знаю, который был начальником фильтрационно-проверочной комиссии в лагере для репатриированных советских граждан в гор. Майсене. Квитанция на сданные мною изделия, несмотря на мою просьбу, мне выдана не была.

Кроме того, этому же майору я сдала принадлежавшие нашей знакомой из Бромберга серебро в изделиях: ложек для варенья 12 штук, десертных ложек 5 штук, рюмки 3 штуки и коллекцию старинных монет, квитанцию также на них не было выдано»²².

У вересні 1945 року Дукарти транспортом виїхали із Майсена до Радянського Союзу і прибули у Томськ наприкінці жовтня 1945 року. З вокзалу вантажівками репатріантів перевезли в робітниче селище Северное заводу «Шарикопідшипник». Магда Дукарт працювала на заводі, а пізніше заводське керівництво перевело її на роботу до клубу²³.

З Томська вона написала кілька листів Наркому державної безпеки В.М. Меркулову. Магда вважала, що потрібно поцікавитися в органах держбезпеки, чому її не викликають для уточнення обставин діяльності диверсійно-розвідувальної групи В.О. Лягіна. Лист від 4 липня 1945 року вона починала словами:

«По порученню майора НКВД СССР товарища Виктора Александровича Корнева я позволяю себе обратиться к Вам с этим письмом».

Далі М.І. Дукарт повідомляла короткі дані про службу В.О. Лягіна до війни.

У листах Магда називала Віктора Олександровича тільки Корневим і підписувала листи «Магда Дукарт-Корнева». З достатніми подробицями описана в листі робота В.О. Лягіна і М.І. Дукарт в миколаївському підпіллі²⁴.

У січні 1946 року Магдаліна Іванівна Дукарт особисто з'явилася до управління МДБ по Томській області і заявила, що вона – німецько-американський шпигун.

З 4 січня до 24 лютого 1946 року Магда перебувала у Томській психіатричній лікарні, де судово-психіатрична комісія дійшла висновку, що М.І. Дукарт «перенесла душевное расстройство в форме психогенной реакции на истерической почве. В настоящее время без признаков формального душевного расстройства. Вменяема».

6 березня 1946 року М.І. Дукарт була затримана в Томську та 20 березня етапована спецконвоєм до Москви, заарештована та відправлена в Бутирську в'язницю МВС СРСР. Того ж дня її викликали на допит, який тривав 5 годин.

За матеріалами слідчої справи спочатку слідчий цікавився родоводом Магди, її життям. Магдаліна Іванівна розповіла, що вона має старшу сестру Ангелу, яка до

війни проживала у Ленінграді, та брата Якова, який добровольцем 12 серпня 1941 року пішов на фронт. В неї було дві тітки, сестри Емілії Йосипівни: Соколова Флора Йосипівна, яка мешкала в Одесі, де вони з матір'ю проживали якийсь час, добираючись до Німеччини. Чоловік Ф.Й. Соколової був репресований у 1937 році. А також друга тітка – Шардт Анна Йосипівна, яка зі своїм чоловіком – М.М. Шардтом, у 1939 році виїхала із Бессарабії до Німеччини, де вони спочатку проживали у місті Блумберг, а у січні 1945 року переїхали до Лейпцига. Саме в них проживали М.І. Дукарт з матір'ю після виїзду в Німеччину з грудня 1943 року до серпня 1944 року.

Ще один дядько Магди – Е.Я. Дукарт, який доводився братом її батькові, до війни працював агрономом у Дніпропетровській області, а в жовтні 1943 року виїхав з сім'єю, як німець, до Німеччини, проживав у місті Кульєбахе на Майні²⁵.

Слідчий також довго розпитував про В.О. Корнева та діяльність його групи. На запитання, чи має вона та її мати відношення до зради радянського розвідника, Магда відповіла категоричним «ні».

У процесі слідства М.І. Дукарт було висунуте обвинувачення, що вона в період окупації міста Миколаєва, проживаючи на конспіративній квартирі разом з керівником підпільної резидентури НКВС СРСР В.О. Корневим, та будучи поінформованою щодо діяльності резидентури, після її провалу дала згоду повідомляти СД про осіб, які відвідували конспіративну квартиру, а також виїхала під час відступу німецької армії в 1943 році до Німеччини. Винною вона себе ні в чому не визнала і на допитах заявила, що в період окупації вона, як дружина керівника підпільної організації в місті Миколаєві В.О. Корнева, була учасницею цієї організації та за завданням чоловіка виконувала різні доручення; зі слів В.О. Корнева їй відомо, що його зрадила М.С. Любченко²⁶.

До слідчої справи М.І. Дукарт додані зізнання Марії Любченко.

З архівно-карної справи М.С. Любченко відомо:

М.С. Любченко, 1898 року народження, уродженка міста Белгорода Курської губернії, росіянка, із родини торговців, за спеціальністю – лікар, була членом ВКП(б). До війни працювала лікарем у міській лікарні, з 17.08.1941 року до 13.03.1944 року проживала в окупованому Миколаєві. У березні 1944 року виїхала із Миколаєва до Німеччини разом з відступаючими німцями, проживала в Німеччині в місті Обершлезієн біля кордону з Польщею. Заарештована управлінням НКДБ по Миколаївській області 8 травня 1945 року і 9 травня 1945 року Військовим трибуналом військ НКВС у Миколаївській області засуджена до вищої міри покарання – розстрілу.

Вироком суду М.С. Любченко визнана винною в тому, що як член КПРС з липня 1941 року була залишена зі спецзавданням в тилу ворога в Миколаєві, але завдання не виконала – зрадила Батьківщину, з моменту окупації міста до 1944 року була секретним агентом «СД», перебувала на зв'язку у німецького слідчого Роллінга.

З червня 1942 року до січня 1944 року проводила активну зрадницьку роботу по відношенню до радянських патріотів. За її доносом було заарештовано до 30 учасників підпілля, багато з яких були розстріляні, у тому числі і В.О. Корнев²⁷.

Марія Любченко була добре знайома з родиною Дукартів. Влітку 1932 року Магда працювала піонервожатою в дитячому санаторії на Дачі № 19 в Миколаєві. М.С. Любченко, як лікар, теж працювала в цьому санаторії, де вони й познайомилися. Лікар-

ка М.С. Любченко була добре знайома і з Е.Й. Дукарт. У 1935–1936 роках вони разом працювали в Миколаївському туберкульозному санаторії. У 1939 році Е.Й. Дукарт перейшла на роботу до міської санітарної станції. Тут працювала й М.С. Любченко. 15 лютого 1942 року, в свій день народження, вона запросила до себе в гості Е.Й. Дукарт. Разом з Емілією Йосипівною прийшла і Магда зі своїм чоловіком – В.О. Корневим. Потім, в травні 1942 року, вже родина Дукартів запросила М.С. Любченко до себе в гості²⁸.

Влітку 1942 року на прохання Емілії Йосипівни лікарка Марія Любченко майже щодня відвідувала квартиру Дукартів з метою надання медичної допомоги Магдаліні, яка хворіла на туберкульоз легенів. З осені 1942 року, коли окупаційною владою було дано розпорядження про заборону російським лікарям лікувати німців, М.С. Любченко припинила бувати в домі Дукартів. Магду почав лікувати лікар Е. Вегнер²⁹.

У лютому 1943 року над групою В.О. Лягіна нависла загроза провалу. Особистий зв'язковий В.О. Лягіна – Г.Т. Гавриленко потрапив у облаву. Його мали відправити до Німеччини. Щоб врятувати Г.Т. Гавриленка і продовжити роботу групи, Віктор Олександрович звернувся до Марії Любченко з проханням надати Г.Т. Гавриленку фіктивну довідку про хворобу.

Згідно із протоколом допиту свідка Е.Й. Дукарт, що додається до архівно-карної справи М.І. Дукарт, Емілія Йосипівна прохала В.О. Корнева не звертатися по допомогу до М.С. Любченко, до якої відчувала недовіру. Але на всі її переконання Віктор Олександрович відповів, що не може не довіряти Марії Любченко. У В.О. Лягіна були відомості від самої М.С. Любченко, що місцеві партійні органи залишили її, як члена ВКП(б), для підпільної роботи в тилу ворога, і це дійсно було так. До того ж, вона мала авторитет серед простих миколаївців в окупованому місті через те, що постійно оформляла фіктивні медичні довідки людям, які бажали уникнути відправлення на примусові роботи до Німеччини.

Але розвідник не знав, що М.С. Любченко була завербована гестапо.

До того ж, на той час «СД» через свою агентуру та шляхом допитів окремих учасників підпілля, що знаходилися у катівнях гестапо, зібрили відомості, в результаті аналізу яких стало зрозуміло, що миколаївське підпілля очолює лєнінградець, інженер одного із суднобудівних заводів, були встановлені його прикмети. Гестапівці відібрали в інших каральних службах найперевіренішу агентуру. Начальник СД штурмбанфюрер Шпан забрав під своє керівництво і М.С. Любченко, якій теж було доручено завдання з пошуку керівника підпілля. Ще в 1942 році вона була завербована як секретний агент німецьких контррозвідувальних органів «Абверштелле».

Під час зустрічей на квартирі Дукартів Віктор Олександрович спочатку розповідав, що до Миколаєва він, як інженер, прибув у відрядження на завод, а потім став проводити з нею бесіди про її настрої до окупантів, познайомив з брошурою про битву під Сталінградом. За свідченням М.С. Любченко, вже у січні 1943 року вона знала від самого В.О. Корнева, що в Миколаїв він прибув зі спецзавданням, і була залучена розвідником до роботи проти німців³⁰.

Лікар погодилася надати довідку про тяжкий стан здоров'я зв'язкового В.О. Лягіна – Г.Т. Гавриленка, щоб таким чином врятувати його від відправлення на роботи

до Німеччини, і призначила час прийому пацієнта в лікарні. Водночас вона проінформувала своїх німецьких хазяїв про клопотання інженера В.О. Корнева. Коли 5 лютого 1943 року Григорій Гавриленко прийшов за обіцяним документом, на нього вже чекали гестапівці. Він був заарештований. Виявилось, що у зв'язкового з собою був пістолет і німці взяли його з речовими доказами. Доставивши в СД, затриманого відразу піддали катуванням. Того ж дня Віктор Олександрович був заарештований гестапо. За провалом зв'язкового відбулися арешти інших учасників оперативної групи. Так, значну роль у загибелі групи зіграла зрада лікарки М.С. Любченко.

Як розповіла Е.Й. Дукарт під час додаткової перевірки архівно-слідчої справи її доньки у 1966 році, наступного дня після арешту Віктора Лягіна гестапівці увірвалися у будинок Дукартів та провели обшук.

За свідченнями Емілії Йосипівни, Віктор Корнєв напередодні повернувся додому дуже стривоженим, сказав, що учинив неправильно, жалкував, що не послухався її поради не мати жодних справ з Марією Любченко. Потім вони сховали радіопередавач, перевірили всі папери у письмовому столі на наявність доказів підпільної діяльності проти окупантів. Домовилися, що у випадку арешту, Віктор Олександрович буде наполягати на тому, що Емілія Йосипівна та Магда не мають ніякого відношення до його роботи в тилу ворога, і знали про нього тільки те, що він, В.О. Корнєв – інженер із Ленінграда. Цієї версії мати та донька дотримувалися увесь час, поки СД вело слідство.

Після провалу організації кілька разів Магду викликали на виснажливі допити в гестапо, де в категоричній формі вона заявляла, що нічого не знала про підпільну діяльність свого чоловіка, дала згоду слідчому СД Роллінгу повідомляти йому про осіб, які будуть приходити на квартиру В.О. Корнева, але практично в цій частині нічого не робила, нікого із учасників резидентури не видала.

Після арешту резидента соратники керівника диверсійної групи, які залишилися на волі, Олександр Наумов та Пилип Комков робили спроби організувати йому втечу. У квітні 1943 року двічі на квартиру до Дукартів приходив Олександр Наумов, якому для здійснення цієї мети Емілія Йосипівна віддала золото, яке знаходилось на зберіганні у неї на квартирі, та револьвер Віктора Олександровича. Але всі зусилля виявилися марними. Гестапівці дізналися про ці наміри і перевели В.О. Лягіна на більш суворий режим утримання.

У 1943 році Магдалина Іванівна дійсно з матір'ю виїхала до Німеччини за наказом окупаційної влади.

У слідчій справі М.І. Дукарт як свідок була допитана мати – Емілія Йосипівна Дукарт. Вона підтвердила свідчення доньки і заявила, що в 1941 році за дорученням органів держбезпеки поселила у себе в квартирі керівника підпільної організації Миколаєва – В.О. Лягіна-Корнева, якого згодом зрадила лікарка М.С. Любченко. Вона підтвердила, що на другий день після арешту В.О. Корнева лікарка приходила до них додому, але Емілія Йосипівна назвала її зрадницею і в дім не пустила. Ці свідчення Е.Й. Дукарт підтвердила і на допиті 24 жовтня 1966 року, під час додаткової перевірки архівно-слідчої справи Магди Дукарт.

До слідчої справи М.І. Дукарт залучені копії показань свідків – М.Є. Беспалої, Г.А. Келем, З.К. Дзюрилової, Б.І. Воробйова, Л.І. Костенко, які зводяться до того, що

після арешту В.О. Корнева Магда Дукарт відмовлялася носити йому в тюрму продукти харчування, але яких-небудь даних про її ворожу діяльність в їх свідченнях немає. За свідченням самої М.І. Дукарт, до останніх днів життя Віктора Олександровича вони з матір'ю передавали йому у в'язницю через хатню робітницю продовольчі передачі³¹.

М.І. Дукарт у своїх свідченнях вказувала на те, що після арешту В.О. Корнева до неї на квартиру приходили якість жінки, начебто від В.О. Корнева, але вона їх не приймала, бо побоювалася провокацій СД. Допитані як свідки колишні учасники підпільної групи В.О. Лягіна – П.П. Луценко та М.В. Улезко характеризували М.І. Дукарт з позитивного боку, а також засвідчили, що В.О. Лягіна зрадила М.С. Любченко. Це підтверджують і свідчення М.С. Любченко про її зрадницьку діяльність, що також містяться у слідчій справі.

ікарт Лягину передає нас на
судачині. Тоді в їх квартирі
та дружини і маї Магдалини
там ще від Лягіна було відведено,
в домі була і Магдалина, но
и конкретне она займаєєє є не
моє. Лягин там ніколи не відокремлює
вирин, го он доконспірувати хотіло
в адрес Магдалини ніколи не
вних апасини не висловлює. С
на 13 февраля 1943 года "Корнев" -
Лягин В.А., 9-Улезко, Габриченко, Соколов
Коваленко были арестованы "СД"
и содержались сначала в здании
"Д", а затем были переведены в тюрьму.
В конце следствия нас всех поме-
стили в одну камеру, где Лягин
повескозал, го нас предає враг
Лягину, к которой но нунем
посил Габриченко с целью приобре-
сти справку и освобождения от
тюрем в Ермашию. Это подтвердил
и сам Габриченко. Лягин находєєє в
тюреме, имел несколько раз свиданья
с Дукарт Магдалиной; еще Лягину
он повеєєє, го передає ей на камеру
свои дорогие вещи и гоэто свободил,
Улезко

Свідчення М.В.Улезко

11 березня 1946 року заступник начальника відділу «А» Міністерства Держбезпеки СРСР направив запит особисто начальнику 4-го управління Міністерства Держбезпеки СРСР генерал-лейтенанту П.А. Судоплатову:

«СРОЧНО. СОВ. СЕКРЕТНО.

ЛИЧНО

НАЧАЛЬНИКУ 4 УПРАВЛЕНИЯ МИНИСТЕРСТВА ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ
СОЮЗА ССР

Генерал-лейтенанту

Тов. Судоплатову.

Во Внутренней тюрьме Министерства Госбезопасности СССР с 20 марта 1946 г. содержится временно-задержанная ДУКАРТ Магдалина Ивановна, числящаяся за 4 Управлением.

В связи с тем, что срок содержания ДУКАРТ, как временно-задержанной, истек, прошу, в соответствии с приказом НКГБ СССР № 00299-43 г., оформить ее арест или дать распоряжение об освобождении»³².

1 квітня 1946 року Магдалину Іванівну було заарештовано 4-им Управлінням МДБ СРСР за підозрою у зradі учасників резидентури МДБ СРСР, що діяла в тилу ворога.

А 4 квітня 1946 року М.І. Дукарт була обвинувачена у зradі Батьківщини за ст. 58. п. 1 «а» КК РРФСР.

16 квітня 1946 року у справі М.І. Дукарт з'явилась інша постанова, в якій підкреслювалось, що на допитах вона поводитись досить дивно, давала плутані, суперечливі показання, відмічалось, що в Томську деякий час перебувала під наглядом лікарів-психіатрів.

На підставі цього було вирішено: «Обвиняемую Дукарт Магдалину Ивановну подвергнуть судебно-медицинской экспертизе при Бутырской тюрьме МВД СССР на предмет определения степени вменяемости».

17 квітня 1946 року слідство у справі М.І. Дукарт було зупинено. 22 травня 1946 року зроблено висновок про необхідність відправлення М.І. Дукарт на примусове лікування під наглядом до спеціалізованої Казанської психіатричної лікарні МВС СРСР до моменту її одужання та додаткового огляду через 5–6 місяців.

Емілія Йосипівна намагалася дізнатися про долю Магди, писала листи до Москви, Казані. Тільки у травні 1952 року із Казані надійшло повідомлення про смерть М.І. Дукарт: «Померла 19 травня 1952 року».

У 1966 році було проведено додаткове розслідування справи М.І. Дукарт. Слідством встановлено, що М.І. Дукарт та Е.Й. Дукарт під час тимчасової окупації німцями Миколаєва були учасниками підпільної диверсійно-розвідувальної групи В.О. Лягіна-Корнева. Передопитані свідки П.П. Луценко, М.В. Улезко, Б. Воробйов та Г.А. Келем, як і в 1946 році, жодного факту зрадницької або ворожої діяльності з боку М.І. Дукарт не назвали.

За цих обставин додаткове слідство дійшло висновку, що М.І. Дукарт в 1946 році була засуджена необґрунтовано.

10 грудня 1966 року М.І. Дукарт була реабілітована за відсутністю складу злочину (посмертно)³³.

26 червня 1967 року Указом Президії Верховної Ради УРСР Е.Й. Дукарт та М.І. Дукарт були нагороджені медалями «За бойові заслуги».

3 травня 1979 року Емілія Йосипівна Дукарт померла в Караганді, переживши свою молодшу доньку на 27 років.

Ще одна активна учасниця диверсійно-розвідувальної групи В.О. Лягіна – Олена Василівна Полохова, 1908 року народження, українка, уродженка Миколаєва. До війни працювала діловодом на будівництві житлових будинків в інженерному відділі Миколаївського воєнного порту. Вона за дорученням розвідника на конспіративній квартирі по вул. Рибна, 12 (нині – Чкалова), зберігала зброю, вибухівку, продовольство для членів диверсійно-розвідувальної групи в період тимчасової окупації Миколаєва німцями. За участь у підпільній організації 11 лютого 1943 року заарештована німецькою спецслужбою СД. Після визволення Миколаєва 23 жовтня 1944 року заарештована УНКДБ по Миколаївській області за обвинуваченням у зраді Батьківщині.

Зі слів самої Олени Василівни під час слідства в жовтні 1944 року, вона з 1933 року співпрацювала з миколаївськими органами НКВС. До 1937 року під псевдонімом «Адоліна» перебувала на зв'язку у Миколаївського міського управління НКВС, а з 1938 року, після створення Миколаївської області, стала таємним агентом обласного Управління НКВС. 28 червня 1941 року О.В. Полохову було викликано на бесіду з капітаном держбезпеки В.В. Шуваловим, співробітником УНКВС по Миколаївській області. Під час зустрічі їй було запропоновано залишитися для підпільної роботи в тилу німців на випадок тимчасової окупації Миколаєва. Отримавши згоду, капітан В.В. Шувалов взяв від О.В. Полохової підписку такого змісту: «Я, Полохова Елена Васильевна, даю настоящую расписку капитану Госбезопасности Шувалову Василию Васильевичу в том, что обязуюсь оставаться в тылу врага, выполнять указания руководящих лиц по паролю «Зефира» и отклику «Норд» вплоть до совершения террористического акта. За нарушение взятых на себя обязательств я предупреждена об ответственности по всей строгости существующих в СССР законов»³⁴.

Під документом жінка поставила свій підпис за присвоєний їй псевдонім «Зефіра». Під час бесіди капітан В.В. Шувалов пояснив Олені Василівні, що у разі окупації міста, вона отримає продукти харчування і буде відпускати продукти особам, які приходитимуть на квартиру за обумовленим паролем та відгуком, що й було здійснено. Він також попередив, що у майбутньому в тилу ворога Олена Полохова може використовувати, коли буде необхідно, свого чоловіка Віктора Полохова³⁵.

7 серпня 1941 року для подальшого продовольчого забезпечення залишеної у підпіллі групи на квартиру Полохових були доставлені машиною продукти: 5 лантухів борошна, 2 мішки цукру, 2 ящики рибних консервів, два ящики солі, 10 літрів спирту³⁶.

Олена Полохова була знайома з Магдою Дукарт з дитинства, відколи вони разом відпочивали під час літніх канікул у дитячому санаторії. Через переїзд Магдаліни перед війною до Ленінграда їх стосунки припинилися. Полохова дізналася, що Магда повернулася до Миколаєва в червні 1941 року, коли вже розпочалася Велика Вітчизняна війна. Після приходу німців в місто вони вперше зустрілися на квартирі спільного знайомого О.І. Ратнера, сім'я якого проживала з Дукартами в одному будинку по

вул. Шевченка, 61. Олена звернулася до Магдалини Дукарт з проханням допомогти забрати речі чоловіка, які залишилися на його квартирі. Магда, як німкеня, мала можливість звернутися до окупаційних властей і допомогти у вирішенні цього питання.

Потім вони кілька разів зустрічалися на вулиці. Під час таких зустрічей Магда розповіла Олені Полоховій, що на початку війни вийшла заміж за інженера Віктора Корнева, з яким вони випадково познайомилися влітку 1941 року в поїзді по дорозі з Ленінграда до Миколаєва. Магда дала йому свою адресу в Миколаєві. А потім, коли Віктор приїхав у відрядження до Миколаєва, зупинився у них на квартирі і невдовзі вони одружилися. Так, вперше Олена почула про В.О. Корнева³⁷. Наприкінці вересня 1941 року О.В. Полохова зустрілася з Г.Т. Гавриленком, зв'язковим В.О. Лягіна, коли Григорій прийшов до неї на квартиру і замість пароля назвав відгук,

Олена Василівна зрозуміла, як він хвилюється під час першої зустрічі, переплутавши пароль. Вона видала Г.Т. Гавриленку консерви та цукор.

Потім він знову прийшов за продуктами і вже назвав справжній пароль. Зв'язок О.В. Полохова підтримувала тільки з Григорієм Гавриленком. З іншими членами групи вона не спілкувалася. У березні 1943 року, коли продовольчі запаси скінчилися, Г.Т. Гавриленко приніс на квартиру до Олени на зберігання два пакунки з вибухівкою, яку брав при потребі.

Влітку 1942 року під час зустрічі на вулиці Г.Т. Гавриленко познайомив Олену з Олександром Сидорчуком, головним виконавцем диверсій на німецьких об'єктах, які здійснила група В.О. Лягіна в окупованому Миколаєві. Через кілька днів вона отримала від Григорія Гавриленка завдання – прийти в Каштановий сквер по вулиці Радянській, навпроти будинку, де проживав О.П. Сидорчук, та отримати від нього дві гранати, пару колб із порошками і пляшку з кислотою. Все це вона принесла Г.Т. Гавриленку, який відвіз вибухівку в село Явкіне³⁸.

Потім, вже після загибелі Олександра Сидорчука у листопаді 1943 року, Олександр Ніколаєв (О.М. Наумов) приніс Олені на явочну квартиру дві гранати на зберігання. Вона також отримувала вибухівку від Григорія Гавриленка та Олександра Ніколаєва на конспіративних квартирах Філатової та Севастьянова. О.В. Полохова переховувала гранати у себе вдома, а потім відносила підпільникам для диверсійної діяльності.

Олена Василівна знала про основні диверсії групи В.О. Корнева від самого Григорія Гавриленка, який був відвертий з нею та її чоловіком. Коли у травні 1942 року В.О. Корневим було підготовлено групу підпільників, яку переправили в Чорний ліс Кіровоградської області для зв'язку з партизанами, Олена Полохова забезпечила їх продовольством та тютюном. Після невдалої спроби з'єднатися з партизанським загonom Г.Т. Гавриленко більше місяця проживав на квартирі Полохових. Неодноразово під надійним дахом на явочній квартирі О.В. Полохової проживав і Олександр Ніколаєв³⁹.

Крім того, Олена Полохова разом зі своїм чоловіком розповсюджувала листівки за підписом «Центр», які приносив до них на квартиру Г.Т. Гавриленко.

Під час окупації О.В. Полохова була пов'язана з полковником румунської жандармерії Міндреску та головним інженером-механіком вантажного пароплава «Девін» – Людвігом Бехером.

За завданням В.О. Корнева, з осені 1941-го до січня 1942 року, Олена Василівна допомагала полковнику румунської жандармерії Міндреску, який займався постачанням продовольства для своєї частини: збувала на ринку у великій кількості борошно, олію, цукор, мило, горілку, тютюн, пальне, таким чином підриваючи постачання румунської армії.

За словами О.В. Полохової, В.О. Корнєв планував навесні 1943 року здійснити диверсію на пароплаві «Девін», який курсував між Вознесенськом та Миколаєвом та перевозив зернопродукти на Миколаївський елеватор. Для здійснення диверсії необхідно було пронести вибухівку на борт судна. З цією метою Олена за завданням керівника групи знайомиться з головним механіком пароплава Людвігом Бехером. Той часто запрошує Олену на судно. Вона має можливість бути в машинному відділенні, яке не раз показував Бехер, вихваляючись порядком та справністю механізмів.

Але арешт німцями В.О. Корнева змінив ці плани⁴⁰.

11 лютого 1943 року службою СД була заарештована і сама О.В. Полохова. Людвіг Бехер зіграв певну роль у пом'якшенні становища Олени Полохової під час її перебування у в'язниці. Повернувшись до Миколаєва у березні 1943 року і дізнавшись про арешт Олени, він звернувся до слідчого СД Роллінга з клопотанням про звільнення жінки. Роллінг одразу ухопився за Л. Бехера, розраховуючи отримати нову інформацію про О.В. Полохову. Л. Бехер, як член націонал-соціалістичної партії, до показань якого була довіра з боку німецького слідчого, засвідчив, що О.В. Полохова походить із дворянської родини, дочка морського офіцера, ніколи політичними розмовами не займалася, бо любить царський режим⁴¹.

На допити слідчий СД Роллінг викликав Олену лише два рази. Перша очна ставка була з Борисом Молчановим, друга – з Григорієм Гавриленком. Учасники підпільної організації Б.І. Молчанов та Г.І. Пономаренко були заарештовані в один день з Оленою.

Під час очної ставки з Г.Т. Гавриленком вона побачила, що Григорій був повзрячому катований. Побачивши Олену Полохову, він привітався з нею, а потім сказав, що треба говорити всю правду, бо все вже скінчено.

Потім на очній ставці Г.Т. Гавриленко показав, що знає її, як учасницю підпільної організації та як хазяйку явочної квартири, він приходив до неї за паролем «Зефіра», відгук «Норд», який йому передав Віктор Корнєв. Крім того, він показав, що особисто приніс на квартиру Олени Полохової радіопередавач та гранату, які були знайдені співробітниками СД під час її арешту та обшуку. Таким чином, вона була вимушена підтвердити показання Г.Т. Гавриленка і в свою чергу зізналася, що у 1941 році перед самим відходом частин Червоної Армії з Миколаєва була залишена для підпільної роботи⁴².

Вже після визволення Миколаєва Олена Полохова, будучи заарештованою УНКДБ по Миколаївській області 23 жовтня 1944 року за обвинуваченням у зраді Батьківщини, так розповідала радянському слідчому про ті трагічні події:

«Вопрос: Будучи арестована и разоблачена «СД» в своей деятельности, в чем Вы конкретно признались перед фашистским следователем?

Ответ: Находясь под стражей в «СД», я созналась в том, что при отходе Красной Армии я была под подпиской оставлена в г. Николаеве для подрывной работы в не-

мецком тылу, заключаючоїся в том, що я повинна була оказувати прийом і содейство советским людям, являючимся ко мне по паролю «Зефира».

2. В том, что хранила обнаруженные у меня в доме при обыске радиоприемник-передатчик и гранату.

3. Созналась в том, что приняла по паролю советского работника – подпольщика Гавриленка Григория Тарасовича, которому помогала материально и была вообще с ним связана.

Вопрос: Представитель Николаевского УНКВД Шувалов В.В., отбирая от Вас подписку о работе в тылу у противника, предупредил по всей строгости законов СССР сохранять государственную тайну. Как Вы поступили в данном случае перед «СД»?

Ответ: Рассказав на следствии в «СД» о подписке, обязующей меня, как лица, оставленной в тылу у немцев для подрывной работы и называя условный пароль и отзыв, я разгласила государственную тайну, вынужденная признаться после очной ставки с подпольщиком Гавриленко Григорием Тарасовичем.

Вопрос: Разглашая порученную Вам государственную тайну, какое преступление совершили Вы перед Советской властью?

Ответ: Я совершила большое преступление перед Советской властью»⁴³.

Після допиту, який відбувся 3 листопада 1944 року, слідчий ознайомив О.В. Полохову з постановою із обвинуваченням у зраді Батьківщини: «[...] Рассмотрев следственный материал по делу № 1755, и приняв во внимание, что Полохова Елена Васильевна достаточно изобличена в том, что является тайным агентом немецких контрразведывательных органов «СД» и по заданию «СД» предала советское подполье, организацию «Николаевский центр». [...] Призналась в участии в организации, выдала «СД» ряд лиц из числа руководящего состава подпольной организации, в результате 7 человек органами «СД» было расстреляно и 3 человека увезено в Германию, а Полохова под стражей была освобождена при наличии полного признания перед «СД» о своей подрывной работе против немецко-фашистских оккупантов и направлена органами «СД» на работу в лагерь на станции Грейгово»⁴⁴.

Однак, як витікає з протоколу допиту, Олена Василівна не визнала себе винною за пред'явленою їй статтею 54-1 «а» КК УРСР і дала пояснення, що таємним агентом «СД» вона не була, членів підпілля не виказувала. Була знайома та підтримувала зв'язок з підпільниками через Григорія Гавриленка, з яким їй було влаштовано слідчим «СД» очну ставку.

Олена Василівна заявила, що нікого з членів підпільної організації не видавала. Вона вказала, що підпільників видала лікар 2-ї міської лікарні Марія Любченко, яка була агентом СД.

Марія Любченко, за свідченнями О.В. Полохової, була заарештована СД в червні 1942 року, сиділа в тюрмі місяць. За її справою були заарештовані кілька людей, в тому числі і лікар-військовополонений Федір Юхимович Реснін. Патріотів, яких видала М.С. Любченко, розстріляли, а Ф.Ю. Ресніна відправили до концтабору в селище Грейгове відбувати покарання. 16 березня 1943 року німці розстріляли Ф.Ю. Ресніна на очах у в'язнів за організацію повстання у таборі. Він мав свою групу, до якої входили кілька в'язнів та поліцей Ключановський. Всі вони були розстріляні через

зраду так званого Голуба, який невдовзі був звільнений з табору. М.С. Любченко також вийшла на волю.

Марія Любченко, зі слів О.В. Полохової, була популярною серед робітників. Після звільнення із СД вона стала оформляти медичні довідки, які давали людям можливість уникнути відправлення до Німеччини. Щоб запобігти вивозу свого зв'язкового до Німеччини, Віктор Корнев став шукати можливість отримати довідку про захворювання Г.Т. Гавриленка на туберкульоз. М.С. Любченко погодилася допомогти.

Згідно з показаннями слідчому відділу УНКДБ по Миколаївській області Олени Полохової на допиті у 1944 році, з цією метою наприкінці січня 1943 року Григорій був відправлений на квартиру до М.С. Любченко для особистого знайомства.

3 лютого 1943 року Григорій Гавриленко приніс Олені записку, в якій М.С. Любченко звертається до лікаря С.С. Єлеонського зайти до неї на квартиру до початку роботи в лікарні, бо вона захворіла. Г.Т. Гавриленко сказав Олені, що так необхідно для оформлення документа.

О.В. Полохова

На той час, із грудня 1942 до січня 1943 року, Григорій Гавриленко проживав у О.В. Полохової через те, що на його квартирі мешкав Олександр Наумов, якому після арешту тещі – Катерини Корінь, не можна було з'являтися до власної домівки. 2-4 лютого 1943 року Григорій ночував у Полохових. Він сказав, що з 5 лютого проживатиме на конспіративній квартирі Галлини Келем, вдови О.П. Сидорчука.

На запитання Олени, як склалося з оформленням медичної довідки, Григорій Гавриленко відповів, що отримає її у М.С. Любченко вдома.

На квартирі у М.С. Любченко 5 лютого 1943 року Григорій Гавриленко був заарештований СД. Того ж дня був заарештований органами «СД» і другий учасник організації В.О. Корнев, але де саме його заарештували, Олена Полохова не знала⁴⁵.

Не знала Олена Полохова і про арешт Григорія. Занепокоєна відсутністю зв'язкового, вона пішла до нього на роботу. За домовленістю, у випадку небезпеки на воротах повинен бути намальований крейдою хрест. Проте умовного знаку не було.

11 лютого 1943 року вона попросила підпільницю А.М. Філатову зайти до майстерні, де працював Григорій, та запитати про нього. Жінка повинна була сказати, що прийшла за годинником, який їй пообіцяв відремонтувати Гриша. А.М. Філатова повернулася і розповіла, що Гришу в майстернях не знайшла і там їй відповіли, що він пішов на обід. Олена Полохова заспокоїлася. Увечері, 11 лютого 1943 року, о 19-й годині, коли вона повернулася додому, двері були зачинені, їй ніхто не відчинив.

Вона почала настирливо стукати, двері тихо відчинилися, а там на неї вже чекали гестапівці. Її ввели до кімнати, де вже був проведений обшук, знайдено рацію з румунського катера, що ремонтувався на заводі. Її дістав В.О. Корнев та через заводську стіну перекинув Г.Т. Гавриленку, а той приніс Олені на зберігання з метою подальшого використання для зв'язку з фронтом. Під час обшуку у письмовому столі також була знайдена граната. Запал до неї був схований у швейній машинці, і чоловік та племінниця знали, що через це користуватися нею не можна [46].

О.В. Полохову привезли до СД. 12 лютого 1943 року, о пів на восьму ранку, розпочався допит. Спочатку Олена все заперечувала, казала, що рацію придбала для спекуляції, якою займалася з Міндреску, а гранату, можливо, хтось підкинув. Слідчий відповів, що всі свідчення Олени неправдиві. Після цього ввели на допит Бориса Молчанова, радиста групи В.О. Корнева.

На запитання слідчого: «Ти приніс рацію?» Борис відповів: «Ні, Гриша». Потім привели Григорія Гавриленка. Під час очної ставки з Г.Т. Гавриленком вона помітила, що у Григорія був величезний синець під оком. Побачивши Полохову, він привітався: «Добрий день, Олено Василівно! Все скінчено, говоріть тільки правду».

На запитання слідчого Роллінга, хто приніс О.В. Полоховій рацію та гранату, Григорій відповів, що це зробив він.

«Ну, і як вона, охоче прийняла від тебе рацію та гранату?», – продовжував допитуватись слідчий.

Григорій відповідав, що Олена плакала, вмовляла його забрати принесені речі, але він погрозами змусив жінку залишити рацію та зброю на квартирі. На запитання: «У кого ти взяв ці речі?», – Г.Т. Гавриленко відповів: «У Віктора Корнева». Григорій також сказав, що цими днями він повинен був забрати рацію з квартири О.В. Полохової.

Олена зрозуміла, що у своїх показах вона повинна дотримуватися версії, яку їй підказував Гриша.

Г.Т. Гавриленка вивели до сусідньої кімнати. А Олену Василівну почали допитувати знову. До кімнати увійшли чотири чоловіки, в руках у них були довгі батоги. Роллінг закричав: «Ну, будеш говорити правду?».

Жінка з острахом відповіла: «Буду». «Знімай шубу», – сказав слідчий. Олена зняла. На середину кімнати поставили стілець. Слідчий сказав: «Ну, кому ти давала клятву?». Вона відповіла: «Нікому». Потім заплакала і сказала, що вона нещасна жінка. Походить з дворянського роду, донька морського офіцера, який загинув у 1915 році, що вона переслідувалась радянською владою і сиділа два рази у радянській тюрмі як політично неблагонадійна.

На запитання, чому вона бореться проти німців, – Олена відповіла, що її втягнули у цю справу.

Потім слідчий почав розпитувати: «Ну, як ти потрапила в оточення більшовицьких бандитів, ким ти була залишена і чому?». Олена, продовжуючи грати роль переслідуваної, розповіла, що була викликана до особливого відділу НКВС та дала розписку під загрозою розстрілу у разі відмови співробітничати. До її обов'язків входило надавати допомогу та продовольство людям, які звернуться до неї під час окупації. Такою людиною виявився Г.Т. Гавриленко. Ні з ким більше вона не спілкувалася, не була знайома і нікого не знала. Рацію та гранату Григорій силоміць змусив сховати на квартирі, погрожуючи вбити її. Вона також показала, що з Міндреску та Бехером вони займалися спекуляцією, ніяких політичних розмов не вели. Допит було закінчено. Олену відправили до одиночної камери, а на допит завели знову Григорія Гавриленка. Більше Гришу вона не бачила. За припущеннями Олени Василівни, очевидно, її свідчення збіглися із зізнаннями Г.Т. Гавриленка, тому на допити її більше не викликали⁴⁸.

В СД під охороною вона перебувала з 11 лютого до 1 квітня 1943 року, поки тривало слідство. Потім до 9 квітня перебувала у міській в'язниці, як кримінальний в'язень.

У тюрмі Олену поставили на роботу – розносити в'язням продовольчі передачі від родичів. Так вона познайомилася з В.О. Корневим, який на неї справив враження сильного, вольового, мужнього та дбайливого чоловіка. Віктор Олександрович у в'язниці піклувався про своїх товаришів: отримавши продовольчі передачі від Магди Дукарт, він спочатку розподілить продукти між в'язнями, а потім вже частку залишить собі.

З 20 травня до 30 червня 1943 року утримувалася в СД і з 30 червня до 11 липня – у в'язниці, а з 11 липня 1943 до 17 лютого 1944 року Олена перебувала в концтаборі на залізничній станції Грейгове, де утримувалися військовополонені та політичні в'язні – учасники міського підпілля.

Вже в Грейгівському таборі від І.Н. Коваленка, члена групи В.О. Корнева, заарештованого німцями за показаннями Г.Т. Гавриленка, вона дізналася, що у в'язниці Віктор Корнев намагався покінчити життя самогубством, перерізавши собі вени лезом бритви. Хтось із співкамерників сповістив охорону і В.О. Корнева врятували. Також Іван Коваленко розповів, що у німців на Гришу та Віктора Олександровича не було ніяких доказів. І якби він протримався один день і не став давати свідчень, їх би випустили з СД. Григорія піддали тортурам на всяк випадок. Коли Гриші заклали пальці між дверима, він не витримав страшного болю й зізнався. В результаті того ж дня, 5 лютого 1943 року, по дорозі з заводу, коли В.О. Корнев намагався втекти, його затримали та доправили до СД.

Далі події розгорталися таким чином. 11 лютого вже о 17-й годині німці заарештували Б.І. Молчанова та Г.І. Пономаренка, а о 19-й – була заарештована сама Олена Полохова. 13 лютого Г.Т. Гавриленко з перекладачем та слідчим СД їздили по квартирах учасників диверсійної групи. Були заарештовані М.В. Улезко, І.Н. Коваленко, І.Є. Соломін, О.В. Соколов⁴⁹.

Олена Полохова, вже будучи заарештована УНКДБ по Миколаївській області у жовтні 1944 року за обвинуваченням у зраді Батьківщини, так розповідала радянському слідчому про ті трагічні події:

«Сначала мы были осуждены – Г.Т. Гавриленко, В.О. Корнев и я – до конца войны, остальные товарищи получили маленькие сроки – от 3-х месяцев до года. Потому что создано было впечатление, что всех выдали, и когда 13 мая 1943 года случайно попался на криминалке завербованный Андреев, тут все полетело вверх тормашками, и Г.Т. Гавриленко, В.А. Корнев и А.В. Соколов были приговорены к расстрелу, меня – к году, а И.Н. Коваленко, Н.В. Улезко и И.Е. Соломин – не знаю на сколько, а З.К. Дзюрилова – на 6 месяцев, но просидела до 21 февраля 1943 года.

13 мая Г.Т. Гавриленко был вызван на допрос вместе с В.А. Остафейчук, и когда они вошли, то он успел сказать, чтобы я не волновалась, что пока ничего страшного нет, его вызвали, но человек от него отказался, и что если им удастся спастись самим, то меня они выгородят. После опять вызвали на допрос В.А. Корнева, Г.Т. Гавриленка и П.Я. Зашука и назад привели со связанными руками и посадили в смертную 4-ю камеру»⁵⁰.

А далі, як згадувала О.В. Полохова, 20 травня 1943 року о п'ятій годині ранку під посиленням конвоєм їх відправили в СД, де розмістили у камері смертників. 28 травня 1943 року в'язням зачитали вирок. До смертної кари були засуджені В.О. Корнев, Г.Т. Гавриленко та О.В. Соколов. 29 травня 1943 року о 7-й ранку вивезли на розстріл О.В. Соколова.

О.В. Полохова

3 червня 1943 року усіх затриманих підпільників із СД відправили в тюрму. А 11 червня О.В. Полохову, З.К. Дзюрилову, І.Н. Коваленка, М.В. Улезка, І.Є. Соломіна вивезли до Грейгівського концтабору. В.О. Корнев залишився в СД в 3-й камері смертників, а Г.Т. Гавриленко – в 4-й смертній камері⁵¹.

На той час комендантом в'язниці був Йоган Шехтерле, німець із Новоросійська, який до війни працював на винзаводі «Абрау-Дюрсо». У період окупації служив у СД та був переведений до Миколаєва комендантом тюрми.

Він поблажливо ставився до в'язнів: дозволяв курити, отримувати продуктові передачі, влаштовував побачення з рідними без дозволу СД. Йоган Шехтерле не робив обмежень у використанні в'язнів на роботах за межами в'язниці, випускав за ворота навіть тих, кому СД забороняло, в тому числі й В.О. Корнева, П.Я. Защука та Г.Т. Гавриленка.

Такою слушною нагодою вирішили скористатися Олександр Наумов та Пилип Комков, які залишалися на волі і шукали можливості для визволення розвідника з неволі. Але через втечу двох в'язнів режим у тюрмі було посилено. «Осуществлению этих планов, – згадувала О.В. Полохова, – помешал побег двух заключенных, сначала убежал Синий, потом Гнездилов Виталий, подросток 14 лет. И когда выехали представители «СД» и среди них был заместитель шефа «СД» Кальберг, и увидев здесь работающих В.А. Корнева и Г.Т. Гавриленка, запретил им выход на работу. А Шехтерле закатили выговор за допуск таких лиц на работу за стены тюрьмы»⁵².

У тюрмі особливою повагою серед в'язнів користувалася лікар В.О. Остафейчук. Вона врятувала багатьох в'язнів, надаючи їм медичну допомогу, ставила фальшиві діагнози, організувала доступ ліків до в'язниці, домоглася дозволу виписувати рецепти та вручати їх родичам хворих або вписувала необхідні ліки для тих, хто не мав рідних, у чужі рецепти.

17 березня 1944 року до миколаївської в'язниці німці пригнали ешелон зі 140 в'язнями з Грейгівського концтабору для відправлення етапом до Німеччини. Почалося сортування прибулих: кого – на розстріл, кого – на етап. Удаючи себе хворою, наступного дня О.В. Полохова потрапила на прийом до лікарки В.О. Остафейчук і стала благати Віру Олександрівну допомогти вийти з тюрми. Лікар відповіла, що спробує, але поки не може пообіцяти нічого конкретного. Вона почала лікувати Олену таблетками, від яких відкрилася кровотеча. На підставі цього Віра Остафейчук налягла на тому, щоб Олену Полохову перевели до міської лікарні, взявши обіцянку не підводити її та не намагатися втекти, бо ручилася за Олену головою.

Ще Віра Олександрівна запропонувала Олені, щоб її чоловік, Віктор Полохов, звернувся до тюремного писаря і спробував за хабар домовитися викреслити її прізвище зі списків в'язнів. Писар погодився це зробити за 3000 марок, і вона залишила-

ся в міській лікарні до 28 березня 1944 року до приходу радянських військ⁵³.

Після визволення Миколаєва 23 жовтня 1944 року О.В. Полохова була заарештована УНКДБ по Миколаївській області за обвинуваченням у зраді Батьківщини.

Із витягу з протоколу № 7 Особливої Наради при Наркоматі внутрішніх справ СРСР від 2 лютого 1945 року:

«СЛУШАЛИ:

Дело №-1755 УНКГБ Николаевской области, по обвинению Полоховой Елены Васильевны, 1908 г. р., родилась гор. Николаев, украинка, гражданка СССР, обвиняется по статье 54-1 «а» УК УССР.

ПОСТАНОВИЛИ:

Полохову Елену Васильевну, за измену Родине – заключить в исправительно-трудовой лагерь сроком на ВОСЕМЬ лет, считая с 23 октября 1944 г.»⁵⁴.

Неодноразово О.В. Полохова надсилала з Магадана скарги до Міністерства Внутрішніх Справ з приводу необґрунтованого та несправедливого обвинувачення у зраді Батьківщини.

Визначенням Військового трибуналу Одеського Військового округу Полоховій Олені Василівні було оголошено про її реабілітацію 20 жовтня 1956 року.

1. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). – Ф. Р. 10. – Оп.1. – Спр. 221. – Арк. 11.
2. Там само. – Арк. 19.
3. Там само. – Арк. 150.
4. Там само. – Арк. 66.
5. ДАМО. – Ф. Р. 7. – Оп. 89. – Спр. 120. – Арк. 8.
6. Там само. – Арк. 16.
7. Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Спр. 99607. – Т. 8. – Літерна справа № 46. – Арк. 48–53.
8. Там само. – Арк. 51.
9. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп.2. – Спр. 1837. – Арк. 26.
10. Миколаївський обласний краєзнавчий музей. – Ф. – Д-17906.
11. ДАМО. – Ф. Р. 10. – Оп.1. – Спр. 221. – Арк. 28.
12. Там само. – Арк. 19.
13. Там само. – Арк. 27–28.
14. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 1837. – Арк. 20.
15. Там само. – Арк. 27.
16. Там само. – Арк. 29.
17. Там само. – Арк. 28.
18. Там само. – Арк. 27.
19. Там само. – Арк. 30.
20. Там само. – Арк. 8.
21. Там само. – Арк. 25.
22. Там само. – Арк. 30–31.
23. Там само. – Арк. 25.
24. Там само. – Арк. 9.
25. Там само. – Арк.140.
26. Там само. – Арк. 144.

27. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 1837. – Арк. 103.
28. Там само. – Арк. 104.
29. Там само. – Арк. 106.
30. Там само. – Арк. 104.
31. Там само. – Арк. 84.
32. Там само. – Арк. 30–31.
33. Там само. – Арк. 198.
34. ДАМО. – Ф. Р. 10. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 26.
35. Там само. – Арк. 30
36. Там само. – Арк. 32.
37. Там само. – Арк. 55.
38. Там само. – Арк. 56.
39. Там само. – Арк. 57–58.
40. Там само. – Арк. 69–70.
41. Там само. – Арк. 72–73.
42. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3864 – Арк. 33.
43. Там само. – Арк. 30–31.
44. Там само. – Арк. 37.
45. Там само. – Арк. 42.
46. Там само. – Арк. 50.
47. Там само. – Арк. 67.
48. Там само. – Арк. 76.
49. Там само. – Арк. 80.
50. Там само. – Арк. 62.
52. Там само. – Арк. 112.
53. Там само. – Арк. 137.
54. Там само. – Арк. 66.

БЕЗ ПРАВА НА ПОВЕРНЕННЯ

На початку 1930-х років під час проведення масової кампанії боротьби зі «шкідниками» у промисловості і на транспорті в СРСР були створені перші спецтюрми, в яких розміщувалися наукові установи та особливі конструкторські бюро, що займалися розробкою та впровадженням у виробництво нових зразків зброї та військової техніки.

Ці контори з використання рабської інтелектуальної праці, які в народі ще називали – «шарашками», Й. Сталіну запропонував створити голова ОДПУ В. Менжинський. Безпосередньо їх роботою опікувалося Економічне управління ОДПУ-НКВС, яке у 1931–1936 рр. очолював комісар 2-го рангу Лев Миронов. Він був відомий як неперевершений майстер фальшування кримінальних справ, за результатами яких академіки, доктори наук, талановиті конструктори, інженери і робітники враз перетворювалися у «шкідників», «шпигунів», «диверсантів», «терористів», одягали тюремні роби, щоб заповнити необхідні вакансії у «шарашках».

Серед тих, кому довелося сповна випробувати багатий арсенал брудних методів, які роками відточувало НКВС, були не лише радянські громадяни, але й іноземці. Одним з найбільш відомих в'язнів «шарашек» був швейцарець Ульріх Келлер, багато подробиць з життя якого містить архівно-кримінальна справа, що знаходиться на зберіганні у державному архіві Служби безпеки України в Миколаєві.

Ульріх Келлер народився 20 серпня 1899 року в м. Вінтертур (Швейцарія). У 1920 р. по завершенні навчання в політехнічному інституті м. Цюріха отримав фах інженера-механіка. Протягом 67 днів перебував на дійсній військовій службі в артилерійській частині і отримав звання унтер-офіцера, а потім щорічно проходив двотижневі військові збори¹.

У себе на батьківщині Келлер працював інженером-конструктором в одній з найвідоміших у світі фірм з виробництва дизельних двигунів для морських суден – *Зульцер*, головне підприємство, якої знаходилося у його рідному Вінтертурі, а офіс правління – у німецькому Людвігсгафені². Під час службових відряджень побував у США, багатьох країнах Європи та Африки.

21 серня 1936 р. він прибув до Миколаєва для роботи за контрактом на заводі ім. А. Марті, замінивши свого співвітчизника Брюнгера. По завершенні наладки та випробування дизельних двигунів, що були придбані у фірми Зульцер і встановлені на комерційному судні «Донбас», він мав повернутися на батьківщину. Але цього не сталося.

30 жовтня 1936 р. на одній з центральних вулиць міста його затримали співробітники міліції за участь у конфлікті з агресивно налаштованим нетверезим громадянином. У найближчому райвідділі, куди його доставили, під час обшуку в кишені піджака у нього були виявлені документи з даними про стан робочої сили на заводі ім. А. Марті:

1. Діаграма, на якій вказано кількість працюючих в дизельному цеху з диференціацією по розрядам, спеціальностям і зарплаті.

2. Таблиця, у якій позначені основні спеціальності, кваліфікація і розряди працівників заводу.

3. Записка про загальну чисельність інженерно-технічного і адміністративного складу заводу³.

Того ж дня в номері готелю «Лондонський», у якому проживав У. Келлер, співробітники Миколаївського міськвідділу НКВС Зайденберг і Батанов провели обшук, після чого швейцарський інженер був заарештований.

Про важливість і значення цієї події, свідчить той факт, що в операції із затримання Ульріха Келлера особисто приймали участь заступник начальника Управління НКВС по Одеській області майор держбезпеки Лєвоцький та начальник Економічного відділу УНКВС капітан держбезпеки Єдвабник.

Виявлені у Келлера документи були направлені на завод ім. А. Марті для проведення експертизи. За два дні директор заводу Степанов повідомив: «[...]Вказані у документах дані про те, що на заводі працює – 15000 чол., а співвідношення чисельності адміністративно-технічного складу щодо загальної чисельності робітників становить – 23,8%, є цілком таємними. В основному вони реально відображають кількісний та якісний склад робочої сили на заводі. За даними таблиці, в якій позначені загальна чисельність працюючих з розподілом на розряди, можна зробити висновок про виробничі потужності заводу А. Марті⁴».

2 листопада Ульріху Келлеру було пред'явлено звинувачення у шпигунстві на користь Німеччини у справі, яка, як виявилось, була порушена ще 12 жовтня.

Свої підозри щодо протиправної діяльності швейцарського інженера виклали у письмовій формі працівники заводу ім. А. Марті. Так, технік І. Корнєв, який познайомився з У. Келлером через офіціанта ресторану В.М. Меєровича і добре володів німецькою мовою, показав: «Під час другої зустрічі У. Келлер запитав у мене, де можна дістати план Миколаєва, оскільки місто цікавить його з точки зору туриста... Коли я розповів, що працюю на заводі ім. А. Марті техніком і про те, скільки заробляю щомісяця, він одразу перевів мій заробіток у швейцарські франки і сказав: «Це жебрацький заробіток, ви повинні отримувати значно більше».

Під час прогулянок вулицями Миколаєва У. Келлер виявляв інтерес до всього. Запитував скільки коштують у нас костюм, брюки, десяток яєць, взуття, кілограм сала, м'яса тощо. Коли я називав ціни, він говорив, що в Швейцарії ці речі значно кращі і дешевше і, що там безробітний може прожити на допомогу, яку отримує по безробіттю, що життя в СРСР дуже дороге. Виказував невдоволення тим, що як тільки приїхав у Миколаїв, за ним одразу закріпили перекладача німецької мови, який ні на крок від нього не відходить і навіть обідає з ним в ресторані, що йому дуже не подобається.

Якось одного дня У. Келлер сказав що, працюючи в дизельному цеху на заводі ім. А. Марті, придивляється до того, що виробляють в інших... Він зазначив, що в цеху працює багато робітників низької кваліфікації, а також мало кваліфікованих спеціалістів. Тоді ж У. Келлер у мене спитав: «Чи так само в інших цехах заводу?». Я відповів, що це залежить від характеру роботи. Він не погодився: «Ваші спеціалісти мають дуже низьку кваліфікацію і дуже слабо володіють технічними питаннями, в Швейцарії не тільки спеціалісти, але й робітники мають вищу кваліфікацію, ніж

ваші, а 4 тисячі швейцарських робітників можуть випустити за один і той самий час більше продукції, ніж ваші 20 тисяч».

У. Келлер цікавився також скільки робітників працює на заводі і, зокрема, – жінок. Коли я на це питання не відповів, він висловив припущення: «Мабуть, на заводі ім. А. Марті працює до 50% жінок».

Він допитувався чи виготовляють на заводі гранати, гармати або інше озброєння... Я був знайомий з його попередником Брюнгером, але він подібним не цікавився і ніколи про таке не питав.

Під час навчань з протиповітряної оборони в м. Миколаєві У. Келлер спитав у мене: «Чи все населення має протигазу, на що я тоді відповів йому ствердно»⁵.

Серед тих, хто першим свідчив проти Келлера був і його перекладач Р. Ріллі. З протоколу допиту від 3 грудня 1936 р.:

«...Питання: За яких обставин у Вас вперше виникла підозра, що У. Келлер може займатися шпигунством?

Відповідь: Вже в перші дні. У. Келлер під час перебування на території заводу дуже уважно придивлявся до деталей, які йому траплялися. Зазвичай у таких випадках виймав із кишені логарифмічну лінійку і робив якісь розрахунки. Це були деталі спецпризначення, які жодного відношення до дизель-моторів, якими він займався, не мали. Я стверджую, що це саме так, оскільки за спеціальністю слюсар-дизеліст і прекрасно знаю, які деталі мають відношення до дизель-моторів. Наведене мною вище і викликало у мене з самого початку перебування У. Келлера на заводі А. Марті підозру, що його допитливість – є проявом шпигунського порядку.

Факти, що мали місце в подальшому, повністю підтвердили мою впевненість в цьому.

Питання: Розкажіть про факти, які підтвердили Ваше попереднє припущення щодо шпигунської діяльності У. Келлера.

Відповідь: Вони відображені в моїх свідченнях 12 жовтня 1936 р. У даному протоколі я уточнюю лише окремі епізоди. У жовтні 1936 р. в дизельному цеху відбувалося складання елеватора підводного човна. Це було приблизно в 15 метрах від того місця, де знаходилися об'єкти роботи У. Келлера, і де він мав перебувати. У цей день, дати не пам'ятаю, я вийшов на деякий час з цеху, а коли повернувся, то побачив, що У. Келлер стоїть біля креслення елеватора і розглядає його. Я негайно підійшов до бригадира М. Селіванова і сказав, щоб він сховав креслення, оскільки воно є секретним. М. Селіванов негайно забрав креслення, після чого У. Келлер мовчки пішов до місця своєї роботи.

В жовтні ц. р., дати не пам'ятаю, в дизельному цеху протягом трьох днів проводили контрольну прийомку гарматного візка. Роботою керував контрольний майстер Кириллов. У. Келлер декілька разів запитував мене про його призначення. Я відповідав, що мені невідомо. Тоді я почув від нього: «Дивні люди, думають, що я не знаю, для чого цей візок. Я цікавився толерантністю (опір, стабільність). Повинен Вам сказати, що у вас толерантність вища, ніж в німецькій артилерії. Там така висока толерантність не використовується»⁶.

Наприкінці року Ульріха Келлера перевели до одеської тюрми. Надавати покази приїздили робітники заводу Селіванов, Брагінський, Голубов, Заславський, Єременко

та Пономаренко. Усі дружно засвідчили, що У. Келлер надто довго зупинявся біля деталей та приладів, які не мали відношення до його роботи, та намагався з'ясувати у робітників їх призначення.

Маючи дозвіл на доступ лише до дизельного цеху, намагався дізнатися про характер виробництва у ливарному- та спеццеху № 1. Водночас свідки відзначали антирадянські висловлювання У. Келлера. Наприклад, Рілле повідомив: «Келлер обурився, коли я розповів, що в СРСР немає безробіття, і сказав: «Думаєте я не знаю, хто і як будував Біломор-канал? Ви думаєте мені невідомо з яких причин у Вас звільняють з роботи працівників, а потім їх нікуди не приймають? А ви говорите, що у Вас немає безробітних»⁷.

10 червня 1937 р. попереднє слідство у справі було завершено, обвинувачуваний був етапований до внутрішньої тюрми Управління держбезпеки НКВС УРСР в Києві.

Справа У. Келлера, обвинувачуваного за статтею 54-6 ч. I КК УРСР у шпигунстві на користь Німеччини, була розглянута Військовим Трибуналом Київського військового округу на закритому судовому засіданні, без участі захисту. Обвинувачення будувалося на показах Корнева, Рілле, Кириллова та Сурженка, які повторили свідчення, надані під час попереднього слідства. Захищати себе У. Келлер змушений був самостійно, спілкуючись з суддями через перекладача.

Він двічі виступав з клопотанням призначити експерта – досвідченого інженера, щоб з'ясувати певні технічні аспекти справи.

Головуючий роз'яснив підсудному, що він звинувачується у шпигунстві, а тому технічна експертиза не потрібна. Після повторного звернення, суддя знову відмовив, мотивуючи тим, що підсудний не пояснив мету, для якої потрібна присутність експерта (!? – авт.).

Ульріх Келлер винним себе не визнав. Відкидаючи звинувачення, він заявив: «Шпигунством в СРСР я не займався а свідчення Корнева не відповідають дійсності. ...Я не перебуваю на службі в розвідувальних органах і шпигунством не займаюсь. Я вільний швейцарець і не маю потреби в шпигунській роботі»⁸.

6 вересня 1937 р. Військовий Трибунал виніс обвинувальний вирок (*розгляд справи тривав один день! – авт.*) – 6 років позбавлення волі з відбуванням покарання в тюрмі та конфіскацією особистого майна. Військова Колегія Верховного Суду СРСР 2 листопада 1937 р. ухвалила відхилити касаційну скаргу, а вирок залишити в силі.

Як витікає з матеріалів архівно-кримінальної справи, Ульріх Келлер став жертвою задалегідь ретельно спланованої операції співробітників Економічного управління НКВС. Під їх щільну опіку він потрапив одразу після прибуття до Миколаєва. Технік Корнев виявився секретним співробітником, який працював під прикриттям. У звітах про операцію він фігурує під псевдонімом «Волинський». Перші його повідомлення про встановлення контакту з Келлером датовані 25 серпня.

За завданням міськвідділу НКВС «Волинський» під час зустрічей з Келлером неодноразово натякав, що може надати дані про стан робочої сили та кваліфікацію працюючих на заводі, оскільки той виявляв інтерес до такої інформації під час розмов. Однак, Келлер не реагував, заявляючи, що цікавиться цим не спеціально з якоюсь певною метою, а просто так, і тому вони йому не потрібні.

19 жовтня 1936 р. начальник Миколаївського міськвідділу НКВС – капітан держбезпеки Уралець ознайомив «Волинського» з планом майбутньої операції, результатом якої мав стати арешт Келлера.

28 жовтня 1936 року на квартирі Уралець «Волинський» отримав дозвіл на проведення операції найближчими вихідними днями, а від співробітника Миколаївського міськвідділу НКВС Бикова – «секретні матеріали», підготовлені на заводі ім. Марті.

За планом «Волинський» повинен був вихідним днем, 30 жовтня або 1 листопада 1936 р., запросити швейцарського інженера в гості до себе на квартиру. Підготовлені матеріали, що становлять державну таємницю, мали бути заздалегідь розкладені на столі поміж іншими документами таким чином, щоб привернути увагу. Все, чим зацікавиться гість, «Волинський» мав люб'язно запропонувати узяти з собою для ознайомлення.

У звіті за 31 жовтня 1936 р. «Волинський» розповів, що Келлер завітав до нього о 6-й год. вечора. Сівши поруч зі столом, за яким працював господар, він звернув увагу на зошит з «секретними матеріалами», оглянувши який, попросив дозволу записати дані про стан робочої сили. У відповідь «Волинський» запропонував гостеві забрати з собою зошит, щоб мати можливість зробити необхідні записи у себе в номері. У. Келлер заявив, що його цікавлять тільки дані про робочу силу і почав переписувати їх на аркуш паперу. Подібний поворот у справі не влаштував оперативника. «Волинський» відібрав у нього записи і запропонував інший варіант: «Припиніть ускладнювати собі життя, якщо це вас цікавить, будь ласка візьміть і перепишіть, а я зайду пізніше до вашого номеру і перекладу складні технічні терміни за допомогою словника».

Гість відмовився. Тоді «Волинський» вирвав із зошита аркуш з даними про робочу силу і після наполегливих умовлянь таки вручив його У. Келлеру. Не увінчалися успіхом спроби господаря передати Келлеру підготовлені креслення бойових кораблів та підводних човнів, оскільки останній заявив, що вони його не цікавлять.

На вулиці під час прощання з Келлером «Волинський» подав умовний сигнал оперативнику, який перебував неподалік, після чого вони розійшлись. 31 жовтня 1936 р. була отримана санкція прокурора і на арешт швейцара ресторану В. Меєровича, але в зв'язку зі смертю його арешт не відбувся⁹.

Про подальшу долю У. Келлера ми дізнаємося із повоєнних матеріалів, що містяться у його справі. У довідці на ув'язненого за 1946 рік йдеться, що «в перші роки відбування покарання Келлера ретельно перевіряли чи насправді він є німецьким шпигуном».

Цікавий факт. Отже, до того як організувати судовий фарс, були впевнені, що швейцарець не причетний до шпигунської діяльності.

Щодо перевірки, то вона могла бути спричинена зовсім іншими обставинами.

Треба мати на увазі, що 2 листопада 1936 року, у день, коли Келлера ознайомили з постановою про підозру у шпигунстві, Економічне управління Головного управління держбезпеки НКВС було розформовано в зв'язку з реорганізацією, а Лев Миронов (який безумовно санкціонував його «вилучення») призначений начальником контррозвідувального управління. У червні 1937 року він був заарештований за підозрою у сприянні проникненню ворожої агентури і у жовтні 1938 року – розстріляний.

До того ж, 25 липня 1937 року набрав чинності оперативний наказ НКВС № 00439, що був спрямований на «повне і остаточне викриття агентури німецької розвідки», і термін дії якого закінчився у листопаді 1938 року.

Не можна виключати й того, що Ульріх Келлер у цей час відмовився співпрацювати. На початку 1939 р. У. Келлер відбуває покарання в Новочеркаській тюрмі Головного Управління держбезпеки НКВС, а в червні – його відправляють до сумнозвісної Соловецької тюрми особливого призначення ГУДБ НКВС, місце, де були розстріляні тисячі людей.

2 листопада 1939 року було ухвалено рішення про закриття Соловецької тюрми.

Де міг перебувати Келлер наступні чотири місяці невідомо. За фахом він починає працювати тільки у березні 1940 року.

На жаль, у матеріалах архівно-кримінальної справи Келлера відсутня докладна інформація про те, чим саме він займався під час перебування за ґратами в «шарашках» НКВС. Заповнити певні прогалини нам допомогла праця російського дослідника В. Симоненкова, що нещодавно вийшла друком, і в якій кілька сторінок присвячено Ульріху Келлеру¹⁰. За даними автора, у березні 1940 року У. Келлер був етапований у Підмосковне місто Тушино до Особливого технічного бюро № 82 (ОТБ-82), в якому конструктори з числа в'язнів на чолі з професорами К. Страховичем та Б. Стечкіним працювали над створенням проекту потужного авіаційного дизельного двигуна для важких бомбардувальників. Ульріх Келлер потрапив у групу, яку очолював видатний конструктор Олексій Дмитрович Чаромський.

З початком війни, у липні 1941 року ОТБ-82 переводять до Казані, де на евакуйованому з Воронежа заводі № 16 необхідно було в стислі строки налагодити виробництво двигуна АЧ-30М для бомбардувальника ПЕ-2 конструкції О.Д. Чаромського. Останнього призначають головним конструктором новоствореного ОКБ-30. В ньому Ульріх Келлер очолив групу конструкторів, яка мала внести зміни у конструкцію дизельного авіадвигуна з метою використання на торпедних катерах. Йому вдалося успішно завершити проектування найскладнішого вузла – реверсивної муфти, яка забезпечувала катеру можливість різко змінювати напрям руху з прямого на зворотний. Конструкція виявилася настільки вдалою, що її запозичили для використання на підводних човнах. Керівниками іншої групи цього бюро, що займалася розробкою реактивних двигунів, були геніальні конструктори В.І. Глушко та С.П. Корольов.

У липні 1942 року ОКБ-30 знову в Тушино. Там на новоствореному заводі № 500 налагоджено випуск нових дизельних авіадвигунів. У. Келлер продовжує роботу з адаптації авіадизелів конструктора В.М. Яковлева потужністю до 1000 к.с. для застосування на військових кораблях.

30 жовтня 1942 р. завершився термін його ув'язнення, але у відповідності з директивами НКВС СРСР і Прокурора СРСР № 221 від 22/VI-1941 р. і № 185 від 29 IV-1942 р. звільнення було затримано до особливого розпорядження.

У 1943 році У. Келлер в ініціативному порядку запропонував підготувати проект нового дизельного двигуна для середнього танка. У березні 1945 р. його призначають керівником цього проекту. У квітні групу конструкторів, яку він очолив, у повному складі переводять до легендарної пітерської тюрми «Хрести». В'язні з ОКБ-30 працюють і живуть у філіалі – спецтюрмі на території заводу ім. К. Ворошилова.

Ульріх Келлер працює з надзвичайним піднесенням, не спить ночами, постійно пропонує надзвичайно ефективні конструкторські рішення. Особливістю конструкції двигуна, запропонованого Келлером, було поперечне розташування, що дозволяло значно зменшити висоту танка, і за рахунок зменшення ваги підсилити захист екіпажу від бокового враження.

Навесні 1946 року успішно завершено випробовування першого зразка танкового двигуна. Ульріх з нетерпінням чекає рішення своєї долі, адже минуло майже 4 роки як закінчився термін ув'язнення. Очевидно, він сподівався, що з урахуванням заслуг, йому дозволять знову стати вільним громадянином вільної країни. Він, нарешті, повернеться в сімейне коло, адже на момент приїзду в СРСР він був одружений, мав двох дітей – п'ятирічного Клауса та десятирічного Улі.

Проте ті, від кого залежало вирішення цього питання, добре підготувалися, щоб дати належну відсіч примхам підданого Швейцарії.

24 серпня 1946 року комісія у складі заступника начальника Управління МВС Ленінградської області, представника МДБ Ленінградської області та прокурора м. Ленінграда, розглянувши матеріали на в'язня спецтюрми, громадянина Швейцарії Ульріха Келлера, констатувала, що за період утримання під вартою на ув'язненого У. Келлера надійшла низка компрометуючих матеріалів як на антирадянськи налаштовану людину, яка є соціально-небезпечною для радянської держави. В зв'язку з цим, відповідно до пункту 3«б» наказу МВС СРСР, МДБ СРСР та Генерального прокурора СРСР № 00585/00251/107 сс від 24/VI-1946 р., комісія запропонувала – направити У. Келлера у заслання терміном на 5 років¹⁰.

Підставою для застосування пункту 3«б» наказу стала довідка, складена оперативним працівником спецтюрми УМВС Ленінградської області. В ній, зокрема, йдеться, що У. Келлер «відкрито веде фашистську та контрреволюційну агітацію серед ув'язнених спеціалістів. Зводить наклепи на існуючий в СРСР лад, всіляко намагається паплюжити наукові та інженерні кадри нашої країни».

За матеріалами справи-формуляра можна зробити висновок, що Келлер, починаючи з 1943 року, відкрито саботував виконання робіт, доручених йому, а також схиляв до цього інших ув'язнених, що надає підстави запідозрити його в антирадянській шкідницькій діяльності.

Так, інформатор «Федоров» повідомляв: «У. Келлер працює (з-д 500) над новим дизелем «ОН-5» на установці «ОН-4», жодна робота не була завершена і оформлена звітами про результати». Інформатор «Мотор» наводить наступну розмову У. Келлера із ув'язненими після відвідин виставки трофейної зброї: «Нічого, що наш двигун буде більш складнішим ніж закордонні, нам поспішати з підготовкою не слід, нехай буде затримка»¹¹.

Після прибуття ув'язненого на Ленінградський об'єкт спецтюрми при заводі № 800, щодо нього регулярно надходили агентурні донесення, які висвітлюють його виробничу діяльність і політичні погляди. Зокрема, інформатор «Сидоров» 18 червня 1946 р. доповідав: «У стосунках зі співробітниками У. Келлер грубий і нетактовний... До російських спеціалістів ставиться зверхньо, вважає їх недостатньо кваліфікованими і нездатними вирішувати складні технічні питання... Не терпить жодних заперечень і часто відмовляється вислуховувати зауваження працівника про недоліки кон-

струкції...»¹². Однак, вже за два тижні Келлера ознайомили з документом, яким дали чітко зрозуміти, що вільним він може бути лише після набуття радянського громадянства. У характеристиці, яка була спеціально складена в одному екземплярі, і яку особисто 9 вересня 1946 р. затвердив «шеф» усіх «шарашек» – начальник 4-го Спецвідділу МВС СРСР генерал-майор Кравченко мова йде про те, що «...У. Келлер – кваліфікований спеціаліст. В 4-му Спецвідділі МВС СРСР використовується з березня 1940 року. [...] До роботи ставився добросовісно. Дисципліна хороша. У подальшому вважаю за можливе використовувати на об'єктах 4-го Спецвідділу МВС СРСР як вільнонайманого»¹³.

Келлер навідріз відмовився. Як наслідок, рішенням Особливої наради при Міністрі Державної Безпеки СРСР від 8 березня 1947 р. він як соціально-небезпечний елемент був висланий на 5 років до Комі АРСР з відміткою у документах про відбуття терміну покарання.

Витяг із рішення Особливої Наради МДБ СРСР від 28.06.1947 р.

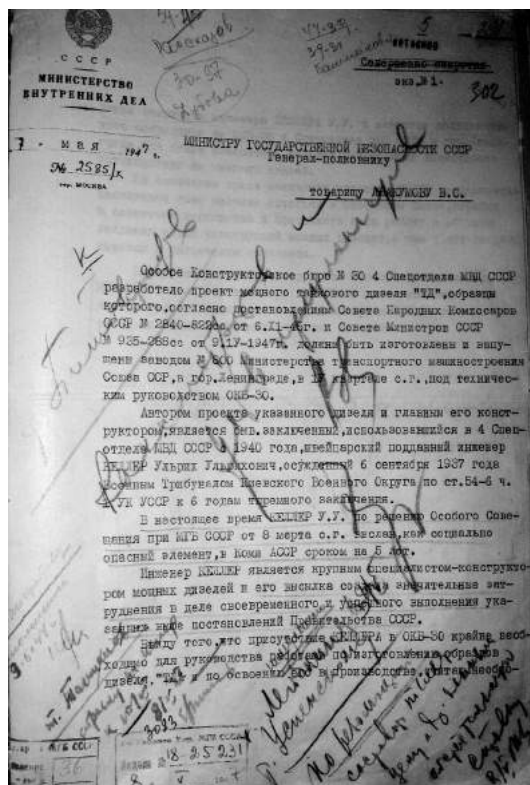
Опинившись у далекому Сиктивкарі, Ульріх Келлер прийшов до невтішного для себе висновку: повернутися на Батьківщину йому не дозволять за жодних обставин.

7 травня 1947 р. Міністр внутрішніх справ СРСР С. Круглов направив листа Міністру державної безпеки СРСР В. Абакумову щодо У. Келлера: «Особливе конструкторське бюро № 30 4-го Спецвідділу МВС СРСР розробило проект потужного танкового дизеля «ТД», зразки якого, відповідно постановам Ради Народних Комісарів СРСР № 2840-822 сс від 6.XI-1945 р. і Ради Міністрів СРСР № 935-288 сс від 9.IV-1947 р. повинні бути виготовлені і випущені на заводі № 800 Міністерства транспортного машинобудування СРСР в м. Ленінграді в IV кварталі ц. р. під технічним керівництвом ОКБ-30. Автором проекту і головним конструктором вказаного дизеля є колишній ув'язнений, який використовувався в 4-му Спецвідділі МВС СРСР із 1940 р., швейцарський підданий, інженер У. Келлер, засуджений 6 вересня 1937 р. Військовим Трибуналом Київського Військового Округу за ст. 54-6 ч. 1 КК УРСР до 6 років тюремного ув'язнення. В нинішній час У. Келлер за рішенням Особливої

Наради при МДБ СРСР від 8 березня ц. р. висланий як соціально-небезпечний елемент на 5 років до Комі АРСР.

Інженер У. Келлер є спеціалістом-конструктором потужних дизелів і його заслання ускладнило справу своєчасного і успішного виконання постанов Уряду СРСР. З огляду на те, що присутність У. Келлера в ОКБ-30 вкрай необхідна для керівництва роботами з виготовлення зразків дизеля «ТД» і освоєння його у виробництво, вважаю за необхідне закріпити інженера У. Келлера як вільнонайманого співробітника за ОКБ-30 4-го Спецвідділу МВС СРСР в м. Ленінграді, де будуть забезпечені умови, які не дозволять встановлення зовнішніх зв'язків.

Після закінчення строку покарання інженер У. Келлер неодноразово висловлював бажання залишитися в Радянському Союзі, перейти в радянське підданство і продовжити роботу в галузі конструювання нових потужних дизелів, про що свідчать його письмові заяви¹⁴.

Лист міністра внутрішніх справ СРСР С. Круглова до міністра державної безпеки СРСР В. Абакумова. 7.05.1947 р.

Далі міністр внутрішніх справ СРСР просить В. Абакумова переглянути рішення Особливої Наради при МДБ СРСР щодо У. Келлера і дати вказівку повернути в Ленінград в ОКБ-30.

У висновку від 17 червня 1947 р., за підписом начальника 2-го Головного управління (контррозвідка) МДБ СРСР генерал-майора Пітовранова, який 20 червня

затвердив міністром В. Абакумов, йдеться про необхідність перегляду рішення Особливої наради і звільнення У. Келлера із заслання.

На листі міністра Пітовранов власноруч написав: «УМДБ Ленінградської області забезпечити агентурне спостереження за Келлер[ом]».

28 червня 1947 р. Особлива нарада МДБ СРСР скасувала своє рішення і звільнила У. Келлера від необхідності відбувати термін заслання з направленням його в м. Ленінград в ОКБ-30»¹⁵.

Витяг із рішення Особливої Наради МДБ СРСР від 28.06.1947 р.

6 листопада 1955 р. на ім'я Головного військового прокурора СРСР надійшла скарга від мешканки м. Ленінграда Ольги Келлер. Зі скарги стає відомо, що Ульріх Келлер в 1948 р. отримав радянське громадянство та одружився з Ольгою Олександрівною.

У скарзі дружина зазначає, що з 1947 р. і до моменту реорганізації в 1953 р., У. Келлер працював головним конструктором ОКБ-30. З 1953 р. він – провідний конструктор ОКБ-800. У 1949 р. наказом міністра транспортного машинобудування СРСР за створення нових зразків техніки був відзначений персональною премією (25 тис. карбованців), яку з невідомих причин не отримав. Мав багато авторських свідоцтв¹⁶.

Протягом 1950–1951 рр. подружжя Келлер двічі подавало заяву щодо перегляду справи, але вони так і не були задоволені. І от нова надія на справедливість настає після смерті Й. Сталіна. Ольга Олександрівна у своїй скарзі вимагає реабілітації У. Келлера за новими радянськими законами.

Справа зрушилася через чотири місяці. 9 березня 1956 р. військовий прокурор Одеського військового округу генерал-майор юстиції А. Полоз направляє начальнику Управління КДБ по Миколаївській області полковнику Сидорову архівно-кримінальну справу інженера-конструктора У. Келлера і скаргу його дружини. У супровідному листі було вказано на необхідність перевірити справу на предмет обґрунтованості звинувачення і містилася вимога повернути її з висновками до 1 травня 1956 року.

16 квітня 1956 р. старший слідчий Управління КДБ по Миколаївській області лейтенант Алишев підготував висновок, з якого випливає, що «допитані під час попереднього слідства і судового засідання свідки Р. Рілле, І. Кириллов, І. Сурженко та інші показали, що представник фірми «Зульцер» У. Келлер, працюючи на заводі імені А. Марті, виявляв інтерес до технічних новинок, цікавився призначенням тих чи інших машин, агрегатів, креслень та роботами, що виконував завод. На їх думку, У. Келлер цікавився цим в шпигунських цілях.

Однак, із показань тих самих свідків витікає, що цими даними У. Келлер цікавився оскільки вони потрапляли в його поле зору під час виконання службових функцій на заводі. Так, складання елеватора підводного човна відбувалося у дизельному цеху, де У. Келлер працював; гарматний візок перевірявся також в присутності У. Келлера, креслення цього візка лежали відкрито, і тому ставити в провину У. Келлеру вказані факти як збір шпигунських даних не можна»¹⁷.

Отже, причиною того, що Келлер опинився на лаві підсудних стала його природна допитливість, яку свідки, слідчі та судді трибуналу Київського військового округу з невідомих мотивів неправильно трактували як прояв шпигунської діяльності. Звичайно, що про «Волинського» і про спецоперацію Алишев повідомити «забув».

На підставі зібраних у справі У. Келлера матеріалів та висновку був підготовлений протест Генерального прокурора СРСР.

Остаточне рішення про реабілітацію було ухвалено 28 січня 1957 року. В ньому йдеться: «[...]Обговоривши матеріали справи і докази протесту Генерального прокурора СРСР, вважаючи необґрунтованим засудження У. Келлера за шпигунство, Пленум Верховного Суду СРСР

ПОСТАНОВЛЯЄ:

Вирок Військового Трибуналу Київського військового округу від 6 вересня 1937 р. та ухвалу Воєнної колегії Верховного Суду СРСР від 17 лютого 1938 р. стосовно Келлера Ульріха Ульріховича відмінити, провадження у справі припинити за відсутністю складу злочина»¹⁸.

Отримавши постанову про реабілітацію, У. Келлер пише заяву в Управління КДБ по Ленінградській області з проханням сприяти поверненню конфіскованого особистого майна. Тут, на нашу думку, відіграли свою роль і загострене почуття справедливості, як риса характеру, і особливості національної ментальності. Очевидно, що йому хотілося отримати хоча б щось з того, що пов'язувало його з життям на батьківщині, і могло нагадати часи, коли він почувався вільним швейцарцем.

У заяві до Управління КДБ по Миколаївській області, співробітникам якого було доручено встановити місцезнаходження конфіскованого, колишній засуджений а нині реабілітований вказав, що в нього під час обшуку були вилучені особисті речі – пальто, валізи, костюми, сорочки, взуття тощо вартістю від 100 до 2000 карбованців кожна. В протокол обшуку вони включені не були. На заводі імені А. Марті залишилися планіметр швейцарської фірми «Амслер» вартістю 1500 крб., індикатор № 3 фірми «Майкок» вартістю 3000 крб., комбінезони. Під час переводу із Миколаєва до УНКВС Одеси в нього вилучили 640 швейцарських франків та декілька десятків німецьких марок і польських злотих. Під час етапу до Новочеркаської тюрми у нього відібрали габардинове пальто за 1500 крб. та масивну золоту обручку вагою

7 грамів¹⁹. За результатами переписки з приводу повернення майна можна зробити певні висновки про моральні якості тих, хто репресував У. Келлера.

Всі вищезазначені речі безслідно зникли, а допити колишнього оперативного співробітника УНКВС Зайденберга та працівника готелю «Лондонський» Арбузової лише засвідчили повну «втрату пам'яті» за давністю подій.

Не інакше, як проявом цинізму, можна охарактеризувати рішення Миколаївської комісії з відшкодування вартості майна від 8 березня 1958 р.:

«Розглянувши заяву Келлера Ульріха Ульріховича і документи, які підтверджують конфіскацію, [...] комісія вирішила:

1. Відшкодувати вартість конфіскованого майна відповідно до акта оцінки № 14 від 27 лютого 1958 р. в розмірі 264 крб. 60 коп.

2. У виплаті вартості швейцарських франків відмовити за відсутності підстав»²⁰ (?! – авт.).

Як знуцання виглядає включення в акт опису та оцінки 30% зношеності золотої обручки.

Як склалася подальша доля У. Келлера у матеріалах справи відомостей немає. Навряд, щоб така неординарна людина не залишила свій слід в історії науки і техніки СРСР. Але знайти відповідь на ці питання можна лише у співпраці з науковцями Російської Федерації та Швейцарії.

Таким чином, матеріали справи державного архіву Служби безпеки України в Миколаєві дали змогу простежити життєвий шлях талановитого швейцарського інженера У. Келлера та показати механізм проведення провокацій органами НКВС.

---

1. Державний архів Управління Служби безпеки України в Миколаєві (далі – ДА Управління СБУ в Миколаєві. – Спр. 2330-с. – Арк. 19.

2. Там само. – Арк. 43.

3. Там само. – Арк. 19.

4. Там само. – Арк. 23.

5. Там само. – Арк. 280.

6. Там само. – Арк. 91–92.

7. Там само. – Арк. 92.

8. Там само. – Арк. 279 (зв.).

9. Там само. – Арк. 311–314.

10. *Симоненков В.И.* «Шарашки» – инновационный проект Сталина». – М., 2011, – С. 40–43.

11. ДА Управління СБУ в Миколаєві. – Спр. 2330-с. – Арк. – Арк. 288.

12. Там само. – Арк. 291.

13. Там само. – Арк. 292.

14. Там само. – Арк. 293.

15. Там само. – Арк. 302–303.

16. Там само. – Арк. 304–306.

17. Там само. – Арк. 310.

18. Там само. – Арк. 318–319.

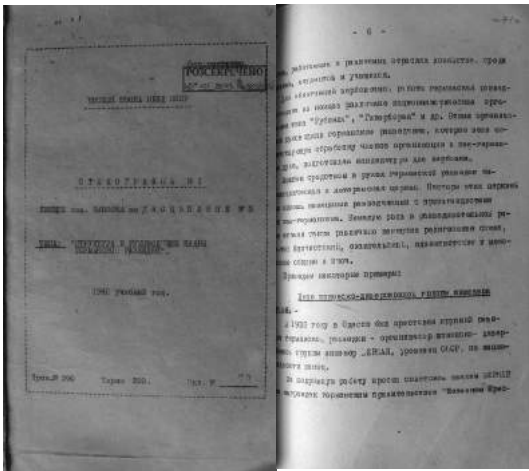
19. Там само. – Арк. 328–329.

20. Там само. – Арк. 350.

СПРАВА ІНЖЕНЕРА ВЕРМАНА (1908–1933 рр.)¹

Життя неоднозначної особистості – інженера Віктора Едуардовича Вермана, уродженця Херсону, німця за національністю¹ тісно пов'язана з історією міста Миколаєва. Матеріали допитів у справі «Контроль – К°» свідчать про його діяльність на користь німецької розвідки. Реабілітація, проведена в 1991 р., викликає багато запитань у сучасних дослідників. Його ім'я згадується в контексті двох резонансних історичних подій – знищення лінкора «Імператриця Марія» (1916 р.), який був побудований у Миколаєві, та пожежі в корпусному цеху критого елінгу заводу ім. А. Марті, де знаходилися підводні човни (1933 р.). Підпал цеху здійснили члени диверсійно-розвідувальної організації німецької націонал-соціалістичної партії, що діяла під прикриттям фірми «Контроль – К°», з якими взаємодіяв В. Верман.

Матеріали справи № 215
(ГДА СБУ – Ф. 13. – Спр. 215. – Арк. 1, 71)

Віктор Верман народився в Херсоні у 1883 р., в сім'ї капітана торговельного флоту. Після навчання у Німеччині та Швейцарії працював креслярем в технічній конторі заводу «Наваль» у Миколаєві. У вересні 1903 р. виїхав в Німеччину для проходження військової служби як німецький підданий. У 1905 р. В. Верман повернувся до Миколаєва і за сприянням німецького консула Ф. Фрішена та його племінника – австрійського віце-консула Вінтшайта отримав посаду у відділі морських машин заво-

В контексті зазначених подій про діяльність В. Вермана писали О. Мозохін², О. Черепков та А. Шишкін³, О. Бар-Бирюков⁴, С. Макаручук⁵. Головною джерельною базою їх публікацій були матеріали Архіву Президента Російської Федерації та Державного архіву Миколаївської області. На наш погляд, для вивчення діяльності В. Вермана слід також використати матеріали фонду 13, справи № 215 Галузевого державного архіву Служби безпеки України, які були розсекречені лише у 2009 р. і містять стенограми лекцій по темі «Діяльність німецької розвідки проти СРСР», в яких розглядається діяльність шпигунсько-диверсійної групи інженера В. Вермана.

¹ В п'ятій книзі «Реабілітовані історією. Миколаївська область» була опублікована стаття («Справа «Контроль – К°»), в якій згадувалося про діяльність В. Вермана. Виявлені з того часу нові документи змусили авторів повернутися до даної теми. Оскільки кожна книга видання носить цілком самостійний характер, для зручності сприйняття читачами змісту запропонованої статті автори вважали доцільним використати кілька епізодів з попередньої публікації.

ду «Наваль». В тому, що головний інженер заводу «Наваль» Еггерс не відмовив прохачам, не було нічого дивного. Адже це було підприємство, в якому значна частка належала іноземному капіталу, і серед його працівників, у тому числі в керівництві, було багато іноземців⁶.

Особисто В. Верман розповів про себе наступне: «Разом зі мною у відділі працювали інженери: Мор – унтер-офіцер німецького флоту і К. Ган – офіцер запасу німецького флоту. Обидва, як я дізнався згодом, прибули з Німеччини у 1903 р. і працюючи на заводі «Наваль», займалися шпигунством, підтримували зв'язок з німецькою розвідкою через Вінтшайта. Останній, як мені стало відомо пізніше, – був резидентом розвідки Німецького Генерального Штабу, і до того як утікти в липні 1914 р. до Німеччини, здійснював керівництво розвідувальною роботою на Півдні Росії. В 1906–1907 рр. Вінтшайт був призначений австрійським віце-консулом в Миколаєві. Працюючи в технічній конторі відділу морських машин, я тісно зійшовся з інженерами Мором і К. Ганом, про яких говорив вище. і обидва вони почали мене обробляти і поступово залучати до розвідувальної роботи на користь Німеччини. Початок моєї шпигунської діяльності припадає на 1907 р., коли я став постачати матеріалами розвідувального характеру інженера Мора, а після його від'їзду на батьківщину разом з К. Ганом в 1908 р. – безпосередньо Вінтшайта. Бували випадки, що матеріали я передавав Вінтшайту через німецького підданого інженера Ліпмана, який працював зі мною в одному відділі і про якого я забув згадати вище як про активного розвідника, що прибув із Німеччини разом з Мором і К. Ганом у 1902–1903 рр.»⁷.

Наведені В. Верманом відомості підтверджуються матеріалами Галузевого державного архіву Служби безпеки України, проте не повністю. По-перше, В. Верман був завербований німецькою розвідкою не в 1907 р., а у 1908; по-друге, його та інших німців-інженерів завербував офіцер німецької розвідки Мюр, який прибув із Німеччини під виглядом представника однієї із фірм⁸. Щоправда, під час допиту В. Верман згадає прізвище Мора. Можливо, це одна й та сама особа. Вербування Мюр здійснив за допомогою лютеранського пастора – близького знайомого В. Вермана та його рідних. З пастором Мюр отримав зв'язок за рекомендацією Союзу євангелістів Німеччини. Під час вербування використовувалися паннімецькі настрої та релігійні почуття В. Вермана⁹.

Завдання, які отримав В. Верман від Вінтшайта, полягали у вербовці для розвідувальної роботи людей на заводах Миколаєва, Севастополя, Катеринослава, Олександрівська, Херсона, Одеси та інших міст, а також збір матеріалів про військові кораблі – як підводні, так і надводні. Серед завербованих В. Верманом були: Лінке Бруно, інженер А. Шеффер, електрик О. Сгібнев (Миколаїв), Блюм, інженер Міллер (Одеса), Гофман, Полуденний, Байль (Херсон), брати Бодовські (Олександрівськ) та інші особи¹⁰.

Зі Сгібневим у 1910 р. Вермана познайомив німецький консул у Миколаєві Ф. Фрішен. Значною мірою цьому сприяло те, що обидва були завзятими спортсменами, членами міського яхт-клубу. Електротехнік О. Сгібнев на заводі відповідав за роботи з оснащення електроустаткуванням військових кораблів, у тому числі й «Імператриці Марії»¹¹.

Після втечі Вінтшайта, В. Верман отримав доручення узяти на себе керівництво німецькою розвідувальною мережею Півдня Росії – у Миколаєві, Одесі, Херсоні та

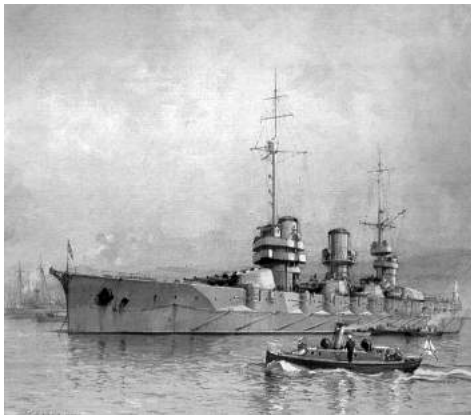
Севастополі. Він займався залученням до шпигунської діяльності нових агентів, збирав інформацію про потенціал промислових підприємств, відомості про конструкцію, озброєння, тоннаж військових кораблів, що будувалися. Його також цікавили сільські райони Півдня України, де проживала значна кількість німців-колоністів¹².

27 жовтня 1933 р. за справою «Контроль – К°» був заарештований начальник відділу техніко-економічного планування заводу ім. А. Марті – А. Шеффер. Під час допитів він зізнався, що шпигунську діяльність на користь Німеччини розпочав у 1911 р., коли завод «Наваль» (в подальшому – ім. А. Марті) розпочав виконання малої воєнної суднобудівної програми. Познайомившись із В. Верманом, він після кількох зустрічей погодився збирати та передавати секретну інформацію.

У 1912–1914 рр. Шеффер передав В. Верману дані про оснащення військових кораблів, що будувалися:

- артилерійське та мінне озброєння дредноута і ескадрених міноносців (кількість і розміри гармат, кількість і розташування башт, кількість та діаметр мінних апаратів);
- ескіз із позначенням товщини броні, що захищала 12-ти дюймові гармати дредноута «Катерина Велика»;
- ескіз із показниками розмірів броні, яка захищала борти і палубу дредноута...¹³.

З діяльністю В. Вермана ряд дослідників пов'язують вибух, що стався у 1916 р. на лінкорі-дредноуті «Імператриця Марія».

**Лінкор-дредноут
«Імператриця Марія»**

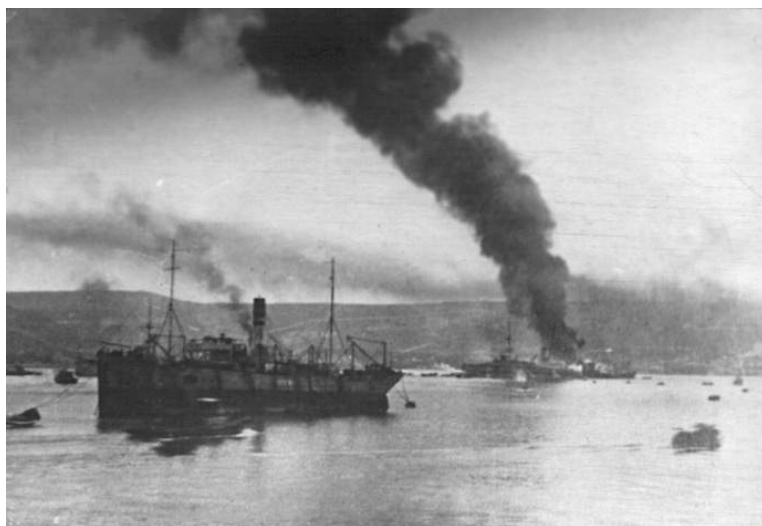
25 червня 1915 р. лінкор «Імператриця Марія» залишив Миколаївський порт і під посиленою охороною попрямував на базу в Севастополь. Цей день став тріумфом не лише для кораблебудівників, але і для військового флоту.

Бойові операції за участю корабля надовго запам'яталися супротивникові, засвідчили, що він виправдав усі сподівання. За рік служби корабель здійснив більше 20 бойових рейдів, потопив кілька турецьких кораблів, а німецькому крейсеру «Бреслау», що отримав в липні 1916 р. безліч пробоїн від «Імператриці Марії», лише дивом вдалося врятуватися. Восени 1916 р. бойовий корабель став

на Севастопольський рейд для проведення ремонтних робіт, передбачених регламентом. І ця стоянка виявилася для лінкора фатальною¹⁴.

Вранці 7 жовтня 1916 р. на лінкорі «Імператриця Марія» стався вибух. За офіційними повідомленнями разом з кораблем загинули інженер-механік (офіцер), два кондуктори (старшини) і 149 осіб нижніх чинів. Незабаром від поранень і опіків померли ще 64 особи. Всього ж жертвами катастрофи стали понад 300 осіб. Комісією, до складу якої входив генерал, видатний корабельний інженер, що проектував і брав участь в будівництві «Імператриці Марії» О. Крилов, було встановлено: «...Причиною вибуху послужила пожежа, що виникла в носовому зарядному артилерійсько-

му льосі головного калібру лінкора, в результаті спалаху 305-мм порохового заряду. Він спричинив вибух декількох сотень зарядів і снарядів головного калібру, що знаходилися в носових льохах, а це, у свою чергу, додало до пожежі і вибухів боєприпасів, що зберігалися в льохах і кранцях перших пострілів для 130-мм зрядь проти-мінного калібру і бойових зарядних відділень торпед. В результаті була зруйнована значна частина корпусу лінкора, в т. ч. і бортова обшивка. Вода почала заливати його внутрішні приміщення, спричинивши крен на правий борт і диферент на ніс. Все це призвело до того, що корабель, маючи значну руйнацію носових палуб і водонепроникних перегородок, прийняв велику кількість забортної води, втратив стійкість, перекинувся і затонув. Запобігти загибелі лінкора після пошкодження зовнішнього борту, вирівнюючи крен і диферент затопленням інших відсіків, було неможливо...»¹⁵.

Вибух на лінкорі-дредноуті «Імператриця Марія»

Зі свідчень Віктора Вермана: «У Севастополі вся розвідувальна діяльність здійснювалася колишнім інженером-механіком заводу «Наваль» Візером, завербованим особисто Мором, і з яким я був пов'язаний із 1908 р., коли він перебував у Севастополі для монтажу обладнання на броненосці «Златоуст». У Візера була своя шпигунська мережа в Севастополі, з числа людей, які входили до її складу, я пам'ятаю тільки конструктора адміралтейства І. Карпова, з яким мені доводилося особисто стикатися. У 1918 р. Візер виїхав до Німеччини»¹⁶.

У зв'язку з вказаними відомостями виникає логічне питання: чи не брали участь агенти В. Вермана в роботах на «Імператриці Марії» на початку 1916 р.?

Під час стоянки в Севастополі на лінкорі працювали представники кількох заводів. Перевірка майстрових не здійснювалася. Тому офіційна комісія, яка вивчала обставини, що могли стати причиною вибуху, не підтвердила відсутність злого наміру. Більш того, відзначивши погану організацію служби на лінкорі, вона вказала на порівняно легку можливість його здійснення¹⁷.

Під час перших допитів в ДПУ В. Верман розповів, що у 1916 р. німецька група готувала диверсію на лінкорі «Імператриця Марія» а керував нею Гельмут фон Штіт-

гофф. Легендарний диверсант вважався кращим фахівцем із мінування й підриву військових кораблів. Командування зробило ставку на його диверсійний досвід, оскільки висадити лінкор було дуже складно – верф ретельно контролювалася агентами російської охорони. Влітку фон Штітгофф влаштувався на роботу на Миколаївську верф простим електриком. Передбачалося начинити лінкор «Імператриця Марія» вибухівкою і висадити прямо в доці. Проте на останньому етапі підготовки диверсії щось пішло не так. Агент терміново згорнув операцію і відбув до Берліна. Група В. Вермана продовжила діяти самостійно¹⁸.

Дослідники О. Черепков та А. Шишкін наводять свідчення електрика О. Сгібнєва: «Особливу увагу привернула діяльність електрика О. Сгібнєва. Він відповідав за роботи по устаткуванню тимчасового освітлення на військових кораблях, що будувалися на «Руссуді», у тому числі й «Імператриці Марії». В 1933 р. під час слідства О. Сгібнєв показав, що В. Вермана дуже цікавила схема розташування обладнання в артилерійських баштах дредноутів. А перший вибух на лінкорі «Імператриця Марія» пролунав під носовою артилерійською баштою головного калібру, всі приміщення якої були насичені різноманітним електрообладнанням»¹⁹.

«У 1912–1914 рр., – розповідав О. Сгібнєв, – я передавав В. Верману відомості в усній формі про будівництво лінійних кораблів типу «дредноут» – «Імператриця Марія» і «Олександр III», у межах того, що мені було відомо про хід їх будівництва і терміни готовності окремих відсіків. Таким чином, у В. Вермана в руках була найцінніша інформація про зростаючу могутність російського флоту на Чорному морі. Після окупації Півдня Росії, німці відзначили розвідувальну діяльність В. Вермана нагородою...»²⁰.

Факт отримання нагороди від німецької сторони підтверджує і сам В. Верман: «У 1918 р., за поданням капітан-лейтенанта Клосса, я був відзначений командуванням за самовіддану роботу на користь Німеччини та за шпигунську діяльність нагороджений Залізним хрестом II ступеню»²¹.

Що ж стосується В. Вермана, то слід відзначити, що під час слідства 1933–1934 рр. лінкор «Імператриця Марія» побіжно згадується у справі лише один раз. Напевно, чекістів тоді мало цікавила диверсійна діяльність німецької розвідки до революції й тому інформація про затоплення «Імператриці Марії» не мала подальшої розробки.

2 серпня 1914 р. В. Верман був заарештований в Миколаєві та разом з іншими німецькими підданими відправлений у заслання під Оренбург, де і залишився проживати в Сейтівському посаді Каргала. У грудні 1917 р. він утік із заслання і знову з'явився у Миколаєві в березні 1918 р., коли місто було окуповане німецькими військами²³. О. Черепков і А. Шишкін в своїх публікаціях підводять до висновку, що незважаючи на депортацію В. Вермана з початком Першої світової війни, він мав опосередковане відношення до вибуху на «Імператриці Марії», вказуючи на факти, що свідчили про можливий диверсійний акт. Зокрема, вони згадують про діяльність у Севастополі інженера-механіка заводу «Наваль» Візера та конструктора І. Карпова. Автори пишуть: «Тут і виникає питання – а чи не приймав участь Візер у «додобудві» «Імператриці Марії» або її ремонті на початку жовтня 1916 р.?»²⁴. Та й можливість здійснення диверсії при тому рівні забезпечення охорони були надзвичайно великі. Згадуються також свідчення російського закордонного агента Б. Доліна (псевдоні-

ми «Олександров» і «Шарль») про надзвичайну зацікавленість Німеччини у знищенні «Імператриці Марії»²⁵. Тим не менш, прямих доказів, що підтверджують факт диверсії на сьогодні не існує.

На наш погляд, організація вибуху на «Імператриці Марії» 7 жовтня 1916 р., незважаючи на відсутність В. Вермана, швидше за все, була здійснена за його планом. Адже не лише в Миколаєві, але і в Севастополі у його розпорядженні було кілька агентів, які могли виконати це завдання.

17 березня 1918 р. Миколаїв був захоплений австро-німецькими окупантами, які відновили «цензову думу» і посаду градоначальника²⁶. Вся влада фактично зосередилась в руках військового коменданта. 29 квітня 1918 р. гетьманом України проголосили П. Скоропадського. Зміна влади не принесла покращення на Миколаївщині, де продовжували господарювати австро-німецькі окупанти. Військовим комісаром став В. Шатоха. У місті організували Державну варту, градоначальником призначили Е.Л. де Бонді. Промисловцям повертали підприємства, поміщикам – маєтки, було скасовано 8-годинний робочий день, страйки заборонялися²⁷.

Під час окупації В. Верман діяв як резидент німецької розвідки²⁸. Працюючи в німецькій портовій комендатурі під керівництвом капітан-лейтенанта Клосса, він відновив зв'язки з Лінке Бруно, А. Шеффером, Ноймасром та іншими, вербував нових осіб, зв'язок тримав через кур'єрів²⁹. Сам В. Верман пояснював наступне: «Працюючи в портовій комендатурі, мені доводилося часто бувати у службових справах у генерала Гільгаузена та його заступника – лейтенанта Рока. Там я познайомився з лейтенантом німецької розвідки – «Нахріхтендінст» паном Брізером, який, як згодом з'ясувалося зі слів капітан-лейтенанта Клосса, знав про мою шпигунську роботу. Приблизно в травні місяці 1918 р. Брізер запросив мене до себе і став ретельно розпитувати про минулу і теперішню розвідувальну роботу. Я зробив Брізеру детальну доповідь, розповів як зв'язався з Вінтшайтом через Мора і К. Гана, якого я завербував для шпигунської роботи, які матеріали розвідувального характеру були здобуті в Миколаєві та інших містах. Лейтенант Брізер, вислухавши мене, заявив, що шпигунську мережу необхідно розширити і серйозно зайнятися вивченням настроїв населення, особливу увагу слід звернути на революційно налаштовані прошарки населення та виявлення у їх середовищі повстанських настроїв. Брізер запропонував у подальшому всі матеріали розвідувального характеру передавати йому»³⁰.

На виконання вказівок Брізера В. Верман займався вербуванням німців-колоністів, і зокрема, в 1918 р. завербував мешканців колонії Ватерлоо Бетхера і Баумгартнера для збору інформації в цих районах. До речі, саме Баумгартнер за дорученням В. Вермана вів переговори в Єлисаветграді з отаманом Григор'євим про визволення узятих ним в полон німців. Так як 11 грудня 1918 р. між штабом отамана Григор'єва і представником німецького командування в Миколаєві генералом Гільгаузеном було укладено угоду, згідно з якою вранці 12 грудня повсталі війська повинні вступити до міста. Григор'єв зобов'язувався не переслідувати представників гетьманської адміністрації, сприяти відправці німецьких військ на батьківщину та придушувати будь-які виступи більшовиків у межах Херсонської губернії³¹. Напередодні вступу повстанських військ гетьманська адміністрація (градоначальник Е.Л. де Бонді, генерал Богаєвський, командир 6-ї гарматної бригади генерал Іванов) та офіцерські загони націо-

нальної гвардії на кораблях «Груд» і «Архангел Михаил» відбули до Одеси³². 12 грудня 1918 р. «Республіканські війська східної Херсонщини» під командуванням отамана Григор'єва увійшли до Миколаєва.

Проте, втримати владу в місті Григор'єву не вдалося. У другій половині грудня німецькі загони на вимогу Антанти завдали несподіваного удару і витіснили повстанців з Миколаєва. 31 грудня 1918 р. частини Григор'єва знову з'явилися біля міста і німці змушені були погодитися з ультимативними вимогами отамана³³. «Григор'ївські загони знову увійшли до Миколаєва, Знам'янки і Долинської. Влада Директорії УНР у цих містах та містечках була відновлена»³⁴. Однак, через неузгодженість дій між вищим республіканським командуванням та Григор'євим, УНР на початку січня 1919 р. знову втратила Миколаїв³⁵.

У лютому 1919 р., після захоплення більшовицькими військами Києва, ситуація в Україні змінилася. 18 лютого 1919 р. у Харкові відбулася зустріч Григор'єва з В. Антоновим-Овсієнком, якій повідомив отаману про намір радянського командування перетворити його загони в окрему червоноармійську бригаду. 26 повстанських загонів Григор'єва перейменували у 1-шу Задніпровську бригаду і включили до складу цієї дивізії, а сам отаман став червоним комбригом.

11 березня 1919 р. союзницьке командування несподівано прийняло рішення залишити місто, а наступного дня туди вступили війська Григор'єва. Німці змушені були залишити повстанцям все озброєння (зокрема, 20 гармат), військове спорядження і понад 2 тис. коней³⁶. Можливо, залишене озброєння і було відповіддю на попередні домовленості Григор'єва з агентами В. Вермана. Наказ № 1, який підписав отаман у захопленому місті, повідомляв: «...Будь-яка агітація проти Радянської влади, проти окремих національностей, а також заклики до погромів будуть каратися смертю...»³⁷. З німецькими окупаційними військами Миколаїв залишив і В. Верман, небезпідставно побоюючись переслідувань з боку більшовиків. Проте, в Одесі він зустрівся з керівником Спартаківського загону Кохом і рядовим спартаківцем Шмідтом, добре знайомим йому по Миколаєву, які влаштували його до штабу ревкому в Миколаєві. Це допомогло В. Верману разом зі Шмідтом легковою автомашиною повернутися до міста.

У Миколаєві В. Верман знову налагодив зв'язок з Лінке Бруно, таємно зустрівся з Брізером. За словами В. Вермана: «У розмові зі мною Брізер заявив, що йому, можливо, доведеться виїхати до Німеччини й тому він доручає мені керівництво всією шпигунською роботою у Миколаєві та навколишніх районах. Потім Брізер вказав на необхідність відновлення зв'язків зі старою агентурою, розширити шпигунські осередки на заводах а всі добути матеріали направляти в «Ост-Абтайлунг» через капітанів німецьких суден, які будуть мати до мене явки. Ми домовилися, що зустрічі з капітанами будуть відбуватися в Миколаєві в пароплавній компанії, згодом перейменовану в Радторгфлот»³⁸.

На початку 1922 р. в Одесі В. Вермана відновив знайомство з уповноваженим німецького уряду з евакуації німецьких військовополонених К. Ганом, який згодом зайняв посаду секретаря німецького консульства в Одесі (заодно отримав новий паспорт німецького підданого, замість старого, відібраного ЧК під час арешту наприкінці 1921 р. за скоєння службового злочину)³⁹.

В липні 1923 р. К. Ган заявив В. Верманові, що лейтенант Брізер доручив йому зв'язатися з ним для продовження шпигунської роботи, підпорядкувавши, таким чином, в організаційному відношенні В. Вермана собі. Хоча, за словами останнього, він час від часу через окремих посланців передавав інформацію в «Ост-Абтайлунг» паралельно з К. Ганом і безпосередньо Брізеру (через капітанів німецького флоту Бреквольта, Тімена, Котце). Для виконання завдань, поставлених перед ним Брізером і К. Ганом, В. Верман завербував або відновив роботу наступних агентів:

- Шеффера Артура Фрідріховича – начальника планово-економічного відділу заводу ім. А. Марті, доручивши йому зібрати матеріали щодо військового надводного і підводного суднобудування. За передані матеріали А. Шеффер отримав від нього понад 3000 крб. винагороди.

- Козловського Павла Володимировича – начальника кошторисно-калькуляційного відділу заводу ім. А. Марті. За передану секретну інформацію отримав до 2000 крб.

- Сгібнєва Олександра Васильовича – старшого електрика-конструктора заводу ім. А. Марті. За інформацію по електродвигунам і акумуляторам на підводних човнах та броні отримав 1500 крб. винагороди.

- Фогеля Отто Олександровича – колишнього начальника котельного цеху заводу ім. А. Марті. За відомості по підводним човнам отримав до 3000 крб.

- Єлісеєва – конструктора заводу ім. А. Марті, який передав В. Верману інформацію щодо роботи спеццехів та копію мобілізаційного плану заводу. Винагорода – до 3000 крб.

- Шикова Василя Миколайовича – начальника виробничого відділу заводу «Крестінтерн», який надав інформацію про виробничі програми заводу та копію мобілізаційного плану. Отримав 1500 крб.

- Канасевича Івана Казимировича – помічника начальника Миколаївського міського порту. Надав інформацію про стан водного каналу, виробничу програму порту. Отримав 2000 крб. винагороди.

- Байля Вільгельма Юлійовича – перекладача, який повідомив про концентрацію військ та воєнне будівництво на Далекому Сході.

- Фокіна Дмитра Леонідовича – технічного керівника Миколаївського водопроводу; інженерів Берга і Шпехта; майстра заводу ім. А. Марті Шнайдера Максиміліана; робітника водопроводу Голубова; Меллер Беллу Андріївну – перекладача на радіостанції – які постачали шпигунські матеріали зі своїх підприємств; німців-колоністів Глазера Флоріана, Шлоссера і Бетингера, які надавали інформацію про політичне і економічне становище у німецьких колоніях⁴⁰.

В свідченнях під час допиту 10 грудня 1933 р. А. Шеффер розповів: «З 1925 до 1932 рр. я передавав В. Верману матеріали, які стосувалися суднобудування і загального завантаження потужностей заводу ім. А. Марті.

1. Основні параметри, такі як: довжина, ширина, осадка, висота надводного борту, водотоннажність, швидкість наступних однотипних суден комерційного флоту:

- а) малих нафтовозів вантажопідйомністю в 2150 тонн (№№ 188 і 189);
- б) середніх нафтовозів вантажопідйомністю в 7500 тонн (№№ 195, 196, 205, 206);
- в) великих нафтовозів вантажопідйомністю в 10000 тонн (№№ 185, 190, 191 і 209);

г) суховантажних суден для Чорного моря вантажопідйомністю в 3000 тонн (№№ 197-200; 210-213);

д) лісовозів вантажопідйомністю в 5500 тонн (номерів точно не пам'ятаю, якщо не помиляюсь №№ 217, 218);

є) суден для Далекого Сходу – 2 шт. (№№ 207 і 208);

ж) вугільників для Азовського моря (4 шт., номерів не пам'ятаю).

2. Основні розміри, водотоннажність, швидкість, озброєння по наступним однотипним суднам військового флоту:

а) великі підводні човни I-ї серії №№ 192, 193, 194 і II-ї серії №№ 201, 202 і 203;

б) сторожові судна I-ї серії №№ 186 і 187 та II-ї серії №№ 220 і 221;

в) конвоїр підводних човнів № 222;

г) торпедоносці №№ 223 і 224;

д) підводні човни малого типу (30 шт.) № 265.

3. Щоквартальні відомості про стан технічної готовності усіх кораблів, перерахованим в пунктах 1 і 2.

4. Щорічні відомості за період із 1926 до 1932 р. про випуск продукції, перелік найменувань та кількості.

5. Щорічні відомості за той самий період часу про кількість металу, необхідного для виконання програми, як-то: залізо, сталь, чавун, феросплави, мідь, олово, цинк, алюміній, свинець тощо»⁴¹.

В заключній постанові у справі «Контроль – К^о» ідеться, що А. Шеффер передав німецькій розвідці через В. Вермана секретні дані щодо крейсерів «Червона Україна» і «Червоний Кавказ», ескадреним міноносцям «Петровський», «Шаумян», «Незаможник» та ін. Також зазначено, що, скориставшись можливістю відвідувати у службових справах інші суднобудівні заводи СРСР, А. Шеффер, починаючи із 1930 року, збирав і передавав В. Верману матеріали щодо воєнного і комерційного суднобудування на заводах:

1. «Північна верф».

2. «Балтійський» – в Ленінграді.

3. «Сормовський суднобудівний».

4. «Дальзавод» – у Владивостоці.

5. «Морський суднобудівний» – в Севастополі⁴².

Дані, що передав В. Верману А. Шеффер, були складені на підставі виробничих програм вказаних заводів та характеризували типи кораблів, їх кількість, об'єкти робіт і терміни здачі. Виробничі програми надавалися за 4-й квартал 1930 р., за всі чотири квартали 1931 р. і за 1932 р. Протягом 1931 р. А. Шеффер тричі відвідав у Ленінграді німецьке консульство, де передав секретареві пакети від В. Вермана. У двох випадках секретар консульства передавав пакети для В. Вермана⁴³.

На допиті В. Верман показав, що влітку 1933 р. йому, через секретаря німецького консульства в Одесі К. Гана, була передана директива німецької розвідки про розгортання диверсійної роботи, для здійснення якої К. Ган запропонував зв'язатися з інженером Г. Карлом, якому і було доручено диверсії на заводі ім. А. Марті. На основі вказаної директиви, В. Верманом був перекинутий на диверсійну роботу його агент – інженер заводу ім. А. Марті А. Шеффер⁴⁴.

В. Верман підтвердив, що за свою роботу на користь німецької розвідки він отримав винагороду приблизно 18000 крб., і з цієї суми виплачував винагороду агентам за передані шпигунські матеріали⁴⁵. Щоправда, з матеріалів справи неможливо з'ясувати джерело отримання цих коштів. Вивчення матеріалів справ, порушених щодо осіб, причетних до діяльності шпигунсько-диверсійної організації, свідчить, що більшість з них заперечували факт отримання грошей. Та й названа вище сума, отримана В. Верманом, явно менша за ту, яка нібито була роздана агентам за роботу.

Вражають плани проведення диверсійних актів, директиви на проведення яких у травні 1933 р. В. Верман отримав із Німеччини від «Ост-Абтайлунг». Зокрема, на їх виконання він доручив О. Сгібневу підпалити відкритий елінг заводу ім. А. Марті з метою знищити військові та комерційні судна, що знаходилися там. Інженеру Д. Фокіну він наказав підірвати водонапірну башту Миколаївського водопроводу, синхронізувавши цей диверсійний акт з підпалом елінгу на заводі ім. А. Марті, щоб завдати локалізації пожежі. Інженер Берг отримав від В. Вермана завдання вивести з ладу турбіни Миколаївської електростанції⁴⁶. Аналогічні диверсії планувалися і в Одесі, зокрема – вивести з ладу Одеський водопровід⁴⁷.

22 жовтня 1933 р. о 21 год. 30 хв. на заводі ім. А. Марті сталася пожежа, в наслідок якої були виведені з ладу два підводні човни, що знаходилися на відкритому елінгу.

Як встановила технічна експертиза, «дерев'яні стелажі елінгу були облиті легкозаймистою речовиною – «кузбаслаком», а потім підпалені коротким замиканням електричних проводів, заведених під стапелі. Зусиллями всіх пожежних частин міста пожежа була локалізована. Дерев'яний настил цеху обвуглився знизу на 30%. Орієнтовно цех зможе продовжити роботу, за винятком місця виникнення пожежі, на відновлення якого потрібно п'ять днів»⁴⁸.

Організатором диверсії виявився Г. Карл, який залучив до цього інженерів Ю. Гуммерта і Г. Горовенка. Виконавцями були електрозварник М. Івановський та майстер цеху І. Плохой. Важливо, що два останні незадовго до диверсії постраждали від «чистки» лав ВКП(б)⁴⁹.

Питання про підпал елінгу на заводі ім. А. Марті в Миколаєві розглядалося на засіданні Політбюро ЦК ВКП(б) 10 грудня 1933 р. Доповідав заступник голови ДПУ Г. Ягода. Було вирішено дозволити ДПУ арештувати підданих Німеччини⁵⁰, хоча фактично арешти відбулися раніше.

В. Верман був заарештований органами ДПУ 15 листопада 1933 р., а 8-14 грудня проводилися його допити. Згідно з матеріалами слідчої справи В. Верман не входив до структури «Контроль – К^с», а проводив шпигунську діяльність самостійно. Проте, він мав контакти з членами організації Г. Карлом та Р. Кришайтом. Спільним для них був центр передачі розвідувальної інформації та отримання вказівок – секретар німецького консульства в Одесі – К. Ган. Саме з ним В. Верман вирішував питання про те, кого залишити після свого від'їзду до Німеччини керівником розвідувально-диверсійної мережі в Миколаєві – Р. Кришайта чи Г. Карла, зупинившись на особі останнього⁵¹. Пожежа стапеля № 2 заводу ім. А. Марті в Миколаєві сталася внаслідок підпалу, який був організований за вказівкою секретаря німецького консульства в Одесі К. Гана. Вказівку було передано Г. Карлу через В. Вермана⁵².

В слідчій справі підкреслювалося, що у всіх пред'явлених йому звинуваченнях В. Верман зізнався. Ні в кого з тих, хто більш-менш знайомий з методами фабрикації гучних справ органами держбезпеки в часи тоталітаризму подібні «зізнання» не виликають подиву. Тут виникає інше питання – чи могли правлячі кола Німеччини, ще не покінчивши з наслідками Версальської системи договорів, ще не вийшовши з економічної кризи і тільки-но розпочавши відновлення Збройних сил, вдаватися до подібних диверсійних авантур? Слід врахувати й факт економічної та воєнно-технічної співпраці і певної взаємозалежності СРСР і Німеччини в цих сферах. Вважаємо, що навіть з урахуванням приходу до влади нацистів, політичне керівництво Німеччини навряд чи ризикнуло піти в той час шляхом відкритих провокацій проти СРСР. Проте, з іншого боку – німецька розвідка могла використовувати досвід професійного шпигуна В. Вермана у власних цілях. Про його значну кваліфікацію свідчать факти участі в організації втечі з місця заслання німецьких військовополонених (під Оренбургом) через перський кордон у грудні 1917 р. та діяльність після повернення до Миколаєва. Вже те, що за останні десять років перед арештом (1923–1933 рр.) В. Верман змінив вісім місць роботи, красномовно характеризує цю особистість⁵³.

В таємній записці А. Вишинського Й. Сталіну за результатами допитів 25, 26 і 28 січня 1934 р. вказувалося: «Слід вважати встановленим наявність шпигунсько-диверсійної групи, яка працювала на користь Німеччини протягом кількох років після революції (принаймні, з 1923 р.) і протягом кількох років до революції, головним чином в період імперіалістичної війни. Це підтверджується особистими свідченнями обвинувачених, які проходять у цій справі»⁵⁴, серед яких вказується ім'я німецького підданого В. Вермана

Одним із оперативних працівників, які брали участь в розслідуванні пожежі на заводі ім. А. Марті, був Олександр Лукін. У нього з В. Верманом встановилися своєрідні стосунки. Тому В. Верман і розповів молодшому на 18 років слідчому історію про вибух на «Імператриці Марії». Під час допитів О. Лукін якось обмовився, що відповідно до закону підслідному загрожує страта. Той лише посміхнувся і якось поблажливо відповів: «Шановний, Олександр Олександровичу, розвідників такого масштабу, як я, не розстрілюють!» Так і сталося! Справа навіть не дійшла до суду⁵⁵.

Рішенням Колегії ОДПУ від 3 березня 1934 р. іноземний підданий Верман Віктор Едуардович був висланий за межі Радянського Союзу. Цілком імовірно, що його обміняли на потрібну властям персону, як це часто траплялося згодом. Тим самим, В. Вернер досяг того, чого він, судячи з усього, добивався – показати свою значущість як резидента німецької розвідки, надаючи під час слідства детальні пояснення щодо змісту своєї багатолітньої шпигунської діяльності. Подальша його доля в Німеччині невідома.

Хоча, в 1935 р. О. Лукін, вже працюючи у Москві, якось знайшов у своїй поштової скриньці пакет, в якому виявився чоловічий гарнітур з прекрасної шагренової шкіри: гаманець, записник, ключниця і гребінець у футлярі. У гаманці виявився квадратик з веленевого паперу, на якому друкарським шрифтом були нанесені літери: «В.В.»⁵⁶. Це свідчило, що шпигун В. Верман благополучно дістався Німеччини.

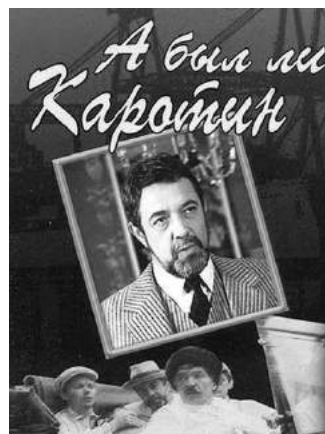
Історія В. Вермана і в подальшому була предметом зацікавленості уродженця Одеси, колишнього начальника агентурної розвідки загону «Переможці» окремої

мотострілецької бригади особливого призначення НКВС підполковника Олександра Лукіна, який з 1955 р. присвятив себе літературній діяльності.

Олександр Лукін (в центрі)

Події в Миколаєві у 1933 р. були покладені в основу сюжету повісті «Обманчивая тишина», яку О. Лукін написав в співавторстві з В. Ішимовим. Книга вийшла в Москві у видавництві «Молода гвардія» у 1966 році⁵⁷. Дія в ній відбувається в середовищі портовиків, моряків, чекістів. Павло Кольцов – молодий робітник, стикається зі спритним агентом іноземної розвідки Верманом. В ході операції чекістами в Одесі у готелі «Червоний» були арештовані двос: Грюн і Верман. Докази шпигунства в наявності. Верман – кадровий німецький розвідник і організатор шпигунської групи. Чекісти розкрили таємницю загибелі лінкора «Марія» в 1916 р., яку всі вважали загадковою. У 1989 р. за мотивами повісті був знятий двосерійний фільм в жанрі пародійного детективу «А был ли Каротин». Режисер фільму Г. Полока, виконавець головної ролі Б. Соколов. Фільм був удостоєний «Золотої медалі Ватикану». Сюжет в загальних рисах такий: «Початок 30-х рр. XX ст. На радянському кораблебудівному заводі в Нижньолиманську виявлена втрата таємної інформації. Прибулий під виглядом вченого, легендарний чекіст Каротін з двома помічниками починає розплутувати клубок змови шпигунської фашистської організації, яку очолює Верман. Його недосвідчені, але активні помічники освоюють ази роботи контррозвідника, потрапляючи в комічні ситуації. Проте, трійця виявляє німецьку шпигунську розвідувальну групу, що діє більше п'ятнадцяти років, а під час Першої світової війни здійснила диверсію, знищивши броненосець «Марія». Проте, Каротін в процесі роботи нажив собі ворога в особі керівника місцевої влади і його ім'я фактично забувають»⁵⁸. Деякі епізоди фільму (парад) знімалися у 1988 р. в Миколаєві біля стін заводу ім. 61 Комунара.

Постер до фільму

5 січня 1991 р. В. Верман був реабілітований, як такий, що підпадає під дію ст. І Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи з відновлення справедливості щодо жертв репресій, які мали місце в період 30–40-х і на початку 50-х років»⁵⁹.

Отже, виявлені документи свідчать, що інженер Віктор Верман був резидентом німецької розвідки, розгалужена мережа якої діяла на території Півдня Російської імперії та Радянського Союзу з 1908 до 1930-х рр. Він так чи інакше причетний до двох резонансних диверсій – вибуху на лінкорі-дредноуті «Імператриця Марія» та підпау елінгу на заводі ім. А. Марті в Миколаєві. Кожна з подій розслідувалася комісіями на найвищому рівні. Проте, результати розслідувань до цього часу не є однозначними. Хоча, на думку російського дослідника, кандидата юридичних наук, полковника О. Мозохіна, – у справі «достатньо доказів причетності до шпигунської діяльності [...]»⁶⁰.

1. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 13. – Спр. 215. – Арк. 71.
2. *Мозохин О.Б.* Дело «Контроль – К°» / О.Б. Мозохин // Военно-исторический архив. – 2002. – №№ 7; 8.
3. *Черепков А.* «Постарайтесь убрать «Марию» / А. Черепков, А. Шишкин // Тайные страницы истории. – М.: ЗАО ЛГ Информэйшн групп АСТ, 2000. – С. 127–138.
4. *Бар-Бирюков О.* Гибель линкора / О. Бар-Бирюков // Родина. – 1999. – № 11. – С. 60–65.
5. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°»: спроба аналізу в контексті радянсько-німецьких відносин / С.С. Макарчук // Гілея. – 2010. – Випуск 3. – С.114–137.
6. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°» / С.С. Макарчук // Реабілітовані історією. Миколаївська область. – Кн. 5. – Київ – Миколаїв: Світогляд, 2010. – С. 87.
7. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6587. – Арк. 267–268.
8. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 215. – Арк. 72.
9. Там само.
10. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 88.
11. *Бар-Бирюков О.* Гибель линкора «Императрица Мария» / О. Бар-Бирюков. – Режим доступу: http://www.zlev.ru/161/161_13.htm.
12. Там само.
13. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6585. – Арк. 93.
14. Загадочная гибель линкора «Императрица Мария». – Режим доступу: http://korabley.net/news/zagadochnaja_gibel_linkora_imperatrica_marija/2010-06-26-587.
15. *Бар-Бирюков О.* Гибель линкора «Императрица Мария» / О. Бар-Бирюков. – Режим доступу: http://www.zlev.ru/161/161_13.htm.
16. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6587. – Арк. 270.
17. *Бар-Бирюков О.* Гибель линкора «Императрица Мария» / О. Бар-Бирюков. – Режим доступу: http://www.zlev.ru/161/161_13.htm.
18. Загадочная гибель линкора «Императрица Мария». – Режим доступу: http://korabley.net/news/zagadochnaja_gibel_linkora_imperatrica_marija/2010-06-26-587.
19. *Бар-Бирюков О.* Неразгаданный взрыв (Гибель линкора «Императрица Мария») / О. Бар-Бирюков. – Режим доступу: <http://www.agesmystery.ru/node/1833>.
20. *Черепков А.* «Постарайтесь убрать «Марию». – С. 127–138.
21. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 215. – Арк. 71.

22. Енциклопедія Третього рейху. Залізний хрест. – Режим доступу: <http://3reih.org.ua/archives/410>
23. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 89.
24. *Черепков А.* «Постарайтесь убраться «Марію». – С. 134.
25. Там само. – С. 135.
26. Історія міст і сіл Української РСР. Миколаївська область / гол. редкол. В.О. Васильєв. – К.: УРЕ АН УРСР, 1971. – С. 92.
27. Миколаївщина: літопис історичних подій. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2002. – С. 249.
28. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 215. – Арк. 72–73.
29. Там само. – Арк. 73.
30. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6587. – Арк. 275.
31. ДАМО. – Ф. П. 1817. – Оп. 2. – Спр. 283. – Арк. 49.
32. *Пархоменко В.* Отаман М.О. Григор'єв на Миколаївщині у 1918–1919 роках / В. Пархоменко // Красзнавчий альманах. – Випуск 1. – Миколаїв: МОІ ППО, 2001. – С. 33.
33. *Крючков Ю.С.* История Николаева. От основания до наших дней / Ю.С. Крючков. – Николаев: Возможности Киммерии, 1996. – С. 160.
34. *Горак В.* Повстанці отамана Григор'єва (серпень 1918 – серпень 1919 рр.) / В. Горак. – Фастів: Поліфаст, 1998. – С. 25.
35. *Пархоменко В.* Отаман М.О. Григор'єв на Миколаївщині у 1918–1919 роках. – С. 34.
36. *Горак В.* Повстанці отамана Григор'єва (серпень 1918 – серпень 1919 рр.). – С. 67.
37. *Лисенко А.* На чолі повстанських мас: отаман Никифор Григор'єв / А. Лисенко // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 1999. – № 1/2. – С. 70.
38. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6587. – Арк. 278.
39. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 90.
40. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6587. – Арк. 440–442.
41. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6585. – Арк. 104–105.
42. Там само. – Арк. 198.
43. Архів Президента Російської Федерації (далі – АП РФ). – Ф. 3. – Оп. 58. – Спр. 243. – Арк. 118–124. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>.
44. АП РФ. – Ф. 3. – Оп. 58. – Спр. 243. – Арк. 210–215. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>.
45. ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6587. – Арк. 442–444.
46. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 91.
47. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 215. – Арк. 72.
48. АП РФ. – Ф. 3. – Оп. 58. – Спр. 243. – Арк. 92. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>.
49. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 82.
50. АП РФ. – Ф. 3. – Оп. 58. – Спр. 243. – Арк. 209. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>.
51. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 92.
52. АП РФ. – Ф. 3. – Оп. 58. – Спр. 244. – Арк. 2–3. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>.
53. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 91–92.
54. АП РФ. – Ф. 3. – Оп. 58. – Спр. 244. – Арк. 2–3. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>.
55. *Гладков Т.* Тайна «Императрицы Марии» / Т. Гладков. – Режим доступу: <http://oficery.ru/security/3083>.

56. *Гладков Т.* Тайна «Императрицы Марии» / Т. Гладков. – Режим доступа: <http://ofisecy.ru/security/3083>.
57. *Ишимов В.Н.* Обманчивая тишина / В.Н. Ишимов, А.А. Лукин. – М.: Молодая гвардия, 1966. – 288 с.
58. А был ли Каротин? – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>
59. *Макарчук С.С.* Літерна справа «Контроль – К°». – С. 95–96.
60. *Мозохин О.Б.* ВЧК-ОГПУ. Карающий меч диктатуры пролетариата. На защите экономической безопасности государства и в борьбе с терроризмом. (Серия: Лубянка. Открытые архивы) / О.Б. Мозохин. – М.: Яуза, Эксмо, 2004. – С. 180.

Розділ II МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

№ 1

Меморандум Первомайської повітової надзвичайної комісії станом на 15 січня 1922 року

Меморандум Первомайской уездной Чрезвычайной Комиссии по состоянию на 15 января 1922 года

Источник сведений	Сущность сведений
Доклад осведомителя 6/1	Из доклада видно, что допризывник Танцюра Матвей проживает в Ольвиополе около Синюхи недалеко от мельницы Доцискулы. По слухам МАТЯШ уехал в Одессу.
Заявление арестован. Янковского	В заявлении говорится о том, что арестованный в настоящее время Александр Греков имел связь с Эртоном В., а также и с подпольной организацией. Летом 1921 года он ходил все время с наганом и собирался убить какого-то коммуниста.
Док. обв. Дехтеренко Владимира	Показал следующее: что настоящая фамилия его жены Данилец, судя по ее словам отец был мелко-поместным помещиком, познакомился он с ней в Екатеринославе. В начале 1919 года по петлюровской мобилизации обвиняемый поступил в школу старшин в Каменец-Подольске. Побыв там пару месяцев он, по его словам, бежал оттуда, прибыв в Первомайск он получил от своих братьев поручение сопровождать замужнюю сестру с мужем в Режицу и на обратном пути захватить в Петроград и забрать вещи брата. Приехал он домой в сентябре 1919 г. Уже вместе со своей женой Дорой Архиповой. При Деникинской власти все время болел. С приходом Сов. Власти выздоровел и поехал в Одессу. В связи с приближающейся мобилизацией он уехал в Первомайск, а из Первомайска на мобилизационный пункт в Ананьев, из Ананьева получил распоряжение ехать в Кременчуг. По дороге на ст. Помошкой встретив эшелон 39 строительного отряда, поступил туда младшим техником, где служит до последнего времени. В Голованевск жена его приехала по приглашению какого-то контролера военпродснаба (фамилии не знает) совместно с кухней в гости. Сам обвиняемый в Первомайске в 1921 году был два раза. Первый раз в августе месяце и сентябре, был он еще в Первомайске в мае. Щедальский Михаил часто бывал в доме обвиняемого, являясь не к нему, а к его брату Алексею. С братом обвиняемого Павлом Щедельским учился и служил вместе. Из Одессы к обвиняемому никто не приезжал и без ведома обвиняемого жена его также не ездила.

<i>Продолжение</i>	
Док. обв. Рикова Александра	Показал следующее: в начале обвиняемый свое участие в подпольной организации и знакомство с Эртоном упорно отрицал. В последствии показал следующее: находясь на службе в Богопольской волости, гр. БУДЕЛЬНЫЙ, служащий в Земотделе в качестве зав. магазина затребовал из волости обвиняемого к себе в качестве помощника и находясь однажды у себя на квартире к обвиняемому явился его брат Николай, служивший в земотделе курьером и сказал обвиняемому, что его (обвиняемого) зовет Будельный. Явившись к Будельному у них зашел разговор, в котором Будельный обвиняемому заявил о том, что имеется подпольная организация и предложил обвиняемому войти в нее , грозя в противном случае его убить. После этого Будельный познакомил обвиняемого с Городецким. Городецкий же дал обвиняемому 8-зарядный револьвер. Этот револьвер обвиняемый передал Рудковскому Ивану члену организации, завербованному также Эртоном. Об организации со слов Городецкого обвиняемый знает следующее: о том, что у них было задание убивать коммунистов и что в Богополе было 15 членов организации. Городецкий обвиняемому давал задание информировать его о всех: СОВА Катя, РАЕВСКИЙ - Начпосты Богополя, Знали об организации Зав. соучастником Первомайска ЧИКАЕВА Зика, СУРНА Ина, АЛЕКСЕЕВ. Собрание в Мигее на острове в доме помещика (фамилия неизвестна) и в жет. дос. саду. Организация представляла собой группировку украинской интеллигенции Петлюровского направления, занимавшаяся агитацией против Соввласти в деревнях Первомайского уезда. Материальные ресурсы доставлялись путем самооблажения членов организации. Прокламации печатались на пишущей машинке, украденной где-то ПОЛОШКИНЫМ и ГОРОДЕЦКИМ. В воззвании говорилось о свержении Соввласти и восстановлении Петлюры.
Док. обв. ГУЧЕВА Николая 23/12	Обвиняемый знаком с ЭРТОНОМ, ПОНОМАРЧУКОМ, БАРАНЕНКО, с БЕЛИНСКИМ его познакомил ПОЛОШКИН, с ГОРОДЕЦКИМ так же, участие свое в организации отрицает , но предложение о вступлении в такуюю ему делалось зимой 1920 г. Машинка была занята в организации, которая была где-то украдена. Протокол подписать отказался.
Док. обв. ЯНКОВ- СКОГО 24/12	Показания его сходятся с показаниями в Балте, причем указал еще следующих членов организации: ЯКУБОВИЧА Гавриила, братьев МАГДОВСКИХ . В остальном показания те-же.
Док. обв. ЩЕДАЛЬ- СКОГО Михаила 26/12	Обвиняемый свое отсутствие из дому в последнее время объясняет тем, что не было чем отапливать квартиру, ночевал в Голте где-попало, свое отсутствие в последнее время на службу, объяснял тем, что был болен, фамилии ГРЕШЕНКО, семейство ДЕХТЯРЕНКО знает, посещал. Участником организации себя не признает.

<i>Продолжение</i>	
Доклад Начагота Инф. св. за №8890 от 16/ХІІ Инф. св. За №8835	Сообщается, что разыскиваемый ДЕХТЯРЕНКО Василий находится в Балте и служит в 89 строительном отряде. Жители села Каменный Мост Пред. Сельревкома ДЕЗЕК Яков, СБРЕДЕНКО Иван и БЕВЗЕНКО Трофим говорили, скорей бы пришел Петлюра, а то проклятая коммуна уже надоела. 1 и 2 Декабря у ПОНОМАРЕНКО Федора, жителя Каменного Моста было собрание, на котором обсуждали вопрос о том, как бы сбиться с к-р. организацией. На собрании присутствовали БЕВЗЕНКО Трофим, ДЕЗЕК Яков, ПОНОМАРЕНКО Федор, СКРИПНИК Григорий, ЖМУЧНИКОВ Иван, БОКАНЕЦКИЙ Кондратий, СЕРЕДЕНКО Сидор, СЕРЕДЕНКО Иван или БЕВЗЕНКО Трофима и СКРИПНИКА Григория. Означенные лица стараются узнать, кто является осведомителем в Каменном Мосту
Информ. Наводка на №3834 от 12/ХІІ	Жители деревни Федоровка Мариповской волости ПИШКОВ Степан и Филипп, Клементий УСОВ и священник имеют связь с ШЕВЧЕНКО/арестом/и ВЛЮМЕНТАЛИЕМ Леонидом, советовались они о том, чтобы задержать собрание продналога и об Махновцы и Петлюровцы находились вблизи и Румыния им помогает, собираются они в школе у ПЕШКОВА Семена и проживает некто МАСЛОВ, с охотой распространяет слухи о бандитах.
Инф. ов. на №8890 от 16/ХІІ Заявление арест. Демьяненко	У ГОРОДЕЦКОГО прож. в Мигее у своего отца имеется револьвер системы «Стейер» Адресовано Председателю Исполкома Колесникову, указывает на неправильное действие Первомайской Учета в обыске перлюстрирование его писем на имя Предвуцика тов. ПЕТРОВСКОГО
Инф. ов. на №9099	Кель артист клуба Уездмилиции знает об убийстве красноармейцев в селе Мигея. Убийство было совершено мигейскими гражданами. Указанный Кель знает еще несколько к-р. жителей Мигеи избегнувших ареста.
Инф. ов. на №9169 от 22/ХІІ	ГЛЯТКОВСКАЯ, дочь священника Ольвиополя и ПОЛОТКИНА Вера, а также как сторонние лица проживающие на х. Смешных приезжали часто в Уземотдел и шептались с Щербанем и Смольницким, обе означенные лица часто встречались с Комисаренко, Смольницким и Носовым. В Богополе прож. некто гр. ШАНДРУХА б. Зав. Совхозом, который в курсе дел Смольницкого и Носова, он говорит, что у жены Смольницкого имеется много золота и серебра.
Заявление арест. ДЕМЬЯ- НЕНКО	Заявление адресовано Предуисполкома КОЛЕСНИКОВУ, в котором обвиняемый считает свое задержание незаконным и вскрытие письма, адресованного на имя ПЕТРОВСКОГО недопустимым. Обвиняемый просит об освобождении.

Продолжение

Док. обв. ДЕМЬЯ- НЕНКО Ильи 30/12	Показал: с Петровским знаком с 1897 по работе на заводах, в данное время он информирует т. ПЕТРОВСКОГО о всех событиях местной жизни. Информировать он его по своей личной инициативе. Обвиняемый состоял в партии Эсдеков меньшевиков с 1897 года. В 1905 г. перешел в большевицкую фракцию. С начала революции состоял в партии левых Эсеров, работал в контакте с боротьбистами, но в компартии не состоит, выбыл из таковой в 1920 году, пробыв в таковой 2 месяца. Обвиняемый свое мнение о поведении Чека составил из слухов. Информацию ПЕТРОВСКОМУ о том, что Чека занимается грабежом он послал не проверяя этих слухов, об работе чека обвиняемый придерживается того же мнения, каковое было им изложено в письме к ПЕТРОВСКОМУ и игнорирующему о цене. По мнению обвиняемого работа Чека является бандитской, если считать раскрытую подтасованную организацию и устроенный грабеж на базаре. Организацию он считает подтасованной, поскольку он хорошо знает Смотрицкого и не допускает мысли, что может быть к-р. Свое желание перевешать Чека он объясняет тем, что хотел поднять престиж Советской власти.
Перехваченная записка из камеры обв. ДЕМЬЯ-НЕНКО	Записка адресована «БОБИКУ», в которой он просит передать приспособленное при нем заявление на имя _____ в записке указывает, что фамилию человека _____ записку БОБИК не должна говорить, если БОБИКУ нужны деньги, то пусть она пойдет и одолжит у ХРОМОГО 2-3 миллиона, или же пусть берет деньги у СИДОРА или МАМОНТОВА. «Этой милой тете, если нужны будут деньги 200-300 тысяч то дай».
Разработка за №466	Из разработки видно, что в Голте проживает монархист ИЗОТОВ Иван, вся семья его ярые монархисты, сын ИЗОТОВА Владимир служил у Деникина и вместе с ними бежал. В настоящее время он дома.
Разработка за, 291 30/12	Из разработки видно, что БЕЕЛОВ Сенька, 28л, служил во время Деникина был Комендантом города, по слухам т.е. сейчас его нет он в Румынии, жена ШКЛЯР Люба служит на жел. дор. имеет связь с бывш. офиц. СКВОРЦОВЫМ и ГУДЗИНСКИМ.
Ордер за № 623 31/12	Согласно рапорта Начкрота особой группой задержан ДЕХТЯРЕНКО Владимир. При обыске ничего не обнаружено.
Ордер за № 609	Задержан ИЛЬНЕНКО Яков, при обыске обнаружено техническое оружие.
Пок. осв. ИЛЬНЕНКО	Городецкого маму знает постольку, поскольку служит у его отца, знает ПОЛОШКИНА и КРЫЛЕНКО. В организации не состоял и предложение о вступлении ему никто не делал.

№ 2

**Витяг з постанови засідання колегії Первомайської повітової
надзвичайної комісії**

14 лютого 1922 р.

ВЫПИСКА

**Из постановления Заседания Коллегии
Первомайской Уездной Чрезвычайной Комиссии**

14 февраля 1922 г.

по поруч делу № 694

СЛУШАЛИ: Дело подпольной петлюровской организации:

1. Кулев Николай Иванович.
2. Витвицкая Мария Христофоровна 25 л.
3. Долженко Петр Филиппович 19 л.
4. Седлецкая Пелагея Станиславовна 18 л.
5. Луценко Денис Денисович 40 л.
6. Жук Василий Владимирович 30 л.
7. Ребдело Михаил Степанович 23 л.
8. Боровик Иван Тимофеевич 22 л.
9. Чернега Харитон Антонович 32 л.
10. Продан Евтихий Васильевич 41 г.
11. Тараненко Гавриил Осипович 25 л.
12. Лысенко Ефросинья Ивановна 33 л.
13. Жук Макар Владимирович 36 л.
14. Кодров Елисей Калейникович 24 л.
15. Вязенко Петр Архипович 62 л.
16. Наливайко Федор Афанасьевич 46 л.
17. Наливайко Ефим Афанасьевич 65 л.
18. Греков Александр Ксенофонтович 20 л.
19. Греков Федор Гавриилович.
20. Цедальский Михаил Яковлевич 36 л.
21. Жуковский Бауэр Владимир-Борис Александрович 17 л.
22. Ильницкий Никифор Григорьевич 22 л.
23. Изотов Владимир Иванович 18 л.
24. Изотов Николай Владимирович 21 г.
25. Беккер Александр Рейнгольдович 19 л.
26. Синюта-Булатов Михаил Игнатович 24 л.

27. Белинская Антонина Павловна 33-х л.
28. Сорочинский Евсей Романович 31 г.
29. Боляк Василий Иванович 23 л.
30. Гурский Леонид Максимович 21 г.
31. Белинский Карп Иванович 28 л.
32. Демиденко Илья Никанорович 38 л.
33. Гуля Самуил Исаакович 23 л.
34. Цинкаловский Анаболий Петрович 34 л.
35. Телятицкий Семен Андреевич 61 г.
36. Чани Василий Степанович 32 л.
37. Гипецкий Александр Ильич 39 л.
38. Савчук Максим Васильевич 28 л.
39. Волна Григорий Исаакович 24 л.
40. Савчук Нестор Яковлевич 37 л.
41. Савчук Сафрон Яковлевич 40 л.
42. Продан-Рожко Федор Алексеевич 50 л.
43. Чебатюк Екатерина Петровна 33 л.
44. Газин Яков Ефремович 55 л.
45. Багрин Леонтий Иванович 46 л.
46. Молчан Зиновий Варфоломеевич 52 л.
47. Разумный Максим Федорович 40 л.
48. Стратан Владимир Степанович 34 л.
49. Стоянов Семен Дмитриевич 31 г.
50. Сербин Петр Федорович 22 л.
51. Сливинский Николай Федорович 35 л.
52. Нагорный Николай Степанович 19 л.
53. Гусев Николай Иванович 16 л.
54. Рудковский Иван Матвеевич 16 л.
55. Нагорный Иван Степанович 21 г.
56. Продан Федор Дмитриевич 37 л.
57. Морозов Степан Хрисантович 21 г.
58. Чернега Максим Кириллович
59. Марков Кондрат Николаевич 20 л.
60. Остапенко Матфей Агафьевич 60 л.
61. Михальченко Василий Емельянович 25 л.
62. Тараненко Филипп Иосифович 29 л.
63. Михальченко Григорий Максимов 25 л.
64. Чебановский Никита Григорьевич 39 л.
65. Бортко Мойсей Терентьевич 44 л.
66. Чапленко Трофим Кириллович 34 л.
67. Лысенко Пелагея Ивановна 23 л.
68. Жук Дмитрий Данилович 22 л.
69. Одноор Алексей Лукманович 27 л.
70. Панфилов Никифор

75. Савчук Яков Никитич 60 л.
77. Ильяшенко Яков Михайлович 28 л.
78. Дехтяренко Владимир Васильевич 23 л.
79. Ластовецкая Александра Ивановна 22 л.
80. Изотов Михаил Владимирович 17 л.
81. Дехтяренко Феодора Архиповна 27 л.
82. Слободянов Дмитрий Антонович 20 л.
83. Кунькина Елена Адольфовна 26 л.
84. Балицкий Петр Константинович 21 г.
85. Черкавская Надежда Фоминична
86. Рожко Василий Федорович
87. Рожко Иван Александрович
88. Нагорный Терентий Григорьевич
89. Романишин Тимофей Парфенович
90. Вознюк-Кравец Доминикия Семеновна
91. Вознюк-Кравец Григорий Кузьмич
92. Тоница Матвей Савельевич
93. Лисовой Сергей Семенович
94. Тараненко Александра Александровна
95. Шляхяр Гавриил Федорович
96. Рабулец Исидор Петрович
97. Геррат Адольф Августович
98. Геррат Людвиг Августович
99. Макоровский Савва Петрович

Обвиняемые, за исключением с № 85 по № 99 включительно арестованы и находятся при Чека/.

ПОСТАНОВИЛИ:

Считая обвинение доказанным, к гр. гр. Кулеву Николаю Ивановичу, Витлицкой Марии Христофоровне, Долженко Петру Филипповичу, Седленко Пелагее Станиславовне, Луценко Дионису Дионисовичу, Жуку Василию Владимировичу, Боровику Ивану Тимофеевичу, Ребдело Михаилу Степановичу /умер/, Чернеге Харитону Антоновичу, Продану Евтикию Васильевичу, Гараненко Гавриилу Исифовичу, Лысенко Ефросиньи Ивановне, Жуку Макару Владимировичу, Кодрову Елисею Калейниковичу, Наливайко Федору Афанасьевичу, Грекову Александру Ксенофонтовичу, Грекову Федору Гаврииловичу, Цедальскому Михаилу Яковлевичу, Жуковскому-Бауэру Владимиру-Борис Александровичу, не взирая на малолетность, как к неисправимому преступнику, Изотову Владимиру Ивановичу, Изотову Николаю Владимировичу, Ильницкому Никифору Григорьевичу, Синюте-Булахову Михаилу Игнатьевичу, Докиенко Илье Никаноровичу, как бывшему эсеру, дискредитировавшему Сов-власть и ответственных работников, Зелинскому Карлу Ивановичу, Беккеру Александру Рейнгольдовичу: ПРИМЕНИТЬ ВЫСШУЮ МЕРУ НАКАЗАНИЯ – РАССТРЕЛЯТЬ, ИМУЩЕСТВО КОНФИСКОВАТЬ.

Относительно Вязенко Петра Архиповича, Белинской Антонины Павловны, Стоянова Семена Дмитриевича дело выделить и приобщить к следственному делу за № 216.

Сорочинского Евсея Романовича, Боляка Василия Ивановича, Чани Василия Степановича, Гурского Леонида Максимовича, Гуля Самуила Исааковича: ЗАКЛЮЧИТЬ В КОНЦЛАГЕРЬ НА 5 ЛЕТ.

Гр.гр. Чебатюк Екатерину Петровну и Сербина Петра Федоровича ЗАКЛЮЧИТЬ В КОНЦЛАГЕРЬ НА 3 ГОДА.

Гипецкого Александра Ильича ЗАКЛЮЧИТЬ В КОНЦЛАГЕРЬ НА 5 ЛЕТ.

Гр.гр. Цинкаловского Анатолия Петровича, Телятицкого Семена Андреевича, Сливинского Николая Федоровича, Савчука Максима Васильевича, Волну Григория Исааковича, Продана-Рожко Федора Алексеевича, Савчука Нестора Яковлевича, Савчука Сафрона Яковлевича, Газина Якова Ефремовича, Багина Леонтия Ивановича, Молчана Зиновия Варфоломеевича, Разумного Максима Федоровича и Нагорного Николая Степановича: ЗАКЛЮЧИТЬ В КОНЦЛАГЕРЬ НА 3 ГОДА УСЛОВНО И ИЗ-ПОД СТРАЖИ ОСВОБОДИТЬ.

Гр. Стратана Владимира Степановича из-под стражи освободить.

Гр.гр. Гусева Николая Ивановича и Рудковского Ивана Матвеевича из-под стражи освободить и направить в коллектор для малолетних преступников.

Нагорного Ивана Степановича полагать отправленным в О.Г.Ч.К. согласно распоряжению такового.

С № 56 по № 84 включительно из-под стражи освободить.

С № 85 по № 99 включительно, как из-под стражи освобожденных с подпиской о невыезде, подписку аннулировать.

Квитанции хранилища за №№ 24, 21, 23, 616, 26, 28, 29, 177, 703, 194, 220, КОНФИСКОВАТЬ.

Квитанции за №№ 822, 12, 11, 10, 18 и 32-ВОЗВРАТИТЬ.

Дело следствием прекратить и сдать в архив

ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 2. – Арк. 8–10.

Оригінал. Машинопис.

№ 3

Звіт про роботу Миколаївського окружного партійного комітету за період липень-вересень 1924 року

1924 р.

Отчет о работе Николаевского окружного партийного комитета за период июль-сентябрь 1924 года

«Начиная с 23 г. развила большую работу **сионистско-социалистическая партия**, которая вела ее несмотря на репрессии не ослабляя ее до прошлого месяца, т.е. до *ликвидации*. Работа эта выражалась, главным образом, в пропаганде идей «социалистического сионизма», велась методически и настойчиво, преимущественно среди учащейся молодежи, легко воспринимающей эти идеи. Руководители этой работой группа старых бывших – «**Цейрей-сионистов**». К моменту ликвидации на территории Николаевского округа имелись довольно сильные организации «**Югентау**» (сионистская организация молодежи) в *Николаеве, Н.-Буге и Н.-Полтавке*. Работа этих организаций выражалась в пропаганде идей сионизма, вовлечение новых членов, после чего вновь вступившие пропускались через учрежденные ими *курсы* по изучению древне-еврейского языка, истории, политэкономии. Велась также работа среди еврейских детей на основе скаутизма, возродив фактически подпольно «**Маккаби**». Руководящие органы пытались реагировать и на политсобытия и характерна *листовка* ЦК, распространенная в массовом количестве среди евреев, преимущественно среди кустарей, в которой уделялось много внимания выборной кампании.

Местные организации приняли активное участие в распространении этой листовки. Предвидя репрессии, организации временно сократили свою работу, были приняты меры законспирирования таковой. Ликвидация не внесла большого разложения среди них, благодаря тому, что они готовились к репрессиям, руководители своевременно скрылись и таким образом нельзя говорить о разгроме таковых, после некоторой перегруппировки сил нужно ожидать возобновления работы. Уже теперь в ответ на репрессии группы, коих не коснулись репрессии, возобновили демонстративную работу среди детей среднего возраста 10-15 лет, последним внушают, что коммунисты арестовывают старших братьев, посмевших заявить свои права на национальное равенство, рисуют им картины «коммунистических застенков», работа эта ведется систематически, собираясь еженедельно на частных квартирах, иногда в поле с соблюдением строгой конспирации. Ведется также среди сочувствующей части населения *сбор пожертвований в пользу заключенных*.

Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). - Ф.П. 1. – Оп. – Спр. 48. – Арк. 34–35.

№ 4

**Звіт Миколаївського окружного партійного комітету
за період жовтень-грудень 1924 року**

1924 р.

Отчет Николаевского окружного партийного комитета
за период октябрь-декабрь 1924 г.

«Сионисты. В предыдущем докладе нами была освещена детально работа сионистов. После проведения последней операции, освобожденные они сейчас же снова взялись за работу, которая продолжается до сих пор. 5/Х – было собрано около 100 человек детей, которых повели на полянку за заводом «Андре Марти», где после игр был устроен для них завтрак, пели сионистские национальные песни, популярно излагали идею сионизма и предупреждали никому не говорить о собраниях, особенно коммунистам. Ввиду наступления холодов, подыскивается постоянное закрытое помещение. Временно работа проводится отдельными группами человек по 10 на дому. Работа Ново-Бугской организации сводится, главным образом, к руководству работой Бгена, Гехалуца. Проходит переброска сил на районы и из города в город. В ноябре в Н.-Буге была проведена кампания по сбору пожертвований в пользу заключенных. В колонии Ефингарь, того же района, установлен кружок Югента, состоящий из 8 человек, все молодежь 1906-1905 года рождения. Кружок собирается довольно часто, получает регулярно журнал «Гехалуц». В ноябре состоялось общее собрание Гехалуца, где выяснилось, что материальное положение Гехалуца очень слабо. Материальная база, на которую они опирались, а именно: сыроварня, себя не оправдала, дала большой дефицит, в связи с чем попала в большую зависимость Сельсоюза, через который приняты меры к дальнейшему ослаблению, вплоть до приема сыроварни в свои руки. В общем нужно отметить, что работа сионистов за отчетный период значительно уменьшилась, в особенности в связи с проведенной операцией и приняла строго конспиративный характер. Активные сионисты пока не работают, опасаясь за собой слежки. Несмотря на это ГПУ ведет непрерывное и неослабное наблюдение».

ДАМО. – Ф. П. 1. – Оп. 1. – Спр. 48. – Арк. 68.

№ 5

**Звіт про роботу Новобузького райпарткому
за період липень-серпень-вересень 1924 року**

1924 р.

**Отчет о работе Новобугского райпарткома
за время июль-август-сентябрь 1924 г.**

«Политическое состояние района.

Основными моментами политсостояния за отчетный период, было проявление наружу работы сионистских организаций, как например: распространение обращений ЦК Сионистской партии среди еврейского населения, направленных против нашей партии и соввласти под прикрытием, главным образом лозунгов направленных против Евсекций при комитетах нашей партии. Парткомом были приняты меры к изъятию этих обращений (конечно, конспиративным образом), несколько из них было изъято, а затем Партком принял активное участие в изъятии/аресте посредством операции ГПУ активных членов сионистской партии, эта мера дала свои желательные результаты».

ДАМО. – Ф. П. 1. – Оп. 1. – Спр. 68. – Арк. 28.

№ 6

**Обвинувальний висновок щодо громадян, обвинувачених
у приналежності до контрреволюційної організації
«Істинно-православна церква»**

1935 р.

Заключительное постановление

По обвинению:

Чернобыля Петра Михайловича

Бублика Григория Родионовича

Сливинской Ирины Петровны

Капацины Федора Агафоновича

прекратить

Козловской Анны Ивановны

Диордиященко Прокопия Степановича

Полюк Анны Лукьяновны

прекратить

Мазаевой Дарьи Мелентьевны

прекратить

Даншиной Февронии Демидовны

по ст.54-10 УК УССР

По поступившим в Одесское областное Управление НКВД данным стало известно, что в конце 1933 года в числе возвратившихся из ссылки участников к/р органи-

зации «ИПЦ» возвратился также в г. Первомайск активный участник ИПЦ Чернобыль Петр Михайлович, который снова начал организовывать в г. Первомайске группу «ИПЦ», завербовав в таковую гр. Диордиященко Прокопия, Сливинскую Ирину, Козловскую Анну, Капацину Федора, Полюк Анну и Мазаеву Дарью.

Чернобыль кроме Первомайска, создал новые группы «ИПЦ» в Арбузинском районе под руководством попа Бублика Григория и кулачки Даншиной Февронии. Обе группы держали теснейшую связь.

Чернобыль, выезжал для проведения деятельности в разрезе платформы «ИПЦ» в г. Александрию, где связывался с руководителем группы – попом Котовичем и в Херсон – для связи с руководителем – иеромонахом Сторчеусом Афанасием (выслан в 1934 г.).

Кроме того, Чернобыль осуществлял связь с руководством «ИПЦ», которая протекала по многим каналам: переписка с арх. Варсонофием, поездки Чернобыля в Москву, Харьков, Синельниково и др. города, а также через приезд в Первомайск члена Ленинградской группы «ИПЦ» Миронова.

Группа «ИПЦ», руководимая Чернобылем, устраивала нелегальные собрания на квартирах своих участников, где проводилась их антисоветская обработка.

В своей агитации участники «ИПЦ» называли соввласть – властью Антихриста, призывали не подчиняться ей и не выполнять гособязательства и не вступать в колхозы.

Арестованный Чернобыль, отбывший 3 года концлагеря (отец находился в концлагере за к-р.), на допросе показал, что он является последователем «ИПЦ», что к Соввласти он относится отрицательно, что признает Дмитрия Гдовского своим руководителем.

Чернобыль показал, что он также отрицательно относится и к коллективизации, в силу своей принадлежности к «ИПЦ».

Чернобыль показал, что он был связан с руководителями местных групп «ИПЦ» - Котовичем в Александрии, Сторчеусом в Херсоне, Юрченко в Харькове и пр.

О деятельности Первомайской группы «ИПЦ» и личном составе Чернобыль отказался давать показания, назвав своими последователями Диордиященко Прокопия, Капацину Федора, Сливинскую Ирину, Козловскую Анну, Полюк Анну и др., с которыми он проводил совместно моления на квартирах.

Обвиняемая Мазаева Дарья, дочь распроданного экспортника, домовладелица, без определенных занятий, показала, что в г. Первомайске существует нелегальная организация под названием «ИПЦ», которую создал возвратившийся из ссылки в декабре 1933 г. Чернобыль Петр Михайлович. По ее показаниям Чернобыль завербовал лично в эту организацию Диордиященко Прокопия, Сливинскую Ирину, Козловскую Анну, Полюк Анну, Капацину Федора – по г. Первомайску и Даншину Февронию в с. Благодатное.

По показаниям Мазаевой ее вербовала в эту организацию Сливинская.

Собрания проводились нелегально в доме Диордиященко Прокопия и Сливинской Ирины. На этих собраниях, по показаниям Мазаевой Дарьи, Чернобыль говорил о том, что к Соввласти верующий не может относиться лояльно, т.к. эта власть безбожная.

Мазаева показала, что в ее присутствии участник организации «ИПЦ» Даншин

вел агитацию за то, чтобы «истинно-православные» прятали хлеб в ямы, т.к. предвидится голод и только спрятавший спасется.

Обвиняемая Полюк показала, что ей известно о существовании в Первомайске нелегальной группы «ИПЦ», к которой принадлежала и она, будучи втянутой в эту группу Сливинской в январе мес. 1934 г.

Из состава группы Полюк назвала Диордиященко Прокопия, Капацину Федора, Козловскую Анну, Сливинскую Ирину, Даншину Февронию. Группа возглавляемая Петром Чернобылем.

Группа проводила нелегальные собрания, где Чернобыль проводил собеседование.

Полюк показала, что ей известен как участник «ИПЦ» священник Бублик, который бывал на нелегальных собраниях у Диордиященко Прокопия.

Кроме того, по показаниям Полюк, Чернобыль ездил по делам «ИПЦ» в Херсон, Красноярск, в Москву, в г. Александрию, а также в с.Благодатное, Арбузинку и Семеновку, где существовали группы «ИПЦ».

Обвиняемый Диордиященко Прокопий, середняк-индивидуальник, показал, что он является участником нелегальной группы «ИПЦ», но о деятельности таковой показаний не дал.

Сливинская Ирина, дочь кулака, показала, что она является последовательницей «ИПЦ» вместе с Диордиященко П., Капациной Ф., Козловской А., Полюк А., под руководством Чернобыля. О деятельности группы показаний не дала.

Обвиняемая Козловская Анна, без определенных занятий, показала, что она принадлежит к нелегальной группе «ИПЦ», куда входят Чернобыль, Сливинская, Диордиященко, Капацина, Полюк Анна – по г. Первомайску, по с. Благодатное – Даншина Феврония и Тарасова Варвара, по с. Семеновка – группу «ИПЦ» возглавляет поп Бублик.

Обвиняемый Капацина Федор, единоличник, показал, что он принадлежит к «ИПЦ» и назвал своими единомышленниками Бублика Григория, Диордиященко Прокопия, Сливинскую Ирину, Чернобыля Петра и что они устраивали нелегальные собрания.

Обвиняемый Бублик Григорий, поп, возвратившийся из ссылки в 1934 г. показал, что он принадлежит к нелегальной группе «ИПЦ», назвал всех перечисленных участников, с которыми Бублик участвовал в нелегальных собраниях.

По с. Благодатное Бублику известны, как последователи «ИПЦ» – Даншина Феврония, с которой Чернобыль имел непосредственную связь.

Бублик показал, что организатором Первомайской группы является Чернобыль. По показаниям Бублика - «ИПЦ» является антисоветской организацией, объединяющей элемент недовольный Соввластью.

Участники «ИПЦ» также являются противниками коллективизации.

Бублик признает только ссыльных епископов: Дм. Гдовского и Петра Крутицкого.

По показаниям Бублика, Чернобыль Петр осуществлял связь по линии «ИПЦ» с Кавказом, Харьковом, Москвой, Александрией и др.

Даншина Феврония, дочь высланного кулака, показала, что она является церковницей, но принадлежность к «ИПЦ» не признает.

Свидетели Позднякова и Шемякина показали, что Даншина ходит по хатам для

сбора средств на церковь и ведет антиколхозную агитацию. Кроме того, Даншина является участницей волынки в 1930 г., когда она подстрекала к убийству коммунистов.

Свидетель Миронов показал, что его отец Иван Миронов, активный последователь «ИПЦ» ранее репрессированный, в мае 1934 г. приезжал из Ленинграда к Чернобылю в Первомайск по делам «ИПЦ».

Свидетель Палиенко Фекла показала, что у Мазаевой Дарьи она часто наблюдала сборища попов и монахов. Мазаева вербовала Палиенко в организацию «ИПЦ», угрожая, что скоро будут преследовать людей, не выполняющих религиозные обряды.

Считая установленной принадлежность гр. Чернобыля П.М., Диордиященко П.С., Капацины Ф.А., Сливинской И.П., Козловской А.И., Мазаевой Д.М., Даншиной Ф.Д., Бублика Г.Р. и Полюк А.Л. к нелегальной к-р. организации «ИПЦ» и проводимую ими а/с деятельность, выразившуюся в вербовке членов «ИПЦ», антисоветской и антиколхозной агитации – преступлении предусмотренном ст.54-10 УК УССР, а посему –

ПОСТАНОВИЛ:

настоящее дело, по обвинению:

1. Чернобыля П.М., 1905, без определенных занятий, отбывшего три года концлагеря по ст. 54-10 в 1931 г., холост, б/п, из с. Устимовка Глобенского района, украинец.

2. Бублика Г.Р., 1889, из г. Цюрупинска, поп, осужден в 1931 г. по ст.54-10 на 3 года высылки, украинец, гражданства УССР, б/п, женат.

3. Сливинской Ирины Петровны, 1887, из с. Лысая Гора Арбузинского района, из семьи кулака, не судилась, вдова, б/п, малограмотная.

4. Козловской Анны Ивановны, 1886, из Долисецкого с/с Винницкой области, без опред. занятий, малограмотная, не судилась, б/п, украинка, незамужняя.

5. Диордиященко Прокопия Степановича, 1904, г. Первомайск, середняк-единоличник, не судим, украинец, образ. низшее, б/п, женат.

6. Даншиной Февронии Демидовны, 1906, дочь высланного кулака, лишенка, 1932 г. была под следствием, ведет индивидуальное хозяйство, украинка, б/п., малограмотная, девица.

7. Капацина Федора Агафоновича, 1904, г. Первомайск, кочегар ж.д., под судом не был, украинец, малограмотный, образование низшее.

8. Полюк Анна Лукьяновна, 1910, г. Кирово, без опред. занятий, малограмотная, украинка, не судима, не замужем, б/п.

9. Мазаевой Дарьи Мелентьевны, 1894, с. Арбузинка, из семьи распроданного экспортника, без опред. занятий, девица, не судилась, малограмотная, б/п, украинка. направить в Особое Сопещание при НКВД СССР.

ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6306. – Арк. 138–146.

Довідка УДБ НКВС УРСР щодо архівної справи № 61963

31 січня 1937 р.

ОСОБЫЙ АРХИВ № 61963

«УТВЕРЖДАЮ»
НАЧ. 8 ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР
ЛЕЙТЕНАНТ ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ
(УМОВ)

СПРАВКА

31 января 1937 г.

В 1936 году при разработке центрального архива ВУЧК-ГПУ-НКВД УССР под архивным № 619963 зарегистрировано дело № 694-1922 года Первомайской УЧК об остатках ликвидированной в 1921 г. подпольной петлюровской к-р повстанческой организации, действовавшей на территории Первомайского уезда под руководством НАГОРНОГО Ивана Степановича и БОНДАРУКА-ЛЫХО Кирилла Евлампиевича (см. дело особого архива № 57727).

Переброшенные в СССР петлюровским «штабом главных войск» по согласованию и документам польского генерального штаба, НАГОРНЫЙ И.С. и БОНДАРУК-ЛЫХО К.Е. – первый в качестве военного инструктора-организатора повстанческих отрядов и второй – всеукраинским информатором – при ликвидации организации Первомайской УЧК в декабре 1921 года успели скрыться.

В результате операций, проведенных Первомайской УЧК, подпольная организация в большинстве своем была ликвидирована и по постановлению Коллегии ОГЧК от 14-го декабря 1921 года, наиболее активные члены её, в числе 125 человек, были расстреляны.

Тем не менее, НАГОРНЫЙ И.С. и БОНДАРУК-ЛЫХО К.Е., собрав уцелевших ближайших сотрудников своих и связавшись с бандой уголовного типа Романа БАБИЯ, продолжали свою к-р работу, подготавливая банды к вооруженному восстанию в помощь петлюровским войскам, в момент прихода их на Украину из-за границы.

Существовавшие подпольные к-р повстанческие ячейки подвергались реорганизации на новых, более конспиративных началах по принципу троек и пятерок.

Однако, Первомайская УЧК, используя имеющиеся в первом деле материалы (арх. № 57727), продолжала систематическую борьбу с бандой и в результате, уже 28-го декабря 1921 года, был арестован родной брат и помощник НАГОРНОГО Ивана Степановича – Николай Степанович НАГОРНЫЙ.

По материалам, данным Николаем НАГОРНЫМ, 1-го января 1922 г. был арестован КУЛЕВ Николай Иванович, ближайший помощник по организации и руководству ячейками НАГОРНОГО И.С. и БОНДАРУКА-ЛЫХО К.С.

8-го января 1922 года был арестован НАГОРНЫЙ Иван Степанович, а 19-го января был окружен и БОНДАРУК-ЛЫХО, который при оказании вооруженного сопротивления – убит.

По материалам Первомайской УЧК были ликвидированы остатки белогвардейских группировок, из коих самая крупная находилась в Киеве и возглавлялась Городецким и Полошкиным, бежавшими из Первомайска при проведении первой операции в 1921 году.

ГОРОДЕЦКИЙ и ПОЛОШКИН арестованы Киевской УЧК в 1922 году.

По настоящему делу в качестве обвиняемых проходили 107 человек.

Постановление «Коллегии Первомайской УЧК» 50 человек осуждены, из них: 27 человек к расстрелу; 6 чел. в концлагерь на 5 лет; 15 человек в концлагерь на 3 года; – из них: 13 чел. условно и 2 чел., как малолетние, направлены в коллектор.

45 человек освобождены, 1 человек направлен в распоряжение ОГЧК и в отношении 3 человек дело выделено и приобщено к делу № 216, а 8 чел. в период ведения следствия умерли.

Дело отнесено к особому архиву и технически оформлено в 7-ми томах:

Том 1-й. Справка по делу и дубликат справки.

2-й. Заключение по делу и постановление Первомайской УЧК.

3-4. Следственные материалы на обвиняемых.

5-й. Вещественные доказательства по делу.

6-й. Агентурные материалы.

7-й. Следственная и исполнительная переписка.

8-й. Дополнительно выявленные следственные материалы, хранившиеся под архивным № 60838

ЗА НАЧ. IV ОТДЕЛЕНИЯ 8 ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР (ГРИГОРЬЕВ)
СТАРШИЙ ИНСПЕКТОР (ГЕЙЛИК)

31 января 1937 г.

г. Киев

ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 1. – Арк. 1–3.

Оригінал. Машинопис.

№ 8

Обвинувальний висновок щодо громадян звинувачених в участі у підпільній церковно-монархічній контрреволюційній організації

18 липня 1937 р.

ОБВИНИТЕЛЬНСКОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По делу обвиняются:

1. Моргун Василий Петрович	арестован 13/VI-1937 г.
2. Ключин Владимир Николаевич	14/VI
3. Гимбицкий Платон Александрович	20/V
4. Мельник Николай Аврамович	9/VI
5. Васильева Любовь Павловна	14/VI
6. Белов Евгений Алексеевич	13/VI
7. Чижигов Семен Александрович	9/VI
8. Басько Евфимия Михайловна	20/V
9. Подмогильная Дарья Ивановна	28/V
10. Сиотка Марфа Мусеевна	28/V
11. Саглаева Анастасия Матвеевна	26/VI

по ст.54-10/1, 54-11 УК УССР

Все обвиняемые содержатся под стражей в Николаевской тюрьме НКВД.

В Николаевский городской отдел НКВД поступили данные о существующей подпольной церковно-монархической контрреволюционной организации на территории Николаевского района.

Участники, привлеченные по настоящему делу церковно-монархической контрреволюционной организации, были не только связаны между собой, но и аналогичными контрреволюционными группировками в ряде сел Варваровского, Цюрупинского, Владимировского и других районов Одесской области.

Идейными руководителями этой церковной монархической контрреволюционной организации являются высланные за активную контрреволюционную деятельность крайне монархические попы и епископ Сеницкий Григорий, отбывающий ссылку в г. Самарканде, епископ Титов Прокопий, отбывающий ссылку в г. Турткуле и игумен Моргун Василий – отбывший недавно ссылку, поселившийся в г. Полтаве, привлеченный в качестве обвиняемого по настоящему делу.

Связь между идеологами церковной монархической контрреволюционной организации Титовым, Сеницким и другими, с привлеченными по настоящему делу участниками организации, осуществлялась как путем нелегальных наездов попа Сеницкого в г. Николаев, так и путем посылки делегаций из числа обвиняемых по настоящему делу Гимбицкого, Подмогильной и других, к вернувшемуся из ссылки и привлеченному по настоящему делу игумену Моргуну Василию.

Регулярная письменная связь и оказание материальной помощи руководителям церковной монархической контрреволюционной организации осуществлялась привлеченными по настоящему делу Гимбицким Платоном, Сиоткой Марфой, Басько Евфимией и другими.

Обвиняемые по настоящему делу участники церковной монархической контрреволюционной организации являются не только мракобесами, распространяющими среди отсталых слоев населения церковный дурман, но происходят из социально чуждой среды и имеют за собой активное контрреволюционное прошлое...

Все члены названной организации систематически устраивали подпольные сборища, на которых под видом религиозных молений проводили открытую а/с агитацию, распространяли провокационные слухи о гибели Советской власти, для чего распространяли контрреволюционные монархические листовки среди отсталых слоев населения города и села.

Участники церковной монархической контрреволюционной организации прибегают и к другим формам и методам контрреволюционной борьбы против Соввласти.

Обвиняемая Васильева, дочь помещика, со средним образованием, жена белогвардейского офицера, сошлась с нечистоплотным «юродивым» монахом Беловым, странствовала с ним по селам и районам Одесской области и использовала его как рупор для открытой контрреволюционной агитации и нахабных выпадов против вождя партии и руководителей правительства.

На основании изложенного привлечены к уголовной ответственности перечисленные выше обвиняемые.

Все эти данные нашли полное подтверждение в процессе предварительного следствия, как в показаниях свидетелей и личных признаниях обвиняемых, так и вещественных доказательствах по делу.

Материалами дела установлено, что в 1928 г. идеологами ультраправославного правого церковно-монархического течения, отколовшегося от патриархальной церкви в результате Декларации патриарха Сергия о его лояльном отношении к Советской власти, стали на путь создания подпольной церковной монархической контрреволюционной организации для борьбы с Советской властью за восстановление монархического строя.

Арест и ссылка некоторых руководителей этой контрреволюционной организации не прекратил существование и деятельность сохранившихся церковно-монархических контрреволюционных кадров.

Привлеченные по настоящему делу в качестве обвиняемых участники организации, систематически устраивали нелегальные сборища на квартирах своих членов: Басько Евфимии, Гимбицкого, Мельника и других и под видом религиозных молений проводили а/с агитацию.

Обвиняемые Гимбицкий П.А., Басько Е.М., Подмогильная Д.И., Сиотка Марфа, связались с находящимися в ссылке епископом Титовым, попом Сеницким и возвратившимся из ссылки игуменом Моргуном, получали от них письменные указания руководящего характера об активизации подпольной работы, используя для этой цели извращенное толкование новой конституции.

В одном из писем к членам организации поп Сеницкий, будучи в ссылке, пишет: «... Не скорбите, скоро будет война, будет переворот, и мы увидимся».

Признанием обвиняемых и показаниями свидетелей установлено, что члены церковно-монархической контрреволюционной организации, привлеченные по настоящему делу Сиотка Марфа, Басько Евфимия и Подмогильная систематически

производили сбор средств среди членов организации для оказания материальной помощи находящимся в ссылке идеологам и вдохновителям церковно-монархической контрреволюционной организации – епископу Титову, попам Синицкому и Моргуну Василию, вернувшемуся из ссылки. Помощь оказывалась как деньгами, так и продуктовыми посылками.

Денежную помощь из числа обвиняемых оказывали: Подмогильная, Басько, Гимбицкий, Чижиков, Мельник, Сиотка и Саглаева.

Как одним из методов вовлечения отсталых масс населения в подпольную церковную контрреволюционную организацию, проведение среди них антисоветской агитации и распространение провокационных слухов о гибели Советской власти, участники организации пользовались распространением кем-то вымышленного произведения явно контрреволюционного монархического содержания, т.н. «Чудесного видения Иоанна Кронштадтского».

Этот грубейший контрреволюционный вымысел, именуемый «Видением Иоанна Кронштадтского» ориентирует отсталые массы на неизбежный приход из Востока белого царя; на неминуемую гибель Советской власти и в гнуснейшей форме клеветает на руководителей партии и правительства.

Как установлено следствием этот, контрреволюционный документ в Николаевский район был привезен членом организации обвиняемой по делу Васильевой Любовью, которая переписала его, передала члену организации Сиотке Марфе.

Обвиняемая Сиотка Марфа получила от Васильевой названный документ, передала его члену организации Подмогильной Дарье, а та, в свою очередь, передала его обвиняемому Гимбицкому.

В целях наиболее широкого распространения этого контрреволюционного произведения и для удобства чтения его защитник КЛЮШИН, связанный с церковно-монархической контрреволюционной организацией через активного его деятеля Гимбицкого, это «Видение И. Кронштадтского» перепечатал на имеющейся у него пишущей машинке, заведомо зная контрреволюционную сущность этого произведения.

Обвиняемый Гимбицкий получив, таким образом, перепечатанный экземпляр как более доступный для чтения малограмотному населению, давал его для ознакомления гражданам села Водопоя и других сел.

При посещении в Полтаве игумена Моргуна Василия – Гимбицкий привез ему это произведение. Обвиняемый Моргун Василий переписал это контрреволюционное произведение, которое и было обнаружено у него при обыске.

Таким образом, контрреволюционный монархический документ стал достоянием не только членов церковно-монархической контрреволюционной организации, привлеченной по настоящему делу, но и многих граждан Николаевского и других районов.

Следствием также установлено, что члены церковно-монархической контрреволюционной организации проводили антисоветскую агитацию, направленную против колхозного строя.

Обвиняемый Гимбицкий среди граждан села Водопоя вел агитацию против колхозов, запугивая отсталых крестьян тем, что попадут во власть антихриста, что им будут приставлять печать на лоб и т.д.

Показаниями свидетелей Маркина и Долганюка установлено, что обвиняемый Гимбицкий для проведения своей контрреволюционной деятельности использовал свое сапожное ремесло и прежде чем принять заказ, зачитывал малограмотным крестьянам выдержки из религиозных книг и, прикрываясь священным писанием, обрабатывал население в антисоветском духе.

От посетителей, которые не хотели слушать его антисоветскую агитацию, он не принимал работы.

Гимбицкий распространял провокационные слухи такого содержания:

...«Скоро настанет конец миру, солнце потухнет, и звезды упадут с неба, власть скоро переменится и вернется царь Михаил...».

Для своей контрреволюционной деятельности участники организации использовали кликуш, калек и юродивых.

Обвиняемая Васильева, имеющая среднее образование, в прошлом учительница, физически здоровая, притворилась нищей, связалась с «юродивым» монахом Беловым, привлеченным по настоящему делу и вместе странствуя по селам, распространяли провокационные слухи о приходе белых и гибели коммунистов, а также использовала Белова для дискредитации руководителей правительства и вождя партии.

Будучи враждебно настроенными по отношению к Советской власти обвиняемые Гимбицкий, Сиотка, Подмогильная, Саглаева, Васильева открыто высказывали недовольство существующим строем, восхваляя и высказывая надежды на восстановление царского режима.

Обнаруженные при обыске у обвиняемых Сиотки Марфы и Гимбицкого Платона портреты и картины царя Николая II и его семьи подтверждают факт контрреволюционной деятельности участников организации, не теряющих надежды на восстановление монархического строя.

Как установлено следствием, летом 1936 г. в Николаев нелегально приезжал из ссылки идеолог «истинно-православных» - Сеницкий Григорий, который останавливался на квартире у обвиняемого Мельника Николая.

В доме Мельника Сеницкий устроил сборище членов церковно-монархической контрреволюционной организации, на котором присутствовало до 12-ти человек.

Такое же сборище Сеницким было организовано у обвиняемого Гимбицкого, где собралось много людей.

На проведенных сборищах Сеницкий воодушевлял участников организации и дал им указания о дальнейшей работе.

После посещения Сеницким Николаевской группы деятельность ее членов активизировалась.

Участники организации – обвиняемые по настоящему делу Гимбицкий Платон, Сиотка Марфа и Басько Евфимия стали возобновлять связи с членами организации по Цюрупинскому, Варваровскому и другим районам Одесской области.

Для связи с Цюрупинской группой выезжал Гимбицкий и Сиотка, а с Варваровской группой поддерживала связь – Басько.

Обвиняемая Басько Евфимия в своей контрреволюционной борьбе против Советской власти обнаглела до такой степени, что рвала портреты вождей партии и правительства, произнося при этом похабную ругань по их адресу.

Новую Конституцию участники церковно-монархической контрреволюционной организации использовали в своих контрреволюционных целях, истолковывая свободу религии как право на организацию подпольных контрреволюционных церковно-монархических формирований, агитацию за восстановление монархического строя и свержения Советской власти.

На основании вышеупомянутого обвиняются:

1. Моргун Василий Петрович, 1880, с. Зульц Миргородского района Харьковской обл., украинец, б/п., имеет незаконченное высшее образование, служитель религиозного культа – игумен, без определенных занятий, судимый по ст.54-10 УК УССР сроком на 7 лет, отбывший срок ссылки, проживал в последнее время в Полтаве

в том, что он:

а) поддерживал тесную связь с членов церковно-монархической контрреволюционной организации, путем посещения его членами и путем переписки, давая им соответствующие указания;

б) получая от членов контрреволюционной организации денежную помощь;

в) лично размножал контрреволюционное монархическое произведение с контрреволюционной целью, т.е.

по ст.54-10 ч.1. и 54-11 УК УССР.

Виновным себя в предъявленном ему обвинении не признал, но показал, что связь с членами контрреволюционной организации у него была, но случайная и что письма членам организации писал, в которых давал наставления чисто духовного порядка.

Изобличается: обнаруженными при обыске документами и показаниями обвиняемых Гимбицкого и Подмогильной.

2. Ключин Владимир Николаевич, 1878, уроженец г. Рязани, русский, б/п, имеет незаконченное в.о., женат, служащий, по профессии защитник, не судимый. До ареста проживал в г. Николаеве...

в том, что он:

а) был связан с церковно-монархической контрреволюционной организацией через активного ее члена Гимбицкого.

б) на своей собственной пишущей машинке перепечатал контрреволюционное монархическое произведение, т.н. «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского», которое участниками этой организации использовалось для вербовочной работы и распространения среди населения контрреволюционных слухов и провокаций, т.е.

по ст. 54-10 Ч.1, 54-11 УК УССР

Виновным себя признал только в том, что перепечатывал контрреволюционное произведение.

Изобличается вещественными доказательствами по делу и показаниями обвиняемого Гимбицкого.

3. Гимбицкий Платон Александрович, 1868, с. Новая Прага Херсонского района, украинец, б/п, грамотный, женатый, находился под следствием в 1930 г. по делу церковной монархической организации, кустарь-сапожник, до ареста проживал в с. Водопой Николаевского района,

в том, что он:

- а) является участником церковно-монархической контрреволюционной организации;
- б) проводил антисоветскую агитацию и распространял провокационные слухи о гибели Советской власти;
- в) распространял среди населения контрреволюционное монархическое произведение, т.н. «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского»;
- г) оказывал денежную помощь идеологам контрреволюционной организации Сеницкому и Титову, высланным за контрреволюционную деятельность, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновным себя признал полностью.

Изобличается вещественными доказательствами по делу и показаниями обвиняемых Сиотки, Басько, Подмогильной, Моргуном, Васильевой и Чижиковым.

Свидетельскими показаниями Долганюка, Маркина и Новицкого.

4. Мельник Николай Аврамович, 1873, с. Котеланцево Харьковской области, украинец, б/п., не судимый, безработный...

в том, что он:

- а) является участником церковно-монархической контрреволюционной организации;
- б) на квартире у него проводились нелегальные собрания членов организации во время приезда в г. Николаев из ссылки идеолога контрреволюционной организации попа Сеницкого;
- в) оказывал денежную помощь руководителям контрреволюционной организации, высланным за активную контрреволюционную деятельность Сеницкому и Титову, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновным себя признал полностью.

5. Васильева Любовь Павловна, 1897, с. Владимировка, украинка, б/п., среднее образование, дочь помещика, жена белогвардейского офицера, бежавшего за кордон, без определенных занятий – нищенствует, до ареста проживала в г. Цюрупинске,

в том, что она:

- а) является участницей церковно-монархической контрреволюционной организации;
- б) распространяла контрреволюционное монархическое произведение, т.н. «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского»;
- в) проводила контрреволюционную работу и распространяла провокационные слухи, для чего использовала кликуш и юродивых, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновной себя признала в том, что она является участницей контрреволюционной организации и распространяла контрреволюционное монархическое произведение.

Изобличается показаниями обвиняемых Чижикова, Сиотки, Гимбицкого.

6. Белов Евгений Алексеевич, 1885, с. Васильевка б. Ярославской губернии, русский, б/п., грамотный, странствующий монах, 4 раза задерживался органами НКВД, до ареста проживал в Цюрупинске,

в том, что он:

а) является участником церковно-монархической контрреволюционной организации;

б) распространял провокационные слухи о гибели Советской власти;

в) проводил антисоветскую агитацию, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновным себя признал. Изобличается показаниями обвиняемых Гимбицкого, Васильевой.

7. Чижиков Семен Александрович, 1885, с. Знаменское Черенецкого района, украинец, грамотный, б/п., не судимый, по профессии кузнец, до ареста проживал в г. Николаеве...

в том, что он:

а) является участником церковно-монархической контрреволюционной организации;

б) оказывал материальную помощь высланному за активную контрреволюционную деятельность идеологу контрреволюционной организации епископу Титову, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновным себя признал только в том, что оказывал помощь руководителю контрреволюционной организации Титову.

Изобличается свидетельскими показаниями Андриевского, показаниями обвиняемой Басько.

8. Басько Евфимия Михайловна, 1879, с. Радогосп б. Орловской губернии, русская, грамотная, не судимая, занимается мелкой торговлей, до ареста проживала в г. Николаеве...

в том, что она:

а) является участницей церковно-монархической контрреволюционной организации;

б) оказывала материальную помощь идеологам контрреволюционной организации, высланным за активную контрреволюционную деятельность попу Синицкому и епископу Титову;

в) распространяла контрреволюционное монархическое произведение, т.н. «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского»;

г) проводила контрреволюционную работу и уничтожала портреты руководителей правительства и вождя партии, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновной себя признала в том, что является участницей контрреволюционной организации, и оказывала денежную помощь Синицкому и Титову.

Изобличается свидетельскими показаниями Болгаренко и Андриевского, показаниями обвиняемых Мельника, Гимбицкого.

9. Подмогильная Дарья Ивановна, 1889, с. Дьяковка Знаменского района, украинка, б/п., грамотная, монашка, без опред.занятий, до ареста проживала в г. Николаеве...

в том, что она:

а) является участницей церковной монархической контрреволюционной организации, поддерживала связь с высланными за контрреволюционную деятельность идеологами церковной организации – Синицким и Титовым, и организовывала сбор

средств для оказания им материальной помощи;

б) распространяла контрреволюционное монархическое произведение т.н. «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского»;

в) проводила контрреволюционную работу, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновной себя признала только в том, что является участницей контрреволюционной организации, распространяла контрреволюционное монархическое произведение и оказывала материальную помощь Сеницкому и Титову.

Изобличается вещественными доказательствами по делу, показаниями обвиняемых Моргуна, Гимбицкого, Сиотки.

10. Сиотка Марфа Михеевна, 1898, с. Калиновка Николаевского района, украинка, б/п., грамотная, не судимая, без определенных занятий, до ареста проживала в с. Калиновка...

а) является активной участницей церковной монархической контрреволюционной организации;

б) распространяла контрреволюционное монархическое произведение т.н. «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского»;

в) организовывала сбор средств для оказания материальной помощи высланным за контрреволюционную деятельность идеологам контрреволюционной организации Сеницкому, Титову;

г) проводила антисоветскую агитацию, т.е.

по ст. 54-10 ч.1, 54-11 УК УССР

Виновной себя признала в том, что она является участницей контрреволюционной организации, распространяла контрреволюционное монархическое произведение и организовывала сбор средств для оказания помощи Сеницкому и Титову.

Изобличается свидетельскими показаниями Дорошенко, Бабенко, показаниями обвиняемых Чижикова, Басько, Гимбицкого.

11. Саглаева Анастасия Матвеевна, 1905, с. Владимировка, украинка, б/п., грамотная, привлекалась за участие в контрреволюционной монархической организации в 1930 г. по ст. 54-10, находилась под стражей 3 месяца, проживала в г. Николаеве...

в том, что она:

а) является активной участницей церковной монархической контрреволюционной организации и проводила контрреволюционную работу;

б) оказывала материальную помощь высланным за контрреволюционную деятельность идеологам контрреволюционной организации Сеницкому и Титову, распространяла контрреволюционное монархическое произведение т.н. «Чудесное видение Иоанна Кронштадтского»;

в) проводила антисоветскую агитацию, т.е. является участницей контрреволюционной организации.

Изобличается показаниями обвиняемых Чижикова, Басько, Гимбицкого, а по сему ... передать дело прокурору.

18/VII-1937 г.

ДАМО. – Ф. Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6577. – Арк. 208–220.

№ 9

**Обвинувальний висновок щодо обвинувачення мешканців села
Троїцько-Сафонове Володимирського району Миколаївської області
у створенні та участі в діяльності контрреволюційної
повстанської організації в колгоспі ім. Фрунзе**

2 квітня 1938 р.

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По обвинению гр.гр.

1. Седнева Кирилла Максимовича
2. Загребаева Ефима Егоровича
3. Шефера Анатолия Яковлевича
4. Ильина Андрея Фадеевича
5. Григоренко Василия Ивановича
6. Григоренко Стефана Ивановича
7. Ильина Тимофея Фадеевича
8. Ильина Павла Артемовича
9. Янова Порфирия Кузьмича
10. Алешина Иосифа Гавриловича
11. Загребаева Федора Борисовича
12. Ильина Ивана Федоровича
13. Алешина Ивана Гавриловича
14. Аленина Дмитрия Пантелеевича
15. Палашенко Владимира Савельевича
16. Янова Поликарпа Нестеровича

Всех перечисленных граждан по ст.ст. 54-2, 54-9 и 54-10 УК УССР.

Владимировским РО НКВД вскрыто в селе Т-Сафонове при колхозе им. Фрунзе контрреволюционная повстанческая организация в составе 15 человек.

Следствием по данному делу установлено:

Контрреволюционная повстанческая организация в колхозе имени Фрунзе Троїцько-Сафоновского сельсовета окончательно сформировалась в мае месяце 1937 года. Состав ее в основном кулацкий элемент, бывшие участники политбанд Григорьева и Свища, судившиеся за вредительство и хищение социалистической колхозной собственности и воровство, неоднократно судившиеся.

Организаторами данной подпольной контрреволюционной повстанческой организации являются: СЕДНЕВ Кирилл Максимович и ЗАГРЕБАЕВ Ефим Егорович.

Вскрытая выше контрреволюционная подпольная организация ставила перед собой целью:

1. Проводить скрытую контрреволюционную агитацию среди колхозной массы, направленную против всех мероприятий партии и правительства на селе и подрыва авторитета советской власти в целом.

2. Проводить вредительскую, разложенческую работу на всех участках работы в колхозе с целью дискредитации колхозного строя среди колхозной массы.

3. На случай интервенции фашистской Германии, Японии против СССР организовать банду для вооруженного восстания в тылу, в целях оказания помощи интервентам к скорейшему свержению Советской власти, разрывыванию колхозов и восстановлению капитализма.

Из показаний обвиняемых СЕДНЕВА, ЗАГРЕБАЕВА, ШЕФЕРА, ИЛЬИНА Ивана и других за 1937 год проведено нелегальных совещаний членов контрреволюционной повстанческой организации 6 раз, из которых 3 в степи по окончании работ вечером, а одно у ШЕФЕРА на квартире и два у СЕДНЕВА на квартире. На этих совещаниях обсуждались вопросы о методах усиления вредительства в колхозе, скрытой антисоветской агитации, вербовке новых членов в организацию, готовиться к активным действиям на случай интервенции и приобретения оружия. Кроме того, на совещании в доме ШЕФЕРА по предложению руководителей организации СЕДНЕВА, ЗАГРЕБАЕВА и ШЕФЕРА был выработан план, что в случае объявления войны в первую очередь совершить налет на местную и районную советскую власть и главным образом на раймилицию и НКВД и всех перебить, захватив имеющееся оружие.

Основными вербовщиками в контрреволюционную подпольную повстанческую организацию являлись СЕДНЕВ Кирилл – председатель правления колхоза, ЗАГРЕБАЕВ Ефим, ШЕФЕР Анатолий и ИЛЬИН Иван. По признанию обвиняемого ЗАГРЕБАЕВА Ефима в контрреволюционную повстанческую организацию он был завербован в январе месяце 1936 года одним из руководителей право-троцкистского блока зав. шахтой на руднике имени Чубаря Широковского района МИЛЬКИНЫМ на работу без документов. При увольнении же ЗАГРЕБАЕВА Ефима и отъезда к себе в колхоз, где его жена работала, он получил задание от МИЛЬКИНА организовывать контрреволюционные повстанческие организации по колхозам и поддерживать с ним связь, обещая оказывать необходимую помощь.

Следственными действиями установлено, что в указанную выше контрреволюционную повстанческую организацию входят следующие лица: СЕДНЕВ Кирилл Максимович – выходец из семьи кулака (дедушка его был кулак). Сам был бедняк, был активным участником банды Григорьева, ЗАГРЕБАЕВ Ефим Егорович в прошлом середняк, бежавший из ДОПРА, ШЕФЕР Анатолий Яковлевич – тракторный бригадир, с его слов сын судебного механика – уроженец Румынии, ИЛЬИН Андрей Фадеевич – в прошлом крупный кулак – активный участник банды Свища, ГРИГОРЕНКО Василий Иванович – сын кулака, ГРИГОРЕНКО Степан Иванович (его брат) – сын кулака, ИЛЬИН Тимофей Фадеевич – сын кулака, судимый в прошлом, ИЛЬИН Павел Артемович – тракторист, сын кулака, ЯНОВ Порфирий Кузьмич – бедняк, в прошлом активный участник банды Свища, был судим за хищение хлеба, АЛЕШИН Иосиф Гаврилович – крепкий середняк, был связан с бандой Свища, ЗА-

ГРЕБАЕВ Федор Борисович – в прошлом середняк и активный участник банды Свища, АЛЕШИН Иван Гаврилович – в прошлом середняк, был судим за хищение колхозного хлеба, АЛЕНИН Дмитрий Пантелеевич – бедняк, но активный церковник, имел тесную связь с репрессированным попом КУРЛОВЫМ, провел активную контрреволюционную агитацию против закрытия церкви, ПАЛАЩЕНКО Владимир Савельевич – в прошлом бедняк, скотокрад, неоднократно судившийся за это и ЯНОВ Поликарп Нестерович, в прошлом бедняк, вор, скотокрад, 4 раза судимый.

В соответствии с целями и задачами данной контрреволюционной подпольной повстанческой организации, члены таковой проводили систематическую скрытую контрреволюционную агитацию среди колхозной массы, направленную на дискредитацию всех мероприятий партии и правительства и занимались вредительскими действиями систематически на всех участках работы в колхозе. Так, например: сознательно было затянута скирдование озимой соломы с под комбайнов, которая осталась в степи на зиму не заскирдованной из 180 гектар, в результате этого погибло 160 тонн кормовой соломы, 50 центнеров половы из 70 гектар были умышленно уничтожены. Сознательно не была убрана клещевина из 2-х гектаров, смешано 26 центнеров сортового ячменя с рядовым на 235 гектаров зяби осенью 1937 года вместо глубокой пахоты сделано мелкую и ряд других вредительских действий в колхозе, которые выражаются по определению экспертной комиссии, ориентировочно по колхозным ценам не меньше 10 тысяч рублей убытка колхозу.

Показаниями обвиняемых ЗАГРЕБАЕВА Ефима, ЯНОВА Порфирия и ИЛЬИНА Ивана установлено, что связь в данное время, а равно на случай активных действий во время интервенции фашистских государств эта контрреволюционная повстанческая организация поддерживала связь с аналогичными контрреволюционными повстанческими организациями во Владимирском районе с ликвидированной осенью 1937 года при колхозе имени Кагановича этого же сельсовета и в Кривом Рогу в лице СЕДНЕВА, ЗАГРЕБАЕВА и ШЕФЕРА, откуда должны были получить оружие для вооружения данной контрреволюционной организации.

СЕДНЕВ Кирилл, как председатель правления колхоза и как руководитель контрреволюционной повстанческой организации оказывал всемерное содействие вступившим в колхоз летом 1937 года кулакам ИЛЬИНЫМ и ГРИГОРЕНКО, выдал последним овец и поросят, в то же время старым колхозницам – беднячкам не оказывал никакого содействия в своевременной доставке топлива и кормов, отказывал в выдаче поросят и овец. В этом виновен также обвиняемый ИЛЬИН Иван – бывший председатель правления колхоза до СЕДНЕВА, который совместно с первым содержали на иждивении колхоза бежавшего из ссылки крупного кулака и активного участника банды Свища и участника данной контрреволюционной организации, неспособного к физическому труду ИЛЬИНА Андрея, которому ежемесячно выдавали за счет колхоза паек – хлебом, продуктами и молоком.

Изложенное выше подтверждено как свидетельскими показаниями, так и самими обвиняемыми.

На основании изложенного ОБВИНЯЮТСЯ:

1. СЕДНЕВ Кирилл Максимович, года рождения 1896, уроженец села Троицко-Сафоново Владимирского района. Выходец с кулацкой семьи – дедушка был кулак, активный участник банды Григорьева, был судим в 1935 году к двум годам ДОПРА за хищение оружия (нагана) – до ареста председатель колхоза имени Фрунзе Троицко-Сафоново сельского совета, украинец, грамотный, беспартийный, в прошлом состоял членом КП(б)У с 1929 по 1933 год. При чистке был исключен, как участник банды Григорьева, был восстановлен и при партийной проверке в 1934 году был вторично исключен за разложение этого же колхоза, председателем которого он в то время состоял, женат, гражданство СССР. Виновным признал себя полностью.

В том, что он:

а) Руководил контрреволюционной повстанческой организацией, ставившей цель перед собой – свержение советской власти, путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

б) Занимался вербовкой новых членов в контрреволюционную повстанческую организацию.

в) Занимался систематической контрреволюционной агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

г) Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР.

2. ЗАГРЕБАЕВ Ефим Егорович, год рождения 1903, уроженец села Троицко-Сафоново Владимирского района, на день ареста был рядовой работник колхоза, а до 1938 года был полевым бригадиром, в прошлом середняк, беспартийный. С 1931 по 1933 год состоял членом КП(б)У и был исключен в связи с вредительством в колхозе и осужден к 6 годам ДОПРА, но в том же году бежал с ДОПРА и долгое время скрывался. Грамотный, женат, по национальности русский, гражданство СССР.

В ТОМ, ЧТО ОН:

а) Вступил в контрреволюционную право-троцкистскую организацию на руднике имени Чубаря в январе 1936 года, где занимался вербовкой среди рабочих членов в контрреволюционную повстанческую организацию.

б) Получив задание от одного из руководителей право-троцкистской контрреволюционной организации на руднике имени Чубаря, являлся организатором контрреволюционной повстанческой подпольной организации и одним из руководителей по снабжению будущей банды оружием и прочим, которые ставили перед собой цель свержение советской власти путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

в) Занимался вербовкой новых членов в контрреволюционную подпольную повстанческую организацию.

г) Занимался систематической контрреволюционной агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

д) Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР. Виновным себя признал полностью.

3. ШЕФЕР Анатолий Яковлевич, 1903 года рождения, уроженец села Троицко-Сафоново Владимирского района, грамотный, закончил 8 классов реального училища в городе Одесса. Состоял сочувствующим КП(б)У с 1931 года, не судим, гражданство СССР.

В ТОМ, ЧТО ОН:

а) Являлся одним из организаторов контрреволюционной право-троцкистской организации, ставившей цель перед собой – свержение советской власти, путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

б) Занимался вербовкой новых членов в контрреволюционную подпольную повстанческую организацию.

г) Занимался систематической контрреволюционной агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

д) Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР. Виновным себя признал полностью.

4. ИЛЬИН Андрей Фадеевич, год рождения 1891, уроженец села Троицко-Сафоново Владимирского района, в прошлом крупный кулак, раскулачен и выслан был на север, откуда сбежал. Активный участник бывшей банды Свища. Образование среднее, женат, гражданство СССР.

В ТОМ, ЧТО ОН:

а) Являлся активным участником контрреволюционной право-троцкистской организации, ставившей цель перед собой – свержение советской власти, путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

б) Занимался вербовкой новых членов в контрреволюционную подпольную повстанческую организацию.

г) Занимался систематической контрреволюционной агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

д) Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР. Виновным себя не признал. Однако полностью изобличается показаниями СЕДНЕВА, ЗАГРЕБАЕВА, ШЕФЕРА, ИЛЬИНА Ивана, ИЛЬИНА Тимофея и прочих.

5. ГРИГОРЕНКО Василий Иванович, год рождения 1905, уроженец села Троицко-Сафоново Владимирского района, по национальности русский, до ареста работал рядовым колхозником колхоза имени Фрунзе.

В ТОМ, ЧТО ОН:

а) Являлся активным участником контрреволюционной право-троцкистской организации, ставившей цель перед собой – свержение советской власти, путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

б) Занимался систематической контрреволюционной агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

в) Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР. Виновным себя признал полностью.

6. ЯНОВ Поликарп Нестерович, 1900 года рождения. уроженец села Троицко-Сафоново Владимирского района, русский, в прошлом крестьянин – бедняк, женат, малограмотный, беспартийный, судимый 4 раза за кражу колхозной собственности, гражданство СССР.

В ТОМ, ЧТО ОН:

а) Являлся активным участником контрреволюционной право-троцкистской организации, ставившей цель перед собой – свержение советской власти, путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

б) Занимался систематической контрреволюционной агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

в) Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР. Виновным себя не признал, однако полностью изобличен показаниями ЗАГРЕБАЕВА Ефима.

ВСЛЕДСТВИИ УКАЗАННОГО ПОЛАГАЛ БЫ:

Дело № 907901, по обвинению гр.гр. СЕДНЕВА К.М., ЗАГРЕБАЕВА Е.Е., ИЛЬИНА А., ИЛЬИНА А.Ф., ГРИГОРЕНКО В.И., ГРИГОРЕНКО С.И., ИЛЬИНА, ИЛЬИНА П.А., ЯНОВА П.К., АЛЕНИНА И.Г., ЗАГРЕБАЕВА Ф. Е., АЛЕШИНА И.Г., АЛЕНИНА Д.М., ПАЛАЩЕНКО В.С., ЯНОВА П.К. по ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР – направить на рассмотрение Областной тройки при Николаевском УНКВД.

СПРАВКА: Арестованные содержатся под стражей при Херсонской тюрьме и перечисляются на содержание за Судтройкой.

ОБВИНЯЕМЫЙ ЯНОВ Поликарп не допрошен в виду того, что арестован РКМ РО НКВД как деклассированный элемент и дело его направлено в областной РКМ на предмет административной высылки. Вещдоков не имеется.

Начальник Владимирского отдела НКВД
02.04.1938 г.

/ЛИВШИЦ/

ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 379–383.

Оригінал. Машинопис.

№ 10

Інструкція щодо основних критеріїв під час відбору кадрів для проходження служби в органах НКВС СРСР

21 грудня 1938 р.

ИНСТРУКЦИЯ

*Об основных критериях при отборе кадров для прохождения службы
в органах НКВД СССР.*

Настоящая инструкция носит рекомендательное значение при отборе кадров для поступления на службу в органы НКВД СССР.

Основные негативные критерии:

При собеседовании с кандидатом следует расспросить его о семейном положении, условиях жизни и быта родителей. Если они разведены, то это, как правило, означает, что или отец, или мать ненормальные. У их детей тоже будут разводы. Это своего рода печать проклятия, которая передается из поколения в поколение. Если родители жили счастливо, то их дети тоже будут счастливыми и психически здоровыми.

Тов. И.В. Сталин определил, что советская семья – ячейка общества и, следовательно, на это стоит обращать особое внимание.

При исследовании семейной жизни кандидата, поступающего на службу, важно как можно больше знать о его жене, из какой она семьи, кто ее родители. Казалось бы, это – азбучная истина, но наши кадры, как правило, не обращают на это внимания. Пристальное внимание обращать на многодетные семьи. У дегенеративных матерей часто случается так, что чем больше они грешат, тем больше плодят детей. Это, в свою очередь, отображается на детях, а хуже всех бывает последний ребенок.

Аналогичные исследования надлежит проводить (негласно) в отношении остальных близких родственников.

При собеседовании выяснить о друзьях и товарищах, входивших в постоянный круг общения кандидата, по принципу: «Скажи мне, кто твой друг, и я скажу, кто ты». Обращать внимание на окружение жены кандидата. Как правило, это бывает змеиным гнездом. Тогда семейная жизнь сотрудника будет целиком зависеть от настроения супруги, ее подруг и связей.

Основные видимые принципы дегенерации:

1. Нервный тик или судороги лица. Обычно это концентрируется вокруг рта. Дергаются рот, губы, нос, шея. Подергиваются веки глаз. Это повторяется каждые несколько минут.

Некоторые это пытаются скрыть потягиванием, разминкой шеи и т. п.

2. Косоглазие и прочие деформации глаз. Не даром говорится, что глаза – зеркало души. В эту категорию людей – с «дурным глазом» – следует отнести не только косых, но так же: горбунов, карликов, необычайно уродливых людей. Сюда же следует относить разноцветие глаз, вплоть до астигматизма.

В средневековье, к примеру, органы инквизиции только по одному из вышеперечисленных признаков сжигали на кострах. А русский царь Петр Великий издал указ, запрещающий рыжим, косым, горбатым давать свидетельские показания в судах. Эти исторические аксиомы необходимо применять в повседневной практике органов НКВД.

1. Всякие дефекты речи: шепелявость, картавость, заикание. Все это тесно связано с нервными, наследственными психическими болезнями.

2. Хронические мигрени. Сильные головные боли вплоть до тошноты или рвоты. Как правило, это заболевание – наследственное. Если им страдает кто-то из близких родственников, то, наверняка, это передалось по наследству кандидату, поступающему на службу. Не следует мигрени путать с обычными головными болями, которые бывают у каждого человека. Речь идет о таких болях, которые погружают человека в коматозное состояние, из которого он долгое время не может выйти даже после вмешательства врачей. Следует выяснить, страдает ли такими болями кто-либо из числа близких родственников кандидата.

3. Лошадиные зубы. Это – торчащие вперед, как у лошади, зубы. Это можно отнести в категорию уродств, связанных с «дурным глазом». Иные признаки, указывающие на уродство лица: непропорциональность размеров головы по отношению к туловищу, необычайно большая голова, выступающий лоб и т. п. Любые видимые диспропорции тела, которые могут показаться отвратительными.

4. Родимые пятна. При медицинском обследовании следует выявлять большие родимые пятна черного или красноватого, темно-коричневого, бурого цвета, и, возможно, других оттенков, которые в средние века официально назывались «печатью дьявола» или «меткой ведьмы». Не стоит это путать с обычными маленькими родимыми пятнами, которые есть у каждого человека. «Печать дьявола» обычно размеров больше вишни, со сливу и вплоть до размеров тарелки или самовара. Бывают также пятна в размер с чернослив, покрытые пухом. Конечно, не все вырожденцы имеют эти признаки, но, как правило, те, кто их имеет, обычно вырожденцы.

5. Особое внимание обращать на национальное происхождение кандидата. Очень опасными в социальном плане по своей психологической сущности являются люди, произошедшие в результате смешанных браков. Для кадрового отбора в НКВД важно отсекаль, в основном, лиц, у которых присутствует еврейская кровь. Вплоть до пятого колена необходимо интересоваться национальной принадлежностью близких родственников. Были ли в роде евреи. Все остальные межрасовые браки следует считать позитивными.

6. Самоубийцы. Важно знать, были ли среди близких родственников те, которые покончили жизнь самоубийством, независимо от обстоятельств, сложившихся при жизни покойного. Исследования показывают, что склонность к самоубийству – это наследственное заболевание, передающееся из поколения в поколение. Не обязательно должно быть так, что каждый в наследственной цепи должен покончить жизнь самоубийством. Но если это произошло однажды, то обязательно повторится, даже если пройдет несколько поколений.

7. *Obsessiones* или фобии, то есть навязчивые и насильственные душевные состояния (мысли и чувства, волевые акты), относятся к числу наиболее бесспорных патологических знаков вырождения. Состояния эти в настоящее время имеют богатую литературу и хорошо изучены. Примером навязчивых мыслей может служить мысль о том, что проглочена известная вещь (булавка, насекомое и т. п.), хотя, в то же время, субъект ясно сознает, что этого вовсе не было. Такие же мысли о возможной заразе, о прикосновении к чему-либо нечистому, требующему мытья рук, или мысль о том, что в приготовленном к отправке, запечатанном конверте содержащим неприличное выражение. Возникают гадкие отвратительные мысли при взгляде на покойника, портреты и т.п. К навязчивым чувствам относится боязнь покраснеть в обществе других. Непобедимое *чувство* стыда, конфузливости и виновности в при-

сутствии других. Примером насильственных и навязчивых действий может служить постоянное мытье рук при мысли о заразе.

Так же проверка письма в отношении употребленных, будто-бы неприличных выражений. Или переход с правой стороны улицы на левую по примете, что путь по правой стороне угрожает отцу, по левой – матери.

10. Демонические черты. Олицетворенное зло. Больше присуще творчеству поэтов. Признаки проявляются с раннего возраста по нарастающей, где процесс вырождения становится вполне очевидным:

а) в отношении ума. Умственные силы обычно составляют единственную сильную сторону духовного наследия человека, посредством которого субъект разрешает для себя все жизненно важные вопросы и даже такие, которые малодоступны умственному анализу и обыкновенно разрешаются у нормальных людей при участии чувства, как более тонкого орудия – нравственности, долга, совести и т. п. Основными чертами ума демонических натур являются многоречивость, склонность к спору, к софизмам и диалектике, сухая логика и умственный формализм, пытающийся стать выше чувств, совести и намеков нравственного такта. Далее – стремление вытеснить логику фактов, заменить ее логикой умственных построений;

б) в отношении чувства – на первом плане стоит всегда сильно развитое чувство гнева и органическая стихийная гневность, которая часто достигает размеров страсти и поэтому с трудом поддается обузданию. Чувство гнева, таким образом, становится неустранимой, постоянно тлеющей чертой характера, которая придает роковую печать всему душевному состоянию. Очень легко переходит в злобу, злопамятство, мстительность. Многие высшие чувства – доброта, любовь, ласковость, надежда на лучшее будущее, вера в людей и добро – развиты не полностью, и иногда не достигают высоты идеальности. От этого субъекты пессимистичны, недоверчивы, сухи. Существует наклонность к постоянному усилению в себе личного начала, личных интересов, борьбы и враждебности, для которых агрессивное чувство гнева и гневности является готовым исполнительным орудием. Такой нравственный дальтонизм ведет дегенератов к роковым последствиям. Он усиливает в них личные чувства, гордость, самомнение, что ведет к личной переоценке, неуважению и презрению к людям. Гордость у дегенератов является такой же глубокой чертой характера, как гнев. Она воспитывает в субъекте доведенное до крайности – *polimetanger*. При таких болезненных чертах характера объединение с людьми в семье и обществе является делом не легким: всякое возражение дегенерату представляется нападением на него, а всякое несогласие – обидой и оскорблением. Для дегенератов непонятно идеальное, общественное, а понятно личное. Тем самым дегенераты лишены общественного стыда и причин этих важных и нравственных корректив жизни. В своих действиях они руководствуются личной совестью, которая легко загмевается страстями, в особенности гневом. Благодаря указанным основным чертам характера, дальнейшая жизнь, начиная с юного возраста, направляется по такому нравственному руслу, которое приводит не к усовершенствованию, а к упадку и дегенерации. Дегенераты более или менее отделяются от людей, попадая в нравственное одиночество, продолжают чуждаться людей и пребывают в холодном, ими самим созданном заточении. Такие условия жизни приводят к мрачности и сомнениям. Сомнение есть результат возникающего с течением времени убеждения в неразрешимости многих вопросов жизни и нравственного, душевного состояния, главного орудия, которым одарен дегенерат от природы рождения, то есть ума;г) по отношению к воле.

Внутренняя дисгармония в соединении со слабым развитием нравственной жизни делает для дегенерата невозможным как индивидуальное усовершенствование, так и достижение высших целей жизни. От того нравственная жизнь дегенерата с течением времени движется не вперед, как бы следовало, а назад. Это естественным образом приводит к разочарованию, к утрате радости в жизни, к моральному одряхлению, и такая нравственная метаморфоза происходит тем в больших размерах, чем слабее развиты эти чувства. Распадается весь план жизни. Жизнь превращается в нравственную случайность. К такому положению дегенерат приходит неминуемо, что влечет за собой самоубийство, свойственное дегенератам вообще.

Следует обращать внимание на сокращение верхней орбитальной мышцы (мышцы мысли и ума), в соединении с резким сокращением пирамидальной мышцы носа (злоба, злость, враждебность) и более или менее заметным сокращением большой скуловой мышцы (радость). Единовременное сокращение двух последних мышц выражает собой злорадство. Таким образом, холодный ум, злоба, злорадство, бессердечие одинаково присуще демонической натуре дегенерации.

В заключение следует обращать внимание на то, что процесс вырождения и дегенерации с его этапами, проявлениями, направлениями и исходами может быть весьма нередко прослежен не только психологически и физиологически, но и анатомически: физическое сходство предшествующих и последующих поколений, передача каких-либо отменных физиологических особенностей (привычек, идиосинкразии, странностей и пр.) указывают, в каких переходящих от дегенератов ветвях и поколениях процесс сказался, и какие, наоборот, избежали его действия. В этом широком вопросе, как и во всякой научной задаче, касающейся человека, необходимо руководствоваться всею сложностью физиологических и психических данных.

*21 декабря 1938 г. город Москва
НКВД СССР № 00134/13*

Друкується за: Чайковский А.С. Плен. За чужие и свои грехи (Военнопленные и интернированные в Украине 1939–1953 гг.). – К.: Парламентское изд-во, 2005. – С. 198–201.

№ 11

Витяг із заяви, адресованої особоуповноваженому НКВС УРСР лейтенанту державної безпеки Твердохлібенку

16 травня 1939 р.

... Были извращения и на периферии – это Владимирский район, где был начальником ЛИВШИЦ, который подтасовывал материал, обрабатывал арестованных так, что они свои показания подтверждали с прокурором, – когда я еще до решения ЦК партии поднял и вскрыл эти подлоги, ЛИВШИЦ стал обрабатывать сотрудников,

что я покрываю врагов и не даю с ними бороться. Я настаивал отдать его под суд и поставить вопрос на Обкоме, но почему-то это дело не двигалось, а ограничились дать ему 20 суток ареста...

16.05.1939 года

ПОЯСОВ

Верно: Следователь – подпись.

Печать Следственной части УГБ ВД УССР.

ВЕРНО: Следователь следотдела УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области, лейтенант
11.04.1957

ЕПИШКИН

*ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 78.
Оригінал. Машинопис.*

№ 12

Витяг з протоколу допиту Гаврилова О.Є.

24 травня 1956 р.

Выписка из протокола допроса

Допрос начат 24 мая 1956 года в
15 час.15 мин.
окончен 24 мая 1956 года
в 18 час.45 мин.

город Николаев.

Начальник следственного отдела УКГБ при СМ СССР по Николаевской области подполковник ШАПОВАЛОВ допросил в качестве свидетеля

ГАВРИЛОВА Александра Елифановича, 1906 года рождения, уроженца города Николаева, украинца, члена КПСС с 1925 года, с высшим образованием, работающего начальником областного отдела местной топливной промышленности, проживающего в городе Николаеве, по ул. Декабристов, дом № 13, кв. № 1.

Свидетель ГАВРИЛОВ об уголовной ответственности за отказ от показаний и за дачу заведомо ложных показаний по ст. ст. 87, 89 УК УССР предупреждён.

(Подпись)

Вопрос: Что Вам известно о методах следствия, проводимого в Управлении НКВД Николаевской области в 1937–1938 годах?

Ответ: Я лично был арестован Николаевским областным управлением НКВД 28 июня 1938 года у себя на квартире. В то время в городе Николаеве шли аресты руководящих партийных, советских, комсомольских работников, специалистов судостроительной промышленности и руководителей хозяйственных организаций. Когда меня доставили в комендатуру Управления, я сразу же был подвергнут пыткам – меня били по лицу, срывали галстук и наносили всевозможные оскорбления. Следствие по моему делу вел следователь ВОРОНИН, осужденный в 1940 году за нарушение советской законности к 10 годам. ВОРОНИН держал меня стоя в кабинете на протяжении семи суток, я терял несколько раз сознание. Меня отливали водой, били и снова ставили на стойку. Не помня ничего, находясь в изнурённом состоянии, я подписал подготовленный протокол допроса, где оговаривал себя, что являюсь участником контрреволюционной организации. В это время со всех кабинетов неслись крики избиваемых и пытаемых арестованных. Так продолжалось каждую ночь до 4-х – 5-ти часов утра.

В связи с тем, что я с первого дня ареста содержался в камере внутренней тюрьмы под зданием Управления, в котором проводились все допросы арестованных, через открытые окна камеры, и открытые окна следователей, мне было слышно и частично видно как производились допросы. Так, на моих глазах следователь ЗАИКИН Владимир избивал до потери сознания инженера завода № 445 члена КПСС АФАНАСЬЕВА Григория, который после освобождения из тюрьмы не мог уже оправиться от перенесенных побоев и умер. Со слов сидевшего вместе со мною в одной камере члена КПСС начальника планового отдела завода № 444 ИВАНОВА Бориса Матвеевича мне известно, что арестованный заместитель директора завода № 445 КУЗНЕЦОВ Василий был избит следователями ЗАИКИНЫМ, ВОРОНИНЫМ и ЭЛЬЗОНОМ и умер в тюрьме от нанесенных побоев.

Справка: копия находится в архивно-следственном деле по обвинению ИНДУЛЬСКОГО Андрея Ивановича, арх. № 5844.

верно: СУД СЕКРЕТАРЬ ВТ ОдВО
(Подпись) капитан

ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 1974-с. – Арк. 159– 160.

№ 13

Розпорядження прокуратури Миколаївської області про додаткову перевірку архівно-слідчої справи № 7042 щодо обвинувачення Седнева К.М., Загребаєва Є.Є. та інших

18 січня 1957 р.

НАЧАЛЬНИКУ УКГБ ПРИ СМ УССР ПО НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
ПОЛКОВНИКУ тов. СИДОРОВУ И.Д.

Возвращается Вам архивно-следственное дело № 7042 по обвинению СЕДНЕВА Кирилла Максимовича, ЗАГРЕБАЕВА Ефима Егоровича, ИЛЬИНА Тимофея Фадеевича и других в числе 15 человек вместе с заявлением сына ИЛЬИНА – ИЛЬИНА Павла Тимофеевича для дополнительной проверки.

Согласно обвинительному заключению указанным выше обвиняемым вменяется в вину то, что они являлись участниками подпольной контрреволюционной повстанческой организации, существовавшей в колхозе имени Фрунзе Троицко-Сафоновского сельского совета Владимирского района, которая ставила перед собой задачу:

1. Проводить скрытую агитацию среди колхозной массы, направленную против мероприятий партии и правительства на селе и подрыва авторитета советской власти в целом.
2. Проводить вредительскую, разложенческую работу на всех участках работы в колхозе с целью дискредитации колхозного строя среди колхозной массы.
3. На случай интервенции фашистской Германии, Японии против СССР организовать банду для вооруженного восстания в тылу, в целях оказания помощи интервентам к скорейшему свержению Советской власти, разгона колхозов и восстановления капитализма.

Указанная контрреволюционная повстанческая организация, как указано в обвинительном заключении, окончательно оформилась в мае месяце 1937 года.

Руководителем данной организации являлся СЕДНЕВ Кирилл Максимович, его заместитель ЗАГРЕБАЕВ Ефим Егорович и секретарем ШЕФЕР Анатолий.

При ознакомлении со следственными материалами по делу установлено, что все обвинение осужденным о принадлежности их к контрреволюционной повстанческой организации построено на противоречивых признательных показаниях некоторых обвиняемых как-то: ЗАГРЕБАЕВА Е.Е., ШЕФЕРА А.Я., ИЛЬИНА Т.Ф., ИЛЬИНА П.А., ЯНОВА П.В., АЛЕШИНА И.Г., ИЛЬИНА И.Ф., ПАЛАЩЕНКО В.С.

Осужденные же ЗАГРЕБАЕВ Ф.Б., ИЛЬИН А.Ф., ГРИГОРЕНКО В.И., ГРИГОРЕНКО С.И., АЛЕШИН Д.П., АЛЕШИН И.Г. виновными себя не признали. АЛЕШИН И.Г. признал себя виновным только на последующих допросах.

Что же касается обвиняемого СЕДНЕВА К.М., который работал до ареста председателем колхоза имени Фрунзе, то он признал, что он якобы был завербован бригади-

ром 1-й бригады этого же колхоза ЗАГРЕБАЕВЫМ Е.Е. 04.09.1937 года, а 28.03.1938 года написал заявление на имя начальника Владимировского РО НКВД о том, что он напрасно сидит с объявлением голодовки.

При дополнительной проверке необходимо:

1. Проверить по архивным оперативным материалам действительно ли при колхозе существовала упомянутая выше организация.

2. В своих показаниях осужденный ЗАГРЕБАЕВ Е.Е. показал о том, что он на руднике, расположенном в Широковском районе ныне Днепропетровской области в 1936 году был завербован в контрреволюционную повстанческую организацию зав. шахтой МИЛЬКИНЫМ Иваном Федосеевичем и по заданию последнего в свою очередь завербовал десятников шахты НАЩЕКИНА Дмитрия Петровича и ФИРТИЧА Константина (оба умерли).

Далее ЗАГРЕБАЕВ показал о том, что ему известно о принадлежности к контрреволюционной правотроцкистской организации БУФАНОВА Андрея Филипповича и НАЩЕКИНА Пантелея Ивановича.

Поэтому необходимо истребовать дела на МИЛЬКИНА, БУФАНОВА и НАЩЕКИНА и составить по ним обзорные справки по вопросу, проходили ли по их показаниям ЗАГРЕБАЕВ Е.Е. как участник контрреволюционной повстанческой организации.

3. Передопросить свидетелей ЯНОВА П.Н. по вопросу вредительской деятельности в колхозе СЕДНЕВА – ГУЛЬКО И.Е., который утверждал об антисоветских высказываниях СЕДНЕВА и других свидетелей, проходящих по делу.

Допросить и других колхозников, хорошо знающих по работе в колхозе СЕДНЕВА и других лиц, осужденных по настоящему делу.

После проверки дело с заключением прошу направить в Облпрокуратуру.

ПРИЛОЖЕНИЕ: дело в 2 томах и заявление на 1 листе.

ЗАМ. ОБЛПРОКУРОРА
СОВЕТНИК ЮСТИЦИИ

КЛИМЕНКО

18.01.1957.

ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5771. – Арк. 86–87.

Оригінал. Машинопис.

№ 14
Протокол огляду архівно-слідчої справи № 59598 щодо
обвинувачення громадянина Баличева Семена Платоновича
за ст. 54-10 КК УРСР

1957 р.

ПРОТОКОЛ ОБЗОРА

Архивно-следственного дела № 59598 по обвинению БАЛЫЧЕВА Семена
Платоновича по ст. 54-10 УК УССР.

БАЛЫЧЕВ С.П., 1988 года рождения, уроженец и житель города Николаева, беспартийный, гражданин СССР, бывший офицер царской и белой армий.

Арестован 15.12.1937 года по обвинению в проведении антисоветской агитации.

На допросах 17 и 23 декабря 1937 года обвиняемый БАЛЫЧЕВ показал, что он до 1914 года служил в царской армии в чине подпоручика. В 1914 году попал в плен Германии, где находился до 1918 года.

В 1918 году вернулся в Николаев, где поступил на службу к Деникину в 76 Кубанский полк.

Неоднократно участвовал в боях с Красной армией.

В составе 76 полка бежал в Польшу. В Польше был интернирован, однако через 5 месяцев возвращен в Россию и направлен в армию к Врангелю, где служил в Корниловском офицерском полку, где опять участвовал в боях с Красной армией.

При отступлении белых бежал в Турцию, откуда вернулся в 1921 году.

С 1921 по 1922 год служил в Красной армии.

БАЛЫЧЕВ также показал, что проявлял недовольство в связи с трудностями 1933–1934 годов.

СТАРШИЙ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ НКГБ УССР
МЛ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

КИВМАН

1957 г.

ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5774. – Арк. 218.

Оригінал. Машинопис

№ 15

Довідка за матеріалами архівної карної справи № 44224

1 серпня 1997 р.

С П Р А В К А

по материалах архивного уголовного дела № 44224

1 августа 1997 г.

По настоящему делу подозревались в принадлежности к подпольной петлюоровской организации в Первомайском уезде Одесской губернии и привлекались к следствию:

1. Стратан Владимир Степанович, 1897 года рождения,
2. Продан Федор Дмитриевич, 1887 года рождения,
3. Морозов Степан Христантович, 1902 года рождения,
4. Чернега Максим Кириллович, 1861 года рождения,
5. Марков Кондратий Николаевич, 1901 г. рождения,
6. Остапенко Матвей Агафьевич, 1861 г. рождения,
7. Михальченко Василий Емельянович, 1896 г. рождения,
8. Тараненко Филипп Йосифович, 1896 г. рождения,
9. Михальченко Григорий Максимович, 1896 г. рождения,
10. Чебановский Никита Григорьевич, 1892 г. рождения,
11. Бортко Мойсей Терентьевич, 1897 г. рождения,
12. Чапленко Трофим Кириллович, 1887 г. рождения,
13. Лысенко Пелагея Ивановна, 1898 года рождения,
14. Жук Дмитрий Данилович, 1900 года рождения,
15. Одноор Алексей Лукьянович, 1899 года рождения,
16. Панфилов Никифор Васильевич, 1902 года рождения,
17. Сербина Евгения Ефимовна, 1904 года рождения,
18. Наливайко Андрей Афанасьевич, 1890 года рождения,
19. Бондарук Евлампий Федорович, 1861 года рождения,
20. Нагорный Нестор Лукьянович, 1870 года рождения,
21. Мунтян Ефим Несторович, 1879 года рождения,
22. Савчук Яков Никитич, 1856 года рождения,
23. Ильяшенко Яков Михайлович, 1893 г. рождения,
24. Дегтяренко Владимир Васильевич, 1897 года рождения,
25. Латовецкая Александра Ивановна, 1900 года рождения,
26. Изотов Михаил Владимирович, 1904 года рождения,
27. Дегтяренко Федор Архипович, 1893 г. рождения,
28. Слободянов Дмитрий Антонович, 1902 года рождения,
29. Кункина Елена Адольфовна, 1895 г. рождения,
30. Балицкий Петр Константинович, 1901 г. рождения,
31. Черкавская Надежда Фоминична, 1905 г. рождения,
32. Рожко Василий Федорович, 1902 г. рождения,
33. Бугаенко Гавриил Захарович, 1900 года рождения,

34. Рожко Иван Александрович, 1899 года рождения,
35. Нагорный Терентий Григорьевич, 1897 года рождения,
36. Романишин Тимофей Парфенович, 1875 года рождения,
37. Вознюк – Кравец Доминикия Семеновна, 1895 года рождения,
38. Тоница Матвей Савельевич, 1896 года рождения,
39. Лисовой Сергей Семенович, 1870 года рождения,
40. Тараненко Александра Александровна, 1900 года рождения,
41. Шлихарь Гавриил Федорович, 1884 года рождения,
42. Рабулец Исидор Петрович, 1890 года рождения,
43. Геррат Адольф Августович, 1891 года рождения,
44. Геррат Людвиг Августович, 1892 года рождения,
45. Макаровский Савва Петрович, 1868 года рождения,
46. Вознюк-Кравец Григорий Кузьмич, 1883 года рождения.

В отношении этих граждан 6 февраля 1922 года уголовное преследование прекращено за непричастностью их к петлюровской организации и отсутствием против них обвинительного материала.

Старший инспектор Реабилитационного
отдела Службы безопасности Украины
П. Поплавский

С о г л а с е н
Начальник Реабилитационного отдела
Службы безопасности Украины
Полковник юстиции

А. Д. Лябах

«1» августа 1997 г.

*ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 1. – Арк. 68.
Оригінал. Машинопис*

№ 16

**Довідка Реабілітаційного відділу Служби безпеки України
за матеріалами архівної карної справи № 44224**

25 серпня 1997 р.

С П Р А В К А

по матеріалах архівного уголовного дела № 44224

25 августа 1997 г.

Коллегия Первомайской уездной чрезвычайной комиссии Одесской губернии 14 февраля 1922 года постановила Кодрова Елисея Калейниковича, 1898 года рождения, расстрелять, Гурского Леонида Максимовича, 1900 года рождения и Боляка Василия Ивановича, 1899 года рождения, заключить в концлагерь сроком на 5 лет каждого.

Гурский и Кодров признаны виновными в том, что, будучи сотрудниками моботдела Первомайского уездного военкомата, злоупотребляли своим служебным положением – выдавали дезертирам из армии, в том числе и Боляку Василию, подложные документы за денежное вознаграждение. Боляк проживал по купленному у них подложному документу.

Инкриминированные им преступленные деяния под действие Закона «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине» от 17 апреля 1991 года НЕ ПОДПАДАЮТ.

Старший инспектор Реабилитационного
отдела Службы безопасности Украины

П. Поплавский

С о г л а с е н

Начальник Реабилитационного отдела
Службы безопасности Украины
Полковник юстиции

А.Д. Лябах

«25» августа 1997 г.

*ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 1. – Арк. 67.
Оригінал. Машинопис.*

№ 17
**Наказ наркома НКВС СРСР про порядок розгляду справ
на секретних співробітників**

11 серпня 1939 р.

СОВ. СЕКРЕТНО

ПРИКАЗ

Народного Комиссара Внутренних Дел и Прокурора Союза ССР за 1939 год

СОДЕРЖАНИЕ:

№ 00932. О порядке рассмотрения дел на секретных сотрудников.

№ **00932** 11 августа 1939 г., г. Москва.

В связи с поступающими из органов НКВД запросами о подсудности следственных дел на бывших секретных сотрудников, обвиняемых в систематической дезинформации органов НКВД, сообщении вымышленных, клеветнических сведений о разных лицах, в результате чего были арестованы и осуждены невинные лица.

РАЗЪЯСНЯЕТСЯ:

Следственные дела указанного характера следует направлять на рассмотрение Особого совещания при НКВД СССР, а при особо отягчающих обстоятельствах – в военные трибуналы пограничных и внутренних войск НКВД для рассмотрения в закрытых заседаниях.

Заместитель Народного комиссара
внутренних дел Союза ССР комиссар
госбезопасности 3-го ранга   В. Меркулов

Прокурор Союза ССР
Панкратьев

Архів відділу режимно-секретного та документального забезпечення УМВС України в Миколаївській області (далі – Архів ВРСДЗ УМВС в Миколаївській обл.) . – Ф 14. – Оп. 2. – Спр. 14. – Арк. 117.

Копія. Машинопис.

№ 18

Наказ наркома НКВС СРСР про своєчасну перевірку запитів щодо осіб, які направлені у відрядження за кордон

16 лютого 1938 р.

СОВ. СЕКРЕТНО

ПРИКАЗ

Народного Комиссара Внутренних Дел Союза ССР за 1938 год

СОДЕРЖАНИЕ:

№ 0059. О своевременной проверке запросов лиц, командируемых за границу.
16 февраля 1938 г., г. Москва.

В последнее время наблюдаются массовые случаи, когда местные органы НКВД, несмотря на неоднократные напоминания, на несколько месяцев задерживают исполнение запросов 7-го отдела ГУГБ, касающихся проверки советских граждан, командируемых за границу.

Учитывая особую важность своевременной проверки указанной категории лиц,

ПРИКАЗЫВАЮ:

1. Все запросы 7-го отдела ГУГБ о проверке лиц, намеченных к выезду за границу, исполнять – немедленно. В тех же случаях, когда проверка связана с затратой времени (выезд на места, установки и т. п.) – крайний срок исполнения запроса не должен превышать 7 дней.

2. Неполучение 7-ым отделом ответа в течение указанного срока будет рассматриваться как отсутствие компрометирующих материалов на данное лицо.

В этом случае ответственность за выпуск за границу лиц, в отношении которых в местном органе НКВД имелся компрометирующий материал и не был своевременно сообщён 7-му отделу, – возлагается персонально на начальника соответствующего органа НКВД.

Заместитель Народного комиссара
внутренних дел СССР

комкор М. Фриновский

*Архів ВРСДЗ УМВС України в Миколаївській обл. – Ф. 14. – Оп. 2. – Спр. 9. – Арк. 6.
Копія. Машинопис.*

№ 19
Наказ наркома НКВС СРСР про організацію роботи
Центрального відділу Актів цивільно гостану НКВС СРСР у зв'язку
із запитами із-за кордону щодо актів цивільного стану

15 червня 1939 р.

СОВ. СЕКРЕТНО

ПРИКАЗ

Народного Комиссара Внутренних Дел Союза ССР за 1939 год

СОДЕРЖАНИЕ:

№ 00681. Об организации работы ЦОАГС НКВД СССР в связи с запросами из-за границы о запросах актов гражданского состояния.

№ **00681** 15 июня 1939 г., г. Москва.

ЦОАГС НКВД СССР допускал посылку за границу свидетельств о записи актов гражданского состояния (рождение, смерть, брак, развод) без предварительной проверки и без учёта степени политической и оперативной целесообразности снабжения советскими документами каждого отдельного лица. Такая практика не могла не приводить к получению советских документов белогвардейцами, невозвращенцами и т. д. и представляла большие возможности использования этих документов во вред общегосударственным интересам СССР.

ПРИКАЗЫВАЮ:

1. Высылку за границу подлинных документов о записи актов гражданского состояния, **в том числе** и гербовых свидетельств о рождении – прекратить.

2. Центральному отделу актов гражданского состояния НКВД впредь все поступающие заграничные запросы предварительно тщательно проверять через местные и центральные аппараты ГУГБ и ОАГС и вопрос о них решать согласованно с соответствующими оперативными отделами ГУГБ в зависимости от результатов проверки.

3. В случаях положительного ответа на запрос ЦОАГС у НКВД для отсылки за границу составлять справку о наличии акта гражданского состояния.

4. Справки для заграницы о наличии актов гражданского состояния ЦОАГС НКВД направлять через НКВД и Инюрколлегию, вне зависимости от кого и каким образом поступила просьба из-за границы.

Запретить местным органам ОАГС/ЗАГС НКВД непосредственно выдавать и высылать какие бы то ни было справки по заграничным запросам, кроме дипагентов НКВД, запросы которых исполняются непосредственно начальниками ОАГС УНКВД (НКВД) на месте.

5. В работе по заграничным запросам по загсовским документам руководствоваться утверждённой мною инструкцией.

6. Начальникам УНКВД (НКВД республик) принять меры к организации тща-

тельной проверки заграничных запросов на высылку загсовской документации, особенно на лиц, выбывших из СССР.

7. Организовать в ЦОАГС и ОАГС НКВД картотеку на лиц, попадающих в их поле зрения в связи с запросами из-за границы по загсовским документам. Картотеку вести и пользоваться в оперативно-чеккистской работе наравне с оперативными картотеками отделов и управлений НКВД СССР.

8. Работу по спецпроверке запросов и по оперативной картотеке ОАГС УНКВД (НКВД республик) поручить специальному работнику ОАГС, персонально утвержденному начальником УНКВД/НКВД.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР

Л. Берия

*Архів ВРСДЗ УМВС України в Миколаївській обл. – Ф 14. – Оп. 2. – Спр. 14.- Арк. 66.
Копія. Машинопис.*

«УТВЕРЖДАЮ»
Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР Л. Берия

Приложение к приказу
НКВД СССР
№ 00681 – 1939 г.

№ 20

Інструкція щодо організації роботи органів Центрального відділу Актів цивільного стану НКВС СРСР у зв'язку із запитами із-за кордону про записи актів цивільного стану

15 червня 1939 р.

ИНСТРУКЦИЯ

Об организации работы органов ЦОАГС НКВД СССР в связи с запросами из-за границы о записях актов гражданского состояния

1. По всем поступающим из НКВД запросам о высылке документов из записи актов гражданского состояния (рождение, смерть, брак, развод) ЦОАГС НКВД СССР даёт областным, краевым, республиканским ОАГС УНКВД (НКВД) задания по проверке их на месте.

2. По получении с мест исчерпывающих материалов проверки в соответствующих отделах НКВД СССР проходящих лиц по этим материалам, ЦОАГС НКВД СССР отбирает из них не подлежащие положительному решению.

3. Не подлежат положительному решению запросы, поступающие от :
белогвардейцев,
служителей культов,
невозвращенцев,

военнослужащих царской армии – от фельдфебеля и выше, перебежчиков, граждан государств, с которыми СССР не имеет дипломатических сношений, иномиссий, непосредственно обратившихся в органы ОАГС и ЗАГС НКВД, частных лиц и от различного рода организаций, непосредственно поступившие в органы ОАГС/ЗАГС из-за границы.

4. Данные проверки заявлений, кроме категорий, указанных в п. 3, ЦОАГС НКВД направляет в 3-й и 5-й отделы ГУГБ НКВД на согласование.

5. Получив из 3 и 5 отделов ГУГБ данные об отсутствии возражений против положительного ответа, ЦОАГС НКВД составляет и направляет в НКВД справку о наличии интересующей записи акта гражданского состояния.

6. Все представляющие оперативную ценность данные, полученные в результате проверки всех запросов, ЦОАГС НКВД направляет в соответствующий отдел ГУГБ для дальнейшей разработки.

7. Всех лиц, указанных в запросах, а также выявленных в процессе проверки запроса, ЦОАГС НКВД берёт на учет в своей оперативной картотеке и по ней даёт справки оперативным отделам и управлениям НКВД СССР.

8. Запросы советских и общественных организаций по заграничным вопросам, кроме Инюрколлегии, органами ОАГС/ЗАГС не выполняются. Сами же запросы проверяются наравне с поступившими из НКВД.

9. Заявления, поступившие от иностранных миссий и консульств, находящихся в СССР, непосредственно в сельсовет и райгорбюро ЗАГС, не выполняются. Запросы и заявления в сельсовет, райгорбюро ЗАГС направляют в ОАГС. Последний направляет их в ЦОАГС.

10. Областные (краевые, республиканские) отделы актов гражданского состояния проверку всех заявлений, поступающих к ним в порядке п.п. 1,8 и 9 непосредственно из-за границы и от агентов НКВД или заменяющих их лиц в области (крае, республике), проводят следующим образом:

А. В рай и облархивах ОАГС разыскивают и снимают копии записей всех актов гражданского состояния заявителя, лица, на имя которого запрашивается запись, и всех лиц, указанных в заявлении или обнаруженных родственников при розыске акта заявителя или лица, на имя которого разыскивается запись.

Б. Составляют и направляют в аппарат УГБ в соответствии с местом производства записи акта (село, районный центр, областной город) задания о производстве агентурной проверки личности заявителя, лица, на имя которого разыскивается запись и его ближайших родственников. Задание на полях помечают словом «специальные».

В. Ставят дополнительные запросы по проверке и следят за выполнением задания. О всех случаях небрежного выполнения или отписки докладывают начальнику УНКВД (НКВД республик). для принятия мер воздействия.

Г. Проверяют материалы у себя и по оперативным картотекам отделов и управлений НКВД/УНКВД и получают мнение 3 и 5 отделов УГБ о степени целесообразности положительного ответа по запросам, не входящим в категории согласно п.3.

Д. Всех лиц по проверяемым материалам берут на учёт по своей оперативной картотеке (форма карточки в приложении). Картотеку пользуют в работе по проверке

заграничних запитів і для справок по запитам оперативних відділів і управлінь НКВД/УНКВД.

11. По виконанні всіх заходів по п. 10 ОАГС/НКВД/УНКВД весь матеріал направляють в ЦОАГС НКВД.

Запити, надійшли в ОАГС безпосередньо від агентів НКВД і керівників горсоветів і СНК республік, на яких покладено обов'язки агентів НКВД, ОАГС виконують безпосередньо. Результати відповіді на запит з копією всього матеріалу повідомляють в ЦОАГС.

12. Циркуляр НКВД СРСР № 116 від 31 травня 1938 г. скасовується.

Начальник 5 відділу ГУГБ НКВД
Майор державної безпеки
ФІТИН

Врхо начальника ЦОАГС
НКВД Союзу СРСР
полковий комісар
СОЛОДОВ

*Архів Відділу режимно-секретного та документального забезпечення УМВС УРСР
УМВС України в Миколаївській області. – Ф 14. – Оп. 2. – Спр. 14. – Арк. 77–78.*

Копія. Машинопис.

№ 21

Інструкція про порядок виконання операцій (обшуків, арештів) Головного управління державної безпеки НКВС СРСР

22 липня 1939 р.

СОВ. СЕКРЕТНО

ПРИКАЗ

Народного Комісара Внутрішніх Дел Союзу СРСР за 1939 год

СОДЕРЖАНИЕ:

№ 00836. С объявлением Инструкции о порядке производства операции (обысков, арестов) ГУГБ НКВД.

№ 00836. 22 июля 1939 г. Москва.

Объявляется для руководства Инструкции о порядке производства операции (обысков и арестов) ГУГБ НКВД.

Приложение: Инструкция.

Заместитель Народного комиссара
внутренних дел СССР В.Меркулов

«УТВЕРЖДАЮ»

Заместитель Народного комиссара
внутренних дел Союза ССР
комиссар государственной безопасности
3-го ранга В. Меркулов

Сов. секретно

Инструкция

О порядке производства операции (объектов и арестов) ГУГБ НКВД

I. Общие положения.

1. Арест и обыск производится на основании ордера, подписанного Народным комиссаром внутренних дел СССР, или его заместителем, на периферии Народными комиссарами внутренних дел Союзных и автономных республик и их заместителями, начальниками (заместителями начальников) соответствующих органов НКВД.

2. Арест преступников, пойманных на месте преступления, может быть произведён сотрудниками НКВД без ордера, в порядке задержания, с последующим оформлением.

3. Ордер выписывается на основании постановления отделов ГУГБ и Управлений НКВД СССР, утверждённого Народным комиссаром или его заместителем и начальниками УНКВД на местах.

В постановлении должны быть указаны установочные данные объекта, подлежащего аресту (обыску), точный адрес местонахождения его. На постановлении должна иметься санкция прокурора на арест.

4. Как правило, до выписки ордера, производится агентурная проверка (установка), проживает ли объект по указанному адресу.

5. Отмена или отсрочка утверждённой Народным комиссаром или его заместителем операции может быть произведена только с их санкции, или санкции начальников соответствующих органов НКВД (на периферии).

6. Арест, как правило, сопровождается личным и домашним обыском, а также обыском по месту службы арестованного. Обыск может производиться и без ареста, если это оговорено в ордере.

В отдельных случаях, по оперативным соображениям, арест производится только с личным обыском, без производства домашнего обыска.

7. Минимальный наряд для производства операции должен состоять из 2 сотрудников ГУГБ НКВД. Наряд строится в зависимости от характера и условий операции, в соответствии с чем и определяется численный его состав.

При включении в наряд красноармейского состава руководителем операции обязательно назначается оперативный работник ГУГБ.

Численность наряда для каждой операции устанавливается руководством 3 Спецотдела НКВД, а на местах начальниками соответствующих органов НКВД.

В составе каждого наряда выделяется руководитель операции, на имя которого выписывается ордер.

8. Руководитель операции несёт полную ответственность за:

- а) чёткий инструктаж наряда;
- б) проверку оружия у наряда;
- в) обеспечение быстрого проникновения в квартиру объекта;
- г) производство тщательного личного обыска, изоляцию арестованного в момент ареста и строгое наблюдение за ним;
- д) тщательность и полноту производимого обыска на квартире и по месту службы;
- е) бдительные и чёткие действия всего состава наряда и личный контроль этих действий;
- ж) документальное оформление результатов операции;
- з) конвоирование арестованных НКВД (в приём арестованных).

II. Подготовка операции.

9. До выхода на операцию наряд должен быть обеспечен:

- а) оружием (револьвер системы «Наган» или автоматический пистолет с 14 запасными патронами);
- б) электрофонарём;
- в) бланками протоколов ареста и обыска в количестве, соответствующим числу операций;
- г) печатью, сургучём.

10. Наряд должен быть проинструктирован по следующим вопросам:

- а) характеристика объекта, возможность оказания вооруженного сопротивления, возможность побега, попытки к самоубийству и действия наряда в этих случаях;
- б) что искать и отбирать при обыске, на какие вещи, предметы и места обратить особое внимание;
- в) расположение ходов в квартиру, число комнат и, в соответствии с этим, распределение обязанностей среди состава наряда.

Наряду даются номера телефонов для связи с руководством операции на случай необходимости получения указания в процессе самой операции.

11. При следовании к месту операции наряд должен соблюдать полную конспирацию:

- а) в пути не вести о ней разговоров;
- б) при следовании пешком или транспортом общественного пользования держаться отдельно;
- в) при поездке на машине, оставлять её в удалении от места производства операции.

III. Действия наряда на месте операции.

12. Если непосредственно перед самой операцией не была проведена агентурная проверка (установка), дома ли объект, подлежащий аресту, то руководитель наряда организует конспиративную проверку по прибытии на место операции.

Проверка организуется для того, чтобы в случае внезапного отъезда (отлучки) объекта, непосредственным появлением наряда в его квартире не разгласить о предстоящем его аресте.

13. Конспиративная проверка может быть проведена через представителей домохозяйства администрации, общественности, обслуживающий персонал домов или соседей объекта под соответствующим обстановке и времени предлогом.

Проверка может быть также проведена непосредственным посещением квартиры объекта под соответствующим предлогом или разговором по телефону.

Такая проверка проводится только с ведома оперативного отдела, выносившего постановление об аресте.

Для обеспечения проверки, в состав наряда включать обязательно оперативника, в штатской одежде.

Если проверка проводится под видом представителя уголовного розыска или по обстановке вынуждены её проводить как сотрудники ГУГБ НКВД, то в целях зашифровки установки объекта операции, перед представителями домовой администрации следует путем просмотра домовой книги интересоваться местопребывания не только объекта, но и ряда других жильцов.

14. Во время проверки руководитель операции наряд оставляет в укрытом месте (в другом дворе, парадном и т. п.).

15. Как правило, при отсутствии объекта в квартире, операцию следует отложить до его прихода или организовать по месту его нахождения и обыск на его квартире проводить только после ареста объекта.

Если конспирацию о предстоящем аресте объекта не удалось сохранить, тогда в его квартире организуется засада и принимаются меры к аресту его по месту нахождения.

В этих случаях ставится в известность тот оперативный отдел, который вынес постановление об аресте.

16. Для того, чтобы предупредить побег объекта или выбрасывание компрометирующих его материалов и вещей, руководитель операции расставляет наряд так, чтобы закрыть все выходы из квартиры и обеспечить наблюдение за окнами.

17. В целях предотвращения вооруженного сопротивления, самоубийства, уничтожения вещественных доказательств – руководитель операции должен организовать быстрое и под соответствующим предлогом зашифрованное проникновение в квартиру лица, подлежащего аресту. До проникновения в квартиру не следует перед квартирантами раскрывать цели посещения и своей принадлежности к органам ГУГБ НКВД.

Заставить открыть дверь может представитель домовой администрации под соответствующим предлогом или непосредственно сотрудник или руководитель операции, представившись представителем другой организации, выбрав соответствующий обстановке и времени предлог.

(Так, например, в дневное время проверка санитарного состояния жилплощади, состояния электросети и т. п., в ночное время – срочная телеграмма, проверка водопровода, канализации в связи с порчей их в близрасположенных квартирах и т. п.).

18. В случае невозможности быстрого проникновения в квартиру под замаскированным предлогом и через представителя домовой администрации, наряд требует немедленного открытия дверей в качестве официальных представителей НКВД, и при отказе двери взламываются (применением ломика, сильным ударом с разбега ногой в район замка, если дверь открывается внутрь, выбиванием верхней филенки плечом, нижней филенки ногой). Весь наряд при этом должен быть готовым встретить вооруженное сопротивление.

IV. Арест.

19. Немедленно после проникновения в квартиру, оставив у входной двери красноармейца или сотрудника, руководитель операции предлагает всем оставаться на своих местах и не двигаться, обнаруживает подлежащего аресту, предъявляет ему ордер и тут же подвергает его тщательному личному обыску. Предлагая в первую очередь сдать, возможно, имеющееся оружие. После чего объект под наблюдением одного сотрудника помещается в отдалении от мест, где может быть скрыто оружие, от окон и дверей.

20. Руководитель операции быстро обходит помещение, занимаемое арестованным (комнату, квартиру), всех находящихся в ней лиц группирует в одной комнате с арестованным, в стороне от него, проверяет их документы.

Личный обыск женщин производится сотрудницами НКВД или женщинами – понятыми, желательно членами ВКП (б) или ВЛКСМ.

При наличии достаточного наряда арест объекта, обход и проверка всей квартиры производится одновременно. При аресте в коммунальной квартире производится проверка документов у всех жильцов, в целях проверки наличия в квартире посторонних или подозрительных лиц.

О всех подозрительных лицах, находящихся в квартире, сообщается начальнику отдела ГУГБ.

После обхода квартиры и изоляции всех находящихся в ней, в квартиру вызывается состав, наблюдающий за входами и окнами.

Все находившиеся к моменту занятия квартиры сотрудниками органов НКВД лица задерживаются в квартире до полного окончания операции (обыска).

21. Подлежат безусловному задержанию с доставкой в приём арестованных или в районное отделение милиции (согласно данных указаний) для установления личности и причастности к делу арестованного все лица, у которых при обыске в помещении, занимаемом арестованным, обнаружено оружие без соответствующего разрешения, контрреволюционная, шифрованная или подозрительная переписка, и лица без соответствующих документов или с подозрительными документами. Все задержанные лица записываются и о них даются сведения в отдел ГУГБ, по предложению которого был выписан ордер на данную операцию.

22. В случае пребывания в квартире (где производится обыск) или прибытия в квартиру (уже во время производства обыска) депутатов Верховного Совета СССР или Союзных и автономных республик, членов Правительства, ЦК ВКП (б) или дипломатических представителей какой-либо страны – надлежит проверить у них документы и удостовериться в их правильности.

Личный обыск у указанных выше лиц не производится.

О присутствии или о прибытии позже в квартиру (где производится обыск или организуется засада) перечисленных выше лиц, сотрудник немедленно докладывает лично или по телефону руководителю данной операции или руководству отдела, производящего операцию, и в дальнейшем действует согласно полученных им указаний.

23. Выделенный для наблюдения за арестованным сотрудник обязан следить за тем, чтобы:

а) арестованный не вставал с места и не передвигался по комнате, не мог выбросить никаких бумаг и предметов или уничтожить их;

б) не происходило бы никаких переговоров и условных сообщений между арестованным и изолированными.

V. Обыск.

24. Обыск производится в присутствии арестованного, одного из членов его семьи, и в качестве понятых привлекаются представители домоуправления (управдом, комендант, ответственный съёмщик по квартире) или сельсовета.

Обыск производится в той последовательности, какая вызывается обстановкой.

Все изолированные лица (имеющие какое-либо отношение к арестованному) группируются в первой обысканной комнате.

Обыску подлежат:

а) все комнаты, занимаемые арестованным и членами его семьи;

б) комнаты, занимаемые его родственниками в его же квартире;

в) комнаты домашней работницы;

г) подсобные помещения, принадлежавшие арестованному и его семье (чулан, погреб, чердак, сарай);

д) места общего пользования в коммунальной общей квартире (коридор, кухня, уборная, ванная).

25. Так как скрытие улик и наличие тайников возможно в самых разнообразных предметах и вещах, все они должны быть просмотрены самым тщательным образом, контроль за этим должен обеспечивать руководитель операции.

В процессе обыска должны быть осмотрены и проверены, в целях обнаружения спрятанных в них (особенно в скрытых тайниках) вещественных доказательств:

а) пол, потолок, стены, двери, окна и прикрепленные к ним предметы (портреты, картины, зеркала, люстры, портьеры, занавески и др. возможные тайники; подъёмные паркетные плитки и доски пола, пороги, железные листы у печей, выдвижные крышки и в подоконниках, отдушины, замурованные в стенах тайники, скрытые выемки в дверях, тайники в картинах, портьерах, печах, плитках и т. п.);

б) мебель и её содержимое, возможные тайники: скрытые ящики в письменных столах и шкафах (измерять на глаз наружные и внутренние габариты – размеры под обивкой мебели (кожей, материей), в ножках столов, стульев, шкафов, в матрацах, подушках, спальнях одеялах, музыкальных инструментах, в цветочных горшках и т. п. (земля прощупывается каким-либо острым предметом);

в) книги, одежда, бельё, посуда и все предметы личного обихода, возможные тайники в предметах и корешках книг, между склеенными страницами, под подкладкой одежды и в воротниках, в портмоне, часах, дровах, угле, продуктах. Продукты перебиваются, пересыпаются и прощупываются каким-либо предметом. В книгах обращать внимание на соответствие заглавия содержанию, на подчёркнутые слова, точки и надколы над (под) буквами.

При производстве обыска сотрудники не должны допускать бесцельной порчи вещей и беспорядочного разбрасывания вещей, книг и т. п. в обыскиваемом помещении.

26. Взламывание пола, стен, мебели, распарывание одежды производится или

при соответствующих данных о наличии в них спрятанных улик или же при обнаружении соответствующих признаков, указывающих на существующие в них тайники.

27. Безусловному изъятию при обыске подлежит следующее:

а) нарезное огнестрельное оружие и патроны к нему, холодное оружие, гранаты, все взрывчатые вещества и взрывающие механизмы, запалы, капсюли, бикфордов шнур, все яды и химикаты, используемые для составления взрывчатых и отравляющих веществ;

б) контрреволюционная литература во всех видах (книги, брошюры, журналы, газеты, листовки), все книги, изданные белоэмигрантскими издательствами, вся фашистская литература);

в) вся подозрительная по контрреволюции и шпионажу переписка, вся переписка с признаками шифра, тайнописи, кода, условного содержания;

г) совершенно секретные и не подлежащие оглашению материалы организации ВКП (б), Коминтерна, ВЛКСМ, НКОбороны и др. наркоматов и государственных учреждений, секретные чертежи, карты, схемы, планы и несекретные с подозрительными пометками;

д) контрреволюционные или изобличающие арестованного графические произведения и фотографии (портреты врагов народа, к.-р. карикатуры, фотографии арестованного в форме царской или иностранной армий, а также порнографические произведения);

е) всякие записи адресов, фамилий., номеров телефонов, все записки подозрительного характера;

ж) предметы и переписка, которые хотя внешне и не имеют компрометирующий арестованного характер, но были обнаружены в тайниках;

з) иностранная золотая и бумажная валюта в банкнотах и чеках, золото в монетах царской чеканки, золото в слитках и песке, бриллианты и другие драгоценные камни, если они не оправлены, изделия из золота и драгоценных камней, если количество этих изделий явно указывает на неблаговидный характер их приобретения и хранения, акции и облигации царского времени и иностранные;

и) другие материалы по указанию отдела ГУГБ, являющиеся в данном случае уликами (денежная отчетность, интимная переписка, личные дневники и т. д.);

к) множительные приборы – станки, шапирографы, стеклографы, краска и химикаты для них, типографский шрифт и пишущие машинки;

л) предметы и переписка, представляющие политический и исторический интерес (письма и рукописи видных политических деятелей, выдающихся писателей и т. п.);

м) паспорт арестованного и другие личные его документы и ордена.

При возникновении сомнений в необходимости изъятия каких-либо предметов – следует обращаться по телефону к руководящим операциями лицам.

VI. Действия наряда при проведении операции.

28. Во время проведения операции каждый её участник выполняет по указанию руководителя наряда определённые функции: наблюдает за арестованным и за другими изолированными лицами или производит обыск.

Совмещение наблюдения за арестованными с одновременным производством обыска воспрещается.

29. Во время проведения операции из квартиры никого выпускать нельзя.

На звонки двери в квартиру открывает сотрудник. У всякого входящего проверяется документ, после чего он обыскивается и в случае, если выясняется, что он имеет какое-либо отношение к арестованному, помещается с группой изолированных лиц.

30. Все предметы, стоящие на окнах, ставни, занавески, цветы и прочее – должны оставаться в таком же порядке, в каком они были до начала операции (имея в виду возможные условные сигналы).

31. Во время обыска руководитель операции должен внимательно наблюдать за арестованным и в случае проявления признаков беспокойства или попытки отвлечь внимание при приближении к какому-либо месту, - надо особенно тщательно это место обыскать.

32. Сотрудники должны быть корректными при производстве операции. Однако настойчиво и в категоричной форме требовать выполнения законных требований.

На вопросы квартирантов и арестованного о причинах ареста, характере обыска и т. п. сотрудники не отвечают. О местонахождении оружия, денег и ценностей руководитель операции спрашивает у арестованного при начале обыска и изымает их в первую очередь.

33. Пользоваться какими бы то ни было услугами и пищей в обыскиваемой квартире воспрещается (за исключением воды для питья и умывания).

VII. Документальное оформление операции.

34. Всё отобранное при обыске, вплоть до отдельных записок, заносится в протокол обыска.

На отбираемых, компрометирующих арестованного письменных материалах, арестованный должен расписываться и в этом случае в протокол отдельно заносится только документы, имеющие характер улики, остальные документы указываются общим счетом документов и страниц в них.

Если арестованный не расписывался в материалах, они должны быть подробно перечислены в протоколе.

Неконкретные перечисления отобранного воспрещаются. Нельзя, например, писать «к.-р. брошюра», необходимо указать её название, автора, год и место издания.

Обнаружение скрытых в тайниках и в спрятанном виде предметов и переписки – особо оговаривается в протоколе. Все отобранное после занесения в протокол, надо аккуратно упаковать. Вся переписка, рукописи, письма и другие материалы должны быть опечатаны печатью органов НКВД.

Протокол обыска прочитывается арестованному представителем домоуправления и должен быть им подписан.

При отсутствии самого арестованного протокол подписывают его близкие родственники.

Всех присутствующих руководитель операции опрашивает о наличии жалоб и обязан занести их в протокол.

Протокол составляется в трёх экземплярах: один сдаётся в приём арестованных Комендатуры НКВД, другой – дежурному 3 Спецотдела НКВД, а на местах начальникам соответствующих отделов УГБ НКВД, с распиской дежурного по приёму арестованных о сдаче арестованных и всего изъятого при обыске. Третий экземпляр вру-

чается под расписку лицу, обыскиваемому или его домашним, а при отсутствии их – домоуправлению (сельсовету).

VIII. Опись имущества и опечатывание квартиры (комнат).

35. Если в постановлении отдела ГУГБ специально указано, производится опись имущества, в которую заносится всё лично принадлежащее арестованному имуществу (мебель и другие предметы обстановки и обихода, носильное платье, бельё). Опись подписывают: руководитель операции, арестованный и представитель домоуправления. Опись составляется в 4 экземплярах, из которых один экземпляр оставляется домоуправлению под расписку и остальные три сдаются дежурному 3 Специального отдела НКВД, а на местах начальникам соответствующих отделов УГБ НКВД.

Описанное имущество складывается в опечатываемой комнате, а при отсутствии отдельной комнаты сдаётся на хранение одному из членов семьи или представителю домовой администрации, если у арестованного нет семьи.

36. Опечатыванию подлежит комната, занимаемая арестованным, если в ней больше никто не живёт. Об опечатывании комнаты делается отметка на обороте протокола обыска, с указанием номера печати, которой комната опечатана, и составляется отдельный акт с указанием краткой характеристики опечатанного помещения.

В случае, если квартира состоит из нескольких комнат, руководитель операции определяет (исходя из минимальной нормы) количество жилплощади, необходимой для них членов семьи, а остальную площадь опечатывает.

Если без перемещения семьи в другие комнаты опечатание (по условиям расположения квартиры) невозможно, руководитель предлагает произвести необходимое перемещение.

Перед опечатанием помещения необходимо запереть окна, форточки и двери в нём.

IX. Конвоирование и сдача арестованного.

37. Конвоирование арестованного наряд обеспечивает таким образом, чтобы пресечь всякую попытку к побегу, сопротивлению и самоубийству.

Конвой занимает место по отношению к арестованному в зависимости от количества наряда: при трёх сотрудниках: один впереди (материалы обыска у него); второй с правой стороны арестованного и один позади арестованного; при двух сотрудниках – один позади и второй рядом с арестованным.

На машине арестованный должен быть помещен между двумя сотрудниками.

Арестованному в пути запрещается курить, разговаривать, отвлекать внимание конвоя.

Конвой должен тщательно следить за поведением и движениями арестованного.

Особо опасные государственные преступники конвоируются в наручниках; при отсутствии наручников следует держать арестованного за кисти рук.

38. В отделение приёма арестованных НКВД или в тюрьму сдаются: арестованный, ордер с талоном к нему, 1 экземпляр протокола обыска и всё обнаруженное при обыске (в опечатанном свертке или пачке), за исключением строго секретных материалов ЦК, СНК, парторганизаций и советских учреждений, особо ценных веще-

ственных доказательств и антисоветских брошюр, листовок и т. п.

Эти материалы наряд передаёт в опечатанном виде непосредственно начальникам соответствующих отделов ГУГБ под расписку, оговорив это в экземпляре протокола обыска, переданного в приём арестованных.

На втором экземпляре протокола обыска дежурный по приёму арестованных или дежурный по тюрьме расписывается в принятии арестованного и всего изъятого при обыске.

Примечание: указанные в § 38 изъятые при обыске материалы передаются в соответствующие отделы ГУГБ при наличии специального на то указания.

Х. Засада.

39. Засада устанавливается для задержания скрывающегося преступника и его сообщников на квартире или квартирах связанных с ним лиц по специальному указанию Народного комиссара или его заместителя, и начальников управлений НКВД и их заместителей – на местах.

40. Организация и руководство засадой возлагается на ответственного оперативного работника, который должен быть в достаточной степени ориентирован по следственному или агентурному делу об объектах ареста (задержания).

41. Численность наряда для засады определяется в зависимости от характера объекта и дела, целей и задач засады и от особенностей местности (квартиры, дома), где устанавливается засада.

42. Общий режим засады, методы маскировки, порядок задержания, проверки и освобождения задерживаемых, время смены для наряда и другие мероприятия определяются в каждом отдельном случае специально разработанным планом по организации засады в соответствии с целями засады, характером дела и особенностями местности.

43. При организации засады:

а) подлежат задержанию все лица, зашедшие в квартиру (дверь обязательно открывает сотрудник из наряда);

б) никто из жильцов квартиры из задержанных не выпускается из квартиры, все находятся под тщательным наблюдением наряда;

в) никто из задержанных, не исключая хозяев квартиры, не должны подходить к окнам, дверям, на звонок и к телефону; перемещение и изменение положения вещей, просматриваемых через окна, недопустимо;

г) никакие просьбы задержанных и передача писем, записок, позвонить по телефону или зайти к соседу и т. п. не удовлетворяются;

д) находящиеся в засаде сотрудники и красноармейцы не имеют права принимать от граждан, какие бы ни было продукты и пользоваться ими;

е) принимать все меры, чтобы зашифровать засаду перед другими жильцами дома, окружающим населением и связями объекта, подлежащего задержанию;

ж) маскировать смену засады незаметным проникновением и выходом из квартиры.

XI. Групповые операции.

44. Групповая операция проводится строго по разработанному плану и требует весьма тщательного проведения подготовительных мероприятий:

- а) заблаговременной установки лиц, подлежащих аресту, проверки их адресов перед операцией;
- б) составления расчета людей (сотрудников и красноармейцев), необходимых для обеспечения операции;
- в) своевременной выписки ордеров, приготовления соответствующего количества протоколов обыска, сургуча, печатей;
- г) обеспечение средствами передвижения и техническими средствами (фонари и пр.);
- д) подготовки быстрого приёма и размещения арестованных.

45. Все подготовительные мероприятия по групповой операции должны быть проведены в строго секретном порядке.

Не допускать скопления машин и других средств передвижения в открытом месте, скопления в открытом месте сотрудников и красноармейцев, выхода и входа в здание НКВД большими группами.

46. Руководитель операции обеспечивает своевременное распределение людей по нарядам, назначение старших в составе каждого наряда, раздачу ордеров и тщательный инструктаж всего оперативного состава, участвующего в массовой операции.

47. Каждый наряд должен чётко знать задачи операции, характеристику объекта, на что обращать особое внимание при аресте и обыске, как найти адрес, указанный в ордере (чтобы не спрашивать на улице), как войти в квартиру, как связаться с руководителем операции в случае срочной необходимости, как и куда доставить арестованного.

48. Руководитель операции проверяет, обеспечены ли все наряды необходимыми средствами передвижения, опечатывания, оружием.

При больших размерах операции для руководства выделяется группа ответственных оперативников – организуется оперативный штаб.

49. При групповой операции должна быть обеспечена одновременность начала операции, особенно если лица, подлежащие аресту, связаны между собой к.-р. деятельностью.

Наряды должны рассылаться таким образом, чтобы обеспечить одновременное их прибытие на места операций.

ХII. Наложение ареста на имущество.

50. Наложение ареста на лично принадлежащее арестованному имущество производится согласно инструкции, объявленной в приказе НКВД № 094 от 25 апреля 1939 г.

51. В случае ареста мужа и жены накладывается арест на имущество в соответствии со ст. 40 УК РСФСР.

52. Передача имущества в госфонд как конфискованного производится по спец. предписанию, по вновь составленной новой описи с указанием оценки каждой вещи (оценка производится представителем госфонда). Конфискованное имущество сдаётся представителю госфонда под расписку и последним вывозится для реализации.

Опись составляется в 4 экземплярах, один из коих даётся под расписку представителю госфонда, а 3 экземпляра представляются в 3 Спецотдел НКВД СССР, который посылает два экземпляра в 1 Спецотдел, во исполнение его задания. Наложение ареста фиксируется актом, который составляется в 4 экземплярах.

53. Снятие ареста с имущества производится также по специальным заданиям и оформляется составлением акта в 4 экземплярах, копия оставляется домоуправлению или лицу, у которого имущество было на хранении.

54. Передача имущества родным арестованного, доверенным лицам или домоуправлению на хранение и т. п. производится также по специальным заданиям, с соответствующим оформлением, актом и описью имущества.

ХIII. Учет работы по операции в 3 Спецотделе НКВД СССР (Центр).

55. Все операции по обыскам и арестам учитываются соответствующей регистрацией по картотеке.

56. На выписанные ордера на обыск и арест выписываются учётные карточки.

В учётную карточку записывается имя, отчество, фамилия, адрес места жительства, номер ордера, фамилия исполнителя и результаты выполнения ордера.

Форма учётной карточки должна быть построена с учётом всех тех сведений, которые включает в себя регистрационная книга выписанных ордеров.

57. Учётные карточки хранятся в картотечном шкафу в строго-алфавитном порядке.

58. Учёт предписаний на арест имущества, передачу имущества, распечатание комнат и прочее – производится также согласно существующих форм учета, применительно к учёту арестов и обысков.

Заместитель начальника 3 Спецотдела НКВД СССР
старший майор государственной безопасности

Церетели

*Архів ВРСДЗ УМВС України в Миколаївській обл. – Ф. 14. – Оп. 2. – Спр. 14. – Арк. 75–81.
Копія. Машинопис.*

№ 22

Наказ наркома НКВС СРСР про порядок реєстрації смерті осіб, які померли в ув'язненні

11 червня 1939 р.

Приказ Народного комиссара Внутренних Дел Союза ССР
№ 00674 от 11 июня 1939 г. гор. Москва

В целях точного выполнения постановления ЦИК и СНК от 27 июля 1936 г. об обязательной регистрации рождения и смерти, устанавливается следующий порядок регистрации смерти лиц, умерших в заключении:

1. Начальники тюрем, лагерей и ИТК обязаны о каждом случае смерти заключенного немедленно посылать извещение о смерти по прилагаемой форме в ОАГС области, края, республики по адресу последнего местожительства умершего перед арестом.

2. ОАГС области, края республики, получив соответствующее извещение о смерти от администрации места заключения, дает соответствующее распоряжение городскому или районному бюро АГС о производстве регистрации смерти, причем, указывает, что в записи актовой книги не должно быть никаких ссылок на извещение и справки с мест заключения. Графы записи в актовой книге 8-11 и 13-16 не заполняются.

3. При отсутствии данных о последнем местожительстве умершего до его заключения, начальники тюрем, лагерей и ИТЛ производят регистрацию акта о смерти в ЗАГСе, на территории которого расположено тюрьма, лагерь или ИТК.

4. О смерти подследственного заключенного администрация тюрьмы одновременно с извещением ОАГС а в соответствии со ст. 1 и 3 настоящего приказа, сообщает также следственному органу, за которым заключенный числится.

5. Акт судебно-медицинского вскрытия или медицинского осмотра умершего в тюрьме подследственного заключенного составляется в 3-х экз., из них один экземпляр направляется следственному или судебному органу, за которым заключенный числится; второй экземпляр направляется в Тюремный отдел (отделение) НКВД-УНКВД и третий экземпляр приобщается к личному тюремному делу.

*Архів ВРСДЗ УМВС України в Миколаївській обл. – Ф. 14. – Оп. 2. – Спр. 14.– Арк. 67.
Копія. Машинопис.*

№ 23

Наказ наркома НКВС СРСР про порядок розгляду скарг засуджених колишніми трійками НКВС/УНКВС

4 лютого 1939 р.

Приказ НКВД № 00116. О порядке рассмотрения жалоб осужденных бывшими тройками НКВД (УНКВД)

№ 00116. 4-го февраля 1939 г., гор. Москва.

В развитие директивы Народного комиссара внутренних дел Союза СССР тов. Берия и прокурора СССР тов. Вышинского от 26 декабря 1938 года за № 2709 устанавливается следующий порядок жалоб осужденных бывшими тройками НКВД/УНКВД и УРКМ, уведомления заявителей о решениях по их жалобам и освобождения осужденных из лагерей и ссылки по отмененным решениям троек:

1. Поступающие от осужденных бывшими тройками жалобы и заявления о неправильном осуждении должны быть рассмотрены не позже, чем в двухнедельный срок со дня их получения. Рассмотрение заявления обязательно должно сопровождаться детальным ознакомлением с архивным делом осужденного и производством в необходимых случаях дополнительных следственных действий (допросы свидетелей, проверка документации преступления и т. п.)

2. Постановление об отмене решений бывших троек НКВД и УНКВД утверждаются начальником УНКВД (НКВД) или заместителями (по делам УРКМ – начальником УРКМ) и направляются вместе с заявлением, материалами расследования, архивными делами и справкой тюрьмы о месте направления осужденного (лагерь, тюрьма, ссылка) в 1 Специальный отдел НКВД СССР для исполнения. К архивному делу должны быть приложены учетные карточки (форма № 1), заполненные в 2 экземплярах на каждого осужденного.

3. Первый спецотдел НКВД на основании указанных постановлений дает задания соответствующим лагерям (в отношении ссылных – УНКВД) об освобождении осужденных и контролирует своевременное исполнения этих заданий. Освобожденным выдаются администрацией лагеря ссылки по прилагаемой форме.

4. С каждым освобождаемым начальник лагеря или его заместитель или уполномоченное им лицо обязан лично провести индивидуальную беседу.

5. НУВД республик и УНКВД краев и областей по месту жительства освобождаемых должны завести среди них соответствующую агентуру для освещения их настроений, особенно в первый период освобождения.

6. В случаях обращений освобожденных в органы НКВД с просьбой о розыске членов семьи, в частности детей, надлежит им давать необходимые справки об их местонахождении.

7. При отказе в просьбе осужденных о пересмотре решений также должно быть составлено мотивированное постановление, которое утверждается в порядке, указанным в пункте 2, и приобщается вместе с заявлением и материалами расследования к архивному делу. Об отказе УНКВД сообщает непосредственно администрации лагеря по месту содержания осужденного для объявления последнему.

Повторные заявления осужденных подвергаются расследованию лишь в тех случаях, если осужденные приводят в заявлениях новые факты, которые не были ими изложены в первичных заявлениях. При отсутствии таких фактов заявление с резолюцией начальника УНКВД приобщается к архивному делу и осужденному сообщается в установленном порядке об отказе в пересмотре дела.

8. Следственные дела освобожденных из числа осужденных бывшими тройками НКВД и УНКВД хранить в архиве 1 Спецотдела НКВД СССР; следственные дела осужденных бывшими тройками УРКМ – возвращать на хранение в архивы соответствующих УРКМ.

Заместитель Народного комиссара внутренних дел СССР
комиссар государственной безопасности 3-го ранга

В. Меркулов

*Архів ВРСДЗ УМВС України в Миколаївській обл. – Ф. 14. – Оп. 2. – Спр. 14. – Арк. 81–83.
Копія. Машинопис.*

№ 24

**Постанова про обрання запобіжного заходу – арешту,
щодо громадянина Гуткіна Н.Б.**

10 грудня 1940 р.

АРЕСТ САНКЦИОНИРУЮ:

10 декабря 1940 года

ПРОКУРОР НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
ЛАНЧУКОВСКИЙ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

об избрании меры пресечения

г. Николаев, декабря 10 дня 1940 года.

Я, Старший Оперуполномоченный Водного Отдела УНКВД по Николаевской области – Сержант Государственной Безопасности – БОРОВИЧЕНКО, рассмотрев материалы на ГУТКИНА Наума Бенционовича 1893 года рождения, уроженца города Николаева, еврея, гражданина СССР, из мещан, члена ВКП(б), в 1923 году судимого за пособничество, работающего директором «Торгмортранса» в городе Николаеве, проживающего по Плехановской № 38.

НАШЕЛ:

Что ГУТКИН Н.Б. подозревается в проведении шпионской деятельности в пользу одного из иностранных государств, – т.е. в преступлениях, предусмотренных ст. 54-6 УК СССР и, принимая во внимание, что ГУТКИН, находясь на свободе, может повлиять на ход следствия и суда, а посему руководствуясь ст.ст. 144, 145 УПК СССР –

ПОСТАНОВИЛ:

Мерой пресечения способов уклонения от следствия и суда ГУТКИНА Наума Бенционовича – избрать СОДЕРЖАНИЕ ПОД СТРАЖЕЙ, о чем в порядке ст.142 УПК СССР объявить арестованному под расписку в настоящем постановлении.

В соответствии со ст. 158 УПК СССР, копию настоящего постановления направить Прокурору и Начальнику Тюремны для приобщения к личному тюремному делу.-

СТАРШИЙ ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ ВОДНОГО
ОТДЕЛА УНКВД СЕРЖАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
БОРОВИЧЕНКО

«СОГЛАСЕН»

НАЧАЛЬНИК ВОДНОГО ОТДЕЛА УНКВД
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
КОРОТКОВ

Настоящее постановление мне объявлено 16 декабря 1940 года (подпись ГУТКИНА)

ДАМО. – Ф.5859. – Оп.2. – Спр.5774. – Арк. 19.
Оригінал. Машинопис.

№ 25

Постанова про арешт громадянина Гуткіна Н.Б., підозрюваного в шпигунській діяльності на користь англійської розвідки

11 грудня 1940 р.

АРЕСТ САНКЦИОНИРУЮ:

11 декабря 1940 года.

ПРОКУРОР НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
ЛАНЧУКОВСКИЙ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

на арест

г. Николаев, декабря 10 дня, 1940 года.

Я, Старший Оперуполномоченный Водного Отдела УНКВД по Николаевской области – Сержант Государственной Безопасности – БОРОВИЧЕНКО, рассмотрев поступившие в УНКВД материалы на ГУТКИНА Наума Бенционовича 1893 года рождения, уроженца города Николаева, еврея, гражданина СССР, из мещан, члена ВКП(б), в 1923 году судимого за пособничество, работающего директором «Торгмортранса» в городе Николаеве, проживающего по Плехановской № 38.

НАШЕЛ:

ГУТКИН до революции работал в различных иносфирмах. В 1926 году в городе Николаеве ГУТКИН работает переводчиком при представителях английского классификационного общества «ЛЛОЙД» КОКСЕ и БАРЕ, впоследствии разоблаченных, как английские разведчики.

С первых же дней прикомандирования к ним в качестве переводчика, ГУТКИН становится близким человеком КОКСА и БАРА, выполняет не только официальные функции переводчика, а и, будучи их постоянным спутником, выполняет всякого рода поручения, даже интимного характера.

Через 5 месяцев после прикомандирования ГУТКИНА Заводоуправление пыталось отозвать его от англичан, но КОКС и БАРА настояли на оставлении у них ГУТКИНА, как переводчика.

Являясь в то время секретным сотрудником органов ГПУ, ГУТКИН скрывал от ГПУ действительно вражескую деятельность КОКСА и БАРА, свое двурушничество вуалировал большим количеством сообщений, ничего не говорящих о вражеской работе КОКСА и БАРА.

После выдворения из СССР КОКСА и БАРА, ГУТКИН поддерживает с ними связь и в 1933 году от БАРА получает несколько фунтов стерлингов.

До 1935 года ГУТКИН скрывает о наличии у него родственников за границей в Англии.

ГУТКИН, пользуясь своим положением секретного сотрудника ГПУ – без санкции оперативных работников принимает у себя на квартире капитанов иностранных судов, скрывая это от органов НКВД.

ГУТКИН также прошел по показаниям осужденного ЛАПИДУСА.

ЛАПИДУС в своих показаниях говорит, что «шпионажем занимались... Пом. директора «Союзторгпорта» ГУТКИН », кроме того, ЛАПИДУС показывает, что он застал ГУТКИНА в каюте капитана итальянского парохода.

Разговор с ГУТКИНЫМ шел о подводных лодках. Содержание разговора капитан записывал в блокнот, в который до этого записал шпионские данные, переданные ЛАПИДУСОМ.

На основании изложенного –

ПОСТАНОВИЛ:

ГУТКИНА Наума Бенционовича, проживающего по улице Плехановской № 38 – ПОДВЕРГНУТЬ ОБЫСКУ И АРЕСТУ.

СТАРШИЙ ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ ВОДНОГО
ОТДЕЛА УНКВД СЕРЖАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
БОРОВИЧЕНКО
«СОГЛАСЕН»

(Подпись)

НАЧАЛЬНИК ВОДНОГО ОТДЕЛА УНКВД
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
КОРОТКОВ

*ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5774. – Арк. 16–18.
Оригінал. Машинопис.*

Протокол допиту обвинувачуваного Гуткіна Н.Б.

6 лютого 1941 р.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого ГУТКИНА Наума Борисовича от 6 февраля 1941 года

Начат в 13.00

Окончен в 17.00.

ВОПРОС – Когда и где Вы познакомились с ФЕДОТОВЫМ Иваном Яковлевичем?

ОТВЕТ – ФЕДОТОВА Ивана Яковлевича я знаю с 1927 года, с тех пор, как я начал работать на заводе А. Марти.

Когда я начал работать переводчиком при представителях английского «Ллойда» Коксе и Барре, мне пришлось ближе сталкиваться с ФЕДОТОВЫМ, так как через него мы получали всевозможные принадлежности для конторы, корреспонденцию и прочее.

ВОПРОС – Кем ФЕДОТОВ в то время работал?

ОТВЕТ – ФЕДОТОВ был начальником экспедиции, он же являлся помощником управделами завода и часто замещал управляющего.

ВОПРОС – Вам известны случаи получения КОКСОМ и БАРРОМ марок, в бытность их на заводе и от кого они их получали?

ОТВЕТ – Я хорошо помню, что было несколько случаев получения КОКСОМ и БАРРОМ марок от ФЕДОТОВА, когда они бывали у него в служебном кабинете на заводе.

Марки передавались в моем присутствии, но в каком это было году, я не помню.

ВОПРОС – ФЕДОТОВ бывал в конторе «Ллойда»?

ОТВЕТ – Я лично его в конторе «Ллойда» не видел, но со слов КОКСА знаю, что он приезжал один раз в контору по делам завода, примерно в 1928–1929 годах.

Контора помещалась в Б. Московской гостинице.

ВОПРОС – Откуда Вам известно, что передаваемые ФЕДОТОВЫМ марки являлись условным шифром для передачи шпионских сведений?

ОТВЕТ – Когда уезжал КОКС, примерно в апреле-мае 1930 года, он мне поручил, что если ко мне обратится капитан английского парохода и попросит назвать секретаря для получения информационных марок, то чтобы я сразу же вызвал ФЕДОТОВА.

Таким образом, мне стало известно, что марки являются информационными.

ВОПРОС – Перечислите все известные Вам случаи передачи ФЕДОТОВЫМ информационных марок капитанам английских пароходов.

ОТВЕТ – Примерно в 1934 или 1935 годах, когда я еще работал в Торгсине, ко мне на работу пришел капитан английского парохода, кажется, по фамилии ПЕРРИ и попросил меня вызвать секретаря, то есть ФЕДОТОВА и передать ему, чтобы он

привез информационные марки. Я позвонил ФЕДОТОВУ по телефону и сказал, что у меня находится капитан английского парохода, который интересуется информационными марками.

ФЕДОТОВ сказал, что он сейчас приедет, и действительно через 20–30 минут приехал ко мне.

ФЕДОТОВ привез один большой конверт с марками, который передал мне и старый маленький конверт, который передал капитану.

Конверт был открыт и я видел в нем марки достоинством в 1 и 3 рубля.

Сколько там было марок, я не знаю, а так же не знаю, что еще кроме марок находилось в конверте.

Насколько я помню, при этом присутствовал БЕСПРОЗВАННЫЙ.

Капитан спрятал марки и в виде благодарности подарил ФЕДОТОВУ коробку английских сигарет, коробка была железная.

Я не помню до этого или после, но в том же 1934–1935 году в Николаев прибыл английский пароход под командой капитана ЛЕСТЕРА, которого я по заданию КОК-СА должен был связывать с ПАНАТЬЕ.

На пароходе я встретился с ЛЕСТЕРОМ, который попросил меня связать его с инженером ПАНАТЬЕ, от которого он должен получить сведения. Я ответил ЛЕСТЕРУ, что ПАНАТЬЕ арестован, тогда он начал расспрашивать меня, какие строятся на заводе суда. Я ответил ЛЕСТЕРУ, что это мне неизвестно, но такие сведения я ему смогу выслать информационными марками. ЛЕСТЕР дал мне адрес на имя мальчика-ученика школы.

После этого я позвонил ФЕДОТОВУ по телефону, что капитан парохода интересуется марками и вскоре, не помню через день или два, ФЕДОТОВ мне принес информационные марки в Торгсин.

Марки были крупного достоинства по 2–3 и 5 рублей, примерно штук 10.

Так как пароход ЛЕСТЕРА уже ушел, я отправил эти марки по оставленному адресу, при чем письмо на имя мальчика написал мой сын Оскар, под мою диктовку.

Вскоре прибыл ответ, адресованный также моему сыну от мальчика, и в конверте было несколько марок.

Примерно в 1937 году у меня был английский капитан, фамилию его не помню. Должен сказать, что перед этим меня не было, и когда я пришел, то капитан уже сидел в шипшандлерской.

Вскоре после моего прихода в шипшандлерскую приехал ФЕДОТОВ и передал капитану конверт с марками. Полагаю, что в данном случае ФЕДОТОВА вызвал БЕСПРОЗВАННЫЙ, который присутствовал при передаче ФЕДОТОВЫМ марок капитану.

Кроме того, при этом присутствовал шофер ФЕДОТОВА, фамилию его не знаю и кажется комендант завода ЛИХОЙ, так как я помню это вместе с ФЕДОТОВЫМ и ЛИХИМ, мы ходили смотреть пластинки на базе Торгводтранса.

Протокол записан с моих слов правильно, мною лично прочитан, в чем и распи-сываюсь.

(Подпись)

ГУТКИН

ДОПРОСИЛ: СТ. СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ НКГБ УССР
Мл. лейтенант госбезопасности
(Подпись)

КИВМАН

*ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5774. – Арк. 166–168.
Оригінал. Машинопис.*

№ 27

**Довідка про ув'язненого спецтюрьми Управління МВС
Ленінградської області Келлера У.У.**

30 липня 1946 р.

СПРАВКА

на заключенного спецтюрьмы Управления МВД ЛО

Келлер Ульриха Ульриховича, 1899 г. рождения, уроженца города Винтертура (Швейцария), швейцарец, швейцарский подданный, беспартийный, до суда служил на фирме «Зульцер», в СССР ранее не судимого, осужденного Военным трибуналом Киевского Военного Округа 6 сентября 1937 года по ст. 54-6 ч. 1 УК УССР к 6 годам тюремного заключения с конфискацией всего личного имущества.

Начало срока 30 октября 1936 года. В спецтюрьме УМВД ЛО содержится с 19 апреля 1946 года.

Келлер осужден в 1936 году за разведывательную работу в пользу Германии и в первые годы содержания его в тюрьме разрабатывался по подозрению в шпионаже, состояв на формулярном учете, но аг[ентурных] материалов о его шпионской деятельности добыто не было, за исключением: в деле имеется агентурное донесение, что Келлер в 1943 году, работая на заводе № 500, проявлял большой интерес к конструкциям моторов, состоявших на вооружении Красной армии и опытных моторов. Цель этой заинтересованности Келлера – не установлена.

Одновременно с этим из материалов дела видно, что Келлер резко антисоветски настроенный человек, открыто проводит фашистскую и контрреволюционную агитацию среди заключенных специалистов. Возводит гнусную клевету на существующий строй в СССР, всячески пытается опорочить научные и инженерные кадры нашей страны.

Из дела-формуляра также видно, что Келлер, начиная с 1943 года, открыто саботировал выполнение работ, порученных ему, а также склонял к этому других заключенных, что дает основание подозревать его в антисоветской вредительской деятельности.

Так источник «Федоров» сообщает:

«Келлер ведет работу (завод 500) по новому дизелю «ОН-5» на установке «ОН-4». Последних 7 месяцев на установке «ОН-4» ни одна работа не была закончена и оформлена отчетами о результатах работы.

Директор завода предупредил Келлера, что если он не улучшит работу, то будет снят с работы. По этому вопросу Келлер заявил заключенным: «А зачем мне работать, пусть они сами работают. Я знаю где работать и кому работать...»

(Из аг[ентурного] донесения «Федоров» от 19/IX – 1943 г.)

С/о «Мотор» приводит следующий разговор Келлера с заключенными, после посещения выставки трофейного оружия:

«Ничего, что наш двигатель будет сложнее зарубежных и нам торопиться с приготовлением не следует, пусть будет задержка».

(Из аг[ентурного] донесения «Мотор» от 30/III – 1946 г.)

По прибытии заключенного Келлер на Ленинградский объект спецтюрьмы при заводе № 800, на него регулярно поступали и поступают аг[ентурные] донесения, освещающие его производственную деятельность и политические взгляды.

Из этих донесений видно, что руководимая Келлером группа заключенных специалистов, конструирующая танковый двигатель, по его вине допускала ряд грубейших ошибок, что влекло за собой большое количество переделок и изменений в чертежах, что в свою очередь срывало сроки выпуска рабочих чертежей и пуск их в производство.

Об этом осведомитель «Мотор» в донесении от 7/V – 46 г. сообщает:

«При эскизном проектировании большинство вспомогательных деталей не просчитывались и делались по личным расчетам Келлера».

Источник «Годин» также освещает недобросовестное отношение Келлера к порученной ему работе по руководству проектом «ТД»:

«Существенную роль в отставании с выпуском рабочих чертежей «ТД» имеют дефекты конструкций, запроектированных Келлером – так компоновка двигателя скорости воздуха на всасывании была допущена раньше 90 м/сек., что не обеспечивает заданной мощности. Другой отрицательной чертой Келлера является желание скрывать истинное состояние работы от руководителей 4-го Спецотдела, прикрывая свои недочеты новыми требованиями заказчика...»

(Из аг[ентурного] донесения «Годин» 27/IV – 1946 г.)

Грубое обращение Келлера со своими подчиненными вызывает у последних недовольство, о чем доносит с/о «Сидоров» 18-го июня 1946 г.:

«В обращении с сотрудниками Келлер груб и нетактичен...»

К русским специалистам относится надменно, считая их недостаточно квалифицированными и неспособными решать сложные технические вопросы... Он не терпит никаких возражений и зачастую отказывается выслушивать работника о недостатках конструкции...»

Опер уполномоченный спецтюрьмы

УМВД ЛО старший лейтенант

(Подпись)

(Окулич)

Начальник оперативного отделения
тюремного отдела УМВД ЛЮ капитан (Подпись) (Наумов)

«Согласен» Зам[еститель] нач[альника]
тюремного отдела УМВД ЛЮ
Подполковник (Подпись) (Кривцов)

«30» июля 1946 г.

*ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 2330-с. – Арк. 291–292.
Оригінал. Машинопис.*

№ 28
Висновок комісії Управління МВС Ленінградської області
та прокурора м. Ленінграда про виселення Келлера У.У.

24 серпня 1946 р.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

гор. Ленинград, 1946 года, августа «24» дня

Комиссия в соответствии с приказом МВД СССР, МГБ СССР и Генерального прокурора СССР № 00585/00251/107 от 24/VI – 1946 г., рассмотрев материал на заключенного.

Келлер Ульриха Ульриховича, 1899 г. рождения, уроженца г. Винтетура (Швейцария), швейцарца, швейцарского подданного, содержащегося в спецтюрьме УМВД ЛЮ,

НАШЛИ:

что Келлер У.У. 6 сентября 1937 г. осужден Военным Трибуналом Киевского Военного Округа по ст. 54-6 ч. 1 УК УССР к 6 годам тюремного заключения с конфискацией личного имущества. Срок наказания истек 30 октября 1942 г., но в соответствии с директивами НКВД СССР и Прокурора СССР № 221 от 29/IV – 1942 г., освобождением задержан до особого распоряжения.

За период содержания под стражей на заключенного Келлер поступило ряд компрометирующих материалов, освещающих его как антисоветски настроенного человека. В последний период работы, являясь руководителем проекта двигателя «ТД», систематически допускал грубые ошибки в проектировании, граничащие с вредительством. Кроме того, по составу совершенного преступления Келлер остается социально-опасным элементом для Советского государства.

На основании вышеизложенного и руководствуясь пунктом 3 «б» приказа МВД СССР, МГБ СССР и Генерального прокурора СССР № 00585/00251/107 от 24/VI – 1946 г.

ПОЛАГАЕМ:

Келлер Ульрих Ульриховича, 1899 г. рождения, уроженца г. Винтетура (Швейцария), швейцарца, швейцарского подданного – направить в ссылку сроком на 5 лет.

Заместитель начальника управления МВД ЛО		
Подполковник	(Баскаков)	Подпись
Представитель	Управления МГБ ЛО	гор. Ленинграда
		Подпись
Прокурор		Подпись

НА ОСОБОЕ СОВЕЩАНИЕ

Определить Келлер 5 лет ссылки

Подпись

10.02.1947 С. Кузяткин

*ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 2330-с. – Арк. 288.
Оригінал. Машинопис.*

№ 29

Характеристика на ув'язненого спеціаліста Келлера У.У.

5 вересня 1946 р.

Сов. секретно
Экземпляр № 1
«Утверждаю»
Нач[альник] 4-го Спецотдела МВД СССР
Генерал-майор
(Подпись) (Кравченко)
«9» 9.1946 г.

Характеристика

На з/к специалиста Келлера Ульриха Ульриховича

1899 г. рождения, швейцарец, подданный Швейцарии. Осужден 6.11.1937 г., по подозрению в шпионаже на 6 лет.

Окончил Политехникум в Цюрихе, по специальности инженер-механик по дизелям. До ареста работал представителем фирмы «Зульцер» в СССР на судостроительном заводе им. Андре Марти в городе Николаеве. Келлер является квалифицированным специалистом.

В 4-ом Спецотделе МВД СССР используется с марта 1940 г. по настоящее время. До марта 1945 г. заключенный Келлер работал руководителем конструкторской груп-

пы, а с марта 1945 г. выдвинул инициативное предложение специального дизеля, который был принят к проектированию и Келлер был назначен руководителем этого проекта. К работе относился добросовестно. Дисциплина хорошая.

В дальнейшем полагаю возможным использовать на объектах 4-го Спецотдела МВД СССР по вольному найму.

Нач[альник] 2-го отделения 4-го Спецотдела МВД СССР подполковник:

(Подпись)

(Балашов)

«5» сентября 1946 года

ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 2330-с. – Арк. 293.

Оригінал. Машинопис.

Розділ III.
ФОТОДОКУМЕНТИ З АРХІВНИХ ФОНДІВ

Товаришу Придєліатину
Уезд-Чека Первомайського Повіту. у

Звертаюсь до Вас як до голови такого величкого страшного
а в купі з тим справедливого державного органа в повіті, і
гадаю що Ви як соціаліст і взагалі думка ідеяна зє мною по-
годитись. Даво Вам коротку автобіографію я син бідного селяни-
на неумоно українця, а тому служу в армії У.Н.Р. Ни дуже
давно виїхав із Одеси як ресукраїнекіт інформатор /є цім
Ви бачите знати ресукраїнекіт чрезвычайні комєсії, а туда по-
пали мої напери/. В звязку з моім приїздом на Херсонщину заареш-
товано пріимчену Ваше співробітника злочія Остапенка бає
гато ни вїдї дїлї, але ни маючі правтвенної сили прийати в
чїстї цїх дїлї на свою совєсть, я прошу вас в ходатаєствї
Вашї черед Губ-Чека є їх звільненї, а вевю чергу я Вам ска-
жу що мої праці на Україні бідше провалитчє ни буде і я сам
внесю за кордон. В моім вїзді я Вас запиню і гадаю, що Ви
знаючі мене як українця і знаючі всі мої подїї на Чигаринщинї,
та Черкасещинї налінь повірите мїні я хочї порїшити справу
самїи мирним шляхом. При цім скажу, що до мене приїхала де
кїлька разів делегація від Вашого уряду щоб я амнітіровавєя
але бачучє до чого Ви дошли, і хто зараз у владї тік помі-
щик, котріх ми в купі з вами ни так давно били, зараз ще хотят,
то і роблят. А як заступник бідного люду ни маю стїльки сили
волї, щоб примуєти себе з ними погодитчє. Вприкїлд дав факт
приїзд у Ваш повіт поміщенє Фатїхї котра зараз видносчя де
сєдїя є самое ресоцєнерною респрєсією.

А в разї коли на мого листа ни буде звернута увага і люди
ни будут звільненї, то в сьмом блькьком часї тут буде функціонї
рєвати терористичнї вїдїлі і я перєзачальнє вєступлю до праці
активнє.

Потім прошу звернути увагу на таку річ. В 1920 році коли
м. Гелта була занята армією У.Н.Р. під командою генерала ОМІЛІ-
НОВІЦА-ПАМЛЕНКО, по моім ходатаєствї було звільнено де кїлька
Ваших активних працівникчє, на прикїлд коменд. е. та інші, є
цїм прошу запитати тов. Гладкаго-залїзняччїка.

С пошаною Вєсук-інформатор і
Командуєчі повєстанчїи Херсон-
щїни Штаман ЛІХО / Бондарук. /

Фото 1. Звернення отамана Лихо (Бондарука) до Первомайської повітової
надзвичайної комісії. 1920 р.

(ДАМО. – Ф.Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. 6645. – Арк. 7)

С П И С О К

**ОБВИНЯЕМЫХ, ПРОХОДЯЩИХ ПО ДЕЛУ ОСОБОГО АРХИВА
№ 61963. -**

Фамилия, имя и отчество	№ тома и страниц	РЕШЕНИЕ по ДЕЛУ
АГАФОНОВ Константин Константинович	том 4, стр. 193-194	Умер до решения дел
АДАМЕНКО Владимир Онисимович	том 4, стр. 195-199	- " - "
БАГРИН Леонтий Иванович	том 3, стр. 226-228	Осужден в концлагерь на 3 года условно.
БАЛИЦКИЙ Петр Константинович	<i>том 8²</i> материалов н е т	Из-под стражи освобождать.
БЕККЕР Александр Ренгольдович	<i>том 8²</i> материалов н е т	Расстрелять
БОЛЯК Василий Иванович	том 3, стр. 173-175	Осужден в концлагерь на 5 лет.
БОГУШ Леонтий Леврентьевич	том 4, стр. 200-203	Умер до решения дела.
БОНДАРК Евлампий Федорович	том 4, стр. 107-109	Из-под стражи освобождать.
БОРОВИК Иван Тимофеевич	том 3, стр. 38-41	Расстрелять.
БОРТКО Мойсей Терентьевич	том 4, стр. 62-65	Из под стражи освобождать.
БУГАЕНКО Гавриил Захарьевич	том 4, стр. 204-206	- " - "
ВИТВИЦКАЯ Мария Христофоровна	том 3, стр. 13-16.	Расстрелять.
ВОЛНА Григорий Исаакович	том 3, стр. 215-216	Осужден в концлаг. на 3 года условно.
ВОЗНИК-КРАВЕЦ Григорий Кузьмич	том 4, стр. 164-174	Как освобожд. из-под стражи-подписку с неувяда-аннулировать.
ВОЗНИК-КРАВЕЦ Домникая Семеновна	том 4, стр. 164-163	- " - "

Фото 2-8. Список обвинячуваних, що проходили у справі особливого архіву № 619663 «Про петлюрівську к-р повстанську організацію у Первомайському повіті в 1921 р.»
(ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 1. – Арк. 4-10)

ВЯЗЕНКО Петр Архипович	том 3, стр. 160-162	Дело выделено в Особ. производство и приоб- щить к делу № 216.
Г А З И Н Яков Ефремович	том 3, стр. 224-225	Осужден в концлагерь на 3 года условно.
ГЕПЕЦКИЙ Александр Ильич	том 3, стр. 200-202	Осужден в концлагерь на 5 лет.
ГЕРРАТ Адольф Августович	<i>том № 8²</i> материалов н е т	Как освобожд. из под стражи, расписку о невезде аннулировать.
ГЕРРАТ Людвиг Августович	<i>том № 8²</i> " "	" "
ГРЕКОВ Александр Ксенофонтович	том 3, стр. 98-106	Расстрелять.
ГРЕКОВ Федор Гаврилович	том 3, стр. 107-113	" "
Г У Л Я Самуил Исеевич	том 3, стр. 185-190	Осужден в концлагерь на 5 лет.
ГУРСКИЙ Леонид Максимович	том 3, стр. 181-184	" "
Г У С Е В Николай Иванович	том 4, стр. 5-12.	Направить в коллектор для малолетних престу- пников.
ДЕМЬЯНЕНКО Илья Никонович	том 3, стр. 142-149	Расстрелять.
ДЕХТЯРЕНКО Владимир Васильевич	том 4, стр. 126-131	Из под стражи осво- бодить.
ДЕХТЯРЕНКО Федора Архиповна	<i>том № 8²</i> материалов н е т	" "
ДОЛЖЕНКО Петр Филиппович	том 3, стр. 17-24	Расстрелять.
ЖАЛИНСКАЯ Антонина Павловна	том 3, стр. 163-166	Дело выделить в Особ. производство и приоб- щить к делу № 216.
Ж У К Василий Владимирович	том 3, стр. 36-37.	Расстрелять.
Ж У К Дмитрий Денилович	том 4, стр. 88-95	Из под стражи осво- бодить.

Фото 3

33.	ВУК Макер Владимирович	том 3, стр. 79-81.	Расстрелять.
34.	ЗЕЛИНСКИЙ Карп Иванович	том 3, стр. 150-159	" "
35.	ИЗТОВ Владимир Иванович	нет мате- риалов	" "
36.	ИЗТОВ Михеил Владимирович		" "
37.	ИЗТОВ Николай Владимирович		" "
38.	ИЛЬНИЦКИЙ Никифор Григорьевич		" "
39.	ИЛЬЯШЕНКО Яков Михайлович	том 4, стр. 119-125	Из под стражи освободить.
40.	КИРТОК Петр Тимофеевич	том 4, стр. 207-213	Умер до решения дела.
41.	КОДРОВ Елисей Чаленникович	том 3, стр. 82-89	Расстрелять.
42.	КУЛЕВ Николай Иванович	том 3, стр. 1-12.	" "
43.	КУНКИНА Елена Адольфовна	том 4, стр. нет	Из под стражи освободить.
44.	ЛАСТОВЕЦКАЯ Александра Ивановна	том 4, стр. нет	" "
45.	ЛИСОВОЙ Сергей Семенович	том 4, стр. 178-182	Как освобожден. из под стражи, подписку о невыезде аннулировал
46.	ЛЫСЕНКО Евфросиния Ивановна	том 3, стр. 76-78	Расстрелять.
47.	ЛЫСЕНКО Пелагея Ивановна	том 4, стр. 85-87.	Из под стражи освободить.
48.	ЛУЩЕНКО Деонисий Деонисиевич	том 3, стр. 33-35.	Расстрелять.
49.	МАКАРОВСКИЙ Севва Петрович	том 4, стр. нет мате- риалов.	Как освобожден. из под стражи, подписку о невыезде аннулировать.
50.	МАРКОВ Кондрат Николаевич	том 4, стр. 44-45	Из под стражи освободить.

Фото 4

51.	МАРКОВ Николай Федорович	том 4, стр. 214-218	Умер до решения дела.
52.	МИХАЛЫЧЕНКО Василий Емельянович	том 4, стр. 48-51	Из под стражи освободить.
53.	МИХАЛЫЧЕНКО Григорий Максимович	том 4, стр. 55-58	- " - "
54.	МОЛЧАН Зиновий Варфоломеевич	том 3, стр. 229-230	В концлагерь на 3 года условно.
55.	МОРОЗОВ Стефан Хрисанфович	том 4, стр. 36-40.	Из под стражи освободить.
56.	МУНТЯН Ефим Нестерович	том 4, стр. 113-115	- " - "
57.	НАГОРНЫЙ Иван Стефанович	том 4, стр. 22-30	Направить в ОГЧК, согласно распоряжению.
58.	НАГОРНЫЙ Нестор Лукьянович	том 4, стр. 110-112.	Из под стражи освободить.
59.	НАГОРНЫЙ Николай Стефанович	том 3, стр. 234-241	В концлагерь на 3 года условно.
60.	НАГОРНЫЙ Терентий Григорьевич	том 4, стр. 153-156	Как освобожд. из под стражи, подписку с невыезде аннулировать.
61.	НАЛИВАЙКО Андрей Афанасьевич	том 4, стр. 104-106.	Из под стражи освободить.
62.	НАЛИВАЙКО Ефим Афанасьевич	том 3, стр. 94-97.	Расстрелять.
63.	НАЛИВАЙКО Федор Афанасьевич	том 3, стр. 90-93	- " - "
64.	ОДНООР Алексей Лукьянович	том 4, стр. 96-98.	Из под стражи освободить.
65.	ОСТАПЕНКО Матвей Агафеевич	том 4, стр. 46-47.	- " - "
66.	ПАНФИЛОВ Никифор Васильевич	том 4, стр. 99-100	- " - "
67.	ПОДЛУЖНЫЙ Федор Фомич	том 4, стр. 219-224	Умер до решения дела.
68.	ПРОДАН Евгений Васильевич	том 3, стр. 51-58.	Расстрелять.
69.	ПРОДАН Федор Дмитриевич	том 4, стр. 31-35	Из под стражи освободить.

Фото 5

70.	ПРОДАН-РОЖКО Федор Алексеевич	Том 3, стр. 217-219	В концлагерь сроком на 3 года условно.
71.	РАВУЛЕЦ Исидор Петрович	том 4, стр. 189-192	Как освобожденного из под стражи, подписку о не- выезде аннулировать.
72.	РАЗУМНЫЙ Максим Федорович	том 3, стр. 231-233	В концлагерь на 3 года условно.
73.	РЫБДЕЛО Михаил Стефанович	том 4, стр. 42-47	Расстрелять.
74.	РОЖКО Василий Федорович	том 4, стр. 137-147	Как освобожд. из под стражи, подписку о не- выезде аннулировать.
75.	РОЖКО Иван Александрович	том 4, стр. 148-152	"- -"
76.	РОМАНИШИН Тимофей Парфенович	том 4, стр. 157-160	"- -"
77.	РУТКОВСКИЙ Иван Матвеевич	том 4, стр. 13-21.	Направить в коллектор для малолетних прест- упников.
78.	САВЧИК Максим Васильевич	том 3, стр. 213-214	В концлагерь на 3 год условно.
79.	САВЧИК Нестор Яковлевич	том 3, стр. 220-221	"- -"
80.	САВЧИК Сафрон Яковлевич	том 3, стр. 222-223	"- -"
81.	САВЧИК Яков Никитич	том 4, стр. 116-118.	Из под стражи осво- бодить.
82.	СЕДЛЕЦКАЯ Пелагея Станиславовна	том 3, стр. 25-32.	Расстрелять.
83.	СЕРБИНА Евгения Ефимовна	том 4, стр. 101-103	Из под стражи осво- бодить.
84.	СЕРБИН Петр Федорович	том 3, стр. 194-199	В концлагерь на 3 года.
85.	СИНЮТА-БУЛАТОВ Михаил Игнатьевич	том 8 Материалов нет	Расстрелять
86.	СЛИВИНСКИЙ Николай Федорович	том 8	В концлагерь на 3 года.
87.	СЛОВОДЯНОВ Дмитрий Антонович	"-"	Из под стражи освободить.
88.	СОРОЧИНСКИЙ Евсей Романович	том 3, стр. 171-172	В концлагерь на 5 лет.

Фото 6

99.	СТОЯНОВ Семен Дмитриевич	том 3, стр. 167-170	Дело выдать в особое производство и приоб- ратить к делу № 216.
100.	СТРАТОН Владимир Стефанович	том 4, стр. 1-4	Из под стражи освободить.
101.	ТАРАНЕНКО Александра Александровна	том 4, стр. 183-184	Как освобожденного из под стражи, подписку о невыезде аннулировать.
102.	ТАРАНЕНКО Гавриил Иосифович	том 3, стр. 59-75	Расстрелять.
103.	ТАРАНЕНКО Филипп Иосифович	том 4, стр. 52-59	Из под стражи освободить.
104.	ТЕЛЯТИЦКИЙ Семен Андреевич	том 3, стр. 207-212	В концлагерь на 3 года условно.
105.	ТОНИЦА Матвей Савельевич	том 4, стр. 175-177	Как освобожд. из под стражи, подписку о не- выезде аннулировать.
106.	ПЕНКАЛОВСКИЙ Анатолий Петрович	том 3, стр. 203-206	В концлагерь на 3 года условно.
107.	ЧОПИИ Василий Стефанович	том 3, стр. 176-180	В концлагерь на 5 лет условно.
108.	ЧАПЛЕНКО Трофим Кириллович	том 4, стр. 66-84	Из под стражи освободить.
109.	ЧУБАНОВСКИЙ Никита Григорьевич	том 4, стр. 59-61	" " "
110.	ЧЕБАТЫК Евгения Петровна	том 3, стр. 191-193	В концлагерь на 3 года
111.	ЧЕРНАВСКАЯ Надежда Доминична	том 4, стр. 132-136	Из под стражи освободить, подписку о не- выезде аннулировать.
112.	ЧЕРНЕГА Максим Кириллович	том 4, стр. 41-43.	Из под стражи освободить.
113.	ЧЕРНЕГА Павел Иванович	том 4, стр. 225-228	Умер до решения дела.
114.	ЧЕРНЕГА Харитон Антонович	том 4, стр. 70-72.	Расстрелять.
115.	ШЛИХАРЬ Гавриил Федорович	том 4, стр. 185-188	Как освобожденного из под стражи, подписку о не- выезде аннулировать.

106.	МЕДАЛЬСКИЙ Михаил Яковлевич	том 3 стр. 114-119.	Расстрелять.
107.	ЯНКОВСКИЙ-БАУЭР Владимир-Борис Алексеевич	том 3 стр. 120-141.	"- "

За НАЧ IV ОТДЕЛЕНИЯ 8 ОТДЕЛА
УГБ НКВД УССР

/ ГРИГОРЬЕВ /

Стерший ИНСПЕКТОР IV ОТДЕЛЕНИЯ

Штеин
/ РЕЙЛИК /

Фото 8

6/XII Нач. Соо при сем препровождаю арестованную Адаменко Веру согласно Вашей телеграммы от 5/XII за № 00147.

7/XII Анкета на арестованную, Адаменко Веру Ивановну

Копия.

ЗАПИСКА ПО ПРЯМОМУ ПРОВОДУ.

Одесса Губчека т. ДУКЕЛЬСКОМУ - лично расшифровать немедленно

8 Января арестован нами главарь подпольной Петлюров-организации раскрытой " " Декабря НАГОРНЫЙ ИВАН СТЕПАНОВИЧ военныйруктор на три уезда: Ананьевский, Тираспольский и отчасти Елисаветград-, назначенный сюда Главкомандующим всеми повстанческими войсками Нел-хорунжим Тютюником, у которого НАГОРНЫЙ лично был на аудиенции. Впросе выяснилось, что он прибыл из Польши в Июне 1921 г. для создания-ных единений на случай восстания, имея при себе соответствующие пропус-точные указания плана организации - система троек, пятерок. Чрезвычайно ценный материал о существовании нескольких подпольных ор-ганизаций указав, персонально на целый ряд лиц, служащих связью между ор-ганизациями. Установлено, что главенствующую роль играет БОНДАРЮК - Львов, Всеукра-иний Информатор, который получил на совещании в Холодном Яру явки к 20 ор-ганизациям БОНДАРЮК 22 декабря 1921 г. выехал в Подольскую губернию для и Первомайской организации с Подольской Имеются нити доходящие до-дного Яра, где находится голодный повстанком, нами произведена частич-операция, не затрагивающая общего хода работы. Произведены аресты, посред-и которых ведется дальнейшая кропотливая разработка. Установлено, что КУЛЕВ-лая о котором сообщалось нами, свое временно является Уполномоченным ВНОГО и БОНДАРЮКА по Брадиевскому району. Также в ночь на 9 Января по-организации арестован Пом. Уполн. ОДГК ст. Голта ТАРАШЕНКО Гавриил-ль Помначальником контр-разведки Штаба войск Киевской Группы в 1919 г. ружена масса документов, чистых бланков контр-разведки и чистые бланки-ортов, к оторый имеет связь с Митрофаном АДАМЕНКО, выехавшим в Киев для-и с Киевской подпольной организацией. Подробный меморандум вышлю немед-но. Убедительная просьба не требовать сейчас от нас НАГОРНОГО в Одессу, его отсутствие лишает нас возможности правильного и осторожного произ-ства операций, к оторые имеют громадное государственное значение. По ис-зовании его на месте для дальнейшего развития разработки по существу почтаний вышлю Вам немедленно, так как моими силами мне не удастся-вести дальнейшую разработку, что Губчека проделает с легкостью.

ПРЕДУЧЕЛ Д. КАЛИНОВСКИЙ

с подлинным верно:

Деловод соо

Фото 9. Записка по прямому проводу за підписом голови надзвичайної комісії Первомайського повіту з повідомленням до Одеської губернської надзвичайної комісії про арешт І. Нагорного. 7.12.1921 р. (ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 6. – Арк. 132)

СОВ. СЕКРЕТНО.

Зубов
25
34

ПРОТОКОЛ № 1

засідання комісії по ліквідації Маккабі, от 16/IX-22 р.

ПРИСУТСТВОВАЛИ: От Начальника Губ.паркома - тов. ЭЙДЕЛЬМАН,
от ГПУ - тов. МЕНТИНОВ, от Губ.военкомата -
тов. РОТМАН, от КМУ - тов. СЕМЕНОВ, от
Одесского Губ.коопаткома - тов. РАВИНОВИЧ.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВУЕТ - тов. ЭЙДЕЛЬМАН

при секретаре тов. РАВИНОВИЧЕ.

СЛУШАЛИ

П о с т а н о в л е н и я

1. Тов. СЕМЕНОВ информирует
о работе МАККАБИ, что после
прекращенной членки и
упражнений старора проявле-
ния, а также в клубе по-
кажем нам теперь заниматься
той работой клуба и пре-
дести эквивалентную реорга-
низацию, а членку инструкторов.

1. а / вызвать гр. БУДИМА - б. заклуб-
бы и комсомола Всесоюз
для сдачи дел,
б / на завтра в 6 час. назначит
следующее заседание, пригласи-
тель всех инструкторов для
чего поручить тов. ЭЙДЕЛЬМА-
НУ и РАВИНОВИЧУ выработать
план и в экспресс
поручить тов. МЕНТИНОВУ все
материалы по МАККАБИ приго-
товить на заседание.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

Зубов
Секретарь *Зубов*

Фото 10. Протокол засідання комісії Одеського губкому по ліквідації єврейської організації Маккабі. 16.09.1922 р. (ДАОО. - Ф.П-3. - Оп. 1. - Спр. 390. - Арк. 37)

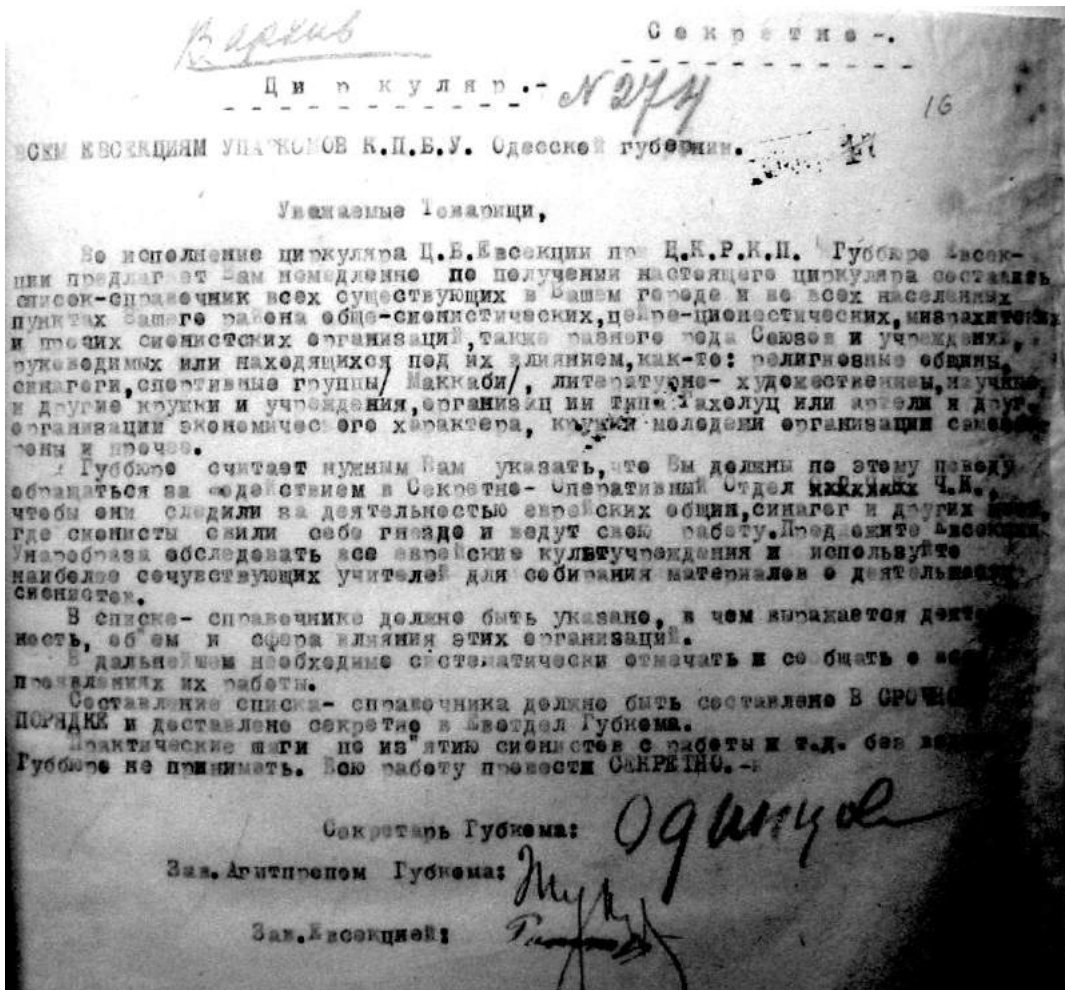

Фото 11. Циркуляр всім євсекціям повітових партійних комітетів КП(б) У в Одеській губернії про посилення репресій щодо єврейських політичних організацій та партій. 1922 р.
(ДАОО. – Ф. П-3. – Оп. 1. – Спр. 404. – Арк. 16)

Фото 12. Номер «Красного Николаева» посвященный смерти основника ВНК Ф. Дзержинского. 26.07.1926 р.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

- 1926 года Ноября 1 дня. Я, УПОЛНОМОЧЕННЫЙ СО ПТУ УССР
ЧЕРДАК, рассмотрев дело за № 7589 по обвинению гр-н:
- 1/ КАЦНЕЛЬСОН Израэль Абрамович, 21 года, еврей, холост, уроженец колхоза Новый Буг, Николаевского округа, без определенных занятий;
  - 2/ РАЧЕВСКИЙ Герш Самсонович, он-же РАЙГОРОДСКИЙ Иосиф Абрамович, 23 лет, еврей, холост, уроженец г. Сквиря, Белоцерковского округа, без определенных занятий;
  - 3/ САВРАНСКИЙ АИзек Моисеевич, 21 года еврей, холост, уроженец г. Таращи Киевского округа, землепашец;
  - 4/ ШОР Рахиль Исаковна, 23 лет, еврейка, не замужняя, уроженка Волынской губ. м. Гостополь, зубной врач;
  - 5/ ГУРОВИЧ Хая-Сура Нусимовна, 20 лет, уроженка гор. Николаева, еврейка без определенных занятий, -

в активном участии в антисоветской деятельности сионистских организаций ЦСП и ЦСЮФ, т.е. в преступном деянии, предусмотренном 61 ст. УК УССР, -

Н А Ш Е Л:

1/ КАЦНЕЛЬСОН Израэль Абрамович, по агентурным сведениям, является членом ЦК ЦСЮФ, работал под кличками "ДЖОН", и "НАУМ". КАЦНЕЛЬСОН был арестован в г. Херсоне, при об'езде им организации ЦСЮФ. Совместно с КАЦНЕЛЬСОНОМ были задержаны остальные обвиняемые по настоящему делу, во время проведения конференции ЦСП. При допросе КАЦНЕЛЬСОН назвал себя членом ЦСП и отказался давать показания по вопросам, касающимся деятельности организации.

2/ РАЧЕВСКИЙ Герш Самсонович, он-же РАЙГОРОДСКИЙ Иосиф Абрамович, был задержан на этой же конференции. На первичных допросах называл себя РАЧЕВСКИМ и отрицал свою принадлежность к сионистским организациям. В процессе следствия РАЧЕВСКИЙ сознался, что он является членом ЦСП и, что настоящая его фамилия РАЙГОРОДСКИЙ. РАЙГОРОДСКИЙ

Фото 13-15. Постанова уповноваженого слідчого відділу ДПУ УСРР щодо клопотання перед Особливою нарадою при Колегії ДПУ УСРР про адмінвизнання за межі України заарештованих лідерів єврейських політичних партій. 26.11.1926 р. (ДАХО. - Ф. 4033. - Оп. 5. - Спр. 730)

Иосиф Абрамович, во время пребывания его в г. Сквире, Белоцерковского округа, состоял, на основании агентурных данных, на учете Белоцерковского Окр. Отдела ГПУ, как активный член ЦСП, и арестовывался в 1924 году за принадлежность к этой организации.

3/ САВРАНСКИЙ Айзик Моисеевич, был арестован на этой же конференции. По имеющимся агентурным сведениям, САВРАНСКИЙ является членом Херсонского Районного Комитета ЦСП. На допросе гр-н САВРАНСКИЙ свою принадлежность к сионистско-социалистической партии отрицает.

4/ ШОР Рахиль Исааковна, - была арестована на этой же конференции. По имеющимся агентурным сведениям, она в Центральном Комитете ЦСП была назначена членом Кременчугского Районного Комитета. До этого ШОР вела активную работу в ЦСП в г.г. Киеве и Одессе. В Киеве ШОР арестовывалась в 1922 и 1926 г.г. До допроса ШОР свою принадлежность к ЦСП отрицает.

5/ ГУРОВИЧ Хая-Сура Нусимовна также была арестована на этой конференции. При ней были обнаружены материалы, говорящие о ее работе в Херсонской Оружном Комитете ЦСП. По имеющимся агентурным сведениям, гр-нка ГУРОВИЧ ранее работала в Одесском и Кременчугском Окружных Комитетах ЦСЮФ. На допросе ГУРОВИЧ назвала себя членом ЦСЮФ и отказалась давать какие либо показания о деятельности этой организации.

В виду недостаточности данных для предания обвиняемых суду, дело о них было прекращено. Д

Принимая во внимание, что выше перечисленные граждане ведут активную антисоветскую деятельность и являются социально-опасным элементом, -

П О С Т А Н О В И Л:

возбудить ходатайство перед Особым Советением при Коллегии ГПУ УССР об административной высылке гр-н: КАЦНЬЕЛЬСОНА И.А., РАЧЕВСКОГО Г.С., он-же РАЙГОРОДСКИЙ И.А., САВРАНСКОГО А.И.

Ш О Р Р.И. и ГУРОВИЧ Х.С. Н. за пределы Украины,
сроком на 3 года каждого.

136

ПРИМЕЧАНИЕ: обвиняемые КАЦНЕЛЬСОН, РАЧЕВ-
СКИЙ /РАЙГОРОДСКИЙ/ и САВРАНСКИЙ содержатся под стра-
жей в ДОПР'е № 1.

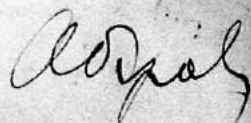
Обвиняемые Ш О Р и ГУРОВИЧ содержатся под
стражей в ДОПР'е № 2.

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ

/ЧЕРДАК/

СОГЛАСЕН: П/НАЧ СО ПТУ УССР

/АБУТОВ/

УТВЕРЖДАЮ: НАЧ СОУ ПТУ УССР

/КАРЛСОН/

Фото 15

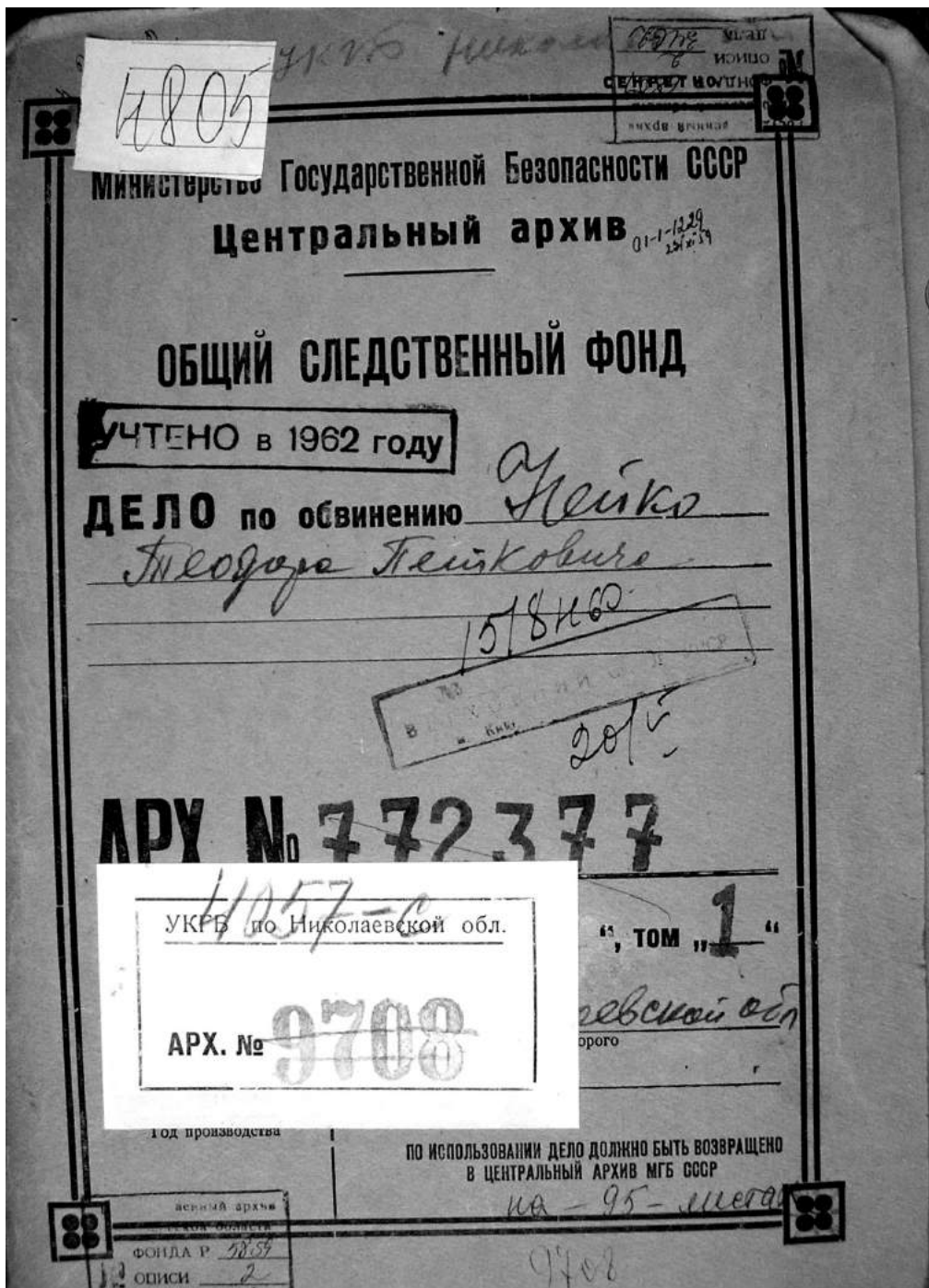

Фото 16. Титульна сторінка архівно-кримінальної справи обвинувачуваного Нейко Теодора Петковича. 1937 р. (ДАМО.- Ф. 5859. - Оп. 2.- Спр. 3462)

О П И С Ь

бумаг и документов, находящихся в следственном деле № 725.....

№ п/п:	Наименование бумаг и документов	№ № страниц
1.	Пост. о нач. предв. следствия НЕЙКО	1
2.	Пост. об избрании меры пресечения	2
3.	Санкция прокурора	3
4.	Ордер на арест	4
5.	Протокол обыска	5
6.	Протокол личного обыска	6
7.	Анкета арестованного	6-а
8.	Справка на арест	7
9.	Уликовные данные	8-11
10.	Характеристика пленхова	12
11.	Протокол допроса свидетеля ШЕВЧЕНКО	13-15
12.	" " " КАСИЧА	16-17
13.	" " " ЕНИНА	18-20
14.	" " " ЛИТВИНЕНКО А.	21-22
15.	" " " ЛИТВИНЕНКО П.	23-24
16.	" " " МАРЧЕНКО	25-26
17.	" " " КУБОШИ	27-28
18.	" " " обв. НЕЙКО	29-35
19.	Протокол очной ставки обв. НЕЙКО и свидетеля ЛИТВИНЕНКО А.	36-38
20.	Протокол очной ставки обв. НЕЙКО и свидетеля КУБОШИ	39-41
21.	Постановление	42-43
22.	Пакет с документами	44
23.	<i>Справка об осуждении</i> СРД. НАЧ. РАЙОННОГО ОТДЕЛЕНИЯ НКВД Мл. лейтенант ГОСБЕЗПАСН.	45
24.	<i>Выписка из протокола Особ. Суда</i>	46

(СВУСЛИН)

Фото 17. Опис документів та паперів, що містяться в архівно-кримінальній справі репресованого Нейко Т.П. 1937 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 2)

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

ПРОТОКОЛ ОБЫСКА

1937 года Декабря 17 дня. Я Юр. Каравыгин Н.Б. буцкого
райотделенния НКВД УССР Судник
 основании ордера Ново-буцкого райотделенния
 НКВД УССР за № _____ произвел обыск у гр-на Нейко Теодор
Петкова
 проживающего в совхозе имени "Щорса"
 улице _____ в доме № _____ кв. № _____
 При производстве обыска присутствовали: Шевченко Варвара
Ивановна и Солонко Софийа Степановна
прожив. при совхозе им. "Щорса"
 Согласно полученным указаниям задержан гр. Нейко Теодор Пет-
ков
 Изъято для представления в Ново-буцкое райотделенние

НКВД УССР следующее:

№	НАИМЕНОВАНИЕ ИЗЯТОГО	Количество	Качественное состояние
1.	<u>Пашпорт Бродильный серия АИ</u> <u>№ 522550</u>	<u>1.</u>	
2.	<u>Продовольственный № 136571</u>	<u>1.</u>	
	<u>Ирландский список и</u> <u>разной одежды</u>		

Фото 18. Протокол вилученого під час обшуку гр. Нейко Т.П. 17.12.1937 р.
 (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 5)

ПРОТОКОЛ
(личного обыска)

6

1937 г., декабря ... 17 ... дня, в ... часу, в ... помещении РО НКВД
Ново-Бугского района ... Зуденко ... сего числа произ-
вел личный обыск в арестованного ... Нейко ... Петра ...
доставленного сотрудником Н-Бугского РО НКВД ... Мицкевичем

При личном обыске в арестованного из "яго":

.....
.....
.....

ДЕПУТИЕ ПО РО НКВД
АРЕСТОВАНЫ.

Зуденко
[Signature]

Фото 19. Протокол личного обыска гр. Нейко Т.П. 17.12.1937 г.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 6)

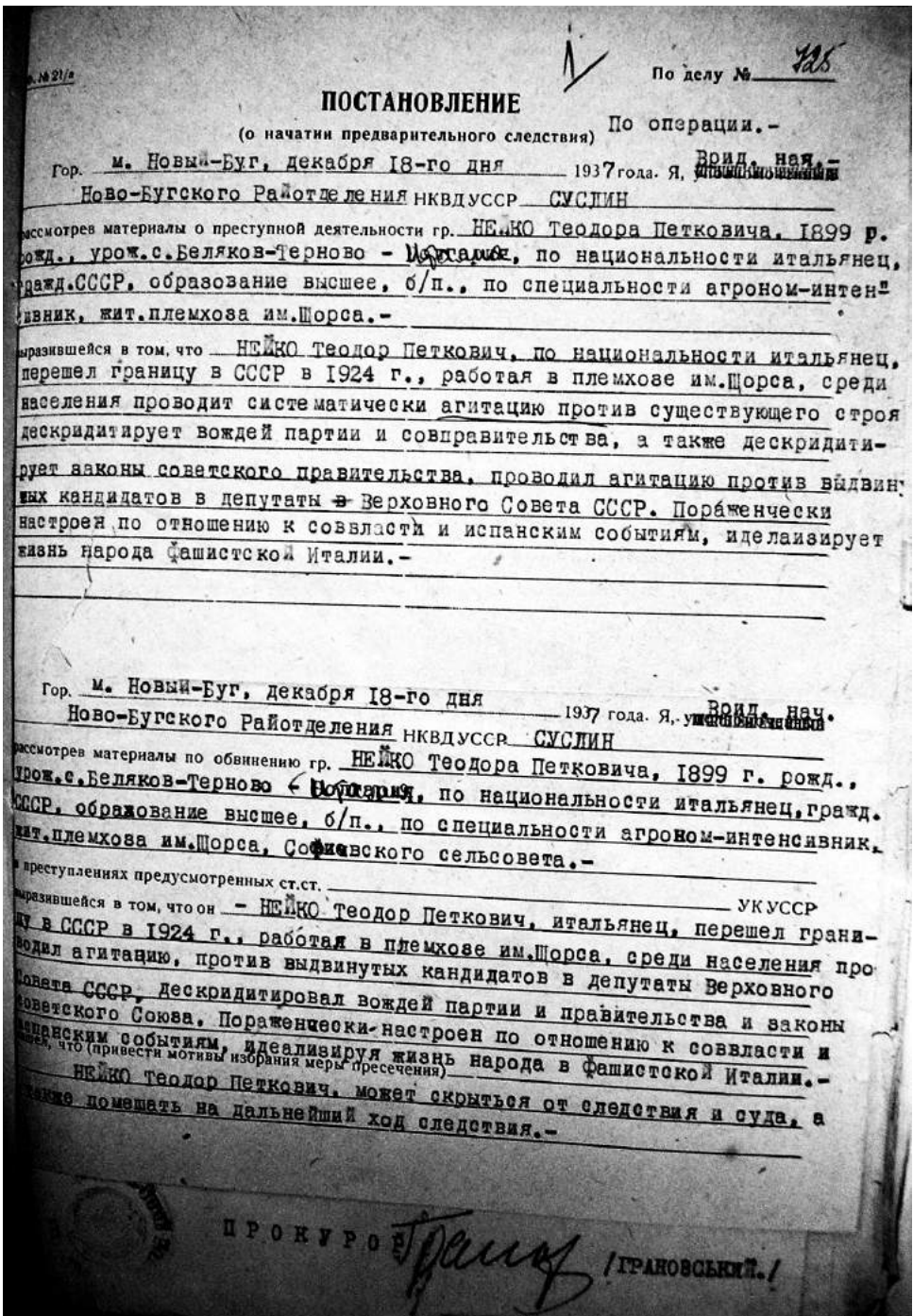

Фото 20. Постановва про початок попереднього слідства у справі Теодора Нейко. 18.12.1937 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 3)

С П Р А В К А

8

На арест НЕЙКО Теодора Пе́жковича

НЕЙКО Теодор Пе́жкович, 1899 г. рожд., урож. с. Беляков-Терново - ~~Италия~~, по национальности итальянец, гражд. СССР, образование высшее, б/п., по специальности агроном-интенсивник, жит. племхоза им. Щорса, Софиевского сельсовета, Ново-Бугского района. -

НЕЙКО Теодор Пе́жкович, по национальности итальянец перешел границу СССР в 1924 г.. Работая агрономом-интенсивником в племхозе им. Щорса, Ново-Бугского района, среди населения проводит систематически агитацию против существующего строя, дескредитирует вождей партии и правительства, а также дескредитирует законы советского правительства. -

В день выборов депутатов в Верховный Совет СССР, НЕЙКО проводя агитацию против выдвинутых кандидатов в депутаты в Верховный Совет СССР, говорил:

~~... "Итальянцы, которые жили в Италии, что раньше жили в СССР, ни в чем не нуждались. А теперь в Советском Союзе я только мучаюсь. Скоро Испания разобьет Италию совместно с Германией. Я очень жалею, что не живу в Италии, а в Советском Союзе."~~

НЕЙКО пораженчески настроен по отношению к соввласти и испанским событиям, идеализируя жизнь народа фашистской Италии, говорил:

~~... "В ИТАЛИИ РАБОЧИЕ ЖИВУТ ЛУЧШЕ ЧЕМ В СОВЕТСКОМ СОЮЗЕ И НЕ ВЧЕМ НЕ НУЖДАЮТСЯ. Я РАНЬШЕ ЖИЛ В СССР НИ ВЧЕМ НЕ НУЖДАЛСЯ. А ТЕПЕРЬ В СОВЕТСКОМ СОЮЗЕ Я ТОЛЬКО МУЧАЮСЬ. СКОРО ИСПАНИЯ РАЗОБЬЕТ ИТАЛИЮ СОВМЕСТНО С ГЕРМАНИЕЙ. Я ОЧЕНЬ ЖАЛЕЮ, ЧТО НЕ ЖИВУ В ИТАЛИИ, А В СССР."~~

Активная к-р деятельность НЕЙКО Теодора Пе́жковича, подтверждается показаниями свидетелей - 4 челов. -

На основании вышесказанного, прому дать санкцию на арест НЕЙКО Теодора Пе́жковича, для привлечения к уголовной ответственности. -

ВРИД. НАЧ. РАД. ОТДЕЛЕНИЯ НКВД
И. П. ДИТЕНАТ ГОСБЕЗОПАСН.

(СУСЛЕН)

Фото 21. Довідка Ново-Бузького РВ НКВС для отримання у прокурора санкції на арешт гр. Нейко Т.П. 1937 р.

(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 8)

ПОСТАНОВА.

1937 року Грудня 22 Дня Ново-Бузький Райпрокурор Грановський, розглянувши матеріал надісланий НАЧ.УТБ НКВС Ново-Бузького Р-на, для дачі санкції на арешт гр. НЕЙКО Теодора Петковича,

Знайшов:

Що НЕЙКО, по національності Італієць, в 1924 році перейшов кордон СРСР, працює в радгоспі "Щорса" агрономом інтенсівником, систематично провадив антирадянську контр-революційну агітацію серед населення, проти радянського ладу, дискредитує вождів нашої партії та уряду та закони СРСР.

Крім цього, під час виборів до Верховної Ради СРСР, НЕЙКО проводив агітацію проти висунутих кандидатів до Верховної ради СРСР серед населення говорив, "Ви думаете, що обируть тих кого думає Сталін, цього не буде, тому що радянський закон як дишло, його можна повернути куди хоч. НЕЙКО також агітував проти Іспанської Революції говорив, що "В Італії робітники краще живуть чим в КС СРСР і ні чим не нуждаются колісь і я жив добре, а тепер в Радянським Союзі мучуся."

Макче на увазі, що НЕЙКО скоїв соціально небезпечний вчинок, злочин якого передбачений Ст. 54-10 КК і що перебуваюче на волі він може зникнути від слідства та суду, а також пошкодити хід слідству, керуючись Ст. 145, 156 КК.

ПОСТАНОВИВ:

Санкціонувати Нач. УТБ НКВС Н-Бузького Р-на, арешт та етапіровання до Миколаєвської тюрми НЕЙКО Теодора Петковича 1893 року народження уроженця с. Беляков-Терново ~~Тернопільської~~ по національності Італієць, гр. СРСР освіта вища, п/п, агроном-інтенсівник, мешканець Племхов ім. ЩОРСА Софіївського с/с, Н-Бузького Р-на. Тримати його під вартою при Миколаєвській тюрмі та рахувати триманням під вартою за НАЧ. УТБ НКВС Ново-Бузького Р-на.

ПРОКУРОР *Грановський* / ГРАНОВСЬКИЙ Т. /

Фото 22. Постанова прокурора Новобузького району
про арешт гр. Нейко Т.П. 22.12.1937 р.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 4)

Анкета арестованного

1. Фамилия Нейко
2. Имя и отчество Теодор Петрович
3. Дата рождения: число _____ * месяц _____ год 1899.
4. Место рождения г. Беншковиц - Италия
5. Местожительство (адрес) Местот "Ирора" вкено-Содрис-
ского ср. Небуреного р. ио
6. Профессия и специальность Агроном - инженеринг
7. Место службы и должность или род-занятий Местот "Ирора" стар-
инт агроном - инженеринг
(указать без сокращений название предприятия или учреждения и характер производства)
8. Паспорт В/П-37. Керчаной Гр. НКВД. Р.М.Л. 522560
(когда и каким органом выдан, номер и категория, где выдан)
9. Социальное происхождение Служащий, Говвини офицер.
(род занятий родителей и их имущественное положение)
- 10) Социальное положение Служащий
(род занятий и имущественное положение арестованного)
- а) до революции _____
- б) после революции Служащий
- Образование (общее и специальное) Высшее - ипотечное

Фото 23. Анкета заарештованного гр. Нейко Т.П. 1937 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 7)

8 48
Совершенно секретное.

НАЧАЛЬНИКУ НОВО-БУГСКОГО РВ НКВД т. Майскому.

О НЕЙКО Теодоре Петковиче.

В конце апреля мес. с.г. в племсовхоз им. Щорса приехал гр. НЕЙКО Теодор Петков и принят на работу агронома интенсивника. По его рассказам до этого он работал в сельхоз колонии им. Полякова в Херсоне, в огородном совхозе "Городний велетень". В Ново-Бугский район приехал якобы по рекомендации агронома Ново-Бугской МТС, хотел устроиться на работе в МТС или в Райземотделе.

По записям в паспортной книге значиться что он Нейко родился в с. Беляков -Терново Болгария. По национальности итальянец. Паспорт выдан Херсонской РКМ.

По его словам он прибыл в СССР в 1924 г. при чем в то время яко-бы прибыло около 8000 разных специалистов из за границы.

В комнате где живет он и др. Техник-свиновод Касич заметил в углу кожаной тужурки что то зашито, он расшил и вытащил оттуда чистый бланк с круглой мастичной печатью совхоза Городний велетень и несколько адресов на отдельном клочку бумаги. Кроме того, Нейко носит в кармане старое разрешение на ношение оружия системы наган.

Сообщая о вышеизложенном прилагаю при сем бланк с печатью и клочек бумаги с адресами.

Начполитотдела племхоза
им. ЩОРСА. /Енин/

17-1937.

М. Єніна

Фото 24. Доповідна начальника політвідділу радгоспу ім. Щорса М. Єніна до Ново-Бугського РВ НКВС щодо гр. Нейко Т.П. 14.06.1937 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 47)

У. В. Р. Р.
ОДЕЛ КОМСАРМАТ
ОДЕЛ ТВАРНИЦЬКИХ
РАДГОСПИВ

КВИНОГРАДГОСП
ОДЕЛ ЩОРСА

№ 16
1937 р.

Б-Бут, Одесской области.
по Савно-Софияна.

НЕ ПОДЛЕЖИТ ОФОРМЛЕНИЮ

Нач. Райотдела Ново-Вугского НКВД

Прошу проверить гр. Нейку Теодора Петькова работающего в данное время в нашем племхозе на должности агронома.
Его объективные данные взяты из анкеты и трудового списка следующие:

Нейко Теодор Петьков рождения 1899 года родился в г. Тернии в Италии по национальности Италиец принял Русское подданство. Социальное происхождение - служащий. Специальность агроном-интенсивник. Учился в институте г. Добруч Румынии с 1915 г. по 1921 год.
Служил в Итальянской армии с 1921 г. по 1923 год. Приехал в СССР через Турцию в 1924 году.
Его работа в СССР по трудовому списку начинается с 1927 года а именно:
С 16/II-27 г. по 15/VII-31 г. служил технорукром в Ровенском Агрокомбинате - Луганский округ Донбас.

С 31/VIII-31 г. по 15/XI-32 г. служил зам. ст. агронома в огородсовхозе "ВЕЛЕТЕНЬ" Херсонский район Одесской обл.

С 15/XII-33 г. по 22/IV-35 г. служил агрономом и нач. 4-го отделения в сель-хоз. колонии имени Полякова Херсонский район Одесской области.

С 15/V-35 г. по 29/VIII-36 г. служил агрономом и нач. отделения в огородсовхозе "ВЕЛЕТЕНЬ" Херсонского района Одесской области.

С 15/I-37 г. и до настоящего времени служит в нашем племхозе агрономом.

Гр. Нейко Т. П. представляет из себя какуюто странную подозрительную личность. В частной беседе с работником совхоза Литвиновым Петром и бывшим зоотехником-селекционером племхоза т. Касичем Иваном, который в данное время приехал в совхоз за племхряками, - Нейко рассказывал им что он из богатой сем. и имеет большое образование и имел звание полковника - одновременно враждался не в Советском духе.

При потребности можно допросить Литвинова Петра и Касича Ивана пока он еще находится в совхозе.

Печатано 2 эк.
адрес 1 в дело

Директор племхоза *В. Шевченко* / Шевченко /

Спецработник *Леонов* / Леонов /

Дополнение: 18 чр. Нейка Т. П. имеет друзей среди интеллигенции.
В таком виде он познакомил его т. Касича И. И.
и говорил, что друг интеллигент и сын друг Нейкого

Директор *Шевченко*

Фото 25. Лист директора плеинного радгоспу ім. Щорса до Новобузького РВ НКВС з проханням перевірити гр. Нейко Т.П. в зв'язку з його підозрілою поведінкою. 5.12.1937 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 9)

Сов. Секретно.

НАЧАЛЬНИКУ РО НКВД г. Ново-Буг

В дополнение к ранее посланному сообщению, прилагаю заявление о НЕЙКО Т. работающему в должности агронома племхоза.

Как дополнительно выясняется НЕЙКО офицер пехоты Итальянской армии, отец его по его рассказам ЛИТВИНОВУ и его жене полковник а братья офицеры. Якобы при переходе границы он кого то удушил так он им рассказывал.

12/XII в демянборов он говорит "пусть думает Сталин о том кого выберут" и дальше "Советский закон как дышло куда ни повернеш так и вышло". "Эти русские отвратительные люди необразованные грубые я их терпеть не могу".

Как видно из заявления у НЕЙКО почему имеется флакон яда мышьяка. У него же имеется фотокарточка и письма на итальянском языке.

Прилагаю при сем заявление гр. Насича.

НАЧПОЛИТОТДЕЛА *М. Сталин* Ленин!

14 Декабря 1937 г.
Племхоз им. ЩОРСА.

Фото 26. Повідомлення начальника політвідділу радгоспу ім. Щорса до Ново-Бузького РВ НКВС про перевірку гр. Нейко Т.П. 14.12.1937 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 10)

Характеристика

Дана в возможности брату.
Нейко Теодора Тейковича в том,
что он работал в совете им. Щорса
в дружеском отношении к рабочим
отношениям явно вредительски, уча-
ствовал неоднократно при органи-
зационно-воздейственном Пленуме —
контрольные задания, что сры-
вало работу по составлению ар-
реста.

Нейко среди рабочих вел себя
некстатишно-необходимо с товарищи-
нами рабочими — выразился
вурьгарно (были жалобы от несто-
ких человек), а вообще с рабо-
чими общался грубо-пошлыми
некультурными словами.

Набирался по отношению
к советской власти — враждебно:
среди рабочих проводил анти-
советскую агитацию направ-
ленную на дискредитацию со-
ветских законов — идеализировал
жизнь народов капиталистиче-
ских стран.

Директор П/еса
им. Щорса Шевченко
20/XII-1937г.

Фото 27. Характеристика на гр. Нейко Т.П. за підписом директора радгоспу ім. Щорса В. Шевченко. 20.12.1937 р. (ДАМО. — Ф. 5859. — Оп. 2. — Спр. 3462. — Арк. 12)

У. С. С. Р. Ф. № 24

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Протокол допроса

К ДЕЛУ № _____

1937 г. 17 декабря мес. 17 дня, в Ву наг. ра НКВД ім. М. С. Єніна
(полж., назв. органа, фамилия)

М. С. Єніна допросил в качестве Свидетеля

1. Фамилия Єнін

2. Имя и отчество Михаил Васильевич

3. Дата рождения 1908 г.

4. Место рождения с. Н. Труфанов Ямпольского Обл. Могилевской губ.

5. Место жительства Вокзал им. Щорса М. Буринского р-на

6. Нац. и гражд. (подданство) Украинец СССР

7. Паспорт имеет, выдан М. НКВД Витязеву
(полн. и кратк. данные, номер, дата выдачи, место выдачи)
Кого рона с/р/т 01 5584217

8. Род занятия Наг. полиц. Щорса совхоза им. Щорса
(род занятия, должности и их иерархическое положение)

9. Социальное происхождение из крестьян Буринского
(род занятий родителей и их иерархическое положение)

10. Социальное положение (род занятий и имущественное положение):

а) до революции сын Буринского

б) после революции инженер

Состав семьи жена и 2 детей
(наименование, возраст, фамилия, адрес и род занятий)

М. С. Єнін

Фото 28–30. Протокол допиту начальника політичного відділу радгоспу ім. Щорса М. Єніна як свідка у справі Нейко Т.П. 17.12.1937 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 18–20)

Показания обвиняемого (свидетеля) Вина Михаила Васильевича
м.н.б.г. 14. Декабря 1937 г.

В ответствии с постановлением по 89 ст. УК. УССР
предупрежден.

Вопрос: Когда прибыли в совхоз "Морга"
агроном и интенсивник Нейко
Медодор Петков и по каким
документам.

Ответ: Агроном-интенсивник Нейко
Медодор Петков прибыл в
совхоз "Морга" из совхоза "Великаны"
Херсонского района. в мае месяце
1937г. Без каких командировоч-
ных документов, как уволивший-
ся из совхоза "Великаны" по соде-
тельному решению.

Вопрос: Соответствует ли агроном
Нейко занимаемой должнос-
ти и каково его отношение
к работе.

Ответ: Как агроном Нейко не соот-
ветствует своему назначению,
к работе Нейко относится
недобросовестно - плана в орга-
низации работ нет, расценки.

Подпись М. М. М. М.

Фото 29

Вопрос: Что Вам известно об анти советской
к-р деятельности агронома интенси-
вника Нейко Писотора Петкова

Ответ: Мне известно что Нейко П.П. неоднократно в выразах недовольства по-
рлужал в еср. он говорил, что в
Италии лучше живут рабочие и
крестьяне. В связи с выборами в
Верховный совет 12/м-37г. когда со-
вещались выехать на избиратель-
ный участок при посадке на авто-
машину, говорил, Вы думаете что
выдержит тех кого ужалит Сталин,
так не будет, потому что советский
закон как дышло, куда мы поверни-
м туда и вышло, на все стороны. При
нем имеется фотокарточка в орнуве-
ской форме, которую он держит с той
целью, что вынул перепроцур в ша-
пку, тогда его узнали как своего,
а также видели у него на квартире
как мне сообщали Касим Фриакон
мич"зну, который Нейко хранит для
того что может дать кого нибудь потре-
буется.

Вопрос: Кто кроме Вас может подтвер-
дить анти советскую деятельность
Нейко.

Ответ: Могут подтвердить Касим Иван,
Митвинов Петр, его жена и др.
М.В.М.

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

К ДЕЛУ № _____

1937 г. декабрь мес 22 дня. Я, В.Р. Нейко, пол. комис. М. Нейко
должн., наимен. органа, фамилия
Судити допросил в качестве свидетеля

1. Фамилия Марченко
2. Имя и отчество Александр Миронович
3. Дата рождения 1891 года
4. Место рождения с. Сварыше Василь-Андреевского р-на Киевской обл.
5. Место жительства с. Михайловское Оболотского р-на
6. Нац. и гражд. (подданство) украинцу СССР
7. Паспорт ново-бухвичи Ром Нейко сер. № 018979
когда и каким органом выдан, номер, кат. сер. и место приписки
8. Род занятий к-з Клар Цеткин Оболотского на
место службы и должность
разных работах
9. Социальное происхождение _____
род занятий родителей и их имущественное положение
10. Социальное положение (род занятий и имущественное положение)
  - а) до революции _____
  - б) после революции _____
11. Состав семьи жена и 3 детей
близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий

Фото 31–33. Протокол допиту Марченка О.М., свідка
у справі Нейко Т.П. 22.12.1937 р.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 25–27)

Мартынов Алексей Миронович

22 февраля

1937 г.

26

Кто эти свидетели виновности и преступлений по ст. 39 УК УССР

Вопрос: Кто Ваши известные и знакомые ар-к-р разоблачили и проводили свидетели вместе с Вами. В комнате Клейно Младше Клейков.

Свидетель: 22 февраля 1937 года Клейно Младше Клейков мне рассказывал что он во свое командировку командир одной военной части, да и тут-же при разговоре говорил что до этого времени и перед этим мне в Советский Союз мне дали три предложения в армию пойти или не поехать во свое, а идти или поехать во свое по тем обстоятельствам. При последнем мне на парад был, и говорили в Советский Союз великий наш мусульманский кадетский кадетский наш караимский фельд, и указали что оружием италия советского с Германиями поимели что поучебнику весь мир, а так же мы говорили что по имени мина и работали где-то в дожде. Кроме того говорили что меня арестовали по моему, а всем арестовали еще других кто они не знают ни судить немо.

Подпись Мартынов

Кроме того он указывает что представляем
какие то трудности в консервном
прессы с калитурой и что так много
связан и банноты также его не уми
нели к ним.

Принято в слов законной форме
или прошесть и

Данное

Фото 33

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

К ДЕЛУ № _____

1937 г. Декабрь мес 22 дня. Я, Варварович М. М.
Ильиничев С. И. допросил в качестве Ильиничева
долж., наимен. органа, фамилия

1. Фамилия Нейко
2. Имя и отчество Теодор Петков
3. Дата рождения 1899
4. Место рождения м. Бешенову Италия
5. Место жительства Плещиноз ил. "Урса" Отдел. Социального ЧС
6. Нац. и гражд. (подданство) Итальянец СССР
7. Паспорт 15 февраля 1937 года Херсонский Цир РК и НКВД
024 и 522550
когда и каким органом выдан, номер, категор. и место приписки
8. Род занятий Плещиноз ил. "Урса" старший агент
инженер-вник
место службы и должность
9. Социальное происхождение слун агит
род занятий родителей и их имущественное положение
10. Социальное положение (род занятий и имущественное положение)
  - а) до революции слун агит
  - б) после революции слун агит
11. Состав семьи Отец Нейко Нейко Урситов лет 65, мать
Рада Петрова лет 62, брат Нейко Урситов Петков лет
50, сестра Гина Петрова лет 40 - крапива лет 6 се 6
Италия в провинции Бессеовичи
близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий

Фото 34-38. Протокол допиту обвиняваного Нейко Т.П. 22.12.1937 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 29-32)

Показания обвиняемого (свидетеля) Иейко Младше Петков

193 г.

Вопрос: Расположите подробно с Вашими супругами и детьми в каком-либо месте в Болгарии.

Ответ: У нас в настоящее время никаких дел нет, они свои собственные жилища в местности Белевце, Благоевградского уезда Рильского округа, а отец как бухгалтер работал в кассире в уездном суде. В деревне мы жили в семье в деревне, брат мой работал клерком в уездном суде, все были работниками по специальности в уезде. Я же учился там до 1924 года, окончил Килишскую школу в 1919 году.

Вопрос: Служили ли в армии с какой-либо партией или в армии ИКВ.

Ответ: Я был призван на службу в 1921 году, участвовал в войсках в уезде Благоевград, я был назначен 48 Истринской кавалерийской полка кассиром в уезде Благоевград, я там работал на должности секретаря до 1923 года — после демобилизации в уезде Благоевград, и в 1924 году перешел в уезд С.С.С.

Вопрос: Когда Вы перешли в уезд С.С.С. и там по-прежнему ли работаете?

Подпись

Ответа: Принимая во внимание все вышесказанное и
решив меня принять гражданство СССР
и выехать в Италию - но я гражданство
СССР не получил, так как не в
текущий и не в ближайшее время
уехать в Италию, но в связи с недоверием
и в 1924 году из Италии в
Турцию. Из Турции я получил визу
через консулство в Мекке, и я через Александрию уехал
в Одессу. В Одессе меня задержали
уже и просидел в тюрьме, после чего меня
освободили и направили меня в г.р.
Харьков в Укр.гос.университет и там же
меня сразу же отпустили в г.р. Луганск
и работал в УНКО до 1928 года, в 1929 году
меня вывели из Харькова в Укр.гос.университет
и меня отпустили в Керченский
совхоз "Народный Восток" Керченский р-н
работал зем. судьям агронома по 15/11
после работы агрономом и начальником
4-го отряда в совхозе-колхозе имени
Коллонтай, Керченский р-н до 22/11-1931
после работы агрономом и нач. отряда
меня в отряде в совхозе "Восток" Керченский
р-н по 24/11-31 с 15/11-37. работал
в совхозе им. "Морса" агрономом и
судьям

Вопрос: Кто вы видите с Вами переписку
между СССР и Италией с 1924 и 1928

Подпись

или в последующие время работами.

Ответ: Со мной вместе перешел границу СССР в 1924 году Оксен Канстанийн Крисстов по специальности агроном и инженер-электрик - я вместе с ним был до 1929 года в г. Мурманске, и когда я выехал из Мурманска он ассистентом работал в международной хозяйственной прикладной станции "Финляндия-Россия", в качестве агронома инженер-электрика

Вопрос: Имели ли вы письменную связь с Оксеном Канстанийном Крисстовым и когда было получено последнее письмо.

Ответ: Я имел письменную связь с Ибрагимом Яцен Викентом Канстанийном Крисстовым до 1931 года, и последнее письмо от него получил в августе 1931 года, и после того я писал от него не получал, знаю что он все время занимался посевными в Московском округе, - зерновой, но по всей вероятности он выехал в г. Челябинск.

Вопрос: Следовательно известно что вы были предприняты из Италки в СССР с целью проведения ю-р инвентарной работы согласно от вас полученных показаний.

Ответ: Антисоветская анкета на ранг аласа выдан я работаю, что

Закан как давно куда ~~хотели~~ ~~туда~~
и повернемся " друзья а с амбадши
я не проводим, Скниф - разведкой я
поиски не делю, и тогда же замышляю

~~С~~
Притом со слов вашей веро
и мне упрямой ~~С~~

Вашими ~~В~~

Фото 38

Протокол допроса обвиняемого

~~33~~ 33

Нейко Теодор Петрович

допрошен 18.12.1937 года
г. Москва
Судом Д.А. Демидовым 18.12.1937 года

Вопрос: Расскажите о Ваших знакомых и связях
и где они работают, в настоящее время, по
известным Вам адресам.

Ответ: Мне известно знакомые лица как: Замысладский
Иван Иванович работал в совхозе
"Великий" Сергеевского р-на с кайгородом и работал
вместе в совхозе, в настоящее время живу сейчас
в Дубово-Катильна совхоз им. "Крильмовна".
Последний вечер с ним была в совхозе "Вели-
кий" в 1936 году. Крильмовский Николай
Иванович работал в Москве в Кар-
пачинские Совхозов юга, в 1937 году пере-
ехал в Симонинское им. "Уфюка" жил на са-
довом участке, проживал в Москве Кирши-
ной ул. дом № 2/а Забор им. "Фрэнкс" № 24
П.В.М. последний вечер с ним была в сен-
тябре м-я 1937 году. Уманцов Василий Ива-
нович работал в районе "Великий" оо-
ротивом бригадиров, давал мне адрес до своей
родины в Катильну 1-я Балка дом № 2 дом
Поповина, последний вечер с ним была
в сентябре м-я в 1936 году. Матвеевский
Юзеф Романович по коммунальному делу

Фото 39-41. Протокол допиту обвинячуваного Нейко Т.П. 22.12.1937 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 33-35)

- работал в совхозе "Великий" Сергеев ^{Э.И.} пор-н
 ул. Аграрной вместе с ним работал Элага
 в о-е колхозе им. "Колхоза" с 1933 по 1934 год.
 Умилевский работал в о-е Ферсане с Райзо
 Зиме сгорел с ним, последнее время с ним
 была в 1936 году, проживал в Ферсане Ник.
 И.И. 39. Демчук по национальности поляк
 работал в консервной заводе им. "Сибирский"
 в Ферсане, Аграрной, последние время с ним
 была о-е в м-е 1937 году. Айтманов Георг
 ИИ Николаевич по национальности поляк
 пришел в о-е в м-е 1937 года в Нов-Оур о-е им
 вместе с ним проживал и о-е с ним сел
 свой и проживал с ним в м-е, сейчас про-
 живал в А.И. Сер. Мурашевский р-н село
 Нармань, К-3, "Александров" Николаевич Алек-
 сандр Викторович по национальности эстонский
 по специальности Аграрной, проживал в о-е в
 о-е Мурашевский Александров 17, последние
 время с ним была в 1937 году, Скрипченко
 А.С. планировал из Нармань "Сибирский
 о-е" проживал в Москве ст. городок проезд
 д.4 по улице №12 квартира, последние время
 с ним была была в 1937 году.

Зомров: Все в настоящее время проживает в
 о-е и все работает в настоящее время.

Зубов: Этого имени Мурашевский Александров последние
 раз я видел в сентябре м-е в 1937 году
 в о-е Ферсане, при встрече с ней на улице
 и в разговоре с ней она мне рассказала

Фото 40

35
что работает в Симферополе в одном
из магазинов на Пушкинской улице
продовольственной, в пер. Терсаке она выдана
мобильная по улице Интернациональной
дом №24, в настоящее время время она устроена
в пер. Симферополь Казанской или
Пушкинской ул. №14 у Макарука, по
улице по национальному имени, а
мать тещу Луцию Вилу Киброву устро-
или в пер. Луганск Вулкановский р-он
школа "Валентиновна" работает кузне-
цом.

В Домашенка или показать я давить камен-
ноземли адекватно.

Гражданские со слов записки верно и
или прочитай

Фото 41

27
36

ПРОТОКОЛ
(Очної ставки)

30

м. Ново-Буг, номер "28" = 1937 г., ярид. нач.
Райотделениє НКВД Ново-Бугакого району - Мл. лейтенант Гое-
безопасности СУСЛИН, в силу надачи разногласия в показаниях
обв. *Нейко Тодора Нейкова* ..... и свидетеля .....
Литвинова Анна Кайрилова ..... после взаимного опознания
друг друга произошел между свидетелем *Литвинова А.К.*
и обв. *Нейко Тодора Нейкова* ..... очную ставку, которые на
поставленные вопросы показали:

Свидетель *Литвинова А.К.* .....
об ответственности за дачу ложных показаний предупрежден по
ст. 89 УК УССР. -

Вопрос: свид. *Литвиновой А.К.* Указав ли Вы когда
либо какие сведения с обв. *Нейко Т.П.*

Ответ: Личные сведения с обв. *Нейко Т.П.* у свидетеля
не имели и не имеют.

Литвинова

Вопрос: обв. *Нейко Т.П.* Указав ли Вы когда либо
какие сведения с свид. *Литвиновой А.К.*

Ответ: Личные сведения с свид. *Литвиновой А.К.*
у свидетеля не имели и не имеют.

Фото 42-44. Протокол очної ставки гр. Литвинової Г.К.
та Нейко Т.П. 23.12.1937 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 36-38)

38

Вопрос: свид. Митя Виллова А.К. Что Вам известно об агентско-
внешней к-р Дельтасмоуэти Нейно Теодоре Кельковс

Отв. Я Нейно Теодора Келькова знаю хорошо, Нейно Теодора при-
был из заграницы в 1924 году, по национальности
итальянец, отец его с Францией граничит в Ита-
лии - отец в семье поповника и Француз в семье офи-
цера, кроме того показывал мне франкоязычную ма-
шинографию он пишет в форме офицера с погонями.
Мне он неоднократно предлагалось связаться с Нейно М.П.
каждый раз говорил, что в Италии жизнь лучше
работы и крестьяне живут не хуже наших, а я
разве так там раньше как сейчас живу в Советском
голове, только хуже". В день выборов в Верховный
Совет СССР я получила письма, и когда я Нейно М.П.
спросила что собирается делать готовьтесь за выд-
вижения кандидатур Карачева и Граурова то
Нейно М.П. мне ответил "вы думайте что вы
будете так как думает Сталин, это не су-
дья, потому что Советский закон как сейчас
можно повернуть во все стороны". Кроме того
высказал парадоксальную мысль "ураган
Испании говорит" что Испания разобьет Ита-
лию совместно с Германией, если бы я был в Ита-
лии я бы тоже так же говорил Испанию. "Мне
нравятся связи о румынии."

Кто: свид. Нейно М.П. Сталин вернул мне все материалы
свид. Митя Виллова А.К. о проведении Вами агитко-
внешней к-р Дельтасмоуэти.

Кто: Сталин спросил свид. Митя Виллова А.К. Я подвезу
даю что я прибыл из заграницы в 1924 году,
по национальности итальянец, это отец

и Франкель мой дружились за границей в Ита-
лии около города Риме, провинция Бинно-
везе, с которыми имели теснейшую связь
до 1931 года и получили от них т.е. от своих
ратных денег в 1928 году 20 долларов - двадцать
долларов - американскую действительность
я не подделывал.

Франкель от меня сговорил со слов записки
верно и наих худшее

Вацгош Рату

Фото 44

42

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

м. Новые-Буг, декабря 24-го дня, 1937 г. Я. врид. нач. Райотделения НКВД Ново-Бугского района - Мл. Лейтенант Госбезопасности СУСЛИН, рассмотрел следственное дело № ..., по обвинению НЕЙКО Теодора Петковича, по ст. .... УПК УССР -

Н А Ш Е Л:

В Ново-Бугское Райотделение НКВД поступили данные о том, что работающий в племхозе им. Щорса, Ново-Бугского района НЕЙКО Теодор Петкович, по национальности итальянец, сын офицера, по специальности агроном-интенсивник, пришедший границу в СССР в 1924 г.

Среди рабочих племхоза им. Щорса систематически проводит антисоветскую агитацию, направленную против существующего строя советской власти, дискредитирует советские законы. Восхваляет жизнь народа в фашистской Италии, намекая, что в советском Союзе народ угнетается. Пораженчески настроен по отношению к испанским событиям, восхваляя военную технику Италии и Германии и выражает свое соболезнование, что он выехал с Италии и не может принимать участие в войне против Испании. -

НЕЙКО среди населения восхвалялся, что он прислан с Италии в Советский Союз и при отправке их был проинструктирован фашистами, чтобы не выкрывать себя как шпиона и что он будучи в фашистской Испании был офицером, в доказательство чего показывал свою фотокарточку в офицерской форме, которую он сохраняет на случай возвращения его в Италию при удобном моменте. -

Активная к-р деятельность НЕЙКО Теодора Петковича, подтверждается очными ставками и показаниями свидетелей. -

1. ШЕВЧЕНКО Вера Иванова. -
2. КАСИЧ Иван Иванович. -
3. ЕНИН Михаил Васильевич. -
4. ЛИТВИНОВА Анна Карповна. -
5. ЛИТВИНОВ Петр Тимофеевич. -
6. МАРЧЕНКО Алексей Миронович. -
7. КУБША Сергей Сергеевич. -

На основании вышеизложенного и руководствуясь ст. 204 УПК УССР.

ПОСТАНОВИЛ:

Следственное дело по обвинению НЕЙКО Теодора Петковича, рожд. 1899 г., урож. с. Белок-Терново - ~~с. Белок-Терново~~, по национальности итальянец, образование высшее, с/п., служащий, по специальности агроном-интенсивник, сын офицера,

Фото 45-46. Постаново про направлення справи Нейко Т.П. на розгляд Судової трійки Миколаївського Управління НКВС. 24.12.1937 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 42-43)

- 2 -

43

проживающий в пленхозе им. Щорса, Ново-Бугского района, по
ст. .... УК УССР - направить на судтройку Николаев.
Обл.упр. НКВД.-

СПРАВКА: Обвиняемый НЕЙКО Теодор Петрович, содер-
жится под стражей в Николаевской тюрьме и
с сего числа перечисляется дальнейшим моде-
ванием за судтройкой Николаев.Обл.упр. НКВД

Вещественных доказательств по делу не имеется.-

ВРИД. НАЧ. РАЙОТДЕЛЕНИЯ НКВД
МЛ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСН.

(СУСЛИН)

Фото 46

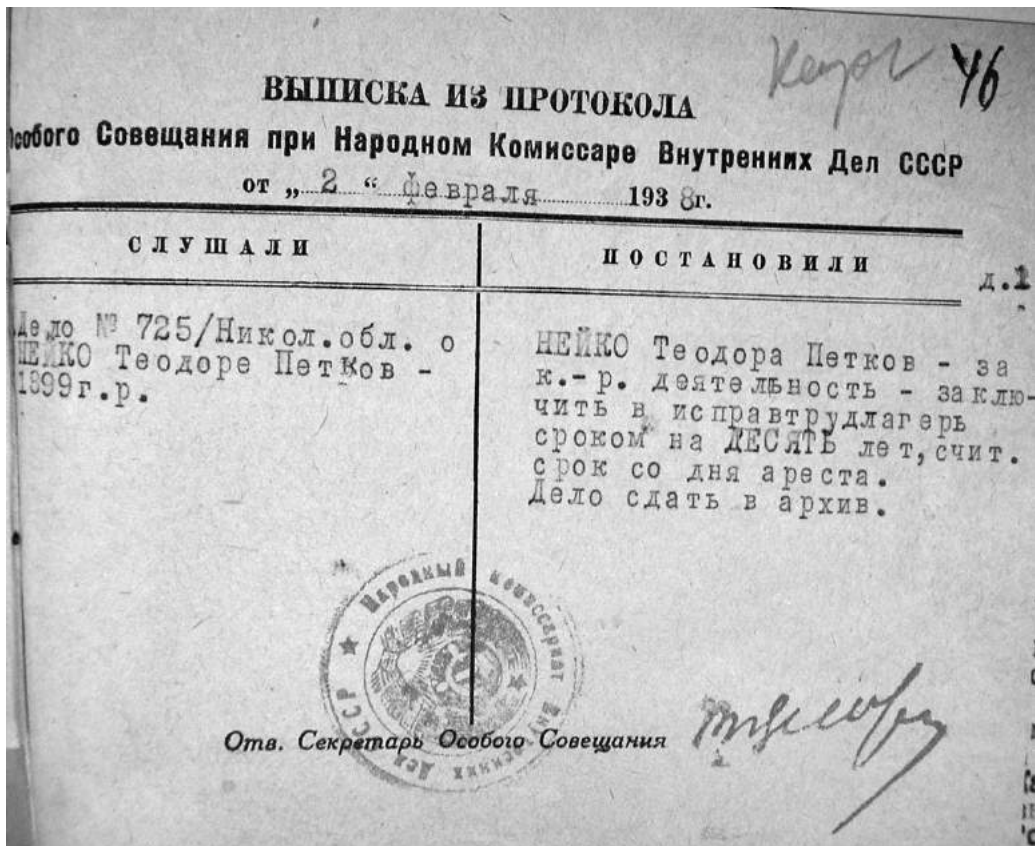

Фото 47. Витяг з протоколу Особливої наради при наркомі Внутрішніх Справ СРСР від 2 лютого 1938 р. про засудження гр. Нейко Т.П. за контрреволюційну діяльність до 10 років ВТТ. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 46)

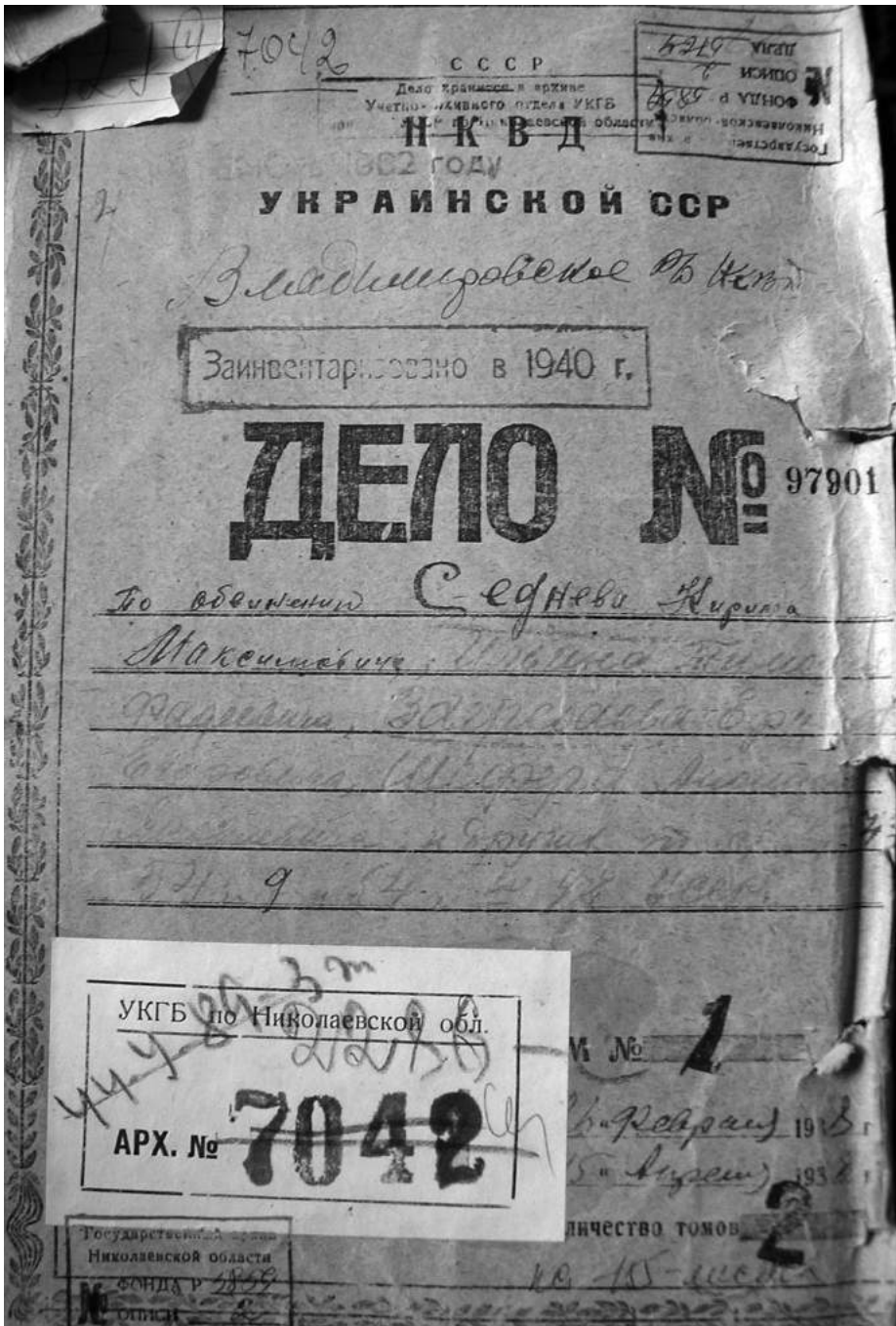

Фото 48. Титульна сторінка архівно-кримінальної справи Седнева К.М та інших учасників контрреволюційної повстанської організації в селі Троїцько-Сафонове. 1938 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769)

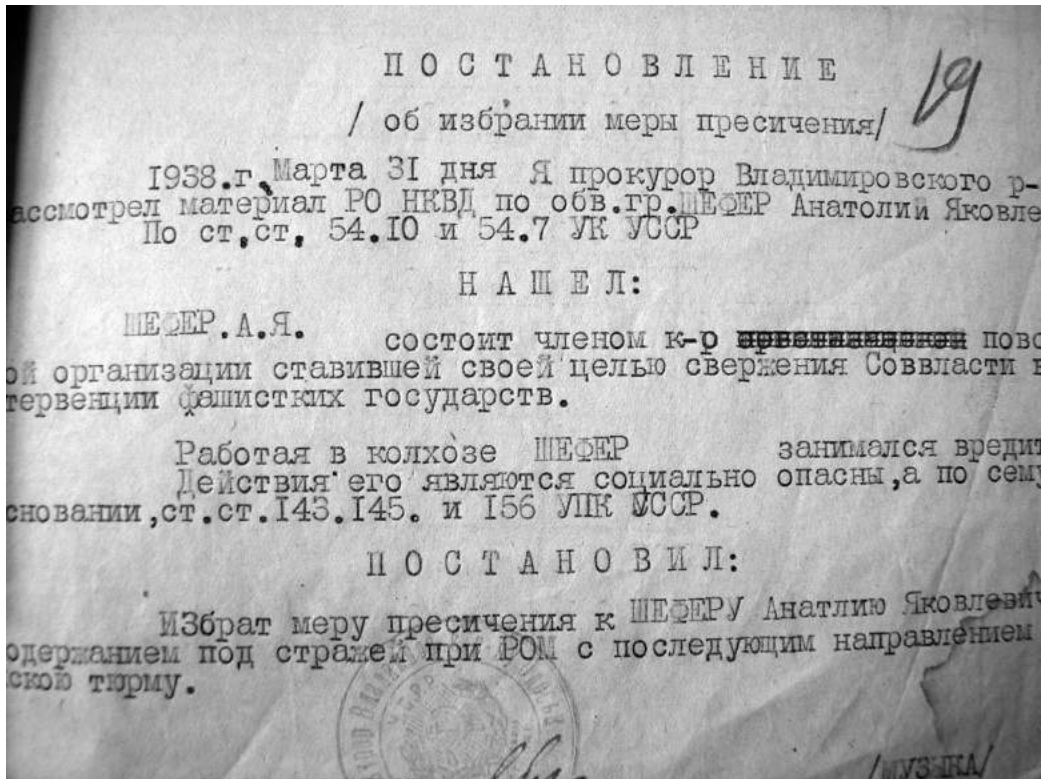

Фото 49. Постановва прокурора Володимирівського району від 31.03.1938 р.
про обрання запобіжного заходу – арешту щодо гр. Шефера А.Я.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 19)

185-80

ПРОТОКОЛ ОЧНОЇ СТАВКИ

1938 г. Апреля "13" дня Я. со стороны
 Илющенко Владислава Владимировича
 97901 в след деле №..... Ввиду противоречивых показаний
 между свидетелем/обвиняемым/ Янов. Григорий Кириллович
 с одной стороны и обвиняемым. Григоренко. Василий Иванович
 в присутствии сотрудника РО НКВД тов.....
 которые после опознания друг друга показали следующее:

ВОПРОС: обв. Янову. Григорию явлению членом волей командно-революционной повстанческой организации Григоренко Василий Иванович, если бы ты принимал участие в совершении в Новоушицком районе советского.
 Ответ: мне лично известно как члену К-р повстанческой организации, что Григоренко Василий Иванович являлся членом нашей К-р повстанческой организации, который принимал участие в совершении Новоушицком районе советского.
 К-р повстанческой организации из военизированной организации, о рождественской организации. Проведения в организации
 актов в районе и о проведении мероприятий среди
 коммунных масс.

ВОПРОС: обв. Григоренко. Василий бы мог совершить подделку Янова.

Фото 50. Протокол очної ставки гр. Янова П.К. та Григоренка В.І. від 13.04.1938 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 185)

ОБВИНИТЕЛЬНЫЕ ЗАМЕТКИ

№ 348

По обвинению гр. гр.

1. СВИНЕВА Кирилла Максимовича
2. ЗАПРЕБАЕВА Ефима Егоровича
3. ШИШЕВА Анатолия Яковлевича
4. ШИШЕВА Андрея Садеевича
5. ТРИГОРЕНКО Василия Ивановича
6. ТРИГОРЕНКО Стефана Ивановича
7. ШИШЕВА Тимофея Садеевича
8. ШИШЕВА Павла Артемовича
9. ЯНОВА Илья Григория Кузымича
10. АЛЕШИНА Иосифа Гавриловича
11. ЗАПРЕБАЕВА Федора Борисовича
12. ШИШЕВА Ивана Федоровича
13. АЛЕШИНА Ивана Гавриловича
14. АЛЕШИНА Дмитрия Пантелеевича
15. МАЛАХОВИЧУ Виктора Савельевича
16. ЯНОВА Поликарпа Иестеревича

Всех перечисленных граждан по от. ст. 54-2, 54-9 и 54-10 УК УССР.

Владимировский РО НКВД вскрыто в селе Т-Сафоново при колхозе им. Фрунзе контрреволюционная повстанческая организация в составе 16 человек.

Следствием по данному делу установлено: Контрреволюционная повстанческая организация в колхозе им. Фрунзе Троицко-Сафоновского сельсовета окончательно оформилась в мае месяце 1937 года. Состав ее в основном кулацкий элемент, бывшие участники политбанды Григорьева и свита, судившиеся за вредительство и хищение социалистической колхозной собственности и воров скотокрады, неоднократно судившиеся.

Организаторами данной подпольной контрреволюционной повстанческой организации являются: СВИДЕВ Кирилл Максимович и ЗАПРЕБАЕВ Ефим Егорович.

Вскрытая выше к/р подпольная повстанческая организация ставила перед собой целью:

1. Проводить скрытую к/р агитацию среди колхозной массы, направленную против всех мероприятий партии и правительства на селе и подрыва авторитета советской власти в целом.

2. Проводить вредительскую, разлаженческую работу на всех участках работы в колхозе, с целью дискредитации колхозного строя среди колхозной массы.

3. На случай интервенции фашистской Германии, Японии против СССР организовать банду для вооруженного восстания в тылу, в целях оказания помощи интервентам к скорейшему свержению советской власти, разрыву колхозов и восстановлению капитализма. /и. д. 122, 123, 124, 131, 133, 133, 134, 137, 170, 171, 193, 193, 203, 203, 217, 226, 234, 234, 265/.

Фото 51-54. Обвинувальный висновок у справі «Троїцько-Сафоновської контрреволюційної повстанської організації». 1938 р. (ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 5769. - Арк. 378-384)

в других за 1937 год повстанческих СЕДИНОВА, ЗАГРЕБАЕВА, ШЕШЕРА, ШЛЕЙНА Ивана, работ вечерней организации 6 раз, из коих 3 в степи по окончании ре. На этих совещаниях обсуждались вопросы о методах усиления вредительства в колхозе, скрытой антисоветской агитации, вербовка новых членов в организацию, готовиться к активным действиям на случай интвенции фашистских государств, которая ожидалась ими осенью 1937 года и приобретение оружия. Кроме того на совещании в доме ШЕШЕРА Анатолия предложению руководителя организации СЕДИНОВА, ЗАГРЕБАЕВА и ШЕШЕРА был выработан план, что в случае об'явления войны в первую очередь совершить налет на местную и Районную советскую власть и главный образцом на Районлигию и НКВД и всех перебить захватив имеющиеся оружие /л. д. 124, 157, 158, 159, 160, 164, 165, 166, 171, 172, 173, 174, 193, 199, 200, 203, 207, 208, 209, 210, 213, 229, 233, 238, 243, 247, 254, 265/.

Основными вербовщиками в к/р подпольную повстанческую организацию являлись СЕДИНОВ Кирилл -- пред правления колхоза, ЗАГРЕБАЕВ Ефим ШЕШЕРА Анатолий и ШЛЕЙН Иван. По признанию обвиняемого ЗАГРЕБАЕВА Ефима в к/р повстанческую организацию он был завербован в январе 1936 года одним из руководителей право-троцкистского бюро зав. шахтой на руднике им. Чубаря Широковского района ИЛЬИКИНА Иван Федосеевичем, вскоре после его поступления на работу туда, после бегства из тюрьмы, где ЗАГРЕБАЕВ был осужден за вредительство в колхозе и который был принят ИЛЬИКИНЫМ на работу без документов. При увольнении же ЗАГРЕБАЕВА Ефима и отъезда его к себе в колхоз где его жена работала, он получил задание от ИЛЬИКИНА организовывать к/р повстанческие организации по колхозам, и поддерживать с ними связь, обещая оказывать необходимую помощь /л. д. 154, 155, 156, 161 /.

Следственными действиями установлено, что в указанную выше к/р повстанческую организацию входят следующие лица: СЕДИНОВ Кирилл Матсиейвич -- выходец из семьи кулака /дедушка его был кулак/. Сам был бедняк, был активным участником банды Григорьева, ЗАГРЕБАЕВ Ефим Егорович в прошлом средняк, бежавший из ДОПРА, ШЕШЕРА Анатолий Яковлевич -- тракторный бригадир, с его слов сын судового механика -- уроженец Румынии, ШЛЕЙН Андрей Сидорович -- в прошлом крупный кулак -- активный участник банды свища, ТРИГОРЕНКО Василий Иванович -- сын кулака, ТРИГОРЕНКО Степанович /его брат/ -- сын кулака, ИЛЬИН Тимофей Сидорович -- сын кулака, судимый в прошлом, ИЛЬИН Павел Артемович -- тракторист, сын кулака, ЯНОВ Порфирий Кузьмич -- бедняк, в прошлом активный участник банды Свища, был судим за хищение хлеба, АЛЕШИН Иосиф Гаврилович -- крепкий средняк, был связан с бандой свища, ЗАГРЕБАЕВ Федор Борисович -- в прошлом средняк и активный участник банды свища, АЛЕШИН Иван Гаврилович -- в прошлом средняк, был судим за хищение колхозного хлеба, АЛЕШИН Дмитрий Пантелеевич -- бедняк, но активный церковник имел тесную связь с репрессированным поном КАРЛОВЫМ, провод активную к/р агитацию против закрытия церкви, ПАЛАШЕНКО Владимир Савельевич -- в прошлом бедняк, скотокрад, неоднократно судившийся за это, и ЯНОВ Поликарп Нестерович в прошлом бедняк, вор, скотокрад, 4 раза судимый. /л. д. 131, 132, 155, 171, 192, 199, 203, 206, 217, 236, 254, 265, 244/.

В соответствии с целями и задачами данной к/р подпольной повстанческой организации, члены таковой проводили систематическую скрытую к/р агитацию среди колхозной массы направленную на дискредитацию всех мероприятий партии и правительства и занимались вредительскими действиями /систематическими/ на всех участках работ в колхозе. Так например: сознательно было затянута скирдование озимых соломы с под комбайнов, которая осталась в степи на зиму не заскучиванной из 180 гектар, в результате этого погибло 160 тонн кормовой соломы, 50 центнер половы при чем солома из 70 гектар была улаженна

Фото 52

в целом погубило сознательному эдительству данной к/р органи-
 2-х гектар так и стебли много юной в степи, как необильной,
 гектар зяби, смешано 26 центнер ортового ячменя с рядовым, 235
 мелку и ряд осенью 1937 года всто глубокой пахоты, сделано
 рядятся по определению вредительск действий в колхозе, которые вы-
 колхозным ценам не меньше 10 тыс рублей убитка колхозу не говоря
 уже о значительном снижении урожайности так, как на площади 900
 гектар осеннего сева посеяно ушлиено не качественными семенами
 в результате сильно изрежен всходы, а местами необходимо сдела-
 ть пересев/л. д. 126, 127, 128, 1--152, 176, 177, 209, 213, 248--250, 299-
 301, 313, 314, 333--336/.

Показаниями обвиняек ЗАГРЕБАЕВА Ефима, ЯНОВА Порфирия и
 ИЛЫНА Ивана установлено, что св"язь в данной время, а равно на
 случай активнейших действий во время интервенции фашист
 ских государств эта к/р повстанческая организация поддерживала с
 аналогичными к/р повстанческими организациями во Владимирском ра-
 -йоне с ликвидированной осенью 1937 года при колхозе им. Каганов-
 вича этого же сельсовета и Кривом Рогу в лице СЕДНЕВА, ЗАГРЕБА-
 ВА и ШЕФРА откуда должт были получить оружие для вооружения
 данной к/р организации /л. 159, 160, 161, 163--166, 210--212, 240, 241,
 242, 243 /.

СЕДНЕВ Кирилл, как председатель правления колхоза и как
 руководитель к/р повстанской организации оказывал всемерное со-
 действие вступившему в колхоз летом 1937 года кулакам ИЛЫНЫМ
 и ТРИГОРЕНКО, выдал последние овцы и поросят в то же время старым
 колхозникам беднячкам и оказывал никакого содействия в своевре-
 мей доставе топлива и ормов, отказывал в выдаче поросят и овец
 и не ликвидирована безответность до последнего времени 8-ми колхоз-
 никам главным образом беднячкам. В этом виновен также обвиняемый
 ИЛЫН Иван--бывший пре правления колхоза до СЕДНЕВА, который
 совместно с первым ссержали на изживении колхоза бежавшего из
 выселки крупного кулака и активного участника банды свица и участ-
 ника данной к/р организации, не способного к физическому труду
 ИЛЫНА Андрея, который ежемесячно выдавали за счет колхоза, паек/
 хлебом, продуктами и же молоком./л. д. 149, 152, 293, 300, 301 /.

Изложено выше подтверждено, как свидетельскими показа-
 ниями, так и самих обвиняемых.

На основании изложенного **ОБВИНЯЮТСЯ:**

1/СЕДНЕВ Кирилл Максимович года рождения 1896, уро-
 женец села Троицко-Сароново Владимирского района,
 выходец с кулацкой семьи--дедушка был кулак /, активный
 участник банды григорьева, был судим в 1935 году к
 2-м годам ДОПРА за хищение оружия/ногана/--до ареста
 председатель колхоза им. Фрунзе Троицко-Сароново
 сельсовета, украинец, грамотный, беспартийный, в прошлом
 состоял членом КП/б/У с 1929 по 1933 год. При чистке
 был исключен, как участник банды григорьева, был восстанов-
 лен и при парт проверке в 1934 году был вторично исклю-
 чен за разложение этого же колхоза председателем кото-
 рого он в то время состоял, женат, гражданство СССР.
 Виновным признал себя полностью/л. д. 136, 137, 138/.

Фото 53

20/201
который ставил перед собой целью свержение советской власти, путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

б/Занимался вербовкой новых членов у к/р подпольную повстанческую организацию.

в/Занимался систематической к/р агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

г/Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК СССР.

2/ЗАПРЕВ ЕММ Егорович год рождения 1903, уроженец селарощко-Садонно Владимировского района на день ареста рядовой колхозник, а до 1938 года был полевым бригаиром, в прошлом середняк, беспартийный. В 1931 по 1933 год состоял членом КП/б/У и был исключен в связи с вредительством в колхозе и осуждения его к 6-ти годам ДОПРА, но в том же году бежал с ДОПРА и долгое время скрывался. Г. грамотный, женат, по национальности русский, гражданство СССР

В ТОМ, ЧТО ОН:

а/ч вступил в к/р право-троцкистскую организацию на руднике им. Чубаря в январе 1936 года, где занимался вербовкой среди рабочих членов в к/р повстанческую организацию.

б/ получив задание от одного из руководителей право-троцкистской к/р организации на руднике им. Чубаря, являлся организатором к/р повстанческой подпольной организации и одним из руководителей по снабжению будущей банды оружием и прочее, который ставил перед собой целью свержение советской власти путем вооруженного восстания в тылу во время интервенции.

в/Занимался вербовкой новых членов в к/р подпольную повстанческую организацию.

г/Занимался систематической к/р агитацией среди колхозной массы против мероприятий партии и правительства.

д/Занимался вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК СССР. Виновным себя признал полностью. /л.д. 154, 167

Фото 54

3 класса Черному морю реке Д. укаю, грамотный -- закончил
КП/б/у с 1931 года, не судимый, гражданство СССР.
Виновным себя признал полностью

В ЧТО ОН:

а/Являлся из организаторов и руководителей
к/р подпольной общественной организации -- ее секретарем
и занимался идеологической обработкой членов организа-
ции, как в данное время так и на время активных к/р
действий будущей банды, ставивший перед собой целью
свержения советской власти путем вооруженного восстания
в тылу на случай интервенции.

б/Занимался вербовкой новых членов к/р подпольной
повстанческой организации.

в/Занимался систематической к/р агитацией среди
колхозной массы против мероприятий партии и правительст-
ва.

г/Занимался систематическим вредительством в колхозе
с целью дестабилизации колхозного строя в глазах
колхозной массы. Что предусмотрено ст. ст. 54-2, 54-9,
54-10. *Зиновий признал себя полностью виновным.*

4/Имя Андрей Фадеевич, год рождения 1891, уроженец
села Троицко-Сафоново Владимирского района. В проше-
лом крупный кулак, раскулачен и выслан на север отку-
да бежал. Активный участник бывшей банды свнца, образова-
ние среднее, беспартийный, женат, украинец, не судимый,
гражданство СССР. В д.

В ТОМ, ЧТО ОН:

Являлся активным членом к/р подпольной повста-
нческой организации, ставил перед собой целью свержение
советской власти путем вооруженного восстания в тылу
во время интервенции.

б/Занимался систематической к/р агитацией среди
колхозной массы против всех мероприятий партии и прави-
тельства, что предусмотрено ст. ст. 54-2, 54-10 УК УССР.
Виню себя не признал. Однако изобличается показани-
ями виновных СЕДНЕВА, ЗАТРЕБАЕВА, МЕФЕРА, ШЕЛЫНА Ивана,
ИШЕНКО Тимофея и других. /л. д. 31, 122, 133, 156, 171, 192, 237

5 /ТРИКОРЕНКО ВАСИЛИЙ ИВАНОВИЧ, год рождения
1908, уроженец села Троицко-Сафоново Владимирского
района, по национальности русский. До ареста работал ря-
дом колхозником к/х им. Фрунзе, по соц. положению

10807
в/Занимался систематическим вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР.

Виновным себя признал полностью/л.д.265/.

16/ЯНОВ Поликарп Нестерович, года рождения 1900, уроженец и житель села Трошико-Садонь, русский, в прошлом крестьянин бедняк, женат, малограмотный, беспартийный, судимый 4 раза за кражу социалистической собственности, гражданство СССР

В том, что он:

а/Являлся членом к/р подпольной повстанческой организации ставившая перед собой целью свержения советской власти путем вооруженного восстания в тылу на случай интервенции.

в/Занимался к/р агитацией среди колхозной массы против меро принятий партии и правительства.

г/Занимался систематическим вредительством в колхозе с целью дискредитации колхозного строя в глазах колхозной массы, что предусмотрено ст.ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР.

Виновным себя не признал. Однако изобличен показаниями обвиняемых ЗАГРЕБАЕВА Волна и ЯНОВА/л.д.162, 206/.

В следствии указанного ПОЛАРАЛ-ВН:

Слито № 97901 по обвинению гр. гр. СЕМНЕВАК М., ЗАГРЕБАЕВ Е. П., МА А. Я., ШЛЕЙНА А. Ф., ТРИГОРЕНКО В. И., ТРИГОРЕНКО С. И., ШЛЕЙНА, ШЛЕЙНА И. А., ЯНОВА П. К., АЛЕШИНА И. Г., ЗАГРЕБАЕВА С. П., ШЛЕЙНА, АЛЕШИНА И. Г., АЛЕШИНА И. П., ПАЛАШЕНКО В. С., ЯНОВА П. И. по ст. 54-2, 54-9, 54-10 УК УССР --- направить на рассмотрение СУД ТРО при Николаевском Областном Управлении НКВД.

СПРАВКА: Арестованные содержатся под стражей при Херсонской тюрьме и перечисляются содержащимся за СУД ТРО ТРОМ.

Обвиняемый ЯНОВ Поликарп не допрошен в виду того, что арестован РКМ РО НКВД, как декласирован элемент и дело его направлено в ОБЛ РКМ на предмет админ высылки. Вещдоков не имеется.

НАЧАЛЬНИК РОВНСКОГО РАЙ. ОТДЕЛА НКВД
ДЛЯ ТЕПАНТ ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ

ШЛЕЙНА/

396
288

Выписка из протокола № 4.
 заседания тройки при УНКВД по Николаевской области
22. Апрель 1938 г.

С Л У Ш А Л И	П О С Т А Н О В И Л И
<p>87. Дело № 97901, Владимировского Районного НКВД, по обвинению:</p> <p>И Л Ь И Н А Ивана Федоровича, 1892 г. года рождения, уроженца и жителя села Троицко-Сафоново, Владимировского р-на русский, гр-ва СССР, в 1937 году судим за вредительскую деятельность. До 1938 года председатель правления колхоза, в прошлом середняк, работал в колхозе им. тов. ФРУНЗЕ.</p> <p>Обвиняется в том, что являлся активным участником контрреволюционной подпольной повстанческой организации ставившей своей целью свержение Советской власти путем вооруженного восстания в тылу Красной Армии в случае интервенции. Занимался контрреволюционной агитацией</p>	<p>И Л Ь И Н А ИВАНА ФЕДОРОВИЧА РАССТРЕЛЯТЬ</p> <p>с конфискацией всего лично ему принадлежащего имущества.</p> <p style="text-align: right;">/см. на обороте/</p>

Ф. № 217 ОГУ п. к. и. 321-8 т.   Верно: Секретарь Тройки

Фото 57. Витяг з постанови трійки при УНКВС по Миколаївській області від 22.04.1938 р. про засудження гр. Ільїна І.Ф. до розстрілу. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 396)

398
280

Выписка из протокола № 42.
заседания тройки при УНКВД по Николаевской области
22 Апреля 1938 г.

С Л У Ш А Л И	П О С Т А Н О В И Л И
<p>75. Дело № 97901, Владимирского Р/О НКВД, по обвинению:</p> <p>С Е Д Н Е В А Кирилла Максимовича, 1906 года рождения, уроженца с. Троицко-Сафоново Владимирского р-на, русский, гр-ва СССР, б/п, исключен из партии в 1933 году при чистке за службу в банде Григорьева и вторично был исключен в 1934 году за вредительскую работу в колхозе. Судим в 1935 году за хранение оружия к 2-м годам допра, выходил из кулацкой семьи. На день ареста работал председателем колхоза им. т. Фрунзе, проживал в селе Троицко-Сафоново Владимирского района.</p> <p>Обвиняется в том, что являлся одним из участников и организаторов Холодной крестьянской войны</p>	<p style="text-align: center;">С Е Д Н Е В А КИРИЛЛА МАКСИМОВИЧА</p> <p style="text-align: center;">РА С Ш Т Р Е Л Я Т Ь</p> <p>с конфискацией всего лично ему принадлежащего имущества.</p>

Фото 58. Витяг з постанови трійки при УНКВС по Миколаївській області від 22.04.1938 р. про засудження гр. Седнева К.М. до розстрілу. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 398)

ПОСТАНОВА

3

З 8 року 16 мая дня. Прокурор Миколаївської області цього числа
нув матеріал, що надійшов від Облуправлінням У-ГБ НКВД

винуваченню гр. СМИРНОВА Александра Яковлевича

у, що являється учасником воєнно-офіцерської шпінсько-диверсійної
організації, по ст. 54 -6 -9 и 11 У К УССР

в злочині, що його передбачено _____ ст. КК та маючи на увазі, що
ування на волі буде мати вплив на правильний хід слідства, що є підстави гадати,
ін зможе уникнути від слідства та суду, а тому керуючись ст. 143, 156 КПК

ПОСТАНОВИВ:

Дозволити Обллетделу НКВД
вести арешт гр. СМИРНОВА Александра Яковлевича

обрати відносно його міру запобіжного заходу утримання під вартою при Микола-
кій тюрмі з зарахуванням за Обллетделом НКВД

Прокурор
Миколаївської області

Фото 59. Постанова прокурора Миколаївської області
про арешт гр. Смирнова О.Я. 16.05.1938 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3314-с. – Т. 1. – Арк. 3)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1938 года, Ибля 4 дня, Я Опер.
Уполномочен. IV ОТДЕЛА УГБ УНКВД по Николаевской области
ТКАЛЕНКО, рассмотрев следственное дело за № 46751 по обвинению СМИРНОВА Александра Яковлевича, в преступлении предусмотренных ст.ст. 54-6, 54-9 и 54-11 УИ УССР

Н А Ш Е Л:

Что СМИРНОВ А.Я. являлся активным участником военно-офицерской шпионско диверсионной организации.

Ввиду того, что по делу вскрываются новые обстоятельства связанные с диверсионной деятельностью участников организации, но так как срок содержания под стражей обвиняемого СМИРНОВА А.Я. истекает 16/УП-1938 года

ПОСТАНОВИЛ:

В целях полного вскрытия к-р деятельности участников организации возбудить ходатайство перед Президиумом Верховного Совета СССР о продлении срока следствия и содержания под стражей обвиняемого СМИРНОВА Александра Яковлевича сроком на I Месяц, т.е. до 16 Августа 1938 года.

Ходатайство возбуждается впервые.

Обвиняемый СМИРНОВ А.Я. содержится под стражей вторые г. Николаева.

ОПЕР УПОЛН IV ОТДЕЛА УГБ УНКВД
СЕРЖАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ *Ткаленко*

ВРИД.НАЧ 3 ОТДЕЛЕН IV ОТДЕЛА УГБ УНКВД
ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ *Ткаленко*

СОГЛАСЕН: НАЧАЛЬНИК IV ОТДЕЛА УГБ УНКВД
СТАРШИЙ ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ *Ткаленко*

УТВЕРЖДАЮ: ЗАМ НАЧ УНКВД ПО НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
КАПИТАН ГОСУДАРСТВ БЕЗОПАСНОСТИ *Полосов*

Фото 60. Постановва УДБ УНКВС по Миколаївській області про клопотання перед Президією Верховної Ради СРСР щодо подовження строку слідства та утримання під вартою гр. Смирнова О.Я. 04.06.1938 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3314-с. – Т. 1. – Арк. 10)

...вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни.

...вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни.

...вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни.

...вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни.

...вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни. Вони не можуть бути використані для роботи в умовах війни.

ПРО МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ПІДРИВНОЇ РОБОТИ ФАШИСТСЬКИХ РОЗВІДК ТА ІХ ТРОЦЬКІСТСЬКО-БУХАРІНСЬКОЇ І БУРЖУАЗНО-НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ АГЕНТУРИ

П. П. КАРАМИШЕВ

Фашистська розвідка і троцькістська агентура завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу.

Фашистська розвідка і троцькістська агентура завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу.

Фашистська розвідка і троцькістська агентура завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу.

Фашистська розвідка і троцькістська агентура завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу.

Фашистська розвідка і троцькістська агентура завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу.

Фашистська розвідка і троцькістська агентура завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу. Вони завжди були і будуть ворогами народу.

Фото 61. Стаття начальника УНКВС по Миколаївській області П. Карамішева в газеті «Більшовицький шлях». 9 вересня 1938 р.

ПО С Т А Н О В Л Е Н И Е

г. Николаев, Октября 4 дня, Я Нач.
3-отделения 3-го ОТДЕЛА УГБ УНКВД по Николаевской об-
ласти - Лейтенант Государственной - ФЕДОРОВСКИЙ, рассмот-
рев материалы следственного дела № 46751 по обвинению
СМИРНОВА Александра Яковлевича, в преступлениях предусмот-
ренных ст.ст. 54-6, 54-7 и 54-11 УК УССР, -

Н А Ш Е М:

Обвиняемый СМIRНОВ А.Я. являет-
ся активным участником военно-офицерской шпионско-ди-
версионной вредительской организации.

В связи с тем, что по делу
СМИРНОВА арестованы ряд лиц соучастников организации и
для полного изобличения обвиняемого СМIRНОВА необходимо
производство ряда следственных действий.

Учитывая, что срок ведения
следствия и содержания под стражей обвиняемого СМIRНОВА
истекает 16 октября 1938 г., который для окончания дела
недостаточен.

На основании изложенного и
руководствуясь ст. 157 УПК УССР, -

П О С Т А Н О В И Л:

Возбудить ходатайство перед
Президиумом Верховного Совета СССР о продлении срока
ведения следствия и содержания под стражей обвиняемого
СМИРНОВА А.Я. на один м-ц, т.е. до 16 ноября 1938 г.

Ходатайство возбуждается
четвертый раз.

НАЧ 3 ОТДЕЛЕНИЯ 3-го ОТДЕЛА УГБ УНКВД /ФЕДОРОВСКИЙ/
ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ *Средство*

СОГЛАСЕН: НАЧАЛЬНИК 3-го ОТДЕЛА УГБ УНКВД *Трушин*
СТАРШИЙ ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ /ТРУШИН

УТВЕРЖДАЮ: ЗАМ НАЧ УНКВД ПО НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
КАПИТАН ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ /ПЯСОВ /

Фото 62. Постановва УДБ УНКВС по Миколаївській області про клопотання перед Президією Верховної Ради СРСР щодо подовження строку слідства та утримання під вартою Смирнова О.Я. 04.10.1938 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3314-с. – Т. 1. – Арк. 13)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого СМИРНОВА Александра
Яковлевича, 1888 года рождения
от 15 ноября 1938 года.

Вопрос: На допросе от 20 июня 1938 года вы дали показания, что вами лично, в 1934 году завербован, в антисоветскую военно-офицерскую организацию, конструктор завода № 198 ИЛЬЮК Сергей Николаевич. В своем собственноручном показании от 29 октября, вы указали, что ИЛЬЮК вами завербован в 1936 году. Уточните, в какое время и при каких обстоятельствах вами был завербован ИЛЬЮК в состав антисоветской организации?

Ответ: Должен заявить следствию, что данные мною показаны 20 июля и 29 октября 1938 года в отношении того, что я лично привлек ИЛЬЮКА Сергея Николаевича, в состав антисоветской военно-офицерской организации ложны. ИЛЬЮК, мною оговорен. Я его никогда не вербовал, в состав антисоветской организации, и ни каких поручений вредительского характера я ИЛЬЮКУ не поручал, а также не вел с ним никаких бесед на политические темы антисоветского характера.

На допросе от 20 июня я указал, что давал вредительское поручение ИЛЬЮКУ, составление некомплектных заданий, для эсминцев по проекту № 7 и что эту работу ИЛЬЮК затянул, тоже не соответствует действительности. Это совершенно, не вредительская работа, а кроме того ИЛЬЮК на этой работе всего работал около трех недель.

Протокол записан с моих слов верно, мною прочитан в чем и расписываюсь.

подпись.

Допросил: Оперуполн.7 отд.УГБ УНКВД - подпись

Справка: подлинник находится в архивно-следственном деле № 248-с по об.ИЛЬЮКА С.Н., которое хранится в УАО УКТБ по Никол.области.

Верно: СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛА УКТБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
капитан -

1/11.36 [подпись] ГАЛКИН)

171
Собственноручные показания обвиняемого
СМИРНОВА Александра Яковлевича

От 17-го Ноября 1938 года.

Я родился в г. Дрездене /Германия/ в семье священника заграничных миссий царского правительства в 1888 году. В 1894 г. я вместе с семьей переехал в Стокгольм /Швеция/ и затем в Париж /Франция/. В 1899 году я был отцом направлен в Россию /г. Тверь/ к брату отца, являвшемуся тогда Директором реального училища, где я учился. В 1904 году я был переведен в реальное училище в г. Петербург. В 1905 г. я поступил в Морское Инженерное Училище в г. Кронштадте, которое окончил по кораблестроительному отделению в 1909 г. и после годичного плаванья корабельным гардемаринном был произведен в подпоручики корпуса корабельных инженеров флота с назначением в военный порт в г. Николаев в 1910 году.

Таким образом воспитание и обучение сделали из меня верного слугу дворянско-помещичьего класса. Этому способствовали также почти ежегодные поездки мои к семье в Париж через Германию, которые продолжались вплоть до империалистической войны 1914 г.

К этому же периоду моей жизни относится мое первое знакомство с английской разведкой, которое произошло при следующих обстоятельствах:

Фото 64-97. Свідчення обвинувачуваного Смирнова О.Я. 17.11.1938 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3314-с. – Т. 1. – Арк. 171-204)

Преподавателем английского языка в Морском Инженерном Училище в г. Кронштадте был некий ДЕНСТОН - англичанин. Администрация Училища в лице командора роты генерал-майора ТАЛЛЕТ-КЕЛБШ предупреждала нас, воспитанников училища о том, что в разговорах с ДЕНСТОНОМ необходимо соблюдать осторожность, так как ДЕНСТОН был агентом английской разведки. Я все же поддерживал знакомство с ДЕНСТОНОМ, заходя к нему для бесед в его комнату.

В разговорах со мной, ДЕНСТОН предлагал мне подумать о тех выгодах, которые я имел бы от поддержки со стороны английского правительства, если бы я в дальнейшем своей службе, по окончании училища, решил сотрудничать с английской разведкой. В случае моего согласия, он предлагал мне установить связь либо непосредственно с ним, либо через посредство лиц, которые будут ссылаться на мое знакомство с ним.

После окончания училища, моя связь с ДЕНСТОНОМ прервалась и я вновь услышал о нем в 1910 г., когда в г. Николаев приехал для осмотра адмиралтейства английский военный атташе /фамилии его не помню/. Командир порта МЯЗГОВСКИЙ назначил меня сопровождать его при его посещении адмиралтейства. Прощаясь со мной после осмотра адмиралтейства, военный атташе сообщил мне, что моя фамилия ему известна от ДЕНСТОНА.

Я ответил, что помню ДЕНСТОНА и его предложения и что в будущей моей деятельности может наступить момент, когда я воспользуюсь его предложениями. Состоя на службе царского правительства, я в то время не имел побудительных мотивов стать английским шпионом.

Во время Февральской и Октябрьской Революций я был Начальником чертежного Отдела подводного плавания Главного Управления Кораблестроения в г. Ленинграде. Я был в чине штабс-капитана корпуса корабельных инженеров флота и находясь на привилегированной службе, имел все данные рассчитывать на блестящую карьеру при царском строе. С приходом Советской власти, я лишился всех привилегий моего положения и это обстоятельство толкнуло меня на путь борьбы с Советской властью.

Мои ближайшие родственники находились за границей, а именно отец, мать, брат и сестра находились в Париже. Брат мой, Георгий Яковлевич, в прошлом лейтенант царского флота эмигрировал за границу после революции и несомненно служил у белых при Колчаке, но обстоятельства его службы у белых мне неизвестны. Кроме того, после революции эмигрировали за границу и другие мои родственники. К числу их относятся: ДЕМЕНОВ, Захарий Николаевич брат моей жены, в прошлом капитан артиллерии в царской и белой армиях; КАРИНИОТТИ Анна Николаевна, сестра моей жены и ее муж КАРИНИОТТИ Георгий -

в прошлом капитан коммерческого судна у белых; САНТАЦЕВ Константин - двоюродный брат моей жены, бывший лейтенант царского и белого флотов; ЛАМБРИНУДИ Федор - муж сестры моей жены, выехавший в Грецию в 1924 году.

С этими родственниками я поддерживал связь до самого последнего времени. Отец мой умер в 1936 году и я продолжал поддерживать связь с матерью, проживающей в г. Париже.

Родственники моей матери проживали в г. Ленинграде, в том числе и муж моей тетки НЕЧАЕВ Алексей Сергеевич, в прошлом капитан дальнего плавания и секретарь правления бывшего добровольного флота при царском строе.

В 1918 году я вышел в отставку по демобилизации флота и после кратковременной службы в Заводском Собрании Петроградского округа /впоследствии реорганизованном в Отделе финансирования и управления Совета Народного Хозяйства Северного района/ - я при посредстве вышеупомянутого моего родственника НЕЧАЕВА поступил на службу в Коллегию по управлению госпитальным флотом Красного Креста в качестве наблюдающего за ремонтом госпитального судна "РИГА".

В то время Коллегия находилась под покровительством датского консульства в г. Ленинграде. К этому периоду относится начало моей активной контрре-

125

5.

волюционной деятельности. В упомянутой выше Коллегии сосредотачивались бывшие офицеры и представители высшего дворянского общества, которые под руководством возникшего тогда "Союза Спасения Родины" должны были активно выступить против Советской власти при первой к этому возможности.

На службе в Коллегии я пробыл до декабря 1918 г., но затем видя, что расчеты на занятие белыми Ленинграда не оправдываются, я решил перебраться к белым иным путем. Я составил себе следующий план действий: втереться в доверие органов Советской власти путем поступления в ряды РКП/б/ и затем получить назначение в действующую на фронте части Красной армии и дезертировать к белым.

В ноябре 1918 г. я был принят кандидатом РКП/б/ и в апреле 1919 г. я был переведен в действительные члены. В январе 1919 г. я поступил вновь на службу в отдел подводного плавания Главного Управления Кораблестроения в качестве наблюдающего за постройкой подводных лодок. Таким образом я вновь очутился в среде моих бывших сослуживцев по морскому министерству; в частности моим начальником был инженер-механик бывш. генерал-майор СОФЛАТОВ Яков Саввич.

СОФЛАТОВ устроил мне командировку в гор. Николаев на оборонные заводы. При отправке

меня в Николаев, бывший тогда Начальник Главного Управления Кораблестроения корабельный инженер генерал-лейтенант БАРАНОРСКИЙ П., Станислав Иосифович, в присутствии СОБЛАТОВА прощаясь со мной, сказал: "я командую Вас в Николаев помогать большевикам восстанавливать флот, но вы сами понимаете, где должно быть ваше место в настоящее время".

В Николаеве я работал на Судостроительных заводах и был прикомандирован к штабу Командующего Красным флотом. Здесь я встретил многих знакомых по прошлой моей службе в царском флоте, которые вместе со мной с нетерпением ожидали прихода белых и делали все, что было в их силах, для облегчения белым победы над Красной армией.

При занятии белыми Николаева в августе 1919 г. весь штаб и я в том числе, остались в Николаеве и перешли к белым. Все мы были радужно приняты тогда командиром Николаевского Военного порта контр-адмиралом РИМСКИМ-КОРТАНОВИЧ, который направил всех строевых морских офицеров в Каспийскую флотилию белых, а инженер-механиков и корабельных инженеров свел временно в офицерскую портовую караульную роту. В эту роту попал и я. Впоследствии я был направлен в комиссию генерал-лейтенанта флота ДЬЯЧОВА, производившую инвентаризацию военно-морских заказов на Николаевских Судостроительных заводах по распоряжению белого командования.

В этой должности я находился до дня эвакуации добровольческой армии из Николаева в январе 1920 г. В декабре 1919 г., когда стало ясно, что белые не удержатся в г. Николаеве, меня вызвал к себе капитан 1-го ранга ЗЕМЛЯН, командир портовой караульной роты. В разговоре со мной, ЗЕМЛЯН стал спрашивать меня о моем прошлом, о моих родных в Париже, которых он знал лично. Затем между мной и ЗЕМЛЯН произошел следующий разговор:

ЗЕМЛЯН: На фронте у нас дела плохи и нам повидимому придется временно очистить территорию России до нового наступления. К этому наступлению надо готовиться.

Во время нашего отсутствия, большевики несомненно начнут усиливать военный флот. Чтобы затормозить эту работу, мы решили оставить в России офицеров, которые должны пойти на службу к большевикам и вести разложившую и подрывную работу. Согласны ли вы остаться в Николаеве для подпольной работы? Командование не сомневается, что вы исполните долг русского офицера перед родиной...

Я - Что же, я готов выполнить долг русского офицера ... если это мне, конечно, удастся.

ЗЕМЛЯН: - Вам это, безусловно, удастся. Если вы сумели проникнуть в ряды РКП/б/, то

вам легко будет войти в доверие и сейчас".

Дальнейшие указания о предстоящей мне подрывной работе мне дал мой начальник генерал-майор флота ДЬЯЧКОВ. Он указал мне на необходимость поступить на службу на Николаевские Судостроительные заводы и всячески тормозить строительство Красного флота. При этом я буду действовать не один, так как белое командование оставляет в Николаеве, и вообще в России, целую организацию из белых офицеров для обеспечения успеха второй интервенции против большевиков. В заключении ДЬЯЧКОВ указал на необходимость развертывания диверсионно-вредительской деятельности в промышленности, вести разведывательную работу и готовиться к вооруженному выступлению против Советской власти.

По соображениям конспирации, ДЬЯЧКОВ не называл мне по фамилиям участников офицерской организации. По его указанию, я должен был связаться с СОЛДАТОВЫМ Яковом Саввичем, который руководил группой участников организации из числа офицеров инженерно-технического состава флота, внедренных в оборонную промышленность г. Николаева.

При эвакуации белых в январе 1920 г. ЗЕЛЕНЫЙ дал мне пропуск на пароход "ЯСТРЕБ", ушедший за границу белоэмигрантов. ЗЕЛЕНЫЙ пояснил мне, что пропуск я получаю для того, чтобы доказать командо-

власти Красной армии, что больше хотели меня эвакуировать. По указанию ЗЕЛЕНОВО, я также дважды имел беседы с агентом морской контрразведки белых лейтенантом РОЗЕНОМ, который мне посоветовал вначале не поступать на завод, а устроиться хотя-бы в Военный порт и уже впоследствии, заслужив доверие Советской власти, перейти на подрывную работу на завод.

После занятия Красной армией г. Николаева я направился в Военный порт и заявил, что я не мог своевременно в 1919 г. отступить с Красной армией из Николаева и потом был мобилизован белыми и служил у них рядовым. Я заявил также, что белые хотели меня эвакуировать, но я от них скрылся и что я желаю служить Советской власти. Мне поверили и я был назначен портовым корабельным инженером и вновь вступил в ряды РКП/б/. Однако в дальнейшем я увидел, что ко мне, как к коммунисту могут ближе присмотреться и разоблачить. Поэтому, укрепив свое положение, я добился того, что вы-был механически из рядов РКП/б/ для того, чтобы лучше играть роль беспартийного "честного специалиста".

Весной 1921 г. в Николаев прибыл СОЛДАТОВ в качестве уполномоченного Главного Управления Кораблестроения Наркомвоенмора. Я связался с СОЛДАТОВЫМ и сообщил ему об установке, полученной мною от ДЬЛЮЧОВА. СОЛДАТОВ сообщил мне, что является

членом центра военно-офицерской организации в Ленинграде, поддерживающей связь с РОБС"овским центром в Париже и что ему поручено руководить той частью бывшего морского офицерства, которая будет вести подрывную работу в военном судостроении.

СОЛДАТОВ указал далее, что РОБС"овский центр в Париже руководится английской разведкой и что поэтому он характеризует свою работу, как выполнение директив английской разведки. При этом СОЛДАТОВ указал, что привлекая меня к подрывной работе на оборонных заводах, он имел в виду рекомендацию, данную мне агентом английской разведки ДЕНСТОНОМ. О способах своей связи с РОБС"овским центром и ДЕНСТОНОМ, СОЛДАТОВ не информировал меня по соображениям конспирации.

СОЛДАТОВ предложил мне прекратить дальнейшую службу в Военном порту и перейти на службу в завод. При помощи СОЛДАТОВА я устроился на завод Ремсуд /ныне завод № 200/ в качестве помощника строителя подводных лодок и в 1933 г. перешел на службу на судостроительный завод им. А.МАРТИ /ныне завод № 198/. Этот завод, по указанию СОЛДАТОВА, должен был стать ареной моей подрывной деятельности.

СОЛДАТОВ познакомил меня с участниками РОБС"овской организации в Николаеве, работавшими в созданной тогда при заводе наблюдательной ко-

миссии Наркомвоенмора. Из числа этих лиц помню: барона БООП - бывшего морского офицера, БОРЯТИНСКОГО - инженер-механика флота, НИКОЛОВА - бывшего морского офицера, ЧУПОНОВА - бывшего морского офицера.

В 1925 году в Николаев в качестве председателя Наблюдательной Комиссии Наркомвоенмора на Судостроительных заводах был назначен ЦЕСТОВ, с которым я, как начальник судостроительной технической конторы, был тесно связан по совместной работе на заводе. В одной из бесед, происходившей в 1925 г. ЦЕСТОВ спросил меня: "Знаете ли Вы СОБЛАТОВА ?" Я ответил: "Да, знаю". Затем ЦЕСТОВ заявил мне, что ему известно о моем участии в военно-офицерской организации от СОБЛАТОВА и что он, ЦЕСТОВ, сам является членом этой организации.

ЦЕСТОВ указал на необходимость более активной борьбы с Советской властью и что по этому вопросу он имеет указания от руководителей этой организации в Ленинграде - СОБЛАТОВА, в Москве - Начальника Технического Управления УВМС - ВЛАСЬЕВА.

В дальнейшем ЦЕСТОВ сообщил мне, что он является руководителем военно-офицерской организации на Николаевских Судостроительных заводах. Основную задачу, которую поставил передо мной ЦЕСТОВ была - задержка готовности строящихся судов и дезорга-

низация планов постройки их.

Эту задачу мы, члены военно-офицерской организации должны были выполнить совместно с существовавшей на заводе другой вредительской организацией, состоявшей из инженеров и руководимой Главным Инженером завода А.МАРТИ - БЛЕХМАНОМ, Гавриилом Соломоновичем, связанным с инженером КАПРИЕВЫМ, бывшим директором и акционером завода, проживавшем тогда во Франции /Париж/.

В период 1923-1930 г. я, совместно с указанными выше организациями, широко развернул свою подрывную вредительскую работу в области судостроения на заводе А.МАРТИ.

Я, как начальник технической конторы по судостроению, намеренно затягивал проработку вопросов, связанных с постройкой военных кораблей. Я пользовался любым предложением для открытия бесплодных дискуссий по тому или иному вопросу с наблюдательной комиссией в лице ДЕКТОРА. Чертежи и расчеты я делал таким образом, чтобы окончательное утверждение их в Москве БЛАСЬЕВЫМ не происходило без представления дополнительных расчетов, чертежей и длительной переписки. Наиболее ярким примером нашей подрывной работы являлись постройки крейсеров "Червона Украина" и "Красный Кавказ". Вместо нормального срока 6-8 месяцев необходимого для разработки и утверждения

основного проекта, мы растягивали изготовление и утверждение его на срок свыше 2-х лет. Для этого Техническое Управление УВМС в лице ВЛАСЬЕВА, неоднократно умышленно меняло основные задания, внося каждый раз такие поправки которые в значительной части аннулировали ранее проделанную работу. И умышленно затягивал проработку проекта, а Наблюдательная комиссия в лице ПЕСТОВА сознательно вносила новые требования, влекущие за собой переделки, поправки и т.д.

И всячески задерживал изготовление рабочих чертежей по проекту под предлогом его неготовности, хотя имелась полная возможность выпускать чертежи по той части проекта, которая уже была окончательно утверждена.

Я, совместно с ВЛАСЬЕВИМ и ПЕСТОВИМ провел следующий ревизорский акт при постройке эсминца "Фрунзе", основной проект которого разрабатывался под руководством ВЛАСЬЕВА. При разработке рабочих чертежей я установил, что в следствии неувязки между заданной по проекту метацентрической высотой и действительной, корабль имеет недостаточную остойчивость. Несмотря на это, я по договоренности с ПЕСТОВИМ оставил проект без изменений. В конечном итоге, построенный эсминец "Фрунзе" при нормальной нагрузке и больших скоростях хода имел недопустимые углы крена и грозил перевер-

вуться. Для устранения этого дефекта пришлось добавить постоянный балласт в междудонные отсеки судна, занятые нефтяным топливом. Вследствии этого эскадренец получил уменьшенный запас пловучести и не мог расходовать нормальный запас нефтяного топлива.

К кредительско-диверсионной работе организаций необходимо также отнести умышленный несвоевременный выпуск чертежей, к тому же зачастую некачественных, а также постановку некачественных материалов на детали оборудования кораблей. Очень часто мы браковали материалы с несущественными отступлениями от нормы, а с другой стороны - большое количество деталей допускали из совершенно негодного материала, что вело к задержкам в постройке и к наличию больших дефектов в оборудовании кораблей.

В этой подрывной работе принимали участие и другие члены контрреволюционных организаций, а именно, по военно-офицерской организации: ДРОЗ - ДРОЗ Борис Викторович, наблюдающий корабельный инженер, УСУНОВ Николай Григорьевич, помощник ДРОЗОВА, МУШИНА - наблюдающий инженер-механик, ПЕТЬ, Лев Владимирович, наблюдающий по артиллерийской части, СИНИЦЫН Григорий Митрофанович, инженер-механик, строитель подводных лодок на заводе А. МАРТИ, бывший лейтенант караула инженер-механиков флота.

Со слов ПЕСТОВА мне были также известны следующие члены военно-офицерской организации: ВОРОШИЛИН, бывший офицер и сдаточный капитан завода А.МАРТИ, ФЕДОРОВ, Александр Флиевич - начальник технической части Военного порта, СМИРНОВ-САНЧУРСКИЙ, Михаил Петрович - инженер-механик Военного порта, ИСАКОВ, бывш. офицер царского флота, командир эсминца "ДЗЕРЖИНСКИЙ", СУРИН бывший офицер царского флота, командир подводной лодки, БУТАКОВ - бывший офицер царского флота, командир эсминца, КЛОДОВ Петр Иванович - бывший офицер царского флота, сдаточный командир завода А.МАРТИ.

По линии заводской инженерской контрреволюционной организации в подрывной работе участвовали: ЗВОРИЖИН, Алексей Константинович - главный корабельный инженер завода А.МАРТИ, ОРЛОВ Леонид Парфирьевич - главный корабельный инженер завода А.МАРТИ после ЗВОРИЖИНА, ЦЕРКВИЦКИЙ, Константин Иванович - главный инженер завода А.МАРТИ после ВЛУХМАНА. Со слов ЗВОРИЖИНА членами организации были также: ТОЛЬ - инженер завода А.МАРТИ, ГОРАНЦКМ, Михаил Пантелеймонович - инженер завода А.МАРТИ.

Со слов ЦЕРКВИЦКОГО, членами организации были: КЛЕВШИ - главный инженер-механик завода А.МАРТИ, ФИРСОВ - главный инженер по дизельстроям завода им.А.МАРТИ, КЮНТ - начальник механического

Являясь, таким образом, агентом английской разведки, я, помимо связи с ней через РОВС вступил также в непосредственную связь с ней через посредство прибывших в Николаев наблюдающих Английского Ллойда инженеров КОКС и БОРР. Явившись на завод и представившись директору и главному корабельному инженеру ОРЛОВУ, КОКС и БОРР явились затем ко мне в мой служебный кабинет и таким образом, состоялось наше первое знакомство. Вскоре наши отношения приняли дружественный характер и КОКС предложил мне занять по совместительству должность агента Ллойда. С разрешения главного корабельного инженера ОРЛОВА я дал согласие. Дружественные отношения мои с КОКС и БОРР все более укреплялись благодаря встречам на вечерах, устраиваемых у меня на дому и на квартирах инженеров КОРЧАГИНА, ДНЕПРОВСКОГО и ПАЧЕТЬЕ. В счет моего будущего оклада я брал у КОКС деньги взаймы и задолжал ему рублей 400-500, когда прибыло извещение комитета Ллойда о неутверждении моей кандидатуры. Однако КОКС настоятельно просил меня не беспокоиться о возврате долга, предлагая мне, для ликвидации долга сообщить ему, в порядке дружественной любезности, некоторые сведения о строящихся военных судах. В порядке взаимности, он предлагал мне ознакомиться с описанием и эскизами некоторых английских подводных лодок, которые были у него.

цеха завода А.МАРТИ, АЛЕКСАНДРОВ, Начальник Дизель-блока
завода А.МАРТИ, ПЕЛЬКОВ, Сергей Илларионович, инженер
завода А.МАРТИ.

Со слов ОРТОВА членами органи-
зации были БЕЛОВИЦКИЙ Леонид Посифович, инженер, ПРО-
ХОРОВ Алексей Николаевич - главный инженер завода им.61,
ДАЮТНИКОВ, Сергей Иванович - главный инженер завода
им.61 после ПРОХОРОВА, ДАНТИЩЕВ - инженер завода А.МАР-
ТИ, КОМАРОВ Гавриил Семенович - помощник начальника
технической конторы по судостроению завода А.МАРТИ, ПАЦ-
ИЩЕВ - инженер завода А.МАРТИ.

В полном контакте с вредитель-
ской организацией работали также: СРЕТЕНЬ, Эдгар Эдуар-
дович - наблюдатель от Нафтесиндиката, АНВАНОВСКИЙ - по-
мощник СРЕТЕНЯ, КОРЧАГИН - наблюдатель Регистра СССР,
ЗАЩЕВ, - помощник КОРЧАГИНА.

Все эти лица были в разное
время репрессированы за свою вредительскую деятельность
за исключением ПЕЛЬКОВА, КОШИНОВА, и КОМАРОВА.

Как я указывал выше, подрыв-
ная работа военно-офицерской организации происходила
по общим директивам английской разведки, руководившей
РОВС"овским центром.

Это его предложение убедило меня, что КОКС и БОРР являются агентами английской разведки. Это убеждение превратилось в полную уверенность после того, когда на одной из вечеринок БОРР сказал мне: "почему вы не берете работы у КОКС? Ваши товарищи КОРЧАГИН ДНЕПРОВСКИЙ, ПАИЦЕЛЬ берут работу и получают много денег. у КОКС есть фонды Интеллидженс Сервис."

Тогда я решил более откровенно переговорить по этому вопросу с КОКС и он мне сообщил, что о моем сотрудничестве с английской разведкой ему хорошо известно со слов ДЕНСТОНА и СОБАТОНА. В дальнейших разговорах КОКС сообщил мне, что для своей деятельности на случай внутренних волнений и интервенции, он имеет особые директивы разведки и что он по этому поводу ведет подготовку через упомянутого выше инженера ДУХТЕНЬ. О наличии контакта в подготовке действий на случай интервенции мне впоследствии говорил также и ДУХТЕНЬ, но в чем именно заключались эти директивы и подготовка, ни КОКС, ни ДУХТЕНЬ не считали нужным меня информировать.

КОКС также сообщил мне, что большинство акций бывших частно-капиталистических предприятий Царской России скуплены английскими финансистами, которые заинтересованы подготовить управление этими предприятиями в случае смены государственного строя в СССР. Николаевские Судостроительные заводы в случае падения Советской

власти, попадут в английские руки и он, КОКС, будет выполнять видную роль в управлении заводами и мои дружественные отношения с ним обеспечат мне выгодные условия службы на заводе. Хотя укрепление Советской власти в период 1927-1930 г.г. несколько поколебали мои надежды на близость падения Советской власти, я все же охотно взялся за выполнение для КОКС шпионских поручений, именно: я сообщил КОКС сведения о результатах сдаточных испытаний подводных лодок 1-й серии.

Весной 1930 г., когда я еще не знал о тесном контакте между КОКС и ФЕХТЕЛЬ, последний, придя в мой служебный кабинет, передал мне желание КОКС срочно получить недостающие сведения по этому вопросу. Я понял, что КОКС, сообщая о моих взаимоотношениях с ним третьему лицу - ФЕХТЕЛЬ - создавал угрозу разоблачения этих взаимоотношений для побуждения меня к более аккуратной передаче шпионских информации. Так как приемные испытания подводных лодок 1-й серии еще не были закончены, то я лишен был возможности выполнить требования КОКС о чем я поспешил лично сообщить КОКС. В происшедшем затем разговоре с КОКС, а впоследствии и с ФЕХТЕЛЬ, выяснился для меня указанный выше тесный контакт между КОКС и ФЕХТЕЛЬ.

По просьбе КОКС и БОРР я рекомендовал ему лиц для шпионской работы, для этого я познакомил КОКС с ИЛЮПОВЫМ, Петром Ивановичем и содействовал

знакомству КОКС с ПЕСТОВЫМ. В детали шпионской работы КЛОПОВА и ПЕСТОВА я не входил.

В 1930 г. распоряжением правительства наблюдение Ллойда было прекращено и КОКС и БОРР было предложено немедленно покинуть пределы СССР. Под предлогом провода отъезжавших англичан, были организованы две вечеринки - у меня на дому и на квартире КОКС. На этих вечеринках я обсуждал с англичанами перспективы наших дальнейших взаимоотношений. Мы пришли к общему убеждению, что основная линия связи с английской разведкой попрежнему должны идти по линии РОВС"а. На случай провала РОВС"овской организации, КОКС предложил, в случае необходимости, осуществить связь с английской разведкой через некоего корабельного инженера БЛАГОВЕЩЕНСКОГО, проживавшего в Ленинграде, который, по словам КОКС, является агентом английской разведки. При этом КОКС описал наружные приметы БЛАГОВЕЩЕНСКОГО.

К периоду 1925-1930 г. относятся также моя непосредственная связь с германской разведкой, которая установилась при следующих обстоятельствах:

В феврале-марте 1925 г. будучи в командировке в Москве, я пришел в Управление Нефте-синдиката с проектом нефтевоза, который был заказан заводу им. А.МАРТИ. В Управлении я познакомился с инженером БЕХТЕЛЬ, который затем был наблюдающим за постройкой нефтевозов на заводе А.МАРТИ.

Я быстро сошелся с инженером ФЕХТЕРЬ, который затем неоднократно приглашал меня к себе на квартиру в доме для приезжающих Южного Машиностроительного Треста /Цветной бульвар, вблизи Покровских ворот/. Мои антисоветские убеждения сошлись с такими же убеждениями ФЕХТЕРЬ. Эти антисоветские убеждения мои более укреплялись в результате рассказов ФЕХТЕРЬ о жизни инженеров в капиталистических странах, где, по его словам "действительно умеют ценить техническую интеллигенцию".

После такой подготовки, ФЕХТЕРЬ сделал мне предложение "поделиться" с ним сведениями о том, что делается на оборонных заводах в Николаеве. Шпионский характер такого предложения был для меня вполне ясен и соответствовал моей готовности к разведывательной деятельности в ущерб Советской власти, для которой я был подготовлен еще в 1919 г. генерал-майором ДЬЯЧКОВЫМ. Из разговоров с ФЕХТЕРЬ я знал, что он был командирован в Россию германским генеральным штабом и, следовательно, являлся агентом германской разведки. Мое сомнение в том, не будет ли шпионская работа в пользу германской разведки вредить интересам Франции и Англии, покровительством овавшем РОВС"у, ФЕХТЕРЬ рассеял утверждением, что конечная цель шпионской работы - вредить интересам Советской власти - будет вполне достигнуто и при

работе в пользу германской разведки, как и всякой другой разведки враждебных СССР государств.

Я согласился и в дальнейшем я подробно информировал БЛУТЕНЬ о строящихся на заводе А.МАРТИ кораблях и их основных тактических элементах; в частности эти сведения я давал в отношении эсминцев "НЕЗАМОЖНЫЙ", "ПЕТРОВСКИЙ", "ФРУНЗЕ", "ДЗЕРЖИНСКИЙ" и крейсеров "ЧЕРВОНА УКРАИНА", "КРАСНЫЙ КАВКАЗ", подводных лодок I и II серий и сторожевых судов I-й серии. Кроме того, я систематически снабжал БЕЛТОВА данными о производственной мощности Николаевских Судостроительных заводов в части выполнения военных заказов: количество и размеры стапелей, состояние оборудования цехов, характер выпускаемой продукции, количество военных судов, одновременно могущих быть в постройке и возможные сроки постройки их.

Кроме английской и немецкой разведок, я снабжал также шпионскими информацией также французскую разведку. В 1927 г. завод А.МАРТИ получил заказ на постройку двух малых нефтевозов по правилам французского общества "Веритес". В качестве представителя этого общества на завод прибыл инженер Донт, с которым связался ПЕСТОВ, а также и я и впоследствии, через мое посредство - инженер ЦАННЕТЬЕ.

В неоднократных беседах с ДОНТОМ я сообщил ему интересовавшие его шпионские данные:

1. Данные об оборудовании заводов и их производственных возможностях, в разрезе использования заводов, как ремонтных баз для военного флота.

2. Данные о возможностях подхода больших кораблей к пристаням заводов и мощности погрузочных средств пристаней.

3. Сведения о строящихся на заводе военных кораблях и их тактических и технических элементах.

В детали шпионской связи между ДОНГОМ, ПЕСТОВЫМ и ПАННЕТЬЕ я не входил. Помню, что ПЕСТОВ перед отъездом ДОНГА спрашивал меня, не имею ли я со своей стороны передать что-либо РОВС"у. Я ответил, что ничего не имею добавить к тому, что ПЕСТОВ имел ввиду передать РОВС"у через ДОНГА. После отъезда ДОНГА, моя связь с французской разведкой прекратилась. О моей связи с ДОНГОМ я сообщил КОКС и ФЕХТЕЛЬ, которые встречались с ДОНГОМ на вечеринке у меня на дому.

В период 1927-1930 г.г. кроме подрывной ее шпионской работы, я также занимался вербовкой исполнителей в состав контрреволюционной организации, членом которой я состоял. Мною были завербованы: инженер ГАВРИЛЕНКО, Николай Владимирович, мой ученик по Институту, поступивший на завод А.МАРТИ в 1924 году.

Завербован он был мною в 1927 г. Я ему рассказал о существовании контрреволюционной организации, о ее целях и задачах и предложил ему сотрудничать в составе организации. ГАВРИЛЕНКО согласился.

После моего освобождения из под ареста в 1930-1932 г.г. я в январе 1933г. вновь встретился с ГАВРИЛЕНКО на заводе им.64, где он был начальником технического бюро по судостроению, а я был назначен начальником технического отдела. При встрече он заявил мне, что после моего ареста в 1930г. общественные организации завода А.МАРТИ добивались от него выступления, избличающего меня, как вредителя. Однако он отказался от такого выступления. В феврале 1933 г. я был переведен на завод А.МАРТИ и моя связь с ГАВРИЛЕНКО прекратилась.

Кроме ГАВРИЛЕНКО, в этот период я начал вербовку инженера ЕГОРОВА, Евгения Павловича, также моего ученика по Институту, поступившего на завод А.МАРТИ в 1928г. Однако вследствие моего ареста, я не успел использовать ЕГОРОВА на конкретной вредительской работе и дальнейшем я связи с ним не возобновил.

Как видно из вышесказанного, к моменту моего ареста в 1930 г. я широко развернул борьбу с Советской властью посредством подрывной и шпion-

ской работы в составе РОВСОвской организации и путем непосредственной шпионской информации представителей английской, немецкой и французской разведок. Для развертывания подрывной работы в дальнейшем, я стал привлекать участников в состав контрреволюционной организации.

Находясь под следствием в 1930г. я должен был выбрать определенный путь для дальнейшего моего поведения в отношении Советской власти.

Мне предстояло - либо навсегда отказаться от борьбы с Советской властью и связать свою судьбу с судьбой рабочего класса, либо продолжать борьбу. В первом случае, падение Советской власти должно было привести меня к жестоким репрессиям, которые белне применяли к бывшим офицерам, перешедшим на сторону Советской власти. Политическая обстановка в 1930г. убеждала меня в возможности падения Советской власти, хотя бы и не скорого, но, по моему мнению - неизбежного. К моменту ареста мне было 42 года, впереди предстояла еще долгая жизнь, мои связи со средой, в которой я рос и воспитывался были еще сильными - поэтому я не нашел в себе честности и мужества отказаться от своего прошлого и я решил продолжать борьбу.

На следствии 1930 г. я всячески скрывал правду. Я скрыв существование военно-офицерской

организации, роль в ней СОСТАТОВА, моя связь с немецкой и французской разведками, моя вербовочная деятельность.

В 1932 г. я был досрочно освобожден и прибыл снова на Николаевские Судостроительные заводы. Прибыв в Николаев, я стал постепенно восстанавливать связь с РОВСО"ом и английской разведкой и вскоре мне это удалось. В начале лета 1933 г. я поступил на завод им. А.МАРТИ в качестве начальника технического отдела по судостроению. В это время на заводе работал представителем от ГУСН инженер ЛИПАЦКИ, Константин Андреевич, которого до этого я не встречал и с ним знаком не был. Вскоре завод А.МАРТИ был реорганизован и ЛИПАЦКИ был назначен Главным инженером завода. В связи с этим, ЛИПАЦКИ вызвал меня к себе в кабинет и в разговоре, после нескольких незначительных вопросов служебного порядка, заявил мне, что он хорошо знает моего брата Георгия Яковлевича СМИРНОВА, с которым он плывал на крейсере "ОМЕР" в рейсе Кронштадт-Владивосток в 1912-1913 г.г. Затем ЛИПАЦКИ назвал себя участником военно-офицерской организации, действовавшей на Ленинградских заводах. По словам ЛИПАЦКОГО, эта организация была частично вскрыта органами ОГПУ в период 1927-1932г., но как заявил ЛИПАЦКИ, основные силы организации продолжают действовать.

Поэтому - заявил ЛИПАЦКИ -

"Вам ненужно падать духом, а надо вновь активно вклю-

читаться в деятельность организации в Николаеве". Я согласился. Из участников РОБС"овской организации в Николаеве ЛИШАЦКИЙ назвал мне инженеров СМОЛЕНЦЕВА, Николая Александровича, СЕРГЕЕВА, Тихона Тихоновича и КАЦКА Евгения Васильевича.

ЛИШАЦКИЙ заявил мне, что он был связан с СОЛДАТОВЫМ и руководство велось указаниями центра РОБС"овской организации в г. Ленинграде.

В 1933 году в Николаев прибыл СОЛДАТОВ. Зайдя ко мне в служебный кабинет, СОЛДАТОВ поздравил меня, что я благополучно освобожден из под ареста и указал на необходимость возобновления моей контрреволюционной деятельности. Я сообщил СОЛДАТОВУ, что я уже включился в антисоветскую работу и что по этой работе я установил связь с ЛИШАЦКИМ. СОЛДАТОВ рекомендовал мне и впредь поддерживать связь с ЛИШАЦКИМ, являющимся одним из руководящих участников РОБС"овской организации. СОЛДАТОВ, также как и ЛИШАЦКИЙ, предложили мне развернуть работу по вербовке новых участников организации с целью последующего вовлечения их во вредительско-диверсионную работу по линии судостроительных заводов.

Выполняя указания СОЛДАТОВА и ЛИШАЦКОГО мною был проведен ряд диверсионно-вредительских актов следующего характера:

По директиве ЛИПАЦКОГО, выпуск чертежей, получаемых от центральных проектирующих организаций был организован таким образом, что все сроки постройки судов регулярно срывались и суда строились со значительным перерасходом рабочей силы и материалов. В этих целях:

1. Я намеренно не обеспечивал конструкторский отдел квалифицированными кадрами для быстрого разрешения вопросов, возникающих в цехах и на постройке. Чертежи выпускались без проверки правильности их, в разрозненном, некомплектном виде и с большими опозданиями.

2. Я намеренно не обеспечивал постройки судов покомплектными спецификациями работ, деталей, изделий и материалов. Отсутствие таких спецификаций приводило к неправильному составлению требований на заказ и по отпуску материалов и изделий и, таким образом заказывались не те материалы, которые были нужны для постройки кораблей.

3. Отпуск материалов производился без необходимого контроля и за отсутствием вышеуказанных спецификаций, материалы расходовались не на те надобности, для которых они предназначались.

Указанные вредительские мероприятия были проведены для эсминцев по проекту 7, крейсеров по проектам 26 и 26-бис, лидеру по проекту 38, ледоколам

и артиллерийским установкам. В повседневной работе были осуществлены следующие намеренные действия вредительского характера:

1. Зубчатая передача к компрессору подводных лодок VI-бис была спроектирована таким образом, что происходили постоянные поломки, для устранения коих пришлось изготовить валы шестеренок по новым чертежам.

2. Проектные работы по землечерпалкам были организованы таким образом, что заданные сроки были сорваны и в результате задержалось построение этих судов Боткинским заводом.

3. Чертежное хозяйство было организовано таким образом, что чертежи терялись и портились и выдача чертежей была связана с большой потерей времени.

4. Выпуск чертежей по артиллерийским установкам был организован мною совместно с ПЕТЬКОВЫМ без достаточной их комплектности и со значительными опозданиями, что срывало сроки выполнения заказов и давало значительное количество брака продукции.

В конце 1934 г. я принял, совместно с ПРИНАДЦАТИМ участие в поджоге эллинга на заводе А.МАРТИ. Незадолго до пожара эллинга, я по служебному делу производил осмотр временных деревянных кон-

струкций, на которых была устроена площадка, для постройки корпусов подводных лодок VI-й серии. При этом осмотря сразу же установили весьма благоприятные условия для устройства пожара, так как закрытое от наблюдения пространство под площадкой было заполнено сухим лесом, стружками и т.п. горючими материалами; на площадке производились работы по электросварке и искры падали под площадку на деревянные части конструкции.

Я подробно информировал ШИШАЦКОГО о вышеизложенном состоянии конструкции площадки. При этом я указал ему, что это состояние легко может быть использовано для диверсионного акта. Выслушав меня ШИШАЦКИЙ ответил мне, что он сам займется этим делом. Ни до пожара, ни после него, я не возобновлял разговора с ШИШАЦКИМ по этому вопросу, так как считал для себя более безопасным не входить в детали производства поджога, поскольку за это дело взялся лично ШИШАЦКИЙ. Расширение круга лиц, знающих это дело, не соответствовало требованиям конспирации, которыми я и ШИШАЦКИЙ придерживались в наших действиях.

Выполняя задания СОЛДАТОВА и ШИШАЦКОГО, я успешно развернул вербовочную работу. Я привлек в организацию инженеров ГОЛУБЧЕНКО, Александра Николаевича, МАНИЩЕРА Георгия Семеновича, ГРУДСКОГО Григория Бенционовича, конструктора СТЕПАНОВА Арсения Иосифовича.

Фовича.

Мною были использованы для проведения вредительской работы инженеры КОИРАТЪЕВ Петр Интелаймонович, ЛЕВКОМИСОВ Михаил Кузьмич, МОСКИН Семен Иосифович, конторский служащий ДЕСТЯРЕВ Владимир Александрович, инженер ПРИГОРЪЕВ Антон Романович.

Вербуй участников организации и используя в интересах организации отдельные лица, я должен был соблюдать большую осторожность, не называя РОВС"овскую организацию по имени и действуя больше намеками, стараясь использовать контрреволюционные настроения у одних лиц и вызывая также такие настроения у других лиц.

Одновременно с диверсионно-вредительской и вербовочной работой, я после ареста возобновил также и шпионскую работу.

Основная моя связь с английской разведкой возобновилась по РОВС"овской линии через ШУШАЦКОГО и СОЛДАТОНА. Кроме того, я пытался установить непосредственную связь с английской разведкой и РОВС"ом через агента английской разведки БЛАГОВЕЩЕНСКОГО, о котором мне говорили КОКС и БОРР перед отъездом в 1930г.

Весной 1937 года из Ленинграда в Николаев приехал корабельный инженер БЛАГОВЕЩЕНСКИЙ, вызванный Заводоуправлением А.МАРТИ для консультации по

вопросам слуска ледокола. В разговоре наедине в моем кабинете, я спросил ВЛАДОВИЧСКОГО, является ли он уполномоченным агентом Ллойда по информации КОКС и БОРР БЛАГОВЕДЕНСКИ ответил утвердительно и предложил теснее связаться с ним. Мы с ним условились, что в мае 1937г. я приеду по случаю конференции НИСС"а в Ленинград. Пока же БЛАГОВЕДЕНСКИ попросил у меня информацию о секретных исследовательских работах Конструкторского Отдела, каковую я ему дал.

Поездка моя в Ленинград в 1937 году не состоялась и дальнейшая моя связь с БЛАГОВЕДЕНСКИМ до моего ареста в 1938 г. не возобновилась.

В 1934 году при встрече в Ленинграде с СОЦЛАТОВЫМ я хотел с ним побеседовать по РОВСОВСКИМ делам, однако СОЦЛАТОВ тогда был весьма расстроен происходившими в то время в Ленинграде арестами и боялся провала. СОЦЛАТОВ советовал мне прекратить некоторое время. В связи с этим, я стал искать других способов связи с РОВС"ом. Я обратился к упомянутому вначале из сих показаний моему родственнику ИЧУГАВУ, работавшему на должности иностранного переводчика в Ленинградском Коммерческом порту и проживавшему в Ленинграде, Фонтанка 22 кв. 16. ИЧУГАВ согласился, потребовал от меня следующие материалы:

1. Данные о наименовании типов и количестве судов военного флота СССР, строящихся в Николаеве с указанием сроков готовности их.

2. Сведения о тактических и технических элементах новых типов судов.

3. Данные об изменениях в составе оборудования Николаевских Судостроительных заводов, влияющие на сроки постройки военных судов.

Кроме того, я передал ИМЧАВУ материалы для РОВС"а, характеризующие деятельность нашей организации по линии судостроения. Я помню, что ИМЧАВ обещал передать эти сведения разведком /кажется немецкой/ и при их содействии связать связь с РОВС"овской организацией в Берлине. Однако, что им было практически сделано в этом направлении я не знаю, так как после 1934 года я с ИМЧАВЫМ не встречался и где он находится в данное время я не знаю.

Кроме того, осуществляя цель непосредственной связи с РОВС"ом помимо ИМШАКОВО и СОМАТОВА я связался с агентом японской разведки ИАНСЧИТ Виктором Семеновичем, родственником моей жены приехавшим из Владивостока в Николаев в 1933 году.

Из его рассказов я помню, что он вошел в связь с белоэмигрантскими кругами в городе

Харбине и с японской разведкой МАВЕЛАНСИИ интересовался сведениями шпионского характера: тактическими и техническими элементами, количеством и сроками постройки подводных лодок типа "И", которые строились на заводе А.МАРТИ для отправки во Владивосток. Эти сведения ему дал. Вскоре затем МАВЕЛАНСИИ и его жена были арестованы и моя связь с ним прекратилась.

Шпионские материалы для иностранных разведок я добывал пользуясь своим служебным и авторитетом на заводе. Для этого я пользовался подчиненными мне лицами, не посвящая их в цель поручений, которые я им давал.

А. С М И Р Н О В.

Верный
Мейерсон
30 Омск
Госбезопасности
Давыденко

Фото 98. Стаття Й. Сталіна «Пам'ятати про капіталістичне оточення. Свято зберігати державну і воєнну таємницю». «Більшовицький шлях». 03.03.1939 р.

Секретно

ПРОТОКОЛ
СУДЕБНОГО ЗАСЕДАНИЯ

1939 года, мая 10 дня, 434-й Военный Трибунал Киевского Особого Военного Округа в выездной сессии в закрытом судебном заседании в помещении областного отдела НКВД гор. Николаева в составе:

Председательствующего Военного юриста 2 ранга БОРИСЕНКО и членов: Ст. лейтенанта ЯКОВЛЕВА и Политрука НОЗДРАЧЕВА, без участия Военного Прокурора и защиты,

При суд. секретаре Военного Трибунала БЕРЕСНЕВЕ

слушал дело по обвинению бывшего преподавателя кораблестроительного института СМИРНОВА, Александра Яковлевича в преступлении, предусмотренном ст.ст. 54-6 ч.1, 54-9 и 54-11 УК УССР.

В 10 часов 50 минут Председательствующий объявляет судебное заседание открытым.

Секретарь докладывает, что подсудимый СМИРНОВ в судебное заседание доставлен под конвоем и что явились свидетели ЗАЦЕРКЛЯННИЙ, Константин Семенович, ЗОЛОТУХИН Андрей Романович КУПЕНСКИЙ, Яков Израильевич.

Вызванные в судебное заседание свидетели ГИК Борис Михайлович и ГАВРИЛЕНКО Николай Владимирович не явились, по причинам: ГИК находится в служебной командировке, а ГАВРИЛЕНКО этапирован в тюрьму гор. МОСКВЫ.

Председательствующий спрашивает подсудимого СМИРНОВА, не возражает ли он против слушания дела в отсутствии указанных свидетелей ГИК и ГАВРИЛЕНКО.

Подсудимый СМИРНОВ не возражает против слушания дела в отсутствии свидетелей ГИК и ГАВРИЛЕНКО.

Председательствующий удостоверяется в осознанности свидетелей ЗАЦЕРКЛЯННОГО, ЗОЛОТУХИНА и КУПЕНСКОГО, разъясняет их обязанности показывать суду все известное по делу, предупреждает их ответственности за дачу ложных показаний по 89 ст. УК после чего свидетели удаляются из зала судебного заседания в отдельную комнату.

Председательствующий удостоверяется в осознанности подсудимого СМИРНОВА и спрашивает, ознакомлен ли он с обвинительным заключением.

Подсудимый СМИРНОВ на вопросы Председательствующего отвечает:

Я родился в 1888 году в гор. Дрездене /Германия/ в семье священника русской дипломатической миссии при посольстве, затем вместе с семьей переехал в Швецию, а позднее в Париж - Франция.

Фото 99-107. Протокол судового засідання Військового трибуналу Київського особливого військового округу у справі Смирнова О.Я. 10.05.1939 р. (ДА СБ України в Миколаївській області. - Спр. 3314-с. - Т. 4. - Арк. 10-18)

В 1899 году я переехал в Россию в гор. Тверь к брату отца, который был директором реального училища, где я и учился, а ежегодно ездил в Париж вплоть до империалистической войны.

Гражданин СССР, постоянно проживал в гор. Николаеве, по специальности служащий, образование высшее - морское высшее училище, по специальности корабельный инженер, беспартийный, по национальности русский, женат, судим в 1930 году коллегией ОГПУ к высшей мере уголовного наказания - расстрелу, замененного десятью годами тюремного заключения, освобожден досрочно в 1932 году. Служил в царской армии /во флоте/ с 1906 г. по 1917 год в корпусе корабельных инженеров, последний чин штабс-капитан.

С января 1917 года по 1918 год работал в Ленинграде в главном управлении подводного плавания, с 1918 по 1919 год работал тоже в Ленинграде в разных учреждениях.

С марта месяца по август 1919 г. в гор. Николаеве в главном управлении кораблестроения при штабе Командующего флотом, производил обследование заказов военно-морского ведомства.

С приходом белых в портовой караульной роте, затем офицером в корпусе генерала Дьячкова.

В феврале 1920 года при эвакуации белых из Николаева, командир портовой роты офицер ЗЕЛЕНИИ дал мне задание, остаться в Николаеве для шпионской и подрывной работы, на что я изложил желание и дал свое согласие.

1920-21 год я служил в Красной Армии, корабельным инженером в военном порту гор. Николаеве.

Затем при помощи СОЛДАТОВА работавшего в г. Ленинграде в главном управлении кораблестроения Наркомвоенмора я перешел работать на завод "Ремсуда" /в настоящее время завод № 200/ и работал в качестве инженера по строительству подводных лодок с 1921 по 1923 год.

С 1923 года по 1930 год работал на заводе им. А. Марти, последнее время начальником технического отдела завода.

В 1930 году был арестован и вочно осужден коллегией ОГПУ к высшей мере наказания - расстрелу, замененного десятью годами тюремного заключения, в 1932 году досрочно освобожден, наказание отбывал частично в Харькове и в Москве в главном конструкторском бюро, о досрочном освобождении я никому не писал, не ходатайствовал и причин освобождения я не знаю, правда, я работал хорошо и старался зарекомендовать себя.

После освобождения, меня оставили работать в Москве в конструкторском бюро, работал до 1933 года. В 1933 году переехал и работал на старом месте в г. Николаеве до сентября месяца 1937 года в должности Начальника конструкторского отдела, а затем в последнее время начальником кораблестроительного сектора завода им. А. Марти.

В сентябре 1937 года с завода был уволен за невозможность, соответствующего использования - формально, а на самом деле ко мне было не-доверие.

В виду того, что по совместительству я работал преподавателем кораблестроительного института и после увольнения с завода я перешел работать на педагогическую работу и работал по день ареста-сентябрь месяц 1938 года. Работая преподавателем меня часто приглашали на завод для консультации по работе конструкторского отдела.

Имею семью, состоящую из жены, сына и дочери, живут они в Николаеве, жена домохозяйка, дочь замужья, служащая-пленивик механика завода, муж ее Фельдман летчик-механик, но работал машинистом на ледоколе "Лазарь Каганович". Сын студент кораблестроительного института. Кроме того из родственников есть моя мать, брат и замужняя сестра. Мать не иждивении брата и сестры, брат служит в каком то банке, а сестра замужем за каким-то русским, для меня не известном, все они проживают во Франции.

Родные моей жены уехавшие при эвакуации, живут они в Париже, но чем занимаются для меня не известно, т-к. переписки я с ними не вел.

Связь с заграницей держал перепиской с матерью до 1937 года, а с 1937 года переписка прервалась.

R

С обвинительным заключением ознакомлен, по делу арестован и содержится под стражей с сентября 1938 года.

Председательствующий об"являет состав суда.

Подсудимый СМОРНОВ отводе составу суда не заявил.

Председательствующий спрашивает подсудимого СМОРНОВА, имеет ли он до начала судебного следствия какие либо заявления или ходатайства в суд.

Подсудимый СМОРНОВ ответил; что заявлений и ходатайств в суд он не имеет.

Председательствующий разъясняет подсудимому права в судебном заседании, указанные в порядке ст. 258 УПК УССР.

Председательствующий оглашает обвинительное заключение и спрашивает подсудимого, понятно ли ему пред"явленное обвинение, признает ли себя виновным и желает ли давать показания суду.

Подсудимый СМОРНОВ ответил: Пред"явленное мне обвинение понятно, виновным себя признаю полностью, об"яснения суду давать буду.

На предложение Председательствующего дать свои об"яснения по существу дела, подсудимый СМОРНОВ показал:

С приходом белых в Николаев в августе 1919 года я перешел на сторону белых, первое время как и все офицеры перешедшие к белым был в портовой караульной роте, командовал которой офицер ЗЕЛЕНЬИ, а затем был членом комиссии по инвентаризации внешних заказов морского ведомства белых на Николаевских заводах под руководством генерала ДЬЯЧКОВА.

При эвакуации белых из Николаева 20 февраля 1920 года меня вызвал к себе командир роты ЗЕЛЕНЬИ и сказал, что белая армия на которую время оставляет территорию России, мне дал задание остаться в Николаеве для шпионской, подрывной работы, я к этому уже был подготовлен, из"явил свое желание и дал согласие, причем ЗЕЛЕНЬИ мне предложил связаться с генералом ДЬЯЧКОВЫМ.

При встрече с ДЬЯЧКОВЫМ, последний мне повторил в основном то же что сказал ЗЕЛЕНЬИ, а конкретно дал указания устроится на военно-судоостроительных заводах, где я должен вредить и тормозить строительство красного флота, причем добавил, что белое командование оставляет в России не только меня, а целую офицерскую организацию, целью которой ставилось, обеспечить успех второй интервенции и рекомендовал связаться с генералом СОЛДАТОВЫМ, который работал в военно-морском ведомстве в Ленинграде.

В 1921 году я работал в Николаевском военном порту корабельным инженером. Весной 1921 года в Николаев из Ленинграда приехал СОЛДАТОВ, уполномоченным главного управления кораблестроения Наркомвоенмора для организации комиссии по наблюдению за постройкой военных судов.

СОЛДАТОВА я знал еще до революции и выполнял поручение ДЬЯЧКОВА зашел к СОЛДАТОВУ и передал, что имею поручение ДЬЯЧКОВА, по делу которое должно быть известно СОЛДАТОВУ.

СОЛДАТОВ ответил мне, что он приехал в Николаев, что он связывается со мной и организовать контрреволюционную работу против Советской власти на судостроительных заводах. СОЛДАТОВ сообщил мне, что он является членом военно-офицерской организации в Петрограде, которая поддерживает связь с Ровсовским центром в Париже.

СОЛДАТОВ дал мне установку и советовал в целях лучшей организации диверсионно-вредительской работы перейти из военного порта на судостроительный завод, работать честно, завоевать доверие и тогда начать диверсионную работу по срыву оборонных объектов, т.е. дезорганизовать строительство военных судов и установить связь с членами контрреволюционной организации на других заводах.

В 1925 году в Николаеве из Ленинграда прибыл ПЕСТОВ в качестве представителя Комнеба при заводе им. А. Марти, где я работал тогда начальником техбюро.

ПЕСТОВ сказал мне, что ему известно о том, что я являюсь членом контрреволюционной военно-офицерской организации в Николаеве, ПЕСТОВ был недоволен плохо поставленной диверсионно-подрывной работой на судостроительных заводах в Николаеве, потребовал от меня, что бы я активнее проводил диверсионную работу.

Как СОЛДАТОВ так и ПЕСТОВ с которыми я встречался один раз в год давали общие указания по диверсионно-подрывной работе, а конкретно диверсионную работу проводили сами члены контрреволюционной военно-офицерской организации, в том числе я как начальник технического бюро заводе им. А. Марти, диверсионно-вредительскую работу начал проводить с 1925 года.

Я вредительскую работу проводил путем задержки разрешения технических вопросов постройки военных кораблей, чертежи расчеты я делал так, что бы при утверждении их в Москве, которое вносил член организации ВЛАСЬЕВ, требовалась дополнительная переделка и длительней переписке. Я этим добивался длительной задержки проектирования, постройки и модернизации боевых кораблей.

Ярким фактом вредительства явилась модернизация крейсера "Червона Украина", для разработки и утверждения основного проекта модернизации крейсера по плану до 8 месяцев, мы затратили более 2-х лет, путем; Техническое управление в Москве в лице ВЛАСЬЕВА трижды умышленно меняло задания, я умышленно затягивал при переработке проекта, а когда разработка шла к концу то комиссия в лице ВЛАСЬЕВА пред"являла новые требования переустройства. Рабочие чертежи я в цеха не выпускал, а задерживал под предлогом неготовности их.

При модернизации эсминца "Фрунзе" мной, ВЛАСЬЕВИМ и ПЕСТОВИМ проведен вредительский акт, проект разработывал ВЛАСЬЕВ, а рабочие чертежи под моим руководством. В результате увеличения артиллерии корабль получил слабую остойчивость, при нормальной нагрузке и при больших скоростях имел большие углы крена и угрожал перевернуться, для устранения крена пришлось добавить балласт и после всех переделок эсминец получил уменьшение запаса плавучести, отсюда стал неполноценной боевой единицей.

Аналогичный случай был и при достройке крейсера "Красный Кавказ" который задержали так же на два с лишним года.

Конкретно вредительство проводили еще и тем, что качественный материал из которого должны были производиться детали мы браковали, а делали детали из совершенно негодного материала, что вело к наличию дефектов и преждевременного выхода кораблей из строя.

Я как начальник конструкторского отдела допустил невыпуск в цеха чертежи по проекту 26 в количестве 550 чертежей и по проекту 26 объектов 329 1300 чертежей, пролежали чертежи в отделе свыше четырех месяцев.

Я так же старался запутать архив, что бы потребовавшиеся чертежи нельзя было найти.

Был еще случай вредительства при разработке проектов и чертежей на землечерпалку, большую часть сил конструкторского отдела было брошено для разработки ее, а оборонные объекты были оставлены.

Вот все то, что я смог осуществить своей диверсионно-вредительской работой.

////////////////////////////////////

На вопросы Председательствующего подсудимый СМЕРНОВ отвечал:

В 1930 году я был арестован за участие в военно-офицерской организации. Показания на предварительном следствии давал добровольно и никто меня не принуждал, суду так же даю правдивые показания. Ходатайства о досрочном освобождении после осуждения в 1930 году я не подавал. После освобождения меня от наказания я не прекратил своей вредительской деятельности. Выходит так, что данное наказание мне уроком не послужило.

В контрреволюционную военно-офицерскую организацию я лично завербовал еще до 1930 года, моего помощника инженера ЕВЛОКИМОВА, а после досрочного освобождения меня из заключения, т-е. с 1933 года я завербовал вновь в военно-офицерскую организацию ГРИГОРЬЕВА, Антона Романовича инженера технолога заводе им. А.Марты, инженера конструктора МАНИШЕР, зав. архивом ДЕХТЯРЕВА и ГРУДСКОГО, все эти лица завербованные мною, проводили вредительскую работу.

Инженер-конструктор ИЛЬЮК, СТЕПАНОВ Арсентий Иосифович и инженер ГОЛУБЧЕНКО Александр Иванович оговорены мною на следствии. Проводили ли они диверсионную работу не знаю, но завербовать их в военно-офицерскую организацию мне не пришлось.

БЛАГОВЕЩЕНСКИЙ был сотрудник Ленинградского научно-исследовательского института, знаком я с БЛАГОВЕЩЕНСКИМ с 1937 года через английскую разведку, от которой он работал агентом.

СИНИЦИНА знаю как члена военно-офицерской организации, но совместной работы я не вел.

МОСКВИНА знаю как инженера отдела выпуска детальных описей и слов СМОЛЕНЦОВА знаю, что МОСКВИН так же состоял в военно-офицерской организации.

ШИШАЦКИЙ был главным инженером завода им. А.Марты в 1937 году арестован.

ЕГОРОВА знаю, он работал инженером по строительству подводных лодок, я пытался его обработать для диверсионной работы, но завербовать мне его не удалось, т-к. меня арестовали, а его перевели на ДВК. ЕГОРОВ подавал надежду и на мой взгляд, затраченные мои труды по вербовке ЕГОРОВА не пропали бы даром.

С СОЛДАТОВЫМ я знаком еще до революции, последний раз видел его в 1934 году, следователь говорил мне, что СОЛДАТОВ умер.

В 1930 году была арестована военно-офицерская организация завода им. А.Марты как-то: БЛЕХМАН, ОРЛОВ, ГОРЬКИН, СЛОВОДЧИКОВ и я.

МАКЕДОНСКИЙ дальний родственник моей жены, я знаю его с 1933 г., тогда я ему передал сведения о строящихся подводных лодках типа "А".

В 1934 году МАКЕДОНСКИЙ и его жена были арестованы как агенты иностранных разведок.

ДРОЗДОВ, Борис Владимирович член комиссии по постройке кораблей, участник военно-офицерской организации, арестован в 1927-30 г.

ФЕДОРОВ Начальник военного порта так же участник военно-офицерской организации, арестован в 1930 году.

ЦЕРКВИЦКИЙ, главный инженер заводе им. А.Марты, член военно-офицерской организации, арестован до 1930 года.

СМЕРНОВ-САНГУРЬСКИЙ, начальник технического отдела военного порта, до 1930 г. состоял в военно-офицерской организации, в 1930 году арестован, а в 1931 году освобожден и в 1933 году работал на одном заводе, но контрреволюционных связей с ним не имел.

ПЕЧАЕВ - родственник моей жены, работал в Ленинградском порту переводчиком, я ПЕЧАЕВА использовал в шпионских целях, //

он передавал мои сведения иностранным разведкам, через него же я хотел связаться с центром Ровсовской организации в Париже, Нечаев последний раз видел в 1935 году.

ГОРНЕСКУЛ И.П. инженер завода, непосредственной связи я с ним не имел, но со слов ОРЛОВА и ЗАВАРЫКИНА знал, что он состоял в военно-офицерской организации.

БЕРДИЧЕВСКИЙ - Начальник механического цеха завода, мне про него известно только со слов ОРЛОВА, что он состоял в военно-офицерской организации.

Инженеров ДУКЕЛЬСКОГО, СМОЛЕНЦОВА, СЕРГЕЕВА и КАШИК знал только со слов ШИЩАЦКОГО, ШИЩАЦКИЙ говорил мне, что они все состоят в военно-офицерской организации, я ничего общего с ними не имел.

Инженера ГАВРИЛЕНКО я завербовал еще до 1930 года, арестовывался ли он в 1930 году я не знаю, но после моего ареста в 1930 году я связь с ГАВРИЛЕНКО потерял и вновь с ним связи не восстанавливал.

В 1936 году под моим руководством не правильно составлен каталог чертежей по проекту № 38 и задержаны работы по архиву.

ПОПОНДУПАЛО инженер завода им. А.Марты, участник военно-офицерской организации.

ПЕЛЬ, бывший морской офицер - работало на наблюдении за артиллерийской частью, участник военно-офицерской организации, арестован в 1937 году.

КЛОД и ПРОХОРОВ состояли в военно-офицерской организации, ПРОХОРОВ арестован в 1937 году.

АКИНЧИН, инженер конструктор по крейсеру № 26, но связи лично с ним я не имел, он выполнял мои распоряжения, но я не знаю известны ли ему были мои диверсионные планы, сказать не могу, арестован он был в 1937 году.

В конце 1933 г. или начале 1934 года по моему предложению, главный инженер завода им. Марты ШИЩАЦКИЙ произвел поджог Эллинга, погорел корпус, были убиты, а так же из-за этого поджога были вынесены задержки в работе завода.

На педагогической работе я вредительства не проводил и не мог проводить, т-к. я был уже под подозрением.

По шпионской работе я был связан с Английской разведкой, агентам "Интеллидженс-Сервис" КОКСОМ и БАРР, немецким агентом ФЕХТЕЛЕМ,, французским агентом ЛОНГОМ, до 1930 года имел с ними личную связь, передавал им сведения шпионского характера о строящихся военных кораблях, подводных лодках, о мощности и оборудовании Николаевских судостроительных заводах, а с 1933 года шпионские сведения передавал иностранным разведкам через своих родственников МАКЕДОНСКОГО и НЕЧАЕВА.

С 1918 года по 1921 год состоял членом ВКП(б), имел целью использовать пребывание в партии, в своих контрреволюционных целях, но разоблачен и исключен как шкурник и двурушник.

В 13 часов 35 минут Председательствующий об"являет перерыв судебного заседания.

В 16 часов Председательствующий об"являет заседание суда продолжающимся.

Вызванный в зал судебного заседания свидетель КУПЕРСКИЙ, Яков Израйлевич, инженер-конструкторского бюро, член ВЛКСМ,

образование высшее, служащий, несудим. Подсудимого СМЕРНОВА знает, взаимоотношения нормальные, личных счетов не было, по делу показал:

Подсудимого СМЕРНОВА я знаю с момента поступления меня на завод им. Марти, за диверсионно-вредительскую работу СМЕРНОВА узнал только по документам, при обследовании комиссией, в которой состоял и я. В частности комиссией установлено, что в 1925 году на завод был приведен эсминец "Фрунзе", который подлежал восстановительному ремонту, в декабре 1925 года Начальник конструкторского отдела завода СМЕРНОВ произвел в связи с увеличением артиллерии расчет устойчивости корабля. На основании расчета СМЕРНОВА было видно, что полученная устойчивость эсминца "Фрунзе" не обеспечивала безопасности выполнения всех функций корабля, этот расчет был неправильный, не обеспечивал тактическим требованием корабля. В результате произведенного ремонта корабль был перегружен и грозил опрокинуться. Мне известен такой факт, когда в 1935 году СМЕРНОВ все силы конструкторского бюро бросил на выполнение заказа на оборонного значения - постройки землечерпательницы, это время как на строящихся оборонные объекты не обращалось внимания, считаю что СМЕРНОВ умышленно оттягивал строительство военных кораблей.

В последнее время я работаю на руководящей работе. Диверсионно-вредительской работы за СМЕРНОВЫМ не замечал, наоборот СМЕРНОВ даже старался улучшить наше кораблестроение, изобрел увеличенные винты, которые дали положительные результаты в подводных лодках ВМС-5, увеличение хода на 2 узла в час. Больше по делу показать ничего не могу

На вопросы Председательствующего свидетель КУПЕНСКИЙ ответил:

В общественно-политической жизни СМЕРНОВ участия не принимал, был аполитичен. Конструкторское бюро возглавляемое СМЕРНОВЫМ задерживало готовые чертежи, не доводило их в цеха. Проекты и чертежи так же присылались и из главного управления Конструкторского бюро Москвы и Ленинграда, но зачастую присылались недоконченными или не были приложены к проектам и чертежам спецификаций, все это ввиду являлось предлогом для задержания выполнения планов работы.

Подсудимый СМЕРНОВ пояснил: В своих показаниях я называл спецификациями те работы которые уже доводились в цеха т.е. задания, а свидетель КУПЕНСКИЙ показал, что действительно называется спецификацией, т.е. расчеты, таблицы прилагаемые к чертежам и проектам.

Вызванный в зал судебного заседания свидетель ЗАЦЕРКИННИИ, Константин Семенович, инженер конструктор систем, член ВКП/б служащий, из рабочих, несудим, подсудимого СМЕРНОВА знает с августа 1937 года, отношения были нормальные, показал:

На завод им. Марти я прибыл в 1937 году принял дела от бывшего инженера конструктора систем АКИЧИНА, при приеме обнаружил, что по проекту № 26 судно № 297 550 чертежей задержано конструкторском отделе СМЕРНОВЫМ на несколько месяцев, по второму проекту № 26 судно № 329 задержано, т.е. не спущено в цеха 1300 чертежей. Экспертной комиссией в которой участвовал я, установлено; что

СМИРНОВ будучи начальником конструкторского отдела задержал проекты и чертежи модернизации крейсера "Червона Украина" и достройки крейсера "Красный Кавказ" на два с лишним года, этими действиями СМІРНОВ преследовал цель задержать строительство оборонных объектов, такие действия нужно расценивать как акт вредительской работы СМІРНОВА.

На вопрос Председательствующего свидетель ЗАПЕРЦЫНИН ответил:

Задержанные СМІРНОВИМ на несколько месяцев по проекту № 26 550 и 1300 чертежи, все правильные. Когда я принял дела доложил СМІРНОВУ об этих чертежах, СМІРНОВ мне ответил; организуйте реализацию этих чертежей, что я и выполнил немедленно, завод в настоящее время работает по этим чертежам. СМІРНОВ несомненно знал об этих чертежах и должен был распорядиться об их реализации. АКЦИНИН работал в подчинении СМІРНОВА. АКЦИНИН в 1937 году арестован.

Вызванный в зал судебного заседания свидетель ЗОЛОТУХИН, Андрей Родионович, инженер пом. Начальника 4 отд. конструкторского бюро беспартийный, из рабочих, служащий, несудим, СМІРНОВА знает с 1922 года, личных счетов не имел, отношения были нормальные, по делу показа:

Комиссией по проверке деятельности конструкторского отдела завода им. Марти в период когда Начальником конструкторского отдела был СМІРНОВ установлено:-

В целях вредительской работы по срыву строительства оборонных объектов СМІРНОВ задержал в архиве по проекту № 26 550 и 1300 чертежей на несколько месяцев.

Из материалов комиссии мне так же известно, что при модернизации эсминца "Фрунзе", СМІРНОВ как старый специалист составил расчет печивал безопасности выполнения всех функций корабля как боевой единицы и не обеспечивал тактических качеств, после произведенного восстановления ремонта корабль был перегружен и грозил опрокинуться. СМІРНОВ будучи начальником конструкторского отдела завода, задержал на два с лишним года чертежи и проекты на модернизацию крейсера "Червона Украина" и достройки крейсера "Красный Кавказ", указанные действия со стороны СМІРНОВА нельзя иначе рассматривать как вредительские.

Председательствующий спрашивает подсудимого СМІРНОВА, имеет ли он чем либо дополнить судебное следствие.

Подсудимый СМІРНОВ заявил, что дополнить судебное следствие он ничем не имеет.

В 16 часов 35 минут Председательствующий объявляет перерыв судебного заседания.

В 18 часов Председательствующий объявляет, заседание суда продолжающимся.

Председательствующий предоставляет последнее слово подсудимому СМІРНОВУ.

Подсудимый СМІРНОВ в своем последнем слове сказал:

Я работаю по военно-коммерческому судостроению с 1906 года - 30 лет, по своему долгу и специальности я обязан был работать, //

в царское время я работал так же по кораблестроению, после Октябрьской революции я ~~все~~ время работал по кораблестроению, работал по постройке Днепровской военной флотилии, по постройке новых военных кораблей, я работал не плохо, обеспечивал свое высокое звание инженера и высокую оплату. Я так же одновременно работал на педагогической работе, учил новые кадры для обороны страны. Я оказался врагом не потому, что я не хотел Советской власти, а я своими действиями хотел обеспечить себе дальнейшую благополучную жизнь на случай поражения Советской власти.

Мое здоровье еще удовлетворительное и моя специальность и знания могут принести для Советской страны пользу.

Подсудимый СМИРНОВ просит Военный Трибунал дать ему возможность работать, дает обещание, что все причиненные им для Советского государства вред и убытки будут им оправданы с большой пользой.

В 18 часов 10 минут Военный Трибунал удаляется на совещание для вынесения приговора.

В 19 часов 05 минут Председательствующий оглашает приговор и разъясняет осужденному, срок и порядок обжалования приговора.

После оглашения Председательствующим приговора и разъяснения срока и порядка обжалования приговора, осужденный СМИРНОВ спросил, может ли он просить о помиловании, что ему так же было разъяснено.

В 19 часов 15 минут судебное заседание закрыто.

Мера пресечения Военным Трибуналом оставлена прежняя, т-е. содержание под стражей в тюрьме г. Николаева.

Добавительно: "Воинский Трибунал оправдал: для наказания представлять в войсковую часть свидетелей: Боро и Гавриленко" безоговорочно

ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВУЮЩИЙ *Михин* /Борисенко/
Военный юрист 2 ранга

СЕКРЕТАРЬ:-

Береснев /Береснев/

БУДЬТЕ ТАКИМИ Ж БЕЗСТРАШНИМИ В БОЮ І НЕПРИМИРЕНИМИ ДО ВОРОГІВ НАРОДУ, ЯКИМ БУВ ЛЕНІН, ЯКИМ Є СТАЛІН!

ДЕПУТАТ — СІМ'Я ПАРТІЗАН

С. К. БАЧУРА — депутат районової ради народних депутатів, командир партизанського загону, який виступає на чолі партизанського загону в районі Святослава. Він є активним учасником боротьби проти ворога.

ВИКУВАТИ ЖІНОК НА КЕРІВНІ РОБОТУ

Сторони Героїчного району: **С. К. БАЧУРА** — депутат районової ради народних депутатів, командир партизанського загону, який виступає на чолі партизанського загону в районі Святослава. Він є активним учасником боротьби проти ворога.

ВИСЛАВІВСЬКА ОБЛАСТЬ ВІВЕСТИ В ПЕРЕДОВІ

І. М. ШИШО — командир партизанського загону, який виступає на чолі партизанського загону в районі Святослава. Він є активним учасником боротьби проти ворога.

ПІЛІЦЬКА ОБЛАСТЬ ВІВЕСТИ В ПЕРЕДОВІ

І. М. ШИШО — командир партизанського загону, який виступає на чолі партизанського загону в районі Святослава. Він є активним учасником боротьби проти ворога.

Депутат Народної Ради РРРР С. К. БАЧУРА

Депутат Народної Ради РРРР І. М. ШИШО

Фото 111

"УТВЕРЖАЮ"

21

"21" марта 1940 г.

и.о. НАЧ СЛЕДЧАСТИ УНКВД
по ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ
ЛЕЙТЕНАНТ ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ
/БЕРЕЖНОЙ/

ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

1940 г. марта "21" дня, г.Одесса.

Я, Следователь Следчasti УНКВД по Одес-
ской области Мл. Лейтенант Гос. безопасности БУЛАЕВ,
рассмотрев следственное дело № 103294 по обвинению
МА-ХИН-ЛА, 1908 года рождения, уроженца г.Шандун
/Китай/, китайца, китайско-подданного, в преступлении,
предусмотренном ст.ст.54-11 и 54-6 УК УССР,

Н А Ш Е Л:

МА-ХИН-ЛА был арестован 17 марта 1938 го-
де Вознесенским РО НКВД по Одесской области и передан
в 3-й отдел УГБ УНКВД по Одесской области для ведения
дальнейшего следствия.

В процессе следствия 3-м отделом МА-ХИН-ЛА
был допрошен три раза, после чего следственное дело
находилось без движения и не было оформлено в соответ-
ствии с приказом НКВД СССР № 00762 до 18 ноября 1938
года.

14 марта 1940 года 3-й отдел УГБ УНКВД
дело передал в 1-й Спецотдел, а 21 марта оно поступило
в Следственную часть УНКВД по Одесской области.-

Принимая во внимание, что следственное
дело № 103294 по обвинению МА-ХИН-ЛА в преступлении,
предусмотренном ст.ст.54-11 и 54-6 УК УССР, требует
ряда уточнений и принятия соответствующих мер,

ПОСТАНОВИЛ:

Дело № 103294 по обвинению МА-ХИН-ЛА
принять к своему производству для ведения дальнейшего
следствия.

Копию настоящего постановления направить
В Прокурору по Одесской области.-

СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ УНКВД
МЛ ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

/БУЛАЕВ/

п.2 экз.
1 - в дело,
1 - прокурору.

Фото 112. Постановва слідчого УНКВС по Одеській області
молодшого лейтенанта державної безпеки Буласва щодо подальшого
провадження слідчої справи звинувачуваного С. Ма-хин-ла. 21.03.1940 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 21)

"УТВЕРЖАЮ"

"15" мая 1940 г.

Директор УНКВД по Одесской области
НАШИТАН РОС БЕЗОПАСНОСТИ

*Висновок на /старовит
рассмотр. Ост. след.
См. в деле с. 140
М. Д. 1-21
19/10/40.*

*Дело выдано на
рассмотрение
особого совещания
10/11/40*

ОБВИНЕНИЕ

по обвинению

МА-ХИН-ЛА в преступлении,
предусмотренном ст. 54-6
УК УССР.

17 марта 1938 года Вознесенским РО НКВД Одесской области, был арестован китаец МА-ХИН-ЛА и для ведения дальнейшего следствия направлен в 3-й отдел УТВ УНКВД по Одесской области.

3-м отделом МА-ХИН-ЛА был допрошен, после чего дело до 14 марта 1940 года находилось без движения.

21 марта 1940 года дело по обвинению МА-ХИН-ЛА поступило в Следственную часть УНКВД по Одесской области для ведения дальнейшего следствия.

/л.д. 1-21

Произведенным расследованием установлено, что МА-ХИН-ЛА с 1928 до 1931 года проживал в Харбине Манчжурия; при содействии торговца МА-КИН-ШИ, а также прибывшего из Советского Союза в 1929 году в Харбин китаецца МА-КОН-ГИ, совместно с последним, МА-ХИН-ЛА в 1931 году, в мае месяце совершает нелегальный переход из Манчжурии в СССР.

/л.д. 50, 51, 62, 63, 67

Перед уходом, МА-ХИН-ЛА от МА-КИН-ШИ получает 65 манчжурских хуэе, обменивает их на советские деньги; на границе, при помощи переправщика, ночью пероходит на советскую территорию и совместно с МА-КОН-ГИ направляется в Никольско-Уссурийск, а оттуда в г. Владивосток, в китайское консульство, где они пробыли двое суток и выехали в Москву. Маршрут следования до Москвы МА-ХИН-ЛА и МА-КОН-ГИ знали заранее в Харбине.

/л.д. 51, 57, 59, 62, 67

Прибыв в Москву, МА-ХИН-ЛА и МА-КОН-ГИ остановились по известному им адресу - Сухаревка, дом № 8-9, у китаецца МА-ЧУН-ХО, где МА-ХИН-ЛА находился около 3-х месяцев без приписки и определенных занятий.

/л.д. 52, 63, 64

Фото 113-115. Обвинувальный висновок у справі гр. С. Ма-хин-ла. 15.05.1940 р. (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 85-87)

86

2.

Через некоторое время китаец МА-ЧУН-ХО предупреждает МА-ХИН-ЛА о том, что с документами, которые он получил в г. Владивостоке у консула, можно прожить только во Владивостоке, в Москве же по этим документам могут арестовать.

/л. д. 51, 52, 64

МА-ХИН-ЛА получил от МА-ЧУН-ХО 1000 рублей и, в связи с предупреждением, из Москвы выехал в г. Вязьму, но устроиться там не сумел, через 10 дней вернулся обратно в Москву к МА-ЧУН-ХО, а в сентябре 1931 года совместно с китацем ТЯ-НО-ЗВЕН, прибывшим из Н. Уссурийска и китацем ТЯ-ХО-ЧИН, прибывшим из г. Николаева, выехал в Николаев и после в г. Вознесенск, где с китацем ТЯ-НО-ЗВЕН занялся спекуляцией мануфактурой и другими товарами.

/л. д. 52, 55, 65, 66

Проживая в г. Вознесенске с 1931 года, МА-ХИН-ЛА периодически под разными предлогами посещает портовые города Николаев, Одессу, кроме того раз езжает по городам СССР - Харьков, Кировоград, ст. Илобаши Белорусская ССР, м. Ново-Украинка и др., а в 1932 году вторично выезжает в г. Москву по старому адресу, где пробыл около двух суток, вернулся в г. Вознесенск.

/л. д. 57, 65, 66, 67

В 1936 году в г. Вознесенск с Кавказа прибыл кореец ЦОЙНА Иван Андреевич, который посетил квартиру МА-ХИН-ЛА, после чего МА-ХИН-ЛА и ЦОЙНА И. А. имели ряд встреч. В 1938 году ЦОЙНА И. А. был арестован и за шпионаж осужден по первой категории; кроме того в г. Одессе МА-ХИН-ЛА поддерживал связи с китацами ЗАН-ЦЗЕН-ЛУ и ДЗЕН-ДУИ, в 1939 году осужденными и высланными в ИТЛ.

/л. д. 61, 69

В процессе следствия МА-ХИН-ЛА признал себя виновным в том, что нелегально перешел из Манчжурии в СССР, на территории Советского Союза занимался спекуляцией, приобрел в Николаеве и Одессе документы, представив себя, что он рабочий, тогда как занимался спекуляцией.

/л. д. 56, 37, 66, 67

В предъявленном обвинении по ст. 54-6 УК СССР виновным себя МА-ХИН-ЛА не признал. Но, принимая во внимание, что МА-ХИН-ЛА в Москву из Харбина прибыл через г. Владивосток, где два дня находился у китайского консула; в г. Москве три месяца жил без приписки, опасаясь ареста; в Харбине от МА-КИН-ШИ, а в Москве от МА-ЧУН-ХО получал деньги; на юге СССР разезжал по пор-

84

э.

товым городам - Одесса, Николаев - и по крупным промышленным центрам - Харьков, Кировоград, а также на ст. Млобач /Белорусская ССР/; кроме того, в г. Вознесенске был связан с корейцем ЦОИ-НА Иваном Андреевичем, в 1938 году арестованным за шпионаж и осужденным по первой категории, - на основании вышеизложенного, обвиняемый МА-ХИН-ЛА Сергей подозревается в шпионаже.

Руководствуясь ст. 204 УПК УССР, след- дело по обвинению МА-ХИН-ЛА Сергея, 1908 года рождения, уроженца провинции Шандун /Китай/, китайца, китайско- подданного, до ареста проживавшего в г. Вознесенске, Одес- ской области, занимавшегося торговлей игрушками, - в преступлении, предусмотренном ст. 54-6 УК УССР, по согласо- ванию с Прокурором Одесского Военного округа направить на рассмотрение в Особом Совещании при НКВД СССР.

- СПРАВКА:
1. Обв. МА-ХИН-ЛА содержится под стражей в тюрьме г. Одессы.
  2. Справка о сдаче личных документов обвиняемого приобщена к делу в отдельном пакете.
  3. Вещественных доказательств по делу нет.

СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ УНКВД
МЛ ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ *Григорьев* /БУЛАЕВ/

"СОГЛАСЕН": НАЧАЛЬНИК СЛЕДЧАСТИ УНКВД ПО ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ
СТ ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ *Тихометьев* /ТИХОМЕТЬЕВ /

Составлено "14 мая 1940 г.
в г.р. Одессе.

- тп. 10 экз.
- экз. - в дело
- " - Прокурору,
- " - 1 Спец. тд.,
- " - в папку докл.,
- " - НКВД УССР,
- " - След. часть УНКВД,
- " - след. вателю.

св

Фото 115

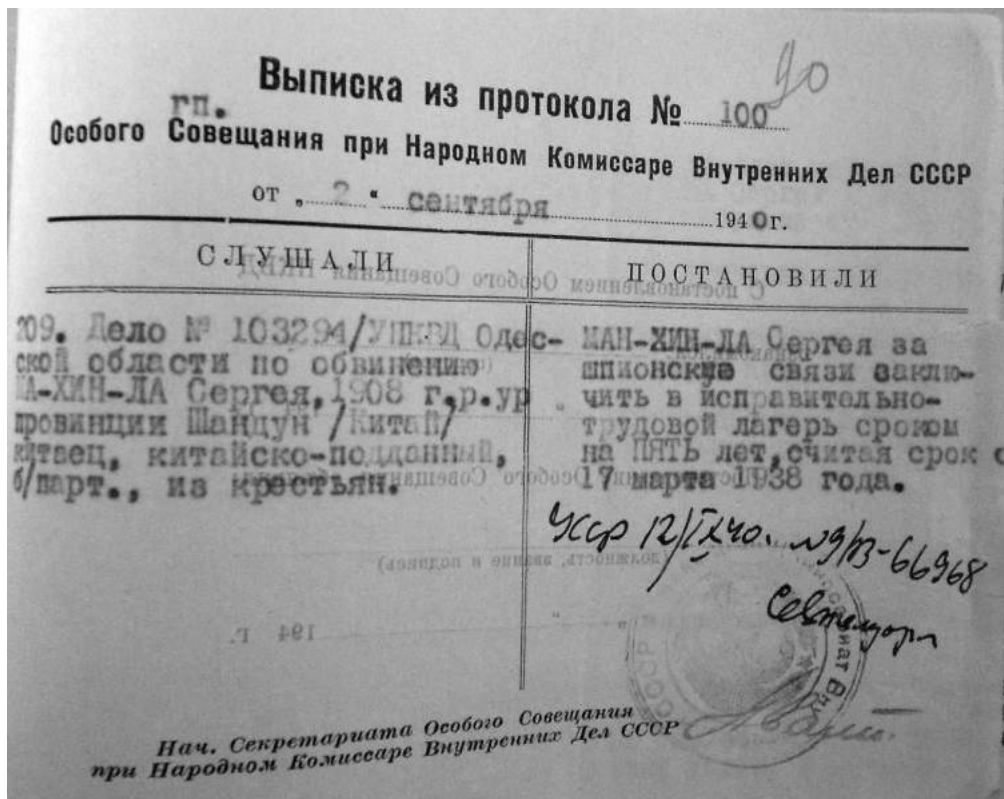

Фото 116. Витяг з постанови Особливої наради при НКВС СРСР від 02.09.1940 р. про засудження гр. С. Ма-хин-ла до 5 років ув'язнення у ВТТ. (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 90)

"УТВЕРЖДАЮ":
декабря 1940 года.
НАЧАЛЬНИК УПРАВЛЕНИЯ НКВД
КАПИТАН ПОВСЕОПАСНОСТИ
ТРЕТЬЯКОВ /

АРЕСТ САНКЦИОНИРУЮ:

декабря 1940 года.
ПРОКУРОР НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
ЛАНГУНОВСКИЙ /

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

/ на арест /

г. Николаев, декабря 10 дня, 1940 года.

Я, Старший Оперуполномоченный Водного Отдела УНКВД по Николаевской области - Сержант Государственной Безопасности - БОРОВИЧЕНКО, рассмотрев поступившие в УНКВД материалы на ГУТКИНА Неума Бенционовича 1898 года рождения, уроженца города Николаева, еврея, гр-на СССР, из мещан, члена ВКП(б), в 1923 году судимого за пособничество, работающего директором "Торгморгранса" в городе Николаеве, проживающего по Плехановской №-38, -

НАШЕ П:

ГУТКИН до революции работал в различных инофирмах.

В 1926 году в городе Николаеве ГУТКИН работает переводчиком при представителях английского классификационного общества "ЛОЙД" КОКСА и БАРА, впоследствии, разоблаченных, как английские разведчики.

С первых же дней прикомандирования к ним в качестве переводчика, ГУТКИН становится близким человеком КОКСА и БАРА, выполняет не только официальные функции переводчика, а и, будучи их постоянным слугником, выполняет всякого рода поручения, даже интимного характера.

Через 5 месяцев после прикомандирования ГУТКИНА заводоуправлением пыталось отозвать его от англичан, но КОКС и БАР настояли на оставлении у них ГУТКИНА, как переводчика.

Являясь в то время секретным сотрудником органов ГПУ, ГУТКИН скрывал от ГПУ действительную вражескую деятельность КОКСА и БАРА, свое двурушничество вуалировал большим количеством сообщений, ничего не говорящих о вражеской работе КОКСА и БАРА.

После выторжения из СССР КОКСА и БАРА, ГУТКИН поддерживает с ними связь и в 1933 году от БАРА получает несколько фунтов стерлингов.

Фото 117-111. Постановка про проведения обыску
та арешт гр. Гуткина Н.Б. 10.12.1940 р.
(ДАМО. - Ф. 5774. - Оп. 2. - Спр. 5774. - Арк. 6-7)

До 1935 года ГУТКИН скрывает о наличии у него родственников за границей в Англии.

ГУТКИН, пользуясь своим положением секретного сотрудника ГПУ - без санкции оперативных работников, принимает у себя на квартире капитанов иностранных судов, скрывая это от органов НКВД.

ГУТКИН также прошел по показаниям осужденного ПАПИДУСА.

ПАПИДУС в своих показаниях говорит, что "шпионажем занимались ... Пом. директора "Союзторгпорта ГУТКИН," кроме того ПАПИДУС поведывает, что он застал ГУТКИНА в каюте капитана итальянского п/х. Разговор с ГУТКИНЫМ шел о подводных лодках. Содержание разговора капитан записывал в блок-нот, в который до этого записал шпионские данные переданные ПАПИДУСОМ.

На основании изложенного -

ПО С Т А Н О В И Л :

ГУТКИНА Наума Бенционовича, проживающего по улице Плехановской №38 - ПОДВЕРГНУТЬ ОБЫСКУ И АРЕСТУ.-

СТАРИШИЙ ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ ВОДНОГО ОТД УНКВД
СЕРЖАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

[Handwritten signature] / БОРОВИЧЕНКО /

"СОГЛАСЕН:"

НАЧАЛЬНИК ВОДНОГО ОТДЕЛА УНКВД
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

[Handwritten signature] / КОРЖАКОВ /

Фото 118

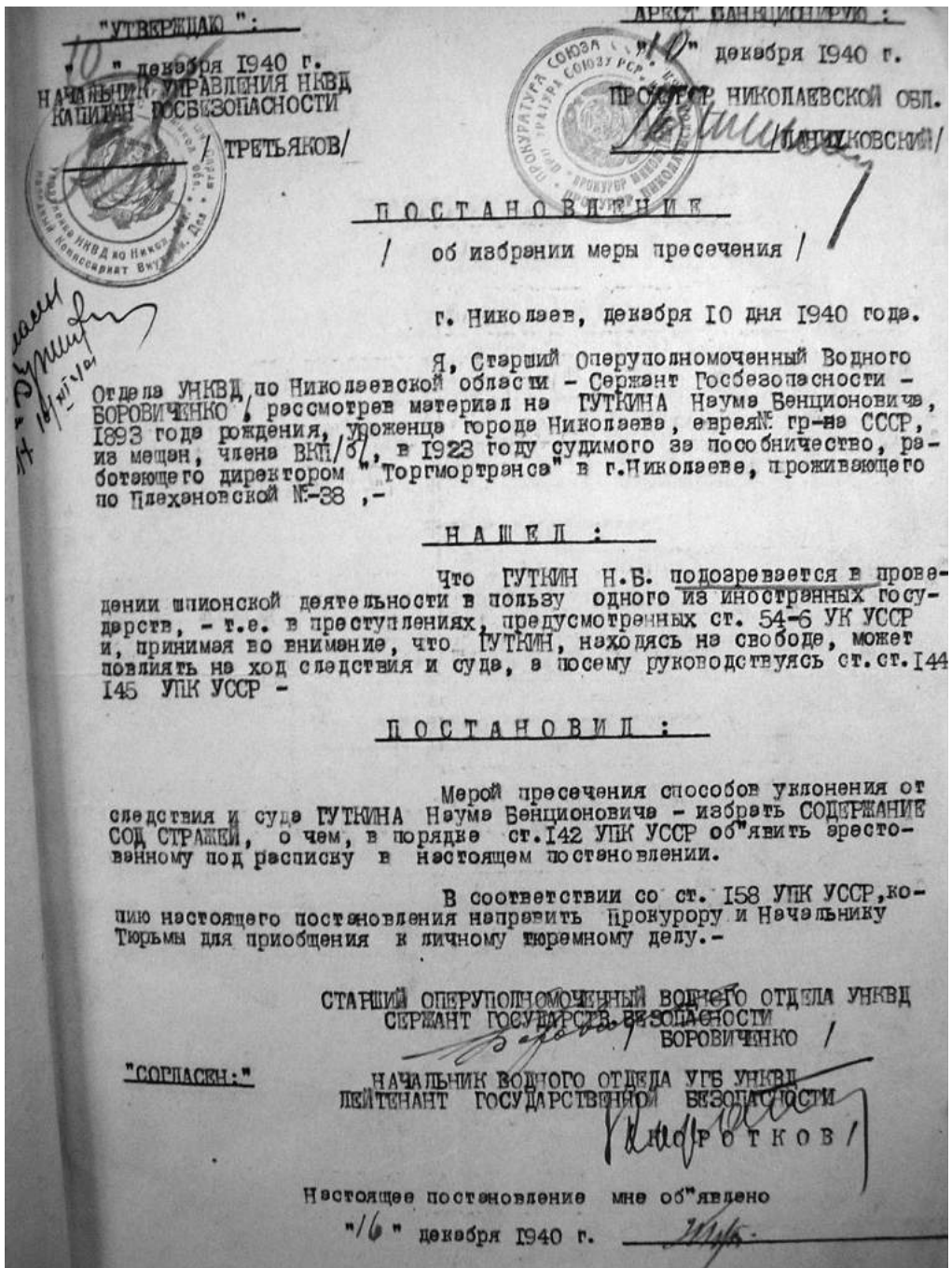

Фото 119. Постановва старшого оперуповноваженого Водного відділу УДБ УНКВС по Миколаївській області про обрання щодо гр. Гуткіна Н.Б. запобіжного заходу – перебування під вартою. 16.12.1940 р.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5774. – Арк. 10)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. ГУТКИНА Наума Борисовича, 1893 г. рождения января мес., уроженца г. Николаева, проживающего в г. Николаеве по Плехановской улице дом №-38, еврея, гражд. СССР, директора Обл. конторы Торгмортранса, -

от 16-го декабря 1940 года.

ВОПРОС: Расскажите следствию подробно о Вашей работе по найму, где вы работали?

ОТВЕТ: Впервые я пошел работать по найму в 1906г. поступил мальчиком - учеником конторщика в контору ФАВИЛЕВИЧА в г. Николаеве. Эта контора занималась экспортом зерна. У ФАВИЛЕВИЧА я проработал полтора - два года, точно не помню. А в 1908 г. перешел работать в контору ОСБЕРГА в Николаеве, так-же учеником конторщика. Контора ОСБЕРГА занималась фрахтованием иностранных судов и имела коммерческие сделки с иностранными судовладельцами. В этой конторе ОСБЕРГА я проработал до начала первой империалистической войны, т.е. до 1914 г.

ВОПРОС: Назовите лиц, которые вместе с вами работали в конторе ОСБЕРГА и где они находятся в настоящее время?

ОТВЕТ: В конторе ОСБЕРГА, кроме меня, также работали:

30 2.-

1. ПЕКОЛЬЦ - управляющий конторой. Знаю, что он был арестован перед началом войны, а где он сейчас - не знаю.

2. МЕЛИН - работал пом. управляющего конторой, перед началом войны он уехал за границу, а куда именно - не знаю.

3. КЛЕРМАН - работал стивидором. Знаю, что он позднее жил в Одессе и ходили слухи о том, что он умер.

4. СОЛОВЬЕВ - работал бухгалтером конторы и в настоящее время работает так-же бухгалтером в Заготзерно в гор. Николаеве.

5. ФЕЛИКСОН - работал так-же как и я - учеником конторщика, а где он сейчас - мне неизвестно.

ВОПРОС: Расскажите дальше о Вашей работе по найму?

ОТВЕТ: По возвращению с империалистической войны в 1918 г. я несколько лет работал в органах милиции в г. Николаеве, а именно: с 1919 по 1923 г., начиная с младшего милиционера и до пом.нач. Губмилиции. Из милиции я уволился по собственному желанию. После увольнения из милиции в гор. Николаеве, я уехал в г. Москву и поступил работать в "Казино" при Эрмитаже агентом, где проработал, примерно, один месяц, после чего выехал из Москвы. Позднее Главтаможня Украины направила меня в г. Николаев для работы в таможне по обслуживанию иностранных судов.

ВОПРОС: Кто Вас направил работать в Николаевскую таможню?

В.-
28

ОТВЕТ: В таможену гор. Николаева меня направил МОКАТИНСКИЙ, который в то время работал в Главтаможне в гор. Харькове.

ВОПРОС: И долго ли вы работали в таможне по обслуживанию иностранных судов?

ОТВЕТ: В таможне я работал несколько месяцев, два или три месяца, точно не помню.

ВОПРОС: Куда вы пошли работать после работы в таможне?

ОТВЕТ: Из таможни меня откомандировали в Экопертхлеб г. Николаева, но из-за отсутствия вакансии, Экопертхлеб меня не принял и я пошел работать на биржу Труда в качестве делопроизводителя. Будучи членом трудового суда в 1926 г. я совершил преступление, за что был осужден по ст. 114 УК УССР на один год тюремного заключения. Просидел в тюрьме в гор. Николаеве 3 мес., после чего досрочно был освобожден.

ВОПРОС: Расскажите следствию дальше о вашей работе по найму?

ОТВЕТ: По отбытии наказания в 1926 г. я поступил работать чернорабочим в з-д им. А. МАРТИ в г. Николаеве, где впоследствии, т. е. через один, примерно, месяц был переведен в нарядчики столярного цеха.

ВОПРОС: Где вы и при каких обстоятельствах

ОТВЕТ: Это было в 1926 г., когда я работал нарядчиком столярного цеха в-да им.МАРТИ, не помню точно месяца и дня, как то ВАРР, проходя по цеху, в котором я работал, остановился и я увидя иностранца обратился к нему, говоря по английски: "откуда он, зачем приехал и нужен ли переводчик?" ВАРР ответил мне так-же на английском языке на мои вопросы и тут же сказал, что им переводчик нужен. После этого я ходатайствовал перед заводоуправлением о назначении меня переводчиком к ВАРРУ и КОКСУ и незадолго просьба моя была удовлетворена, таким образом, я стал работать переводчиком к КОКСА и ВАРРА.

ВОПРОС: Откуда, вернее, где вы изучили английский язык?

ОТВЕТ: Английский язык я изучил практически, когда работал в конторе ОСВЕРГА.

ВОПРОС: Вы в совершенстве владеете английским языком?

ОТВЕТ: Нет, в совершенстве английским языком я не владею, а писать по английски и переводить писанное по английски я могу только при помощи словаря.

ВОПРОС: При наличии того, что вы слабо знаете английский язык, были ли довольны КОКС и ВАРР вашей работой как переводчика?

ОТВЕТ: Как работником КОКС и ВАРР мною были довольны потому, что им я делал всякого рода услуги.

Б. -
38

ВОПРОС: Какие именно услуги вы делали КОКСУ и БАРРУ?

ОТВЕТ: Я делал все, что нужно было КОКСУ и БАРРУ подыскивал им квартиры в г. Николаеве, обеспечивал их бытовые нужды, выполнял всякого рода поручения, носил необходимую корреспонденцию на почту личного и делового характера и т.д.

ВОПРОС: Следовательно с первых же дней вашего прикомандирования к КОКСУ и БАРРУ по существу вы выполняли не функции переводчика, а функции их лакея?

ОТВЕТ: Да, это было так.

ВОПРОС: Вы лично подыскивали квартиры КОКСУ и БАРРУ в Николаеве и когда это было?

ОТВЕТ: Да, я лично подыскивал квартиры КОКСУ и БАРРУ, это было в конце 1926 года.

ВОПРОС: Значит еще до вашего сотрудничества с органами ГПУ вы подыскивали квартиры КОКСУ и БАРРУ?

ОТВЕТ: Да, это было до сотрудничества с органами ГПУ.

ВОПРОС: Какие требования предъявляли КОКС и БАРР в отношении квартиры?

ОТВЕТ: Я помню, что они, КОКС и БАРР, передо мной поставили такие требования в отношении квартиры, чтобы был отдельный вход - парадный, чтобы в подыскиваемых квартирах они могли...

ВОПРОС: Еще какие требования были выставлены перед нами ХОУСОМ и БАРРОМ в отношении квартир?

ОТВЕТ: Точно не помню, но кажется они так-то говорили, что-бы в квартирах, где они будут жить, проживали два дня для развлечения.

ВОПРОС: И вы подсказали также квартиры ХОУСУ и БАРРУ?

ОТВЕТ: Да, такие квартиры я подсказал ХОУСУ и БАРРУ.

ВОПРОС: Назовите эти квартиры?

ОТВЕТ: Для БАРРА я назвал квартиру по ул. Мецанской №-4 у ПРОКОФЬЕВЫХ, у которых была дочь, примерно, 25 лет а для ХОУСА по ул. Пушкинской дом №-1 у ЛИГУНЫХ, у которых была приемная дочь, имени не помню.

ВОПРОС: Все ли время пребывания ХОУСА и БАРРА в гор. Енисейске, они проживали в указанных вами квартирах?

ОТВЕТ: Примерно в 1928 г., когда к ХОУСУ приехала жена из Англии - м-м Г. Еддманстер, то в этоу времени я подсказал другую квартиру ХОУСУ у ПАРТА по ул. Спасская №-1, в которую он и переехался. Этот переезд был вызван тем, что НИКО БОУДИЯ внапряженности и скандаля, так как его жена, приезжая из Англии, могла узнать о сожителстве ХОУСА с приемной дочерью ЛИГУНЫХ.

2.0
15

ВОПРОС: У каких оперативных работников орг. ГПУ и НКВД вы были на связи?

ОТВЕТ: Помню, что вербовал меня для сотрудничества с орг. ГПУ - БОРИН, он тогда в 1927 г. приезжал из г. Харькова, а позднее БОРИН приехал в г. Николаев на постоянную работу и я у него был на связи. Был так-же на связи в последующем у оперативных работников: у САВИЦКОГО, ГРАНСКОГО, КЛЯВИНА, ДОРИНА, МОГИЛЕВСКОГО, а в последние годы имел связь с ПЕТРОВЫМ и Нач. УНКВД ЮРЧЕНКО.

ВОПРОС: Кто конкретно устроил вас работать в Торгсине и когда это было?

ОТВЕТ: В феврале месяце 1931 г. по протекции сотрудника ГПУ, работника Особого Отдела - ГРАНСКОГО я был принят на работу в Торгсин на должность шипшандлера, а примерно в 1933 г. я был утвержден старшим шипшандлером с исполнением обязанностей зам.директора Торгсина.

ВОПРОС: Следствие располагает данными, что вы, будучи работником торгсина, постоянно давали взятки оперработникам, у которых вы были на связи. Уточните, когда это было и кому именно вы давали взятки и какие?

ОТВЕТ: Да, действительно я многим сотрудникам орг. ГПУ давал взятки, почти всем, у которых я был на связи я именно:

Давал взятки БОРИНУ

Подобные же взятки я давал КЛЯВИНУ, ДОРИНУ, МОГИЛЕВСКОМУ, САВИЦКОМУ.

Оперработник ГРАНСКИЙ постоянно снабжался из Торгсина мною и СНЯТКОВСКИМ, который работал до 1933 г. ст. шипшандлером и тоже был с/с ГПУ.

ВОПРОС: Указанные и выдаваемые вами взятки оперработникам выдавались без оплаты со стороны последних, или они выплачивали их стоимость?

ОТВЕТ: Взятки мною выдавались бесплатно. При этом хочу отметить, что оперработник КЛЯВИН очень часто давал мне валюту для покупки товаров из Торгсина.

ВОПРОС: Назовите суммы, какие вам давал КЛЯВИН.

ОТВЕТ: Суммы инвалюты, даваемые мне КЛЯВИНЫМ точно не помню, но хорошо помню случай, когда он дал мне сто долларов американских.

ВОПРОС: Кто, кроме вас, давал взятки оперработникам?

ОТВЕТ: Мне известно, что кроме меня давал также взятки оперработникам СНЯТКОВСКИЙ - ст. шипшандлер, который также был секретным сотрудником ГПУ по обслуживанию иностранных судов. Шипшандлер БЕЗПРОЗВАННЫЙ давал взятки оперработнику МОГИЛЕВСКОМУ и он знал о том, что я давал взятки.

ВОПРОС: Вы показали, что взятки выдавались вами бесплатно, если это так, то определяются чем же...

ОТВЕТ: Указанные расходы покрывались за счет сделок с капитанами иностранных судов.

ВОПРОС: Уточните характер этих сделок и роль в этом капитанов иностранных судов?

ОТВЕТ: Нами - шипшандлерами - мною, СНИТКОВСКИМ и БЕЗПРОЗВАННЫМ выписывались фальшивые счета, то-ли на фактически не произведенный ремонт тому или иному иностранному судну, или-же выписывались счета на явно завышенное количество товаров, выдаваемых иносудам. Капитаны иностранных судов шли на такие сделки потому, что так-же имели от этого материальную выгоду.

Практически же это делалось следующим образом: шипшандлером, в большинстве случаев БЕЗПРОЗВАННЫМ, выписывался фиктивный счет и передавался капитану иностранного судна. Последний писал обыкновенно письмо в инфлот с просьбой оплатить Торгсину определенную сумму на счету, а инфлот производил соответствующие операции с банком, после чего начисления поступали на Торгсин. В результате этих грязных сделок, мы, шипшандлеры, капитаны иностранных судов, а так-же работники Торгсина имели возможность брать безвозмездно товары из Торгсина, что нами постоянно и делалось.

ВОПРОС: Следовательно в торгсине работники так-же знали об этих сделках и сами участвовали вместе с вами, эти грязные дела делались организованно?

ОТВЕТ: Да, эти преступления нами совершались организованно, вместе с работниками Торгсина.

ВОПРОС: Назовите всех лиц, кто участвовал в этих преступлениях.

38

ОТВЕТ: В нашей компании - расхитителей участвовали:

1. СНИТКОВСКИЙ Григорий
2. Я - ГУТКИН
3. БЕЗПРОЗВАННЫЙ Ионас Абрамович
4. ГАЛЬПЕРИН Григорий Исаакович, проживает в настоящее время в г. Николаеве по Спасской улице.
5. КРАНЦФЕЛЬД Даниил Григорьевич, работает продавцом в Торгмортрансе.
6. БУТОРИН Александр, в настоящее время работает, в Облторготделе г. Николаева.

Других лиц, участвовавших в указанных мною преступлениях - не помню.

ВОПРОС: Кому вы еще давали взятки, кроме оперативных работников органов ГПУ и НКВД?

ОТВЕТ: Кроме оперативных работников, я, СНИТКОВСКИЙ и БЕЗПРОЗВАННЫЙ другим лицам взяток не давали.

ВОПРОС: Вы указали, что кроме оперативных работников, другим лицам вы взяток не давали; тогда спрашивается, почему вы делали такие преступления именно с работниками органов ГПУ?

ОТВЕТ: Потому взятки давались именно сотрудникам органов ГПУ, что они знали о творимых нами преступлениях вместе с капитанами иностранных судов.

ВОПРОС: Кто именно из оперработников знал об этих преступлениях?

ОТВЕТ: О наших грязных "делах" знали оперработники ГРАНСКИЙ

УК
1.-
39

ВОПРОС: Откуда вам известно, что указанные вами оперработники знали о ваших преступлениях, творимых организованно?

ОТВЕТ: Получая от нас взятки БОРИН, ГРАНСКИЙ, ДОРИН, САВИЦКИЙ, МОГИЛЕВСКИЙ и КЛЯВИН не могли не знать о творимых нами преступлениях, кроме этого, мне СНИТКОВСКИЙ, поручая отнести на квартиру ГРАНСКОГО взятки, говорил так-же что ГРАНСКИЙ знает о наших преступлениях.

Допрос прерван.

Записано с моих слов все правильно и протокол мне прочитан. Н. ГУТКИН.

Допрос начал 16.ХП.40 г. в 21 час, окончен 17.ХП.40 г. в 9 часов 30 минут.

ДОПРОСИЛ: ВРИД НАЧ 1-го ОТД-НИЯ ВОДН ОТД НКВД УССР
МЛ ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

/СЕМЕРКИН/

Верно: *Клявин* —

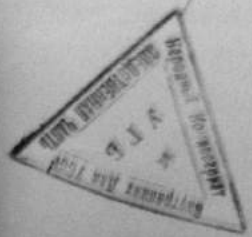

Фото 130

ML

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

/О пред"явлении обвинения/

Гор. Киев, " 28 " декабря 1940 года. Я, Оперуполномоченный Водного Отдела НКВД УССР - Мл.Лейтенант Госбезопасности - АДЫЛИН, рассмотрев следственный материал о гр.БЕЗПРОЗВАННОМ Ионасе Абрамовиче, 1876 г. рождения, урож. г. Одессы, -

Н А Ш Е Л:

Что произведенными следственными действиями установлено: БЕЗПРОЗВАННЫЙ Ионас Абрамович с 1934 г. занимался шпионской деятельностью в пользу английского государства. Будучи привлеченным к шпионской работе резидентом английской разведки, БЕЗПРОЗВАННЫЙ, являясь одновременно секретным сотрудником органов НКВД, скрыл от последних факт своей вербовки иностранной разведкой и стал на путь преступления, предусмотренного ст.54-1а, 54-12 УК УССР

Кроме того, будучи секретным сотрудником НКВД с 1923 г., покровительствовал белогвардейским офицерам, передерживал их в своей квартире и обо всем этом скрывал от органов Советской власти. Свое сотрудничество с органами НКВД расконсперировал.

Своими действиями, БЕЗПРОЗВАННЫЙ И.А. совершил преступление, предусмотренное ст.ст. 54-1а, 54-12 УК УССР.

Фото 131. Постановва слідчого Водного відділу УНКВС по Миколаївській області з обвинуваченням гр. Безпрозваного І.А. 28.12.1940 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 5774. - Арк. 142)

163

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого ФЕДТОВА Ивана Яковле-
вича,

от 17-го января 1941 года.

Допрос начат в 21 час.

ВОПРОС: Расскажите следствию когда и при каких условиях вас привлекли к шпионской работе в пользу иностранного государства?

ОТВЕТ: Я не помню такого случая, что-бы меня кто либо вербовал для работы в пользу иностранного государства, если и был такой случай, но я не помню. Возможно иностранные разведчики воспользовались моими ошибками, ошибки у всяких бываю, хотя скажу, что следил за своей работой.

ВОПРОС: Следствие предлагает вам рассказать о вашей преступной деятельности.

ОТВЕТ: Шпионажем в пользу иностранных государств я не занимался. После вчерашнего допроса я много думал и решил рассказать следствию об уголовных преступлениях, которые мною были совершены, а именно: в начале 1939 года, когда я работал в Москве представителем от завода К-198,

Фото 132-134. Протокол допиту обвинувачуваного Федотова І.Я. 17.01.1941 р.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5775. – Арк. 163-165)

169

якобы, для завода я получил из базы 2-го Главного управления НКВД 10 штук электро-счетчиков и 100 штук электро-лампочек для карманных фонарей и все это мною было присвоено. Из них 7 штук электросчетчиков я отдал бывшему завед. базой КОНДРАТЬЕВУ. Кроме того, украл в заводе 300 метров электропровода и три рамы для портретов. Разбаваривал также канц. принадлежности, вывозил их из завода или пересылал по почте знакомым: нач. вокзальной милиции в г. Николаеве - КУРАКИНУ давал сотню листов писчей бумаги, конвертов и ленты для пишущих машин, посылал также бумагу знакомому начальнику электросети - КОВАЛЕНКО, зав. базой мелкооптовой - КОРШЕНЬАУМУ, директору Торгмортранса - ГУТКИНУ, и другим не давал.

ВОПРОС: Еще какие уголовные преступления были вами совершены?

ОТВЕТ: Других преступлений уголовного характера я не совершал.

ВОПРОС: Не старайтесь ввести следствие в заблуждение. Предлагается вам рассказать о преступно-шпионской деятельности?

ОТВЕТ: Шпионской деятельностью я не занимался.

ВОПРОС: Имеете ли вы знакомых из иностранных капитанов или возможно кто либо с ними вас знакомил?

165-2.-

ОТВЕТ: Нет, из иностранных капитанов я никого не знаю и с ними меня никогда никто не знакомил и вообще у меня иностранцев знакомых не было и нет.

Записано с моих слов все верно и протокол мне прочитан.

Ф Е Д О Т О В.

Допрос закончен в 3 часа 18.1.41 г.

ДОПРОСИЛ:

НАЧАЛЬНИК 1 ОТД-НИЯ ВОДН ОТД НКВД УССР.
МЛ ЛЕИТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

/СЕМЕРКИН/

Верно: Килинг

Фото 134

НАЧ ВОДНОГО ОТДЕЛА НКВД УССР
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

/ИЩЕНКО/

" 25 " января 1941 года.

П О С Т А Н О В Л Е Н И Е

Гор. Киев, " ____ " января 1941 г. Я, Пом, Сперуполномоченного Водного Отдела НКВД УССР - ПИШКУН, рассмотрев, согласно протокола обыска, изъятые ценности у арестованного ГУТКИНА Наума Борисовича, -

Н А Ш Е Л:

Что 13.XI.40 г. при аресте ГУТКИНА Наума Борисовича, у него были изъяты следующие ценности: деньги сов. знаками в сумме 994 руб. /девятьсот девяносто четыре руб./, из коих 14.XI.40 г. выдано ГУТКИНУ по его расписке 44 руб. /сорок четыре руб./ для проезда из г. Харькова в г. Киев и 30 руб. /тридцать руб./ выданы ему же 24.1.1941 г., согласно прилагаемого постановления; часы металлические ручные фирмы "Абра-Вач" С-о, -

П О С Т А Н О В И Л:

ценности - 920 руб. /девятьсот двадцать руб./ и ручные металлические часы формы "Абра-Вач С-о сдать на хранение в Финотдел НКВД УССР.

ПОМ ОПЕРУПОЛНОМОЧ ВОДНОГО ОТДЕЛА
НКВД УССР

П.И.ШКУН /ПИШКУН/

"СОГЛАСЕН"

НАЧАЛЬНИК 1-го ОТДЕЛЕНИЯ

МЛ ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

М.СЕМЕРКИН/

Фото 135. Постановва про передачу на зберігання до фінансового відділу НКВС УРСР матеріальних цінностей, вилучених під час арешту гр. Гуткіна Н.Б. 25.01.1941 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп.2. – Спр. 5776. – Арк. 85)

370
166

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. ФЕДОТОВА Ивана Яковлевича

от 1 февраля 1941г.

Допрос начал в 11ч.
" окончен в 17ч.05м.

ВОПРОС: ГУТКИНА Наума Борисовича вы знаете ?

ОТВЕТ: ГУТКИНА Наума Борисовича я знаю примерно с 1926г., он работал на заводе Марти переводчиком, при представлении английского регистра КОКС и ВАРРЕ.

Последнее время ГУТКИН работал зам.директора, а затем директором Торгводтранса в г. Николаеве и я у него изредка бывал на работе.

ВОПРОС: В связи с чем вы посещали ГУТКИНА на работе ?

ОТВЕТ: у ГУТКИНА я бывал только в тех случаях, когда мне необходимо было получить некоторые продукты для директорского буфета.

ВОПРОС: Как часто вы бывали у ГУТКИНА ?

ОТВЕТ: у ГУТКИНА на работе в Торгводтрансе, я начал бывать с 1935 года и только в тех случаях, когда надо было у него, чтонибудь получить для директорского буфета или для самого директора. До 1938г. я у ГУТКИНА бывал редко, примерно раз в 2-3 месяца, а с 1938г. стал бывать чаще.

Последний раз я был у ГУТКИНА числа 10 января 1941г. и мне сказали что ГУТКИН уехал в Москву.

ВОПРОС: Бывая у ГУТКИНА, вы заставляли в его кабинете, когонибудь из капитанов иностранных судов ?

ОТВЕТ: Нет, я не помню такого случая, чтобы заставлял у ГУТКИНА капитанов иностранных судов.

ВОПРОС: Где вы еще встречались с ГУТКИНЫМ, кроме как у него на работе ?

ОТВЕТ: Других встреч у меня с ГУТКИНЫМ не было.

ВОПРОС: Из ваших показаний видно, что ваши встречи с ГУТКИНЫМ происходили только по вопросам связанным с получением продуктов. Так-ли это ?

ОТВЕТ: Совершенно верно.

ВОПРОС: Следовательно ваша связь с ГУТКИНЫМ носила чисто служебный характер ?

ОТВЕТ: Да, я был связан с ГУТКИНЫМ только по роду своей работы - секретаря директора завода.
Других отношений между мной и ГУТКИНЫМ не было.

ВОПРОС: Вы заявили следствию, что передавали ГУТКИНУ старые почтовые марки. Из этого следует, что ваша связь с ним носила не только служебный характер.

ОТВЕТ: Я это делал по просьбе ГУТКИНА, однако не считаю, что это может лечь в основу моих дружеских отношений с ГУТКИНЫМ.

ВОПРОС: Для чего вы передавали ГУТКИНУ марки ?

ОТВЕТ: Повторю, что марки я передавал ГУТКИНУ по его просьбе, якобы для его сына, который собирал коллекцию.

ВОПРОС: Почему именно ГУТКИН у вас просил марки ?

ОТВЕТ: Я полагаю, что он у меня попросил марки потому, что на завод прибывает много почты, которая проходит через меня.

ВОПРОС: ГУТКИН работал директором Водторгтрнаса, куда также, как и на завод прибывала почта. Какая-же у него могла быть необходимость просить у вас марки, если он мог их доставать у себя в учреждении ?

ОТВЕТ: Я передавал ГУТКИНУ марки, когда он еще работал в торгсине.

ВОПРОС: Когда, где и какие марки вы передавали ГУТКИНУ ?

ОТВЕТ: Это было примерно в 1935г. Всего я передавал ГУТКИНУ марки два раза. Это были мелкие почтовые марки оторванные мною от конвертов.

В каждом случае их было штук по сто.

ВОПРОС: Вы не ответили на вопрос, где вы передавали ГУТКИНУ марки ?

ОТВЕТ: Марки я передавал ГУТКИНУ в торгсине, будучи у него.

ВОПРОС: Если вы передавали ГУТКИНУ мелкие почтовые марки, почти одинакового достоинства, какую-же они могли представлять ценность для коллекции ?

ОТВЕТ: ГУТКИН мог их менять у других лиц, имеющих коллекции.

ВОПРОС: Следствие известно, что вы передавали ГУТКИНУ марки позже 1935г. Вы это подтверждаете ?

ОТВЕТ: Нет, я этого не подтверждаю, т.к. такого случая не помню.

ВОПРОС: Следствие располагает точными данными о вашей преступной деятельности. Намерены ли вы прекратить заперательство и дать показания о своей шпионской работе ?

ОТВЕТ: Я еще раз заявляю следствию, что шпионской работой я не занимался и поэтому вопросу ничего показать не могу.

Протокол записан с моих слов правильно, мною лично прочитан, в чем и расписываюсь.

ФЕДОТОВ.

ДОПРОСИЛ: СТ. СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ МГБ НКВД УССР
МЛ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

Гуткин
Г У Т К И Н

166
168

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

обв. ГУТКИНА Наума Борисовича от 6 февраля 1941 г.

Допрос начат в 13 ч.
" " окончен в 17-00

ВОПРОС - Когда и где вы познакомились с ФЕДОТОВЫМ Иваном Яковлевичем.

ОТВЕТ - ФЕДОТОВА Ивана Яковлевича я знаю с 1927 г., т.е. с тех пор, как я начал работать на заводе А.Марти.

Когда я начал работать переводчиком при представителях английского "Ллойда" БОКСЕ и БАРРЕ, мне пришлось ближе сталкиваться с ФЕДОТОВЫМ, т.к. через него мы получали всевозможные принадлежности для конторы, корреспонденцию и проч.

ВОПРОС - Чем ФЕДОТОВ в то время работал?

ОТВЕТ - ФЕДОТОВ был начальником экспедиции, он же являлся пом.управделами завода и часто замещал управляющего.

ВОПРОС - Вам известны случаи получения БОКСОМ и БАРРОМ марок, в бытность их на заводе и от кого они их получали.

ОТВЕТ - Я хорошо помню, что было несколько случаев получения БОКСОМ и БАРРОМ марок от ФЕДОТОВА, когда они бывали у него в служебном кабинете на заводе.

Марки передавались в моем присутствии, но в каком это было году, я не помню.
Других адресов я не помню.

ВОПРОС - ФЕДОТОВ бывал в конторе "Ллойда"?

ОТВЕТ - Я лично его в конторе "Ллойда" не видел, но со слов БОКСА, знаю, что

он приезжал один раз в контору по делам завода, при-
мерно в 1928-29 г.г.

Контора помещалась в Б.Московской гостинице

ВОПРОС - Откуда вам известно, что передаваемые ФЕДОТОВЫМ марки являлись условными шифром для передачи шпионских сведений.

ОТВЕТ - Когда уезжал КОКС, примерно в апреле мае 1930 г. он мне поручил, что если ко мне обратится капитан английского парохода и попросит вызвать секретаря для получения информационных марок, то чтобы я сразу же вызвал ФЕДОТОВА. Таким образом мне стало известно, что марки являются информационными.

ВОПРОС - перечислите все известные вам случаи передачи ФЕДОТОВЫМ информационных марок, капитанам английских пароходов.

ОТВЕТ - примерно в 1934 или 1935 г., когда я еще работал в торгсине, ко мне на работу пришел капитан английского парохода, кажется по фамилии ПЕРИ и попросил меня вызвать секретаря, т.е. ФЕДОТОВА и передать ему, чтобы он привез информационные марки.

Я позвонил ФЕДОТОВУ по телефону и сказал, что у меня находится капитан английского парохода, который интересуется информационными марками.

ФЕДОТОВ сказал, что он сейчас придет и действительно через 20-30 минут приехал ко мне.

ФЕДОТОВ привез один большой конверт с марками, который передал мне и старший маленький конверт который передал капитану.

Конверт был открыт и я видел в нем марки достоинством в 1 и 3 руб.

Сколько там было марок, я не знаю, а также не знаю, что еще кроме марок находилось в конверте.

Насколько я помню, при этом присутствовал БЕСПРОЗВАННЫЙ.

Капитан спрятал марки и в виде благодарности подарил ФЕДОТОВУ коробку английских сигарет, коробка была железная.

187/166
3.-

Я, не помню до этого или после, но в том-же 1934-35 г.г. в июле прибыл английский переход под командой капитана ЛЕСТЕРА, которого я по заданию ВОЙСА должен был связывать с ПАНАТЬЕ.

На пароходе я встретился с ЛЕСТЕРОМ, который попросил меня связать его с инженером ПАНАТЬЕ, от которого он должен получить сведения. Я ответил ЛЕСТЕРУ, что ПАНАТЬЕ нет, т.к. он арестован, тогда он начал спрашивать меня какие строятся на заводе суда. Я ответил ЛЕСТЕРУ, что это мне неизвестно, но такие сведения я ему смогу выслать информационными марками. ЛЕСТЕР дал мне адрес на имя мальчика ученика школы.

После этого я позвонил ФЕДОТОВУ по телефону, что капитан парохода интересуется марками и вскоре, не помню через день или два ФЕДОТОВ мне принес информационные марки в торгсин.

Марки были крупного достоинства по 2-3 и 5 руб. примерно штук 10.

Так как пароход ЛЕСТЕРА уже ушел, я отправил эти марки по оставленному им адресу, при чем письмо на имя мальчика написал мой сын Оскар, под мою диктовку.

Вскоре прибыл ответ адресованный также моему сыну от мальчика и в конверте было несколько марок.

Примерно в 1937 г. у меня был английский капитан фамилию его не помню. Должен сказать, что перед этим меня не было и когда я пришел, то капитан уже сидел в шипшандлерской.

Вскоре после моего прихода в шипшандлерскую приехал ФЕДОТОВ и передал капитану конверт с марками. Полагаю, что в данном случае ФЕДОТОВА вызвал БЕСПРОЗВАННЫЙ, который присутствовал при передаче ФЕДОТОВЫМ марок капитану.

Кроме того при этом присутствовал шофер ФЕДОТОВА фамилию его не знаю и кажется комендант завода ЛИХОЙ, т.е. я помню это вместе с ФЕДОТОВЫМ и ЛИХОЙ, мы ходили смотреть пластинки на базе торговотранса.

Протокол записан с моих слов правильно, мною лично прочитан, в чем и расписываюсь. ГУТКИН

ДОПРОСИЛ: СТ. СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ НКРБ УССР
Мл. лейтенант госбезопасности

Гуткин

" У Т В Е Р Ж Д А Ю "

МАЙОР ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ УССР
МАЙОР ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ

6
" марта 1941 года

П О С Т А Н О В Л Е Н И Е

Гор. Киев, марта " 5 " дня 1941г.

Мл. лейтенант Г. Ст. Следователь След. Части УГБ НКВД УССР -
КИЗМАН, рассмотрев след. дело
№-147262 по обвинению ГУТКИНА Наума Борисовича по ст. 54-1
п. "а" УК УССР -

Н А Ш Е Л:

ГУТКИН арестован 13. XII-1940 года 6. Водным
отделом НКВД УССР по обвинению в шпионской деятельности
в пользу Англии.

В процессе следствия обв. ГУТКИН сознался в
том, что являлся агентом английской разведки с 1927 года,
будучи привлечен к шпионской деятельности представителем
английского классификационного общества "Лонд-Регистр" -
инженером КОКСОМ.

ГУТКИН также признал, что был связан по шпи-
онской работе с шпичандлером Торговдтранса в г. Николаеве -
БЕСПРОЗАНЦЕМ и Управделами завода А. Палла - БЕДСТОВЦЕМ,
которые арестованы и привлечены по настоящему делу в каче-
стве обвиняемых.

За истекший период обв. ГУТКИН допрошен 19 раз,
обвинение ему пред"явлено 20. XII-1940г.

В настоящее время обв. ГУТКИН от своих показе-
ний отказался, заявив, что они им вымышлены под влиянием
мер физического воздействия.

Учитывая, что в порядке проверки показаний
обв. ГУТКИНА по делу направлен запрос в гор. Николаев, от-
вет на который еще не получен и что по делу необходимо
допросить ряд свидетелей, могущих подтвердить связи ГУТКИНА

Фото 142-143. Постановва слідчого про подовження терміну ведення слідства та перебування під вартою гр. Гуткіна Н.Б. 05.03.1941 р. (ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 5775. - Арк. 253-254)

259

7.

с капитанами иностранных пароходов, а срок ведения следствия и содержания под стражей обв.ГУТКИНА истекает 13.ИИ-1941 года, руководствуясь ст.113 и 157 УПК УССР -

ПОСТАНОВИЛ:

Возбудить ходатайство перед Военным Прокурором Войск НКВД Киевского округа о продлении срока ведения следствия и содержания под стражей обв.ГУТКИНА Наума Борисовича на один месяц, т.е. до 13 апреля 1941 года.

Ходатайство возбуждается вторично.

Обв.ГУТКИН Ч.Б. содержится под стражей во внутренней тюрьме НКВД УССР.

СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕД ЧАСТИ УГБ НКВД УССР
МЛ.ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ
[Signature]
/ КИВМАН /

ПАСЕН": ЗАМ НАЧ СЛЕД ЧАСТИ УГБ НКВД УССР
ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ
[Signature]
/ НОСКОВ /

Фото 143

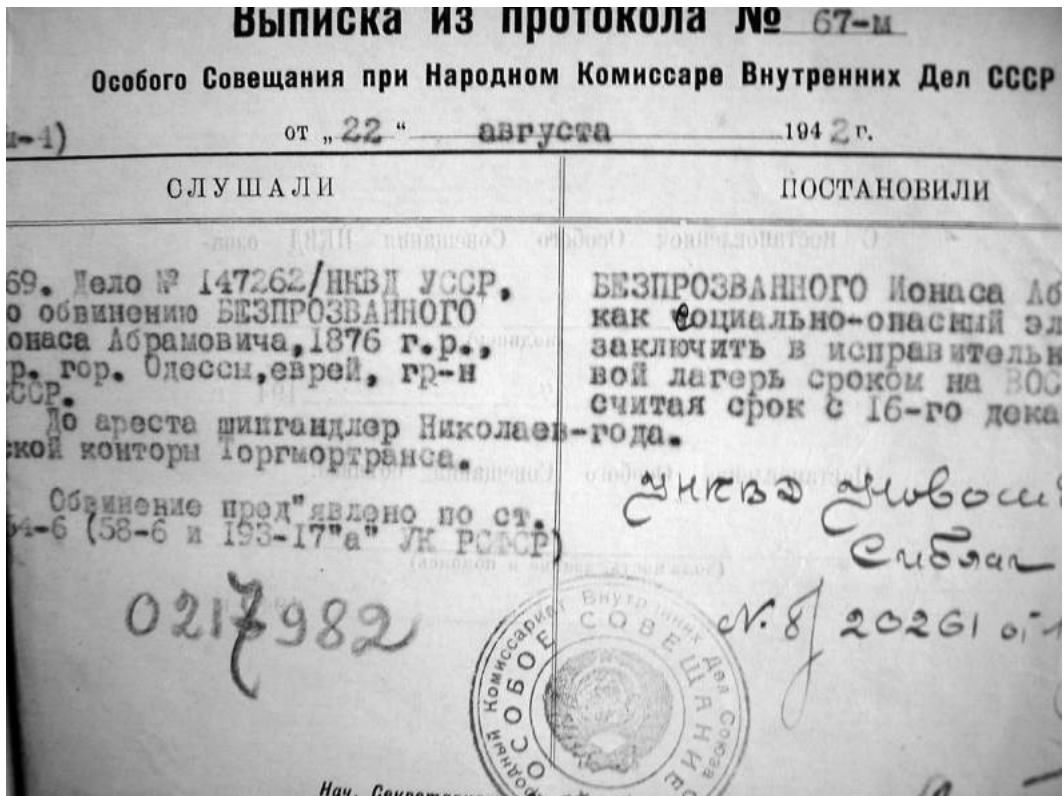
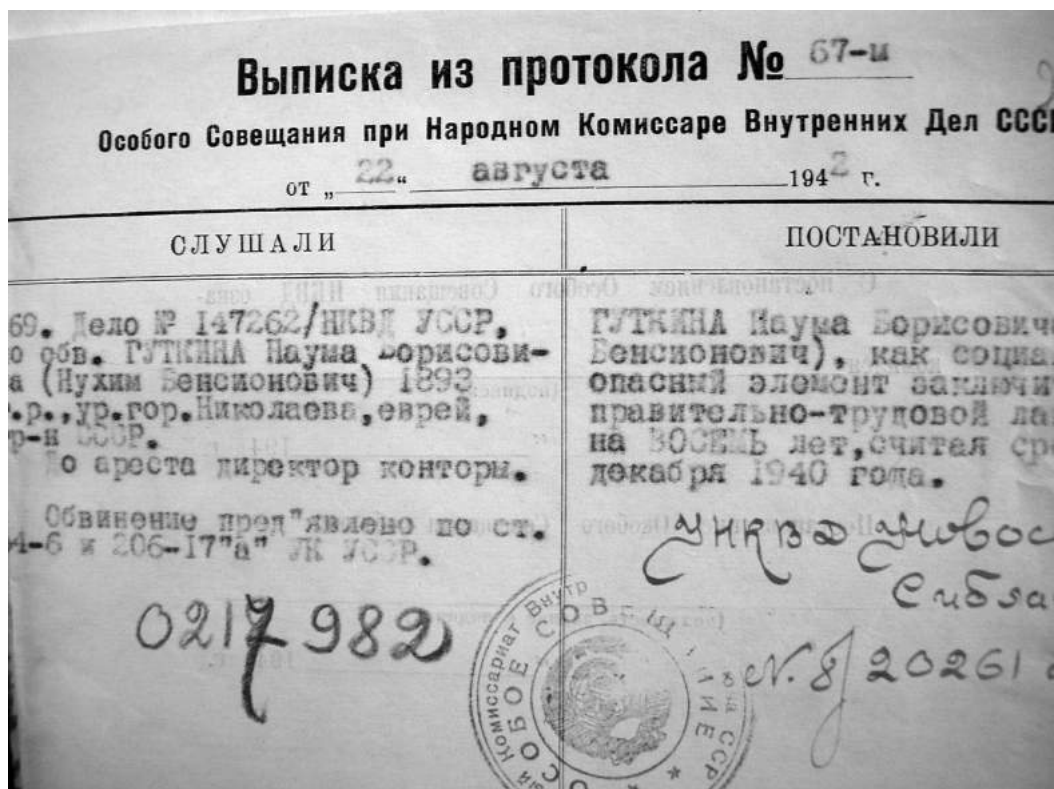

Фото 144. Витяг з постанови Особливої наради при НКВС СРСР від 22.08.1942 р. про засудження гр. Безпрозваного І.А. до 8 років ув'язнення у ВТТ. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5776. – Арк. 256)

Фото 145. Витяг з постанови Особливої наради при НКВС СРСР від 22.08.1942 р. про засудження гр. Гуткіна Н.Б. до 8 років ув'язнення у ВТТ. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5776. – Арк. 255)

"УТВЕРЖАЮ"
НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА КОНТРАРАЗВЕДКИ
"СМЕРШ" 197 АЗСП - КАПИТАН

24

/КОЛПАКОВ/
"13" июня 1944 года.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
/О пред'явлении обвинения/

"13" июня 1944 г.

Действующая армия.

Я, Следователь Отдела Контрразведки "СМЕРШ" 197 АЗСП Капитан БАЛАМУТОВ, рассмотрев следственные материалы по делу № 166 и приняв во внимание, что ПАСТУШЕНКО Иван Иванович достаточно изобличается в том, что проживал на оккупированной немцами Советской территории в селе Елизаветовка, Смигиревского района, Николаевской области, извещении Родине - добровольно поступил на службу в немецкую армию воинской части № 14181, так называемую "Гуи-компани" дислоцировавшейся в городе Николаеве, где служил с декабря 1942 года по июль месяц 1943 года в качестве рядового.

Состоя на службе в немецкой воинской части № 14181 ПАСТУШЕНКО прошел специальную подготовку по ведению борьбы с партизанскими движениями, коммунистами и Советскими активистами на занятых немцами территории и заброски в тыл Красной армии со шпионско-диверсионными целями. Вместе с личным составом части ПАСТУШЕНКО дал письменное обязательство немецкому командованию в деле неразглашения проходивших дисциплин в части и добросовестной службой немецкому правительству.

На основании вышеизложенного и руководствуясь ст.ст. 128 и 129 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь ПАСТУШЕНКО Ивана Ивановича в качестве обвиняемого по ст. 54-1 "б" УК УССР, о чем объявить обвиняемому под расписку в настоящем постановлении.

Копию постановления в порядке ст. 146 УПК РСФСР направить Военному Прокурору 28 армии.

СЛЕДОВАТЕЛЬ ОТДЕЛА КОНТРАРАЗВЕДКИ "СМЕРШ"
197 АЗСП - КАПИТАН -
Баламутов
/БАЛАМУТОВ/

СОГЛАСЕН: СТ. ОПЕРАТИВНОМУЧЕННЫМ ОТДЕЛА КОНТРАРАЗВЕДКИ
"СМЕРШ" 197 АЗСП - ГВАРДИИ КАПИТАН -
Томенко /ТОМЕНКО/
Настоящее постановление мне объявлено "13" июня 1944 года.

Подпись обвиняемого *Пастушенко*

Фото 146. Постанова слідчого відділу «СМЕРШ» про обвинувачення гр. Пастушенка І.І. за ст. 54 - 1 «б» у зв'язку з його службою в німецькій добровільчій частині. 13.06.1944 р. (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 12402-с. – Арк. 24)

УТВЕРЖАЮ:
НАЧАЛЬНИК УНКГБ НИКОЛАЕВ.ОБЛ.
ПОДПОЛКОВНИК ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

И. ПАРТИНОВ
" 20 " декабря 1944г.

АРЕСТ-САНИЦИОНИРУЮ:

ОБЛАСТНОЙ МАЙОР ПО
ИНВЕСТИЦИИ ОБЛАСТИ

" 20 " декабря 1944г.

ПО С Т А Н О В Л Е Н И Е

/на арест/

гор. Николаев, декабря " 20 " дня 1944 года.

Я, начальник 3-го отделения 2-го отдела УНКГБ Николаевской области, майор Г У С Е В, рассмотрев поступившие в УНКГБ материалы о преступной деятельности ИВАНОВА Константина Терентьевича, 1907 года рождения, уроженца и жителя г. Николаева, русского, гр-на СССР, беспартийного, со средним образованием, из служащих, во время оккупации актер гортеатра, в настоящее время директор украинского передвижного театра, проживает в г. Николаеве, Херсонская, 99

Н А Ш Е Л:

ИВАНОВ Константин Терентьевич, оставшись проживать на территории оккупированной противником, добровольно пошел на службу к немцам в качестве актера театра немецкого отдела пропаганды и агитации. Совместно с другими а-с. настроенными актерами: ИВАНОВ-СКИМ, ЮНОВЫМ, АНИСИМОВЫМ и др. принимал активное участие в постановках махрово-контрреволюционных пьес как "Мститель", "Капитан Шубин" и др., которые компрометировали работу советских органов и клеветали на советский строй, руководителей партии и Правительства. ИВАНОВ во всех а-с. пьесах играл роль еврея, стараясь разжечь у зрителя антисемитские настроения и ненависть к советскому строю. Кроме этого ИВАНОВ имел подозрительные связи с офицерами немецкой комендатуры, от которых получил в свое пользование квартиру, - т.е. в преступлениях предусмотренных ст.ст. 54-10 ч.2 и 54-11 Ук УССР.

На основании выше изложенного

П О С Т А Н О В И Л:

ИВАНОВА Константина Терентьевича подвергнуть аресту и обску и на его имущество наложить арест.
Копию постановления направить прокурору.

НАЧ 3 ОТД 2 ОТДЕЛА УНКГБ
НИКОЛАЕВ.ОБЛ. МАЙОР /ГУСЕВ/

СОГЛАСНЫ: НАЧ. 2-ОТДЕЛА УНКГБ НИК.ОБЛ.
ПОДПОЛКОВНИК ГОСБЕЗОПАСНОСТИ- /КОНДРАТЕНКО/

Зач. НАЧ СЛЕДОШТЕЛА УНКГБ НИК ОБЛ
МАЙОР ГОСБЕЗОПАСНОСТИ /ЛОГВИНЕНКО/

М-3д.

Фото 147. Постанова про арешт К.Т. Иванова
у зв'язку з його акторською діяльністю в Миколаївському театрі
під час німецько-румунської окупації. 20.12.1944 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 1085. – Арк. 33)

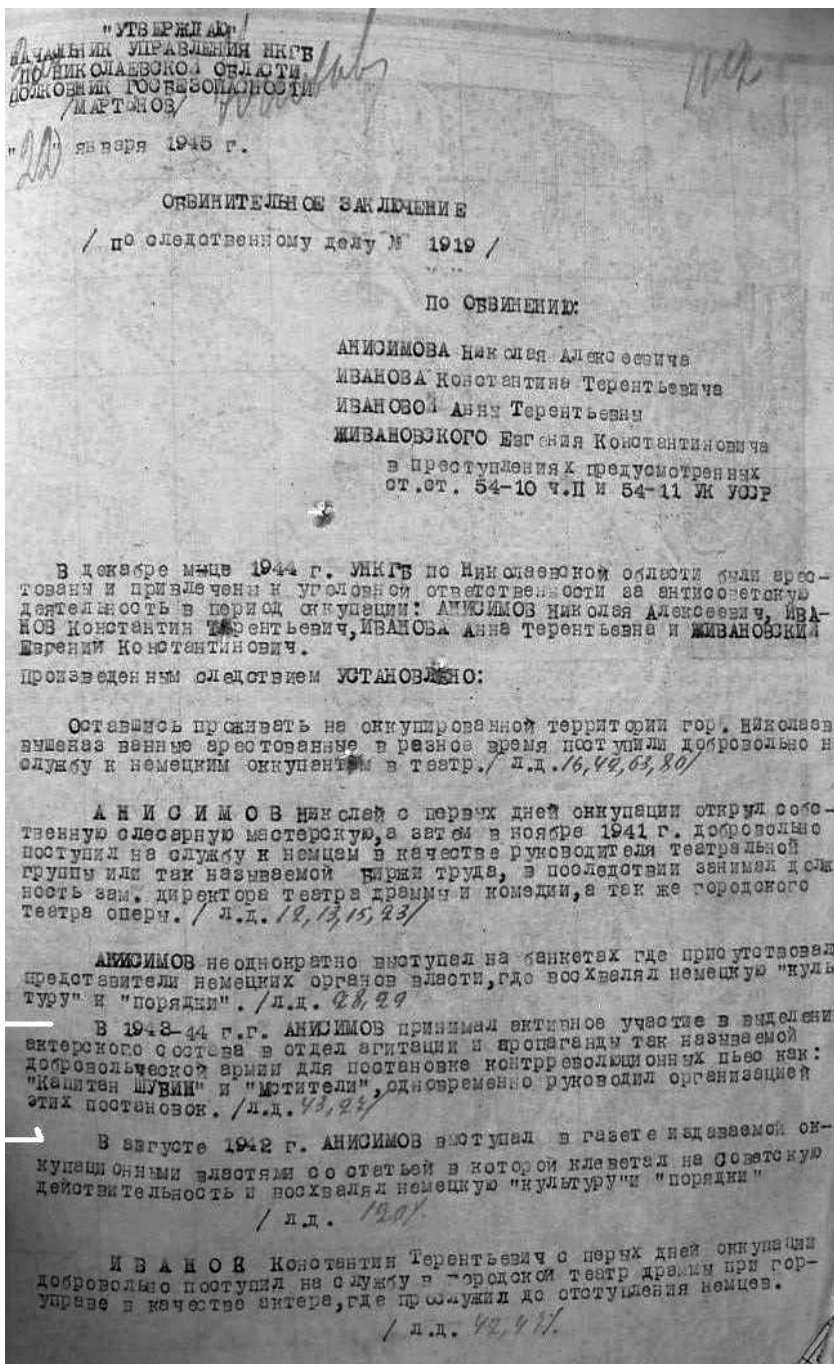

Фото 148–152. Обвинувальный висновок у справі М.О. Анісімова, К.Т. Іванова, А.Т. Іванової, Є.К. Живановського у зв'язку з їх акторською діяльністю в Миколаївському театрі під час німецько-румунської окупації. 20.01.1945 р. (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 1085-с. – Арк. 112–115)

112 - 2 -

Будучи актером театра драмы и комедии исполнял антисоветские роли. / л.д. 48,50

В 1942 г. принял участие в постановке антисоветского скетча на сцене театра "Варьете", "Ночь перед судом" переработанном немцами, а в 1943-44 г.г. в театре выступал в антисоветских пьесах "Капитан ШУВИН" и "МОТИТЕЛИ", которые так же транслировались по радио исполняя роль еврея, работника НКВД.

/ л.д. 48,52,105

В 1944 г. при отступлении немцев из гор. Никшице ИВАНОВ К.Т. совместно с женой на немецких машинах бежал вместе с немцами и в последствии был возвращен частями Красной Армии из Тырасполя. / л.д. 47

На протяжении всего времени оккупации поддерживал тесную связь с немецкими офицерами с Филиппом и Христофором.

ИВАНОВА Анна Терентьевна в 1942 г. добровольно поступила на службу в качестве актрисы к немецким оккупантам в начале в театре "Варьете", а потом в радиоузлы и в последствии в театрализованную бригаду в отдел агитации и пропаганды антисоветской, так называемой добровольческой армии, где прослужила до отступления немцев. / л.д. 63,64

В 1942 г. ИВАНОВА А.Т. работая в театре "Варьете" совместно со своим братом ИВАНОВОМ К.Т. приняла участие в постановке антисоветского "скетча" переработанного немцами "Ночь перед судом"

В 1943 г. участвовала в трансляции по радио антисоветских радиопередач. / л.д. 62,64,105

В 1944 г. ИВАНОВА А.Т. добровольно поступила в театрализованную бригаду, отдел агитации и пропаганды так называемая Добровольческая армия, в качестве актера где выступала в антисоветских пьесах "Капитан ШУВИН" и "Мотители" исполняя антисоветскую роль еврейки. / л.д. 66,69

ИВАНОВА А.Т. на протяжении всего времени оккупации сдавала часть своей квартиры отдельным румынским офицерам и в 1942 г. используя это обстоятельство при содействии Завклуба управления РОМАНОВСКОГО заняла квартиру одной еврейской семьи, часть которой эвакуировалось в глубь СССР, оставшиеся старых расстреляли немцы. / л.д. 88,89

ЖИВАНОВСКИИ Евгений Константинович с первых дней оккупации добровольно поступил на службу к немцам в качестве актера гортеатра драмы, потом театра драмы и комедии, а с 1944 г. актером радиоузла, где прослужил до отступления немцев. / л.д. 80,81

ЖИВАНОВСКИИ Е.К. в 1941 г. при организации гортеатра драмы выступил на собрании с речью призывая актеров как можно быстрее подготавливать пьесы, что бы обслужить немецкую армию "созодательницу". В 1944 г. принимал участие в постановке контрреволюционных пьес "Капитан ШУВИН" и "Мотители" транслирующихся по радио исполняя антисоветскую роль работника НКВД. / л.д. 83,85

Допрошенные в качестве обвиняемых АНИСИМОВ Николай Алексеевич, ИВАНОВ Константин Терентьевич, ИВАНОВА Анна Терентьевна и ЖИВАНОВСКИИ Евгений Константинович виновными себя признали.

111

Обвиняемые дополнительно изобличаются показаниями свидетелей: АНУФРИЕНКО А. П. (л. д. 98, 100, 111), ИВАНЧЕНКО В. В. (л. д. 98, 100), РОМАНЕЦ К. М. (л. д. 98, 100), НАЗАРЕНКО П. А. (л. д. 98), АНУФРИЕНКО А. П. (л. д. 98, 99, 100), ИВАНЧЕНКО В. В. (л. д. 98, 99, 100), РОМАНЕЦ К. М. (л. д. 98, 99, 100).

и проведенными очными ставками со свидетелями:

На основании изложенного **ОБВИНЯЮТСЯ:**

1. **АНИСИМОВ** Николай Алексеевич 1912 г. рождения, уроженец гор. Николаева, украинец, гр-н СССР, б/п, не судим, образование среднее, в/обязанный, женат, до ареста проживал в гор. Николаеве, работал товароведом СМЧ-44.

В том, что: находясь на оккупированной врагом территории добровольно поступил на руководящую театральную работу и немцами оккупантам, активно помогал в восстановлении театрально-зрительных предприятий гор. Николаева, в сохвлял немецкий "порядок" и "культуру" выступал в печати с клеветой на Советскую действительность, принимал активное участие в организации постановке контрреволюционных пьес в театре.

Т.е. в совершении преступления предусмотренного ст. 54-10 ч. II 54-8 и 54-11 УК УССР

2. **ИВАНОВ** Константин Терентьевич 1907 г. рождения, уроженец гор. Николаева, русский, образование среднее, не военнообязанный, женат, б/п, гр-н СССР, не судим, до ареста проживал в гор. Николаеве, работал директором передвижного украинского театра

В том, что: находясь на временно-оккупированной территории в 1941 г. добровольно поступил на службу к немцам в гортеатр где прослужил до отступления немцев, вместе с немцами бежал из Николаева, но частями Красной Армии задержан был в гор. Тирасполе. Работая в драматическом театре выступал в переработанном немцами в антисоветском духе спектакле "Ночь перед судом", принимал участие в работе театрализованной бригады отдела агитации и пропаганды антисоветской добровольческой армии бывшей антисоветские пьесы "Капитан ШУВИЙ" и "Мстители" как на сцене театра так и в радиоплеке выполнял антисоветскую роль еврея сотрудника НКВД.

Поддерживал связь с румынскими офицерами Филиппом и Христором устраивал с ними систематические попойки.

Т.е. в преступлениях предусмотренных ст. 54-10 ч. II и 54-11 УК УССР.

3. **ИВАНОВА** Анна Терентьевна 1905 г. рождения, уроженка гор. Николаева, русская, образование среднее, не в/обязанная, вдова, б/п, не судимая, до ареста проживала в гор. Николаеве, работала администратором обличармонии.

В том, что: находясь на оккупированной врагом территории добровольно поступила на службу в отдел агитации и пропаганды антисоветской добровольческой армии, где принимала участие в постановке антисоветских пьес как: "Капитан ШУВИЙ" "Мстители". Как на сцене театра, так и в радиоплеке исполняла антисоветскую роль еврейки комсомолки. Поддерживала связь с румынскими офицерами представляя в их распоряжение свою квартиру. Пользуясь это обстоятельство в 1942г. заняла квартиру принадлежавшую еврейской семье.

Т.е. в преступлениях предусмотренных ст. ст. 54-10 ч. II и 54-11 УК УССР.

110

показанию свидетелей: АНУФРИЕНКО А.Г. (л.д. 118, 117), ИВАНЧЕНКО В.В. (л.д. 98, 100), РОМАНЕЦ К.М. (л.д. 88), НАЗАРЫНКО П.А. (л.д. 98), ХРОМЫНКО П.Д. (л.д. 99, 100), АНУФРИЕНКО А.К. (л.д. 93, 94).

и проведенными очными ставками со свидетелями:

На основании изложенного **ОБВИНЯЮТСЯ:**

1. **АНИСИМОВ Николай Алексеевич** 1912 г. рождения, уроженец гор. Николаева, украинец, гр-н СССР, б/п, не судим, образование среднее, в/обязанный, женат, до ареста проживал в гор. Николаеве, работал товароведом ОМЧ-44.

В ТОМ, ЧТО: находясь на оккупированной врагом территории добровольно поступил на руководящую театральную работу и немецким оккупантам, активно помогал в восстановлении театрально-зрительных предприятий гор. Николаева, восхвалял немецкий "порядок" и "культуру" выступил в печати с клеветой на Советскую действительность, принимал активное участие в организации постановке контрреволюционных пьес в театре.

Т.е. в совершении преступления предусмотренного ст. 54-10 ч. II 54-3 и 54-11 УК УССР

2. **ИВАНОВ Константин Терентьевич** 1907 г. рождения, уроженец гор. Николаева, русский, образование среднее, не военн-обязанный, женат, б/п, гр-н СССР, не судим, до ареста проживал в гор. Николаеве, работал директором передвижного украинского театра

В ТОМ, ЧТО: находясь на временно-оккупированной территории в 1941 г. добровольно поступил на службу к немцам в гортеатр где прослужил до отступления немцев, вместе с немцами бежал из Николаева, но частями Красной Армии задержан был в гор. Тирасполе. Работая в драматическом театре выступал в переработанном немцами в антисоветском духе спектакле "Ночь перед судом", принимая участие в работе театрализованной бригады отдела агитации и пропаганды антисоветской добровольческой армии сзавишей антисоветские пьесы "Капитан ШУВИИ" и "Мстители" как на сцене театра так и в радиозуле выполнял антисоветскую роль еврея сотрудника НКВД.

Поддерживал связь с румынскими офицерами Филиппом и Христофором устраивал с ними систематические попойки.

Т.е. в преступлениях предусмотренных ст. 54-10 ч. II и 54-11 УК УССР.

3. **ИВАНОВА Анна Терентьевна** 1905 г. рождения, уроженка гор. Николаева, русская, образование среднее, не в/обязанная, вдова, б/п, не судимая, до ареста проживала в гор. Николаеве, работала администратором общединармонии.

В ТОМ, ЧТО: находясь на оккупированной врагом территории добровольно поступила на службу в отдел агитации и пропаганды антисоветской добровольческой армии, где принимала участие в постановке антисоветских пьес как: "Капитан ШУВИИ" "Мстители". Как на сцене театра, так и в радиозуле исполняла антисоветскую роль еврейки комсомолки. Устанавливала связь с румынскими офицерами представляя в их распоряжение свою квартиру. Пользуясь это обстоятельством в 1942г. заняла квартиру принадлежавшую еврейской семье.

Т.е. в преступлениях предусмотренных ст. ст. 54-10 ч. II и 54-11 УК УССР.

4. ЖИВА НОВОСКИЙ Евгений Константинович 1880 г. рождения, уроженец гор. Николаева, украинец, образование ремесленное училище, женат, 6/11 не с жин, до ареста проживал в гор. Николаева, актер Облфилармонии.

В том, что: находясь на оккупированной врагом территории поступил на службу к немцам в качестве актера драмтеатра, где прослужил до января 1944 г. С января 1944 г. в радиосузе, до отступления немцев. В 1941 г. на сокращении актерского состава выступил с антивоенной речью. и призвал как можно быстрее готовить спектакли, для освобождения зрителя и особенно немецкой армии называя немцев "освободителями". В 1944 г. принимал участие в трансляции по радио контрреволюционных пьес "Истители" исполняя роль начальника НКВД. Т.е. в арестованных предусмотренных ст.ст. 54-10 ч.п и 54-11 УК УССР.

Руководствуясь ст. 203 и 204 УК УССР следственное дело № 1919 по обвинению АНИСИМОВА И.А., ИВАНОВА Н.Т., ИВАНОВА А.Т. и ЖИВАНОВСКОГО Е.К. считать законченным и через облпрокурора направить на рассмотрение военного трибунала.

Обвинительное заключение составлено "21" января 1944 г.

СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОСТЕЛА УНКГБ
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ: - *Мушкин* /КУЗЬКО/

МАСЕН: НАЧАЛЬНИК СЛЕДОСТЕЛА УНКГБ
МАЮР ГОСБЕЗОПАСНОСТИ: - *Логвиненко* /ЛОГВИНЕНКО/

С П Р А В К А

ОБВИНЯЕМЫЕ: АНИСИМОВ И.А., ИВАНОВ Н.Т., ИВАНОВА А.Т. и ЖИВАНОВСКИЙ Е.К. арестованы в декабре м-це 1944 г. и содержится под стражей во внут. тюрьме УНКГБ по Николаевской области. Дело начато 26-31 декабря 1944 г. Окончено 21 января 1945 г. По делу имеются вещ. док. в отдельном пакете. Личные документы приобщены в след. деле в отдельном пакете.

СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОСТЕЛА УНКГБ
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ: - *Мушкин* /КУЗЬКО/

С П И С О К

лиц подлежащих вызову в судебное заседание:
ОБВИНЯЕМЫЕ: АНИСИМОВ Николай Алексеевич, ИВАНОВ Константин Терентьевич, ИВАНОВА Анна Терентьевна, ЖИВА НОВОСКИЙ Евгений Константинович. Все содержится во внут. тюрьме УНКГБ гор. Николаева.
СЛЕДОВАТЕЛИ: + АНУФРИЕНКО Анатолий Григорьев г. Николаев 3-Песчаная 12
ИВАШЕНКО Велерия Вендиктов. " " Пролетарск. 13
+ РОМАНЕЦ Ксения Михайловна " " Потемкинск. 9
НАЗАРЕНКО Прокофия Антонович " " Глазинецкая 29
+ АНУФРИЕНКО Александр Константинович " " Комсомольск. 20.
ХРАПЕНКО Григорий Данилович " " Таврическая 65

СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОСТЕЛА УНКГБ
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ: - *Мушкин* /КУЗЬКО/

Фото 152

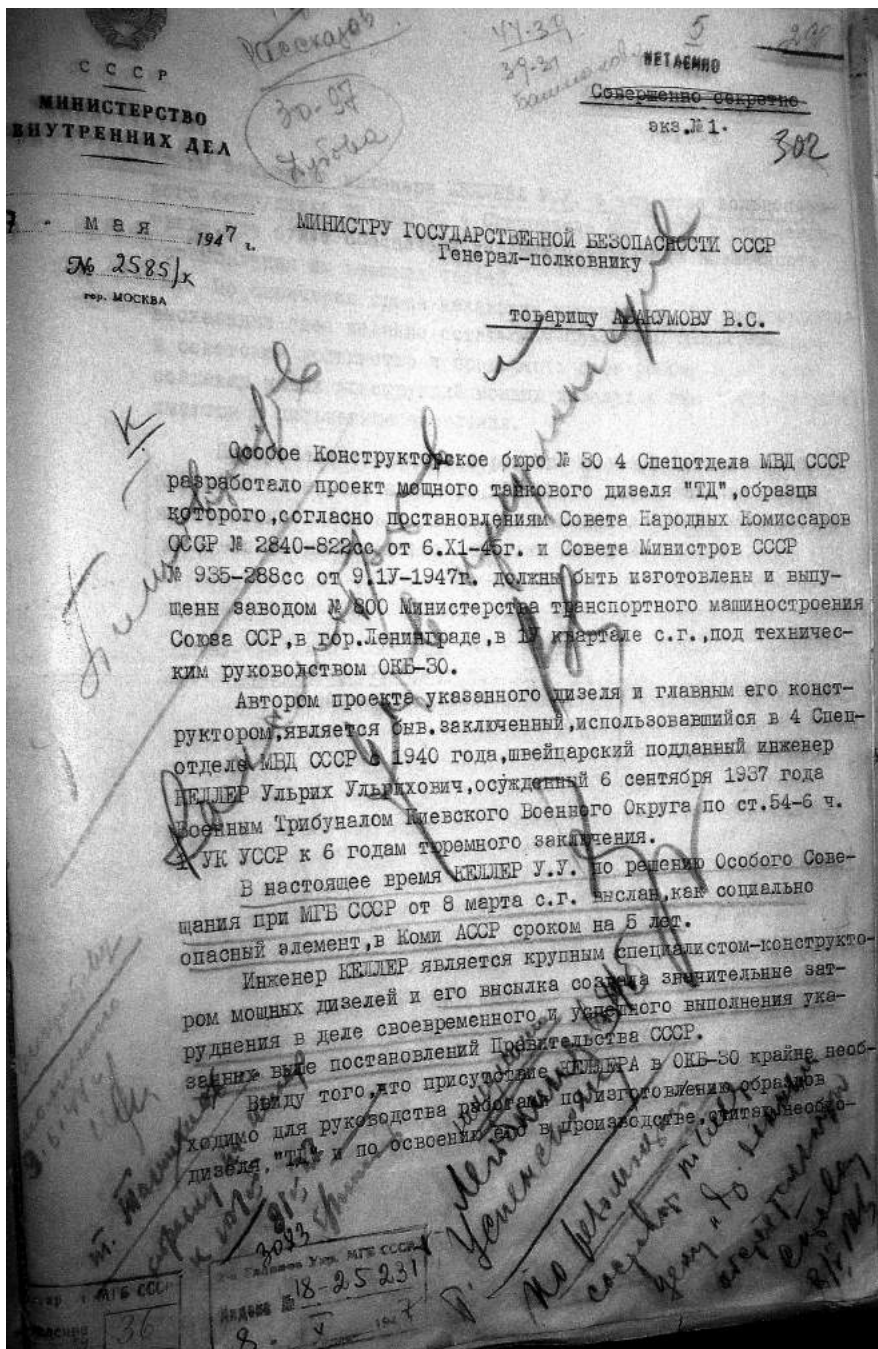

Фото 153–154. Лист міністра внутрішніх справ СРСР С. Круглова до міністра Держбезпеки СРСР В. Меркулова про необхідність перегляду рішення про виселення Келлера У.У. до Комі АРСР. 07.05.1947 р. (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 2330-с. – Арк. 298–299)

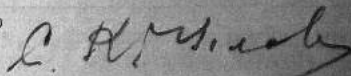
2.

димым закрепить инженера КЕШЛЕРА У.У. в качестве вольнонаемного сотрудника за ОКБ-30 4 Спецотдела МВД СССР в гор. Ленинграде, где будут обеспечены условия, исключающие возможность установления им внешних связей.

По окончании срока наказания инженер КЕШЛЕР неоднократно высказывал свое желание остаться в Советском Союзе, перейти в советское подданство и продолжать свою работу в области создания новых конструкций мощных дизелей, о чем с его стороны имеются и письменные заявления.

Прошу Вас пересмотреть решение Особого Совещания при МГБ СССР о высылке инженера КЕШЛЕРА и дать указание о его возвращении в Ленинград для продолжения в ОКБ-30 начатых им работ по созданию мощных танковых дизелей.

МИНИСТР ВНУТРЕННИХ ДЕЛ СССР
Генерал-полковник

(С. КРУТЛОВ)

Фото 154

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА ДОПРОСА, -

4 июля 1949 года

гор. Ровно.

Начальник следственного подразделения контрразведки МГВ войсковой части 03460 - майор **ПОВИЛОВ** и старший следователь майор **ЧЕРКАШИН** допросили арестованного -

ПОТЯКАЙЛО Михаила Миновича, 1926 года рождения, уроженца с. Павловки, Свалявского р-на, Николаевской области, украинца, беспартийного, с образованием 7 классов, в Советской Армии с мая 1945 года, до ареста обителя войсковой части 17661.

Допрос начал в 10 ч.15 м.

"- окончен в 23 ч.50 м.

Перерыв с 16 ч.20 м. до 19 ч.30 м.

ВОПРОС: Расскажите подробно о немецкой разведывательно-диверсионной школе, в которой вы обучались в 1943 году в г. Херсоне.

ОТВЕТ: В немецкую разведывательно-диверсионную школу действующую под прикрытием т.н. "люфтвабшталейона" я поступил в июле или августе 1943 года, точно не помню, но это было во время уборки хлеба.

Указанная школа дислоцировалась в зданиях психологической школы в с. Чернобеевка близ г. Херсона, куда она прибыла, по словам старослужащих этой школы откуда - то из Северного Кавказа.

Вместе со мной в разведывательно-диверсионной школе одновременно обучалось около 600 человек, которые были разбиты на 3 компании/роты/, каждая численностью около 200 человек. Кроме того, в составе школы имелся охранный взвод, т.н. "вахтлуг", имевший личного состава до 60 человек, которые были вооружены винтовками и осуществляли охрану расположения части.

Командование школы - начальник, командиры компаний, взводов, состояло исключительно из немцев.

Мое поступление в школу, а также и других, обучавшихся вместе со мной, было оформлено следующим образом: каждый в отдельности вызывался в канцелярию школы, где немцы на поступающего записывали подробную анкету и отбирали подписку, которой поступающий обязывался преданно служить немецкому правительству и строго хранить военную тайну.

Личный состав школы был обмундирован в немецкую военную форму, каждый имел одну перу обмундирования для постоянной носки и вторую - выходную.

Фото 155-158. Витяг із протоколу допиту гр. М.М. Потикайла у зв'язку з його службою в німецькому батальйоні аеродромного забезпечення (Люфтвабшталейон). 04.07.1949 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. - Спр. 5029-с. - Акр. 56-59)

= 2 =

В период нахождения в с. Чернобеевка, Херсонского района, я в составе 3-й компании школы с момента поступления до октября 1943 года проходил военную подготовку - изучал материальную часть винтовки, знаки различия чинов немецкой армии, обучали строевой подготовке, а также систематически мы подвергались обработке в духе ненависти к советскому строю, Советской Армии и в преданности Гитлеровскому правительству и германской армии. Во время занятий на темы антисоветского характера немцы ставили перед каждым из нас задачу, чтобы мы, будучи в отпусках и общаясь с населением, не разглашали военной тайны, т.е. не рассказывали о назначении школы и чему нас обучают в ней, а говорили, что якобы служим в немецком батальоне аэродромного обслуживания, и выявляли, одновременно, среди населения советских патриотов, ведущих борьбу против немцев, на которых обязаны доносить командование школы.

Спустя примерно 2 - 3 недели после начала учебы в школе, нас стали обучать диверсионному и радиоделу. Таких занятий было 5 - 6, который проводил оберфельдфебель Коппе, владевший русским языком.

Последний нам об"явил, что мы находимся и обучаемся в разведывательно - диверсионной школе, после окончания которой нас будут забрасывать в тыл советских войск для выполнения заданий немецкого командования по подрывному и разведывательному делу.

На этих занятиях оберфельдфебель Коппе нам, т.е. личному составу 3 компании, рассказывал о том, какие существуют взрывчатые вещества, конкретно он нас познакомил с такими минами, как ими пользоваться при подрыве разных сооружений. В связи с дефицитом времени я сейчас не могу воспроизвести всего, что он рассказывал нам о минах, тем более Коппе нам не показывал и как ими пользоваться практически - не учил.

Тогда же он - Коппе об"яснял нам, показывая наглядно, как пользоваться рацией и говорил при этом, что при заброске нас в тыл советских войск с диверсионно-разведывательными заданиями с помощью таких раций будем поддерживать связь с немцами и передавать им данные о продвинутой подрывной и разведывательной работе в советском тылу.

Несмотря на то, что нам говорили о том, что в тылу советских войск будем проводить не только подрывную работу, но и разведывательную, методам разведки нас почему-то не обучали.

В связи с приближением наступающих советских войск, указанная школа в октябре 1943 года из района гор. Херсона переехала в гор. Николаев и с этого времени обучение в ней, в частности по диверсионному и радиоделу прекратилось, личный состав ее стал использоваться на работах и школа после этого стала именоваться только как "дофтбаубатальон"/аэродромно-строительный батальон/. В гор. Николаеве личный состав "дофтбаубатальона" на протяжении около месяца использовался на расчистке и цементировании полов в цехах заводе им. Марти.

В ноябре 1943 года "дофтбаубатальон", так же под ударами наступающих советских войск, из гор. Николаева бежал в район гор. Чернополья, где мы работали на строительстве немецкого аэродрома.

Тем же я был переведен, не зная по какой причине, во 2-ю компанию этого "батальона", в составе которой находился до разгрома фашистской Германии.

Отступая далее на запад 2-я компания "лётбубатальона" занималась строительством аэродромов в районах гор. Коломый, Перемышля, Замостья/Польша/ и строительством оборонительных сооружений в районе гор. Домбровица/Польша/ и на территории Чехословакии в Судетской области, - для немецкой армии.

В последние дни войны "лётбубатальон" находился в районе гор. Жатец/Чехословакия/, где весь его личный состав работал на аэродроме. 8 - 9 мая 1945 года по приказу командования "лётбубатальон" из района гор. Жатец бежал в направлении американских войск, с целью перехода на их сторону. Однако в пути, я с группой своих сослуживцев возвратился назад в гор. Жатец, занятый советскими войсками, откуда нас направили в гор. Хомутов/Чехословакия/, где я и был призван на службу в Советскую Армию, скрыв при этом свою преступную деятельность.

Вопрос: Расскажите, какой был распорядок дня в разведывательно-диверсионной школе в период ее дислокации в районе гор. Херсона.

Ответ: Насколько я помню, то в разведывательно-диверсионной школе в период ее дислокации в р-не гор. Херсона распорядок дня был следующий: подъем в 6 часов, затем минут 20 физзарядка, а остальное время до 7 часов туалет и завтрак. С 7-ми часов и примерно до 12 часов - занятия, затем 2 часа обеденный перерыв и примерно с 2-х часов дня до 5 часов снова занятия.

Вопрос: Кто руководил занятиями в школе.

Ответ: Всеми занятиями в школе руководили немцы. В частности занятия по военной подготовке проводили командиры отделений и командиры взводов. По диверсионному и радиоделу, а также на темы антисоветского профинистского характера занятия с нами, т.е. с личным составом 3-й компании одновременно, проводил оберфельдфебель Коппе, владевший русским языком, который являлся заместителем командира 3 компании.

Вопрос: Как была организована учеба в других - 1-й и 2-й компаниях школы.

Ответ: На этот вопрос ответить точно не могу. Лично я видел, что личный состав других компаний школы занимался строевой подготовкой, но чему они еще обучались - мне неизвестно.

Вопрос: Выше вы показали, что во время занятий перед каждым обучавшимся ставилась задача выявлять среди населения советских патриотов, ведущих борьбу против немцев, и доносить на них командование школы. Как вы выполняли эти задания.

Ответ: Заданий командования школы по выявлению лиц, ведущих борьбу против немцев, я не выполнял, хотя такие задания при увольнении из расположения школы и давались.

Вопрос: Какое обучение вы проходили после выезда из района гор. Херсона.

Ответ: После выезда из района Херсона обучение с нами иногда проводилось по весенней подготовке и не темы антисоветского характера. Я помню, что в районе гор. Тернополь мы обучали строевой подготовке, в районе Домбровица/Польше/ из винтовки. Не антисоветские темы занятия у нас были в районе Домбровица и в период нахождения в Судетской области, которые проводились представителями "РОА". Последние тогда же призывали нас вступить в "РОА", но насколько я помню никто из нас в "РОА" не пошел.

К этому должен дополнить, что в 1944 году когда мы дислоцировались в р-не Зимостья/Польше/, я в составе 2-й компании принял присягу на верность Гитлеровскому правительству.

Вопрос: Дайте показания по вашей деятельности в качестве немецкого диверсанта - разведчика.

Ответ: Не знаю, почему, с диверсионными или разведывательными заданиями против советских войск немецким командованием я не посылался.

Вопрос: Что Вам известно о разведывательно-диверсионной деятельности других, обучавшихся вместе с вами в этой школе.

Ответ: Использовался ли кто из числа обучавшихся вместе со мной немцами в диверсионно-разведывательных целях против советских войск - мне неизвестно.

Протокол допроса мною прочитан, показания с моих слов записаны правильно / Потыкайло/

ДОПРОСИЛИ: НАЧ. СЛЕД. ОТДЕЛЕНИЯ КОНТРАРАЗВЕДКИ МГБ
в.ч. 03400 - МАЙОР -

/ НОВИКОВ /

СТ. СЛЕДОВАТЕЛЬ КОНТРАРАЗВЕДКИ МГБ
в.ч. 03400 - МАЙОР -

/ ЧЕРКАШИН /

*Справка: Подлинник находится в следделе № 3910 по
делу на имя Уманова П.З. и Пойнарского С.С.*

*Верно: [подпись] начальник контрразведки МГБ
[подпись] 26. капитан В. В. Воробьев
/ Воробьев /*

311
304

ПРОТОКОЛ ОСМОТРА

архивно-оперативного дела № 12667
"Спец"

Город Николаев.

"13" апреля 1956 г.

Старший следователь следотдела УКГБ при СМ УССР по Николаевской области – лейтенант АЛЫШЕВ произвел осмотр архивно-оперативного дела "Спец" (арх.№ 12667) на –

КЕЛЛЕР Ульриха Ульриховича,
1899 года рождения, подданного
Швейцарии.

Осмотром установлено.

Оперативное дело "Спец" заведено 26 марта 1936 года Николаевским Горотделом НКВД на ряд лиц, подозревавшихся в проведении шпионажа в пользу фашистской Германии. Материалы на КЕЛЛЕРА стали поступать с 25 августа 1936 года.

Из материалов дела видно, что КЕЛЛЕР в гор. Николаев прибыл в августе 1936 года на судостроительный завод в качестве технического представителя швейцарско-германской фирмы "Зульцер", для регулирования и сдачи дизелей, проданных этой фирмой Советскому Союзу, вместо уехавшего в Швейцарию БРЮНГЕРА, представителя той же фирмы.

Прибыв в гор. Николаев, КЕЛЛЕР через швейцара столовой ОРС"а судостроительного завода МЕЕРОВИЧА Вульфа Мозесевича, владеющего немецким языком, познакомился с секретным сотрудником Николаевского Горотдела НКВД "ВОЛЫНСКИМ" – инженером судостроительного завода, владеющим иностранными языками.

О "ВОЛЫНСКОМ" КЕЛЛЕРУ стали известно от БРЮНГЕРА, который, возвратясь в Швейцарию, рекомендовал КЕЛЛЕРУ познакомиться с "ВОЛЫНСКИМ" как лицом, владеющим иностранными языками, и приятным собеседником.

Вместе с "ВОЛЫНСКИМ" КЕЛЛЕР посещал рестораны и проводил все свое свободное от работы время. В беседах с "ВОЛЫНСКИМ" КЕЛЛЕР интересовался средними заработками рабочих и служащих судостроительного завода, ценами на продукты питания в мага-

Фото 159–162. Протокол огляду слідчим УКДБ при РМ УРСР по Миколаївській області справи У. Келлера. 13.04.1956 р. (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 2330-с. – Арк. 307–310)

342
308

знах; высказывал удивление тем, что на судостроительном заводе работает много женщин. КЕЛЛЕР также высказывал удивление тем, что в дизельном цехе судостроительного завода большинство рабочих имеет низкую квалификацию. КЕЛЛЕР также заявил, что в Швейцарии безработные, получающие пособие от правительства, живут лучше большинства рабочих Советского Союза.

Одновременно КЕЛЛЕР интересовался такими вопросами: производят ли на судостроительном заводе гранаты и пушки; делаясь впечатлением о виденных им воинских частях, интересовался численным составом и технической оснащённостью дивизии в Красной Армии.

По заданию горотдела НКВД "ВОЛЫНСКИЙ" во время встреч с КЕЛЛЕРОМ постоянно намекал ему, что он-"ВОЛЫНСКИЙ" может доставить КЕЛЛЕРУ сведения по состоянию на судостроительном заводе рабочей силы и её квалификации, поскольку этими сведениями КЕЛЛЕР особенно интересовался во время бесед с "ВОЛЫНСКИМ". Однако, на эти намеки КЕЛЛЕР не реагировал, заявляя, что эти сведения его интересовали не специально для какой-то цели, а просто так и поэтому они ему не нужны.

19 октября 1936 года "ВОЛЫНСКОМУ" начальником Николаевского Горотдела НКВД - капитаном госбезопасности УРАЛЬЦЕМ было дано задание приготовить у себя на квартире и разложить в небрежном виде на столе вместе с рядом папок листы бумаги с цифровыми данными, характеризующими состояние на судостроительном заводе рабочей силы по квалификациям и т.п. Эти сведения должны были быть разложены на столе так, чтобы КЕЛЛЕР, придя к нему, обратил на них внимание и если он ими заинтересуется, то "ВОЛЫНСКИЙ" должен заявить, что один экземпляр этих сведений он может приготовить для него, а затем вручить их КЕЛЛЕРУ. Эти сведения не должны соответствовать действительности и предварительно "ВОЛЫНСКИЙ" должен принести их на квартиру начальника Горотдела НКВД для окончательной санкции.

28 октября 1936 года "ВОЛЫНСКИЙ" явился на квартиру начальника Николаевского Горотдела НКВД - УРАЛЬЦА, где ему было дано окончательно отработанное задание от 19 октября 1936 года.

Согласно этому заданию "ВОЛЫНСКИЙ" должен был 30 октября или 1 ноября 1936 года, пользуясь выходным днем, пригласить к себе на квартиру примерно в 12-1 час дня КЕЛЛЕРА. К этому времени у "ВОЛЫНСКОГО" на столе должен быть в готовом виде разработанный документ, представляющий собой анализ работы завода "Марти" за 1936 год и перспективы завода на 1937 год. При этом материалы должны быть близки к действительности, чтобы они носили явный характер шпионских материалов."

Фото 160

ли: В основу этого документа должны быть взяты такие показате-

- а) состояние рабочей силы с наименованием цехов;
- б) валовая продукция в суммарном выражении по цехам;
- в) отдельные показатели по спеццеху, по судостроению;
- г) данные о количестве рабочей силы - женщин по цехам;
- д) производственная программа в рублях по спецсудостроению и артиллерии на 1936 и 1937 годы;
- е) квалификация рабочих по цехам, разрядность и т.д.

"ВОЛЫНСКИЙ" должен был создать такую обстановку, чтобы материалы КЕЛЛЕРУ были во что бы то ни стало вручены и притом без-
малейшего подозрения с его стороны. Одновременно с этими материа-
лами "ВОЛЫНСКИЙ" должен был вручить КЕЛЛЕРУ план завода, ПВО
и некоторые чертежи, которые "ВОЛЫНСКОМУ" предварительно да-
дут на квартире сотрудника Николаевского Горотдела НКВД - БЫКОВА

После вручения КЕЛЛЕРУ всех этих материалов "ВОЛЫНСКИЙ"
должен проводить его на улицу и подать оперативному работнику
Горотдела НКВД, следившему за квартирой "ВОЛЫНСКОГО" условный
сигнал, означавший, что "материалы" КЕЛЛЕРУ вручены, а самому
под благовидным предлогом отказаться от дальнейших проводов
КЕЛЛЕРА и оставить его одного.

31 октября 1936 года "ВОЛЫНСКИЙ" сообщил, что выполняя
задание начальника горотдела НКВД, он 30 октября создал соот-
ветствующую обстановку в своей квартире. В тот же день, в 6
часов вечера к нему на квартиру пришел КЕЛЛЕР и застал "ВОЛЫН-
СКОГО" за "работой". Сев за стол и увидев на столе документ
с данными о рабочей силе по заводу, КЕЛЛЕР заинтересовался ими
и попросил разрешение записать их. В ответ на это "ВОЛЫНСКИЙ"
сказал ему, что переписывать ему не зачем, так как он даст
ему всю тетрадь со всеми сведениями по заводу и он переписет
их у себя в номере. Однако, КЕЛЛЕР стал возражать, заявляя,
что вся тетрадь ему не нужна, т.к. его интересуют только све-
дения о рабочей силе и стал переписывать их на лист бумаги.
Но так как согласно заданию Горотдела НКВД это не устраивало
оперработников, "ВОЛЫНСКИЙ" вырвал у него лист бумаги, заявив,
"бросьте вы себя затруднять всякой ерундой вроде этой, если
эта чепуха вас интересует, пожалуйста возьмите это к себе и
перепешите, а потом я найду к вам в номер и по словарю переведу
непонятные технические термины."

Сказав это, "ВОЛЫНСКИЙ" взял всю тетрадь со сведениями о судостроительном заводе и сам положил её в боковой карман пиджака КЕЛЛЕРА. КЕЛЛЕР не стал возражать, и они стали пить пиво.

Во время выпивки они вели беседу, во время которой КЕЛЛЕР интересовался только вопросами рабочей силы на заводе и её квалификации. Вынув из кармана тетрадь и посмотрев в неё, КЕЛЛЕР сказал "ВОЛЫНСКОМУ", что он не хочет злоупотреблять его доверием, так как "ВОЛЫНСКОГО" могут наказать за это, и возвратил тетрадь "ВОЛЫНСКОМУ". Несмотря на настойчивые уговоры со стороны "ВОЛЫНСКОГО", КЕЛЛЕР тетрадь обратно не взял. Тогда "ВОЛЫНСКИЙ" вырвал из тетради листок со сведениями о рабочей силе и только его смог вручить КЕЛЛЕРУ в результате настойчивой просьбы.

После этого "ВОЛЫНСКИЙ" стал показывать КЕЛЛЕРУ заводские чертежи с образцами боевых кораблей советского Военно-Морского флота - линкора, крейсера и подводные лодки, а также план судостроительного завода (все это "ВОЛЫНСКОМУ" было вручено сотрудником Николаевского горотдела НКВД - БЫКОВЫМ). Одновременно "ВОЛЫНСКИЙ" предлагал КЕЛЛЕРУ взять с собой в номер для детального ознакомления. Однако, КЕЛЛЕР отказался взять эти чертежи, заявив, что они его не интересуют. Причем КЕЛЛЕР заметил "ВОЛЫНСКОМУ", что показанные ему образцы боевых кораблей никуда не годятся. На этом из разговор был окончен и КЕЛЛЕР стал собираться уходить.

Выйдя с КЕЛЛЕРОМ на улицу, "ВОЛЫНСКИЙ" подал оперативному работнику горотдела НКВД заранее обусловленный сигнал, после чего они разошлись.

В тот же вечер КЕЛЛЕР был задержан на улице оперработниками горотдела НКВД под предлогом выяснения обстоятельств его скандала с проходящим по улице пьяным гражданином и доставлен в отделение милиции, где был подвергнут обыску. Во время обыска у него были обнаружены сведения, врученные ему "ВОЛЫНСКИМ" и признанными секретными. На основании этого его обвинили в шпионаже и он был арестован Николаевским горотделом НКВД.

31 октября 1936 года была получена санкция прокурора и на арест швейцара ресторана МЕЙЕРОВИЧА В.М., но в связи с его смертью он арестован не был.

Других каких-либо материалов на КЕЛЛЕРА в деле не имеется. Оперативное дело "Спец" хранится в УАО УКГБ при СМ УССР по Николаевской области под арх. № 12667.

СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛА УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
лейтенант

Альшеев
(АЛЫШЕВ)

№ 9.

135

"УТВЕРЖДАЮ"

И.о. НАЧАЛЬНИКА УПРАВЛЕНИЯ КГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
ПОДПОЛКОВНИК

(СЕМЕНОВ)

"13" июля 1956 года.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по архивно-следственному делу № 5101

"12" июля 1956 года,

город Николаев.

Ст.следователь следственного отдела Управления КГБ при СМ УССР по Николаевской области капитан ГАЛКИН, рассмотрев архивно-следственное дело № 5101 по обвинению -

С М И Р Н О В А Александра Яковлевича, 1938 года рождения, уроженца гор. Дрездена (Германия), русского, гр-на СССР, из дворян, беспартийный, с высшим техническим образованием, до ареста работавшего нач. конструкторского отдела Николаевского судостроительного завода № 198 и доцентом Кораблестроительного института в гор. Николаеве,

в пр. пр. ст. ст. 54-6 ч. I, 54-9 и 54-II УК УССР

Н А Ш Ё Л:

СМИРНОВ арестован 16 мая 1938 года УГБ УНКВД по Николаевской области. 10 мая 1939 года 434 военным трибуналом Киевского Особого военного округа он на основании ст. ст. 54-6 ч. I, 54-9 и 54-II УК УССР был приговорен к ВМН - расстрелу с конфискацией имущества. Военная Коллегия Верховного Суда Союза ССР Определением от 11.УП.1939 года приговор оставила в силе. 29.УП.1939 года решения по делу утверждены Президиумом Верховного Совета СССР.

Приговор исполнен 2.УП.1939 года.

Военным Трибуналом подсудимый СМ И Р Н О В признан виновным в том, что работая на Николаевском судостроительном заводе № 198 (б.з-д "А.Марти") в должностях начальника технического отдела и начальника конструкторского отдела, с 1925 года являлся активным

Фото 163-166. Висновок слідчого УКДБ при РМ УРСР по Миколаївській області у архівно-кримінальній справі № 5101 про обвинувачення Смирнова О.Я. 12.06.1956 р. (ГДА СБ України, м. Миколаїв. - Спр. 3314-с. - Т. 2. - Арк. 135-138)

2.-

участником военно-офицерской диверсионно-вредительской шпионской организации.

В 1925 году СМІРНОВ установил связь с агентом германской разведки, в 1926 году - с агентом английской разведки, а в 1927 году с агентом французской разведки. Этим агентам СМІРНОВ передавал сведения шпионского характера о военном судостроении. Аналогичные сведения СМІРНОВ передавал для иноразведок через своих родственников МАКЕДОНСКОГО в 1933 году и НЕЧАЕВА в 1934 году.

СМІРНОВ преднамеренно задерживал чертежи и тормозил строительство и модернизацию военных судов-эсминцев "Фрунзе", крейсеров "Червона Украина" и "Красный Кавказ".

В 1934 году при участии СМІРНОВА и главного инженера ШИШАКОВОГО был произведен поджог эллинга завода № 198.

СМІРНОВ завербовал в контрреволюционную организацию пять человек. (том I, л.д. 306-307)

Как в ходе предварительного следствия, так и в судебном заседании СМІРНОВ виновным себя в предъявленном обвинении признал (том I, л.д. 83-159, 163-167, 205-234, 297-305)

В связи с жалобой жены осужденного - СМІРНОВОЙ М.И., которая утверждает, что её муж осужден необоснованно, проведена дополнительная проверка архивно-следственного дела. Дополнительной проверкой установлено, что в действиях осужденного СМІРНОВА отсутствует состав преступления и дело подлежит прекращению.

Обвинение СМІРНОВА в том, что он с 1925 года являлся участником контрреволюционной организации и выполнял задания агентов германской, английской и французской разведок по сбору и передаче им шпионских сведений об отечественном военном судостроении, а также в том, что он тормозил модернизацию и строительство военных судов (эсминец "Фрунзе", крейсеров "Червона Украина" и "Красный Кавказ") основано лишь на личных объяснениях обвиняемого, не подтвержденных другими материалами дела. Кроме того, как установлено проверкой, СМІРНОВ в 1930 году был арестован, а 8.VI.1931 года тройкой Коллегии ГПУ СССР был осужден к расстрелу с заменой 10 годами ИТЛ. Из обвинительного заключения по делу видно, что СМІРНОВУ перечисленные выше пункты были именованы в вину. Осужденный до 7.IX.32 г. за данный состав преступления отбывал наказание, а затем по решению Коллегии ОГПУ от дальнейшего отбывания наказания условно досрочно освобожден. Согласно постановлению Коллегии ОГПУ от 10.IV.1933 года СМІРНОВУ разрешено свободное проживание в любой местности страны.

(том I, л.д. 123,
том II, л.д. 51-55, 127)

Не нашли своего подтверждения и факты обвинения, совершенно которых отнесено к периоду после условного досрочного освобождения СМІРНОВА.

Ознакомление с архивно-следственными делами по обвинению МАКЕДОНСКОГО В.С. и НЕЧАЕВА А.С. установлено, что их причастность к агентуре иностранных разведорганов в достаточной степени не доказана, по делу СМИРНОВА они не допрошены, но их показания СМЕРНОВ как завербованный ими агент иностранных разведок не проходит. Показания обвиняемого в его деятельности в пользу английской разведки неконкретны, объективного подтверждения не имеют.

(том I, л.д.151-156,
том II, л.д.56-57, 69-79)

Объяснения СМЕРНОВА по вопросу об участии в военно-офицерской организации, руководимой главным инженером завода № 198 ШИШАЦКИМ К.А., вместе с которым он якобы причастен к совершению в 1934 году поджога эллинга на заводе, не внушают никакого доверия, они также ничем не подтверждены, ШИШАЦКОМУ данные эллингом обвинения в вину не изменялись, дело по обвинению ШИШАЦКОГО направлено в судебные инстанции на прекращение за отсутствием в его действительном составе преступления.

(том I, л.д.281,
том II, л.д.80-82)

На предварительном следствии и в суде СМЕРНОВ также показал, что он лично завербовал в контрреволюционную организацию инженеров завода № 198 ЕВДОКИМОВА П.К., ГРУДСКОГО Г.Б., ГРИГОРЬЕВА А.Р., МАНИШЕРА Г.С., ГАВРИЛЕНКО В.Г., ЕГОРОВА Е.П., а также работника завода ДЕГТЯРЕВА В.А. Однако несерьезность этих показаний видна из того, что дела на перечисленных лиц - ЕВДОКИМОВА, МАНИШЕРА и ГАВРИЛЕНКО в последнее время прекращены за несобоснованностью предъявленного им обвинения, дела по обвинению ГРИГОРЬЕВА, ГРУДСКОГО и ДЕГТЯРЕВА направлены в соответствующие судебные инстанции на прекращение, а ЕГОРОВ Е.П. к уголовной ответственности вовсе не привлекался.

(том I, л.д.140-150, 163-167,
том II, л.д.88-97, 103-109, 117-120, 129-130)

В ходе проверки материалов дела допрошен проводивший следствие по делу СМЕРНОВА бывший сотрудник УНКВД по Николаевской области ФЕДОРОВСКИЙ А.М., который показал, что к СМЕРНОВУ на следствии применялись физические меры воздействия.

(том II, л.д.12-14)

Допрошенные по делу в качестве свидетелей, знавшие СМЕРНОВА по совместной работе ГАВРИЛЕНКО В.Г., ГИК Б.М., КУЗЬМЕНКО Я.И., ЗОЛУТУХИН А.Р., ИВАНИКОВ К.Ф., ПЕНЬКОВ С.И., ЕГОРОВ Е.П., АКИНЬШИН Б.И., МАНИШЕР Г.С. и ДОНЧИКОВ А.И. охарактеризовали СМЕРНОВА положительно.

(том II, л.д.6-50)

На основании изложенного,
ПО Л А Г А Л Б И:

Возбудить ходатайство об отмене приговора 434 военного трибунала Киевского Особого военного округа от 10 мая 1939 года и определения Военной Коллегии Верховного Суда СССР от 11.УП.1939 года по делу СМИРНОВА Александра Яковлевича, осужденного к ВИН-расстрелу и прекращении его дела за отсутствием состава преступления в его действиях.

СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛА УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
капитан
Галкин
(ГАЛКИН)

"Согласен": НАЧАЛЬНИК СЛЕДОТДЕЛА УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
подполковник *Шаповалов*
(ШАПОВАЛОВ)

Справка: СМИРНОВА М.Н., подавшая жалобу по делу, проживает в гор. Николаеве, ул.7-я Слободская, дом № 2.

СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛА УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
капитан
Галкин
(ГАЛКИН)

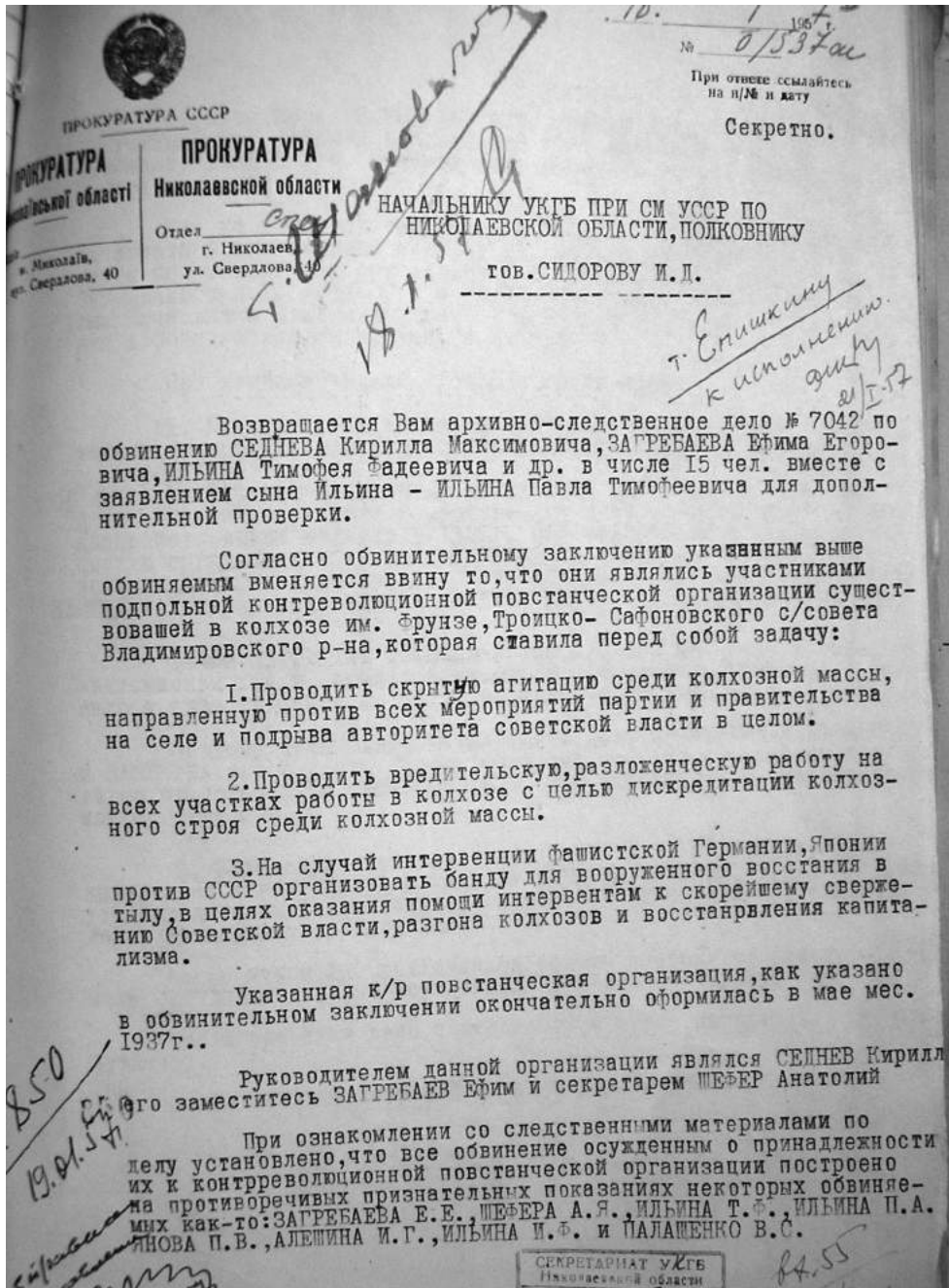

Фото 167–168. Лист заступника прокурора Николаївської області до УКДБ при РМ УРСР по Николаївській області про проведення додаткової перевірки архівно-слідчої справи репресованих у справі контрреволюційної повстанської організації в селі Трійсько-Сафонове. 21.01.1957 р.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 106–107)

2.

Осужденные же ЗАГРЕБАЕВ Ф.Б., ИЛЬИН А.Ф., ГРИГОРЕНКО В.И., ГРИГОРЕНКО С.И., АЛЕШИН Д.П., АЛЕШИН И.Г. виновными себя не признали. АЛЕШИН И.Г. признал себя виновным только в последующих допросах.

Что же касается обвиняемого СЕДНЕВА К.И., который работал до ареста Председателем колхоза им. Фрунзе то он признал, что он якобы был завербован бригадиром I-й бригады этого же колхоза ЗАГРЕБАЕВМ Е.Е. 4/IX-37г., а 28/УП-38г. написал заявление на имя Начальника Владимировского РО НКВД о том, что он напрасно сидит с об"явлением голодовки./л.д.139/

При дополнительной проверке необходимо:

1. Проверить по архивным оперативным материалам действительно ли при колхозе существовала упомянутая выше организация

2. В своих показаниях осужденный ЗАГРЕБАЕВ Е.Е. показал о том, что он на руднике расположенном в Широковском районе ныне Днепропетровской области в 1936г. был завербован в к.р. повстанческую организацию Зав. шахтой МИЛЬКИНЫМ Иваном Федосеевичем и по заданию последнего в свою очередь завербовал десятников шахты НАШЕКИНА Дмитрия Петровича и ФИРТИЧА Константина /оба умерли/

Далее ЗАГРЕБАЕВ показал о том, что ему известно о принадлежности к к.р. правотроцкистской организации БУФАНОВА Андрея Филипповича и НАШЕКИНА Пантелея Ивановича /л.д.154-155/

Поэтому необходимо истребовать дела на МИЛЬКИНА, БУФАНОВА и НАШЕКИНА и составить по ним обзорные справки по вопросу проходили ли по их показаниям ЗАГРЕБАЕВ Е.Е. как участник к.р. повстанческой организации.

3. Передпросить свидетелей ЯНОВА П.Н. по вопросу вредительской деятельности в колхозе СЕДНЕВА - ГУЛЬКО И.Е., который утверждал об антисоветских высказываниях СЕДНЕВА и др. свидетелей - проходящих по делу /л.д.44-332/

Допросить и др. колхозников хорошо знающих по работе в колхозе СЕДНЕВА и др. лиц осужденных по настоящему делу.

После проверки дело с заключением прошу направить в Облпрокуратуру.

ПРИЛОЖЕНИЕ: дело в II томах и заявление на I листе

ЗАМ ОБЛПРОКУРОРА
СОВЕТНИК ЮСТИЦИИ

Великий
/КЛИМЕНКО/

из.2.

78
53
ВЫПИСКА ИЗ ЗАЯВЛЕНИЯ АДРЕСОВАННОГО ОСОБОУПОВНО-
МОЧЕННОГО НКВД УССР лейтенанту госбезопасности тов.
ТВЕРДОХЛИБЕНКО.

... Были извращения и на периферии - это Владимирский район, где был начальником ЛИВШИЦ, который подтасовывал материал, обрабатывал арестованных так, что они свои показания подтверждали с прокурором, - когда я еще до решения ЦК партии поднял и вскрыл эти подлоги, ЛИВШИЦ стал обрабатывать сотрудников, что я освобождаю врагов и не даю с ними бороться. Я настаивал отдать его под суд и поставить о нем вопрос на Обкоме, но почему то это дело не двигалось, а ограничились дать ему 20 суток ареста....

ПОДПИСЬ

16.У.1939г.

Поясов

Верно: Следователь - подпись.

Печать следственной части УГБ ВД УССР

Справка: копия настоящего документа находится в архивно-следственном деле № 268960 (том 8) по обв. КАРАМЫШЕВА, ТРУШКИНА и других, хранящемся в УАО КГБ ПРИ СМ УССР.

Верно: СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛА УГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
лейтенант

М. М. М. М.
(ЕПИШКИН)

" 11 " апреля 1957 г.

Фото 169. Витяг із заяви заступника начальника УНКВС по Миколаївській області Поясова від 16 травня 1939 р. особоуповноваженому НКВС УРСР лейтенанту державної безпеки Твердохлібенку щодо порушень чинного законодавства начальником Володимирівського РВ НКВС Лівшицем.

11.04.1957 р.

(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 5769. - Арк. 78)

В ПРЕЗИДИУМ НИКОЛАЕВСКОГО
ОБЛАСТНОГО СУДА

По делу СЕДНЕВА Кирилла Максимо-
вича и др.

П Р О Т Е С Т

/ в порядке надзора/.

По постановлению бывшей тройки УНКВД Николаевской
области от 22 апреля 1938 г. осуждены:

1. СЕДНЕВ Кирилл Максимович, 1896 г. рожде-
ния, уроженец села Троицко-Сафоново, Вла-
димировского р-на, Николаевской области,
русский, беспартийный, с низшим образо-
ванием, до ареста работавший председа-
телем колхоза им. Фрунзе в селе Троицко-
Сафонове, арестованный 28 февраля 1938 г.
2. ЗАГРЕБАКВ Ефим Егорович, 1903 г. рожде-
ния, уроженец села Троицко-Сафонове,
русский, б.п., с низшим образованием, до
ареста работавший бригадиром колхоза им.
Фрунзе в селе Троицко-Сафонове, арестован-
ный 8 апреля 1938 года.
3. ШЕФЕР Анатолий Яковлевич, 1903 г. рожде-
ния, уроженец Румынии, русский, б.п.,
окончивший 3-х классное реальное учи-
лище, до ареста работавший бригадиром
тракторной бригады Троицко-Сафоновской
МТС, прож. в селе Троицко-Сафонове, арес-
тованный 1 апреля 1938 г.
4. ИЛЬИН Андрей Фаддеевич, 1891 г. рожде-
ния, уроженец села Троицко-Сафонове, украинец,
беспартийный, со средним образованием, до
ареста - колхозник колхоза им. Фрунзе,
арестованный 1 апреля 1938 года.
5. ГРИГОРЕНКО Василий Иванович, 1902 г.
рождения, уроженец села Троицко-Сафонове,
русский, б.п., малограмотный, до ареста -
колхозник колхоза им. Фрунзе, арестован-
ный 12 апреля 1938 года.

Фото 170–175. Протест прокурора Николаївської області на постанову
колишньої трійки при УНКВС по Миколаївській області від 22. 04 1938 р.
про засудження гр. Седнева К.М. та інших у справі контрреволюційної
повстанської організації. 1957 р.

(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5769. – Арк. 92–96)

6. ГРИГОРЕНКО Стефан Иванович, 1909 г. рождения, уроженца села Троицко-Сафоново, русский, беспартийный, малограмотный, до ареста - колхозник колхоза им. Фрунзе, арестованный 12 апреля 1938 года.
7. ИЛЬИН Тимофей Фаддеевич, 1904 г. рождения, уроженец села Троицко-Сафоново, русский, б.п., с низким образованием, до ареста - колхозник колхоза им. Фрунзе, арестованный 1 апреля 1938 г.
8. ИЛЬИН Павел Артемович, 1908 г. рождения, уроженец села Троицко-Сафоново, русский, б.п., с низким образованием, до ареста работавший трактористом Троицко-Сафоновской МТС, прож. в с. Троицко-Сафоново, арестованный 8 апреля 1938 года.
9. ЯНОВ Порфирий Кузьмич, 1901 г. рождения, уроженец села Троицко-Сафоново, русский б.п., с низким образованием, до ареста - колхозник колхоза им. Фрунзе в селе Троицко-Сафоново, арестованный 8 апреля 1938 г.
10. АЛЕШИН Иосиф Гаврилович, 1887 г. рождения, уроженец села Троицко-Сафоново, русский, б.п., малограмотный, до ареста - колхозник колхоза им. Фрунзе, прож. в селе Троицко-Сафоново, арестованный 8 апреля 1938 года.
11. ЗАГРВБАЕВ Федор Борисович, 1898 г. рождения, уроженец с. Троицко-Сафоново, русский, б.п., малограмотный, до ареста - колхозник колхоза им. Фрунзе, прож. в селе Троицко-Сафоново, арестованный, 14 апреля 1938 года.
12. ИЛЬИН Иван Федорович, 1892 г. рождения, уроженец села Троицко-Сафоново, с низким образованием, до ареста - колхозник колхоза им. Фрунзе, прож. в селе Троицко-Сафоново, арестованный 1 апреля 1938 года.

13. АЛЕНИН Иван Гаврилович, 1890 г. рождения, уроженец села Троицко-Сафоново, Русский, б.п., с низшим образованием, до ареста работавший кладовщиком колхоза им. Фрунзе, прож. в селе Троицко-Сафоново, арестованный 3 апреля 1938 г.

14. АЛЕНИН Дмитрий Пантелеевич, 1888 г. рождения, уроженец села Троицко-Сафоново, русский, б.п., малограмотный, до ареста работавший огородником колхоза им. Фрунзе, прож. в селе Троицко-Сафоново, арестованный 12 апреля 1938 г.

15. ПАЛАЩЕНКО Владимир Савельевич, 1904 г. рождения, уроженец села Ново-Николаевка, Н.Бугского района, украинец, б.п., с низшим образованием, работавший бригадиром колхоза им. Фрунзе, прож. в с. Троицко-Сафоново, арестованный 1 апреля 1938 года,

осуждены по ст.ст. 54-2, 54-9 и 54-10 УК УССР к ВМН. АЛЕНИН к 10 годам лишения свободы.

Постановление 6/ тройки подлежит отмене, а дело производством прекращению по следующим основаниям:

Согласно обвинительному заключению, осужденные признаны виновными в том, что состояли членами к.р. повстанческой организации с. Троицко-Сафоново, которой руководил СЕДНЕВ и ЗАГРЕБАЕВ.

Задачей организации было проведение а.с. агитации, предительства на всех участках колхозного строительства. На случай войны с СССР создать вооруженное восстание, необходимым оружием организация располагала.

Обвинение осужденных было основано на их показаниях и показаниях свидетелей, и на данных произведенной проверки деятельности колхоза.

СЕДНЕВ, будучи допрошенным, показал, что о существовании к.р. организации ему стало известно в сентябре месяце 1937 г. от ШЕФЕРА, после того, как СЕДНЕВ был избран председателем колхоза им. Фрунзе. Участниками к.р. повстанческой организации СЕДНЕВ назвал:

ИЛЬИНА А., ИЛЬИНА Т., ЗАГРЕБАЕВА Э., ПАЛАШЕНКО, а со слов ИЛЬИНА А. ему было известно о принадлежности к к.р. организации АЛЬШИНА И. и ЗАГРЕБАЕВА Э. - счетовода колхоза. СЕДНЕВ так-же показал, что на нелегальном собрании организации ИЛЬИНА Тимофей и Андрей выразили готовность достать оружие. / т.2 л.д. 120-137,

По поводу пред"явленного обвинения ЗАГРЕБАЕВ Ефим заявил, что он в к.р. организации был вовлечен в начале 1936 года зав. шахтой на руднике им. Чубаря в Широковском р-не МИЛЬКИНЫМ Иваном, который и сообщил ему о к.р. организации на руднике.

Со слов МИЛЬКИНА знал, что участие в организации принимали: управляющий рудника КОВАЛЕВ, главбух ЧЕРНЯКОВСКИЙ, НАЩЕКИН П. и БУФАНОВ А., - последние два осуждены.

При переезде из рудника ЗАГРЕБАЕВ получил задание от МИЛЬКИНА создать к.р. организацию, которую он и создал совместно с СЕДНЕВЫМ и ИЛЬИНЫМ Иваном в мае 1937 года.

В числе участников организации назвал всех осужденных по данному делу. ЗАГРЕБАЕВ так-же показал, что созданная организация имела оружие.

/ т.2 л.д. 147-167/.

СЕДНЕВ показания ЗАГРЕБАЕВА отрицал. / т.2 л.д. 141/.

ШЕФЕР в своих показаниях заявил, что в к.р. организации было десять человек. Было проведено четыре совещания, на которых ставился вопрос о приобретении оружия, но организация оружия не приобрела.

/ т.2 л.д. 168/.

Подтвердили свою принадлежность к к.р. организации и остальные осужденные. ЯНОВ П., подтверждавший поездку за оружием в г. Кривой Рог, впоследствии отказался от своих показаний.

В процессе следствия по делу оружие не было установлено.

Допрошенные в качестве свидетелей гр-не ВАРЛАМОВА, ГУЛЬКО, ЗАЛЕТИНА, БЕЛИК, ЗАЛЕТИНА М., ГРИГОРЕНКО и др. в своих показаниях не приводили фактов а.с. деятельности осужденных.

5. 01

Заявляли о своем неудовлетворении СЕДНЕВЫМ, как председателем колхоза, поскольку он не выделял в их личное пользование молодняка рогатого скота.

При проверке следственных материалов и расширения пределов следственного дела установлены нарушения норм соц. законности при расследовании дела со стороны бывшего начальника Владимировского РО НКВД, о чем подтвердил ЯНСВ Поликарп.

/ т.3 л.д. 47/.

Об этом свидетельствуют показания бывших работников УНКВД Николаевской области ФЕДОТОВА, ПОЯСОВА и ФЕДОРОВСКОГО.

/ л.д. 77 т.3/., показания ЕРОКИНА Ф.

/ т.3 л.д. 9, т.2 л.д. 287/.

Учитывая, что произведенной проверкой по делу, факты обвинения не подтверждены, и руководствуясь Указом от 19.УШ. 1955 года, -

П Р О Ш У:

Настановление б. тройки УНКВД Николаевской области в отношении СЕДНЕВА Кирилла Максимовича, ЗАГРЕБАКВА Ефима Игоревича, ШЕШЕРА Анатолия Яковлевича, ИЛЬИНА Андрея Фаддеевича, ГРИГОРЕНКО Василия Ивановича, ГРИГОРЕНКО Стефана Ивановича, ИЛЬИНА Тимофея Фаддеевича, ИЛЬИНА Павла Артемовича, ЯНСВА Порфирия Кузьмича, АЛЕШИНА Иосифа Гавриловича, ЗАГРЕБАКВА Федора Борисовича, ИЛЬИНА Ивана Федоровича, АЛЕШИНА Ивана Гавриловича, АЛЕШИНА Дмитрия Пантелеевича, МАЛАЩЕНКО Владимира Савельевича - отменить и дело производством прекратить по ст. 197 ч.2 УПК УССР.

ПРОКУРОР НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОВЕТСКОЙ
ПРОКУРАТУРЫ П КЛАССА

[Подпись]
/М.В.ВЕДЕВ/.

Справка. Адреса родственников осужденных:

1. Жена осужденного - СЕДНЕВА Прасковья Николаевна проживает в с. Троицко-Сафоново, Владимировского района, Николаевской области.

2. Жена осужденного ЗАГРЕБАКВА Ефима Игоревича - ЗАГРЕБАКВА Ольга Лукьяновна проживает в с. Троицко-Сафоново.

98 22
6.

3. Жена осужденного ЗАГРЕБАВВА Федора Борисовича - ЗАГРЕБАВВА Анна Федоровна проживает в селе Троицко-Сафоново.
4. Жена осужденного - ШЕФЕР Ксения Степановна проживает в селе Троицко-Сафоново.
5. Жена осужденного ГРИГОРЕНКО Василия Ивановича - ГРИГОРЕНКО Мария Прокофьевна проживает в селе Троицко-Сафоново.
6. Сын осужденного ИЛЬИНА Тимофея Фаддеевича - ИЛЬИН Павел Тимофеевич проживает в селе Троицко-Сафоново.
7. Жена осужденного ИЛЬИНА Павла Артемовича - ИЛЬИНА Варвара Лукьяновна проживает в селе Троицко-Сафоново.
8. Жена осужденного АЛЕШИНА Иосифа Гавриловича - АЛЕШИНА Мария Федоровна проживает в селе Троицко-Сафоново.
9. Жена осужденного ИЛЬИНА Ивана Федоровича - ИЛЬИНА Прасковья Емельяновна проживает в селе Троицко-Сафоново.
10. Жена осужденного АЛЕШИНА Ивана Гавриловича - АЛЕШИНА Евросинья Федоровна проживает в селе Троицко-Сафоново.
11. Жена осужденного - АЛЕШИНА Мария Леонтьевна проживает в селе Троицко-Сафоново.
12. Сын осужденного - ПАЛАШЕНКО Виктор Владимирович проживает в селе Троицко-Сафоново.
13. Дочь осужденного ГРИГОРЕНКО Стефана Ивановича - ВОЛКОВА Лидия Стефановна проживает в селе Троицко-Сафоново.

Фото 175

ПРОТОКОЛ ОБЗОРА

По арх.следделу № 59598 по обв. БАЛЫЧЕВА Семена Платоновича
по ст. 54-10 УК УССР

БАЛЫЧЕВ С.П. 1888г. рождения, уроженец и житель
г. Николаева, б/п., гражд. СССР, б. офицер царской и белой
армии.

Арестован 15/ХП-37г. по обв. в проведении а/с
агитации.

На допросе 17 и 22 декабря 1937г. обв. БАЛЫЧЕВ
показал, что он до 1914г. служил в царской армии в чине
подпоручика, в 1914г. попал в плен в Германию, где нахо-
дился до 1918г.

В 1918г. вернулся в г. Николаев и поступил к
Деникину в 76 Кубанский полк.

Неоднократно участвовал в боях с Красной армией.

В составе 76 полка бежал в Польшу. В Польше был
интернирован, однако через 5 месяцев возвращен в Россию и
направлен в армию Врангеля, где служил в Корниловском
офицерском полку, опять участвовал в боях с Красной армией

При отступлении белых бежал в Турцию, откуда вер-
нулся в 1921г.

С 1921 по 1922г. служил в Красной армии.

БАЛЫЧЕВ также показал, что проявлял недовольство
в связи с трудностями 1933-34г.г.

СТ. СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ НКВД УССР
МЛ. ЛЕИТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

/КИЗМАН/

Фото 176. Протокол огляду архівно-слідчої справи № 59598 з обвинувачення
гр. Баличева С.П. за ст. 54-10 КК УРСР. 1957 р.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 5776. – Арк. 258)

2 марта 1958 года кв. 206/к
 Генералу Прокурору Союза ССР
 от Ма-хин-ла М

~~ПОДПИСАВАЮЩИЙ~~ Колеи АССР
 2.3.1958 г.
 Подпись: ~~С. Ма-хин-ла~~ ~~г. Ма-хин-ла~~
 20
 Ма-хинова

ПРОКУРАТУРА
 -7МАР1958
 СССР

Я просил в г. Вознесенск
 Одесской обл. 18 марта 1958 года
 был арестован и отправлен
 в одесскую тюрьму где
 просидел 2,5 года. В 1940 году
 судом особого совещания, приговорен
 к 5 годам лишения свободы.
 Данный срок отбывал в Колеи АССР
 Чкаловского р-на. Освободился в 1946 г.
 Данный срок отбывал повзном
 по какой статье и за что.
 Прошу рассмотреть мое дело
 и реабилитировать меня.
 Прошу просить моей родной семье
 к семье Ма-хин-ла
 или так или иначе узнать, был

Фото 177. Скарга гр. С. Ма-хин-ла Генеральному Прокурору СРСР.
 02.03.1958 р.
 (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 93)

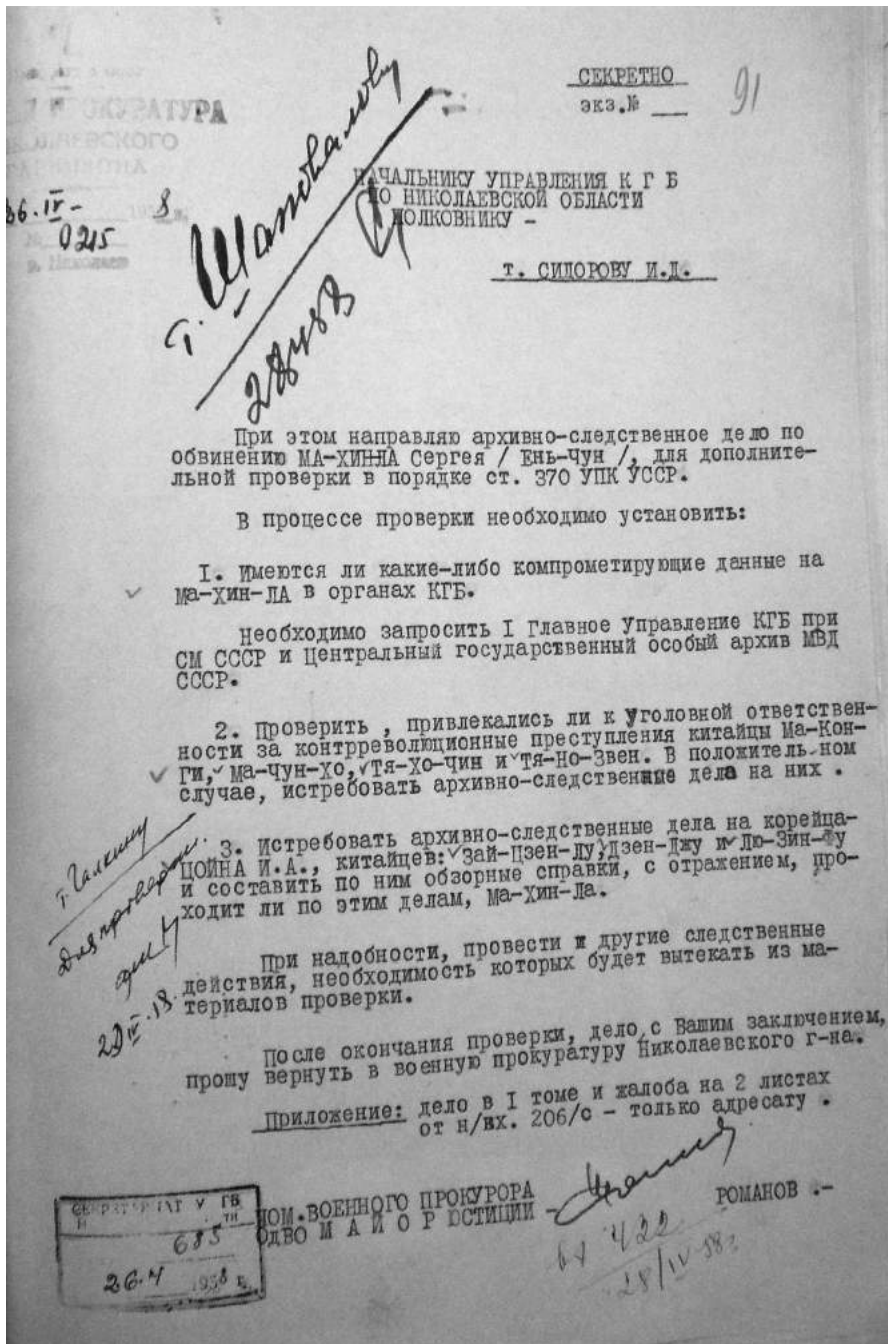

Фото 178. Запит Військової прокуратури ОдВО до Управління КДБ по
Миколаївській області щодо перевірки
архівно-слідчої справи С. Ма-хин-ла. 26.04.1958 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 91)

из.4.

"УТВЕРЖДАЮ"

НАЧАЛЬНИК УПРАВЛЕНИЯ УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
полковник

Сидоров

(И. СИДОРОВ)

26 июня 1958 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по архивно-следственному делу на осужденного
китайца МА-ХИН-ЛА

"26" июня 1958 года.

город Николаев.

Старший следователь следственного отдела УКГБ при СМ УССР по Николаевской области капитан ГАЛКИН, рассмотрев архивно-следственное дело № 9330 и материалы проверки,

НАШЁЛ:

Вознесенским РО УНКВД Одесской области 17.III.1938 года был арестован и Особым Совещанием НКВД СССР 2 сентября 1940 года осужден на 5 лет ИТЛ -

МА-ХИН-ЛА Сергей (ЕНЬ-ЧУН), 1908 года рождения, ур.дер.Ма-тан-ду провинции Шаньдун, гр-н Китая, китаец, до ареста проживал в гор.Вознесенске, занимался кустарным ремеслом по изготовлению детских игрушек, имел сына двух лет.

МА-ХИН-ЛА по обвинительному заключению обвинен в том, что он, проживая с 1928 года в гор.Харбине (Манчжурия), в мае 1931 года при содействии торговца МА-КИН-ШИ вместе с китайцем МА-КОН-ГИ нелегально перешл через госграницу в Советский Союз. В гор.

Фото 179-181. Висновок слідчого УКДБ при РМ УРСР по Миколаївській області у справі Сергія Ма-хин-ла. 26.06.1958 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 102-104)

155
183

2.-

Владивостоке посетил китайское консульство, получил национальный паспорт и выехал в Москву. В Москве в течение трех месяцев жил без прописки у китайца МА-ЧУН-ХО, а затем ездил в гор.Вязьму, но, не устроившись на работу, вместе с китайцами ТЯ-НО-ЗВЕН и ТЯ-ХО-ЧИН выехал в гор.Николаев, а отсюда в гор.Вознесенск, где с китайцем ТЯ-НО-ЗВЕН занялся спекуляцией мануфактурой и другими товарами. Проживая в гор.Вознесенске с 1931 года, МА-ХИН-ЛА периодически под разными предлогами посещал города Николаев, Одессу, Харьков, Кировоград, Ново-Украинку и другие, а в 1932 году снова был в Москве двое суток. В 1936 году встречался в гор.Вознесенске у себя на квартире с корейцем ЦОИНА Иваном Андреевичем, прибывшим с Кавказа. В 1938 году поддерживал связь с китайцами ЗАЙ-ЦЗЕН-ЛУ и ДЗЕН-ДЖУ, проживавшими в гор.Одессе.

Действия МА-ХИН-ЛА квалифицированы по ст.54-6 УК УССР.
(л.д.85-87)

В выписке из протокола Особого Сопещения указывается, что МА-ХИН-ЛА признается виновным в том, что имел шпионские связи.

(л.д.90)

По делу в связи с жалобой осужденного проведена дополнительная проверка, которая показала, что МА-ХИН-ЛА осужден по ст.54-6 УК УССР необоснованно.

МА-ХИН-ЛА на допросах показал, что своего отца он не знает, тот ушел от семьи до его рождения. Мать умерла в 1914 году. Воспитывался у бабушки, которая умерла в 1924 году. Оставшись один, он некоторое время работал у крестьян по найму, а в 1927 году уехал в Харбин и служил на мельнице, принадлежащей частнику. Из разговоров узнал, что в Советском Союзе жить можно лучше, а поэтому решил перейти в СССР. Он стоворился со своим знакомым МА-КОН-ГИ, который ранее был в Советском Союзе, и в районе г.Уссурийска в 1931 году нелегально перешел госграницу. Во Владивостоке обратился к китайскому консулу, который выдал ему национальный паспорт. С этим паспортом он выехал через Москву в гор.Вознесенск, Николаевской области. Первое время занимался спекуляцией промтоварами, для чего разъезжал по городам Советского Союза, а потом устроился на работу: с 1933 по 1934 год работал в Вознесенском паровозном депо, а затем в течение года - на Вознесенском элеваторе чернорабочим. В последние годы перед арестом, занимался кустарным ремеслом - изготовлял и продавал детские игрушки. В 1934 году женился на советской гражданке ЧАНВАНЧУК Л.А.

104

В.-

Признавая встречи со своими знакомыми китайцами, МА-ХИН-ЛА категорически отрицал свою принадлежность к агентуре иностранной разведки. На вопросы следствия не был ли он переброшен в Советский Союз с целью шпионажа, обвиняемый отвечал отрицательно. Эти показания МА-ХИН-ЛА ничем не опровергнуты.

(л.д.22-67)

Китайцы ЗАЙ-ДЗЕН-ЛУ, ЦАЙ-ГАЙ-СЯН и кореец ЦОЙНА Иван Андреевич, с которыми встречался МА-ХИН-ЛА до ареста, в 1938-1939 годах были осуждены - первые двое за проведение антисоветской агитации, а третий был признан виновным в шпионаже. Однако МА-ХИН-ЛА по материалам их дел не проходит, данных о том, чтобы они допрашивались по делу МА-ХИН-ЛА не имеется.

(л.д.94-104)

Проверкой по архивам компрометирующих материалов на других знакомых МА-ХИН-ЛА, с которыми он поддерживал связь, не добыто. Сведений на самого МА-ХИН-ЛА, а также на МА-КИН-ШИ, МА-КОН-ГИ и др. о их принадлежности к агентуре иноразведорганов не обнаружено.

(л.д. 105-153)

Таким образом, анализ материалов дела дает основание считать, что МА-ХИН-ЛА был осужден лишь по подозрению в шпионаже. Дополнительной проверкой уликовых данных о его принадлежности к агентуре иноразведорганов не добыто.

В силу изложенного,-

П О Л А Г А Л Б Ы

Архивно-следственное дело № 9330 на осужденного МА-ХИН-ЛА Сергея направить Военному Прокурору Одесского военного округа для опротестования постановления Особого Сопределения НКВД СССР от 2.IX.1940 года на предмет его отмены и прекращения дела по ст.197 ч. II УК УССР.

СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛА УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области капитан (ГАЛКИН)

"Согласен": / НАЧАЛЬНИК СЛЕДОТДЕЛА УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области полковник (ШАПОВАЛОВ)

126 158
Вх. № 02321
2. 08 1958 г.

СЕКРЕТНО

Зв. № 1

В ВОЕННЫЙ ТРИБУНАЛ ОДЕССКОГО ВОЕННОГО ОКРУГА

ПРОТЕСТ

/в порядке надзора/

По делу МА-ХИН-ЛА Сергея.

По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 2 сентября 1940 года за шпионские связи к 5-ти годам ИТЛ, считая срок с 17 марта 1938 года, заключен:

МА-ХИН-ЛА Сергей, 1908 года рождения, уроженец провинции Шандунь /Китай/, житель города Вознесенска, Николаевской области, по национальности китаец, беспартийный, малограмотный, кустарь, ранее несудимый, в Советской Армии не служил, правительственных наград не имеет.

Ма-Хин-Ла Сергей обвиняется в подозрении шпионажа по ст. 54-6 УК УССР за то, что с 1928 года до 1931 года Ма-Хин-Ла проживал в гор. Харбине и в мае 1931 года с территории Китая нелегально через государственную границу перешел в Советский Союз - где в гор. Владивостоке у китайского консула получил национальный паспорт и выехал в Москву. Около трех месяцев находился в Москве без прописки и определенных занятий, проживая у китайца МА-ЧУН-ХО, а затем ездил в гор. Вязьму и в сентябре 1931 года вместе с китайцами ТЯ-НО-ЗВЕН и ТЯ-ХО-ЧИН из гор. Москва Ма-Хин-Ла выехал в гор. Николаев и Вознесенск, где с китайцем Тя-Но-Звен занимался спекуляцией мануфактурой и другими товарами.

Проживая в гор. Вознесенске Ма-Хин-Ла под разными предлогами посещал города Николаев, Одессу, Харьков, Кировоград и другие. в 1936 году в гор. Вознесенске в своей квартире Ма-Хин-Ла, встречался с корейцем Цой-На Иваном Андреевичем, расстрелянным в 1938 году за шпионаж. Кроме этого Ма-Хин-Ла поддерживал связь с китайцами ЗАИ-ЦЗЕН-ЛУ и ДЗЕН-ДУ проживавшими в гор. Одессе и репрессированными в 1939 году /л.д. 65-67/.

При допросе на предварительном следствии Ма-Хин-Ла виновным себя в шпионаже не признал и показал, что преступных связей с поимованными китайцами не имел /л.д. 6-67/.

Фото 182-183. Протест військового прокурора Одеського військового округу на постанову Особливої наради НКВС СРСР від 2 вересня 1940 р. про вирок у справі гр. С. Ма-хин-ла. 08.08.1958 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 106-107)

Секретно

108 159

- 2 -

Никаких доказательств виновности Ма-Хин-Ла в предъявленном ему обвинении в деле не имелось.

Произведенным в 1958 году в порядке ст.370 УПК СССР дополнительным расследованием принадлежность Ма-Хин-Ла к агентуре иностранных разведорганов не установлена и по госархивам никаких компрометирующих материалов в отношении Ма-Хин-Ла не имеется.

На основании изложенного считаю, что Ма-Хин-Ла репрессирован необоснованно.

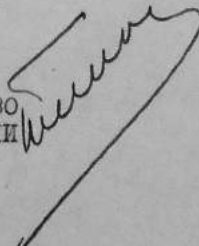
Руководствуясь ст.25 Положения о прокурорском надзоре в СССР

П Р О Ш У:

Постановление особого совещания НКВД СССР от 2 сентября 1940 года в отношении обвинения МА-ХИН-ЛА Сергея по ст.54-6 УК СССР, как необоснованное, отменить и дело производством прекратить за отсутствием состава преступления.

ПРИЛОЖЕНИЕ: дело в I томе от н/вх.№ 03776, - только адресату.

ВОЕННЫЙ ПРОКУРОР ОДВО
ГЕНЕРАЛ-МАЙОР ИСТИЦИН

/А.П О П О В/

" 8 " августа 1958 г.

Исход.№ 02470

СПРАВКА: Ма-Хин-Ла наказание отбыл в 1946 году и в данное время проживает: Коми АССР, гор.Сосногорск, ул.Железнодорожная, дом № 37 /л.д.93/.

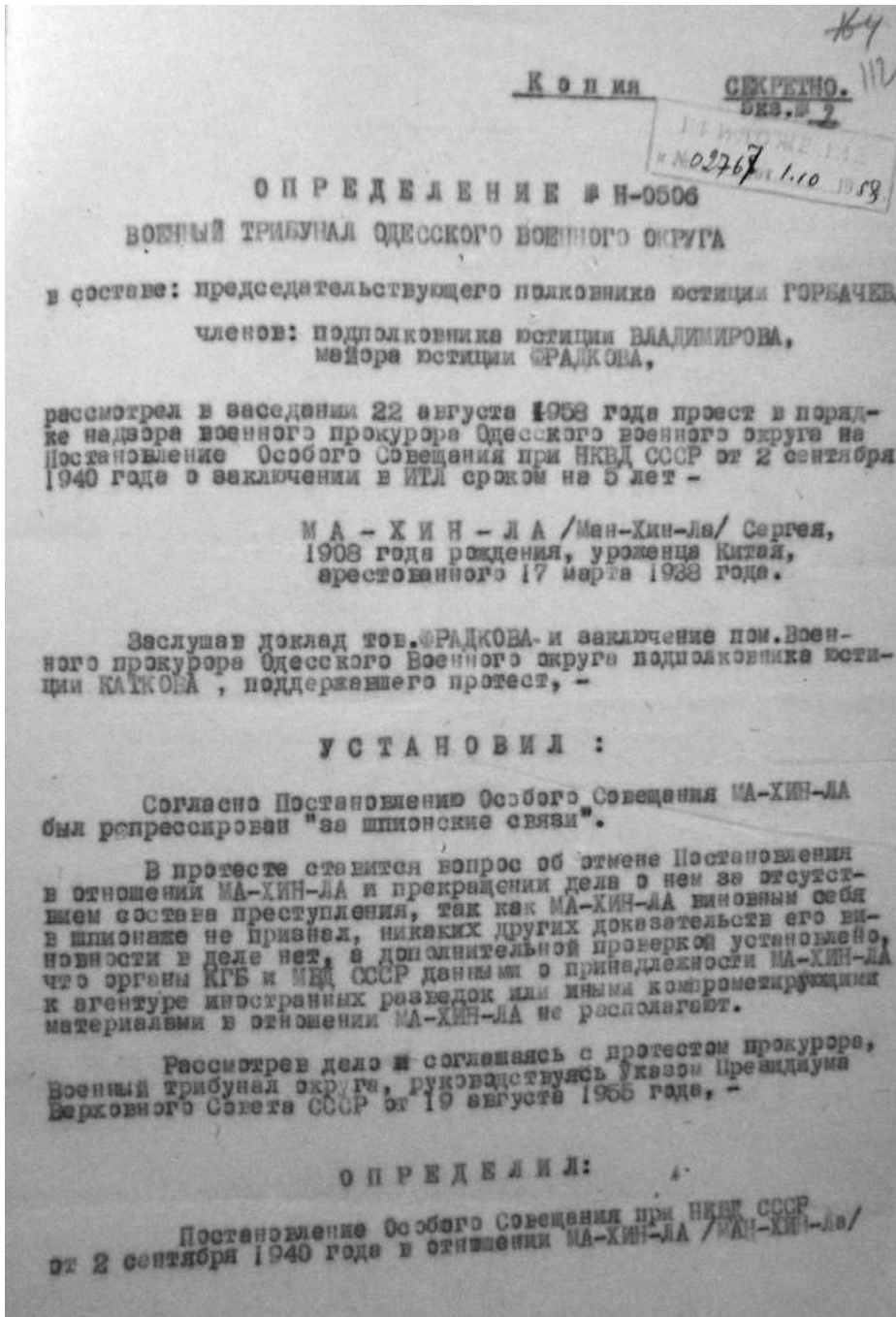

Фото 184–185. Постанова Військового трибуналу ОдВО про скасування вироку Особливої наради НКВС СРСР від 2 вересня 1940 р. у справі гр. С. Ма-хин-ла. 22.08.1958 р. (ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 112–113)

- 2 -

165
115

Сергея отменить и дело о нем на основании ст. 4 п. д" УПК УССР производством прекратить за отсутствием состава преступления.

Подлинное за надлежащими подписями:

В е р н о: ЧЛЕН ВОЕННОГО ТРИБУНАЛА ОДВО

МЕ ВОР ЮСТИЦИИ
/ ФРАДКОВ / *С. Фрады*

ст. 4 экз.

№ 1 - в одр.

№ 2 - в УАО

№ 3 - в І с/о

№ 4 - в ВП ОДВО

22.УИ-58 № 2274

м.б.

Фото 185

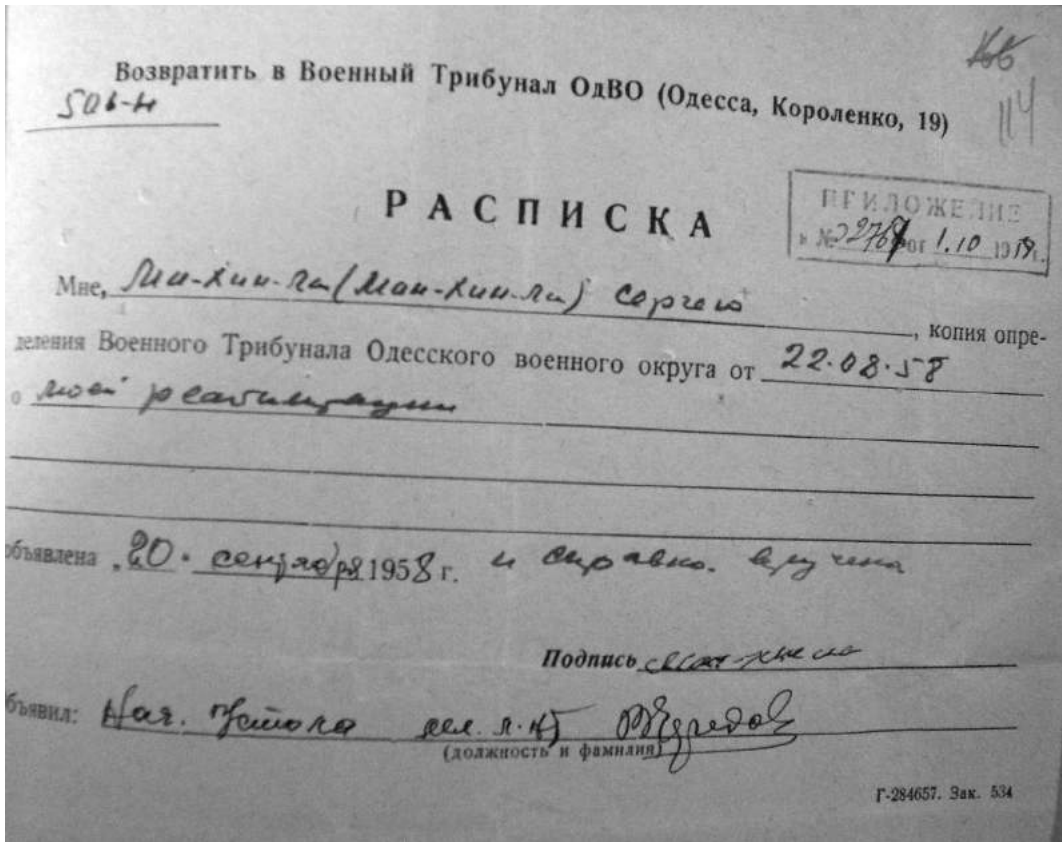

Фото 186. Розписка С. Ма-хин-ла в отриманні довідки про реабілітацію.
20.09.1958 р.
(ДА СБ України в Миколаївській області. – Спр. 3437-с. – Том. 1. – Арк. 114)

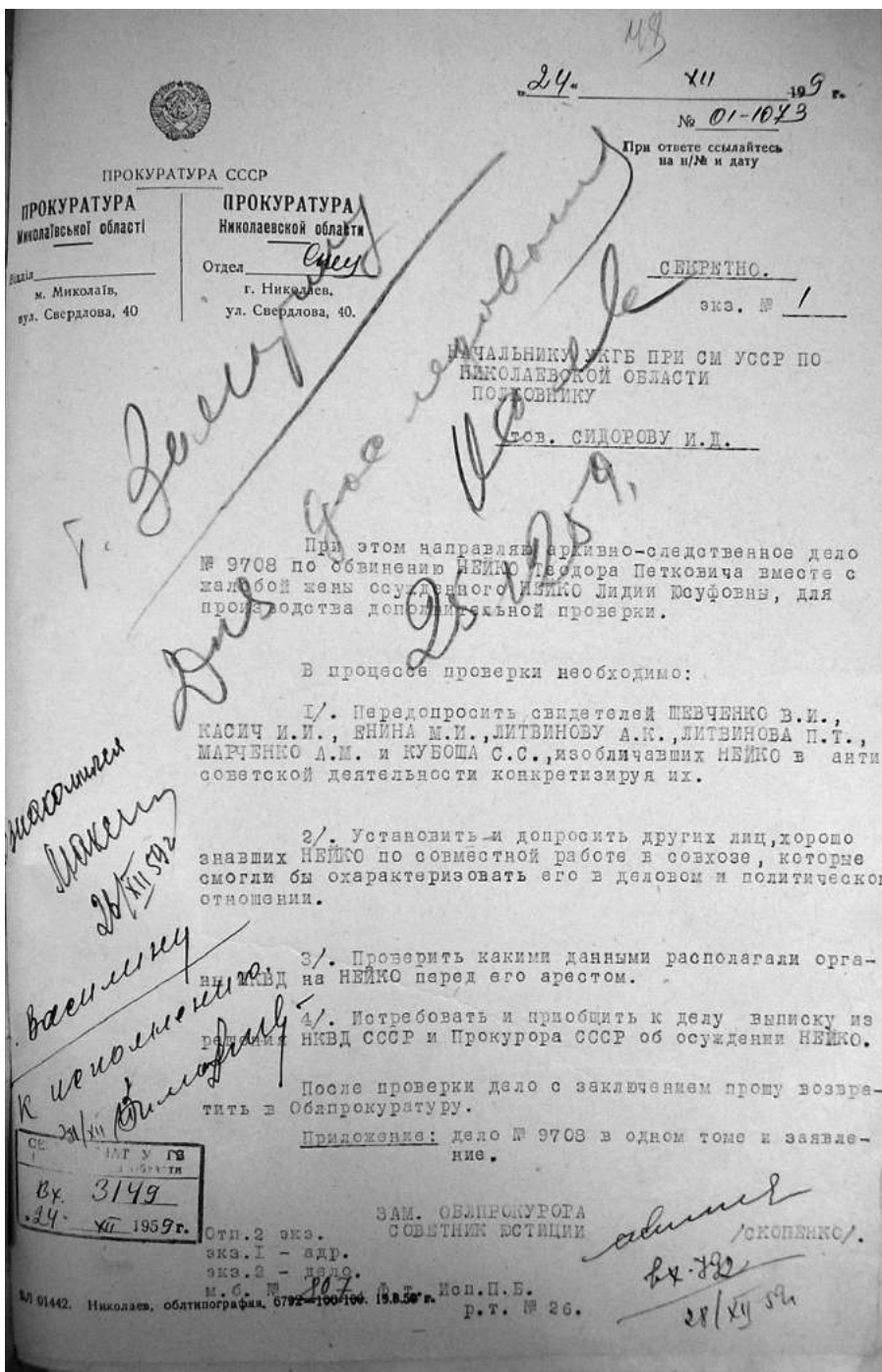

Фото 187. Доручения заступника прокурора Николаевской области про проведения дополнительной проверки sprawy Нейко Т.П. 24.12.1959 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 48)

ПРОКУРАТУРА
1959
СССР

Верховному Прокурору Союза ССР. 189

г.ри Нейко Тодор Петровиц,
проф. с. Далица, Первомайский район,
1-й переулок Д.и.Б.
Разградский обл., Разградский сер.

16/15

ВЕРХ
1959 г.

Заявление

Мой муж Нейко Тодор Петровиц 1897 года рождения, до замещения проживавший в г. Варшаве, был осужден 2/II-1938 г. по ст. КрД по делу НКВД сроком на 10 лет и по освобождении направлен в г. Освободился 13/II-1947 года, что подтверждается справкой № 29917 от 16/II-1947 года, выданной УМЛ "Д".

Министерство Внутренних дел своей справкой № 394/56 от 22 Марта 1956 года сообщает, что существуют с г.ри Нейко Тодором Петровицем связи.

3662-55
1959

Г.ри Нейко умер в 1958 году ^{16/II} и не успел получить справку о смерти /свид. о смерти № 1-В-10 № 97649 от 22/II-1958 выд. М.о. Валицким на Софийском Уезде уездного канцелярии г.ри Нейко и получить соответствующую справку ввиду отсутствия в реабилитации его, позорит мне и моей семье как члена семьи и на 2-е его детей.

После его смерти не оформил никаких его документов, подтверждающих его смерть до суда, поэтому неформально также уездный канцелярии в канцелярии организации и на канцелярии прокуратуры г.ри Нейко разведать, что по этому поводу УМЛ "Д" не знает.

Данная справка необходима для восстановления его права работы. Г.ри Нейко проживал в г. Варшаве и имел гражданство «неизвестное», состоящее из дома и фамилии «неизвестно» и с его слов известно, что г.ри он арестован все это было из-за ареста КрД

Фото 188–190. Заява дружини Нейко Т.П. до Генерального прокурора СРСР з проханням провести додаткову перевірку справи її чоловіка. 1959 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 49–50)

Оскільки виставка була призначена - ми ~~виставили~~ ^{отже} виставили виставку в
 галереї МХД і всім запровадили виставку лише потім опинилися, тому
 запровадили і всім запровадили уряд передали до Міністерства, і
 розробили ці цілі не тільки, відповідно до вимог після
 того Міністерство виставило всі, як виставили, тому-то передали.
 У відповідності до цього виставки по забороні виставки о
 розробили всі цілі не тільки по виставкамості виставки.

12/11-1959 года. К сестры Гейн.

Фото 189

Протокол допроса. 54

63

29 лютого 1960-

с. Сторожівка.

Ст. слідчим судард-з УМБ при СМ УРСР по
Николаївській області Катібан Василь, допросит в на-
слідстві свідченням

Арабова Федора Николаевича, 1900 г.
родивши, українця с. Седневи, Устимов-
ського району, Кировоградської області,
українця, громадянин СРСР, безпартійний,
закінчивши, не судимий, окончивши
2 класу початкової школи, працюю-
чого старшим робочим складу Госплем-
завода ім. Щорса і прикріпленого на
території Госплемзавода, Ново-Бурко-
во району, Николаївської області

Допрос нагаб с 19⁰⁰

Допрос оконч с 20⁰⁰

Об отводе свидетелем за отказ от дачи по-
казаний и за дачу ложных показаний сви-
датель предупрежден по ст.ст. 87 и 89 УК УССР

Араб

Вопрос: Как давно вы работаете в Госплем
заводе им. Щорса?

Ответ: Я работаю в Госплем. заводе с 1927
года. Все это время выполняю обя-
занности кладовщика и старшего
рабочего склада племзавода.

Араб

Фото 190–193. Протокол допиту свідка Арабова Ф.М. під час додаткового розслідування справи гр. Нейко Т.П. 20.01.1960 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 53–56)

вопрос: ⁵³ Нейко Теодора Петровича Вы зна-
ете?

54
ответ: Да, Нейко, по национальности итал-
ианца и работавшего агрономом
с племенном совхозе им. Щорса (ныне
племзавод), я хорошо знаю. Личных
отношений с ним не имел. Он был
арестован органами НКВД в конце
1937 года. С тех пор его я больше
не видел.

вопрос: Как Вы можете охарактеризовать
Нейко в дружеском и политическом
отношении?

ответ: По работе я почти ежедневно видел,
Нейко, общался с ним на прогн-
звенном пункте в течение одного
года. Нейко являлся агрономом
- опародником, любил свою про-
грессию и работу в совхозе (тогда
называлось наше хозяйство не
племзаводом, а совхозом). К своим
обязанностям, как это я как
человек, Нейко относился добро-
совестно.

В политическом отношении
я ничего организационного за
ним не замечал. Пробив Со-
ветской власти я ничего плохо-
го с его стороны ^{не} замечал. Он
был дружелюбно настроен к нашей стране.

Всегда ли своей работой

56 3 5
За что он был арестован, я не знаю.

Вопрос: С кем Нейко находился в близких, дружеских отношениях по работе в этом плензаводе?

Ответ: Я пользовался слухами, что Нейко дружил с Митвикиной Анной Карповной, домохозяйкой, муж которой работал в совхозе. В какой-то момент семья Митвикиных на территории Госплемзавода не проживала. Она еще до Отечественной войны куда-то выехала из пределов Ново-Бугенского района.

Был ли еще Нейко с кем-либо из местных знаком с близкими, дружескими взаимоотношениями, я не знаю.

Вопрос: Известны ли Вам Шеленко Варвара Ивановна, Екин Михаил Васильевич, Марченко Алексей Мироновича, Курдова Сергей Сергеевич и Соляко Савинья Степановича

Ответ: Я хорошо знаю Шеленко В.И., которая работала директором нашего совхоза и выехала не известно куда еще до Отечественной войны. Екин являлся начальником совхоза и погиб на фронтах Отечественной войны.

Т. Савь

57 56
Сыренко работает в буржуйской
салюта и где выдан не известно
куда до Ответственной заводу
Маринко и Кубаша я не знаю.

Дополню, что Нейко, как я
теперь вспомнил, столовался у Либви-
кова Петра Филипповича и ухажив-
вал за его женой, о чем я знаю
со слов других, не помню обь кого.

Дополнить ничего не имею.

Показания моего просителя, которые
с моих слов записаны верно А. В. В. В.

Допросил:

Ст. следовател.

К. П.

И. В. В. В. (Василин)

Протокол допиту.

58

58

30 лютого 1960 г.

с. Софіївка.

Ст. надавачем свідчень УХЗБ при СМ УРСР по
Николаївській області капітан Василь, допущений в
качестве свідчення

Касича Івана Івановича, 1913 года
рождения, уроженца с. Богдановки, Ново-Сан-
жаровского района, Полтавской области,
украинца, гр. на СССР, беспартийного,
хизарого, со средним образованием,
не судимого, проживающего в с. Софіїв-
ке, Ново-Бутского района, Николаевской
области и работающего зоотехни-
ком оидшимиз Госплемзавода им.
Щорса.

Допиток колаб 8^м
Допиток околен 10^м

В обидей стівенности за отказ ей дали пока-
заний и за дагу лорина показаний свідчення
предупрежден по ст. ст. 87 и 89 УК УССР:

к след -

Вопрос: Давно ли вы работаете в Госплемзаводе
им. Щорса?

Ответ: В Госплемзаводе им. Щорса я работаю
с 1936 г. До этого я работал в совхозе
им. Дзержинского, Киевской области.

Вопрос: Вы знаете Нейко Теодора Пейковича?

Ответ: Да, Нейко Теодора, работавшего агро-

к след -

Фото 194-198. Протокол допиту свідка Касича І.І під час додаткового
розслідування справи Нейко Т.П. 30.01.1960 р.
(ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 57-61)

2 58

колхозе Госплемзабриде им. Щорса, я которого знаю. Личных связей с ним я не имел. Он был поляком по национальности, но русский язык знал хорошо и говорил на нем свободно.

Вопрос: Что Вам известно о поведении Нейко, когда Вы с ним познакомились и как Вы можете его охарактеризовать в деловом и политическом отношении?

Ответ: Нейко я знаю по совместной работе в совхозе примерно на протяжении одного года. Прибыл он в местный совхоз по кубовке главного управления из местных совхозов. К своим обязанностям агронома Нейко относился добросовестно. Ему замечаний по работе никто не делал. Своей прогрессивности Нейко отличался с любовью и все свое время он уделял совершенствованию орудий механизации в целях удовлетворения людей выращенными им овощами. В быту Нейко был скромным. Английских проявлений с его стороны я никогда не замечал. За что Нейко был арестован в 1938г. органами НКВД, мне не известно. В совхозе им. Щорса жил без семьи и содержался у жены Ресина -

Митькина Пелагея Тимофеевна.

Были слухи, что Нейко находился в
интимных связях с женой Митькина.

В коммунистском отношении я ни-
каких отрицательных фактов за
Нейко не замечал. С его стороны
мне никогда не приходилось слы-
шать проявлений антисоветского
содержания. Также мне не прихо-
дилось замечать, чтобы он стре-
мился оставить Советский Союз,
или выехать в кем-либо свое
недовольство своим пребыванием в СССР.

По работе в совхозе мне
приходилось взаимодействовать с Нейко
почти ежедневно и я за ним
ничего плохого не замечал.

Вопрос: Допрашивали ли Вас в качестве
свидетельств в связи с арестом Нейко?

Ответ: Да, я был допрошен в качестве
свидетельств в след за арестом Ней-
ко. Какого содержания я давал
тогда показания, припомнить не
могу.

Вопрос: Вам зачитывались показания
Котляре об Вашем имени были
даны 17 декабря 1937.

Подтверждаете ли вы их?

Ответ: Из всего того, что дано в мое
показание, я помню лишь о ра-

перенс -

61 10

это Кейко называл себя в моем присутствии
офицером запаса и это у
него в кожаном пиджаке я изъел бланк
с отблеском черновой печати.

Общественного я ничего не помню
и его не подтверждаю.

Подпись на протоколе допроса от
17 декабря 1937г. упрямая много, в чем
я сам убедился.

Вопрос: Вам представляется рукопись от
16 декабря 1937г. озаглавленная "Политбюро
му племхоза им. Шорса..." и оканчиваю-
щаясь словами: "...мені і ще кому кудьд?"

Кем написана эта рукопись
на одном листе?

Ответ: Это написал лично я и собствен-
норучно подписал. Из чего следует
полагать, что Кейко казался выво-
ров в своих всекажываниях и
говарил о нашем законе в иска-
женном виде, однако ничего этого
я уже не помню.

Вопрос: Это Вам известно в отношении
Шевченко Вагварь Ивановича, Солика
Михайла Васильевича, Марченко
Алексей Михайловича и Кудьша
Сергей Сергеевича?

Ответ: Шевченко работал директором
племхоза, а Солик - наставник
кол панибюджна совхоза.

Конец -

67 5 61

Маргари́то и Кубо́на я совершенно
не знаю.

Никого из них мне встретить на
территории Ново-Бугского района
после Отечественной войны не
приходилось.

Шевченко примерно в 1938г. была исклю-
чена из числа НКДБ и уволена с работы
директора племхоза. Это послужило причи-
ной к тому, я не знаю.

Показаний мною прочитаны, кото-
рые с моих слов записаны верно

Велик-

Документ:

Ст. Следовителем

к. н.

И.Васинин

(Васинин)

30 69

Допит свідка

в справі 1960 р. с. Вербівка.
 Ст. свідка свідка свідка з 1935 по 1949 рр.
 в Нікопольській області колишній Васильєв Дмитро-
 м і кочегар свідка свідка

Данильченко Семен Терентійович,
 1899 р. народився, уроженець с. Вербівка,
 Кіровоградської області, українця,
 з-на ССР, безпартійний, змайстер,
 Монт. Висої 3 класи Катанської
 шахти, не судимий, мешканець, зран-
 бачує на території Госліспробуд
 м. Цурпа, Ново-бузького району, Ніко-
 польської області

Допит свідка 17го
 Допит свідка 18го

Ось свідчення свідка за свідком свідка ко-
 ждого і за добу свідка свідка свідка
 свідка свідка по ст. ст. 17-18 ст. 1949

Данильченко

На встановлення мнє вправа свідка
 свідка:

В Госліспробуді я працюю
 з 1947 по декабрь 1957 р.
 Нейко Терентійович, працював агро-
 номом з 1937 в Госліспробуді м. Цур-
 па, я хороши знав. Мешкає свідка
 в мнє на свідка. Ст. свідка свідка

Данильченко

Вербівка, м. Цурпа свідка Данильченко

Фото 199–200. Протокол допиту свідка Данильченка С.Т. під час додаткового розслідування справи Нейко Т.П. 30.01.1960 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 69–70)

по национальности, но русским языком владею хорошо.

В 1937 г. примерно в декабре месяце он был арестован органами НКВД. В чем провинился Нейко, мне неизвестно.

В своем поведении Нейко нигде ни в чем себя не проявляет.

С его стороны мне замечать ничего преступного не приходилось.

Против Советской власти он ничего враждебного в моем присутствии никогда не говорил. К работе Нейко отнесся добросовестно. Работая агрономом в совхозе им. Щерба, Нейко добился хорошего урожая опародных кукуруз и, в частности, арбузов дынь и огурцов. Урожай был несколько большим, что в этот год Кармине свиней арбузами и дынями. Я об этом хорошо помню, так как тогда работал Кармозаправником для свиней.

О Нейко я никогда ничего плохого не замечал.

Показывая мне подписаны, Комаров с моих слов замечания верно: Даниил

Доноров:

Ст. следователя
К-Н Иван

(Василий)

Стривка.

71

Кубоша Сергей Сергеевич, 1901 года рождения, 16 декабря 1937 года арестован Ново-Бугским райотделением НКВД и по постановлению тройки ЧНКВД Николаевской области от 28 декабря 1937 г. осужден к ВМН - расстрелу. Постановление приведено в исполнение 20 января 1938 г.

Кубоша обвинен в проведении среди колхозников антисоветской агитации.

Нейко Теодор Петрович по его делу не проходит.

Основание: Архивное уголовное дело № 7410 по обвинению Кубоша С.С., которое хранится в УКГБ по Николаевской области.

Ст. следователь следств. отд.
УКГБ по Николаевской обл. *Василин*
Кай *Василин*

5 февраля 1960 г.

Фото 201. Довідка Управління КДБ по Миколаївській області про те, що гр. Нейко Т.П. не причетний до справи засудженого у 1937 р. до вищої міри покарання гр. Кубоша С.С. 05.02. 1960 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 71)

ст-4

вх. № 418043

81 21
Сов. секретно
копия экз. № 4

ГЕНЕРАЛЬНОМУ ПРОКУРОРУ СОЮЗА ССР

17 декабря 55
5982/с

ТОВАРИЩУ РУДЕНКО Р.А.

При этом направляется на Ваше рассмотрение архивно-следственное дело № 772377 по обвинению НЕЙКО Теодора Петровича и материалы о снятии судимости вместе с заключением УЛГБ при Совете Министров Казахской ССР по Карагандинской области.

Комитет государственной безопасности при Совете Министров СССР с заключением УЛГБ о снятии судимости с НЕЙКО Теодора Петровича согласен.

ПРИЛОЖЕНИЕ: архивно-следственное дело в I томе и материалы о снятии судимости на 12 листах.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ПРЕДСЕДАТЕЛИ КОМИТЕТА ГОС-
БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ СССР

Н. Савченко

экз. 4 экз.
- адресату
- в секр-т УЛГБ
- в дело 34 УАО
- в архив УАО
г. Москва
г. Старинное, 14.XII

В. Савченко

Фото 202. Супровідний лист за підписом заступника Голови КДБ СРСР на адресу Генерального прокурора СРСР про перегляд справи Нейко Т.П. 1960 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 74)

82 28

Справка.

Проверкой по общесоюзным карточкам УКДБ при СМ ЧССР по Николаевской области, КДБ при СМ ЧССР, КДБ при СМ СССР, 1 специалиста УВД по Николаевской области, 1 специалиста МВД ЧССР и 1 специалиста МВД СССР установлено, что данных о задержаниях и судимостях в отношении Нейко Теодора Петровича, кроме имеющегося листа судимости в 1938 г., не имеется.

Ст. следователь КДБ при СМ ЧССР
по Николаевской области катэтан

26 февраля 1960 г.
г. Николаев

Фото 203. Довідка УКДБ по Миколаївській області від 26 лютого 1960 р. про відсутність у гр. Нейко Т.П. судимостей, крім судимості у справі 1938 року. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 75)

из.4.

"УТВЕРЖДАЮ"

НАЧАЛЬНИК УПРАВЛЕНИЯ УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
полковник

(И.СИДОРОВ)

"29" февраля 1960 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по архивному уголовному делу № 9708

"24" февраля 1960 года,

город Николаев.

Старший следователь следственного отделения УКГБ при СМ УССР по Николаевской области капитан ВАСИЛИН, рассмотрев материалы уголовного архивного дела № 9708 по обвинению -

Н Е Й К О Теодора Петковича,
1899 года рождения, уроженца м.Беликовец (Италия), итальянца, гр-на СССР, беспартийного, женатого, с высшим образованием, до ареста работавшего агрономом в совхозе имени Щорса, Ново-Бугского района, Николаевской области и проживавшего там же,

Н А Ш Ё Л:

НЕЙКО арестован Ново-Бугским районным отделением НКВД 16 декабря 1937 года и по постановлению Особого Сопевания при

Фото 204-210. Висновок слідчого відділення УНДБ при РМ УРСР по Миколаївській області за матеріалами додаткового розгляду архівно-кримінальної справи Нейко Т.П. 27.02.1960 р. (ДАМО. - Ф. 5859. - Оп. 2. - Спр. 3462. - Арк. 81-87)

103
82
2.-
НКВД СССР от 2 февраля 1938 года осужден к 10 годам лишения свободы.

Отмв наказание, НЕЙКО умер в 1956 году.

(л.д.46,49)

Согласно постановлению (вместо обвинительного заключения) НЕЙКО признан виновным в проведении антисоветской агитации, выразившейся в том, что среди рабочих племсовхоза имени Щорса дискредитировал советские законы и существующий в СССР государственный строй, восхвалял условия жизни в фашистской Италии, восхвалял военную технику Италии и Германии, пораженчески отзывался в отношении республиканской Испании, выражал сожаление по поводу того, что лишен возможности участвовать в войне против республиканской Испании на стороне фашистской Италии.

(л.д.42)

По протоколу Наркома Внутренних Дел СССР и Генерального Прокурора СССР от 29 января 1938 года, которым НЕЙКО Т.П. также осужден к 10 годам лишения свободы, он обвинен в шпионской и диверсионной деятельности в пользу Румынии.

(л.д.80)

В подтверждение вины осужденного в деле имеются следующие материалы:

Сообщение начальника политотдела племсовхоза имени Щорса от 3 июня 1937 года о том, что НЕЙКО Т.П., работая агрономом в названном племсовхозе, хранил при себе чистый бланк с круглой мастичной печатью совхоза "Велетень" и устаревшее разрешение на ношение огнестрельного оружия системы "Наган".

(л.д.8)

Письмо директора того же племсовхоза ШЕВЧЕНКО от 14 декабря 1937 года, в котором НЕЙКО Т.П. характеризуется странным и подозрительным в своем поведении.

В том же письме указано, что НЕЙКО в присутствии КАСИЧА и ЛИТВИНОВА выражался не в советском духе.

(л.д.9)

23

3.-

Заявление КАСИЧА от 16 декабря 1937 года о нетактичном поведении НЕЙКО Т.П. 12 декабря 1937 года в день выборов в Верховный Совет СССР.

Из этого заявления усматривается, что НЕЙКО, будучи в нетрезвом состоянии, в квартире ЛИТВИНОВА допускал ругань нецензурными словами. На замечание присутствовавшего там КАСИЧА НЕЙКО ответил: "советские законы как дышло на все стороны".

В заявлении также сказано, что НЕЙКО хранит при себе мышьяк, который он намерен применить, в случае надобности, для себя и других.

(л.д.11)

В характеристике на НЕЙКО за время его работы в племсовхозе имени ЩОРСА, приобщенной к делу, указано, что он грубо и нетактично обращался с рабочими племсовхоза, проводил среди них антисоветскую агитацию.

(л.д.12)

Допрошенная 17 декабря 1937 года в качестве свидетельницы ШЕВЧЕНКО В.И., работавшая в то время директором племсовхоза имени ЩОРСА, охарактеризовала НЕЙКО отрицательно.

По её объяснению, НЕЙКО относился к своей работе по-вредительски, скрыл контрольные цифры поступившие из Москвы для организационно-хозяйственного плана. Грубо обращался с рабочими племсовхоза, называл их некультурными. Восхвалял технику и учение, применяемые в сельском хозяйстве Италии. Доказывал превосходство итальянской культуры над русской.

(л.д.14,15)

Допрошенный по данному заявлению КАСИЧ И.И. на допросе 17 декабря 1937 года показал, что знает НЕЙКО с мая 1937 года, проживая с ним вместе на квартире. По словам свидетеля, НЕЙКО восхвалял бытовые условия рабочих в капиталистических странах.

По поводу выборов в Верховный Совет СССР, проходивших 12 декабря 1937 года, НЕЙКО в разговорах со свидетелем заявил, что пусть о них думает СТАЛИН. Тогда же сказал, что советские законы, как дышло, можно повернуть на все стороны.

84
4/-

Хранил у себя мышьяк, которым, в случае надобности, высказывал намерение воспользоваться.

(л.д.17)

ЕНИН М.В., работавший начальником политотдела племсовхоза имени ЩОРСА на допросе 17 декабря 1937 года заявлял, что НЕЙКО выражал недовольство существующими порядками в СССР и восхвалял бытовые условия рабочих Италии, 12 декабря 1937 года в день выборов в Верховный Совет СССР НЕЙКО заявлял, что изберут тех, кого хочет СТАЛИН и о том, что советский закон, как дышло, которое куда не поверни туда и вышло.

(л.д.20)

Такого же содержания показания супругов ЛИТВИНОВА П.Т. и ЛИТВИНОВОЙ А.К., допрошенных 18 декабря 1937 года.

В показаниях ЛИТВИНОВА и ЛИТВИНОВОЙ, кроме того записано, что НЕЙКО пораженчески отзывался в отношении республиканской Испании, в войне с которой находилась тогда Италия, и высказывал свою готовность воевать на стороне фашистских войск.

(л.д.22,24)

Допрошенные в качестве свидетелей 22 декабря 1937 года МАРЧЕНКО А.М. и КУБОША С.С., содержащиеся вместе с НЕЙКО под стражей в одной камере заявили, что НЕЙКО в их присутствии говорил о пройденной им тренировке перед выездом из Италии с той целью, чтобы во сне ничего не говорить и не выдать себя. Приводил высказывания МУСОЛИНИ в той части, что оружие Италии и Германии дает о себе знать на весь мир. НЕЙКО опасался, чтобы его дело не объединили с троцкистами, которые работали в консервном тресте и с которыми он имел связь.

Слышал ли еще кто эти разговоры, исходившие от НЕЙКО, при допросе свидетелей не выяснено.

(л.д.26,28)

Допрошенный 22 декабря 1937 года в качестве обвиняемого НЕЙКО показал, что он происходит из семьи служащего, до 1924 года проживавшего в м.Беликовец (Италия), ни в каких организациях не состоял и против своего правительства не выступал. Однако в связи с продолжавшимися по его адресу подозрениями, он в 1924 году выехал в начале в Турцию, а затем воспользовался случаем и в том же году перешел на сторону Советского Союза.

106
85

5.-

НЕЙКО не отрицал, что он говорил: "Закон, как дышло, куда хочешь туда и повернешь". В какой связи им было сказано это и в чьем присутствии имели место такие высказывания, в процессе предварительного следствия не было выяснено.

(л.д.80,31)

На очной ставке со свидетелями ЛИТВИНОВОЙ и КУБОША, НЕЙКО виновным себя в проведении антисоветской агитации не признал и их показания отрицал. Показания остальных свидетелей НЕЙКО не предъявлялись и он по существу их не допрашивался.

(л.д.37,38,40,41)

Анализируя имеющиеся в деле материалы следует отметить, что обвинение НЕЙКО было основано на противоречивых и неубедительных показаниях свидетелей, допрошенных после ареста НЕЙКО.

Свидетели ШЕВЧЕНКО и ЕНИН высказываний НЕЙКО сами не слышали и основывались на заявлениях других лиц, в частности, КАСИЧА и ЛИТВИНОВА. Ссылки ШЕВЧЕНКО и ЕНИНА о якобы имевших место вредительских действиях со стороны НЕЙКО, лишены оснований.

Показания КАСИЧА хотя и содержат факты, подтверждающие нездоровые выпады со стороны НЕЙКО в день выборов в Верховный Совет СССР, однако эти выпады не могут быть признаны как проведение антисоветской агитации со стороны НЕЙКО.

Так же не могут быть признаны, как антисоветская агитация, те высказывания НЕЙКО, в которых он в присутствии свидетелей ЛИТВИНОВА и ЛИТВИНОВОЙ говорил, что участвовал бы в войне против республиканской Испании, если бы проживал на территории фашистской Италии.

В процессе дополнительной проверки, произведенной в связи с поступившим заявлением жены осужденного, 30 января 1960 года был передпрошен свидетель КАСИЧ И.И., который НЕЙКО охарактеризовал положительно.

По объяснению КАСИЧА, НЕЙКО антисоветских разговоров в его присутствии не высказывал, к работе относился добросовестно.

86
6.-

О своих предыдущих показаниях КАСИЧ заявил, что он не подтверждает их. Высказываний НЕЙКО, направленных против выборов в Верховный Совет и против советских законов, свидетель не помнит.

(л.д.58-62)

Остальных ранее допрошенных свидетелей передопросить не представилось возможным, так как их местожительство не установлено.

(л.д.72-78)

Вновь допрошенные свидетели АРАБОВ, КРАВЧЕНКО, ПУЦКИЙ, ЦЕБУЛЬСКИЙ и ДАНИЛЬЧЕНКО охарактеризовали НЕЙКО в деловом и политическом отношении положительно.

(л.д.54-57,63-71)

В 1955 году Управлением КГБ при СМ КазССР по Карагандинской области возбуждено ходатайство перед Прокуратурой СССР о снятии судимости с НЕЙКО, с чем прокуратура согласилась.

(л.д.47,81)

О шпионской деятельности НЕЙКО не допрашивался и никаких доказательств об этом в деле нет.

(л.д.1-43)

Учитывая изложенное,-

П О Л А Г А Л Б Ы:

Архивное уголовное дело № 9708 по обвинению НЕЙКО Теодора Петковича направить прокурору Николаевской области для опротестования решения Особого Совещания НКВД СССР от 2 февраля 1938 года и решения НКВД СССР и Генерального прокурора СССР от 29.1.1938 года отмены их и прекращения дела за недоказанностью обвинений по ст.197 ч.п УПК УССР.

СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛЕНИЯ УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
капитан

Василин
(ВАСИЛИН)

"Согласен": НАЧАЛЬНИК СЛЕДОТДЕЛЕНИЯ УКГБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
капитан

Зимарин
(ЗИМАРИН)

108
86
87
г.-

Справка: Жена осужденного - НЕЙКО Лидия Юсуфовна проживает:
с.Долинка, Первомайский поселок, дом № 5, Караган-
динской области.

СТ СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДОТДЕЛЕНИЯ УКРБ ПРИ СМ УССР
по Николаевской области
капитан

Василин
(ВАСИЛИН)

Фото 210

01-10834-60
25/12-60 1851

113 92
Секретно
экс. №

В СУДЕБНУЮ КОЛЛЕГИЮ ПО УГОЛОВНЫМ
ДЕЛАМ ВЕРХОВНОГО СУДА УССР

П Р О Т Е С Т

/в порядке надзора/

По делу НЕЙКО Т.П.

По постановлениям НКВД и Прокурора СССР от 29 января 1938 года и особого совещания при НКВД СССР от 2 февраля 1938 года подвергнут заключению в ИТЛ сроком на 10 лет, -

НЕЙКО Теодор Петрович, 1899 года рождения, уроженец м.Беликовец /Италия/, итальянец, образование высшее, б/п, до ареста работал агрономом в совхозе им.Шорса Н-Бугского района, Николаевской области.

Нейко обвинялся в проведении антисоветской деятельности.

19 Это обвинение было построено на непроверенных и малоубедительных показаниях свидетелей Шевченко В.И., Касич И.И. и др.

Сам Нейко виновным себя в проведении антисоветской деятельности не признал и показания свидетелей Литвиновой А.К. и Кубома С.С. на очных ставках с ними отрицал.

Постановления НКВД и Прокурора СССР и особого совещания при НКВД СССР подлежат отмене по следующим обстоятельствам:

Передпрошенный при проверке в 1960 году свидетель Касич И.И., изменив ранее данные показания, об антисоветской деятельности Нейко ничего не показал.

Хотя остальных свидетелей передпросить не представилось возможным, однако их малоубедительные показания, не нашедшие своего подтверждения при проверке, не могут служить достаточными доказательствами по делу.

Фото 211-212. Протест заступника прокурора Української РСР на постанову НКВС та прокурора СРСР від 29 січня 1938 р. та постанову Особливої наради при НКВС СРСР від 2 лютого 1938 року про засудження гр. Нейко Т.П. 25.04.1960 р.
(ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 92-93)

ИУ
2.

Вновь допрошенные свидетели Арабов Ф.Н. и др., хорошо знавшие Нейко до ареста, охарактеризовали последнего только положительно и об антисоветской его деятельности ничего не показали.

На основании изложенного и руководствуясь ст. 25 Положения о прокурорском надзоре в СССР, -

П Р О Ш У:

Постановления НКВД и Прокурора СССР от 29 января 1938 года и особого совещания при НКВД СССР от 2 февраля 1938 года отменить, а дело в отношении Нейко Теодора Петровича дальнейшим производством прекратить за недоказанностью обвинения.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Дело № 9708 в I томе на 112 листах, заявление в деле.

ЗАМ.ПРОКУРОРА УКРАИНСКОЙ ССР
Государственный советник юстиции
3 класса

И.АРДЕРИХИН

И. Ардерихин

Справка: Дело пересматривалось по заявлению жены осужденного Нейко Л.Ю., прож. в с.Долинка, Первомайский пос., I-й переулоч, № 5, Карагандинской области, Казахской ССР.

Отп. 4 экз.
№ 2776
Рт 151-еу
2-адр.
2-в НП
18.1У.60
исп. В.М.

Фото 212

Справа № 1518 н 60 Категорія Секретно 115 2

Вирок ухвалено за головуванням т. —
Доповідач т. Кудьминева

У х в а л а

Ім'ям Української Радянської Соціалістичної Республіки
Судова колегія в крим. справах Верховного Суду Української Радянської Соціалістичної Республіки в складі:

Головуючого т. Тягова Т.Є.
Членів суду тт. Кудьминевої К.Ф. і Коваленко Є.К.
за участю прокурора тов. Хоруженко М.М.
та адвокатів тт. —

розглянула в судовому засіданні 3 січня 1960 року
крим. справу за протестом ~~на постанову~~ там. прокурора УРСР на пошта-
новлення НКВС СРСР і прокурора СРСР від
29 січня 1938 року і поштаповищення Особого
Совещання при НКВС СРСР від 2 лютого 1938,
якими Нейко Александр Петрович
1899 року народження, уроженець М'ятиши, ураль-
ської області, освітній образований, до арешта ра-
ботав агрономом в совхозе при Морса Но-
во-Бурського району, Николаевської області,
подвергнутий закримінованню і направлений
в трудову матерію строком на 10 років.

Протест внесений на предмет
отмінення указальних поштаповищень в бім
мені Нейко Т.П. і прекращення дела за
недоказанністю прод'явленого обвинення.

Заслухав доклад шени Вер-
ховного суда УРСР т. Кудьминевої К.Ф., закли-
ченні тов. прокурора УРСР т. Хоруженко М.М.,
піддерживаючого протест, судобна колле-
гія Верховного суда УРСР — установила:

Нейко Т.П. визнаний винув-
атим в тому, що он замислював антисов-
етскі антирадянські.

Областная, 35 Зак. 1751

Фото 213–214. Ухвала судової колегії Верховного Суду УРСР про скасування постанов НКВС та прокурора СРСР від 29 січня та 2 лютого 1938 року про засудження гр. Нейко Т.П. на 10 років ВТТ. 03.09.1960 р. (ДАМО. – Ф. 5859. – Оп. 2. – Спр. 3462. – Арк. 96–97)

Это обвинение Лейко основано на неубедительных и малоубедительных показаниях свидетелей Шевченко В.И., Касир М.И. и других.

Сами Лейко виновными себе в проведении антисоветской агитации не признал и показания свидетелей на своих собраниях с ними отрицал.

В ходе дополнительной проверки в 1960 году свидетель Касир М.И., ранее данные им показания изменил и об антисоветской деятельности Лейко ничего не показал.

Попытки остальных свидетелей передопросить не представлялось возможным, однако их малоубедительные показания, ненамеренно своего подтверждения при дополнительной проверке, не могут служить достаточными доказательствами вины Лейко Л.Л. в проведении антисоветской агитации.

Вновь допрошенные свидетели Арапов А.Н. и другие хорошо знают Лейко до ареста, характеризовали его по возможности и его антисоветской деятельности ничего не показали.

Поэтому сообщается с протоколом прокуратуры и руководствуясь ст. 309 УПК УССР, судебные материалы Верховного суда УССР, -

определена:

Тюрьма-исполнение НКВД и 51 прокурор СССР от 29 января 1938. и тюремное воспитание при НКВД СССР от 2 февраля 1938 в отношении Лейко Теодора Лейкова Лейкова Викентия, а дело производством прекратить за недостаточностью представленных обвинений.

Председательствующий: [подпись]

16-
УТВЕРЖДАЮ
Первый заместитель
Генерального прокурора Украины
государственный советник
юстиции 3-го класса

А.А.Христенко

12 августа 1997

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

в отношении Луценко Д.Д.
(фамилия, инициалы)

по материалам уголовного дела (арх. №44224.)

о Луценко
Фамилия, имя и отчество Деонисий Деонисович

Год рождения 1880

Место рождения село Клиновое Первомайского уезда
Одесской губернии

Место работы и должность до ареста хлебопашец

Место жительства до ареста село Клиновое

Когда, каким органом, по каким статьям УК был осужден (репрессирован), в чем признан виновным, изменялось ли решение по делу и как: Коллегия Первомайской уездной чрезвычайной комиссии 14 февраля 1922 года постановила расстрелять Луценко Деонисия за петлюровскую деятельность. Решение не изменялось.

Как видно из материалов дела, в 1921 году из Польши в Первомайский уезд Одесской губернии прибыли петлюровские эмиссары Бондарук-Лыхо /убит при задержании/ и Нагорный Иван /арестован/ для создания подпольных организаций "...с целью поднятия восстания против Соввласти в момент перехода через границу петлюровских банд".

Луценко обвинялся в том, что состоял в одной из этих организаций. В основу этого обвинения положены его показания о том, что он был знаком и общался с Бондаруком-Лыхо.

В деле нет доказательств принадлежности Луценко к петлюровской или к какой-либо другой антисоветской организации, совершения им контрреволюционных и иных преступлений.

Фото 215–216. Висновок у справі гр. Луценка Д.Д. 12.08.1997 р.
(ГДА СБ України. – Спр. 44224. – Т. 2. – Арк. 16)

Арестован « 12 » января 1922 г.

Освобожден « ... » 19 г. данных нет.

Содержался под стражей, в местах лишения свободы, на принудительном лечебно-педагогическом вычеркнут):
... лет, ... месяцев, ... дней. данных нет.

Находился в ссылке ... лет, ... месяцев, ... дней.

Данные о репрессированном или его родственниках: _____ необходимых сведений по этому вопросу не имеется.

На Луценко Деонисия Деонисовича
(ф. и. о.)

распространяется действие ст. 1 Закона Украинской ССР «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине» от 17 апреля 1991 года: поскольку отсутствующая совокупность доказательств, подтверждающих обоснованность привлечения его к ответственности.

Сотрудник Реабилитационного
отдела СБУ
П. Поплавский
П. Поплавский

Н.О. Начальник управления по надзору и исполнению законов о национальной безопасности
Генеральной прокуратуры Украины
Государственный советник юстиции 2 класса

Начальник Реабилитационного
отдела СБУ
полковник юстиции

В.П. Даниленко
В.П. Даниленко

А.Д. Лябах

« 12 » августа 1997 года

« 12 » августа 1997 года

ПРИМЕЧАНИЕ: справка о реабилитации _____ не направлялась.

(фамилия, инициалы)

1991 года

Розділ IV СПОГАДИ ТА БІОГРАФІЧНІ НАРИСИ ПРО РЕПРЕСОВАНИХ

*Ми плакали від болю у душі,
Ми плакали, тримаючись за руки.
Ми плакали і йти ми не могли,
Та нас вели в могилу страшні муки.
Ми проливали сльози – це не гріх.
І хай хтось скаже, що слабкий я духом.
Я плачу, бо країну не вберіг,
Від Сталіна, від зради і розрухи.
Я плачу не від болі у кістках,
І хай мене катують трибунали.
Я плачу, бо вмирає на руках
Моя країна, сім'ями, родами.
І стоячи спиною до могили,
Я милості у «них» не попрошу.
Поети гинуть, гинуть степ і ниви...
Хай Бог прощає, я же – не прощу.*

Марина Зубкова*

Топоров Г.А., Топоров И.Г.

СТАЛИНСКИЕ «АКАДЕМИИ»: КАКИЕ БЫВАЮТ «СЧАСТЬЯ»¹

Жизнь Адриана Митрофановича Топорова [1] в 30-40-е годы прошлого века, конечно же, это эпопея: шесть тюрем, два лагеря печально знаменитого ГУЛАГа. Мало о ней он написал сам в автобиографических мемуарах. Ничего не сказано и в изданной в 1980 году части этих мемуаров «Я – УЧИТЕЛЬ». Писать об этом почти все время было противопоказано. Зато сколько было рассказов в кругу семьи и близких друзей!

А эпопея была жуткая: А.М. Топоров не однажды стоял у грани земного существования, но при этом не один раз он испытал и «великие счастья» особого тюремно-лагерного оттенка. Предлагаемый отрывок – это только кое-что из начала и кое-что из конца эпопеи, которую сам Адриан Митрофанович именовал «МОИ АКАДЕМИИ». В шутку он утверждал, что у него образовательный ценз выше, чем у Максима Горького, поскольку у того были лишь «МОИ УНИВЕРСИТЕТЫ».

---

* Поетичні рядки написані студенткою Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія» Київського національного університету культури і мистецтв – Зубковою Мариною Олексіївною.

* * *

В архиве есть запись А. Топорова:

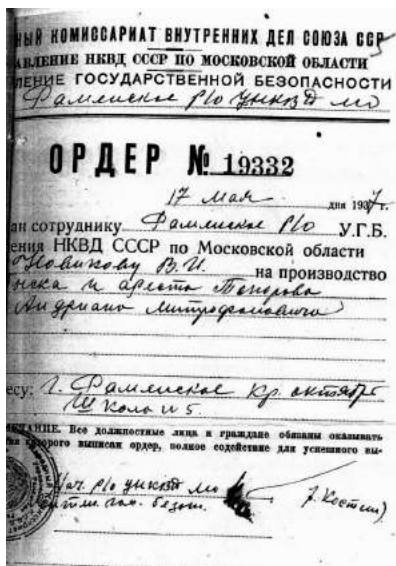
«Когда меня спрашивают о самом счастливом дне моей жизни, я отвечаю: 29 октября 1937 года, когда Свердловская спецколлегия на судилище в Перми пожаловала мне всего «пятерку». Ведь брехало на меня 9 очерцев[2], собравших всю грязь, вылитую на меня в Сибири и на Урале».

Счастье было действительно в е л и к и м, тем более что оно не было ожидаемым.

Следствие началось в Свердловской тюрьме, но его перенесли в пермскую тюрьму, где были собраны для показаний и очных ставок очерские «доброжелатели» Топорова. Здесь он был ознакомлен с собранным на него досье, здесь узнал о сразившем его предательстве очерского «друга», не поднимавшего глаз во время очных ставок, но монотонно повторявшего «нужные» показания о письмах Топорова и убийственную ложь о московском платке с портретом Льва Троцкого в центре...

Следователи были непроницаемы и, похоже, возражения Адриана Митрофановича в расчет не брали.

Вскоре подследственный отрезвился от каких-либо надежд, в конце следствия только отмалчивался и в тюремной камере делился с товарищами по судьбе единственным убеждением; «ВЫШКА!»...

Ордер на производство обыска и арест А.М. Топорова. 1937 г.

портретом Троцкого в центре [3], хотя на столе у спецтройки среди вещественных доказательств лежал этот самый платок, и председательствующий по ходу показаний его не однажды разглядывал), но судьи были, как всегда, непроницаемы. А тут еще один многозначительно спросил:

– Это ваша книга – «Крестьяне о писателях»?

– Моя... Точнее – это высказывания о литературе простых советских людей, крестьян-коммунаров. А я записывал. Что в этом плохого?

Суд был назначен на 29 октября 1937 года. Перед лицом коллегии уже были вызваны один за другим человек 10. В камеру предварительного заключения они уже не возвращались. А до Топорова очередь все не доходила. Похоже, вызывали по алфавиту. Будь благословен тот древний русский лингвист, что поставил в азбуке букву «Т» в ее конце. И вот уже один из старожилов камеры утешает Топорова:

– Везет тебе! Пошла вторая половина дня.

– И что?

– У них – разрядка на «вышку». А план у нас модно выполнять досрочно...

Ошибался или нет наблюдательный сторожил, для Топорова осталось неизвестным. По его мнению, все складывалось крайне угрожающе. Пусть слишком невпопад, но дружно ввали девять очерских свидетелей, пусть грубо выпирала их необъективность (например, как в истории с платком с

1937

УЧЕТНО-КАДРОВОЕ

С. С. С. Р.

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

АРХИВ ВЧК-ОГПУ-НВД по Свердловской обл

Год производства 1937

СЛЕДСТВЕННОЕ ДЕЛО №8426

по обвинению Топорова
 в краже Олигарховича

ДЕЛО ПОДЛЕЖИТ ВОЗВРАТУ В АРХИВ
 УПРАВЛЕНИЯ ИЛИ КОМПЛЕТА
 ГОСУДАРСТВЕННОСТИ ПРИ СОВЕТЕ
 МИНИСТРОВ СССР
 ПО СВЕРДЛОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Получение из архива дело должно быть по-
 крашено через 10 дней с момента получения его.
 Передача полученных из архива дел
 в архив производится
 исключит. для хранения в архиве НВД
 СССР.

45-81457
14/1038

10015

Арх. № 10015 Том. № 1

Формуляр архивно-уголовного дела
 А.М. Топорова. 1937 г.

чтобы нормальный человек занимался столь трудоемким и странным для деревни делом, чтобы потратил на это 12 лет жизни, не требуя и не получая за дополнительную работу ни гроша. Конечно же, по их мнению, без затаенного, ловко замаскированного контрреволюционного замысла здесь не обошлось.

И вдруг – всего ПЯТЬ ЛЕТ!!! Потрясающее, неожиданное счастье, – недоумение: неужели все-таки потому, ЧТО ВЫПОЛНЕНА РАЗНАРЯДКА?!!

***

В прошлом году нам с помощью активистов Екатеринбургской организации Всероссийского общества «Мемориал» удалось заполучить из фондов Государственного архива административных органов Свердловской области, копии тех самых документов, которые в свое время вызвали неописуемый восторг у Адриана Митрофановича.

1. Приговор Выездной сессии судебной коллегии Свердловского областного суда от 29 октября 1937 года;

2. Определение Судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда РСФСР от 9 декабря 1958 года.

– Здесь вопросы задаем мы. У нас не было времени анализировать это, – член коллегии брезгливо потряс изъятым образцом книги. – Но нашлось время глянуть в «Сибирской энциклопедии» отзыв о ней, вот этот: «Книга Топорова «Крестьяне о писателях» – образец беспринципной, антимарксистской критики литературных произведений». АНТИ-МАРКСИСТСКОЙ! Четко сказано и сказано в государственном издании – энциклопедии!

– Писал мой литературный враг – Высоцкий. Книга не запрещена.

– Будет запрещена. Видно, прав был, гражданин Топоров, когда писал о вас новосибирский журналист Бар ...

Вот так! Не представляла спецколлегия, в чем контрреволюционность алтайской работы А. Топорова и его книги «Крестьяне о писателях». По протоколу А. Баром доводам она просто не смогла осмыслить и представить себе,

26 XI 1937

Дело С. К. Смирнов

Минский № 7-578

ПРИГОВОР

именем Российской Социалистической Федеративной Советской Республики и

в Октябрь 1937 г. Введенской Введенского судебного кантона

Сердобинского окружного суда края (обл.), АССР

составе: председательствующего Курочкина

судей: Смирнов Виткина и Буркина

в присутствии прокурора

защиты в лице

секретаре Щербатова

рассмотрев в закрытом судебном заседании дело по обвинению

Майорова Андрея Митрофановича 1892 г. родив

Уроженца с. Витино Вятско-Олековской волости

Курской области, бывшего учеником, неважного

РП, несудимого.

Обвинения по ст. 58-10ч.1 УК

Проверив материалы предварительного следствия

заслушав объяснения подсудимого и показания

свидетелей Виткина

Уроженца.

Подсудимый Майоров начиная с 1928 по 1936 год

был знаком с Курочкиным Семеновичем именем

Николаевичем через него в газетах „Известия“

и „За коммунистическое просвещение“ публиковал

клеветнические заметки обвиняющие местных

очередных коммунистов Михайлова, Шимовича и

других работников района за то, что они изобличили

контрольно-революционную деятельность Майорова

и его друга Левеева (см. на обороте)

помещал в газете «Киевский вестник» заметки на местных коммунистических собраниях агрессивнейшим образом в 1934/35 гг.; хранит у себя до 1931 года книгу Троцкого.

Винами себя Попов не признает, утверждает, что антикоммунистической деятельностью он не занимался; Восновский знает лишь, как журналиста.

Проверив материалы дела и обсудив доводы обвинения, Комиссия считает его обоснованным.

Обвинение Попова основано на показаниях свидетелей Пичакиной, Скородиной, Новикова и Гусева, трое из которых работали вместе с Поповым учителем в одной и той же школе и находились в непосредственном контакте с осужденным, что подтверждается материалами дела.

По делу Устиновского, что Попов, являясь корреспондентом газеты, неоднократно появлялся в школе неослабкой и помещал критические заметки в газете. Ни следствие ни суд не установили, что Попов, будучи знаком с Восновским, знает о его преступных действиях. Заметки помещаемые осужденным по своему содержанию не явились антикоммунистическими, что подтвердилось еще раз тем, что наряду с его подругами

Имея тесную связь с троцкистами Леденевым (вспомогателем
За Коммунистическую) и Писаренко, подвигая на
Киевской антикоммунистической комиссии на из партии.
По 1931 году в квартире Моисеева были портреты
врага народа Троцкого.

В 1934 и 1935 гг. Съезды учителей и учащихся школы
проводит Коммунистическую антикоммунистическую по вопросу
Материального положения трудящихся СССР, с
Киевской на учение Маркса, Энгельса, Ленина и
дисциплинирующей руководимой партией и правительством
Выводили себя подслушанный Моисеев не признал
Семенов на личные ссоры его с Евдокимовичем.
Устанавливая близкие связи подслушанного Моисеева с
троцкистами и все еврейскими элементами дела
Степановича вменяли виновность Моисеева
по ст. 58-10 ст. УК допущенной и руководящей
ст. ст. 319-320 УК

Процесс

Подслушанного Моисеева Евгения Михайловича
на основании ст. 58-10 ст. УК лишит свободы
на пять / 5 лет с поражением в активных и
пассивных избирательных правах на два / 2 года
с зачетом предварительного заключения с 17/5.
Место поселения определяем Моисееву оставив
содержание по взысканию в Женской тюрьме.

Приговор окончательный, но местом ссылки
определяем в ст. ст. Коммунистическая Восточная РСФСР
через ст. ст. Коммунистическая Восточная Восточная,
Витковский Знак, с помещением в тюрьму по ст. ст.
Моисеева определяем

Присудились в Амурскую
Улицы 7

Копия верна 86

Форма 8

Дело № 45-8 НК-51 1958 г.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда РСФСР в составе председательствующего Губришкина М. А.

членов суда Карлашова Г. И. и Труновского М. А.
рассмотрела в судебном заседании от 9 декабря 1958 г. ^{протокол}

Заяв. прокурора РСФСР на приговор Свердловского областного суда от 29 октября 1957 года, постановившего

Моноров Андриан Михайловичу

1891 года рождения, уроженцу села

Сибинское Сибирского округа, Кузнецкой области

русский грамотный

бессарабийской семейной крестьянской

деятельности, работавший учителем

в шк. Раменское школы № 5 -

осужден по ст. 58-10 ч. 1 УК РСФСР к 5 годам

лишения свободы с лишением в течение

двух лет права на 2 года.

В протесте ставится вопрос о отмене

и отмене приговора Монорову за неправомерно

своим не законным образом приобретенным

абсолютным

Заслушав доклад члена

суда Труновского и заместителя

прокурора Новикова, поддержавшего

приговор, Коллегия постановила:

Моноров Андриан Михайлович в том,

что он имел связь с троцкистами

Сосновским и при его участии в 1936 году

маркшейдерской организации, пришедшая
Дмитрий Павлович, выразившаяся
в помещении в печати критическую
оценку - правдивости.

Проверение анкетно-свидетельской
опыта не нашла своего достаточного
подтверждения. Показания свидетелей
Тусева, Смирнов и Фицалкиной
при наличии у них копии копированной
копии отношений с Поповым в связи
сего отношения в их достоверности.

Обвинение Попова в том, что
он крадет у себя поварей брига
находясь основано на показаниях
того лишь свидетеля Козырева,
не подтвержденным никакими
объективными доказательствами.

Согласно в производстве о том
что Попов осужден без доказательств
к тому же в отношении и при
судебной комиссии, 412 УПК РСФСР,
Судебная Комиссия,

Определения:

Трибунал Свердловского областного
суда от 29¹⁰ октября 1937 года
в отношении Попова Владимира
Михайловича обвинив и
дело в производстве прекратив
за недоказанностью предъявленных
обвинений.

Председательствующий Евремин

* * *

Прежде чем рассказать о втором великом «счастье», забежим немного вперед. Прошло 26 лет после начала этапного пути Адриана Митрофановича из Пермской тюрьмы в суровые земли Онеглага и Карлага. В этот – 1963 год, в Новосибирске увидело свет второе издание книги «Крестьяне о писателях». И вскоре – 4 июля – в Новосибирске обком партии, отделение Союза писателей СССР, издательство и местный телецентр организовали передачу о встрече Адриана Топорова и Германа Титова. В саду, на вольном воздухе, состоялась беседа на «вольные темы», в которой приняли участие кроме официальных лиц писатели С. Залыгин, А. Коптелов, журналист П. Стыров, сотрудница Западно-Сибирского книжного издательства Е. Расстегняева.

Потом последовало приглашение в Барнаул, где состоялась еще более торжественная «мистерия», включающая в себя тоекратный поцелуй первого секретаря Алтайского крайкома партии Т. Кулакова и посылку специального самолета в Новосибирск за тысячью экземпляров книги «Крестьяне о писателях».

В заключение парадной поездки А. Топорова было еще – на этот раз неофициальное – посещение Перми. Но и здесь не обошлось без торжественных встреч. Об одной из них поведал в областной газете «Звезда» (июль 1964 г.) журналист А. Никитин. Свою статью он назвал «Человек завидной судьбы», явно не подумав о втором – зло ироническом – смысле такого названия применительно к судьбе Адриана Митрофановича в Пермской области: Очер – оговоры – тюрьма – приговор – начало этапа...

Хотя, пожалуй, можно и без иронии дать нашему рассказу о «великих счастьях» А. Топорова такой же самый заголовок – «Человек завидной судьбы».

Второе острое происшествие, когда Адриан Митрофанович вновь стоял у грани земного существования, было связано как раз с началом этапа. Запомнилось оно на всю жизнь. Неслучайно на другой день после приезда в Пермь в гости к сыну (случился как раз выходной день) А. Топоров затормошил его:

– Пойдем со мной.

Взял адресок в справочном бюро. Жив интереснейший человек. Когда-то удивлялся ему, наезжая в Пермский пединститут. Говорили, что он в нем доцент. Тогда не был знаком. Познакомились позже... При исключительных обстоятельствах.

«Интересный человек» был найден. Увы! Уже почти не человек. Жил одиноко. Комната напоминала берлогу зверя ... со стойким запахом спиртного, с многочисленными бутылками по углам. Хозяин на самом деле потрясал воображение. Крупное, обросшее дремучими космами лицо, изрезанное глубокими рытвинами вперемежку с тугими складками, венчало могучую в два метра высотой и «косой саженью» в плечах звероподобную фигуру с длинными волосатыми руками (точнее сказать – «лапами»).

Дверь была не заперта.

– Войдите! – крикнул хозяин и поднял давно отупевшие, безразличные глаза, в которых еле-еле мелькнуло что-то вопросительное.

– Трубин, – голос Адриана Митрофановича дрогнул, глаза заблестели.

– Трубин, это я – Топоров Адриан. Вспомни Вологду... Как жизнь ты мне спас...

– А-а-а ... Топоров... Вологда, – гигант заметно оживился, лицо стало осмысленнее.

– Да-а-а...было...в начале моей «десятки»...

* * *

Из Перми человек пятнадцать узников, избежавших «вышки», доставили в Вологду, в тамошнюю тюремную «пересылку». Уже близко к ночи загнали их в небольшой бревенчатый барак с железными решетками на окнах и массивной дверью, по бокам которой болтались мощные железные полосы для замка. Внутри в торцах возвышались над полом нары, сколоченные сплошную из досок толщиной где-то в 5-6 сантиметров. Ни столов, ни стульев, только у стен – непременно для тюремного мира «параши».

Барак уже основательно обжила партия уголовников, по численности примерно равная прибывшим. Сотрудники тюрьмы согнали «хозяев» на нары в одном торце барака, а в освобожденном конце велели располагаться «политическим». В стане уголовников послышались яростные угрозы, злобная матерщина. Кое-кто из прибывших обратили на это внимание конвоиров, но те лишь усмехнулись:

– Привыкайте!

И ушли.

Уголовники на своих нарах сбились в тесный кружок и открыли негромкое, но со злой бранью, совещание. Еще не успели «политические» на своих нарах разложить вещи, как перед ними появился «парламентер» с ухмылками и ужимками под «одессита»:

– Я – Жора, депутат боригенов. Слушай, гнилая тилигенция, призеденский указ – сложить барахлишко управо для енерального шмону, налево сять самим. Ты, ты и ты – назначаю на дежурству, для obsługi «малины»: параши туды и обратно ... кое-что прочее.

Ткнул пальцем на троих. «Политические» переглянулись между собой, но не двинулись с места.

– ТЫ, ТЫ И ТЫ! – зверея, повторил «Жора». – Усе трое – заложники под «перо», и без «глюцинаций»: спишут на самогубство. Сполнять указ!

– Слушай, малыш, катись ты к ..., – на нарах во весь рост, оперевшись затылком в потолок, встал огромного роста, могучего вида человек и еще раз пророкотал. – Слышишь, катись!

– Ах, так, суки! М А Л И Н А, заложников потрошить! – и «Жора» сам выхватил из кармана нож.

К нарам «политических» двинулось еще человек пять уголовников, тоже с ножами. Но далее последовало нечто фантастическое. Гигант согнулся, ухватил за край одну из досок и мгновенно выдрал ее из нар – только щепки полетели от загнутых по концам трехвершковых гвоздей.

– Ну-ну, поближе! – и увесистая доска просвистела перед лицами остолбеневших «уроков». Гигант шагнул к самому краю нар и с резким наклоном назад снова замахнулся своим грозным оружием. – АГА! СВОЛОЧИ! Нет, я вас поучу.

Чудовище спрыгнуло с нар и с доской за плечом стало преследовать уголовников грузными широкими шагами.

– Это вы у себя посчитайте САМОГУБСТВА!

Оно, наверное, тем бы и закончилось. Да вышел навстречу, видимо, сам «президент» – тоже из крупных. Поднял руку перед лицом, как бы защищаясь:

– Стой, дьявол! Будешь в «законе», – и через плечо. – Людишек не трогать!

– Призиденский указ! – поддакнул из-за него «Жора»...

Остывая от ярости, гигант зашагал обратно к нарам, но доску приставил рядом к стенке.

– Спасибо, Трубин... за жизнь спасибо, – это сказал Адриан Топоров, один из тех трех заложников...

Примечания:

¹А.М. Топоров – известный просветитель и писатель (1891–1984). Один из создателей знаменитой алтайской коммуны «Майское утро» (1920), автор легендарной книги «Крестьяне о писателях» (1930). Космонавт – 2 Герман Степанович Титов называл его своим «духовным дедом» и не раз навещал его в городе корабелов. В г. Николаеве проживал в 1949–1984 гг. назван земляками одним из десяти наиболее выдающихся николаевцев XX века, наряду с Н.Н. Аркасом и адмиралом С.О. Макаровым. В 1937 г. был осуждён по 58-й статье, полностью реабилитирован в 1958 г. – И. Топоров.

2. Жители г. Очера, ныне районного центра Пермского края (Российская Федерация). – И. Топоров.

3. Это высокохудожественное произведение Государственного Владимирско-Александровского Треста хлопчатобумажных фабрик – платок с портретом В.И. Ленина в центре и в круге из фигур трудящихся разных профессий; по углам – портреты в малых кругах:верху К. Маркса и Ф. Энгельса, внизу – Л. Троцкого и М. Калинина (реликвия сейчас хранится в фондах Государственного музея истории литературы, искусства и культуры Алтая). Под изображением надпись: «Делегатам 1-го Всесоюзного Съезда. Москва 12 января 1925 года». А.М. Топоров был один из 1666 делегатов того Съезда. – И. Топоров.

Спогади Логвіна Григорія Прохоровича

ТЮРЬМА ПОМОГЛА МНЕ СТАТЬ УЧЕНЫМ. В МОЛОДОСТИ У МЕНЯ НЕ БЫЛО МОЛОДОСТИ

Автобиографический очерк

И в дальний путь
на черные года!

(из песни)

I-я часть. Мы шли

Уже второй год длилась война, жестокая, кровопролитная, злая. На одном из участков фронта советские войска, добившись успеха, разорвали цепь немецко-фашистской обороны и вышли на оперативный простор. Это недалеко от ст. Барвенково, что связана прямой линией с Харьковом.

К нам в село вошли солдаты – молодые ребята, загоревшие, по-своему веселые. На улицах появились партизаны, заросшие щетиной, с оружием, в гражданском. Но длилось это недолго. На утро началось плановое отступление в сторону Северского Донца. Уезжали на машинах, уходили пешком и в сторону Харькова.

После неудачной попытки присоединиться к одной из частей, мы побрели на Восток. Мы – это трое: два учителя (я – вчерашний студент и Владимир Михайлов, вообще-то журналист и заведующий клубом, не помню фамилии).

По обочинам дороги таял снег, блестели лужи, стекали ручейки. Шел март 1943 года.

... Вспомнилось, как в 1941 г. в тяжелом обмундировании с оружием за спиной, при полной амуниции тоже по большим дорогам, но не в Украине, а в России, близ Смоленска, брели мы на Восток...

По сторонам широкой лощины двигались трактора и автомашины – техника (без единого танка). Впереди не смолкал обстрел, который усиливался вечерами на околицах сел, где с чердаков крайних изб нас поливали огнем автоматчики... А мы? А мы саперы двигались за пехотой, которая вела бой. Однажды нарушив строй, откуда-то выскочил какой-то командир в форме с малиновыми петлицами, закричал: Кто со мной? Ко мне! Создадим партизанский отряд. Будем биться! С ним была группа. Но мы были в строю батальона. Как вырваться из строя самовольно? Так мы и остались. А кто знает, может это была единственная возможность не попасть в плен.

На следующее утро автоматчики были выбиты из села, за ним открылся простор, куда мы хлынули лавиной. Но недалеко. Показалась река, преградив наш путь – единственно возможный для уцелевших частей. Как потом оказалось в этот «котел» попали 4 армии: 19, 20, 21 и еще одна. Двигались на восток, к Москве. Шел сентябрь или октябрь 1941 г.

После короткого совещания командиров было решено форсировать р. Вьзьму вброд. И мы двинулись, скапливаясь под бугром берега. Раздалась команда: «Впе-

ред! Ура!»). И не только наш 27-й инженерный батальон 20-й армии Западного фронта, но и другие уцелевшие подразделения и отдельные бойцы бросились под густой перекрестный огонь на невидимого врага. А навстречу нам, как шмели и мухи, летели пули, часто, густо, как сказали бы у нас на Украине, рясно... Люди падали, ползли, корчились, кричали, обливаясь кровью... И вот уже впереди нас никого не оказалось, а пули свистели по-прежнему с возрастающей силой. Шквал огня разрезал воздух. Оставшиеся в живых возвращались обратно, к реке.

Пулемет строчил. Комиссар падает, из груди хлещет кровь. Я к нему, пытался сделать перевязку. Он шепчет о детях, о жене. Я клянусь отомстить врагам, но нет уверенности.

Под бугром из наших остался только весь дрожащий Клибоцкий, командир 20-го взвода. Чуть дальше еще 2 сапера, мне мало известных, расположились среди крови и раненых. Огонь затих. Вдали реки забелели носовые платки на штыках. Я спрашиваю у лейтенанта Клибоцкого, как старшего по званию: «Что, стрелять по ним?». Сам не решаюсь (хотя как буд-то должен). Он молчит и только весь дрожит.

Тогда показался огромный танк, наполовину вылез из люка какой-то «Наполеон», крикнул нам: «Русь! Ком!» и показал рукой, куда «комать». Все, кто остался в живых, двинулись через поле в указанном направлении, побросав винтовки (что они против автоматов и танков?), командования не было, наш командир батальона был тяжело ранен еще до начала атаки, и, видимо, погиб. Добрели до опушки леса, где уже сидели такие же как мы, несколько тысяч. Сразу же немцы разделили нас: «Иуди! Ком!» Это на Клибоцкого. «Комиссары и командиры! Есть?» – отдельно. «Украинцы» – это уже относилось ко мне, – отдельно. Это было, повторяю, в 41 году...

А теперь мы люди гражданские (я учитель, командир – бывший журналист, хотя тоже работал в школе и заведующим районным домом культуры) идем на восток, ищем военкомат, который может определить наши судьбы. Я надеялся на продолжение воинской службы, мои попутчики в Армии не служили.

Но случилось непредвиденное. Правда, иногда шутя за преферансом, Владимир говаривал: «Вот придут наши, заставят нас носить нефть от Баку до Красноводска за то, что учительствовали при немцах». Но я этого не воспринимал.

А вот случилось, стало явью... Последнюю ночь перед явкой в райвоенкомат в г. Сватово мы провели у хороших людей, которые и накормили нас и ободрили хорошими словами. Кстати, на стене висела, – кажется у них же, – фотокарточка выпускников Славянского педтехникума, где был снят и мой брат Василий, который в том же году, в сентябре, погибнет при освобождении Киева. Ни о чем плохом не думая, мы втроем взойшли по ступенькам в здание военкомата, который кишел «путешественниками». За стойкой стоял высокий, бритый человек и спрашивал документы. Мои спутники подали паспорта, а я... А у меня была только справка о том, что я житель Днепропетровской области (иду искать родителей) с 1942 г. и с немецкой печатью. Эта печать меня и погубила. А как я ее получил?

... Летом 1942 г. из нашего села отправляли «добровольцев» в Германию. Уже в вагоне, на станции Днепропетровск (а вагоны были товарные, поместили нас вместе – парней и девушек), я понял, что происходит что-то неладное. Попытался выйти из вагона – ничего, но около дверей стоит немецкий солдат с тесаком за поясом.

Когда я вышел вторично, он закричал на меня. И я понял – так это же конвой. Какие ж тут «добровольцы» (а девушки все пели наши украинские песни, не понимая, что с ними делают)!? Тогда я вспомнил, как бежал из плена; оставив свою торбу с харчами, приготовленную заботливой хозяйкой, раздвинул девушек, которые стояли у открытых дверей с противоположной переезду стороны вагона. Там никого не было. Я опустился вниз, коснулся земли и пошел вдоль вагона, никто меня не остановил. Дальше – быстрее, прочь от вокзала, посматривая на прохожих, спокойных и довольных (во всяком случае, так казалось мне). Так добрал до поселка «Перемога», что около Транспортного института. Там переночевал у знакомых. И ранним утром вернулся в свое село. Стал снова работать в колхозе. Никто ничего мне не говорил. Но однажды я встретился с председателем сельуправы, который сказал: «За побег от отправки в Германию тебе полагается год концлагерей, но поскольку твой отец был хороший человек, ладно, живи!».

Прошло еще несколько недель, и вот возвратившаяся из эвакуации (их остановили на севере Донбасса) жена председателя сельпо (где отец работал бухгалтером) сообщила мне адрес села, где остановился мой отец с семьей (райцентр Александровка). Вот тогда через своего хозяина (который работал с моим отцом) я и получил ту злополучную справку с немецкой печатью, чтобы меня не задержали полиция в пути к отцу на Донбасс, куда я и шел пешком 4 дня летом 1942 г.

Не могу удержаться от рассказа еще об одном опасном приключении. Поскольку на Донбасс можно было попасть лишь с Левобережья, а я находился на правом берегу Днепра, пришлось подумать о переправе. Воспользовавшись знакомством моего близкого друга Николая Федоровича Снисаря с семейства рыбаков (и тем, что один из них Ваня Погоней был отправлен в Германию вместе с Николаем), я попросил брата Вани незаметно перевезти меня на тот берег. Была выбрана тихая ночь, а о том, что переправиться можно только через порог Ненасытец (известная в истории украинского казачества), я не подумал. До сих пор с дрожью и чувством преклонения перед мужеством молодого рыбака (кажется, Васей Погоней) вспоминаю о той ночи, о черной пропасти под лодкой и о том с какой силой и замечательной ловкостью парень выгребал воду из этой пропасти. Спас меня и сам спасся, да тут же и двинулся в обратную дорогу тем же путем.

В военкомате мне сказали: «Пройдите в соседний дом: там товарищи из Вашей области все проверяют». Взволнованный, я вышел и направился к соседнему дому, а за мною шел тщедушный, маленький, но длинноносый милиционер. Так началось мое лишение свободы.

За дверью «соседнего дома» стоял еще один милиционер, который мне ничего не сказал. Я поднялся на второй этаж уже в сопровождении 2-х пар глаз и попал в комнату, где сидели четверо военных. Первый вопрос их ко мне был и утверждением: «Ты шпион. С каким заданием прислали тебя немцы?». Я опешил, мне нечего было сказать. Тогда сделали обыск. И прочитали в моем дневнике запись о жизни после пленения под Вязьмой с подзаголовком «Другая жизнь», что было тут же истолковано превратно – как «Новая жизнь», а мне объяснили: «Ты же не раненый попал в плен. Значит, ты добровольно сдался (не бился до последней капли крови), потому что не верил в победу Красной Армии над немецкими фашистами». Так и записали в прото-

кол. По наивности я подписал это, а также и слова: «При немцах работал учителем, чем укреплял фашистский строй на Украине». Обвинение было готово и сыграло роковую для меня роль, когда в декабре того же года меня вызвала в карцер тройка, и один из них прочитал решение Особого совещания: «к 5 годам лишения свободы».

В тот же памятный день 3 марта 1943 года зачем-то привели из военкомата и Владимира, спросили, знает ли он меня. Тот ответил: «Ні, зовсім випадкова малознайома людина». Как поет иуда, тут же отказался и от совместной работы, и от преферанса, и от того, как вместе ходили к «его» Марии и говорил, что придется носить нефть из Баку в Краснодарск. Ему-то не пришлось. Он был мобилизован в Армию, отслужил, отвоевал, снова работал в редакции, но прожил недолго, не знаю почему. Каждому свое.

II -я часть. Мы ехали

Люди не случайно говорят, что в тюрьме «сидят». Это возможно оттого, что камеры набиты до отказа и лежат там негде (даже на обыкновенном цементном полу). Слышать о каких-то кроватях, белье, газетах, было бы просто смешно. Кто в чем (я в немного подпаленной «московке», то есть полупальто с братского плеча) пришел, в том и стоял вначале (с двумя молокососами полицаями, которые ходили на партизан; с дедом, которого вина была лишь в том, что он жил какое-то время на оккупированной немцами территории, и т.д.). А затем все расселись под стенками так, что если ноги протянуть, то достанешь ими ноги сидящего у противоположной стены, не просто достанешь, а помешаешь ему вольно сидеть. Вот такой «комфорт».

Над всем господствовало одно чувство, жуткое: отсюда никуда не выйдешь, как бывало. Только когда скажут. Через несколько дней «сказали», вызывали пофамильно, погнали на вокзал.

И вот мы едем в каком-то товарном вагоне, откуда-то набралось человек 40 (видимо, из других камер), в центре внимания благообразный полустарик – любитель прибауток и анекдотов, в том числе и скабрзных. Своим спокойным тоном рассказчик хорошо действовал на нас. Видимо, это был опытный рецидивист: он все знал о тюрьмах и лагерях, ни у кого ни о чем не спрашивал, а только «просвещал» и улыбался.

Не знаю уж, там или позже и я выступил со своим дебютом. Как от «учителя», от меня требовали «романов». Я рассказал им «Выстрел» Пушкина. Понравился. Тогда – «Лес шумит» Короленка, стараясь подражать шуму деревьев, создавать настроение, чтобы забыться. Делал я это неуклюже, но на безрыбье и рак рыба.

Чем-то нас кормили. В туалет ходили, если не ошибаюсь, прямо из дверей (на ходу поезда). Никто не пытался бежать. На перегонах открывалась дверь, и конвоир пересчитывал нас, иногда делал перекличку.

Март уже заканчивался. Ветер продувал вагон. Но как-то никто не простужался, не кашлял. Доехали до Волги. «Сгрузили» нас, по-моему, в Ульяновске, гнали в пекревальную тюрьму, смешали с уголовниками, затем снова в вагоны, на этот раз уже «стольпинские», то есть пассажирские, с решетками. Давали есть селедку. Я залез на верхнюю полку, весь дрожа от нервного озноба. Около меня оказалась звериная харя уголовника: «Дай хавать!» – «А где я возьму?». И так до Казани, там повели в какой-

то чем-то знаменитый Гоголевский подъезд перевальной тюрьмы (центр воровской жизни за решеткой). При посадке – переключка. Конвоир, точнее начальник конвоя, называет фамилии, а каждый из нас должен отвечать: имя-отчество, год рождения и статью Уголовного кодекса, по которой осудили. Высадили на ст. Бугульма Татарской республики. Там (в Бугульме) просидел я месяцев семь. Осенней ночью нас погнали на вокзал, снова – в «стольпинский» вагон, опять «хавать» и снова у меня нервная дрожь всего тела.

Приехали на север Свердловской области в г. Ивдель, точнее Ивделлаг (составную часть солженицинского Гулага). Когда мы подъехали к лагерю (уже не помню в чем, кажется, все-таки в каких-то вагонах), увидели впереди разлогую местность, по сторонам – бревна; кто-то крикнул оттуда: «Что, приехали макарены (то есть бревна – Г.Л.) носить?». Какая-то растяпистая девица ходила по берегу и плаксивым голосом просила: «Дайте мне баланды». На нее никто не обращал внимания. Звали ее Галей, была она из Украины.

Нас проводили через ворота, со «шмоном» (обыском) в бараки (деревянные постройки на севере). Никакой мебели, только нары. Начинался уже, пожалуй, декабрь, а он там полютее нашего. Так и завалились спать, а утром – чуть свет – на работу. В общем, приехали на оставшиеся 4 года и несколько месяцев (меня освободили с опозданием).

III -я часть. Мы сидели

Сначала это было в Бугульме, в здании церкви, приспособленном для тюрьмы. Просторно. Однако мест на нарах хватило далеко не всем. Те, кто побойче (например, начальник биржи из г. Ровеньки, откуда пытался отправлять в Германию некоторых молодогвардейцев, и его подручные), захватили верхние места. Таким же тихоням как я и еще два инженера из Луганска или Сталино, даже на нижних нарах места не досталось. Пришлось спать на полу, точнее – на цементе и под нарами (что и даст мне туберкулез легких в будущем). Согласно традиции, под нары загоняли сексотов и «непослушных». Но нас никто не загонял, сами полезли, чтобы чуть-чуть согреться.

Около дверей стояла большая параша, при всех каждый взбирался на нее и испражнялся. Противоположные стены церкви были полукруглые, с окнами, конечно, зарешеченными. Один худой донбассовец увидел в окно, что два других ээка тащат, вернее тянут огромную бочку с экскрементами в уборную, с иронией сказал: «Мы не рабы, рабы не мы – этому нас учили, а теперь?». Но я пошел бы и на такую работу, только бы не томиться, не чувствовать себя уязвленным, забитым, униженным.

Откуда-то появился Лева Штейнберг, молодой носатый еврей, который показывал и советовал нам, как делать физзарядку. Думаю, что это был провокатор. Вскоре он исчез.

Основное «население» камеры было из Донбасса – служащие, иногда рабочие. Все чего-то ждали, рассказывали друг другу свою жизнь и чужую, иногда привирая, переходя к анекдотам. Кормили 3 раза в день пустой похлебкой, хлеб выдавали утром на весь день – триста граммов водянистого, черного. Мои знакомые инженеры, получив свои пайки хлеба, долго смакуя, поедали их с помощью палочек (как китайцы рис), чем раздражали остальных. Они же озлоблялись и говорили, что если выйдут

на свободу и станут снова инженерами на шахте, то жалеть больше рабочих не станут. Так зло рождало зло.

Меня вызывали к следователю только один раз. Видимо, я был ясен, тем более что с перепугу в Сватово подписал то, что подписывать не следовало. Но теперь от своей подписи никуда не денешься (тогда я не знал и не думал о том, куда заведет меня эта подпись). А следователь, хотя и молодой, но взял палку, положил мне ее на плечо и сказал: «Буду бить, если не подтвердишь».

Больше меня не вызывали. Все дни протекали в разговорах о еде, о женщинах (которых я еще не знал), о тюремных порядках, о законах, прокурорах и т.д.

Время от времени кого-то вызывали на допрос. Иногда заходил начальник корпуса и спрашивал: «Жалобы есть?» Все молчали. Я продолжал свои устные рассказы, слушал других, но над всем витала мысль о голоде. Многие говорили о еде, другие умышленно избегали этой темы, молчали. Но все постепенно сдавали. Заметно похудел доцент Ворошиловградского сельскохозяйственного института Гончаров. Камера была набита (человек 250) не интеллектуалами, а обыкновенными «дядьками», которые в чем-то провинились перед Советской властью при немцах.

О чем я думал, чаще всего лежа под нарами? Ни о чем и обо всем. Чаще всего погружался в воспоминания о прожитом, видел его умственным взором, как наяву, грезил, и это меня спасало. Конечно, можно было свихнуться с ума. Я был прижат, угнетен морально. Чувство вины за то, что не нашел пути перейти линию фронта самостоятельно, не оставляло меня. Мне было хорошо известно, какие у нас были строгие законы («сдача в плен является изменой родине»). Но что вместо отправки на фронт, под пули, меня пошлют в глубокий, безопасный тыл (хотя и с таким унижением) – этого я не предполагал. А получилось, что меня спасли от пуль и снарядов, так как особой сноровкой и ловкостью я не обладал.

Интуитивно я чувствовал, что это еще не все. Я был молод, думал, что где-то мое «Я» должно еще проявиться (и не ошибся, все же защитил кандидатскую диссертацию после всего этого), хотя многие выходили оттуда (если выходили) глубоко опустошенными, больными. Спасала формула: «Могло быть хуже». Не раз думалось о том, как бы не сойти с ума. Вырезал стеклышком из дерева шахматные фигурки – отвлекало. Но жуть из души не уходила.

Тюрьмы тех лет ничуть не похожи на современные. Никакого печатного слова мы не видели. Курили всякие обрывки из старых запасов. Кто-то как-то доставал табак за пайку хлеба. Но это уже, пожалуй, позднее, в лагерях. Если кто-нибудь приходил с бумагой или табаком от следователя, того считали сексотом. С такими никто не разговаривал. Когда кто-то выказывал свое недовольство, ему иронически отвечали: «Тебе мало пайки и баланды? Ничего, прокурор добавит».

К осени, когда в нашей «церкви» загудел холодный ветер, и от цемента снизу потянуло зимой, нас перевели в давно обжитый, но небольшой корпус. Дом простой, окна с решетками, с карнизами (ничего не увидишь). Сидеть неудобно и тесно. Подошел блатной, потребовал мою московку (паленую), я получил «на сменку» какую-то «чунку кабацкую». Рядом со мной занимал место инженер Мустафа, у которого уже сдавало (стучало и ныло) сердце. И какой-то еще его знакомый, тоже интеллигент. Это было наше «общество». По ночам чувствовал себя отвратительно, думал: «В та-

ких условиях ни за что арестованные люди сходят с ума. Надо держаться из последних сил, ничего не думать».

«Помогли» все те же «архангелы», которые вскоре вызвали меня в маленькую-маленькую комнату (возможно, бывший карцер), и я увидел: за столом сидели 3 человека в военном. Прочитали приговор: «К 5 годам лишения свободы с отбыванием срока в лагерях строгого режима». Спросили, хочу ли я что-нибудь сказать. Мне было не до слов, я молчал.

Вечером нас погнали на вокзал. О поезде я уже рассказывал. Прибыли в Ивделлаг (север Свердловской области, за Уральским хребтом). Ночевали в холодных бараках.

IV-я часть. В «сталинских лагерях»

Утром – в столовую, выдали по пайке хлеба. За баландой надо было подойти к окну. Когда я поднял руки, чтобы взять миску, в этот момент и почувствовал легкость в правом кармане, куда положил пайку: ее уже не было. (Этот прием пришлось вспомнить и теперь, года 3 от начала «перестройки», когда в николаевском троллейбусе поднял руку, чтобы схватиться за поручень, а в это время из моего кармана и исчез кошелек). Мимо меня проشمыгнул уголовник. Крыса. Ясно, что это было делом его рук.

Привели на работу, определили в бригаду. Огромному детине, который именовался бригадиром, я должен был ежедневно давать из своей пайки 100 гр. хлеба (ну почти как сейчас, когда врачи требуют от пенсии «свою» часть).

Работа была не тяжелая. Мы спиливали редкий сосновый лес. Но за день напашешься. Морозы стояли сильные, для украинца необычные. Нам выдали бахилы (что-то отдаленно напоминающие валенки). К вечеру я понял, что работать не смогу. Отекшие, как колдышки, ноги еле двигались (сказались тюремные условия жизни).

Узнав, что существует санчасть, утром я направился на прием. Молодой врач, увидев мои распухшие ноги, сразу же освободил меня от работы. Но недели две я все еще ночевал в том же бараке, получал ту же пайку и баланду. Временно мне дали работу в УРЧ и УРБ (управление рабочих бригад). Штат УРБ состоял из 2-х человек: некто Милыреим (из Румынии), который то и делал, что близоруко (в очках) смотрел куда-то в окно, и я – переплетчик списков рабочих бригад. Я голодал. Даже собирал очистки картофеля около какого-то более богатого барака, варил их и ел.

Наконец, при очередном посещении врача мне дали направление в стационар (диагноз – дистрофия). Стационар представлялся мне раем. Это были отдельные бараки, теплые, чистые, светлые, там выдавали белье. Все мое грязное тряпье (в том числе и «чунку кабацкую») у меня отобрали. Но с тех пор я не одевал ни брюк, ни верхней рубахи, так и жил в одном белье года 4. Одевал еще халат, если он был свободен (один на палату). Поэтому почти все время проводил на койке. О чем я думал? Я мечтал, вызывал воспоминания из прошлого, жил в них. Чем-то и от чего-то меня лечили (кроме дистрофии), здесь лучше кормили. Вспоминал о Владимире (который предал меня в Сватове) и о третьем нашем друге, работавшем тоже в школе Викторе, у которого была сестра, да не одна, а три, но мне запомнилась младшая, беленькая с красивыми глазами. Заметив мою склонность к ней, Виктор устроил нам «рандеву», но я был настолько робок, что не проронил ни слова. Все же свою фотокарточ-

ку она мне прислала (это случилось позднее). Вспоминал свое путешествие в конце 1941 г. от Смоленска до Днепропетровска пешком по немецким тылам – 40 дней. Перед глазами вставал образ рыбака Погони из-под Днепропетровска, который ночью переправил меня на левый берег Днепра, каким чудом мы уцелели, когда лодку тянуло прямо в ненасытную пропасть – сколько там козаков погибло в свое время! – этого никто не знает.

К этому времени я получил тяжелые известия из дому: отца расстреляли фашисты, брат Вася (чью «московку» отобрали у меня блатные) погиб на фронте около Чернобыля в боях за освобождение Киева в сентябре 1943 года. Я стал часто плакать. Никто надо мной не смеялся. Врачи наблюдали меня (сами тоже зеки), что-то писали в историю, краем ока видел слово «шизофрения». Может быть, спасали меня от зоны, от сурового бригадира (которому пайки я все же не дал бы), от блатных, от Крысы. То, что в формуляре у меня было записано «учитель», видимо, спасало меня. И вот осенью, видимо 1944 г. меня направили в специальный отдаленный лагпункт, предназначенный для безнадежных инвалидов, назывался он Сабянино. Сначала я был в маленьком бараке, потом перевели в основной, большой, капитальный, хотя и деревянный, теплый. Шла зима. Никакой одежды по-прежнему не выдавали. Туалет был в помещении. За 4 года я ни разу не одел брюк. Все это давило на психику. Хотя я и старался отвлекаться. Завел себе знакомых. По-своему дружил с Яном Вайгели из Чехословакии (как попал сюда?), с его друзьями Медом и Гришей (из Симферополя). Разговоры шли общие, о крымских фруктах, о чехословацкой чистоте и порядках (в отличие от нас). Этими разговорами занимали время перед раздачей пищи (чтобы не так хотелось есть). Кормили нас баландой, но было и еще что-то на второе. Отдельно выписывали фрукты и овощи, но не всем, я получал. Слышал разговор между врачами обо мне: надо списать интеллигентных людей.

Целыми днями мы ничего не делали. Я стал вязать деревянными крючками себе варежки. Из помещения не выходили зимой. Тот, кто шел в туалет надевал халат общего пользования.

От длительного лежания возникала сонливость и дикие мысли. Однажды, услышав немецкую речь, я схватил стояк нар и стал его раскачивать, чтобы вооружиться, и бить немцев (фольксдойч), которые с нами сидели. Видимо, меня выводила из себя их речь (я ведь наслушался ее в плену).

В другой раз я «удедался» и меня перевели в маленькую комнату, где было всего человек 5-6 (в большой же – человек приблизительно 50). Я смотрел на фотокарточку своей возлюбленной до наступления тумана в глазах. А вскоре, как только окончилась война (что до нас дошло весьма отдаленно), она перестала писать мне (как оказалось потом – отдалась другому), и я еще пуще загрустил. Этого не могли не заметить доктор Вольерсон (которому, видимо, я обязан жизнью), верующая медсестра Анастасия, уже немолодых лет, которая учила меня молиться Богу и кресту пучком (тремя пальцами).

Но больше всех повлиял на меня монах Романов, высокий, прихрамывающий, со следами оспы на лице, очень серьезный человек, который объяснил мне кое-что из религии, веры и приучил (койки, вернее нары, стояли рядом) креститься не пучком, а двумя перстами перед едой и после, на сон и утром. От него я узнал, что старая вера

истинная. А в 1666 г. троеперстие (и еще кое-что) ввел патриарх Никон, чем и нарушил истинную веру (за что его и избивал протопоп Аввакум).

Летом нам позволяли выходить из барака погреться на солнышке. Романову приносили из-за зоны какие-то верующие бабки картошку. Он угощал и меня.

В наших историях кроме «дистрофии» появилась и «шизофрения».

V-я часть. Дорога к свободе

Меня и Романова направили на общелагерный психопункт (я психовал, а Романов – крестился и проповедовал слово Божье) в г. Ивдель. На окраине этого городка, в конце зоны лагпункта, был отдельный одноэтажный дом с двориком, обнесенным частым забором. Калитка замыкалась увесистым замком.

Я помню это «убежище» почему-то летом, хотя и зимовал там (с 1946 по 1947). От входа вправо и влево находились 4 комнаты, а прямо еще маленькая каморка, где жили санитары Максимыч (из Черниговщины, осужденный в 1937 г.) и молдаванин Брынза. Они нас обслуживали, приносили еду из столовой, которая была в зоне. Левее санитарской комнаты был кабинет врача. Сначала нас лечил доктор Воронов, уже отбывший срок наказания, но оставшийся работать здесь добровольно. А потом врач Салтупс из Прибалтики (как и мы, зек). Напротив врачебной комнаты – наша палата. Слева лежал Ваня с болезнью Паркинсона и энцефалитом (у него дрожало все: руки, голова, изо рта все время текла слюна и пена), он постоянно был в состоянии раздражения и не мог ничего выговорить, кроме матерных слов (это у него получалось). Почти рядом с ним и тоже, как и Ваня, в отдельной кровати, а не на нарах (как мы) лежал бывший директор школы Иван Матвеевич Грабовский, а проще Нюсик (из какого-то из западных украинских городков), который умел веселить всех, рассказывая разные случаи и читая наизусть «Мцыри» Лермонтова. Он широко улыбался, и улыбка шла к его смуглому лицу, черным бровям. Он тренировал свою память, потому что уже несколько лет не поднимался с постели. Считалось, что у него параплегия, то есть отнялись левая рука и правая нога. Их он никогда не выставлял на солнце, отчего они имели мертвенно-белый цвет, а зато две другие конечности были черными от загара, так как летом его вывозили на солнышко. По ночам Иван Матвеевич делал гимнастику всеми конечностями, чтобы они не атрофировались.

Но самой интересной фигурой нашей комнаты был, безусловно, лежавший за Иваном Матвеевичем, уже на небольших нарах Жора Ширококов. Представьте себе курчавую рыжеватую голову с быстро бегающими серыми глазами, правильными чертами лица, сидящую на хорошо сложенной фигуре – это бывший студент Оренбургского пединститута, которому в 1937 г. дали 10 лет за участие в подготовке покушения на Сталина, которого он неминуемо называл .... (а милиционеров «красноголовыми»).

Георгий был довольно образованным и смелым человеком, типичным русским интеллигентом. Ему уже близилось окончание срока, но не тут-то было...

Рядом с Жорой лежал его друг, уголовник Быков, готовый всегда к любому насилию. За ним Трушин с такой же повадкой, но любящий пофилософствовать о справедливости вообще, и несправедливости «красноголовых» в частности. Он строил из себя олигофрена. Но настоящим олигофреном был, пожалуй, Коля Макеев. Кругло-

лицый и краснощекий, сам из Саранска он часто, поводя глазами, приглашал нас послушать его о «насилиях» Советской власти или же на частушки, вроде таких:

Из тюремного окошка
Погляжу я в Ленинград:
Все товарищи гуляют
Чем я, парень, виноват!?

Всю пшеницу – за границу,
Нам картошку, нам вино.
Ленин, Сталин показывают
Чапаевское кино

Был у нас и подлинный шизофреник. Даже имени его мы не знали. Лежал он справа от дверей, напротив Вани на нарах, внизу и никогда не разговаривал и не раскрывал глаз. Таким он стал с тех пор, как его жестоко избили за побег. Ходил он только в туалет (не знаю, кто показал ему дорогу). Врач осматривал его, но вряд ли получал ответы на свои вопросы.

Рядом с ним лежал старик Бабай (так мы его звали), выходец из Средней Азии. Он что-то мычал, но членораздельной речи мы от него не слышали. Рядом со мной, на верхних нарах лежал мальчик лет до 20, Витя, кажется. Этот разговаривал свободно и горячо спорил с кем-то, невидимым для нас; на наши же вопросы отвечал лишь, что ему надоели неприятности, и порой что-то вскрикивал. На следующих нарах, вверху лежал туркмен, высокий, красивый, добродушно улыбающийся, часто говорил какому-то невидимому нам Сафарову о том, что тот неправ, ибо он и сам красный, все у него красное и кровь красная.

Совершенно на другом, противоположном нам крыле дома находилась женская палата (а через коридорчик еще маленькая для двух мужчин: «моего» Романова и мужа одной из женщин – немки; он болел тяжелой формой радикулита и ходил только держась обеими руками за стенки). Обрисую женщин: молодая украинка Галя, которая все просила баланды, когда мы впервые прибыли в Ивделлаг в 1943 г.; тоже молодая, но страшно безобразная Нюрка, которая ревновала ко всем полы больницы, которые мыла, за что получала от Максимыча лишнюю пайку, поэтому она на всех кричала: «Не трогать полы, это мои полы!»; русская женщина во цвете лет, которая все пела: «Живет моя отрада в высоком терему!»; толстая немка и Цыганка (так называл ее Жора), которая убеждала нас в том, что юбки у женщин не такие уж узкие (чего я тогда не понимал). Как видим, все женщины как женщины, кроме Нюрки, которая была явно недоумковатой.

В «высокий терем», видимо, заходил какой-то «придурок» (лагерный начальник из заключенных), здоровый, молодой, симпатичный и веселый, потом спал днем на солнышке в нашей ограде, потягивался.

Наведывался к нам и фельдшер, чисто русский человек, невысокий, с выдумкой, играл с нами в шахматы, читал стихи, любил: Некрасова, Никитина (знал их небезупречно):

– Ну, тащись, сивка,
Паши десятину!
О сырую землю
Выбей мне железо.
Или:
Кушай, Ваня ....
Мясочка уж нет
– Где ж наша коровка?
– Увели, мой свет!

Не помню уж, куда он девался вскоре после смерти Воронова. А судьба этого врача караулила его: на второй год своей вольной жизни он сидел в кабинете (напротив нашей палаты) под настольной лампой, что-то читая. Погода была ненастная. Вдруг сильный гром потряс нас. Дверь к врачу открылась. Воронов лежал лицом на столе мертвый. Видимо, ударила шаровая молния.

Место Воронова занял Салтупс, который мне прямо сказал: «Вы не больны. Вы просто невротик».

Шло лето 1947 года. Однажды мы были потрясены тем, что Жора с Быковым заперли нашу «власть» (Брынзу, который любил говорить: «Деньги есть Иван Петрович, денег нет – чертова сволочь!», и Максими́ча) в каптерке, отобрав у них ключи от калитки, и вышли самовольно в зону с ножами в руках, влетели в пекарню и отобрали мешок с белой мукой, и принесли его нам. Из муки вышли хорошие, белые лепешки. А Жора издал «Указ короля Георга VI». Кто его знает, этого Широбокова, зачем это он сделал в последний год своего срока? В «Указе» было сказано, что он берет на себя всю «власть» в королевстве, врача не пускать! Брынзу и Максими́ча держать в каптерке, никому с ними не общаться (а я общался и был упомянут в указе как провокатор, но не наказан). Свобода! Пеките лепешки! И подпись: «Король Георг VI».

Бедный Жора! Студенческие мечты завели его слишком далеко. Не думаю, чтобы у него была шизофрения. Просто хотел встряхнуться, показать свою силу и молодечество. И показал...

Несколько дней мы пообедались, спали. Иван Матвеевич что-то рассказывал, читал из «Мцыри». А потом Быков и Жора ушли в зону, как обычно: ведь они принесли нам (вместо санитаров) еду со столовой. Пошли они за обедом и не вернулись. Максими́ч потом рассказывал, что их поймали охранники, заперли в изолятор, избили, теперь прибавят срок (а воля была так близко! – может, это и было сумасшествие), если будут живы. Не успели мы переварить эти происшествия, как, уже осенью, нас стали отправлять «на волю» – в Молотовскую (Пермскую) психбольницу.

V-я часть. Освобождение

Не весь «Психопункт», а около 10 человек погрузили в машину, потом мы ехали на поезде. Чем кормили (после обычных брюквы и турнепса) в дороге, уже не помню. Но хорошо представляю себе суету в приемной главврача психбольницы, в Молотове. Был он человек средних лет, тучный, глаза умные. Почти у каждого (принимал по одному) спрашивал:

– Считаете ли Вы себя больным?

Прошел слух, что надо отвечать: «Нет!». Многие так и поступили. Конвоя с нами не было. Первым в кабинет пошел «чужак» (не знаю, как он сюда попал), который изображал из себя агента известной английской разведки. Ему отказали: здоров. Признали здоровыми и Романова (вера в бога не сумасшествие: Жорка как-то говорил, что хотел бы так помешаться на вере, как Романов) и Ивана Матвеевича (который страшно возмущался «несправедливостью», и в частности тем, что меня приняли, а его нет, но «забыл» о том, что и рука и нога у него действовали, просто он начитался медицинских книг и «замастерил» себе параплегию) и др. Все они ярились, возмущались и завидовали тем, кого оставили. А оставили Ваню (с энцефалитом и трясучкой), шизофреника, который никогда не открывал глаз и не разговаривал, меня и еще кое-кого. Все мы очутились, условно говоря, на воле.

Меня спросили: «Считаете ли Вы себя больным?». Я откровенно признался: «Не знаю». Видимо, пожалели, (срок приближался к концу) и определили в рабочее отделение. Это была маленькая комната человек на 6. Здесь были местные больные (пермяк – соленые уши, «уральский бурундук» и т.д.), они не были зеками и вольно ходили на работу (рубить табак), лечились от алкоголизма. Хорошие ребята. Помню двоих: Бусыгина, уже пожилого, и второго, коего фамилию запамятовал, а вот образ сохранился: высокий, симпатичный, грустный, все приглашал меня к себе в гости, когда освобожусь.

Рядом было другое отделение, где лежал «наш» Ваня, какой-то краснощекий мальчишка и бегавший за ним пожилой человек с висящими щеками, который считал себя «великим князем» (а может, и был) Романовым. Здесь же лежал «наш» шизофреник.

Нас водили в баню, в другое помещение, без конвоя, однажды в кино. Так, в полусне, прошла зима. Кормили сносно.

А весной мне дали работу – снимать копии с каких-то диаграмм тушью. На работу я тоже ходил самостоятельно, не только без конвоя, но и без санитарки.

У нас в отделении убирала Маруся – санитарка, девушка писаной красоты: круглолицая, краснощекая, фигуристая, с лучистыми глазами. Я, конечно, смотрел на нее во все глаза и напрашивался провожать ее домой, но она прямо спросила: «А зачем Вы пойдете ко мне домой?». И я осекся, смутился, больше не затевал с ней разговоров, а молча любовался ею.

Из больных интересными были Горелик, с красивыми губами, смуглолицый; Сидоров из рода уральских богачей Строгановых, который говорил, что коммунисты – это бандиты (видимо, в этой связи и попал сюда).

Здесь мне попадались книги об Урале (я узнал, что ур-ал означает: земля золотая), услышал слово «шанежки» от Горелика, который любил петь:

Нынче праздник, воскресенье.
Бабы шанежки пекут,
И покажут, и помажут,
А покушать не дадут.

Весна уже переходила в лето, мой срок уже давно закончился (в марте), но мне никто ничего не говорил об этом. Однажды, возвращаясь в «свой» корпус с работы я увидел на лавочке парочку, он ей говорил: «Все, кто побывал в тюрьме, не только потерял правильное восприятие природы, они все просто пропащие люди, неполноценные». Мне шел 27-й год. У меня не было еще ни одной женщины («в молодости у меня не было молодости»), но я хотел быть как все. Чем же я виноват? Эта мысль, видимо, породила другую. По воскресеньям я стал разгуливать, и не только по «своей» территории. Окончилось это печально. Однажды я решил сходить в Парк культуры и отдыха. На мне была больничная пижама и больше ничего.

В городе мне попалась навстречу вредная, горбатая наша санитарка и потребовала, что бы я возвратился. Но не тут-то было. Я ушел от ее упреков и в парке все-таки побывал, сказав при входе контролеру (в те годы вход в парк был платным): «Я из психбольницы!». Налюбовавшись аттракционами, пермяками и пермячками, я возвратился восвояси, думая: что-то будет!

К этому времени произошло еще одно событие. Моя старшая сестра Юлия, которая неустанно мне помогала, выслала мне деньги на больницу, указав фамилию практиковавшей у нас студентки-медики (ее адрес я ей и дал сам). Фамилия ее Богомягкова (легко запоминалась, потому что с такой же фамилией был и секретарь обкома партии в Перми). Этих денег я не получил, студентка, видимо, потратила их на себя. Произошел резкий разговор с врачом. А тут еще санитарка с жалобой на меня (а вдруг удерет?). В тот же день вызвали милиционера, и раба божьего отправили в пересыльную тюрьму.

Сначала меня держали в санчасти, но, видимо, поняв, что я не буйный, вскоре перевели в общую камеру со всем ее укладом (опять параша), который я уже пережил в 1943 году. Правда, состав резко изменился: вместо полицаев и т.п. теперь сидели орденосные участники боевых действий, неизвестно за что (с орденами «Красной Звезды» и т.п.). Это немного утешало, но душевное состояние было опять жуткое.

При обходе камер начальником тюрьмы я задал вопрос: «Когда же меня освободят? Уже июль, а попал я в марте». Тот спросил фамилию, и через несколько дней мне дали бушлат, справку об освобождении и выпустили. Я не сразу мог понять как это, что я свободен, что могу идти куда хочу. Денег дали на дорогу мало. Юлия писала мне, чтобы я посетил ее подругу детства Бетти (с сестрой которой Бусей я дружил в 8-летнем возрасте). Она вышла замуж, и они жили в Перми. Чтобы не валяться на вокзале до вечернего поезда на Москву, я поехал по адресу к Бетти Смеянской. В кармане у меня была справка, что я был осужден по делу НКВД ТАССР 17.06.1943 г. по ст. 54-1-Б УК УССР и «по отбытию срока наказания освобожден и следую к избранному месту жительства в г. Пятихатки Днепропетровской области», то есть к Юле. Эта справка, по которой я потом получил паспорт, а позднее и реабилитацию, хранится и по сей день у меня в ящике стола как великий документ.

Пообедав и отдохнув у Бетти (где мне не то чтобы обрадовались, но отнеслись ко мне по-человечески), я двинулся на вокзал, а оттуда в переполненном вагоне – на Москву.

Как я почувствовал волю? Да никак, мое заторможенное сознание восприняло это как сон. Я уже привык к твердому распорядку дня, а тут надо было думать самому о

том, как пропитаться. Конечно, я был с парализованной волей, многие нервные центры, я думаю, не «отошли» и до сих пор.

Всю ночь я провел на переходной площадке между двумя вагонами. Утром я вышел на перрон какого-то из московских вокзалов, но, не успев пройти и 100 метров, был подвергнут проверке документов (подвел бушлат). Ко мне подошел милиционер и потребовал документы, а прочитав справку строго сказал: «Не появляться на улицах Москвы (где служил когда-то в Армии), а пригородными поездами переехать на Курский вокзал, а оттуда (снова же пригородными) ехать на Тулу». Доехав до Тулы, я не увидел там знаменитых пряников, а запомнил какие-то ларьки, потом сел в пассажирский поезд...

Вот так и начиналась свободная жизнь, без копейки в кармане. В Харькове брат Валентин, работник одной из редакций, передел меня в свою старую железнодорожную форму. В ней я выглядел прилично: проводнички приняли меня за ревизора.

Так я появился у сестры в Пятихатках, где мне были рады. Работал в «Заготзерне», таскал мешки по 110 кг. Попытка жениться на Донбассе на своей вымечтаной в лагерях невесте. Но «ты верна уже будешь другому», как писал я в 1943 г. в своем стихотворении. К стати, вот оно:

Уходя под напев канонады,
Куда пуля со снегом летит,
Все же тайно сказать тебе надо,
Что тебя буду вечно любить.

Пусть зияет глубокая рана
Блещет зарево, огонь пусть трещит,
Все равно мое сердце изранено,
Я не в силах любовь заглушить.

Под огнем смертоносным и яростным,
Когда прыгает сердце, как ртуть,
Мне привидится образ твой радостный,
Но прошедшего уж не вернуть.

Хотя сердце разбито тобою,
Буду я, как всегда, молчалив,
Навсегда заиграет тоскою.
И уйду, пусть он будет счастлив.

Ты ж не встретишь меня у порога,
С взглядом радости, счастья полным.
Ты верна уже будешь другому,
Не как я, он тебе будет мил.

Заболел открытой формой туберкулеза легких. Вылечился в Днепропетровске с 1949 по 1953 гг. (была и операция – пережигание спаек). Послали в санаторий «Ка-

гановича» Черниговской области. В санатории встретил ту, которая стала моей женой. Начал учиться в пединституте (благодаря ей). Закончил, работал в Павлышской средней школе, у Сухомлинского, с которым меня много связывало. Был учителем, инспектором облоно. В 1964 г. защитил кандидатскую диссертацию. Вот и подумайте, был ли я сумасшедшим в 1944–1948 гг. Я и сам думаю. Может, немножко и того. Нервозность бывает страшная. Но именно это научило меня сосредотачиваться, смотреть в одну точку, думать и потом писать.

В 1960 г. был реабилитирован. Жизнь стала нормальной, «совсем хорошей», по А. Гайдару, хотя многое было утеряно, конечно, в нервной субстанции. Мои порывы к идеалу (к идеалам Сухомлинского) встречались в штыки коллегами, предлагаемых «беспокойным человеком», выступающим против взяток, пьянки, гулянки. Дрался с бюрократами, получал синяки да шишки. Ни о чем не жалею. Так я был, видимо, «запрограммирован».

А условия для осуществления «программы» оказались, прямо скажем, неподходящими. И все же не завидую «благополучным» гражданам (ни тогда, ни теперь), ибо духовно именно они неблагополучны, а не я, хотя «в молодости у меня и не было молодости».

И думаю, что меня не отнести к «потерянному поколению» (по Ремарку, хотя кое-что осталось невостребованным).

Тюрьма научила меня вдумываться, углубляться в размышления, глядя в одну точку. Мне кажется, что тюрьма помогла мне стать ученым.

29.05.1999 г.

*Логвин Григорий Прохорович, доцент, кандидат филологических наук,
участник боевых действий в Великой Отечественной
войне, бывший политзаключенный,
реабилитированный в 1960 г.*

ДИРЕКТОР МИКОЛАЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО АРХІВУ ПЕРІОДУ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1941–1944 РОКІВ Н.В. ЦЕХАНОВИЧ

Важливою темою для дослідників є доля культурного надбання українського народу, частина якого втрачена в жорнах Другої світової війни. Значна кількість цінностей, залишених радянською владою напризволяще, потрапила до рук німецьких загарбників, а провину за це каральні органи у повоєнний період перекладали на пересічних громадян.

Після утворення Миколаївської області (вересень 1937 р.) і до 1939 року Миколаївський обласний історичний архів знаходився у підпорядкуванні Миколаївського обласного архівного управління, яке в січні 1939 р. передано до системи НКВС¹. У середині липня 1941 року державні архіви України отримали циркуляр про евакуацію секретних та інших першорядних фондів з одночасною ліквідацією тих, які не вдасться вивезти. Матеріали, що не мали оперативного і наукового значення, знищувалися. Проте залишилось чимало історичних документів, евакуювати які виявилось неможливо через відсутність транспорту. З огляду на це з Миколаєва вивезли невелику кількість матеріалів. У період з 4 до 12 серпня було проведено масштабну роботу з відбору документів, призначених до знищення. З 5 до 10 серпня 1941 року архівні документи зі сховищ вивозилися п'ятьма машинами удень і вночі на електростанцію, хлібозавод, лазні та інші установи, забезпечені відповідною охороною, де йшло спалення документів у печах зазначених підприємств². Як виявилось пізніше, знищили не всі архівні матеріали.

Директивою рейхсміністра окупованих радянських областей А. Розенберга рейхс-комісару України Е. Коху від 3 жовтня 1941 року наказувалось взяти на облік все культурне майно, яке могло бути матеріалом для вивчення ідеологічного супротивника націонал-соціалізму, досліджень німецької науки³. Під час окупації архів знаходився у підпорядкуванні архівного управління «Імперського міністерства окупованих східних територій» або як його ще називали – штабу Розенберга. На окупованій території в його функції входило: управління окупованими радянськими територіями, а також вивіз звідти музейних експонатів, історичних документів, бібліотек, книгосховищ та інших матеріальних і культурних цінностей⁴.

З огляду на необхідність розкриття окремих елементів механізму повоєнних сталінських репресій проти громадян, які вимушено залишилися на окупованій гітлерівськими військами території України і змушені були виконувати накази окупаційної влади, а також дослідження історії розграбування загарбниками культурної спадщини нашої нації, виникла потреба на прикладі архівної справи Н.В. Цеханович розкрити деякі аспекти проблеми.

За клопотанням Н. Цеханович⁵ на початку жовтня 1941 року її призначили директором Миколаївського обласного архіву⁶. З 1927 до 1930 року вона мешкала ра-

зом з чоловіком у Ленінграді, викладала російську мову та літературу в трудовій школі № 52. Потім впродовж двох років мешкала в Миколаєві, де викладала ті ж предмети в трудовій школі № 2. З лютого 1933 до квітня 1934 року була завідуючою навчальної частини на вечірніх робітничих курсах у м. Ярославлі. З цього часу займалася педагогічною діяльністю. Один рік працювала на курсах з підготовки до вступу у вищі навчальні заклади. На посаду директора архіву її призначили, оскільки з 1938 до 1940 року працювала у ньому науковим співробітником⁷. У 1940 році у зв'язку з погіршенням здоров'я роботу в архіві залишила і перейшла в Музичний технікум, де і працювала до початку війни.

На окупованій території залишилась не з власної волі. Дванадцятого липня 1941 року разом із батьком виїхали на збирання врожаю в радгосп імені Димитрова в Терновському районі. 25 липня повернулися знову до Миколаєва, так як її батько Цеханович Віктор Владиславович (професор, завідувач кафедри суднобудування Миколаївського кораблебудівного інституту)⁸ мав «бронь» і підлягав евакуації, а разом із ним і його донька. Після прибуття з польових робіт⁹ вони дізналися, що евакуація відкладена до особливого розпорядження. З цього часу разом із рідними мешкала в Миколаєві до 13 серпня, коли була оголошена термінова евакуація Кораблебудівного інституту. Оскільки батько сильно захворів, їх родина не евакуювалася, а залишилася у Миколаєві. 16 серпня місто захопили німецькі війська.

Після війни, коли Ніну Вікторівну заарештували, слідчих УМДБ дуже цікавили обставини, за яких Ніна Вікторівна з приходом німців у Миколаїв потрапила працювати у Миколаївський український драматичний театр, що відкрився у той час за сприяння ОУН-(М) (О. Масікевич – член Буковинського куреня був бургомістром Миколаєва) на місці сучасного Миколаївського академічного художнього російського драматичного театру імені Чкалова.

Двадцять п'ятого серпня 1941 року Н. Цеханович пішла працювати спочатку хористкою, а потім акомпаніатором¹⁰. По спілкувавшись із заступником директора з адміністративної роботи, останній¹¹ повідомив, що попередньо необхідно здати іспит. Через два дні іспит зі співу в неї приймав Петро Шакула, який високо оцінив її голос. Наступного дня Н. Цеханович вже була задіяна у першій репетиції. За час її нетривалої роботи в Українському драматичному театрі вивчила шість українських «націоналістичних» пісень. Крім того, Ніна Вікторівна, як зазначив слідчий, брала участь у розучуванні української «надзвичайно» (вставка автора – А.П.) «націоналістичної» пісні «Реве та стогне...» у «шовіністичній» інтерпретації та інших творів зі спеціального збірника¹².

За час роботи в Українському драматичному театрі встигла познайомитися з артистами Олександром Радяєвим, Валентиною Ладно, Петром Шакулою, Забродським-Грапенко (директор і художній керівник театру) та іншими¹³. Причиною вступу до театру стала матеріальна скрута. Те, що театр мав антирадянську спрямованість Н. Цеханович знала добре, проте пішла працювати свідомо і лише задля заробітку¹⁴.

З жовтня 1941 року, перебуваючи на посаді директора Миколаївського обласного архіву, почала збирати та звозити розкидані по місту документи, які під час евакуації радянських військ із Миколаєва призначалися для знищення у печах різних підприємств, проте з невідомих причин частина з них залишились неушкодженими¹⁵. Місь-

ка управа навіть надала транспортні засоби¹⁶. Загальна кількість працівників архіву коливалась від 12 до 20 чоловік¹⁷. Кандидатуру Ніни Вікторівни затверджував завідуючий відділом культури та просвіти Григорій Арсентійович Кокот (викладач Миколаївського педінституту). Штат працівників архіву підбирався особисто директором та затверджувався Г. Кокотом, а коли архів перейшов у підпорядкування «Імперського міністерства окупованих східних територій», то осіб, яких приймала на роботу, Ніна Вікторівна узгоджувала з представниками гебітскомісаріату¹⁸.

В обов'язки архіву входили: систематизація розкиданих документів, переклад із російської на німецьку мову паперів, що цікавили окупантів, видача місцевим мешканцям довідок, на яких робили приписки: «Член ВКП(б) або ВЛКСМ». Одне із головних завдань полягало у виявленні та складанні списків комуністів та євреїв. Такі ж доручення отримували й працівники Херсонського архіву¹⁹. Це завдання директорка Миколаївського архіву отримала від начальника відділу культури і просвіти гебітскомісаріату німця Банника²⁰.

Наприкінці грудня 1941 року уповноваженими працівниками в приміщенні міського партійного архіву знайдені 400 порожніх картонажів для архівних справ, серед яких один виявився з папками документів. Не роздивляючись, їх перевезли в обласний архів. Ввечері 31 грудня відбувся підпал²¹, який здійснили учасники місцевої підпільної організації²². Пожежу ліквідували, а організатора підпалу Шовкуненка²³ знайшли мертвим. Пізніше труп Шовкуненка повішали на балконі з написом: «Пійманий на місці злочину»²⁴.

Наводячи порядок після підпалу впродовж 3–4 січня 1942 року Ніна Вікторівна вирішила переписати віднайдені документи в партійному архіві. У цей момент, коли вона працювала в окремій кімнаті, увійшов німецький офіцер, що розслідував справу про підпал. Відсторонивши її, передивився документи і наказав принести їх до окружного комісаріату²⁵. Мабуть, саме тоді в німецьких документах була зроблена примітка, що в Миколаєві знайдені списки членів комуністичної партії та співробітників НКВС, захоплені інструкції з організації і діяльності партизанських загонів та диверсійних груп²⁶.

Протягом окупаційного періоду м. Миколаєва Н. Цеханович декілька разів викликали в гестапо, де запитували про наявність списків комуністів в архіві, чи відомі їй персонально мешканці єврейської національності та ін. Ніна Вікторівна відповідала, що списків комуністів у міському архіві немає, а з євреїв нікого не знає. Наступного разу її викликали разом з батьком, цікавились доцентом Кораблебудівного інституту Павлом Карловичем Вісько, на якого вони дали гарну характеристику²⁷. Пізніше цікавились інженером Миколою Григоровичем Пашенко (працював у міській управі), про якого сказали, що поганого про нього нічого не можуть повідомити.

У 1942 році співробітники СД вимагали надати з архіву наявні газети, що видавалися у Миколаєві, особливо їх цікавили газети за 1937–1938 роки²⁸.

Восени 1943 року Ніну Вікторівну викликали до СД з приводу книги «Історія міста Миколаєва» (йдеться про «Исторический очерк столетнего существования города Николаева при устье Ингула (1790–1890)» – А.П.) автора Г.М. Ге. Під час розмови оберштурмбанфюрер Файстрицер цікавився у Н. Цеханович, чому росіяни негативно ставляться до німців²⁹.

В архіві під час окупації зберігалися цінні історичні документи дореволюційних та післяреволюційних років, фонди міської думи, різних гімназій, матеріали про розвиток промисловості міста та інше³⁰.

Деякими документами протягом всього періоду окупації активно цікавилися німецькі фахівці. Починаючи з лютого 1942 р., протягом 2,5 місяців архів відвідував офіцер Отто Фасс із м. Штутгарт, який вивчав матеріали про німецькі колонії періоду 1809–1870 рр. (у листопаді 1943 року вивезені Н. Цеханович до Берліну). Його підрозділ знаходився по вул. Велика Морська (мова йде про будівлі поліції безпеки та СД, що займали 3 будинки – №26, 28, 30), поряд із колишнім будинком Червоної армії³¹.

Приблизно в травні 1942 року в Миколаїв приїхав із Берліну представник «Імперського міністерства окупованих східних територій» Вінтер³², який керував архівами та музеями на захопленій німцями території СРСР. Оглянувши архів, вказав на неприпустимість зберігання документів у підвалі, наказав перенести їх на верхні поверхи будівлі³³.

Ніна Вікторівна досконало володіла французькою і німецькою, російською мовами, добре розуміла українську та чеську³⁴. Переклала на німецьку мову документи, що цікавили окупантів: «Маніфест Катерини II про колонізацію Новоросійського краю 1785 р.», «Історичну довідку про походження воєнного губернатора О. Грейга», що відносилась до періоду 1830–1840 рр., деякі дані довідкового характеру із збірника Херсонського земства та економічного становища німецьких колоній та їх населення періоду 1809–1910 років³⁵.

У квітні 1942 року співробітник СД Ланге цікавився історичним атласом про виникнення Російської держави до ХХ ст., взяв один екземпляр російського видання «Краткий курс истории ВКП(б)». У травні того ж року він конфіскував діапозитиви, які раніше належали Педінституту, що відображали революційні події з кінця ХІХ століття до Жовтневої перевороту 1917 року, також різні ілюстрації та літературу російських письменників³⁶.

Доктор Шіль (німецький викладач, досконало володів російською мовою), у вересні 1943 року відвідував архів як представник «Імперського міністерства окупованих східних територій» та складав списки за архівними матеріалами про німецькі колонії, а також бібліографічний матеріал про історію Миколаєва. Вальдемар Віхман у вересні 1943 року склав списки колоністів на основі архівних даних про німецькі колонії і церковних книг, які принесли йому із РАГСу. У листопаді 1943 року третій представник «Імперського міністерства окупованих східних територій» Штромаєр відвідав архів і дав директору вказівки стосовно документів, які необхідно вивезти до Берліну³⁷.

Крім того, Н. Цеханович, як спеціаліст, зустрілась одного разу з комендантом польової комендатури генералом Андреасом³⁸. На початку травня 1943 року до архіву прийшов німецький офіцер, який назвався ад'ютантом генерала Андреаса, який запитав у Ніни Петрівни, де вони можуть культурно провести час. Н. Цеханович порадила йому відвідати колишню грецьку колонію «Ольвію», бо свого часу брала участь в експедиціях Академії матеріальної культури імені академіка Марра у розкопках Ольвійського заповідника. Наприкінці травня 1943 року разом із генералом Андре-

асом та його ад'ютантом Маєром вона відвідала заповідник, пробувши там близько трьох годин. Після експедиції генерал запросив Ніну Вікторівну на обід до себе на дачу на березі р. Південний Буг³⁹.

У 1943 році напередодні вступу частин Червоної армії до Николаївської області від гебітскомісаріату надійшов наказ про підготовку архіву для евакуації. Восьмого листопада 1943 року Ніна Вікторівна разом з рідними у спеціальному ешелоні, де містились цінні історичні документи (близько двох тисяч), евакуювалась із Николаєва. Директор архіву повинна була супроводжувати документи до Берліну. Але коли ешелон прибув до м. Побіанци (Польща), то німці з невідомої причини направили її разом із фольксдойчами в Судетську область (Чехія), де вона потрапила у табір.

Через деякий час Н. Цеханович викликали до Берліну в «Імперське міністерство окупованих східних територій»⁴⁰ і запропонували перевірити документи, що прибули з Николаєва. У Берлін Ніна Вікторівна приїхала 17 грудня 1943 року⁴¹ і працювала там з невеликою перервою до 28 січня 1944 року⁴². Після перевірки прибулих документів їй повідомили, що вона повинна разом із архівом виїхати до м. Штутгарт, до якого німці мали намір евакуювати всі документи. Але зрештою, так як місто активно бомбардувала союзна авіація, матеріали направили у невеличке село в районі міста Штеттін (сучасне польське м. Щецин).

Після відправлення архіву в с. Єдигендорф, представники «Імперського міністерства окупованих східних територій» запропонували Н. Цеханович залишитись працювати у Берліні обліковцем на одній із числених фабрик. Вона відмовилась, мотивуючи тим, що мати і донька мешкають у м. Знаємо (Судетська область), а батько помер⁴³.

З березня 1944 до 6 квітня 1945 року Ніна Вікторівна працювала у страховій компанії на посаді бухгалтера. Після цього Н. Цеханович переїхала до свого брата Б. Цехановича у Прагу і мешкала там до 1947 року.

У червні 1945 року Н. Цеханович працювала коректором у Міністерстві інформації Чехословацької республіки⁴⁴. Міністерство видавало близько десятка газет, серед яких і бюлетень російською мовою, який вона редагувала⁴⁵.

Ніну Вікторівну Цеханович заарештували 4 липня 1947 року. Її звинуватили за ст. 54-1 «а» і 54-10 ч II КК УРСР у тому, що вона – за походженням дворянка, через ворожі настрої до радянської влади навмисно залишалася на окупованій території та добровільно з перших днів окупації почала працювати в Українському драматичному театрі, який ставив «антирадянські вистави», співробітничала з СД.

Під час слідства їй інкримінували відверту «антирадянську пропаганду серед населення», читання нацистської літератури (книга А. Гітлера «Моя боротьба»), газет, що надходили з Німеччини⁴⁶. Аналіз архівної справи показує, що суть «пропаганди» полягала в тому, що зустрівшись біля управи в квітні 1942 року з інженером Ю.П. Васильєвим, останній висловлював незадоволення окупантами, на що вона відповіла: «Ви перебільшуєте негативні сторони дійсності. Жити і працювати при німцях можна. За радянської влади було не краще»⁴⁷. У присутності працівників архіву говорила: «Колективізація проходила неправильним шляхом, що призвело до людських жертв, підірвано економічну міць країни, у результаті чого з'явилося багато безпритульних і жебраків... Ведення землеробства одноосібним способом дало б кращі результа-

ти, ніж колективізація... Даремно провели розкуркулювання». Стосовно радянських обов'язкових державних позик Ніна Вікторівна висловлювалась, що особи, які отримували мізерну зарплатню не повинні взагалі брати участь у держпозиках, бо це позначалося на їх матеріальному становищі. Про криваві 1937-1938 роки Ніна Вікторівна, як людина розумна та адекватно сприймаюча радянські реалії, говорила, що цей період забрав багато потрібних людей і в цьому винні органи НКВС та прокуратури⁴⁸. З приводу так званого «звільнення» Західних областей України, Білорусії та країн Балтійського регіону Н. Цеханович висловила думку, що: «Радянський Союз проводить загарбницьку політику... Радянська влада насильно окупувала ці території і насадила там свою владу»⁴⁹.

Таким чином, аналіз справи показує, що 29 серпня 1947 року Військовий трибунал військ МВС Миколаївської області висунув саме політичні звинувачення і незаконно засудив Н.В. Цеханович по ст. 54-1 «а» і 54-10 ч II КК УРСР до 10 років позбавлення волі з обмеженням у правах по пунктах «а», «б», «в» ст. 29 КК УРСР терміном на 5 років з конфіскацією майна.

Джерела та література:

1. Архівні установи України: Довідник. Т. 1. Державні архіви / Держкомархів України. УНДІАСД; Редкол.: Г. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. – 2-е вид., доп. – К., 2005. – С. 349.

2. *Грімстед Кеннеді П.* Доля українських культурних цінностей під час другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв / П. Грімстед Кеннеді, Г. Боряк. – Київ/Львів : Червона калина, 1991. – С. 13–15.

3. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні: Збірник документів і матеріалів / За ред. П. Костриби та ін./ – К. : Держполітвидав УРСР, 1963. – С. 40.

4. *Кашеварова Н.Г.* Документи оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга як джерело з історії Півдня України періоду Другої світової війни // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри : зб. наук. праць III Міжнар. наук. конф., 15–16 квіт. 2011 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Інститут історії України НАН України; Національна спілка краєзнавців України; Одеський національний морський університет. – Одеса : ВМВ, 2011. – С. 54–55.

5. Державний архів УСБУ в Миколаївській області. – Архівно-кримінальна справа Цеханович Н.В. – Од. зб. 12373-с. – Арк. 31.

6. Там само. – Арк. 18зв.

7. Там само. – Арк. 32.

8. Там само. – Арк. 31.

9. Там само. – Арк. 18.

10. Там само. – Арк. 18зв

11. Там само. – Арк. 33.

12. Там само. – Арк. 34.

13. Там само. – Арк. 35.

14. Там само. – Арк. 36.

15. Там само. – Арк. 18зв.

16. Там само. – Арк. 22зв.

17. Там само. – Арк. 18зв.

18. Там само. – Арк. 21зв.

19. Там само. – Арк. 49-50.
20. Там само. – Арк. 50.
21. Там само. – Арк. 26зв.
22. Там само. – Арк. 22.
23. Там само. – Арк. 91.
24. Там само. – Арк. 22зв.
25. Там само. – Арк. 26зв.
26. *Нюрнберзький* процес: Сб. матеріалов в 8 т. / [Отв. ред. А. М. Рекунков и др.]. – М. : Юридическая литература, 1991. – Т. 5. – 1987. – С. 306.
27. *Державний архів УСБУ в Миколаївській області*. – Архівно-кримінальна справа Цеханович Н.В. – Од. зб. 12373-с. – Арк. 20.
28. Там само. – Арк. 20зв.
29. Там само. – Арк. 27зв.
30. Там само. – Арк. 21зв.
31. Там само. – Арк. 55-56.
32. Там само. – Арк. 28.
33. Там само. – Арк. 25.
34. Там само. – Арк. 29.
35. Там само. – Арк. 45.
36. Там само. – Арк. 57.
37. Там само. – Арк. 58.
38. Там само. – Арк. 59.
39. Там само. – Арк. 60.
40. Там само. – Арк. 19.
41. Там само. – Арк. 19зв.
42. Там само. – Арк. 24зв.
43. Там само. – Арк. 19зв.
44. Там само.
45. Там само. – Арк. 20.
46. Там само. – Арк. 37.
47. Там само. – Арк. 38.
48. Там само. – Арк. 40.
49. Там само. – Арк. 41.

Розділ IV

ВІДОМОСТІ ПРО ГРОМАДЯН ЩО ЗАЗНАЛИ ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ

Т

ТАБУНЩИК Іван Дмитрович, 1913 р. народження, с. Натягайлівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Махнове Вознесенського району Одеської області. Тракторист. Заарештований 20.02.1935 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 19.06.1935 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАБУНЩИК Сергій Савелійович, 1893 р. народження, с. Новомиколаївка Жовтневого району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новомиколаївка Жовтневого району Одеської області. Колгоспник. Заарештований у вересні 1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1957 році.

ТАБУРЦЕВ Петро Захарович, 1896 року народження, с. Сукля Тираспольського району (Молдова), молдаванин, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Первомайську. Кочегар на залізниці. Заарештований 07.04.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Одеської області від 11.11.1944 р. засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1955 році.

ТАВАНЦЕВ Федір Васильович, дата народження невідома, с. Грушівка Дні-

пропетровської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Секретар контори будівництва ТЕЦ. Заарештований 15.03.1938 року постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 27.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 18.07.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТАЙБЕЛЄ Емілія Рафаелівна, 1931 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 03.02.1956 р. без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЙБЕЛЬ Олександрина Матвіївна, 1907 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЙМЕР Марія Никифорівна, 1900 року народження, с. Нова Одеса Ново-

одеського району Миколаївської області, українка, із робітників, малоосвічена. Проживала у с. Нова Одеса Ново-одеського району Миколаївської області. Пенсіонерка. Заарештована 02.06.1944 р. Постановою УНКДБ Миколаївської області від 10.11.1944 р. справу припинено, з-під варту звільнена. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1997 році.

ТАЛАН Василь Зиновійович, 1906 року народження, с. Новоскелеватка Казанківського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новоскелеватка Казанківського району Одеської області. Без певних занять. Заарештований 07.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Дніпропетровської області від 10.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАЛЕР Андрій Казимирович, 1937 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі постанови ДКО від 12.08.1941 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 19.11.1953 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАЛЕР Ганна Федорівна, 1908 р. народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Одноосібниця. Заарештована у серпні 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Актюбінську область. Знята з обліку спецпоселення 15.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЕР Ельвіра Андріївна, 1937 р. народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. Знята з обліку спецпоселення 27.04.1954 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЕР Євгенія Кузьмівна, 1930 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 16.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТАЛЕР Марія Йосипівна, 1902 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 15.09.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЕР Яків Андрійович, 1929 р. народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у серпні 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Актюбінську область. Знятий з обліку спецпоселення

03.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Альфонс Іванович, 1902 року народження, с. Сирітське Ландауського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Завідділом Єланецького магазину. Заарештований 19.11.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 03.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 р.

ТАЛЛЕР Амалия Альфонсівна, 1930 року народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Одноосібниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Берта Йосипівна, 1906 р. народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Валентина Адамівна, 1932 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселе-

на в Актюбінську область. Знята з обліку спецпоселення 23.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Емма Геронимівна, 1927 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Одноосібниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 20.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Єлизавета Альфонсівна, 1925 р. народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Єлизавета Лук'янівна, 1898 р. народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТАЛЛЕР Єлизавета Францівна, 1908 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви

НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Актюбінську область. Знята з обліку спецпоселення 23.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Люція Йосипівна, 1868 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Померла 26.10.1954 року. Місце поховання невідомо. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Марія Михайлівна, 1904 року народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Працювала в общині. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТАЛЛЕР Марія Францівна, 1930 року народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Навчалась у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТАЛЛЕР Михайло Адамович, 1937 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. ви-

селений в Актюбінську область. Знятий з обліку спецпоселення 23.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Михайло Петрович, 1930 року народження, с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТАЛЛЕР Петро Петрович, 1928 р. народження, с. Великовелидарівка Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велидарівка Єланецького району Миколаївської області. Одноосібник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Знятий з обліку спецпоселення 21.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР Франц Адамович, 1934 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Актюбінську область. Знятий з обліку спецпоселення 20.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАЛЛЕР-АНТОН Ганна-Марія Петрівна, 1927 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Одноосібниця. Заареш-

тована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 20.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЛПА Георгій Євгенович, 1903 року народження, м. Ленінград, українець, із службовців. Проживав у с. Воронівка Вознесенського району Одеської області. Вчитель у школі. Заарештований 15.07.1938 року. Постановою УНКВС Одеської області від 19.06.1939 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТАЛЪЯН Йосип Іванович, 1883 року народження, с. Лиса Гора Благодатнівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Софіївка Благодатнівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 13.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 31.03.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 05.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТАМАРА Ольга Семенівна, 1883 р. народження, м. Карс (Туреччина), росіянка, із службовців, освіта середня. Проживала у с. Василівка Володимирівського району Миколаївської області. Вчителька. Заарештована 25.03.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 25.08.1945 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТАМАРОВСЬКИЙ Всеволод Гаврилович, 1916 р. народження, м. Харків, українець, із робітників, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Студент залізничного технікуму. Заарештований 03.12.1937 року. Вироком Лінійно-

го суду Одеської залізниці від 11.04.1938 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Постановою Колегії Верховного Суду СРСР від 10.05.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1939 році.

ТАММО Франц Михайлович, дата народження невідома, с. Даго (Естонія), естонець, із службовців, малоосвічений. Проживав у с. Єланець Єланецького району Одеської області. Секретар (рахівник). Місце роботи невідомо. Заарештований 18.03.1936 р. Одеським обласним судом 21.07.1936 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТАНАСІЄНКО Петро Пилипович, 1904 р. народження, с. Ольшанське Савранського району Одеської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Благодатне Благодатнівського району Одеської області. Заарештований 23.03.1944 р. Вироком Військового трибуналу 25-ої учбової стрілецької дивізії від 05.11.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Звільнений 24.04.1952 року. Після звільнення проживав у м. Кривому Розі. Реабілітований у 1992 році.

ТАНАШЕВИЧ Микола Олександрович, 1895 р. народження, с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області. Вчитель у школі. Заарештований 14.01.1948 року. Вироком Одеського обласного суду від 17.03.1948 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАНДРИК Порфирій Васильович, 1888 р. народження, с. Актове Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Прожи-

вав у с. Актове Вознесенського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 12.01.1932 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 14.04.1932 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТАНИТОВСЬКИЙ Йосиф Єфремович, 1892 року народження, с. Юзефівка Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Первомайську. Вагар на залізничній станції Підгірна. Заарештований 10.01.1938 року. Вироком Лінійного суду Одеської залізниці від 26.10.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТАНИЦАЙ Семен Федорович, 1907 року народження, с. Глинне (Молдова), молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Первомайську. Не працював. Заарештований 05.09.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 27.11.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 08.12.1937 р. Місце поховання невідомо.

ТАНИЦОЙ (Таницай) Агрипина Фоківна, 1905 р. народження, с. Глинне (Молдова), українка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Первомайську. Безробітна. Заарештована 02.03.1938 року. Вироком Одеського обласного суду від 13.04.1932 р. засуджена до 4 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТАНСЬКИЙ Володимир Якович, 1883 р. народження, м. Москва, росіянин, із службовців, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Завідуючий навчальною частиною будівельного технікуму.

Заарештований 25.07.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 20.08.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 02.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ТАНСЬКИЙ Лук'ян Петрович, 1872 року народження, м. Херсон, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Антонівка Новобузького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 10.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 07.04.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 13.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТАНЦУРА Георгій Іванович, 1893 року народження, м. Миколаїв, українець, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Робітник млина № 5. Заарештований 17.07.1944 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 31.10.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТАНЦЮРА Володимир Кіндратович, 1904 р. народження, с. Лашівка Первомайського округу, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Лашівка Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 05.11.1923 р. Вироком Одеського губернського суду від 14.05.1925 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 1 рік. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАНЧЕНКО (Данченко) Марія Петрівна, 1905 року народження, с. Доменське Криворізького району Дніпропетровської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської облас-

ті. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАПЕР Соломон Абрамович, 1897 року народження, м. Очаків, єврей, із службовців, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Бухгалтер міськторгу. Заарештований 26.08.1941 р. Вироком Військовим трибуналом військ НКВС Новосибірської області від 23.02.1942 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Постановою Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 16.07.1946 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТАРА Іван Миколайович, 1897 року народження, с. Теплиця (Польща), українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Доманівка Доманівського району Одеської області. Касир. Місце роботи невідомо. Заарештований 27.07.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 05.11.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 18.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1963 році.

ТАРАБАНЧУК Роза Федорівна, 1920 року народження, с. Іванівка Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Іванівка Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 15.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАРАДА Єлизавета Петрівна, 1932 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із

селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАРАДА Ігнат Петрович, 1936 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Безробітний. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАРАДА Марія Матвіївна, 1897 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАРАКАН Галина Леонтівна, 1918 року народження, с. Бурханівка Снігурівського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Бурханівка Снігурівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 році. Постановою Особливої наради МВС СРСР у 1945 р. виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАРАН Василь Орестович, 1896 року народження, с. Семенівка Березнегуватського району Херсонського округу, українець, із селян, малоосвічений. Про-

живав у с. Семенівка Березнегуватського району Херсонського округу. Хлібороб. Заарештований 04.04.1928 р. Постановою Особливої наради при Колегії ОДПУ від 25.05.1928 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАРАН Віра Олександрівна, 1913 року народження, с. Володимирівка Очаківського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Володимирівка Очаківського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована 11.03.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 08.05.1945 р. засуджена до 15 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Військовим трибуналом Одеського військового округу від 14.01.1955 р. міра покарання зменшена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТАРАН Григорій Кононович, 1890 року народження, с. Троїцьке Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Троїцьке Новоодеського району Миколаївської області. Слюсар. Місце роботи невідомо. Заарештований 16.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 28.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 20.01.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1958 році.

ТАРАН Іван Максимович, 1916 р. народження, с. Куцуруб Очаківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Куцуруб Очаківського району Миколаївської області. Тракторист Парутинської МТС. Заарештований 02.06.1945 р. Вироком Військового трибуналу 10-тої запасної стрілецької дивізії від 13.10.1945

року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Помер в ув'язненні 08.06.1951 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1996 році.

ТАРАН Катерина Феодосіївна, 1921 року народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області, українка, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Сторож. Місце роботи невідомо. Заарештована 18.10.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 17.11.1945 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Звільнена 23.12.1953 р. Після відбуття покарання проживала у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Реабілітована у 1991 році.

ТАРАН Лідія Пізовна, 1919 р. народження, с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Карагандинську область. Померла у засланні 22.11.1949 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАРАН Микола Антонович, 1897 року народження, с. Семенівка Березнегуватського району Херсонської округи, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Семенівка Березнегуватського району Херсонського округу. Хлібороб. Заарештований 06.03.1928 р. Постановою Особливої наради при Колегії ОДПУ від 25.05.1928 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАРАН Петро Тихонович, 1902 р. народження, с. Новоскелеватка Казанківського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новоскелеватка Казанківського району Одеської області. Конюх у колгоспі. Заарештований 06.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Дніпропетровської області від 10.09.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1990 році.

ТАРАН Прокіп Іванович, 1891 р. народження, с. Каланчак Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Агроном обласного земельного відділу. Заарештований 05.02.1938 р. Постановою УНКВС СРСР Миколаївської області від 16.08.1938 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТАРАН Роза Йосипівна, 1904 року народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Суворове Ізмаїльського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Таджикиську РСР. Знята з обліку спецпоселення 16.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТАРАН Сергій Антонович, 1903 р. народження, с. Семенівка Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Семенівка Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 12.10.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 25.01.1946 р. засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Військовим

трибуналом Одеського військового округу від 21.09.1954 р. міра покарання зменшена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ТАРАН Спиридон Юхимович, 1902 року народження, с. Березнегувате Снігурівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Березнегувате Снігурівського району Одеської області. Одноосібник. Заарештований 28.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ОДПУ від 04.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у концтаборі. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАРАН Федір Ернестович, 1900 року народження, с. Семенівка Березнегуватського району Херсонського округу, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Семенівка Березнегуватського району Херсонської округи. Селянин. Дата арешту невідома. Постановою загальної наради бідняцько-батрацького активу від 21.02.1930 р. виселений за межі України. Подальша доля невідома.

ТАРАНЕНКО Григорій Якович, 1905 року народження, с. Мигія Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мигія Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 02.01.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 11.01.1933 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАРАНЕНКО Прокіп Тимофійович, 1882 р. народження, с. Мигія Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мигія Первомайського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований

20.11.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.03.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 07.03.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТАРАНЕНКО Таїсія Севастянівна, 1906 р. народження, м. Таганрог, українка, із робітників, освіта вища. Проживала у м. Миколаєві. Головний будівельник в управлінні капітального будівництва. Заарештована 25.07.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 16.10.1944 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТАРАНОВА-ВАННЕР Магдаліна Йосипівна, 1906 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 30.08.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАРАНОВСЬКИЙ Іван Васильович, 1880 р. народження, м. Кривуляни (Бессарабія), молдованин, відомості про соціальне походження відсутні, освіта середня. Проживав у с. Великосербулівка Вознесенського району Одеської області. Завідуючий господарством. Заарештований 07.09.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР Одеської області від 17.12.1933 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАРАНТА Олена Онуфріївна, 1888 року народження, с. Ширні (Польща), росіянка, із селян, освіта початкова. Про-

живала у м. Первомайську. Безробітна. Заарештована 28.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.09.1937 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1957 році.

ТАРАНУЩЕНКО Ольга Степанівна, 1925 р. народження, с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області, українка, із селян, освічена. Проживала у с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області. Санітарка у лікарні. Заарештована 01.06.1945 року. Вироком Військового трибуналу третьої ударної армії від 21.06.1945 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТАРАНЧЕНКО Феодосій Федорович, 1892 р. народження, місце народження невідомо, українець, із селян, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Не працював. Заарештований 08.07.1920 року. Постановою колегії Херсонсько-Миколаївської губернської надзвичайної комісії від 03.11.1920 р. засуджений до 5 років ув'язнення у концтабір. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАРАСЕНКО Архип Федотович, 1895 р. народження, с. Костянтинівка Баштанського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Костянтинівка Баштанського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 22.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 13.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки умовно. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТАРАСЕНКО Марія Михайлівна, 1888 р. народження, с. Новоолександрівка Єланецького району Миколаївської області, українка, із селян, неосві-

чена. Проживала на ст. Горохівка. Домогосподарка. Заарештована 02.12.1944 р. Вироком Військового трибуналу Одеської залізниці від 11.06.1945 р. засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ТАРАСЕНКО Хома Карпович, 1884 року народження, с. Липняжка Добровеличківського району Первомайського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Липняжка Добровеличківського району Первомайського округу. Заарештований 29.03.1929 р. Постановою Особливої наради округу при Колегії ДПУ від 07.06.1929 року засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома.

ТАРАСОВ Григорій Петрович, 1877 року народження, с. Новокрасне Арбузинського району Одеської області, росіянин, із селян, освічений. Проживав у с. Новокрасне Арбузинського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 15.12.1932 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 02.01.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАРАСОВ Костянтин Михайлович, 1898 р. народження, м. Миколаїв, українець, із дворян, освіта незакінчена середня. Проживав у с. Єланець Єланецького району Миколаївської області. Помічник бухгалтера в Єланецький районній спілці. Заарештований 15.03.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 22.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений у м. Миколаєві 14.06.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1956 році.

ТАРАСОВ Тимофій Іванович, 1886 року народження, с. Сергіївка Братського району Одеської області, росіянин, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Сергіївка Братського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 04.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 29.10.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1962 році.

ТАРАСОВА Варвара Лазарівна, 1882 р. народження, с. Благодатне Арбузинського району Одеської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Садове Арбузинського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована 18.01.1935 р. Постановою УНКВС Одеської області від 15.03.1935 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТАРАСЮК Григорій Васильович, 1884 р. народження, с. Лозуватка Снігурівського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Дмитрівка Казанківського району Миколаївської області. Сторож у колгоспі. Заарештований 25.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 08.04.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТАРАСЮК Матвій Григорович, 1894 року народження, с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області. Обліковець у колгоспі. Заарештований 24.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 04.02.1933 року засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАРАСЮК Пилип Григорович, 1906 року народження, х. Новоянівка Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Військовослужбовець. Заарештований 18.06.1942 року. Вироком Військового трибуналу 4-ої повітряної армії від 23.06.1942 р. засуджений до розстрілу. Військовим трибуналом Південного фронту міра покарання замінена на 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАРДАН Юлія Володимирівна, 1882 року народження, місце народження невідомо, французенка, із службовців, освіта середня. Проживала у м. Вознесенську. Вчителька. Заарештована 24.06.1941 року. Вироком Судової Колегії карних справ Новосибірського обласного суду від 30.10.1941 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1960 році.

ТАРКАНОВСЬКА Ія Федорівна, дата народження невідома, м. Умань Київської області, українка, із службовців, освіта початкова. Проживала у м. Миколаєві. Безробітна. Заарештована 25.05.1944 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 28.06.1944 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ТАРНОВСЬКА Ніна Степанівна, 1920 р. народження, с. Вавилове Снігурівського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Херсоні. Повар військової комендатури м. Магдебург. Заарештована 01.03.1946 р. Вироком Військового трибуналу 3-ої Ударної армії від 26.05.1946 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на

5 років та конфіскацією майна. Покарання відбувала в Свердловській області. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТАРНОВСЬКИЙ Олексій Сергійович, 1898 р. народження, с. Луканівка Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Луканівка Кривоозерського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 25.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 06.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1960 році.

ТАТАРЕНКО Іван Гаврилович, 1905 р. народження, с. Яселка Очаківського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Яселка Очаківського району. Колгоспник. Заарештований 25.02.1931 року. Постановою Миколаївської окружної прокуратури від 12.08.1931 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТАТАРИНЦЕВ Микола Андрійович, 1901 р. народження, с. Казанка Казанківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Казанка Казанківського району Миколаївської області. Бухгалтер. Місце роботи невідомо. Заарештований 19.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 08.04.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАТАРКО Пилип Леонтійович, 1885 року народження, х. Татарич Полтавської області, українець, із службовців. Проживав у м. Миколаєві. Працівник робітничого кооперативу. Заарештований 02.10.1929 р. Постановою Трійки при

Колегії ДПУ УСРР від 26.02.1930 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Реабілітований у 1988 році.

ТАТАРОВ Геннадій Олексійович, 1926 р. народження, с. Євгенівка Снігурівського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта середня. До призову на військову службу проживав у с. Євгенівка Снігурівського району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 07.02.1950 року. Вироком Військового трибуналу військової частини № 28990 від 31.09.1950 року засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Військовим трибуналом військового з'єднання від 03.08.1955 р. звільнений з ув'язнення. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТАТАРОВ Григорій Тимофійович, 1890 р. народження, с. Євгенівка Снігурівського району Херсонського округу, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Євгенівка Снігурівського району Херсонського округу. Хлібороб. Заарештований 21.09.1929 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 15.12.1929 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома.

ТАТАРОВ Данило Микитович, 1890 року народження, с. Великосербулівка Вознесенського району Одеської області, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Великосербулівка Вознесенського району Одеської області. Заарештований 13.05.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 17.12.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАТАРОВ Макар Федорович, 1890 року народження, с. Євгенівка Снігурів-

ського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Євгенівка Снігурівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 15.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1968 році.

ТАТАРОВ Тимофій Микитович, 1885 року народження, с. Великосербулівка Єланецького району Миколаївської області, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Великосербулівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 28.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 20.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТАТОЧЕНКО Борис Данилович, 1888 р. народження, с. Посад-Покровське Білозерського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Посад-Покровське Білозерського району Миколаївської області. Столяр. Заарештований 19.02.1940 року. Вироком Миколаївської обласної судової колегії від 11.06.1940 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Верховним Судом УРСР 22.07.1940 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТАУБЕ Галина Емілівна, 1930 р. народження, м. Первомайськ, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Первомайську. Місце роботи невідомо. У 1945 р. репатрійована з Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Алма-Ату. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГ Людмила Никодимівна, 1930 р. народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Навчалась у школі. Заарештована 22.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 08.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГ Микола Никодимович, 1938 р. народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований 22.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Свердловську область. Знятий з обліку спецпоселення 01.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГ Ольга Никодимівна, 1934 року народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована 22.11.1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГ Роза Францівна, 1900 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована 22.11.1945 р. На

підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 01.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГ Рудольф Никодимович, 1928 р. народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований 22.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Свердловську область. Знятий з обліку спецпоселення 08.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГ Тамара Никодимівна, 1931 р. народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Навчалась у школі. Заарештована 22.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 08.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГЕР Варвара Францівна, 1918 р. народження, с. Широколанівка Миколаївського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Широколанівка Миколаївського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГЕР Катерина Бергардівна, 1927 року народження, с. Катери-

ненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Вознесенську. Одноосібниця. Заарештована у 1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Кустанайську область. Переселена в м. Актюбінськ у 1949 р. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАУБЕРГЕР Катерина Никодимівна, 1936 р. народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТАУНБЕРГЕР Лев Олександрович, 1927 р. народження, с. Клюстердорф Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Широколанівка Миколаївського району Миколаївської області. Працював у сільському господарстві. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТАЦЕНЮК Назарій Петрович, 1901 р. народження, с. Олексіївка Бобринецького району Одеської області, українець, із селян. Проживав у м. Первомайську. Агроном. Заарештований 02.02.1933 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 11.01.1933 р. засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТАЦЮК Міна Архипович, 1880 р. народження, с. Журавлинка Голованів-

ського району, українець, із селян. Проживав у с. Рябоконево Благодатнівського району. Колгоспник. Заарештований 13.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.03.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 28.03.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТАЧКОВ Карпо Степанович, 1883 року народження, с. Романова Балка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Червоноволодимирівка Новоодеського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 28.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 19.08.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 23.08.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТАШАКОВА Клавдія Йосипівна, 1919 р. народження, с. Добре Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новоданциг Баштанського району Миколаївської області. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Караганду. Знята з обліку спецпоселення в січні 1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТАЩІЯН Ганна Семенівна, 1901 року народження, м. Миколаїв, росіянка, із робітників, неосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Домогосподарка. Заарештована 26.06.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 08.08.1945 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТВЕРДОВСЬКА Килина Павлівна, 1885 р. народження, с. Трикрати Воз-

несенського району Миколаївської області, українка, із селян, освіта середня. Проживала у с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївської області. Акушерка. Місце роботи невідомо. Заарештована 15.04.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 07.12.1944 р засуджена до 20 років ув'язнення у ВТТ. Військовим трибуналом Одеського військового округу від 31.05.1955 р. строк покарання знижений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Звільнена 23.11.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТВЕРДОВСЬКИЙ Іван Гнатович, 1905 р. народження, с. Акмечетка Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Акмечетка Доманівського району Одеської області. Колгоспник колгоспу «За владу Рад». Заарештований 04.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 04.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТВЕРДОВСЬКИЙ Мойсей Пилипович, 1911 р. народження, с. Василівка Очаківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Василівка Очаківського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 22.12.1947 року. Вироком Військового трибуналу окремої механізованої армії від 27.03.1948 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Покарання відбував у ВТТ МВС СРСР м. Івдель Свердловської області. Постановою Військового трибуналу Бакинського ВКР ПВО від 02.08.1955 р. міра покарання визначена в 3 роки ВТТ без поразки в правах, з-під варті звільнений

22.03.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТВЕРДОХЛІБ Олександр Андрійович, 1914 р. народження, с. Христофорівка Баштанського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Христофорівка Баштанського району Миколаївського округу. Безробітний. Заарештований 05.06.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 12.09.1930 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у с. Ладан Прилуцького району Чернігівської області. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕВЕ-КЕЛЛЕР Ольга Георгіївна, 1927 р. народження, с. Леленталь Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Леленталь Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Новосибірську область. Знята з обліку спецпоселення 28.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТЕЙХРІБ Генріх Іванович, 1922 р. народження, с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, освічений. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО від 22.09.1941 р. виселений в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ТЕЙХРІБ Іван Генріхович, 1882 р. народження, с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181

від 11.10.1945 р. виселений в Актюбінську область. Знятий з обліку спецпоселення 01.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 р.

ТЕКУЧ Герасим Іванович, 1884 р. народження, с. Щербані Вознесенського району, молдаванин, із селян, неосвічений. Проживав у с. Щербані Вознесенського району. Хлібороб. Заарештований 26.02.1931 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 09.05.1931 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕЛЕГІН Трифілій Павлович, 1899 р. народження, с. Благодатне Благодатнівського району Одеської області, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новоблагодатне Благодатнівського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 29.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 14.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕЛЕМБОВСЬКИЙ Пантелій Стратонович, 1889 року народження, с. Шворневе Доманівського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Романова Балка Первомайського району. Хлібороб. Заарештований 24.04.1931 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ від 26.04.1931 року засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕЛЕНКО Федір Тимофійович, 1880 р. народження, с. Мар'янівка Баштанського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 29.08.1944 р. Вироком Військового три-

буналу військ НКВС Миколаївської області від 22.11.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в првах строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТЕЛЕПА Андрій Олексійович, 1913 р. народження, с. Драбове Полтавської області, українець, із селян. Проживав у с. Новоіванівка Снігурівського району Миколаївської області. Бригадир будівельної дільниці. Заарештований 15.03.1944 р. Вироком Військового трибуналу 35-ої учбової стрілецької дивізії від 24.08.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТЕЛИЧКО Федір Іванович, 1886 року народження, с. Молодецьке Знамянського району Кіровоградської області, українець, малоосвічений. Проживав на ст. Казанка Казанківського району Миколаївської області. Завідуючий перевантажувальним пунктом на ст. Казанка. Заарештований 11.11.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 14.01.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Помер у таборі 08.07.1952 р. Реабілітований у 1993 році.

ТЕЛІХОВ Олексій Петрович, 1888 року народження, с. Суворівка Новоодеського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Суворівка Новоодеського району Миколаївського округу. Працівник Новоодеського районного статистичного бюро. Заарештований 26.01.1930 р. Відомості про термін покарання та зміст вироку відсутні. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТЕЛЯТНИКОВ Яків Мусійович, 1900 р. народження, м. Тирасполь, росіянин, із селян, освіта початкова. Проживав

у м. Первомайську Одеської області. Безробітний. Заарештований 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.09.1937 р. засуджений до розстрілу. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1957 році.

ТЕЛЬМАН Ганна Гугівна, 1934 р. народження, с. Ренівка Очаківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 22.09.1941 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 02.12.1954 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТЕЛЬМАН Еміль Еммануїлович, 1918 р. народження, с. Ренівка Очаківського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у Криму, відомості про назву населеного пункту відсутні. Працював перекладачем у господарській частині німецької армії. Заарештований у 1945 р. На підставі Постанови ДКО № 9871-с від 18.08.1945 року виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 30.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТЕЛЬНА Софія Андріївна, 1877 р. народження, с. Новосафронівка Новоодеського району Миколаївської області, українка, із селян, неосвічена. Проживала у с. Майорівка Новобузького району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована 02.07.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 12.09.1945 р. засуджена до 8 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ТЕМПЕЛЬ Роза Георгіївна, 1926 р. народження, с. Раштадт Мостівського

району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Одноосібниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в м. Актюбінськ. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТЕНКОВАН Микита Андрійович, 1880 р. народження, с. Сербулівка Вознесенського району Одеської області, молдованин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Натягайлівка Вознесенського району Одеської області. Робітник залізничної станції Вознесенськ. Заарештований 12.12.1932 р. Постановою Одеського обласного відділу ДПУ від 15.02.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТЕОДОРОВИЧ Ананій Феофанович, 1893 року народження, с. Журавиці Луцького уїзду Волинської губернії, українець, із службовців, освіта вища. Проживав у с. Бармашове Баштанського району. Вчитель. Заарештований 02.03.1931 р. Постановою Баштанського РВ ДПУ від 26.04.1931 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТЕПЛИЦЬКИЙ Єфрем Семенович, 1895 р. народження, с. Покровське Вознесенського району Одеської області, єврей, із службовців, освіта середня. Проживав у м. Москві. Помічник начальника штабу протиповітряної оборони Ленінградського району м. Москви. Заарештований 14.03.1938 року. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 20.09.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 20.09.1938 року.

Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1959 році.

ТЕПЛИЦЬКИЙ Софрон Миронович, 1888 р. народження, с. Кримка Первомайського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Кримка Первомайського району. Колгоспник. Заарештований 26.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ від 04.02.1933 р. засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Заарештований вдруге 13.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.10.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений. Дата страти невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТЕПЛИЦЬКИЙ Шлем Лейзерович, 1900 р. народження, с. Новопавлівка Великоградівського району Одеського округу, єврей, із міщан, освіта початкова. Проживав у с. Новопавлівка Великоградівського району Одеського округу. Одноосібник. Заарештований 14.10.1927 року. Рішенням прокурора Первомайського району від 10.12.1927 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТЕПЛОВ Іван Дівич, 1904 р. народження, с. Возсіятське Сланецького району Миколаївської області, відомості про національність відсутні, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Привільне Привільнянського району Миколаївської області. Завідуючий пекарнею. Заарештований 25.06.1938 р. Постановою Привільнянського РВ НКВС від 11.03.1939 р. справу припинено. Звільнений 05.04.1939 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТЕРЕНТЬСВ Пилип Логвинович, 1877 р. народження, с. Олександрівка Ананьївського повіту, українець, із служителів релігійного культу, освіта серед-

ня. Проживав у с. Висунськ Березнегуватського району Миколаївської області. Священик. Заарештований 16.11.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 19.11.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Березнегуватського РВ НКВС від 09.05.1939 року справу припинено, з-під варти звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТЕРЕНТЬЄВА Ганна Федорівна, 1894 р. народження, м. Кіровоград, росіянка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Домогосподарка. Заарештована 20.07.1949 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 17.08.1949 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Покарання відбувала в м. Коростені Житомирської області. Постановою Президії Верховного Суду УРСР від 02.12.1954 року міра покарання зменшена до 5 років ув'язнення у ВТТ, з-під варти звільнена 24.12.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТЕРЕХОВ Олександр Іванович, 1883 р. народження, м. Верхнеуральськ Челябінської області, росіянин, із селян, освіта вища. Місце проживання невідомо. Головний механік Миколаївських об'єднаних державних заводів. Заарештований 05.02.1931 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 10.04.1931 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. 01.08.1931 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕРЕХОВА Пелагія Якимівна, 1891 р. народження, с. Великий Бейкуш Очаківського району Миколаївської області, українка, із селян, неосвічена. Проживала у с. Новий Очаків Володимирівського району Миколаївської області.

Колгоспниця. Заарештована 22.07.1941 року. Вироком Військового трибуналу від 08.08.1941 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ТЕРЕЩЕНКО Василь Васильович, 1896 р. народження, с. Березнегувате Снігурівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Березнегувате Снігурівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 16.02.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 14.04.1933 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Заарештований удруге 14.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 28.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1956 році.

ТЕРЕЩЕНКО Катерина Францівна, 1924 р. народження, с. Ліхтенфельд Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, освіта середня. Проживала у с. Ліхтенфельд Мостівського району Одеської області. Одноосібниця. Заарештована в липні 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Новосибірську область. Знята з обліку спецпоселення у 07.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТЕРЕЩЕНКО Марія Тимофіївна, 1899 р. народження, с. Метельники Смоленської області, росіянка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Сторож у школі. Заарештована 11.07.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 19.02.1945 р. засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ТЕРЕЩЕНКО Степан Михайлович, 1904 р. народження, с. Трихати Миколаївського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Трихати Миколаївського району Миколаївської області. Тракторист колгоспу ім. Молотова. Заарештований 25.04.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 18.11.1944 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТЕРЕЩЕНКО Феодосія Василівна, 1882 р. народження, с. Велика Корениха Варварівського району Миколаївської області, українка, із селян, неосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Домогосподарка. Заарештована 14.08.1944 р. Військовим трибуналом військ НКВС Миколаївської області 13.10.1944 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТЕРЗЕМАН Катерина Іванівна, 1918 р. народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТЕРЗЕМАН Леонід Іванович, 1918 року народження, с. Михайлівка Братського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Михайлівка Братського району Одеської області. Червоноармієць. Заарештований 13.10.1941 року. Вироком Військового трибуналу військової частини № 1080 від 29.10.1941 р. засуджений

до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою у правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТЕРЗЕМАН Юхим Михайлович, 1874 р. народження, х. Гусєв Великоградіївського району, українець, із селян, освіта початкова. Проживав на х. Гусєв Великоградіївського району. Колгоспник. Заарештований 20.10.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 26.04.1931 р. засуджений до 7 років виселення у Північний край. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕРЗІЄВ Степан Федорович, 1885 року народження, с. Фасин-Фапа (Болгарія), болгарин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Веселинове Вознесенського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 29.08.1937 року. Постановою Комісії при НКВС від 14.11.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 29.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1961 році.

ТЕРЛЕЦЬКИЙ Григорій Денисович, 1912 року народження, с. Голоскове Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Голоскове Кривоозерського району Одеської області. Їздовий у колгоспі. Заарештований 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 27.11.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у м. Угличі. Реабілітований у 1962 році.

ТЕРЛЕЦЬКИЙ Логін Юхимович, 1886 року народження, с. Мокре Рибницького району (Молдова), українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Кам'яний Міст Первомайського району Одеської області. Конюх у колгоспі. Заарештований 22.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.10.1937 р. засуджений

до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТЕРТИШНИКОВ Микола Германович, 1917 р. народження, м. Краснодар, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Краснопілля Єлисаветградського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований 02.05.1938 р. Постановою УНКВС Миколаївської області від 19.11.1938 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТЕСЕЛЬКО Григорій Андрійович, 1899 р. народження, с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у колгоспі «Політвідділ» Баштанського району Миколаївської області. Статистик у районній конторі по заготівлі сільськогосподарської продукції. Заарештований 18.07.1938 р. Постановою Баштанського районного відділу НКВС від 09.01.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТЕСЕЛЬКО Степан Васильович, 1897 р. народження, с. Баштанка Баштанського району Одеської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав на залізничній станції Красний Лиман. Голова лінійного комітету профспілки залізничників Донецької залізниці. Заарештований 23.09.1935 р. Вироком Одеського обласного суду від 20.10.1936 року засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1957 році.

ТЕСЛЕНКО Дмитро Григорович, 1911 р. народження, с. Розанівка Новобузького району Одеської області, українець, із селян, освіта середня. Місце проживання невідомо. Рахівник. Місце робо-

ти невідомо. Заарештований 20.01.1933 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 10.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕСЛЕНКО Леонід Сергійович, 1927 р. народження, с. Галаганівка Снігурівського району Миколаївської області, українець, із селян. До призову на військову службу проживав у с. Галаганівка Снігурівського району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 30.04.1950 р. Вироком Військового трибуналу військової частини № 45301 від 05.06.1950 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТЕСЛЕНКО Сергій Петрович, 1899 року народження, с. Галаганівка Снігурівського району Одеської області, українець, із робітників, освіта початкова. Проживав у с. Галаганівка Снігурівського району Одеської області. Кочегар. Місце роботи невідомо. Заарештований. Дата арешту невідома. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 22.07.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТЕСЛЯ Володимир Васильович, 1893 р. народження, с. Любомирівка Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Любомирівка Березнегуватського району Миколаївської області. Бригадир у колгоспі. Заарештований 10.11.1937 р. Рішенням Народного Комісара Внутрішніх Справ і Прокурора СРСР від 26.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 01.03.1941 р. строк зменшено до відбутого. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТЕСЛЯ Іван Захарович, 1895 р. народження, с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 30.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 03.11.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЕССА Федір Дмитрович, 1892 р. народження, с. Арнаутівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Арнаутівка Вознесенського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 22.12.1932 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 11.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТЕУС Євдокія Корнійвна, 1928 р. народження, с. Хрущове Вознесенського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Хрущове Вознесенського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 23.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТЕУС Олександр Корнійович, 1921 року народження, с. Хрущове Вознесенського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Хрущове Вознесенського району Миколаївської області. Працював різноробочим. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Молотов-

ську область. Знятий з обліку спецпоселення 23.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТЕУС Петро Корнійович, 1932 р. народження, с. Манне Вознесенського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Манне Вознесенського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Молотовську область. Знятий з обліку спецпоселення 23.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТЕУС Роза Антонівна, 1886 р. народження, с. Футерлани Вознесенського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Футерлани Вознесенського району Одеської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 23.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТЕФНЕР Петро Петрович, 1911 року народження, м. Братів (Румунія), німець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Слюсар на суднобудівній верфі. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ТИВЕЦЬКИЙ Андрій Якович, 1889 р. народження, с. Береза Чернігівської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області. Агроном районного земельного відділу. Заарештований 01.12.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 21.03.1945 р. засу-

джений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ТИЖНЕВОЙ Петро Прокопійович, 1893 р. народження, с. Лідівка Мостівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Лисачи Вознесенського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 28.06.1938 р. Рішенням прокурора Вознесенського району від 03.09.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТИЛИГПАН Микола Костянтинівич, 1895 р. народження, с. Натягайлівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Новокантакузівка Доманівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1961 році.

ТИЛИПКО Павло Пилипович, 1896 р. народження, с. Новоюр'ївка Новобузького району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новоюр'ївка Новобузького району Одеської області. Одноосібник. Заарештований 02.12.1932 р. Постановою Народного суду Новобузького району від 14.09.1933 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТИЛЬКЕЛЬМАН Пейса Меєрович, 1906 р. народження, с. Новопавлівка Великоградіївського району Первомайського округу, єврей, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новопавлівка Великоградіївського району Первомайського округу. Селянин. Заарештований 14.10.1927 року. Постановою Первомайського окружного відділу ДПУ від

02.12.1927 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТИЛЬНИЙ Роман Якович, 1882 р. народження с. Майорівка Новобузького району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новополтавка Новоодеського району Одеської області. Будівельник. Місце роботи невідомо. Заарештований 28.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 11.08.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований. Дата реабілітації невідома.

ТИЛЬНИЙ Хома Фокійович, 1902 року народження, с. Майорівка Новобузького району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Майорівка Новобузького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 06.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 08.04.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 20.01.1940 р. строк покарання зменшено до 5 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у м. Котласі. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТИМАШКІН Петро Федорович, 1895 року народження, місце народження невідомо, росіянин, із селян. Проживав у м. Миколасві. Майстер цеху підприємства. Заарештований 01.07.1941 року. Справу припинено 21.09.1942 року. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТИМИНСЬКИЙ Мирон Семенович, 1881 року народження, с. Велика Врадіївка Великоградіївського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вели-

ка Врадіївка Великоградіївського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 10.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.04.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 04.05.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТИМОФЕЄВ Матвій Іванович, 1898 р. народження, с. Возсіятське Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Возсіятське Єланецького району Миколаївської області. Конюх у колгоспі. Заарештований 03.04.1946 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 10.05.1946 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИМОФЕЄВ Опанас Павлович, 1913 р. народження, с. Червоне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у радгоспі ім. Кірова Варварівського району Миколаївської області. Агроном у Ковалівській МТС. Заарештований 27.03.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 21.05.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТИМОФЕЄВА Агафія Михайлівна, 1888 року народження, с. Грушівка Одеської області, українка, із селян, освічена. Проживала у с. Забари Доманівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 26.04.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Одеської області від 27.10.1944 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТИМОФЕЄВА Ірина Онисимівна, 1898 року народження, с. Троїцько-Сафонове Володимирівського району Одеської області, росіянка, із селян, освічена. Проживала у с. Троїцько-Сафонове Володимирівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 10.04.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1937 р. засуджена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ТИМОША Іван Андрійович, 1873 року народження, с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 28.01.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 27.03.1930 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома.

ТИМОШЕВСЬКИЙ Порфирій Петрович, 1897 р. народження, с. Калинівка Миколаївського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Калинівка Миколаївського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 01.02.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 10.04.1930 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТИМОШЕВСЬКИЙ Юхим Іванович, 1900 р. народження, с. Калинівка Миколаївського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Калинівка Миколаївського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 01.02.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 10.04.1930 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 р.

ТИССЕН Агнеса Абрамівна, 1925 року народження, с. Озерівка Березнегуватського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Озерівка Березнегуватського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолінську область. Знята з обліку спецпоселення в жовтні 1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 році.

ТИМОШЕВСЬКИЙ Михайло Афанасійович, 1897 року народження, с. Новогригорівка Казанківського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новогригорівка Казанківського району Миколаївської області. Коваль у колгоспі «Червоний гірник». Заарештований 25.02.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 07.04.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 13.05.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1959 році.

ТИМОШЕНКО Артем Гнатович, 1895 року народження, с. Баштанка Баштанського району, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Баштанка Баштанського району. Одноосібник. Заарештований 31.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.03.1930 року засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ТИМОШЕНКО Олексій Максимович, 1896 р. народження, с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 18.10.1945 р. Ви роком Миколаївського обласного суду

від 27.02.1946 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИМОШЕНКО Сергій Гаврилович, 1913 р. народження, с. Новопетрівка Снігурівського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новопетрівка Снігурівського району Миколаївської області. Військовий. Заарештований 23.08.1940 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 18.09.1940 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у Південтабі НКВС СРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1958 році.

ТИМОЩЕНКО Федір Афанасійович, 1906 р. народження, с. Гиріне Білопільського району Сумської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Моторист монтажною частини № 44. Заарештований 20.02.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 04.04.1945 року засуджений до 20 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТИМЧЕНКО Андрій Сидорович, 1898 р. народження, с. Бейкуш Очаківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Бейкуш Очаківського району Миколаївської області. Агент у конторі «Заготсировина». Заарештований 11.09.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 24.11.1945 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ТИМЧЕНКО Михайло Макарович, 1911 р. народження, с. Новоіванів-

ка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, . Проживав на х. Маньчжурія Новоодеського району Миколаївської області. Бригадир у колгоспі «Заповіт Ілліча». Заарештований 07.05.1946 р. Військовим трибуналом Одеського військового округу 06.11.1946 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТИМЧЕНКО Опанас Родіонович, 1897 р. народження, с. Новоіванівка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новоіванівка Новоодеського району Миколаївської області. Комірник у колгоспі. Заарештований 05.03.1938 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 15.08.1938 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Помер в ув'язненні 21.12.1939 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1996 році.

ТИМЧЕНКО Степан Миронович, 1899 р. народження, с. Великий Бейкуш Очаківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Очакові. Не працював. Заарештований 02.04.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 02.08.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ТИМЧЕНКО-ВІСТ Амалия Генріхівна, 1926 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у м. Новосибірськ. Померла 01.09.1951 р. Місце поховання невідомо.

ТИНКОВАН Антон Мусійович, 1896 року народження, с. Сербулівка Єланець-

кого району Миколаївська області, молдаванин, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Колгоспник. Заарештований 05.11.1938 р. Постановою Миколаївського обласного суду від 19.08.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТИСМАНЕЦЬКИЙ Олександр Сидорович, 1914 року народження, с. Нова Одеса Новоодеського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. До призову на військову службу проживав у с. Нова Одеса Новоодеського району Одеської області. Червоноармієць. Заарештований 29.06.1937 р. Вироком Військового трибуналу 17 стрілецького корпусу від 17.08.1937 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИТІЄВСЬКИЙ Герасим Іванович, 1885 р. народження, с. Концеба Кривоозерського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Концеба Кривоозерського району. Селянин. Заарештований 24.02.1931 р. Постановою Кривоозерського РВ ДПУ УСРР від 12.06.1931 р. справу припинено в зв'язку з виселенням за межі УСРР. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 р.

ТИТІЄВСЬКИЙ Феодосій Павлович, 1888 року народження, с. Концеба Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Концеба Кривоозерського району Одеської області. Робітник у майстерні. Заарештований 11.12.1932 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 08.02.1933 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТИТОРЕНКО Максим Флорович, 1897 року народження, с. Вітольдів Брід

Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вітольдів Брід Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 21.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.10.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений у м. Одесі 12.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1956 році.

ТИТОРЕНКО Прохор Власович, 1898 р. народження, с. Вітольдів Брід Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вітольдів Брід Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 21.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.10.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений у м. Одесі 12.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1956 році.

ТИХЕВИЧ Михайло Степанович, 1901 року народження, м. Первомайськ, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Витязівка Бобринецького району Одеської області. Голова колгоспу. Заарештований 10.09.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 23.11.1937 року. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИХЕВИЧ Петро Федорович, 1903 року народження, с. Доманівка Доманівського району, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Доманівка Доманівського району. Хлібороб. Заарештований 08.09.1930 р. Вироком Доманівського районного народного суду від 20.11.1930 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТИХЕВИЧ Федір Якович, 1873 р. народження, с. Доманівка Доманівського району Первомайського округу, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Доманівка Доманівського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 29.01.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 08.03.1930 р. засуджений до розстрілу. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1989 році.

ТИХИЙ Іван Овсійович, 1894 р. народження, с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області. Заарештований 25.12.1932 р. Справу припинено 24.01.1932 р. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Подальша доля невідома.

ТИХОЛАЗ Іпатій Амбросійович, 1886 р. народження, с. Велика Врадіївка Великоврадіївського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велика Врадіївка Великоврадіївського району Одеської області. Працівник райспоживспілки. Заарештований 31.07.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Одеської області від 02.10.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИХОМИРОВ Сергій Кіндратович, 1892 р. народження, м. Миколаїв, українець, із селян, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Місце роботи невідомо. Заарештований 18.09.1920 р. Військовим трибуналом 11.10.1920 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТИХОМИРОВА Віра Іванівна, 1900 року народження, м. Миколаїв, українка, із робітників, освіта середня. Проживала у с. Красеньке Кривоозерського району

Одеської області. Вчитель. Заарештована 05.07.1944 року. Постановою Кривоозерського РВ НКДБ від 03.11.1944 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1999 році.

ТИХОМИРОВА Людмила Федорівна, 1925 р. народження, м. Миколаїв, росіянка, із робітників, освіта середня. Проживала у м. Миколаєві. Бухгалтер міської контори електромереж. Заарештована 18.06.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 28.09.1945 р. засуджена до 10 років ВТТ з конфіскацією майна. Після відбуття покарання проживала у м. Миколаєві. Реабілітована у 1965 році.

ТИХОНЕНКО Вукол Леонтійович, 1888 року народження, с. Костянтинівка Баштанського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 08.04.1944 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 22.08.1944 р. засуджений до 20 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИХОНЕНКО Леонтій Корнійович, 1859 року народження, с. Костянтинівка Баштанського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Баштанського району Миколаївського округу. Одноосібник. Заарештований 28.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 21.03.1930 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТИХОХОД Кирило Іванович, 1894 року народження, с. Куца Балка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, неосвічений. Проживав

у с. Куца Балка Первомайського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 21.03.1933 року. Справу припинено 23.03.1933 року. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Подальша доля невідома.

ТИХУР Анатолій Васильович, 1911 року народження, м. Вознесенськ, українець, із службовців, освіта початкова. Проживав у м. Вознесенську. Актор. Місце роботи невідомо. Заарештований 24.04.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 17.11.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТИЦЬКИЙ Віктор Іванович, 1900 року народження, с. Михайлівка Снігурівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Михайлівка Снігурівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 18.01.1933 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 15.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТИЧИНСЬКИЙ Іполит Арефійович, 1900 року народження, с. Мазурове Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Мазурове Кривоозерського району Одеської області. Член артілі «Червона зірка». Заарештований 24.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 19.01.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТИШЕНІН Іван Васильович, 1911 року народження, с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Арбузинка Арбузинського району

Одеської області. Член артілі. Заарештований 22.12.1932 року. Постановою Арбузинського районного відділу ДПУ від 24.01.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТИШИЄВСЬКИЙ Трохим Корнійович, 1891 р. народження, с. Концеба Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Концеба Кривоозерського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 24.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 08.02.1933 року. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТИШИНА Іван Сидорович, 1888 року народження, с. Веселий Кут Миколаївського району Миколаївського округу, українець, із міщан, освіта середня. Проживав на х. Подимове Анатолівського району Одеського округу. Хлібороб. Заарештований 07.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 11.03.1930 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТИШИНЕВИЧ Олексій Никифорович, 1888 року народження, с. Будакки (Румунія), українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новоселівка Доманівського району Одеської області. Старший повар в радгоспі ім. Енгельса. Заарештований 07.10.1937 р. Постановою Особливої наради при Наркомі Внутрішніх Справ СРСР від 02.12.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1965 році.

ТИЩЕНКО Агрипина Максимівна, 1880 р. народження, с. Нехайки Полтавської області, українка, із служителів культу, неосвічена. Проживала у с. Благодатне Благодатнівського району Одесь-

кої області. Монахія. Заарештована 16.03.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.04.1938 року засуджена до розстрілу. Страчена 29.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована у 1989 році.

ТИЩЕНКО Андрій Денисович, 1887 року народження, с. Натягайлівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Натягайлівка Вознесенського району Одеської області. Сторож у колгоспі «Прогрес». Заарештований 14.03.1938 р. Постановою Вознесенського РВ НКВС від 26.03.1938 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома.

ТИЩЕНКО Василь Денисович, 1896 року народження, м. Одеса, українець, із робітників, освіта середня. Проживав у м. Одесі. Режисер 4-го Одеського обласного робітничо-колгоспного театру. Заарештований 25.07.1938 року. Постановою Доманівського РВ НКВС від 08.09.1938 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТИЩЕНКО Гнат Олексійович, 1909 року народження, с. Актове Вознесенського району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Актове Вознесенського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 16.04.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 11.08.1932 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТИЩЕНКО Григорій Іванович, 1892 р. народження, с. Костувате Братського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костувате Братського району Миколаївської області. Колгоспник. За-

арештований 17.12.1946 р. Постановою Військового трибуналу Одеського військового округу від 27.07.1947 року справу припинено із-за смерті обвинуваченого. Помер 24.05.1947 р. у Миколаївській в'язниці. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1999 році.

ТИЩЕНКО Григорій Логвинович, 1877 р. народження, с. Лиса Гора Первомайського району Первомайського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Лиса Гора Первомайського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 26.03.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 12.04.1930 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 р.

ТИЩЕНКО Дмитро Іванович, 1900 року народження, с. Пилява Канівського району Черкаської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Богданівка Доманівського району Одеської області. Статистик у радгоспі «Богданівський» Доманівського району. Заарештований 11.03.1935 р. Постановою УНКВС Одеської області від 14.04.1935 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТИЩЕНКО Іван Іванович, 1917 р. народження, ст. Копані Одеської залізниці, українець, із селян, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Студент залізничного технікуму. Заарештований 03.12.1937 року. Вироком Лінійного суду Одеської залізниці від 11.04.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою у правах строком на 5 років. Постановою Колегії Верховного Суду СРСР від 10.05.1939 р. строк покарання зменшено до 5 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1956 році.

ТИЩЕНКО Михайло Федотович, 1901 року народження, с. Бармашове Баштанського району Миколаївської області, білорус, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Бармашове Баштанського району Миколаївської області. Обліковець у Бармашовській середній школі. Заарештований 18.11.1937 року. Прокуратурою Миколаївської області 21.02.1939 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТИЩЕНКО Никифор Тихонович, 1895 р. народження, с. Вівсянівка Новобузького району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вівсянівка Новобузького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 28.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Дата постанови невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ТИЩЕНКО Опанас Федорович, 1885 року народження, с. Новопетрівка Снігурівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новопетрівка Снігурівського району Одеської області. Бригадир колгоспу ім. Будьонного. Заарештований 04.02.1933 р. Помер у Снігурівський лікарні 01.03.1933 р. Постановою Снігурівського народного суду від 08.03.1933 року у зв'язку зі смертю обвинуваченого справу припинено. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1996 році.

ТИЩИК Георгій Феоділакович, 1904 року народження, с. Гур'івка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта середня. До призову на військову службу проживав у с. Гур'івка Новоодеського району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 20.12.1942 року.

Вироком Військового трибуналу Закавказького фронту від 26.01.1943 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1963 році.

ТИЩИК Іван Карпович, 1913 року народження, с. Гур'івка Новоодеського району Одеської області, українець, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Робітник заводу ім. А. Марті. Заарештований 15.01.1935 року. Вироком Одеського обласного суду від 19.04.1935 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТІДЕ Ганна Адамівна, 1928 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Удмуртську АРСР. Знята з обліку спецпоселення 23.08.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТІДРИХ (Дітрих) Мартин Йосипович, 1892 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Трудове Вознесенського району Одеської області. Робітник радгоспу «Вознесенський». Заарештований 04.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.09.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 10.10.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ТІДРИХ (Дітрих) Рафаїл Йосипович, 1907 р. народження, х. Суха Балка Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Трудове Вознесенсько-

го району Одеської області. Робітник радгоспу. Заарештований 04.06.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Особливої наради при Міністерстві Держбезпеки СРСР від 20.09.1950 року засуджений до виселення у Казахстан. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1962 році.

ТІЛКІНА-БЕНЦ Роза Федорівна, 1925 р. народження, с. Махнове Вознесенського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Махнове Вознесенського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 06.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТІЛЬМАН Аквелінус Аквелінусович, 1930 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТІЛЬМАН Берта Йосифівна, 1908 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля

невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТІЛЬМАН Вільгельміна Аквелінусівна, 1924 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Член колгоспу «Комсомолец». Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТІЛЬМАН Емілія Аквелінусівна, 1937 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Безробітна. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТІЛЬМАН Еммануїл Данилович, 1887 р. народження, Бессарабія, німець, із селян, освіта початкова. Проживав на х. Ренівка Очаківського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 01.04.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 29.10.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 04.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1966 році.

ТІЛЬМАН Йоганн Аквелінусович, 1932 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Безробітний. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. По-

дальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТІЛЬМАН Мар'яна Людвігівна, 1903 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована з Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТІМКОВ Михайло Іванович, 1878 року народження, с. Анатолівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, росіянин, із селян, освічений. Проживав у с. Червона Українка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 30.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 03.11.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 20.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТІМОНОВСЬКИЙ Семен Васильович, 1914 р. народження, с. Дубинове Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Місце проживання невідомо. Червоноармієць. Заарештований 28.09.1942 р. НКВС Волховського фронту 24.11.1942 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТІССЕН Петро Абрамович, 1930 р. народження, с. Озерівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Озерівка Володимирівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Знятий з обліку спецпоселення

02.10.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТИТАРЕНКО Андрій Микитович, 1888 р. народження, с. Вітольдів Брід Первомайського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Вітольдів Брід Первомайського району Одеської області. Конох. Заарештований 30.06.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 14.11.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИТАРЕНКО Михайло Максимович, 1896 року народження, с. Андріївка Варварівського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Андріївка Варварівського району Миколаївської області. Машиніст млина. Заарештований 28.11.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 31.12.1945 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ТІТИМЕЦЬ Кирило Олексійович, 1891 р. народження, с. Болгарка Вознесенського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Циганське Вознесенського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 18.02.1948 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 29.03.1948 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ. Військовим трибуналом Одеського військового округу від 14.12.1954 р. міра покарання змінена на 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТІТОВ Андріан Іванович, 1885 р. народження, с. Понушой (Бессарабія),

росіянин, із міщан, малоосвічений. Проживав у м. Очакові. Технік-будівельник Очаківської морської бази. Заарештований 12.08.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 27.10.1945 р. засуджений до 20 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТИТОВ Дмитро Іванович, 1913 р. народження, с. Куйбишевка Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Куйбишевка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 15.01.1946 р. Вироком Військового трибуналу Одеського військового гарнізону від 17.03.1946 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Звільнений 28.08.1950 р. Після звільнення проживав у с. Куйбишевка Єланецького району Миколаївської області. Реабілітований у 1991 році.

ТИТОВ Микола Григорович, 1905 р. народження, м. Вознесенськ, росіянин, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Вознесенську. Місце роботи невідомо. Заарештований 18.04.1946 р. Військовим трибуналом військ МВС Миколаївської області від 07.07.1946 р. звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТИТОВ Павло Мусійович, 1896 р. народження, с. Нововолодимирівка Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Бахмутка Горлівського району Донецької області. Тесляр. Місце роботи невідомо. Заарештований 11.08.1949 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 16.06.1950 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Вироком Військо-

вого трибуналу Одеського військового округу від 29.04.1955 р. строк покарання зменшено до 6 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТИТРИХ Марта Фрідріхівна, 1914 року народження, с. Нейзац Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Нейзац Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТКАЛЕНКО Олександра Андріївна, 1907 р. народження, с. Галицинове Миколаївської області, українка, із селян, освічена. Проживала у м. Миколаєві. Продавець у буфеті. Заарештована 23.05.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 06.01.1945 р. засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ТКАЛЕНКО Сидір Якович, 1883 р. народження, с. Баштанка Баштанського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Зелений Клин Баштанського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 08.08.1935 р. Вироком Колегії Одеського обласного суду від 03.02.1936 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Постановою Трійки при УНКВС Новосибірської області від 08.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 20.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ТКАЛИЧ Василь Васильович, 1906 року народження, с. Петроострів Кіро-

воградської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Бухгалтер. Місце роботи невідомо. Заарештований 12.02.1946 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 27.04.1946 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТКАЛИЧЕНКО Катерина Володимирівна, 1911 року народження, м. Одеса, росіянка, із робітників, освіта середня. Проживала у м. Миколаєві. Завідуюча плановим відділом обласного аптечного управління. Заарештована 10.05.1946 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 22.08.1946 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Вироком Військового трибуналу Одеського військового округу від 26.11.1954 р. строк покарання зменшено до 5 років ув'язнення у ВТТ без поразки в правах та без конфіскації майна. Звільнена 22.06.1953 р. Після відбуття покарання проживала у м. Миколаєві. Реабілітована у 1991 році.

ТКАЧ Андрій Васильович, 1920 р. народження, м. Первомайськ, українець, із селян, освічений. Без певного місця проживання та роботи. Заарештований 04.04.1950 року. Постановою начальника відділення військової частини № 2135 від 21.04.1950 р. справу припинено на підставі наказу МДБ, міністра юстиції і Генерального прокурора СРСР № 193-сс, як непридатний до фізичної праці. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТКАЧ Василь Георгійович, 1900 р. народження, с. Корчине Миколаївського району Миколаївської округу, украї-

нець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Корчине Миколаївського району Миколаївської округу. Одноосібник. Заарештований 08.02.1930 року. Постановою Миколаївського окружного відділу ДПУ від 23.04.1930 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТКАЧ Дмитро Ілліч, 1913 р. народження, с. Мигія Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мигія Первомайського району Одеської області. Каменотес. Місце роботи невідомо. Заарештований 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.09.1937 року. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧ Іван Іванович, 1877 р. народження, с. Дмитрівка Очаківського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Дмитрівка Очаківського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 29.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.04.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТКАЧ Микита Омелянович, 1905 року народження, с. Кантакузівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Червоноармієць 775-го стрілецького полку 386-ої стрілецької дивізії. Заарештований 25.01.1942 р. Вироком Військового трибуналу 386-ої стрілецької дивізії від 09.02.1942 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з відстрочкою виконання вироку до закінчення військових дій та відправкою на фронт. Військовим трибуналом Приморської армії

від 18.02.1942 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТКАЧ Микола Трохимович, 1920 року народження, с. Мигія Первомайського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Мигія Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 05.01.1942 р. Вироком Військового трибуналу 33-ої запасної стрілецької бригади від 25.02.1942 р засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений у м. Горькому 10.06.1942 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1998 році.

ТКАЧ Петро Андрійович, 1915 р. народження, с. Новоселівка Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новоселівка Доманівського району Одеської області. Не працював. Заарештований 09.08.1945 р. Вироком Військового трибуналу Одеського гарнізону від 09.11.1945 р. засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТКАЧ Прокіп Дем'янович, 1888 р. народження, м. Одеса, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новосеастополь Березнегуватського району. Хлібороб. Заарештований 25.10.1930 року. Відомості про винесення вироку відсутні. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТКАЧЕНКО Авксентій Сидорович, 1902 р. народження, с. Степківка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Степківка Первомайського району Одеської області. Без певних занять. Заарештований 26.05.1935 р. Ви-

роком спецколегії Одеського обласного суду від 26.12.1935 року засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧЕНКО Антон Петрович, 1908 року народження, с. Катеринка Друга Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катеринка Друга Первомайського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 30.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 10.01.1933 р. засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Василь Іванович, 1893 року народження, с. Костувате Братського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костувате Братського району Одеської області. Заарештований 02.09.1936 року. Вироком Одеського обласного суду від 26.11.1936 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧЕНКО Віктор Іванович, 1898 року народження, місце народження невідомо, українець, із службовців. Проживав у с. Любомирівка Березнегуватського району Одеської області. Вчитель у школі. Заарештований 11.03.1934 р. Вироком Одеського обласного суду від 21.08.1934 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Помер 13.02.1941 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1992 році.

ТКАЧЕНКО Григорій Васильович, 1910 р. народження, х. Зелений Варварівського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав на х. Зелений Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 04.04.1938 р. По-

становою Трійки при УНКВС Московської області від 05.06.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував в Усольтабі НКВС СРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1973 році.

ТКАЧЕНКО Григорій Іванович, 1883 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 19.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 24.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Григорій Олексійович, 1887 р. народження, с. Тридуби Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Тридуби Кривоозерського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 24.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 20.01.1933 року засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Данило Семенович, 1889 р. народження, с. Сирове Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Сирове Великоградівського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 10.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 04.05.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Дмитро Пилипович, 1886 р. народження, х. Боброва Новоо-

деського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Боброва Новоодеського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 03.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 22.02.1930 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Іван Прокопович, 1894 року народження, с. Оситня Київської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Карий Великоградівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 08.07.1938 року. Вироком Одеського обласного суду від 10.04.1939 р. засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТКАЧЕНКО Іван Семенович, 1899 року народження, с. Нова Ковалівка Первомайського уїзду, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Нова Ковалівка Первомайського уїзду. Хлібороб. Заарештований 17.10.1920 р. Постановою Первомайського відділу Одеської губернської надзвичайної комісії від 27.01.1921 року засуджений до 5 років ув'язнення у концтабір. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧЕНКО Іван Федорович, 1905 року народження, с. Костянтинівка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Арбузинського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 21.03.1933 р. Вироком Арбузинського районного народного суду від 11.04.1933 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Конон Олександрович, 1900 року народження, с. Катеринівка Новобузького району Одеської об-

ласті, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катеринівка Новобузького району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 20.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 10.02.1933 року засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Леонід Миколайович, 1920 р. народження, с. Братське Братського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта середня військова. Місце проживання та роботи невідомо. Потрапив у полон у 1941 р. Утримувався в таборі для військовополонених. Заарештований 19.11.1945 р. Вироком військового трибуналу 8-ї гвардійської армії від 02.04.1946 р. засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та позбавленням військового звання лейтенанта. Покарання відбував у Норильськтабі МВС СРСР. Постановою Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 14.08.1954 р. вирок скасований. Постановою ОВ КДБ СРСР від 27.02.1955 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТКАЧЕНКО Леонтій Йосипович, 1886 р. народження, с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області. Робітник МТС. Заарештований 15.03.1938 року. Звільнений 07.04.1938 р. Подальша доля невідома.

ТКАЧЕНКО Марія Павлівна, 1885 року народження, с. Благодатне Первомайського району Первомайського округу, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Благодатне Первомайського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештована 06.06.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР

від 14.11.1930 р. засуджена до 4 років ув'язнення у концтаборі. Заарештована удруге 07.07.1938 р. Постановою Благодатнівського РВ НКВС від 02.08.1938 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1988 році.

ТКАЧЕНКО Микола Амбросійович, 1896 року народження, с. Оленівка Жовтневого району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Оленівка Жовтневого району Одеської області. Робітник артілі «Новий Побут». Заарештований 16.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 09.10.1937 року. Реабілітований у 1957 році.

ТКАЧЕНКО Микола Володимирович, 1917 р. народження, Вознесенський район Одеської області, відомості про назву населеного пункту відсутні, українець, із селян, малоосвічений. Місце проживання невідомо. Червоноармієць. Заарештований 29.08.1942 р. Вироком Військового трибуналу 35-ї армії від 21.09.1942 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТКАЧЕНКО Микола Олександрович, 1872 року народження, м. Камішин, росіянин, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Слюсар. Місце роботи невідомо. Заарештований 14.10.1937 року. Постановою Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 08.12.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1957 році.

ТКАЧЕНКО Михайло Мартинович, 1894 р. народження, м. Вознесенськ, українець, із службовців, малоосвічений. Проживав у с. Возсіятське Єланецького району Миколаївської області. Механік Єланецької МТС. Заарештований

01.04.1938 р. Постановою Єланецького районного відділу НКВС від 25.04.1939 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТКАЧЕНКО Михайло Сидорович, 1905 р. народження, с. Степківка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, освіта неповна середня. Проживав у с. Степківка Первомайського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештований 15.07.1944 року. Вироком Військового трибуналу 53-ої стрілецької Ново-Української дивізії від 29.06.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧЕНКО Никифор Данилович, 1876 р. народження, с. Григорівка Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Оленівка Жовтневого району Одеської області. Робітник артілі «Новий Побут». Заарештований 16.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1957 році.

ТКАЧЕНКО Никифор Ілліч, 1906 року народження, с. Новоселка Вознесенського району Миколаївського округу Одеської губернії, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новоселка Вознесенського району Миколаївського округу Одеської губернії. Інспектор Вознесенського райфінвідділу. Заарештований 05.11.1923 р. Вироком Одеського обласного суду від 14.05.1925 року засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1981 році.

ТКАЧЕНКО Олексій Михайлович, 1905 року народження, с. Бенардосівка

Братського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Бенардосівка Братського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 27.05.1946 р. Постановою УМДБ Миколаївської області від 10.09.1946 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТКАЧЕНКО Павло Пилипович, 1890 р. народження, х. Боброва Новоодеського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Боброва Новоодеського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 03.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 22.05.1930 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Петро Григорович, 1902 р. народження, с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 31.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 03.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення ВТТ. Покарання відбував на о. Сахаліні. Звільнений в 1947 р. Після відбуття покарання проживав у с. Білоусівка Кіровського району. Реабілітований у 1960 році.

ТКАЧЕНКО Петро Іванович, 1926 року народження, радгосп ім. Будьонного Варварівського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. До призову на військову службу проживав у радгоспі ім. Будьонного Варварівського району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 19.08.1949 року. Вироком Військового трибуналу військової частини № 64116 від 25.10.1949 р. засуджений до 10 років

ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1954 році.

ТКАЧЕНКО Петро Павлович, 1905 року народження, с. Леніне Привільнянського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Леніне Привільнянського району Одеської області. Тракторист. Заарештований 28.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Пилип Трохимович, 1858 року народження, с. Громоклія Баштанського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Боброва Новоодеського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 05.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 22.02.1930 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТКАЧЕНКО Прокіп Несторович, 1891 р. народження, с. Кумарі Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Кумарі Великоградівського району Одеської області. Чоботар. Місце роботи невідомо. Заарештований 19.02.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.04.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 22.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ТКАЧЕНКО Семен Власович, 1906 року народження, с. Грушівка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Первомайську. Чоботар. Заарештований 27.04.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Одеської області від 25.09.1945 р. засуджений до 10 ро-

ків ув'язнення у ВТТ. Постановою Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 07.06.1946 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧЕНКО Соломія Кіндратівна, 1880 року народження, с. Новомиколаївка Новоодеського району Одеської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новомиколаївка Новоодеського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 15.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 04.12.1937 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Справу припинено 14.03.1939 р. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1996 році.

ТКАЧЕНКО Спиридон Якимович, 1889 р. народження, с. Рівне Братського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Братське Братського району. Завідувач магазину. Заарештований 18.11.1930 р. Постановою Братського районного відділу ДПУ від 21.12.1930 року справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТКАЧЕНКО Степан Олексійович, 1883 р. народження, с. Григорівка Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Оленівка Жовтневого району Одеської області. Робітник артілі «Новий Побут». Заарештований 16.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 09.10.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТКАЧЕНКО Степан Федорович, 1887 року народження, х. Олександрівка Братського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Про-

живав у м. Вознесенську. Сторож райспоживспілки м. Вознесенська. Заарештований 08.07.1938 р. Постановою Вознесенського РВ НКВС від 17.03.1939 р. справу припинено, з-під варти звільнений. Подальша доля невідома.

ТКАЧЕНКО Тамара Іванівна, 1934 року народження, с. Братське Братського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Братське Братського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Актюбінськ. Знята з обліку спецпоселення 15.02.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТКАЧЕНКО Федір Григорович, 1893 р. народження, с. Антонівка Привільнянського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Новозахарівка Привільнянського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 12.02.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 27.04.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 12.09.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1966 році.

ТКАЧЕНКО Федір Федорович, 1919 р. народження, с. Червона Слобода Ростовської області, росіянин, із робітників, освічений. Проживав у с. Щербані Вознесенського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 23.04.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 16.11.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧЕНКО Феодосій Тимофійович, 1896 р. народження, с. Леніне Привільнянського району Миколаївської об-

ласті, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Суворівка Новоодеського району Миколаївської області. Різноморб. Заарештований 17.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 28.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 20.01.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТКАЧЕНКО Яків Йосипович, 1886 року народження, с. Оленівка Новобузького району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Заступник директора шкіряного заводу. Заарештований 02.12.1949 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 14.04.1950 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Вироком Військового трибуналу Одеського військового округу від 16.12.1955 р. міра покарання знижена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Помер в ув'язненні. Дата смерті невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧЕНКО Яків Олексійович, 1906 року народження, с. Антонівка Привільнянського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Майстер заводу ім. 61 Комунара. Заарештований 28.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Яків Павлович, 1898 року народження, с. Леніне Привільнянського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Леніне Привільнянського району Миколаївської області. Безробітний. Заарештований 22.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від

18.11.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧЕНКО Яків Пилипович, 1888 року народження, х. Боброва Новоодеського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Рикове Новоодеського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 03.02.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 22.05.1930 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧОВ Дем'ян Іванович, 1876 р. народження, с. Баштанка Баштанського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Кривому Розі. Конох на шахті. Заарештований 01.03.1931 року. Постановою Баштанського районного відділу ДПУ від 19.05.1931 р. справу припинено, виселений за межі України. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТКАЧОВ Михайло Дмитрович, 1895 року народження, с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Зелений Клин Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 20.03.1944 року. Помер 11.05.1944 року. Справу припинено 12.05.1944 р. в зв'язку зі смертю обвинуваченого. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Місце поховання невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТКАЧОВ Онисим Денисович, 1912 року народження, с. Курячі Лози Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. До призову на військову службу проживав у с. Курячі Лози Кривоозерського району Одеської області. Червоноармієць. Заарешто-

ваний 12.06.1942 р. Вироком Військового трибуналу 74-ї стрілецької дивізії від 24.06.1942 року засуджений до розстрілу. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1991 році.

ТКАЧУК Іван Герасимович, 1904 року народження, с. Полянецьке Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Полянецьке Кривоозерського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 21.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УРСР від 23.03.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТКАЧУК Тимофій Опанасович, 1867 р. народження, с. Полонецьке Кривоозерського району, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Полонецьке Кривоозерського району. Хлібороб. Заарештований 23.02.1931 року. Постановою Кривоозерського РВ ДПУ від 05.03.1932 року справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТОБЕРТ Павлина Фрідріхівна, 1900 р. народження, с. Стара Гута Баранівського району Житомирської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у лютому 1947 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Марійську АРСР. Переселена в Акмолинську область у 1955 році. Знята з обліку спецпоселення 27.01.1956 року без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОВАРОВ Іван Леонідович, 1908 року народження, с. Семенівка Київсько-

го округу, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Новосевастополь Березнегуватського району Херсонського округу. Селянин. Дата арешту невідома. Постановою активу села від 22.02.1930 р. виселений за межі України. Подальша доля невідома.

ТОВСТОГУБ Каленик Юхимович, 1872 р. народження, с. Висунськ Березнегуватського району Херсонського округу, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Висунськ Березнегуватського району Херсонського округу. Селянин. Дата арешту невідома. Постановою активу села від 21.02.1930 року виселений за межі України. Подальша доля невідома.

ТОГАН Юхим Григорович, 1812 р. народження, с. Калантирка Кривоозерського району Первомайського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Калантирка Кривоозерського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 08.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 07.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 7 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОДОРАШКО Василь Юхимович, 1901 року народження, с. Болгарка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Місце проживання невідомо. Кочегар. Місце роботи невідомо. Заарештований 27.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 03.12.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Помер в ув'язненні 25.03.1943 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1958 році.

ТОДОРАШКО Григорій Юхимович, 1897 р. народження, с. Болгарка Вознесенського району Одеської облас-

ті, українець, відомості про соціальне походження відсутні, малоосвічений. Проживав у с. Болгарка Вознесенського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 12.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 08.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1959 році.

ТОДОРАШКО Марія Опанасівна, 1907 р. народження, м. Миколаїв, українка, із робітників, освічена. Проживала у м. Миколаєві. Швачка в майстерні. Заарештована 15.04.1946 року. Вироком Миколаївського обласного суду від 19.05.1947 року засуджена до 4 років ув'язнення у ВТТ. Вироком Миколаївського обласного суду від 13.12.1950 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Вироком Верховного Суду УРСР від 08.01.1955 р. строк покарання зменшено до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТОДОРАШКО Микита Олексійович, 1909 р. народження, с. Глине Слободзейського району, молдавани, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Первомайську. Колгоспник. Заарештований 10.03.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 29.09.1938 року засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 28.10.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1966 році.

ТОДОРАШКО Михайло Юхимович, 1904 р. народження, с. Болгарка Вознесенського району Миколаївської області, молдаванин, із селян, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Робітник заводу «Дормашина». Заарештований 13.04.1946 року. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 19.09.1946 року засуджений до 10 років

ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Після відбуття покарання проживав у м. Печорі Комі АРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1960 році.

ТОДОРАШКО Федір Іванович, 1875 року народження, с. Захарівка Фрунзівського району Одеської області, молдованин, із духовенства. Проживав у м. Первомайську. Сторож. Заарештований 15.04.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТОДОРОВ Дмитро Якович, 1901 р. народження, с. Ольшанка Одеської області, болгарин, із селян, освічений. Проживав у м. Первомайську. Конюх у радгоспі. Заарештований 21.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 09.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 19.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТОДОСІЄНКО Артем Іванович, 1892 р. народження, с. Костянтинівка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Арбузинського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 30.07.1938 р. Вироком Одеського обласного суду від 27.04.1939 року засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТОДОСІЄНКО Петро Калинович, 1995 р. народження, с. Костянтинівка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Арбузинського району Одеської області. Бригадир у колгоспі. Заарештований 29.03.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС

Миколаївської області від 26.12.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТОДОСЬЄВ Григорій Ісаакович, 1894 р. народження, с. Синюхин Брід Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Синюхин Брід Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 29.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ від 08.02.1933 р. засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОІС Єлизавета Бенівна, 1907 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолінську область. Знята з обліку спецпоселення 27.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОКАНОВ Микола Костянтинович, 1915 р. народження, м. Одеса, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ткачівка Широколанівського району Миколаївської області. Конюх у колгоспі. Заарештований 12.12.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 04.03.1946 року засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТОКАРСЬКА Ганна Пилипівна, 1907 р. народження, с. Куріпчине Первомайського району Одеської області, полька, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Одрадне Благодатнівського району Одеської області. Без певних занять.

Заарештована 19.10.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 19.11.1937 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбувала у таборі НКВС в м. Караганді. Після відбуття покарання проживала у с. Климівка Кривоозерського району Миколаївської області. Реабілітована у 1965 році.

ТОКАРСЬКА Поліна Григорівна, 1902 р. народження, с. Одрадне Благодатнівського району Одеської області, полька, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Одрадне Благодатнівського району Одеської області. Безробітна. Заарештована 18.10.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.11.1937 р. засуджена до розстрілу. Страчена 02.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітована у 1990 році.

ТОКОВЕНКО Микола Юхимович, 1879 р. народження, с. Малий Бейкуш Очаківського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Очакові. Рибалка. Заарештований 25.02.1931 року. Справу припинено 10.05.1931 року. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТОКОВЕНКО-ЧМЕЛЬ Варвара Михайлівна, 1890 року народження, с. Матіясове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Очакові. Чорнороб. Заарештована 11.09.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 09.12.1937 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбувала в Онегтабі НКВС СРСР. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 13.02.1940 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТОКОВИЛО Ілля Павлович, 1890 року народження, м. Берислав Херсонської губернії, українець, із робітників, малоосвічений. Проживав у с. Пересадівка Миколаївського району. Священик. Заарештований 15.01.1931 р. Постановою Миколаївського міськвідділу ДПУ від 22.08.1931 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТОЛГАРЕНКО Дмитро Никифорович, 1922 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області. Боець 2-го запасного полку. Заарештований 29.08.1941 року. Вироком Військового трибуналу 6 армії від 01.11.1941 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Постановою Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 24.12.1946 р. строк покарання зменшено до 5 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТОЛЄ Роза Карлівна, 1934 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолінську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОЛКАЧОВА Мотря Трохимівна, 1891 р. народження, х. Карабаш Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, українка, із селян. Проживала у с. Тузли Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована 16.10.1937 року. Постано-

вою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 27.11.1937 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбувала в Онегтабі НКВС СРСР. Звільнена з ув'язнення у 1940 році. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ТОЛМАЧЕНКО Афанасій Петрович, 1877 р. народження, м. Голованівськ Первомайського району Первомайського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Голованівську Первомайського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 08.03.1929 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ від 31.05.1929 року засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОЛМАЧЕНКО Кузьма Зіновійович, 1877 року народження, с. Березівка Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мостове Мостівського району Одеської області. Чабан у радгоспі. Заарештований 25.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС УРСР Одеської області від 29.10.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 12.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТОЛМАЧОВ Кіндрат Ілліч, 1881 року народження, с. Благодатне Первомайського району Первомайського округу, росіянин, із селян, неосвічений. Проживав у с. Благодатне Первомайського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 06.06.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 14.11.1930 р. засуджений до виселення в Північний край строком на 7 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ТОЛМАЧОВ Олексій Семенович, 1888 р. народження, с. Благодатне Арбузинського району Одеської області, росі-

янин, із селян. Проживав у с. Благодатне Арбузинського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 23.03.1932 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.08.1932 року засуджений до виселення у Казахстан строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОЛМАЧОВ Тимофій Дмитрович, 1895 р. народження, м. Бердянськ, українець, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Завідуючий пекарнею. Заарештований 27.01.1937 року. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 10.12.1937 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТОЛМАЧОВА Варвара Кононівна, 1889 р. народження, с. Благодатне Благодатнівського району Одеської області, росіянка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Благодатне Благодатнівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 30.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.03.1938 р. засуджена до розстрілу. Страчена 08.03.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована у 1989 році.

ТОЛМАЧОВА Марія Павлівна, 1886 р. народження, с. Софіївка Первомайського району Первомайського округу, росіянка, із селян, неосвічена. Проживала у с. Благодатне Первомайського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештована 06.06.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 14.11.1930 року засуджена до виселення в Північний край строком на 7 років. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1988 році.

ТОЛСТОЙ Михайло Андрійович, 1909 року народження, с. Лиса Гора Благодатнівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Про-

живав у с. Лиса Гора Благодатнівсько-го району Одеської області. Жерстяник у колгоспі. Заарештований 23.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 29.04.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 01.06.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТОМ'ЯК Валентин Йосипович, 1897 року народження, с. Андрехів (Польща), поляк, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Миколаївка Миколаївського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 19.03.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 20.09.1938 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОМАК Степан Андрійович, 1902 року народження, с. Новоархангельськ Кіровоградської області, українець, із селян, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Робітник в порту. Заарештований 25.07.1946 року. Вироком Миколаївського обласного суду від 20.12.1946 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТОМА-ПАПША Володимир Васильович, 1888 р. народження, с. Луб'янка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, росіянин, із поміщиків, освіта середня. Проживав у с. Анчекрак Очаківського району Миколаївської області. Завідуючий медпунктом. Заарештований 22.12.1944 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 01.02.1945 р. засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТОМАС Агата Йосипівна, 1926 року народження, с. Шпеєр Веселинівсько-

го району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована 28.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 23.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Адам Людвігович, 1918 р. народження, с. Ландау Веселинівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району Одеської області. Червоноармієць. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО від 21.10.1941 року виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 18.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОМАС Альфонс Іванович, 1907 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Касир районної ошадної каси. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Антон Маркусович, 1932 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян. Проживав у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Актюбінську область. Знятий з обліку спецпоселення 06.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Антон Францевич, 1932 року народження, с. Добрянка Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Добрянка Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у серпні 1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома.

ТОМАС Варвара Андріївна, 1907 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Вілібальд Францович, 1880 року народження, с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Карла Лібкнехта Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Сторож електростанції. Заарештований 12.08.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.08.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 05.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1968 році.

ТОМАС Віра Матвіївна, 1909 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Ганна Адамівна, 1883 року народження, с. Мінчін Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі директиви ДКО від 11.05.1944 р. виселена у Новосибірську область. Знята з обліку спецпоселення 19.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Ганна Яківна, 1892 р. народження, с. Комісарове Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. Заарештована у 1945 р. На підставі постанови ДКО СРСР від 18.08.1945 р. виселена в Красноярський край. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Герасим Степанович, 1883 року народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із службовців, освіта середня. Проживав у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 02.06.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.08.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений. Дата страти невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1968 році.

ТОМАС Гільда Йосипівна, 1938 р. народження, с. Шпєр Веселинівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Тельман Веселинівського району Одеської області. Не працювала. Заарештована 28.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Ельза Францівна, 1930 р. народження, с. Карла Лібкнехта Микола-

ївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Добрянка Миколаївської області. Навчалась у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома.

ТОМАС Єва Яківна, 1899 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована 12.01.1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в м. Азбест Свердловської області. Знята з обліку спецпоселення 10.05.1956 р. Подальша доля невідома.

ТОМАС Єлизавета Михайлівна, 1888 р. народження, с. Бобринець Кіровського району Кіровоградської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована 02.11.1937 р. Постановою УНКВС Одеської області від 19.11.1937 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1997 році.

ТОМАС Єлизавета Францівна, 1909 року народження, с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Михайло-Ларине Жовтневого району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Іван Данилович, 1917 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Зульц Варварівського району Микола-

ївської області. Колгоспник. Заарештований 02.02.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Литовської РСР від 22.06.1946 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Після звільнення 17.09.1955 р. направлений на спецпоселення в Молотовську область. Знятий з обліку спецпоселення 01.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Іван Іванович, 1930 р. народження, с. Михайло-Ларине Жовтневого району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Михайло-Ларине Жовтневого району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Іван Мартинович, 1905 р. народження, с. Петрівка Жовтневого району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новополтавка Привільнянського району Миколаївської області. Комбайнер. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Іван Петрович, 1924 р. народження, с. Вовче Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Караганду. Помер у висланні 11.07.1953 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Іван Степанович, 1889 року народження, с. Зульц Варварівсь-

кого району Николаївської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Шульц Варварівського району Николаївської області. Секретар виконкому Зульцівської сільської ради. Заарештований 28.06.1941 року. Помер 17.06.1942 р. Справу припинено 15.09.1942 р. у зв'язку зі смертю обвинуваченого. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1991 році.

ТОМАС Іван Християнович, 1921 року народження, с. Ландау Варварівського району Николаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та місце роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі рішення Військової Ради від 12.10.1941 року виселений у Челябінську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Іоганн Лейнгардович, 1924 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований у жовтні 1945 р. На підставі постанови ДКО № 9871-с від 18.08.1945 р. та директиви МВС СРСР № 97 від 20.04.1946 року, 29.05.1946 р. виселений у Новосибірську область строком на 6 років. Знятий з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Йосип Адамович, 1918 р. народження, радгосп ім. Ілліча Николаївського району Николаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у радгоспі ім. Ілліча Николаївського району Николаївської області. Працівник сільського господарства. Заарештований у 1945 р. На підставі Постанови ДКО № 9871-с від 18.08.1945 р. та директиви

МВС СРСР № 97 від 20.04.1946 р. виселений у Комі АРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Йосип Францович, 1920 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Червоноармієць. Мобілізований у промисловість в 1941 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у Свердловську область. Переселений в Акмолинську область у 1954 р. Знятий з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Йосип Якович, 1898 р. народження, с. Лар'ївка Николаївського району Николаївської області, німець, відомості про соціальне походження відсутні, неосвічений. Проживав у радгоспі ім. Тельмана Веселинівського району Николаївської області. Не працював. Заарештований 28.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Катерина Валентинівна, 1936 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Николаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Николаївської області. Не працювала. Заарештована у листопаді 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Удмуртію. Переселена в Карагандинську область у 1955 році. Знята з обліку спецпоселення 05.01.1956 року без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Катерина Іванівна, 1900 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян,

малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 11.01.1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Азбест Свердловської області. Знята з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома.

ТОМАС Катерина Яківна, 1899 р. народження, м. Одеса, німкеня, із робітників. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТОМАС Лідія Йосипівна, 1929 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Тельман Веселинівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована 28.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Ліна Томасівна, 1890 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 21.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Людмила Антонівна, 1929 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала

у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Навчалась. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Маргарита Йосипівна, 1895 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Маргарита Маркусівна, 1937 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Актюбінську область. Знята з обліку спецпоселення 06.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Маргарита Християнівна, 1926 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 21.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Марія Вільгельмівна, 1903 року народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області,

німкєня, із сєлян, малоосвічена. Проживала у с. Тельмана Весєлінівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована 28.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 27.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Маркус Людвігович, 1906 року народження, с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із сєлян, освіта початкова. Проживав на території МТС ім. Шевченка. Без певних занять. Заарештований 06.02.1933 року. Постановою Особливої наради при Колєгії ДПУ УСРР від 10.03.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у концтаборі. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОМАС Маркус Францович, 1906 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із сєлян. Проживав у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Мінськ. Переселений в Актюбінську область у 1947 р. Знятий з обліку спецпоселення 06.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Матвій Валєнтинович, 1931 року народження, с. Шпеєр Весєлінівського району Миколаївської області, німець, із сєлян, малоосвічений. Проживав у с. Шпеєр Весєлінівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений в Удмуртську АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 05.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОМАС Моніка Адамівна, 1911 р. народження, с. Шпеєр Весєлінівського району Миколаївської області, німкєня, із сєлян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеєр Весєлінівського району Миколаївської області. Працювала в сільському господарстві. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Удмуртську АРСР. Знята з обліку спецпоселення 05.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТОМАС Моніка Іванівна, 1918 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкєня, із сєлян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована 12.01.1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Азбєст Свердловської області. Знята з обліку спецпоселення 20.01.1956 року. Подальша доля невідома.

ТОМАС Моніка Францівна, 1921 р. народження, с. Мюнхєн Мостівського району Одеської області, німкєня, із сєлян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхєн Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Никодим Михайлович, 1888 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із сєлян, малоосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Працював у сільському господарстві. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Ніна Іванівна, 1924 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована 12.01.1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Азбест Свердловської області. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 року. Подальша доля невідома.

ТОМАС Ольга Степанівна, 1890 року народження, с. Шульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Горьківську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Оттілія Іванівна, 1889 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 16.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 р.

ТОМАС Петро Антонович, 1933 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян. Проживав у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 03.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Роза Антонівна, 1915 р. народження, х. Петрівка Варварівського ра-

йону Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1946 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Горьківську область. Подальша доля невідома.

ТОМАС Роза Християнівна, 1924 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 20.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Роза Яківна, 1915 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Комі АРСР. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Флорентина Петрівна, 1926 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 03.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Франц Адамович, 1898 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із се-

лян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Продавець. Заарештований 22.02.1946 року. На підставі директиви МВС СРСР № 239 від 12.10.1946 року виселений у Кемеровську область. Переселений в Ақмолинську область у 1955 р. Знятий з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Франц Францович, 1914 р. народження, м. Николаїв, німець, відомості про соціальне походження відсутні, неосвічений. Проживав у м. Николаєві. Чорнороб. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО СРСР № 702-сс від 22.09.1941 р. виселений у м. Нижній Тагіл. Подальша доля невідома.

ТОМАС Франциска Петрівна, 1928 року народження, с. Ландау Варварівського району Николаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Николаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 03.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАС Християн Михайлович, 1877 р. народження, с. Ландау Варварівського району Николаївської області, німець, із селян. Проживав у с. Ландау Варварівського району Николаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Ақмолинську область. Знятий з обліку спецпоселення 21.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС Яків Якубович, 1912 р. народження, с. Добрянка Баштанського району Николаївської області, німець, із

селян, малоосвічений. Проживав у с. Добрянка Баштанського району Николаївської області. Працював в общині. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у Марійську АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 17.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМАС-ГЕРГАРТ Ангеліка Мартинівна, 1934 р. народження, с. Шпееер Веселинівського району Николаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Шпееер Веселинівського району Николаївської області. Не працювала. Заарештована у жовтні 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 05.01.1956 р. без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМАСЕВИЧ Олександр Семенович, 1881 р. народження, с. Зіновенці Вінницької області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у м. Первомайську. Робітник зв'язку. Заарештований 04.07.1938 р. Вироком Одеського обласного суду від 14.04.1939 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОМАШЕВСЬКА Марія Павлівна, 1893 р. народження, с. Дубове Дубоссарського району Тираспольської області, молдованка, із селян. Проживала у с. Веселинове Веселинівського району Николаївської області. Домогосподарка. Заарештована 23.08.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Николаївської області від 21.10.1944 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ТОМАШПОЛЬСЬКИЙ Григорій Семенович, 1888 р. народження, м. Бобринець Миколаївської губернії, єврей, із селян, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Вчитель. Місце роботи невідомо. Заарештований 26.03.1922 р. Постановою Президії ДПУ УСРР від 19.04.1922 року засуджений до виселення у Туркестан строком на 1 рік. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР від 23.03.1923 р. достроково звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОМЕ Антон Макович, 1924 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Працював у сільському господарстві. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 18.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМЕ Антон Михайлович, 1935 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований 12.12.1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений в м. Азбест. Знятий з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Берта Петрівна, 1928 р. народження, с. Вовче Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 21.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Варвара Максівна, 1926 року народження, с. Нелюбинське Вікторівського району Кустанайської області, німкеня, відомості про соціальне походження відсутні, малоосвічена. Проживала на х. Вовче Мостівського району Одеської області. Робоча. Заарештована 22.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Ганна Михайлівна, 1910 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у січні 1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 31.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Ганна Михайлівна, 1928 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Ганна-Марія Францівна, 1919 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Едуард Максимович, 1934 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із се-

лян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМЕ Єва Кіндратівна, 1919 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у листопаді 1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Єва Францівна, 1899 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована 11.01.1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Азбест. Знята з обліку спецпоселення 10.01.1956 року. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Єлизавета Бенівна, 1907 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолінську область. Знята з обліку спецпоселення 27.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Єлизавета Петрівна, 1930 р. народження, с. Вовче Мостівського району Одеської області, німкеня, із се-

лян, малоосвічена. Проживала у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Не працювала. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолінську область. Знята з обліку спецпоселення 21.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Іван Леонгардович, 1887 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Директор школи. Заарештований 08.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 30.11.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОМЕ Іван Михайлович, 1930 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований 11.01.1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в м. Азбест. Знятий з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Іван Петрович, 1931 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований у січні 1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 04.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМЕ Ірма Іванівна, 1932 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюн-

хен Мостівського району Одеської області. Навчалась у школі. Заарештована 11.01.1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Азбест. Знята з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Макс Якович, 1891 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав на х. Вовче Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Маргарита Йосипівна, 1912 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 11.01.1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Азбест. Знята з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. без права повернення на колишнє місце проживання. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Михайло Петрович, 1899 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 24.12.1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений в м. Азбест. Знятий з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Моніка Іванівна, 1900 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Кол-

госпниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 30.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Моніка Петрівна, 1935 р. народження, с. Вовче Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Знята з обліку спецпоселення 21.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Петро Георгійович, 1907 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Коваль. Місце роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Знятий з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМЕ Петро Михайлович, 1927 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований 12.01.1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в м. Азбест. Знятий з обліку спецпоселення 20.01.1956 р. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Петро Якович, 1892 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Кол-

госпник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Знятий з обліку спецпоселення 30.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМЕ Рафайл Іванович, 1899 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 12.01.1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в м. Азбест. Знятий з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Роза Карлівна, 1934 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Роза Петрівна, 1933 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Новосибірську область. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Філоміна Максимівна, 1926 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС

СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Франц Рафаельович, 1931 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Не працював. Заарештований 12.01.1946 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений в м. Азбест. Знятий з обліку спецпоселення 20.01.1956 р. Подальша доля невідома.

ТОМЕ Франциска Кіндратівна, 1923 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у вересні 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 16.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЕ Яків Максович, 1930 р. народження, с. Вовче Мостівського району Одеської області, німець, із селян. Проживав у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Навчався у школі. Заарештований 22.11.1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Свердловську область. Знятий з обліку спецпоселення 09.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОМЕ-КІФЕЛЬ Роза Михайлівна, 1923 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1946 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМЕ-РЕЙС Целестина Рафаелівна, 1925 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМІ Варвара Максівна, 1926 р. народження, с. Нелюбинськ Вікторівського району Кустанайської області, німкеня, відомості про соціальне походження відсутні, малоосвічена. Проживала у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Робітниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ТОМІ Франц Максевич, 1923 р. народження, с. Нелюбинськ Нелюбинського району Кустанайської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештований 25.05.1946 р. На підставі директиви МВС СРСР в 1946 р. виселений у Ленінобадську область. Знятий з обліку спецпоселення 09.02.1956 року. Подальша доля невідома.

ТОМКОВИЧ Євген Олександрович, рік народження невідомий, м. Буст Костромської губернії, єврей, із дворян, освіта середня. Місце проживання невідомо. Пасічник одноосібник. Заарештований 14.06.1927 р. Постановою прокурора Первомайського району Первомайського округу від 12.07.1927 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТОММ Фріда Яківна, 1932 р. народження, місце народження невідомо, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала

у с. Озерівка Володимирівського району Миколаївської області. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОММЕ Антон Іванович, 1890 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 02.03.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 25.09.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 01.10.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1967 році.

ТОММЕ Беада Ігнатівна, 1892 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, з селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Без певних занять. Заарештована 01.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.08.1937 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ТОММЕ Ванделей Максимович, 1885 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Тесляр колгоспу «Спартак». Заарештований 28.01.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.08.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТОММЕ Єсофія Михайлівна, 1913 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюн-

хен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОММЕ Карл Іванович, 1887 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новий Мюнхен Мостівського району Одеської області. Тесляр. Місце роботи невідомо. Заарештований 04.01.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.08.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 27.08.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТОММЕ Леонгард Іванович, 1884 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Член колгоспу «Спартаківець». Заарештований 02.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Дата винесення вироку невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОММЕ Марія Петрівна, 1868 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Домогосподарка. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОММЕ Олена Яківна, 1912 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської облас-

ті. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 р.

ТОММЕ Целестина Карлівна, 1893 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, освічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована 16.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.12.1937 року засуджена до розстрілу. Страчена 29.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована у 1990 році.

ТОМСОН Марія Данилівна, 1884 року народження, м. Первомайськ, німкеня, із робітників, освіта середня. Проживала у м. Первомайську. Вчитель у школі № 12. Дата арешту невідома. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 15.08.1937 р. засуджена до розстрілу. Страчена 18.08.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована 17.04.1991 р.

ТОМСОН Олександра Данилівна, 1888 року народження, м. Первомайськ, німкеня, із робітників, освіта незакінчена вища. Проживала у м. Первомайську. Вчитель математики при школі комбайнерів і курсах санінструкторів. Заарештована 23.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 15.08.1937 року засуджена до розстрілу. Страчена 18.08.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОМЧИНСЬКИЙ Арон Якович, 1923 р. народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області, єврей, із службовців, освіта середня. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Червоноармієць. Заарештований 15.12.1942 р. Вироком Військового три-

буналу 11.01.1943 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОНАДА Микита Ілліч, 1888 р. народження, с. Гнелці (Австрія), українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Машиніст паровозного депо. Заарештований 21.07.1944 р. Вироком Військового трибуналу Одеської залізниці від 12.10.1944 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОНКОГЛАСЮК Михайло Іванович, 1909 р. народження, с. Маловелідарівка Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Маловелідарівка Єланецького району Миколаївської області. Контролер районної ощадної каси. Заарештований 27.07.1938 р. Постановою Єланецького районного відділу НКВС від 28.09.1938 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТОНКОНОГ Михайло Євграфович, 1903 р. народження, с. Богданівка Ковалівського району Харківської області, відомості про національність відсутні, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Братське Братського району Одеської області. Секретар Братського райкому КП(б)У. Заарештований 01.10.1937 р. Постановою Одеського обласного суду від 23.05.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТОНКОНОГИЙ Михайло Аронович, 1902 р. народження, м. Херсон, єврей, із службовців, освіта початкова, член ВКП(б). Проживав у с. Калініндорф Миколаївської області. Начальник будівництва палацу піонерів с. Калініндорф. Заарештований 29.07.1938 р. Постановою УДБ УНКВС Миколаївської області від

15.08.1938 р. справу припинено, з-під варту звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТОПАЛОВ Карпо Захарович, 1897 року народження, с. Великосербулівка Вознесенського району Одеської області, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Красний Луч Донецької області. Токар на заводі «Рудремонт». Заарештований 20.10.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 17.12.1933 р. виселений у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОПОЛЬ Василь Іванович, 1922 р. народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 05.03.1945 р. Вироком Військового трибуналу від 18.04.1945 р. засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Вироком Військового трибуналу від 31.01.1956 р. міра покарання зменшена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОПОЛЬ Григорій Гаврилович, 1881 р. народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Служитель культу. Заарештований 07.07.1945 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 22.10.1945 р. справу припинено. Звільнений 24.10.1945 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТОПОЛЬНИК Кирило Дмитрович, 1889 р. народження, с. Лозуватка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Прожи-

вав у с. Лозуватка Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 14.08.1947 р. Вироком Одеського обласного суду від 31.10.1947 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТОПОЛЬСЬКИЙ Трохим Микитович, 1896 р. народження, м. Первомайськ, українець, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Вознесенську. Слюсар на заводі «Червоний технік». Заарештований 04.03.1938 р. Постановою прокурора Помішлянської дільниці Одеської залізниці від 05.02.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТОПЧІЙ Ілля Іванович, 1882 р. народження, с. Інгулка Привільнянського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Інгулка Привільнянського району Миколаївської області. Безробітний. Заарештований 24.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 07.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 13.05.1939 р. Місце поховання невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОПЧІЙ Матвій Іванович, 1877 р. народження, с. Інгулка Баштанського району Одеської області, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Інгулка Баштанського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 22.01.1933 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОПЧІЙ Пантелеймон Йосипович, 1874 р. народження, с. Пузирі Жовтневого району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Відбував

покарання у в'язниці. В'язень. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 03.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОПЧИЛО Антон Іванович, 1890 р. народження, с. Лахвиця Полтавської області, українець, із службовців, освічений. Проживав у м. Москві. Заарештований 06.06.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 04.10.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 08.10.1938 р. Місце поховання невідома. Реабілітований у 1956 році.

ТОРБЕНКО Григорій Іванович, 1895 р. народження, с. Петрово-Солониha Миколаївського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Кир'яківка Миколаївського району Миколаївської області. Місце роботи невідома. Заарештований 08.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 25.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 03.07.1938 р. Місце поховання невідома. Реабілітований у 1956 році.

ТОРЗЕМАН Микола Іванович, 1896 року народження, с. Веселий Кут Іванівського району, німець, із селян, освічений. Проживав на залізничній ст. Вознесенськ. Залізничник. Заарештований 28.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.09.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТОРЛІНА Марія Олександрівна, 1895 р. народження, с. Велика Лепетиха Херсонської області, росіянка, із селян, освіта вища. Проживала у м. Миколаєві. Вчитель у школі № 35. Заарештована 03.02.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 13.03.1945 р. засуджена до 8 ро-

ків ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Покарання відбувала в Карагандинському ВТТ МВС СРСР. Звільнена 03.02.1953 року. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТОРНО Ельза Іванівна, 1909 р. народження, с. Суворове Ізмаїльського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Суворове Ізмаїльського району Одеської області. Прибиральниця. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 24.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОРНО Емілія Карлівна, 1928 р. народження, с. Ренівка Очаківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ренівка Очаківського району Миколаївської області. Навчалась у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 24.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОРНО Іван Християнович, 1925 р. народження, Очаківський район Миколаївської області, відомості про назву населеного пункту відсутні, німець, із селян, неосвічений. Проживав в Очаківському районі Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОРНО Карл Леонгардович, 1883 року народження, с. Олександрівка Очаківського району Миколаївської області,

німець, із селян. Проживав у с. Раківка Очаківського району Миколаївської області. Член колгоспу ім. К. Маркса. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 18.09.1954 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОРНО Маргарита Християнівна, 1886 р. народження, с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ренівка Очаківського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Костромську область. Знята з обліку спецпоселення 20.09.1954 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОРНО Оскар Карлович, 1918 р. народження, с. Ренівка Очаківського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 році. На підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР № 21/160 від 28.08.1941 року виселений у Дальбуд МВС СРСР. Знятий з обліку спецпоселення 20.09.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТОРНО Регіна Фердинандівна, 1883 року народження, х. Марицине Очаківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала на х. Марицине Очаківського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 18.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОРНО Роза Григорівна, 1924 р. народження, с. Миколаївка Очаківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Миколаївка Очаківського району Миколаївської області. Одноосібниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 23.08.1954 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОРНО Фрідріх Іванович, 1937 р. народження, с. Суворове Очаківського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у Тилігуло-Березанському районі Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 16.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОРНО Христина Якубівна, 1919 року народження, с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Костромську область. Переселена в Свердловську область у 1955 р. Знята з обліку спецпоселення 18.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТОФАН Василь Андрійович, 1902 року народження, с. Малинівка Новоодеського району Миколаївського округу, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Малинівка Новоодеського району Миколаївського округу. Хлібо-

роб. Заарештований 26.01.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 20.02.1930 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТОФАН Єфросинія Феодосіївна, 1884 року народження, с. Маліївка Володимирівського району Миколаївського округу, росіянка, із селян, неосвічена. Проживала у с. Маліївка Володимирівського району Миколаївського округу. Одноосібниця. Заарештована 13.05.1930 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 16.11.1930 р. засуджена до виселення у Північний край строком на 3 роки. Особливою нарадою при Колегії ДПУ УСРР від 02.04.1931 р. достроково звільнена. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1998 році.

ТОФАНЮК Василь Антонович, 1912 р. народження, с. Мар'янівка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Первомайську. Курсант. Заарештований 09.04.1935 року. Вироком Військового трибуналу від 22.06.1935 року засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТОФАНЮК Степан Артемович, 1879 р. народження, с. Мар'янівка Благодатнівського району Одеського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мар'янівка Благодатнівського району Одеського округу. Хлібороб. Заарештований 10.08.1930 року. Постановою Одеського окружного відділу ДПУ від 25.09.1930 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1930 році.

ТРАЙХЕЛЬТ Августина Християнівна, 1893 р. народження, місце народження невідомо, німкеня, із селян. Проживала у с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області. Колгоспниця.

Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАЙХЕЛЬТ Антоніна Єфремівна, 1924 р. народження, Житомирська область, відомості про назву населеного пункту відсутні, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області. Працювала в общині. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Молотовську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАЙХЕЛЬТ Зельна Єфремівна, 1927 р. народження, місце народження невідомо, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Амалия Іванівна, 1914 року народження, с. Рорбах Веселинівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Челябінську область. Знята з обліку спецпоселення 19.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Андрій Адамович, 1899 року народження, х. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу, німець, із селян. Проживав на

х. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу. Конюх колгоспу «Рот-Фронт». Заарештований 09.03.1930 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 22.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Заарештований удруге 27.06.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 19.08.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Помер у таборі. Дата смерті невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТРАУТМАН Генріх Генріхович, 1906 року народження, с. Рорбах Анатолівського району Одеського округу, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Нейзац Анатолівського району Одеського округу. Хлібороб. Заарештований 11.02.1930 р. Постановою Одеського окружного відділу ДПУ від 27.06.1930 року справу припинено, виселений за межі України. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТРАУТМАН Генріх Петрович, 1894 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Ліхтенфельд Мостівського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 15.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 29.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ТРАУТМАН Едуард Олександрович, 1936 р. народження, с. Сліпуха Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Сліпуха Мостівського району Одеської області. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Молотовську область. Знятий з обліку спецпосе-

лення 09.09.1955 року. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТРАУТМАН Едуард Фрідріхович, 1893 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 26.01.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 18.05.1930 року засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ТРАУТМАН Едуард Християнович, 1928 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Переселений у м. Новосибірськ у 1951 р. Знятий з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Петро Петрович, 1929 року народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований у жовтні 1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Петро Фрідріхович, 1892 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського райо-

ну Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Роза Християнівна, 1924 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 05.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Софія Християнівна, 1908 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Софія Яківна, 1901 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАУТМАН Фрідріх Якович, 1892 року народження, с. Рорбах Карл Лібкнехтівського району Одеської області,

німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 18.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.10.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 14.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1961 році.

ТРАУТМАН Християн Петрович, 1874 р. народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 27.10.1937 року. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 08.12.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРАУТМАН Яків Петрович, 1900 р. народження, х. Шетак Іванівського району, німець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Сліпуха Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 15.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 27.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 30.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1988 році.

ТРАУТМАН Яків Якович, 1870 року народження, с. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 30.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.08.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТРАУТМАН-ШМІРЕР Гільда Християнівна, 1931 року народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Прожи-

вала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в м. Новосибірськ. Знята з обліку спецпоселення в 26.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРАФАЛЬСЬКИЙ Іван Олександрович, 1914 р. народження, м. Миколаїв, росіянин, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Військовослужбовець військового транспорту «Червона Кубань». Заарештований 16.04.1942 року. Вироком Військового трибуналу Чорноморського флоту від 04.08.1942 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ з відстрочкою виконання вироку до закінчення військових дій та відправкою на фронт. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТРАЦТМАН Адам Адамович, 1895 року народження, х. Веселих Херсонської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у Тилігуло-Березанському районі Одеської області, відомості про назву населеного пункту відсутні. Колгоспник. Заарештований 27.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 19.08.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРЕБІНСЬКИЙ Ігор Вікторович, 1909 р. народження, м. Омськ, росіянин, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Тесляр заводу «Дормашина». Заарештований 07.02.1938 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 10.08.1939 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТРЕГУБ Дмитро Карпович, 1901 р. народження, с. Остапівка Баштанського району Одеської області, українець, із се-

лян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Баштанського району Одеської області. Голова колгоспу. Заарештований 06.01.1933 р. Баштанським РВ ДПУ 07.02.1933 р. взята підписка про невиїзд, відомості про подальший рух справи відсутні. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТРЕГУБ Іван Карпович, 1904 р. народження, с. Костянтинівка Баштанського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Баштанського району Одеської області. Бригадир у колгоспі. Заарештований 06.01.1933 року. Баштанським РВ ДПУ 07.02.1933 р. взята підписка про невиїзд, відомості про подальший рух справи відсутні. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТРЕГУБ Трифон Карпович, 1899 року народження, с. Костянтинівка Баштанського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Баштанського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 06.01.1933 р. Баштанським РВ ДПУ 07.02.1933 р. взята підписка про невиїзд, відомості про подальший хід справи відсутні. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТРЕГУБЕНКО Іван Михайлович, 1886 р. народження, с. Миколаївка Сумської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Робітник заводу ім. А. Марті. Заарештований 09.05.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 23.08.1944 року засуджений до 20 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРЕГУБОВ Михайло Васильович, 1909 р. народження, м. Миколаїв, росія-

нин, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Робітник заводу ім. А. Марті. Заарештований 29.04.1935 року. Вироком Колегії Одеського обласного суду від 24.10.1935 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 1 рік. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТРЕГУБОВ Степан Агафонович, 1894 р. народження, с. Єланець Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Єланець Єланецького району Миколаївської області. Хлібороб. Заарештований 03.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 03.12.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРЕЙБУШ Лазар Абрамович, 1893 року народження, с. Рубанівка Тавричеської губернії, єврей, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велика Сейдеменуха Херсонського округу. Одноосібник. Заарештований 20.10.1926 р. Постановою Херсонського окружного відділу ДПУ від 03.12.1926 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТРЕМБАЧ Іван Іванович, 1906 р. народження, с. Крива Руда Семенівського району Полтавської області, українець, із селян, освіта вища. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Старший агроном Березнегуватського райземвідділу. Заарештований 28.07.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 14.01.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ТРЕММЕЛЬ Степан Мартинович, 1890 р. народження, с. Усово-Олександр-

рівка Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Візник транспортної артілі. Заарештований 23.06.1941 року. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 11.04.1942 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРЕНКЕНША Андрій Іванович, 1934 р. народження, с. Нововолодимирівка Миколаївського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Нововолодимирівка Миколаївського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Переселений у м. Караганду в 1953 р. Знятий з обліку спецпоселення 26.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТРЕСКО Дмитро Архипович, 1858 року народження, с. Новий Буг Новобузького району Миколаївського округу, українець, із селян. Проживав на х. Калинівка Новобузького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 26.01.1930 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 22.03.1930 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТРЕСКО Іларіон Дмитрович, 1895 року народження, с. Калинівка Новобузького району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Калинівка Новобузького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 04.05.1929 р. Постановою колегії ОДПУ від 03.11.1929 р. засуджений до розстрілу. Страчений. Дата страти невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТРЕТЬЯК Григорій Юхимович, 1902 року народження, місце народження

невідомо, українець. із селян, малоосвічений. Проживав у с. Цибульки Братського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 13.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 07.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 19.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1959 році.

ТРЕТЬЯК Прокопій Дем'янович, 1906 р. народження, с. Калинівка, українець, із селян, освіта вища. Проживав у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Директор школи. Заарештований 18.01.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 27.07.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТРЕТЬЯКОВ (ім'я, по батькові невідомі), 1883 р. народження, с. Любине Снігурівського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Любине Снігурівського району Миколаївської області. Агротехнік. Заарештований 14.06.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 05.07.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Постановою Військового трибуналу Одеського військового округу від 29.04.1955 р. вирок відмінений, справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований 29.04.1955 року.

ТРЕТЬЯКОВ Григорій Михайлович, 1895 р. народження, с. Кам'янка (Галичина), українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Журівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник колгоспу ім. Молотова. Заарештований 16.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 16.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страче-

ний, дата страти невідома. Місце поховання невідомо.

ТРЕТЬЯКОВ Петро Якович, 1895 року народження, с. Марчихина Буда Сумської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Вознесенську. Машиніст залізничного депо Вознесенськ. Заарештований 07.02.1938 р. Вироком Лінійного суду Одеської залізниці від 08.05.1938 р. засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТРЕТЬЯКОВ Яків Семенович, 1887 року народження, с. Качкарівка Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 27.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРЕТЬЯКОВА Анастасія Олексіївна, 1904 р. народження, с. Анчекрак Очаківського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новобогданівка Варварівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Дата арешту невідома. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 27.10.1945 р. засуджена до виселення у Північноказахстанську область строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ТРЕТЬЯКОВА Ганна Григорівна, 1907 р. народження, с. Нечаяне Варварівського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Очакові. Працівниця міського ринку. Заарештована 17.03.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС

Миколаївської області від 08.10.1945 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1993 році.

ТРЕТЬЯКОВА Марія Миколаївна, 1927 р. народження, с. Анчекрак Очаківського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новобогданівка Миколаївського району Миколаївської області. Домогосподарка. Дата арешту невідома. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР № 181 від 27.10.1945 р. засуджена до виселення у Північноказахстанську область строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1997 році.

ТРЕТЬЯКОВ-ГЕРАУФ Микола Миколайович, 1926 р. народження, с. Мартинівка Вознесенського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у радгоспі ім. Луначарського Вознесенського району Миколаївської області. Працював у сільському господарстві. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Молотовську область. Знятий з обліку спецпоселення 10.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

Трибило Григорій Самсонович, 1880 р. народження, с. Висунськ Березнегуватського району Херсонського округу, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новомиколаївка Березнегуватського району Херсонського округу. Хлібороб. Заарештований 21.07.1929 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 03.11.1929 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома.

Трибрат Трохим Іванович, 1900 року народження, с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області, украї-

нець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 17.02.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 30.09.1938 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1961 році.

ТРИБУЖНИЙ Сидір Борисович, 1892 р. народження, с. Андріївка Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Робітник на залізниці. Заарештований 08.03.1933 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.06.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРИБУХІН Федір Кирилович, 1907 року народження, с. Воскресенськ Жовтневого району Миколаївської області, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. До призову на військову службу проживав у с. Воскресенськ Жовтневого району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 21.02.1945 року. Вироком Військового трибуналу 37-ї армії від 24.04.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1969 році.

ТРИК Іван Степанович, 1879 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новосергіївка Володимирівського району Миколаївської області. Безробітний. Заарештований 03.05.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 20.09.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ТРИКІН Микола Дмитрович, 1897 року народження, с. Лиса Гора Первомайського району Одеської області, украї-

нець, із службовців, освіта середня спеціальна. Проживав у с. Лиса Гора Первомайського району Одеської області. Вчитель географії в школі № 17. Заарештований 17.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 31.03.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 05.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТРИНЬКО Іван Єлисейович, 1899 року народження, с. Гур'ївка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав на х. Трихати Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Завідуючий фермою колгоспу ім. Шевченка. Заарештований 22.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 17.11.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував в Онегтабі НКВС СРСР, Картабі НКВС СРСР. Помер в таборі 16.06.1942 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ТРИПОЛЬСЬКИЙ Прокопій Данилович, 1873 року народження, місце народження невідомо, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Дарниця Братського району Єлисаветградського округу. Хлібороб. Заарештований 07.11.1929 р. Вироком Зінов'ївського окружного суду від 30.12.1929 року засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТРИПУТНИЙ Іван Власович, 1887 року народження, с. Зелене П'ятихатського району Дніпропетровської області, українець, із селян, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Чорнороб торговельного порту. Заарештований 01.04.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.06.1933 року засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРИЦУН Василь Амвросійович, 1909 р. народження, с. Шандра Київської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Юр'івка Новобузького району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 30.04.1935 р. Постановою Новобузького районного відділу НКВС від 23.07.1935 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТРИСКА Ксенія Іванівна, 1899 р. народження, с. Метче (Польща), полька, із робітників, освіта початкова. Проживала у с. Нова Одеса Новоодеського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована 20.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 04.01.1938 р. засуджена до розстрілу. Страчена 20.01.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітована у 1963 році.

ТРИСКА Федір Григорович, 1893 року. народження, с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області, українець, відомості про соціальне походження, освіту та місце проживання відсутні. Без певних занять. Заарештований 11.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 14.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома.

ТРИЧЕВА-ШЕНГОЛЬЦ Роза Георгіївна, 1931 р народження, с. Вовче Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Вовче Мостівського району Одеської області. Не працювала. Заарештована у вересні 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 13.04.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРОЇЦЬКИЙ Лука Андрійович, 1885 р. народження, м. Херсон, українець, із службовців, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Безробітний. Заарештований 19.04.1935 р. Постановою Миколаївського міського відділу НКВС від 03.08.1935 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТРОЙНИЦЬКИЙ Дмитро Францович, 1891 р. народження, с. Комарівка Вінницької області, поляк, із робітників, освіта початкова. Проживав у с. Натягайлівка Вознесенського району Одеської області. Робітник залізничної ст. Вознесенськ. Заарештований 13.02.1936 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 10.03.1936 р. засуджений до виселення у Казахстан строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРОЙ-ЯКУБ Луїза Францівна, 1915 року народження, с. Новоданциг Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Домогосподарка. Заарештована у лютому 1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 25.02.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРОМКІН Олександр Федорович, 1883 р. народження, м. Миколаїв, українець, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Токар. Місце роботи невідомо. Заарештований 13.03.1938 року. Постановою Колегії Верховного Суду СРСР від 14.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Військовою Колегією Верховного Суду СРСР 21.11.1957 року. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТРОСИНЕНКО Григорій Антонович, 1917 р. народження, с. Сирове Ве-

ликоврадіївського району Одеської області, українець, із селян. До призову на військову службу проживав у с. Сирове Великоградіївського району Одеської області. Червоноармієць 435-го батальйону аеродромного обслуговування. Заарештований 17.12.1941 р. Вироком Військового трибуналу військового з'єднання від 30.12.1941 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТРОСИНЕНКО Микита Феодосійович, 1885 р. народження, с. Сирове Великоградіївського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Гуляницьке Великоградіївського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 10.03.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 31.03.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 07.04.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1994 році.

ТРОСТ Фридолін Фридрихович, 1895 р. народження, х. Шутове Ананьївського уїзду, німець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Вчитель у німецькій школі. Заарештований 27.02.1933 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 26.02.1934 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРОСТИНСЬКИЙ Макар Євтихійович, 1897 р. народження, с. Софіївка Благодатнівського району Одеської області, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Софіївка Благодатнівського району Одеської області. Голова Софіївського сільпо. Заарештований 24.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 31.03.1938 р. засуджений до розстрілу.

Страчений 05.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТРОФИМЕНКО Костянтин Іванович, 1896 р. народження, с. Майорівка Доманівського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Майорівка Доманівського району. Хлібороб. Заарештований 15.03.1931 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 09.12.1931 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРОФИМЕНКО Олександр Степанович, 1893 р. народження, с. Велика Березянка Таращанського району Київської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у радгоспі «Чотирнадцять років Жовтня» Варварівського району Миколаївської області. Одноосібник. Заарештований 29.01.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 12.03.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ТРОФИМЕНКО Олексій Федорович, 1907 р. народження, с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та місце роботи невідомо. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 20.04.1946 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТРОФИМЕНКО Харитон Маркович, 1894 р. народження, с. Кумарі Великоградіївського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Кумарі Великоградіївського району Одеської області. Працівник лісового господарства. Заарештований 28.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС

Одеської області від 15.08.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРОФИМОВ Андріан Григорович, 1897 р. народження, м. Миколаїв, росіянин, із службовців, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Рахівник хлібозаготівельного пункту. Заарештований 14.11.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 12.03.1931 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРОФИМОВ В'ячеслав Андрійович, 1819 р. народження, с. Скалева Новоархангельського району Кіровоградської області, українець, із селян, освічений. Проживав у м. Первомайську. Студент медичного училища. Заарештований 13.04.1937 р. Вироком Одеського обласного суду від 17.11.1937 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Звільнений 13.04.1941 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТРОФИМОВ Костянтин Васильович, 1898 р. народження, м. Полтава, росіянин, із робітників, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Безробітний. Заарештований 03.01.1938 р. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 30.05.1940 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Достроково звільнений 30.10.1946 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ТРОФІЛЕВА Валерія Андріївна, 1873 р. народження, м. Білосток, росіянка, із селян. Проживала у м. Миколаєві. Прибиральниця у готелі. Заарештована 09.02.1921 р. Постановою Трійки Миколаївської губернської надзвичайної комісії від 14.03.1921 р. засуджена до 6 років

ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТРОФИМШИН Григорій Потапович, 1924 р. народження, с. Нове Життя Жовтневого району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Нове Життя Жовтневого району Миколаївської області. Рахівник у колгоспі. Заарештований 05.10.1945 р. Вироком Військового трибуналу 82-го стрілецького корпусу від 28.11.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТРОХИМЕЦЬ Кирило Самуїлович, 1894 р. народження, с. Кожанка Липовецького району Київської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Різнораб. Заарештований 04.11.1945 року. Постановою УНКВС Миколаївської області засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Дата постанови невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТРОХИМЕЦЬ Лідія Порфирівна, 1895 р. народження, с. Решетники Данилівського району Ярославської області, росіянка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Не працювала. Заарештована 04.11.1945 р. Постановою УНКВС Миколаївської області засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Дата постанови невідома. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТРОЦЕНКО Трохим Михайлович, 1898 р. народження, с. Мостове Мостівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у радгоспі «Суша балка» Доманівського району Одеської області. Бригадир у рад-

госпі. Заарештований 27.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 13.11.1937 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТРОЦЬКИЙ Василь Григорович, 1893 р. народження, місце народження невідомо, білорус, із селян. Проживав у с. Червона Поляна Кривоозерського району Одеської області. Тесляр у колгоспі «Червона поляна». Заарештований 19.08.1937 року. Постановою Особливої наради при Наркомі Внутрішніх Справ СРСР від 16.01.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРОЧЕНКО Всеволод Іванович, 1922 р. народження, с. Кумарі Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, освіта середня. Командир взводу 415-го зенітно-артилерійського полку. Заарештований 01.08.1944 р. Вироком Військового трибуналу 11-го корпусу протиповітряної оборони від 13.08.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Вироком Військового трибуналу Південно-Західного округу від 23.01.1946 р. міра покарання знижена до 3 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у м. Комсомольську на Амурі. Після звільнення проживав у м. Первомайську. Реабілітований у 1989 році.

ТРОЧЕНКО Іван Миколайович, 1894 р. народження, с. Бокове Любашівського району Одеської області, українець, із селян, освіта вища. Проживав у м. Первомайську. Вчитель у школі. Заарештований 15.02.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 29.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТРОЩЕНКО Пантелій Якович, 1878 р. народження, с. Новогригорівка

Лисогірського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новогригорівка Лисогірського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 08.09.1945 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 03.12.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТРОЩИНСЬКИЙ Іван Макарович, 1910 р. народження, с. Казанка Казанківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Казанка Казанківського району Миколаївської області. Військово-службовець. Заарештований 05.05.1944 року. Вироком Військового трибуналу 4-ї гвардійської стрілецької дивізії від 20.05.1944 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТРОЩИНСЬКИЙ Іларіон Денисович, 1896 р. народження, с. Казанка Казанківського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Казанка Казанківського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 04.06.1946 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 29.06.1946 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Вироком трибуналу Українського військового округу від 26.07.1946 року строк покарання зменшено до 5 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ТРОЯН Андрій Іович, 1891 р. народження, с. Мурахівка Березнегуватського району Херсонського округу, українець, із

селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Мурахівка Березнегуватського району Херсонського округу. Селянин. Дата арешту невідома. Постановою загальної наради бідняцько-батрацького активу від 21.02.1930 р. виселений за межі України. Подальша доля невідома.

ТРОЯН Олексій Макарович, 1889 року народження, с. Мурахівка Березнегуватського району, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Мурахівка Березнегуватського району. Член артілі. Заарештований 29.10.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.04.1931 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ТРОЯН Прохор Фомич, 1873 р. народження, с. Привільне Баштанського району Миколаївського округу, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Трояни Новобузького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 27.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 15.05.1930 р. виселений у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРОЯНІВСЬКА Фріда Робертівна, 1937 р. народження, с. Нейгейм Новобузького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Нейгейм Новобузького району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Архангельську область. Знята з обліку спецпоселення 09.08.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТРОЯНОВ Никифор Васильович, 1876 р. народження, с. Бузьке Вознесенського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Бузьке Вознесенського райо-

ну Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 29.01.1930 р. 28.03.1930 р. з-під варті звільнений. Подальша доля невідома.

ТРУС Олексій Дорофійович, 1880 року народження, с. Старопокровське Вознесенського району, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новий Городок Вознесенського району. Безробітний. Заарештований 26.02.1931 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 26.04.1931 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРУС Пантелій Васильович, 1912 року народження, с. Покровка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Покровка Вознесенського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 26.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 10.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТРУСИНОВСЬКИЙ Ричард Броніславович, 1873 р. народження, м. Кам'янець-Подільський, поляк, із робітників, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Помічник бухгалтера губернської надзвичайної комісії. Заарештований 21.08.1920 року. Постановою Миколаївської губернської надзвичайної комісії від 13.09.1920 року засуджений до розстрілу. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1993 році.

ТРУСКАЛОВ Яків Гаврилович, 1909 р. народження, Дніпропетровська область, відомості про назву населеного пункту відсутні, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новополтавка Привільнянського району Миколаївської області. Слюсар. Місце роботи не-

відомо. Заарештований 09.04.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 18.08.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТРУТ Михайло Артемович, 1905 р. народження, с. Щасливка Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Щасливка Доманівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 30.12.1932 р. Постановою прокуратури Доманівського району від 13.05.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ТРУФЕН Микола Дмитрович, 1898 року народження, с. Реванівці (Буковина), українець, із селян. Проживав у радгоспі ім. Кірова Варварівського району Миколаївської області. Робітник радгоспу. Заарештований 06.01.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 08.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 27.10.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1958 році.

ТРЯКІН Олександр Микитович, 1915 р. народження, с. Новопавлівка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Нова Одеса Новоодеського району Миколаївської області. Дільничий інспектор районного відділу НКВС. Заарештований 07.04.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 05.06.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Після звільнення проживав у м. Миколаєві. Реабілітований у 1974 році.

ТРЯНОВ Федір Данилович, 1897 року народження, с. Бузьке Вознесенського району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Бузьке Вознесенського району Одеської області.

Безробітний. Заарештований 20.03.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.04.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТУБЕЛЬСЬКА Парасковія Іванівна, 1885 р. народження, м. Севськ Орловської області, росіянка, із робітників, неосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Прибиральниця у трамвайному парку. Заарештована 15.07.1948 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 31.08.1948 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Рішенням Чернігівського обласного суду від 05.08.1954 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1996 році.

ТУЗ Федір Маркович, 1899 р. народження, с. Лозуватка Первомайського району Одеської області, українець, із службовців, освічений. Проживав у с. Лиса Гора Первомайського району Одеської області. Помічник начальника відділення зв'язку. Заарештований 13.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 31.03.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 05.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТУЛУЧЕНКО Віра Іванівна, 1924 року народження, с. Нова Одеса Новоодеського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Нова Одеса Новоодеського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована 27.06.1945 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 27.07.1945 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1995 році.

ТУЛЬНЄВ Родіон Гаврилович, 1888 року народження, с. Снігурівка Снігурів-

ського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Снігурівка Снігурівського району Миколаївської області. Коваль. Місце роботи невідомо. Заарештований 11.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 03.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 07.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ТУЛЬЧЕВСЬКА-ПОНОМАРЕНКО Ганна Іванівна, 1899 р. народження, с. Велика Корениха Варварівського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Николаєві. Робітниця заводу ім. А. Марті. Заарештована 01.12.1947 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 07.02.1948 року засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Постановою Президії Верховного Суду УРСР від 30.12.1954 р. міра покарання зменшена до 7 років і 1 місяця ув'язнення у ВТТ. Звільнена 27.11.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ТУЛЬЧЕВСЬКИЙ Гаврило Пантелеймонович, 1892 року народження, с. Троїцьке Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Николаєві. Слюсар на залізничній станції. Заарештований 25.08.1945 р. Вироком Військового трибуналу Одеської залізниці від 27.11.1945 р. засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ. Звільнений 28.04.1951 року. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТУМАНОВСЬКИЙ Володимир Миколайович, 1901 року народження, с. Новоселівка Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новоселівка Одеської області. Одноосібник. Заарештований 03.09.1931 року. По-

становою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 19.01.1932 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТУМБЕРКАКІ Євгенія Михайлівна, 1916 року народження, с. Свердлове Одеської області, болгарка, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Тернівка Варварівського району Одеської області. Робітниця радгоспу. Заарештована 27.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 року засуджена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбувала у м. Магадані. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ТУМБЕРКАКІ Михайло Павлович, 1888 р. народження, с. Свердлове Одеської області, болгарин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Тернівка Варварівського району Одеської області. Робітник радгоспу. Заарештований 27.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 09.08.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 16.08.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТУМКА Михайло Ілліч, 1918 р. народження, с. Костянтинівка Миколаївського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. До призову на військову службу проживав у с. Костянтинівка Миколаївського району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 23.07.1941 р. Вироком Військового трибуналу військової частини (найменування військової частини невідомо) від 16.03.1942 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТУНЄВ Василь Терентійович, 1888 року народження, с. Казанка Казанківського району, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Казанка Ка-

занківського району. Одноосібник. Заарештований 25.10.1930 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 19.12.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТУНІК Тимофій Іванович, 1887 р. народження, місце народження невідомо, українець, із службовців, малоосвічений. Проживав у с. Баратівка Новобузького району Одеської області. Бухгалтер. Місце роботи невідомо. Заарештований 13.12.1936 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 19.08.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 19.08.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТУПАЛОВ Павло Михайлович, 1885 р. народження, с. Недогарки Полтавської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Капітан катера. Заарештований 04.07.1945 року. Вироком Військового трибуналу Чорноморського басейну від 29.08.1945 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТУПЧІЙ Арсеній Андрійович, 1891 року народження, с. Романова Балка Первомайського району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Романова Балка Первомайського району Одеської області. Бригадир у колгоспі. Заарештований 01.07.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 15.09.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Помер у таборі м. Березняки 27.12.1941 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1958 р.

ТУПЧІЙ Василь Дмитрович, 1898 року народження, с. Романова Балка Первомайського району Одеської області,

українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Романова Балка Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 09.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 04.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТУПЧІЙ Кузьма Дмитрович, 1891 року народження, с. Романова Балка Первомайського району, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Романова Балка Первомайського району. Одноосібник. Заарештований 30.03.1931 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ від 13.12.1931 року засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТУПЧІЙ Макар Дмитрович, 1898 року народження, с. Романова Балка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Романова Балка Первомайського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 01.06.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТУРАНСЬКИЙ (Тес) Едмон Сигізмундович, 1900 р. народження, с. Дебрецен (Угорщина), угорець, із селян, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Завідуючий господарством у театрі. Заарештований 24.02.1929 р. Постановою Особливої наради при Колегії ОДПУ від 3.02.1930 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТУРБІЄНКО Тимофій Іванович, 1904 р. народження, с. Прищепівка Братського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав

у м. Вознесенську. Їздовий. Місце роботи невідомо. Заарештований 09.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Заарештований удруге 08.02.1950 р. Постановою Особливої наради при Міністерстві Держбезпеки СРСР від 06.05.1950 р. засуджений до виселення в Казахстан. Після звільнення проживав у м. Вознесенську. Реабілітований у 1964 році.

ТУРБІН Данило Боніфатійович, 1877 р. народження, с. Красове Курської області, росіянин, із селян, освічений. Проживав у Кіровоградській області, відомості про назву населеного пункту відсутні. Безробітний. Заарештований 17.10.1937 р. Рішенням Трійки при УНКВС Миколаївської області від 23.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 30.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТУРГАНОВИЧ Йосип Костянтинівич, 1905 р. народження, с. Киселівка Снігурівського району Миколаївської області, поляк, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка Снігурівського району Миколаївської області. Завідуючий поштою. Заарештований 26.07.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 04.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 31.10.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТУРГАНЮК Яків Улянович, 1894 року народження, с. Товсті Роги Київської області, українець, із селян, освічений. Проживав у радгоспі «Друга п'ятирічка» Варварівського району Миколаївської області. Обліковець у радгоспі. Заарештований 11.10.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 26.11.1937 р. засудже-

ний до розстрілу. Страчений 08.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТУРИК Раїса Абрамівна, 1898 р. народження, м. Миколаїв, росіянка, із службовців, освіта вища. Проживала у м. Миколаєві. Лікар у лікарні заводу ім. А. Марти. Заарештована 01.03.1945 р. Військовим трибуналом військ НКВС Миколаївської області від 20.04.1945 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1947 році.

ТУРКАЧ Андрій Іванович, 1927 р. народження, с. Гур'івка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Гур'івка Новоодеського району Миколаївської області. Столяр на заводі ім. Носенка. Заарештований 24.12.1949 р. Вироком Військового трибуналу Одеського військового округу від 20.05.1950 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ. Після звільнення проживав у с. Гур'івка Новоодеського району Миколаївської області. Реабілітований у 1991 році.

ТУРКОЛ Василь Леонтійович, 1903 року народження, с. Велика Мечетня Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Велика Мечетня Кривоозерського Одеської області. Колгоспник. Заарештований 26.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 08.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1960 році.

ТУРКОМАН Андрій Кіндратович, 1879 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 14.02.1930

року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 27.03.1930 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома.

ТУРКОМАН Григорій Олександрович, 1901 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області, молдованин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області. Робітник залізничної станції Вознесенськ. Заарештований 05.03.1938 р. Постановою зам. прокурора Одеської залізниці від 16.07.1938 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТУРКОМАН Ілля Кіндратович, 1866 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу, молдованин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 18.01.1930 року. Постановою Трійкою при Колегії ДПУ УСРР від 27.03.1930 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома.

ТУРКОМАН Олександр Ілліч, 1909 року народження, с. Олександрівка Вознесенського району, українець, із селян, малоосвічений. Тимчасово проживав у м. Керч. Вантажник. Місце роботи невідомо. Заарештований 04.01.1931 р. Постановою Вознесенського районного відділу ДПУ УСРР від 03.06.1931 р. виселений у віддалені райони країни. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТУРКОМАН Павло Григорович, 1872 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу, молдованин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 28.01.1930

року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 27.03.1930 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома.

ТУРКОМАН Павло Ілліч, 1893 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу, молдованин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 17.01.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 27.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома.

ТУРКОМАН Петро Іванович, 1909 року народження, с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області, молдованин, із селян. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області. Пресувальник залізничної ст. Трикрати. Заарештований 06.03.1933 р. Постановою Одеського обласного відділу ДПУ від 28.05.1933 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТУРКУЛЕЦЬ Тетяна Григорівна, 1907 р. народження, с. Маргоноша Кіровоградської області, українка, із селян. Проживала у радгоспі ім. Шмідта Очаківського району Миколаївської області. Робітниця радгоспу. Заарештована 21.12.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 30.01.1945 р. засуджена до 15 років ув'язнення у ВТТ. 30.12.1955 р. міра покарання знижена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбувала в Ангарському ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ТУРМАНЕНКО Савелій Степанович, 1902 р. народження, с. Селівестрівка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта почат-

кова. Проживав у с. Селівестрівка Ново-одеського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 08.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 28.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 20.01.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ТУРН Флора Генріхівна, 1914 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТУРОВ Микола Степанович, 1934 року народження, с. Михайлівка Миколаївського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Михайлівка Миколаївського району Миколаївської області. Безробітний. Заарештований по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Асмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТУРОВИЧ Анатолій Іванович, 1921 року народження, м. Одеса, росіянин, із службовців, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Художник. Заарештований 14.02.1947 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 14.04.1947 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТУРОВСЬКИЙ Пилип Семенович, 1878 р. народження, с. Калієвате Київської області, українець, із робітників, малоосвічений. Проживав у с. Снігурівка Снігу-

рівського району Херсонського округу. Листоноша. Заарештований 30.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 31.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТУРТА Павло Трохимович, 1870 року народження, с. Пересадівка Миколаївського району Миколаївського округу, українець, із селян. Проживав у с. Пересадівка Миколаївського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 01.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.04.1930 року справу припинено, з-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТУРУТА Пантелій Остапович, 1914 року народження, с. Новоюр'ївка Новобузького району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новоюр'ївка Новобузького району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 25.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 10.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТУРУША Іван Дорوفійович, 1870 року народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Херсонського округу, українець, із селян, освіта невідома. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Херсонського округу. Місце роботи невідомо. Дата арешту невідома. Постановою загальної наради бідняцько-батрацького активу від 21.02.1930 р. виселений за межі України. Подальша доля невідома.

ТУРЧАК Дарія Гаврилівна, 1881 р. народження, с. Володимирівка Володимирівського району Миколаївської області, росіянка, відомості про соціальне по-

ходження та освіти відсутні. Проживала у с. Володимирівка Володимирівського району Миколаївської області. Без певних занять. Заарештована 14.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 20.11.1937 р. засуджена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома.

ТУРЧАК Михайло Родіонович, 1923 р. народження, с. Володимирівка Володимирівського району Миколаївської області, росіянин, із селян, освіта середня. Проживав у с. Володимирівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 16.03.1944 р. Постановою УНКДБ Миколаївської області від 22.03.1945 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТУРЧАНІНОВА Олександра Олексіївна, 1905 р. народження, м. Очаків, українка, із робітників. Проживала у м. Очаківі. Домогосподарка. Заарештована 07.04.1944 р. Постановою УНКДБ Миколаївської області від 16.10.1944 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1996 році.

ТУРЧАНОВИЧ Людвіг Казимірович, 1888 р. народження, с. Киселівка Снігурівського району Миколаївської області, поляк, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Киселівка Снігурівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 26.07.1938 року. Постановою Херсонського міського відділу НКВС від 29.03.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТУРЧАНОВИЧ Франц Казимірович, 1902 р. народження, с. Киселівка Снігурівського району Миколаївської області, поляк, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Киселівка Снігурівського району Миколаївської області. Колгосп-

ник. Заарештований 26.07.1938 р. Постановою Херсонського міського відділу НКВС від 03.04.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ТУРЧАНОВИЧ Яків Павлович, 1910 р. народження, с. Бармашове Баштанського району Миколаївської області, поляк, із селян, неосвічений. Проживав у с. Бармашове Баштанського району Миколаївської області. Рядовий 187-го стрілецького полку 61-ої гвардійської стрілецької дивізії. Заарештований 24.06.1945 р. Вироком Військового трибуналу 61-ої гвардійської стрілецької дивізії від 05.07.1945 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ТУРЧЕНКОВ Яків Дмитрович, 1876 р. народження, м. Миколаїв, українець, із робітників, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Безробітний. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 20.01.1944 р., 22.02.1945 р. виселений у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ТУРЧИН Григорій Купріянович, 1893 р. народження, с. Вавилове Снігурівського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Червона Долина Снігурівського району Миколаївської області. Коваль у Снігурівському зернорадгоспі. Заарештований 29.04.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 29.05.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ТУРЯНСЬКИЙ Леонтій Іванович, 1893 р. народження, с. Кантакузівка Во-

знесенського району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Кантакузівка Вознесенського району Одеської області. Робітник у радгоспі. Заарештований 26.10.1933 р. Постановою Одеського обласного відділу ДПУ від 14.11.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТУРЯНСЬКИЙ Сергій Іванович, 1891 р. народження, с. Кантакузівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Болгарка Вознесенського району Одеської області. Робітник радгоспу. Заарештований 31.10.1933 р. Постановою Одеського обласного відділу ДПУ від 14.11.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТУТЕВИЧ Микола Степанович, 1886 р. народження, м. Одеса, українець, із духовенства, освіта середня. Проживав у м. Первомайську. Сторож лісо-меблевого складу. Заарештований 03.03.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 25.09.1938 року засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 01.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1958 році.

ТУТЕВИЧ Степан Микитович, 1864 року народження, с. Краснопілля Первомайського уїзду Одеської губернії, українець, із службовців, освіта середня. Проживав у с. Краснопілля Первомайського уїзду Одеської губернії. Священик Краснопілляської церкви. Заарештований 05.09.1921 р. Постановою колегії губернської надзвичайної комісії від 04.12.1921 року засуджений до розстрілу умовно, звільнений по амністії. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТУТЕНГЕФНЕР Ганна Єгорівна, 1904 р. народження, с. Петрівка

Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 07.10.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТУТЕНГЕФНЕР Ганна Климентівна, 1932 р. народження, с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Навчалась у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 23.08.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТУТЕНГЕФНЕР Євгенія Антонівна, 1916 р. народження, с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 23.08.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ТУТЕНГЕФНЕР Юрій Михайлович, 1931 року народження, с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945

року виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 17.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТУЧАНСЬКИЙ Віктор Вікентійович, 1897 р. народження, місце народження невідомо, українець, із службовців, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Вчитель у школі. Заарештований 17.12.1937 р. Вироком спецколегії Миколаївського обласного суду від 16.03.1938 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТХОРЖЕВСЬКИЙ Едуард Володимирович, 1912 р. народження, м. Миколаїв, українець. із робітників, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Військовослужбовець. Заарештований 05.06.1944 року. Вироком Військового трибуналу 8-ї армії від 28.07.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1961 році.

ТЮНИКОВА Клавдія Юхимівна, 1900 р. народження, с. Сербулівка Вознесенського району Миколаївської області, українка, із службовців, освіта вища. Проживала у м. Миколаєві. Вчителька школи № 1. Заарештована 17.11.1937 р. Постановою УНКВС Миколаївської області від 17.12.1937 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована 1996 році.

ТЮПА Тихон Кононович, 1886 р. народження, с. Новобірзулівка Привільнянського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Возсіятське Привільнянського району Миколаївської області. Коваль у колгоспі. Заарештований 06.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 26.04.1938 р. засу-

джений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений у м. Миколаєві 03.07.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1956 році.

ТЮПА Федір Демидович, 1888 р. народження, с. Київське Баштанського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Київське Баштанського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 20.03.1930 р. Справу припинено 20.01.1931 р. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТЮРІН Олександр Васильович, 1882 р. народження, м. Одеса, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Механік. Місце роботи невідомо. Заарештований 28.08.1936 року. Вироком Одеського обласного суду від 19.06.1937 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТЮРІН Олександр Олександрович, 1917 р. народження, с. Островське Новоодеського району Миколаївської області, росіянин, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Слюсар металопромкомбінату. Заарештований 16.07.1941 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 02.08.1941 року засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ТЮТЮНИК Опанас Лук'янович, 1915 р. народження, с. Калинівка Братського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Калинівка Братського району Одеської області. Заарештований 23.08.1940 року. Постановою Особливої наради при Наркомі Внутрішніх Справ

СРСР від 13.09.1940 року засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1957 році.

ТЮТЮННИК Олександр Федорович, 1893 р. народження, м. Мінськ, українець, із селян, освіта вища. Проживав у м. Первомайську. Агроном. Заарештований 06.03.1929 р. Постановою Особливої наради округу при Колегії ДПУ від 07.06.1929 р. засуджений до виселення в Північний край строком на 3 роки. Проживав на поселенні м. Томська у с. Колпашеве. Помер 25.08.1930 р. Місце поховання невідомо.

ТЮТЬКАЛО Матвій Юхимович, 1892 р. народження, с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Новомар'ївка Баштанського району Миколаївської області. Вчитель у школі. Заарештований 25.03.1944 р. Постановою прокуратури Миколаївської області від 27.09.1945 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ТЮФТЯ Арсентій Онисимович, 1882 р. народження, с. Жеребкове Анапійського повіту Одеської губернії, росіянин, із селян, неосвічений. Проживав у с. Новоіванівка Херсонської губернії. Хлібороб. Заарештований 09.11.1920 р. Постановою Трійки Херсонської губернської надзвичайної комісії від 28.11.1920 року засуджений до розстрілу. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1991 році.

ТЮХА Володимир Дмитрович, 1912 року народження, с. Сирове Великоградівського району Одеського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Сирове Великоградівського району Одеського округу. Одноосібник. Заарештований 02.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР

від 14.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ТЮХА Дмитро Вікторович, 1868 року народження, с. Сирове Великоградівського району Одеського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Сирове Великоградівського району Одеського округу. Одноосібник. Заарештований 02.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 14.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ТЮХТІЙ Тимофій Григорович, 1892 р. народження, с. Майорське Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Майорське Доманівського району Одеської області. Робітник Одеської залізниці. Заарештований 18.12.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Одеської області від 04.03.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Помер 23.07.1945 р., справу припинено. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1992 році.

ТЮХТЯ Влас Герасимович, 1905 р. народження, с. Бузьке Арбузинського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Арбузинка Арбузинського району Миколаївської області. Завідуючий базою райспоживспілки. Заарештований 29.08.1945 року. Вироком Миколаївського обласного суду від 30.10.1945 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ТЯГАЙ Давид Соломонович, 1897 року народження, с. Новокрасне Благо-

датнівського району Одеської області, єврей, із службовців, малоосвічений. Проживав у м. Вознесенську. Експедитор на Єланецький райспоживспілці. Заарештований 20.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 26.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 26.07.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ТЯГАЙ Софрон Дем'янович, 1898 р. народження, с. Новокосіорівка Єланецького району Миколаївської області, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новокосіорівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 27.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 21.04.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Після звільнення проживав у с. Куйбишеве Єланецького району Миколаївської області. Реабілітований у 1997 році.

ТЯГІЙ Костянтин Андрійович, 1887 року народження, с. Мазурове Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мазурове Кривоозерського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 24.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 20.01.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ТЯГНИРЯДНО Іван Іванович, 1898 р. народження, с. Каширівка Казанківського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Каширівка Казанківського району Миколаївської області. Ветеринарний санітар. Місце роботи невідомо. Заарештований 11.11.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Ми-

колаївської області від 24.02.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ТЯГНИРЯДНО Федір Павлович, 1888 р. народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Одеської області. Обліковець Березнегуватської МТС. Заарештований 24.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 08.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1968 році.

ТЯТКОВСЬКИЙ Прокіп Петрович, 1899 р. народження, с. Концеба Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Концеба Кривоозерського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 24.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 15.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 р.

У

УДЕЛІС Пейса Мусійович, 1902 р. народження, с. Веселинове Веселинівського району Одеської області, єврей, із службовців, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Вознесенську. Вчитель у школі № 3. Заарештований 25.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 31.03.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 08.04.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

УДОВА Василь Володимирович, 1927 р. народження, с. Білоусівка Возне-

сенського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Білоусівка Вознесенського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 17.01.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 20.09.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1955 році.

УДОВА Дмитро Митрофанович, 1884 р. народження, с. Білоусівка Вознесенського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Румунський Вознесенського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 02.03.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 27.05.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

УДОВА Йосип Кіндратович, 1896 року народження, с. Білоусівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Білоусівка Вознесенського району Одеської області. Інспектор Вознесенського районного фінансового відділу. Заарештований 16.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 26.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 29.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

УДОВИНЧУК Опанас Федорович, 1893 р. народження, с. Зброшкове Доманівського району Первомайського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Шуцьке Доманівського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 01.08.1930 р. Вироком Доманівського районного народного суду від 06.12.1930 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах

строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УДОВИЧЕНКО Іван Тимофійович, 1919 року народження, с. Білоусівка Вознесенського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Білоусівка Вознесенського району Миколаївської області. Завідуючий клубом. Заарештований 17.01.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 20.09.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1955 році.

УДРІС-УДЕР Оскар Іванович, 1896 року народження, м. Рига, латиш, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Військовослужбовець. Заарештований 11.12.1937 р. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 12.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений у м. Одесі 12.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

УЖВА Ісак Якович, 1883 р. народження, с. Щурівка Вінницької області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Федорівка Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 24.04.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 29.05.1945 р. засуджений до 15 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

УКРАЇНЕЦЬ Дмитро Никифорович, 1891 р. народження, с. Миколаївка Друга Казанківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новолазарівка Казанківського району Миколаївської області. Агроном. Заарештований 04.06.1941 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської об-

ласті від 26.07.1941 року засуджений до розстрілу. Військовою Колегією Верховного Суду СРСР 11.08.1941 р. розстріл замінено на 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

УЛАР Петро Спиридонович, 1888 року народження, с. Новородне (Австро-Угорщина), молдаван, із робітників, малоосвічений. Проживав у с. Соляні Миколаївської області. Візник. Місце роботи невідомо. Заарештований 24.08.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 27.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

УЛИТІНА Роза Іванівна, 1913 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеер Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 12.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УЛИЦЬКИЙ Іван Володимирович, 1885 р. народження, с. Великий Бобрік Одеської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Обухо-Наградівка Арбузинського району Одеської області. Вчитель у школі. Заарештований 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 25.09.1937 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УЛИЧ Василь Пилипович, 1918 року народження, с. Єланець Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян, неосвічений. Проживав у

с. Єланець Єланецького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 31.01.1938 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 10.04.1938 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

УЛЬМАН Емма Едуардівна, 1936 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Безробітна. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УЛЬМАН Петро Едуардович, 1926 року народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі постанови ДКО від 18.08.1945 р. виселений у Комі АРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

УЛЬМАН Роза Іванівна, 1913 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УЛЬМАН Федір Іванович, 1892 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у Веселинівському районі Миколаївської області, відомості про назву насе-

леного пункту відсутні. Працював сторожем. Заарештований по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

УЛЬПЕ Трохим Васильович, 1889 року народження, Бессарабія, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Кочегар. Місце роботи невідомо. Заарештований 23.08.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 19.11.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 16.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1958 році.

УЛЬРІХ Альберт Григорович, 1910 року народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник у колгоспі ім. Леніна. Заарештований 29.06.1941 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 21.07.1941 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1992 році.

УЛЬРІХ Альфред Вільгельмович, 1936 року народження, с. Любомирівка Березнегуватського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Любомирівка Березнегуватського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

УЛЬРІХ Вільгельм Фрідріхович, 1914 року народження, с. Катеринівка Михайлівського району Дніпропетровської області, німець, із селян. Проживав у

с. Любомирівка Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

УЛЬРІХ Ельза Іванівна, 1910 р. народження, с. Любомирівка Березнегуватського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Любомирівка Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УЛЬРІХ Ерна Іванівна, 1928 р. народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Архангельську область. Знята з обліку спецпоселення 20.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УЛЬРІХ Іван Андрійович, 1884 року народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німець, із селян. Проживав у с. Мар'ївка Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 24.04.1946 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 22.05.1946 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

УЛЬРІХ Іван Васильович, 1901 р. народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав

у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 07.07.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 13.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 27.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

УЛЬЯНИЧ Йосип Гаврилович, 1900 року народження, м. Знам'янка Кіровоградської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Казанка Казанківського району Миколаївської області. Працівник зв'язку. Заарештований 30.09.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 14.01.1945 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1969 році.

УЛЬЯНОВ Аркадій Михайлович, 1870 р. народження, м. Миколаїв, українець, із службовців, освіта початкова. Проживав у м. Миколасві. Робітник управління кладовищами. Заарештований 31.01.1940 р. Миколаївським обласним судом 06.07.1940 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

УМАНЕЦЬ Іван Юхимович, 1898 року народження, с. Юзефівка Савранського району Одеської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Курячі Лози Кривоозерського району Одеської області. Директор середньої школи. Заарештований 03.07.1938 року. Одеським міським відділом НКВС 14.12.1939 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

УМАНЕЦЬ Йосип Іванович, 1895 року народження, с. Новоголівневе Доманівського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Прожи-

вав у с. Новоголівневе Доманівського району Одеської області. Робітник у радгоспі. Заарештований 12.01.1953 р. Вироком Одеського обласного суду від 27.02.1953 року засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Постановою Верховного Суду УРСР від 11.05.1956 року строк покарання зменшено до 6 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

УМАНЕЦЬ Олена Феодосіївна, 1898 р. народження, с. Новоголівневе Доманівського району Одеської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новоголівневе Доманівського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована 18.07.1950 р. Вироком Одеського обласного суду від 30.09.1950 року засуджена до 25 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Постановою Верховного Суду УРСР від 10.01.1955 р. строк покарання зменшено до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

УМАНЕЦЬ Тетяна Йосипівна, 1924 року народження, с. Новоголівневе Доманівського району Одеської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новоголівневе Доманівського району Одеської області. Безробітна. Заарештована 18.07.1950 р. Вироком Одеського обласного суду від 30.09.1950 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Верховного Суду УРСР від 10.01.1955 р. строк покарання зменшено до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

УМАНСЬКИЙ Микола Трохимович, 1898 р. народження, с. Берізки Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Берізки Кривоозерського району Одеської області. Безробітний.

Заарештований 24.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 06.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1959 році.

УМАНСЬКИЙ Ничипір Гаврилович, 1891 р. народження, с. Галаганівка Снігурівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Галаганівка Снігурівського району Одеської області. Священик. Заарештований 30.01.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 19.09.1933 р. засуджений до 3 років виселення. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УМАНСЬКИЙ Тодосій Андрійович, 1870 р. народження, с. Берізки Кривоозерського району Первомайського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Берізки Кривоозерського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 14.03.1930 р. Постановою Особливої нарадою при Колегії ДПУ УСРР від 20.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УМРЮХІН Василь Сергійович, 1912 року народження, с. Синюхін Брід Первомайського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Синюхін Брід Первомайського району Одеської області. Чорнороб. Заарештований 28.06.1937 р. Вироком Колегії Одеського обласного суду від 05.06.1938 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 1 рік. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

УНЗЕР Елеонора Никодимівна, 1909 року народження, с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена.

Проживала у с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УНЗЕР Олена Пилипівна, 1924 року народження, с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Іванівську область. Знята з обліку спецпоселення 23.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УНЗЕР Пилип Михайлович, 1899 року народження, с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 19.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 20.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 13.06.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1969 році.

УНЗЕР Феолета Ігнатівна, 1932 року народження, с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Капустине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Безробітна. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УНРУ Давид Давидович, 1910 р. народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та місце роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО від 21.09.1941 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

УНТІЛОВ Опанас Степанович, 1903 р. народження, с. Велика Врадіївка Великоврадіївського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олексіївка Великоврадіївського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 25.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 06.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.05.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

УНТІЛОВА Олександра Михайлівна, 1910 р. народження, с. Малодворянка Єланецького району Одеської області, українка, із селян, неосвічена. Проживала у с. Малодворянка Єланецького району Одеської області. Безробітна. Заарештована 17.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.08.1937 р. засуджена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

УПОТОВИЧ Петро Андрійович, 1877 р. народження, с. Липовець Київської області, українець, із службовців, освіта початкова. Проживав на залізничній ст. Колосівка Веселинівського району Одеської області. Начальник роз'їзду на залізничній ст. Ганнівка. Заарештований 28.09.1937 р. Рішенням Комісії при НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 09.03.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 31.03.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1958 році.

УРАЗОВА Фросина Павлівна, 1914 року народження, Миколаївська область, відомості про назву населеного пункту відсутні, росіянка, із робітників, освічена. Проживала у м. Миколаєві. Електрозварниця. Місце роботи невідомо. Заарештована 20.02.1945 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 04.06.1945 р. засуджена до 15 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1954 році.

УРЛАХЕР Альбіна Геронимівна, 1930 р. народження, с. Грінфельд Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Грінфельд Варварівського району Миколаївської області. Безробітна. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Марійську АССР. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УРЛАХЕР Єлизавета Іванівна, 1927 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

УРЛАХЕР Олексій Петрович, 1928 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 13.02.1956

року. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

УРЛАХЕР Людвіг Павлович, 1899 року народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району. Робітник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Помер 23.07.1953 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований 17.04.1991 року.

УРОД Болеслав Іванович, 1905 р. народження, м. Проскурів, поляк, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Очакові. Робітник МТМ. Заарештований 14.03.1933 року. Особливою нарадою при Колегії ДПУ УСРР 14.06.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

УРОДІН Василь Антонович, 1902 року народження, м. Миколаїв, росіянин, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Завідуючий відділом охорони праці. Заарештований 08.01.1938 р. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 14.10.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 р.

УРСОЛОВ Григорій Ілліч, 1904 р. народження, с. Щербані Вознесенського району Миколаївської області, росіянин, із селян, освіта незакінчена вища. До призову на військову службу проживав у с. Улянівка Єланецького району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 17.12.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 16.05.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

УРСОЛОВ Никифор Іванович, 1883 року народження, с. Білоусівка

Вознесенського району Одеської області, українець, із службовців, малоосвічений. Проживав у м. Вознесенську. Директор Вознесенського маслозаводу. Заарештований 16.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 26.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 07.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

УРСУЛ Василь Данилович, 1886 року народження, с. Валигоцулове (Молдова), молдованин, із селян, малоосвічений. Місце проживання невідомо. Хлібороб. Заарештований 08.09.1930 р. Вироком Доманівського районного народного суду від 10.11.1930 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

УРСУЛ Дем'ян Степанович, 1899 року народження, с. Ониськове Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Ониськове Кривоозерського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 05.03.1932 р. Одеським обласним відділом ДПУ 14.09.1932 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

УРСУЛОВ Андрій Никифорович, 1908 року народження, с. Білоусівка Вознесенського району Одеської області, українець, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Вознесенську. Помічник механіка Вознесенського маслозаводу. Заарештований 10.04.1937 р. Постановою Вознесенського районного народного суду від 19.07.1937 р. виправданий. Подальша доля невідома.

УРСУЛОВ Георгій Семенович, 1910 року народження, с. Слободзея Тираспольського району, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Грибосове Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований

27.06.1936 року. Вироком Одеського обласного суду від 22.09.1936 року засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

УРСУЛОВА Олександра Романівна, 1885 р. народження, с. Болгарка Вознесенського району Одеської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Болгарка Вознесенського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована 01.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 04.12.1937 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.03.1938 р. засуджена до розстрілу. Страчена 09.03.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована у 1989 році.

УС Гордій Григорович, 1907 р. народження, с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Баштанка Баштанського району Миколаївської області. Чоботар. Місце роботи невідомо. Заарештований 17.04.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 18.08.1945 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УСАТЕНКО Тимофій Сергійович, 1901 року народження, с. Пришиб Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Казбек Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспник у колгоспі ім. Котовського. Заарештований 29.04.1946 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 27.05.1946 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

УСАТИЙ Григорій Овсійович, 1901 року народження, с. Покровка Вознесен-

ського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Покровка Вознесенського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 26.12.1932 р. Особливою нарадою при Колегії ДПУ УСРР від 10.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УСАТИЙ Олександр Данилович, 1877 р. народження, с. Покровка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Покровка Вознесенського району Одеської області. Колгоспник колгоспу «Червона Україна». Заарештований 26.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 11.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки умовно. З-під варті звільнений. Реабілітований у 1989 році.

УСАТИЙ Сергій Данилович, 1878 року народження, с. Покровка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Покровка Вознесенського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 15.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 10.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УСАТЮК Антон Зіновійович, 1894 року народження, с. Калинівка Кривоозерського району, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Калинівка Кривоозерського району. Хлібороб. Заарештований 19.03.1931 року. Вироком Кривоозерського районного народного суду від 10.08.1931 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

УСАТЮК Олександр Никифорович, 1900 р. народження, с. Корчине Варварівського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Технік-будівельник. Місце роботи невідомо. Заарештований 30.12.1945 р. Вироком Військового трибуналу Одеського військового гарнізону від 15.03.1946 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

УСАЧОВ Василь Олександрович, 1907 р. народження, с. Спаське Куйбишевської області, росіянин, із селян, освіта середня-спеціальна. Проживав у м. Очакові. Військовий інспектор. Заарештований 01.09.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 09.12.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував в Онегтабі НКВС СРСР. Після відбуття покарання проживав у с. Булатове Архангельської області. Реабілітований у 1956 році.

УСАЧОВ Павло Григорович, 1905 року народження, с. Реленсько-Хрустальний Іванівської області, росіянин, із робітників, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Фрезерувальник. Місце роботи невідомо. Заарештований 07.12.1937 року УНКВС у Миколаївській області 05.08.1938 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

УСЕНКО Григорій Парфенович, 1900 р. народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 14.12.1937 р. Постановою Трійки

при УНКВС Миколаївської області від 28.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 11.02.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1991 році.

УСЕНКО Кирило Євсейович, 1894 року народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Кавказ Березнегуватського району Миколаївської області. Грубник. Місце роботи невідомо. Заарештований 12.07.1941 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Новосибірської області від 21.10.1941 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

УСЕНКО Олександр Григорович, 1906 року народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Херсонського округу, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Херсонського округу. Хлібороб. Заарештований 14.08.1928 р. Вироком Верховного Суду УСРР від 18.02.1929 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Рішенням Верховного Суду УСРР від 18.02.1929 р. звільнений з ув'язнення. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

УСЕНКО Яків Пилипович, 1897 р. народження, с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 12.10.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 14.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував в Бумтабі НКВС СРСР. Постановою УНКВС Миколаївської області від 22.09.1939 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

УСИСТИЙ Микита Єфремович, 1915 р. народження, с. Колонтай Ново-бузького району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Колонтай Новобузького району Миколаївської області. Заарештований 20.08.1940 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 27.09.1940 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1958 році.

УСЛИСТОВ Костянтин Григорович, 1903 р. народження, с. Табори Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Вознесенську. Кондуктор. Місце роботи невідомо. Заарештований 23.07.1937 року. Вироком Лінійного суду Одеської залізниці від 02.12.1937 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

УСПЕНСЬКИЙ Іван Михайлович, 1885 р. народження, с. Воскресенське Ярославської області, росіянин, із служителів культу, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Священик. Заарештований 21.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 16.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 14.06.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

УСТИМОВИЧ Віктор Федорович, 1871 р. народження, с. м. Одеса, росіянин, із селян, освічений. Проживав у с. Марківка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Сторож у колгоспі. Заарештований 12.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 20.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 13.07.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

УТЦ Ганна Едуардівна, 1895 р. народження, м. Миколаїв, німкеня, із службовців, освіта вища. Проживала у м. Миколаєві. Бібліотекар. Місце роботи невідомо. Заарештована 23.08.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 11.11.1944 р. засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

УХІН Федір Семенович, 1885 р. народження, с. Воскресенське Миколаївського району Миколаївського округу, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Воскресенське Миколаївського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 21.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

УЧАЄВ Роман Прокопович, 1896 р. народження, місце народження невідомо, мордвин, із селян. Проживав у с. Нововознесенськ Вознесенського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 01.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 14.09.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 17.10.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

УЧКОВСЬКИЙ (ОЧКОВСЬКИЙ) Михайло Никифорович, 1925 р. народження, с. Калуга Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Веселе Великоолександрівського району Херсонської області. Військовослужбовець. Заарештований 14.11.1949 року. Вироком Військового трибуналу військової частини № 45301 від 19.01.1950 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

Ф

ФАБРИКОВ Ничипір Іванович, 1900 р. народження, с. Надєждівка Братського району Одеської області, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Надєждівка Братського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 19.09.1936 р. Вироком Одеського обласного суду від 26.11.1936 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФАБРИКОВ Олександр Онисимович, 1897 р. народження, с. Надєждівка Братського району Одеської області, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Надєждівка Братського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 13.09.1936 р. Постановою Колегії Одеського обласного суду від 27.11.1936 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФАЙНІГЕР Євгенія Пилипівна, 1926 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у с. Добровольське Калінінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФАЙНІГЕР Єлизавета Іванівна, 1912 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Не працювала Заарештована по

репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Карагандинську область. Проживала у селищі Самарканд Тельманського району Карагандинської області. Знята з обліку спецпоселення 16.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФАЙНІГЕР Рафаїл Якович, 1933 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у с. Кісеївка Макінського району Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 16.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФАЙНШТЕЙН Рувим Давидович, 1896 р. народження, м. Каховка, єврей, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Директор Миколаївського торгу. Заарештований 07.10.1937 р. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 24.11.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 24.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФАЙТЕЛЬГАЙМЕР Роза Йосипівна, 1928 р. народження, с. Михайлівка Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Михайлівка Мостівського району Одеської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 12.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФАКТ Генріх Якович, 1875 р. народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 15.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 18.05.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1968 році.

ФАЛЬКЕНБЕРГ Ріхард Юлісович, 1909 р. народження, с. Сульжинівка Вінницької області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Секретар Карл-Лібкнехтівського райкому. Заарештований 10.02.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Трійки УНКВС по Дальбуду від 29.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 16.06.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1963 році.

ФАНТАЗ Павло Григорович, 1904 року народження, с. Мостове Мостівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Місце проживання невідомо. Заарештований 26.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.09.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФАРАОНОВ Терентій Павлович, 1896 р. народження, с. Миколаївка Друга Казанківського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Миколаївка Друга Казанківського району Одеської області. Без певних занять. Заарештований 10.08.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 08.12.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ.

Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФАРБЕР Шмуль Беркович, 1891 р. народження, с. Єфінгар Баштанського району Одеської області, єврей, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Єфінгар Баштанського району Одеської області. Член артілі. Заарештований 28.11.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 13.01.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Після відбуття покарання проживав у с. Єфінгар Баштанського району Одеської області. Реабілітований у 1989 році.

ФАРБЕР Шмуль Борисович, 1891 року народження, с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області, єврей, із службовців, малоосвічений. Проживав у с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області. Коваль у колгоспі. Заарештований 24.06.1938 р. Баштанським районним відділом НКВС 04.04.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ФАРВЕРК Ерна Федорівна, 1926 року народження, с. Михайлівка Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Михайлівка Мостівського району Одеської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 04.01.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФАРМАГЕЙ Степан Леонтійович, 1911 р. народження, с. Очеретня Кривоозерського району Первомайського округу, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Очеретня Кривоозерського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 24.11.1929 р. Ви-

роком Первомайського окружного суду від 30.03.1930 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ та виселення за межі Первомайського округу на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФАРТАГУЛ Петро Дмитрович, 1905 р. народження, с. Новокосіорівка Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новокосіорівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 16.02.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 23.04.1938 року засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 14.06.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФАРТУШЕНКО Єлизавета Олексіївна, 1911 р. народження, с. Новомихайлівка Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у м. Миколаєві. Безробітна. Заарештована 18.12.1945 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 15.02.1946 року засуджена до виселення у Північноказахстанську область строком на 5 років з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ФАРШ-БРИЛЬЦ Пилипина Адамівна, 1927 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФАСТ Вальтер Іванович, 1932 р. народження, с. Озерівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у

с. Озерівка Володимирівського району Миколаївської області. Працював у сільському господарстві. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську. Знятий з обліку спецпоселення 29.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 р.

ФАСТ Іван Іванович, 1900 р. народження, с. Благодатне Великоолександрівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Озерівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Польщі та направлений на роботу у Донбас. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську, вул. Грибосдова № 9. Знятий з обліку спецпоселення 29.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФАСТ Катерина Генріхівна, 1906 р. народження, с. Ліхтфельде Молочанського району Таврійської губернії, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Озерівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 році репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 29.12.1955 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФАТКО Пантелій Юхимович, 1898 року народження, с. Кам'янка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Кам'янка Новоодеського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 18.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської об-

ласті від 10.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 25.05.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФАХРЕТИНОВА Олена Яківна, 1883 р. народження, с. Шпеер Широколанівського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у м. Миколаєві. Швачка. Місце роботи невідомо. Заарештована 22.10.1945 р. Постановою Особливої наради при МВС СРСР від 20.06.1946 року засуджена до 3 років виселення умовно. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ФАЮГ Генріх Якович, 1913 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Чорнороб. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Кемеровську область. Проживав у селищі Шалим Кемеровської області. Знятий з обліку спецпоселення 31.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФАЮГ Емма Яківна, 1920 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 році репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ст. Посівна, молокорадгосп № 2 Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФАЮГ Катерина Андріївна, 1883 року народження, с. Рорбах Веселинів-

ського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ст. Посівна, молокорадгосп № 2 Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕДЕРЕР Матильда Гаврилівна, 1929 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 12.09.1945 р. виселена в Архангельську область. Подальша доля невідома.

ФЕДИШИНА Лідія Степанівна, 1926 року народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО № 702-сс від 21.09.1941 р. виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕДОРЕНКО Володимир Терентійович, 1903 р. народження, с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Березнегувате Березнегуватського району Миколаївської області. Бухгалтер. Місце роботи невідомо. Заарештований 14.08.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 01.02.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ

з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ФЕДОРЕНКО Данило Миколайович, 1889 р. народження, с. Богданівка Баштанського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Богданівка Баштанського району Миколаївського округу. Одноосібник. Заарештований 13.02.1930 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.03.1930 р. засуджений до виселення у Казахстан строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФЕДОРЕНКО Микола Іванович, 1880 р. народження, с. Волоконне Курської області, росіянин, із селян, освічений. Проживав у с. Єфремівка Привільнянського району Миколаївської області. Столяр у колгоспі. Заарештований 22.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 02.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 21.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОРЕНКО Сергій Захарович, 1870 р. народження, с. Богданівка Баштанського району Миколаївського округу, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Богданівка Баштанського району Миколаївського округу. Одноосібник. Заарештований 30.01.1930 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФЕДОРЕНКО Трохим Самсонович, 1890 р. народження, с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новий Буг Новобузького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 10.02.1938 р.

Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 07.04.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 13.05.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1959 році.

ФЕДОРЕЦЬ Олексій Іванович, 1891 р. народження, с. Троїцьке Вознесенського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Троїцьке Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 26.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 26.04.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОРИНОВ Іван Маркіянович, 1896 р. народження, с. Благодатне Арбузинського району Одеської області, росіянин, із селян. Проживав у с. Благодатне Арбузинського району Одеської області. Селянин. Заарештований 24.03.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.08.1932 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОРОВ Абрам Макарович, 1877 року народження, с. Великосербулівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Сталіно Донецької області. Ветеринар. Місце роботи невідомо. Заарештований 10.09.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 17.12.1933 року виселений у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 р.

ФЕДОРОВ Арсентій Климович, 1884 р. народження, с. Костянтинівка Миколаївського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Костянтинівка Мико-

лаївського району Миколаївського округу. Одноосібник. Заарештований 26.01.1930 року. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 28.04.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОРОВ Василь Гордійович, 1902 року народження, с. Новоголовневе Доманівського району Первомайського округу, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у комуні ім. К. Маркса Доманівського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 25.04.1929 року. Справу припинено 03.07.1929 р. Назва судової установи, що припинила справу, невідома. Подальша доля невідома.

ФЕДОРОВ Євген Федорович, 1889 року народження, м. Харків, українець, із службовців, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Завідуючий медико-санітарним управлінням. Заарештований 12.08.1936 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 22.06.1937 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1956 році.

ФЕДОРОВ Марко Васильович, 1877 р. народження, м. Орел, росіянин, із службовців, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Експедитор будівельного тресту. Заарештований 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 19.08.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 23.08.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОРОВ Павло Феофілактович, 1892 р. народження, м. Миколаїв, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Баланове Очаківського району Миколаївської області. Маляр. Місце роботи невідомо. Заарештований 10.11.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Мико-

лаївської області від 18.11.1937 року. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОРОВ Родіон Іванович, 1899 року народження, м. Миколаїв, росіянин, із селян, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Завідуючий майстернею залізничної на ст. Миколаїв. Заарештований 14.06.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 18.07.1945 року засуджений до виселення у Казахстан строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ФЕДОРОВ Федір Феофанович, 1903 р. народження, с. Колосівка Березівського району Одеського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Колосівка Березівського району Одеського округу. Залізничник. Заарештований 05.02.1930 року. Одеським окружним відділом ДПУ 26.06.1930 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ФЕДОРОВ Яків Феофанович, 1892 р. народження, с. Сивки (Польща), поляк, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Болгарка Доманівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 13.10.1937 р. Постановою Особливої наради при Наркомі Внутрішніх Справ СРСР від 16.01.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у Каргопольтабі НКВС СРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОРОВА Агафія Яківна, 1906 р. народження, с. Миколаївка Казанківського району Миколаївської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Миколаївка Казанківського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована 26.09.1939 року. Постановою Миколаївського обласного суду від

13.11.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ФЕДОРОВСЬКА Клавдія Федорівна, 1924 р. народження, м. Миколаїв, українка, із робітників, освіта середня. Проживала у м. Миколаєві. Бібліотекар МКІ. Заарештована 05.07.1946 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 22.07.1946 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Військовим трибуналом Одеського військового округу від 15.02.1955 р. строк покарання зменшено до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1968 році.

ФЕДОРОВСЬКИЙ Микола Дмитрович, 1916 р. народження, м. Миколаїв, росіянин, із робітників, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Миколаєві. Військовослужбовець. Заарештований 05.10.1940 р. Вироком Військового трибуналу Чорноморського флоту від 29.12.1940 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЕДУРУК Юрій Дмитрович, 1903 року народження, с. Джуров (Польща), українець, із службовців, освіта початкова. Проживав у с. Нова Одеса Новоодеського району Одеської області. Голова сільської ради. Заарештований 09.09.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 07.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 27.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФЕДУРЧУК-НЕЧИТАЙЛО Пелагія Іванівна, 1891 р. народження, м. Первомайськ, українка, із робітників, неосвічена. Проживала у м. Первомайську. Домогосподарка. Заарештована 13.03.1945 року Військовим трибуналом Одеського

військового округу 19.10.1954 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ФЕДОТОВ Василь Семенович, 1906 року народження, с. Березівка Тилігуло-Березанського району Одеської області, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Нечаяне Варварівського району Одеської області. Каміньяр у радгоспі. Заарештований 30.04.1937 року Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 30.04.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОТОВ Гаврило Максимович, 1877 р. народження, м. Очаків, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Очаківі. Повар. Місце роботи невідомо. Заарештований 16.12.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 30.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 14.02.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОТОВ Олександр Гаврилович, 1906 р. народження, м. Очаків Миколаївської області, українець, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Очаківі Миколаївської області. Конюх. Місце роботи невідомо. Заарештований 17.03.1945 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 23.03.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФЕДОТОВ Павло Петрович, 1879 року народження, м. Одеса, росіянин, із службовців, освіта середня. Проживав у с. Данилівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Вчитель. Заарештований 16.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 22.04.1938 року засуджений до роз-

стрілу. Страчений 14.06.1938 року Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1956 році.

ФЕДОТОВ Петро Никанорович, 1918 р. народження, с. Сліпеньки Горьківської області, росіянин, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Чорнороб на заводі ім. 61 Комунара. Заарештований 21.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 01.12.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував в Онегтабі НКВС СРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕДОТЧЕНКО Клавдія Григорівна, 1923 р. народження, м. Миколаїв, українка, відомості про соціальне походження відсутні, освіта початкова. Проживала у м. Миколаєві. Перукар у військовому госпіталі № 28. Заарештована 01.11.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 18.08.1945 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ФЕДЧЕНКО Андрій Костянтинович, 1887 р. народження, м. Первомайськ, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Первомайську. Колгоспник. Заарештований 05.03.1928 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 04.04.1928 року засуджений до виселення строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФЕДЧЕНКО Олексій Фомич, 1872 року народження, с. Филімонівка Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Филімонівка Великоградівського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 25.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 06.05.1938 року засуджений

до розстрілу. Страчений 31.05.1938 року Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ФЕДЧЕНКО Федір Тимофійович, 1921 р. народження, с. Лиса Гора Благодатнівського району Одеської області, українець, із селян, освіта незакінчена середня. Проживав у с. Мигія Первомайського району Одеської області. Студент сільськогосподарського технікуму. Заарештований 09.08.1937 р. Вироком Одеського обласного суду від 04.11.1938 року засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЕДЮКІН Володимир Омелянович, 1921 р. народження, с. Синюхін Брід Первомайського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Синюхін Брід Первомайського району Одеської області. Червоноармієць. Заарештований 18.12.1941 р. Вироком Військового трибуналу мотострілецької дивізії засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Дата винесення вироку невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФЕДЬКОВ Лев Петрович, 1885 р. народження, с. Пересадівка Жовтневого району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Пересадівка Жовтневого району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 27.11.1932 р. Миколаївським міським відділом ДПУ 22.01.1933 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ФЕЙДЕНГЕЙМЕР Вікторія Йосипівна, 1931 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Ерштмайськ Снігурівського району Миколаївської облас-

ті. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕЙДЕНГЕЙМЕР Іван Іванович, 1903 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Вознесенську. Старший бухгалтер млина. Заарештований 24.06.1941 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 11.04.1942 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕЙДЕНГЕЙМЕР Йосип Іванович, 1904 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ерштмайськ Снігурівського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1941 році виселений із Миколаївської області. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року, в 1947 р. виселений у м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕЙДЕНГЕЙМЕР Катерина Іванівна, 1910 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Ерштмайськ Снігурівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕЙДЕНГЕЙМЕР Лукаш Каспарович, 1926 р. народження, с. Катеринка Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Навчався у школі. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. В 1954 р. переселений у Новосибірську область. Проживав у радгоспі «Храмцове» Білоярського району Свердловської області, з 1954 р. у с. Ояш Ояшинського району Новосибірської області. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕЙДЕНГЕЙМЕР Марія Людвігівна, 1899 р. народження, с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО № 702-сс від 22.09.1941 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 16.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕЙДЕНГЕЙМЕР Флора Іванівна, 1912 р. народження, с. Богданівка Доманівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Богданівка Доманівського району Одеської області. Різнораба. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 24.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕЙНІНГЕР Євгенія Матвіївна, 1921 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у м. Миколаєві. Домогосподарка. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На

підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 30.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 рлку.

ФЕЙНІНГЕР Іван Августович, 1937 р. народження, с. Бондарівка Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Бондарівка Мостівського району Одеської області. На утриманні батьків. Заарештований по репатріації у 1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Ташкентську область. Проживав у Юльському районі Ташкентської області. Знятий з обліку спецпоселення 16.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕЙСТ Гільда Оттівна, 1911 р. народження, с. Прошлове Великоолександрівського району Херсонської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Прошлове Великоолександрівського району Херсонської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область Казахської РСР. Проживала у м. Макінську Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕЛІНГЕР Йосип Миколайович, 1900 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Михайлівка Мостівського району Одеської області. Заготівник Мостівського сільського кооперативного товариства. Заарештований 04.01.1937 р. Вироком Одеського обласного суду від 19.11.1937 р. засуджений до

3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФЕЛЬ Альфред Карлович, 1909 р. народження, с. Марієнфельд Дніпропетровської області, німець, із службовців, освіта середня. Місце проживання невідомо. Працівник редакції районної газети. Заарештований 07.07.1935 р. Вироком Одеського обласного суду від 19.02.1936 року засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Верховним Судом УРСР 22.08.1961 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1961 році.

ФЕЛЬ Ганна Генріхівна, 1910 р. народження, с. Вільгельмсталь Очаківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Під час Великої Вітчизняної війни перебувала у Німеччині. Працювала у приватному селянському господарстві. Заарештована 10.12.1946 р. Вироком Військового трибуналу 16-ої повітряної армії від 06.03.1947 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1992 році.

ФЕЛЬД Каспар Каспарович, 1903 року народження, м. Сорочинське Самарської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Сергіївка Братського району Одеської області. Завідуючий сепараторним пунктом. Заарештований 22.06.1941 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС СРСР Миколаївської області від 31.07.1941 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 31.07.1941 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФЕНГЛЕР Еміль Генріхович, 1908 року народження, с. Нова Зелена Новоград-Волинського району Житомирської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катеринка Первомайського району Одеської області. Вантажник на заготівлі зерна. У 1945 р. репатрі-

йований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Проживав у селищі Вездине Устьвимського району Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 24.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕНДЕНГЕЙМЕР Франциска Валентинівна, 1914 р. народження, с. Шпеер Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеер Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область Казахської РСР. Проживала у м. Макінську Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 24.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕНДИК Василь Юхимович, 1924 року народження, с. Болгарка Вознесенського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Болгарка Вознесенського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 08.03.1945 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Одеської області від 29.04.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЕНДИК Дмитро Мойсейович, 1863 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу, українець, із селян. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 28.01.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 27.03.1930 р. справу припинено, з-під варти звільнений. Подальша доля невідома.

ФЕНДІЯН Мелкон Іванович, 1896 року народження, с. Ходорчур (Туреччина), вірменин, із селян. Проживав у м. Миколаєві. Продавець. Місце роботи невідомо. Заарештований 05.03.1945 року. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Дата засудження невідома. Покарання відбував у м. Дніпродзержинську. Звільнений у 1950 році. Після відбуття покарання проживав у м. Кисловодську. Реабілітований у 1968 році.

ФЕНІНГЕР Август Генріхович, 1908 року народження, Мостівський район Одеської області, відомості про назву населеного пункту відсутні, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Бондарівка Мостівського району Одеської області. Працював у общині. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у м. Ташкент. Знятий з обліку спецпоселення 16.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕНСКЕ Берnard Михайлович, 1907 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, освічений. Проживав у м. Вознесенську. Робітник. Місце роботи невідомо. Заарештований 07.04.1937 р. Вироком спеціальної Колегії Одеського обласного суду від 26.05.1937 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЕНШИН Василь Леонтійович, 1877 р. народження, с. Велика Солонна Єланецького району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велика Солонна Єланецького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 10.02.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 28.04.1930 р. засуджений

до виселення у Північний край строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕР Євгенія Олександрівна, 1910 року народження, с. Миколаївка Вознесенського району Миколаївської області, українка, із селян. Проживала у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Робітниця залізничної ст. Веселинове. Заарештована 13.07.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 06.01.1945 року засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбувала у Чернігівському ВТТ. Після звільнення проживала у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Реабілітована у 1968 році.

ФЕР Петро Георгійович, 1905 року народження, с. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Веселинове Вознесенського району Одеської області. Робітник залізничної ст. Веселинове. Заарештований 09.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.09.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 28.09.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1968 році.

ФЕРДЕРЕР (ГОПФАУФ) Катерина Йосипівна, 1928 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у селищі Листяні Шахти Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 27.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Аделя Францівна, 1927 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область Казахської РСР. Проживала у Центральній Садибі Шортандинського району Акмолинської області. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Валентин Михайлович, 1904 р. народження, с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник у колгоспі ім. Леніна. Заарештований 16.04.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 19.06.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕРДЕРЕР Валентин Францович, 1933 р. народження, с. Мар'янівка Мар'янівського Омської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у Черепанівському свинорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 26.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Генріх Францович, 1927 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Місце

проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕРДЕРЕР Геронім Якович, 1896 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 11.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 07.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1969 році.

ФЕРДЕРЕР Єлизавета Яківна, 1905 р. народження, с. Міллерове Міллерівського району Саратовської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Черепанівському свинорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 26.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Іван Валентинович, 1900 року народження, с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 03.09.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 27.10.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФЕРДЕРЕР Іван Павлович, 1926 року народження, с. Раштадт Мостівсько-

го району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕРДЕРЕР Йосип Іванович, 1924 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Працював у сільському господарстві. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у Новосибірську область. Вироком Військового трибуналу військ МВС Західносибірського округу від 07.02.1949 року засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у Красноярському ВТТ МВС. На підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 24.04.1954 року звільнений з ув'язнення 24.08.1955 року. Проживав у с. Листвянка Черепанівського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 26.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 07.03.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Йосип Йосипович, 1897 року народження, с. Калістратівка Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Ейгенгут Тилігуло-Березанського району Одеської області. Голова колгоспу. Заарештований 24.08.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 03.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 20.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФЕРДЕРЕР Кароліна Генріхівна, 1891 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області,

німкєня, із сєлян, малоосвічєна. Проживала у с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселєна у Свердловську область. Проживала у сєлиці Шилівський Березовського району Свердловської області. Знята з обліку спецпоселєння 29.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Катєрина Фердинандівна, 1936 р. народження, с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області, німкєня, із сєлян, малоосвічєна. Проживала у с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселєна в Акмолинську область Казахської РСР. Проживала у с. Астраханка Новочеркаського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселєння 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Павло Михайлович, 1892 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із сєлян, неосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселєний у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕРДЕРЕР Петро Францович, 1933 року народження, с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області, німець, із сєлян, неосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселєний у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕРДЕРЕР Пилип Францович, 1929 року народження, с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області, німець, із сєлян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселєний у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕРДЕРЕР Рафаїл Петрович, 1937 року народження, с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області, німець, із сєлян, освіта початкова. Проживав у с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області. Перебував на утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселєний в Акмолинську область Казахської РСР. Проживав у с. Астраханка Новочеркаського району Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселєння 05.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Роза Генріхівна, 1886 року народження, с. Шпеєр Весєлінівського району Миколаївської області, німкєня, із сєлян, освіта початкова. Проживала у с. Шпеєр Весєлінівського району Миколаївської області. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселєна в Акмолинську область Казахської РСР. Проживала на руднику ім. Сталіна Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселєння 28.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕРДЕРЕР Роза Пилипівна, 1906 року народження, с. Карлсрує Варварівського району Миколаївської області, німкєня, із сєлян, неосвічєна. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви

НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕРДЕРЕР Франц Генріхович, 1898 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕРДЕРЕР Франц Францович, 1897 р. народження, м. Куйбишев, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 18.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 09.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 23.10.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ФЕРДЕРЕР Яків Францович, 1936 року народження, с. Мар'янівка Мар'янівського Омської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у Варварівському районі Миколаївської області, відомості про назву населеного пункту відсутні. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у Черепанівському свинорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 26.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕРКЕР Ісак Абрамович, 1911 р. народження, с. Новопавлівка Первомайського району Одеської області, єврей, із селян, освіта незакінчена середня. Проживав у м. Миколаєві. Завідуючий господарством промартілі. Заарештований

29.04.1937 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 17.08.1938 року засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1958 році.

ФЕРР (ВЕРЮІНА) Тетяна Павлівна, 1922 р. народження, місце народження невідомо, українка, із робітників, освічена. Проживала у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Швачка у швейній майстерні. Заарештована 31.08.1945 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 25.02.1946 р. засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ. Після звільнення проживала у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Реабілітована у 1972 році.

ФЕРУЗО Григорій Ісакович, 1881 р. народження, м. Миколаїв, відомості про національність відсутні, із службовців, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Бухгалтер у міському комітеті профспілки. Заарештований 14.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 14.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 25.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1969 році.

ФЕСЕНКО Петро Григорович, 1903 року народження, с. Обухівка Братського району Миколаївської області, українець, із селян. Проживав у с. Обухівка Братського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 23.02.1950 р. Вироком Військового трибуналу Одеського військового округу від 12.05.1950 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Постановою Миколаївської обласної комісії з перегляду архівно-слідчих справ від 17.08.1955 року міра покарання знижена до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1995 році.

ФЕСЬКО Влас Євстафійович, 1894 року народження, с. Губник Вінницької області, українець, із селян, освіта початкова. Місце проживання невідомо. Майстер залізничної ст. Вознесенськ. Заарештований 21.09.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 27.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1960 році.

ФЕТ Варвара Григорівна, 1915 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Іванівську область. Подальша доля невідома.

ФЕТ Домінік Никодимович, 1925 р. народження, с. Михайлівка Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Михайлівка Мостівського району Одеської області. Працював у сільському господарстві. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Приморський край. Проживав на шахті № 6 Артемівського району Приморського краю. Знятий з обліку спецпоселення 06.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕТ Іван Іванович, 1936 р. народження, с. Шпеер Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання невідомо. Навчався у школі. Заарештований у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕТ Іван Костянтинович, 1887 року народження, с. Шульц Єланецького району Одеської області, німець, із селян. Проживав у с. Михайло-Єланець Єланецького району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 13.02.1937 р. Вироком Військового трибуналу Київського військового округу від 02.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1966 році.

ФЕТ Іоганн Іоганович, 1909 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений, відбував покарання в таборі НКВС СРСР. В'язень. Заарештований 15.03.1945 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР 02.08.1946 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував в Чорногортабі НКВС СРСР. Реабілітований у 1990 році.

ФЕТ Клеменс Костянтинович, 1896 року народження, с. Єланець Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Єланець Єланецького району Миколаївської області. Голова сільського споживчого товариства. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 26.09.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 01.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФЕТ Людвіг Костянтинович, 1900 року народження, с. Єланець Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Єланець Єланецького району Миколаївської області. Коваль у колгоспі. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 26.09.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 01.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФЕТ Михайло Костянтинівич, 1898 року народження, с. Михайлівка Єланецького району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Михайлівка Єланецького району Одеської області. Ветеринар у колгоспі. Заарештований 23.03.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕТ Петро Йоганович, 1937 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Карл-Лібкнехт Березнегуватського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у Черепанівському зернорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 31.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕТ Роза Іванівна, 1928 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Карл-Лібкнехт Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Черепанівському зернорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 27.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТ Роза Михайлівна, 1910 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Одеської області, німкеня, із се-

лян, неосвічена. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Одеської області. Займалася землеробством. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТ Степан Мартинович, 1931 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району Одеської області. Столяр. Місце роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 06.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЕТ Феліція Георгіївна, 1916 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЕТ Франциска Петрівна, 1909 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Карл-Лібкнехт Березнегуватського району Миколаївської області. Домогосподарка. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Черепанівському зернорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 27.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТ Франя Іванівна, 1930 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Карл-Лібкнехт Березнегуватського району Миколаївської області. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Черепанівському зернорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 27.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТ Юлія Іванівна, 1933 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживала у с. Карл-Лібкнехт Березнегуватського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Черепанівському зернорадгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТЕРА Антон Петрович, 1888 року народження, с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян. Проживав у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Вчитель. Місце роботи невідомо. Заарештований 18.09.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 18.10.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 09.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1964 році.

ФЕТТЕР Альберт Йосипович, 1931 року народження, с. Блюменфельд Ти-

лігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У грудні 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у колгоспі заводу № 230 Новосибірського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 03.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕТТЕР Варвара Адамівна, 1914 р. народження, с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Карагандинську область. У 1951 р. переселена у Новосибірську область. Проживала у селищі Кам'яний Кар'єр Тельманського району Карагандинської області, з 1951 р. у Суминському радгоспі Чулимського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТТЕР Іван Іванович, 1910 року народження, с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Тесляр у колгоспі. Заарештований 22.07.1938 р. Тилігуло-Березанським районним відділом НКВС 30.03.1939 р. справу припинено. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. висе-

лений у Новосибірську область. Проживав у Суминському радгоспі Чулимського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕТТЕР Іван Якович, 1931 р. народження, с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений, Проживав у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення у 1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЕТТЕР Леокадія Альбертівна, 1910 р. народження, с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 році репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі заводу № 230 Новосибірського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТТЕР Людмила Іванівна, 1936 р. народження, с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Блюменфельд Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Суминському радгоспі Чулим-

ського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЕТТЕР Микола Михайлович, 1901 р. народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 21.10.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 08.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1968 році.

ФЕТТЕР Петро Алоїзович, 1889 року народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 17.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 03.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1969 році.

ФЕТТЕР Франц Миколайович, 1910 року народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян. Проживав у с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО № 698-сс від 21.09.1941 р. виселений у Горьківську область. Знятий з обліку спецпоселення 12.03.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЕТТЕР Яків Алоїзович, 1896 року народження, с. Малахове Тилігуло-

Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 04.12.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 09.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1967 році.

ФЕФЕЛОВ Василь Андрійович, 1914 р. народження, с. Черняків Курської області, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Каменяр на заводі ім. 61 Комунара. Заарештований 22.12.1937 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 10.04.1938 р. засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФЕФЕР Хун Мардоківч, 1889 р. народження, м. Литкове (Литва), єврей, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Вознесенську. Слюсар. Місце роботи невідомо. Заарештований 15.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 05.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 27.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1963 році.

ФЕШЕНКО Матвій Петрович, 1885 р. народження, с. Пекурівка Городнянського району Чернігівської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Кондуктор залізничної ст. Миколаїв. Заарештований 20.03.1931 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 08.05.1931 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЕТ Климентій Климентович, 1929 року народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської облас-

ті, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області. Працівник сільського господарства. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений в Акмолинську область. Знятий з обліку спецпоселення 20.09.1954 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФИБИХЕР Іван Людвігович, 1889 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав на х. Бондарівка Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 05.01.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 23.08.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФИКЕ Софія Митрофанівна, 1914 р. народження, с. Олійникова Слобода Білоцерківського району Київської області, українка, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Велідарівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. виселена із Миколаївської області. Постановою ДКО СРСР від 22.09.1941 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську, вул. Воїнська № 65. Знята з обліку спецпоселення 29.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФИЛИП Йосип Йосипович, 1924 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Під час Великої Вітчизняної війни перебував у Румунії. Військовополонений. Заарештований 03.01.1945 року. Вироком Військового трибуналу Астраханського військового гарнізону від

13.03.1945 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФИЛПС Йосип Адамович, 1930 року народження, с. Кринички Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Кринички Варварівського району Миколаївської області. Навчався у школі. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську, Заельцовський район, вул. Д.Ковальчук №366. Знятий з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФИЛПС Яків Адамович, 1935 р. народження, с. Кринички Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Кринички Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Знятий з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФИРЕР Роза Пилипівна, 1913 р. народження, с. Ватерлоо Ландауського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Варварівка Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у селищі Костилі Плесецького району Архангельської області, з 1949 р. у м. Новосибірську, вул. Друга Сухарна № 284. Знята з обліку спецпоселення 05.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІДСТЕР Марія Іванівна, 1918 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Вирок Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 18.07.1946 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Військовим трибуналом Одеського військового округу від 18.03.1955 р. міра покарання знижена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1995 році.

ФІКЕ Євген Никодимович, 1916 р. народження, с. Велідарівка Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Велідарівка Єланецького району Миколаївської області. Шофер на маслозаводі. В 1946 р. направлений на спецпоселення. Постановою ДКО СРСР від 22.09.1941 року в 1946 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську, вул. Воїнська № 65. Знятий з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІКС Агата Антонівна, 1882 р. народження, с. Велідарівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Велідарівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ст. Ложок Іскітимського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІКС Емілія Леонтіївна, 1918 р. народження, с. Михайлівка Мостівського району Одеської області, німкеня, із се-

лян, освіта середня. Проживала у с. Михайлівка Мостівського району Одеської області. Працівниця сільського господарства. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 26.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІКС Іван Степанович, 1898 р. народження, с. Димівка Новоодеського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Привільне Привільнянського району Миколаївської області. Робітник МТС. Заарештований 07.07.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 07.10.1944 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Покарання відбував у Чернігівському ВТТ. Помер 18.07.1945 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІКС Кіндрат Францович, 1902 року народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 17.02.1938 р. Відділом НКВС Тилігуло-Березанського району 01.06.1938 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ФІКС Клавдія Никанорівна, 1903 р. народження, с. Олександрівка Привільнянського району Миколаївської області, українка, із селян, неосвічена. Проживала у с. Привільне Привільнянського району Миколаївської області. Кравчиха на промкомбінаті. 13.04.1945 р. виселена із Миколаївської області. Особливою Народою при НКВС СРСР від 07.10.1944 р., 13.04.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Майському свино-

радгоспі Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 23.11.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІКС Лев Іванович, 1905 р. народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Працівник промаргілі ім. 15-річчя Жовтня. Заарештований 05.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 29.09.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 09.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1964 році.

ФІКС Лука Іванович, 1902 р. народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Робітник на залізниці. Заарештований 16.01.1938 р. Постановою УДБ НКВС СРСР від 28.02.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 09.03.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФІКС Мартин Антонович, 1880 року народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 30.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 11.01.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІКС Павлина Касперівна, 1924 р. народження, с. Петрівка Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Петрівка Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС

СРСР № 181 від 12.09.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФІКС Роза Антонівна, 1929 р. народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працівниця сільського господарства. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФІКС Яків Антонович, 1888 р. народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 20.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 10.08.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІКС Яків Іванович, 1911 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта невідома. Проживав у м. Миколаєві. Токар на заводі автотракторних інструментів. Заарештований 10.07.1941 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 25.07.1941 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1989 році.

ФІЛАТОВ Іван Прокопович, 1882 р. народження, м. Дубоссари, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велика Врадіївка Великоградіївського району Одеської області. Колгоспник колгоспу ім. Крупської. Заарештований 05.03.1938 р. Прокуратурою Одесь-

кої області 25.07.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ФІЛАТОВ Олександр Васильович, 1913 р. народження, с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області. Червоноармієць. Заарештований 15.08.1945 р. Вироком Військового трибуналу від 04.10.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФІЛАТОВ Олексій Андрійович, 1887 р. народження, с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 19.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 20.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 18.02.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІЛЕВСЬКА Євдокія Осипівна, 1903 р. народження, с. Авілове Жовтневого району Миколаївської області, українка, із селян, освічена. Проживала у м. Миколаєві. Маляр. Місце роботи невідомо. Заарештована 16.10.1945 р. Вироком Миколаївського обласного суду від 28.01.1946 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році.

ФІЛЕНКО Степан Микитович, 1908 р. народження, с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у Великоградіївському районі, відомості про назву населеного пункту від-

сутні. Бригадир колгоспу ім. Клари Цеткін. Заарештований 20.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС СРСР Одеської області від 27.11.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФЛИПОВСЬКИЙ Олександр Васильович, 1890 р. народження, с. Шляхове Балтського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Красеньке Кривоозерського району Одеської області. Вчитель у школі. Заарештований 23.04.1948 р. Вироком Одеського обласного суду від 12.08.1948 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Верховним Судом СРСР 18.08.1955 р. міра покарання знижена до 7 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЛИМОНОВ Федір Петрович, 1908 року народження, с. Єланець Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав на х. Веселий Єланецького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 16.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 26.04.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1956 році.

ФЛИН Петро Йосипович, 1901 р. народження, м. Одеса, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 21.10.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 08.12.1937 р. засуджений до 20 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1968 році.

ФЛІПЕНКО Іван Фокович, 1877 року народження, місце народження не-

відомо, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Олександрівка Миколаївського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 28.01.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 19.05.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 7 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЛІПЕНКО Микола Олександрович, 1914 р. народження, с. Софіївка Первомайського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Софіївка Первомайського району Одеської області. Червоноармієць 156 відділення стрілецького батальйону. Заарештований 21.06.1937 р. Вироком Військового трибуналу Тихоокеанського флоту від 20.08.1937 р. засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЛІПОВ Василь Ісакович, 1896 року народження, с. Лідіївка Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Лідіївка Доманівського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 29.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 09.03.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ умовно. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФЛІПОВ Іван Йосипович, 1883 року народження, с. Привільне Баштанського району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Привільне Баштанського району Одеської області. Одноосібник. Заарештований 30.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 28.01.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІЛПОВ Максим Якович, 1881 року народження, м. Миколаїв, українець, із робітників, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Робітник суднобудівного заводу ім. 61 Комунара. Заарештований 14.09.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС СРСР Миколаївської області від 07.12.1944 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІЛПОВИЧ Франц Іванович, 1895 р. народження, с. Велика Копаниця (Югославія), серб, відомості про соціальне походження відсутні, освіта початкова. Проживав у с. Червона Українка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 19.02.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 08.10.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 03.11.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1966 році.

ФІЛПП Катерина Мартинівна, 1932 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ФІЛПП Лідія Мартинівна, 1934 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ФІЛПП Роза Іванівна, 1928 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 04.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІЛППС Єлизавета Іванівна, 1928 року народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 27.09.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІЛППС Роза Іванівна, 1926 р. народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1943 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 25.10.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІЛППС Франц Георгійович, 1907 року народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарешто-

ваний 03.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 09.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1963 році.

ФІЛШПУ Софія Мартинівна, 1894 р. народження, с. Антонівка Київської області, українка, із селян, освіта початкова. Проживала у м. Миколаєві. Безробітна. Заарештована 09.01.1938 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 16.02.1938 р. засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Після звільнення проживала у м. Миколаєві. Реабілітована у 1956 році.

ФІЛШПУ-ФІЛШПОВ Георгій Іванович, 1893 р. народження, с. Нечаяне Миколаївської області, грек, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Робітник заводу ім. А. Марті. Заарештований 04.10.1937 р. Вироком Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 08.12.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 09.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФІЛШП-ЦЕРР Клара Адамівна, 1927 р. народження, с. Новомиколаївка Великоградівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новомиколаївка Великоградівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФІЛПС Варвара Йосипівна, 1890 року народження, с. Кринички Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Кринички Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На

підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 09.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІЛПС Георгій Францович, 1934 року народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. На утриманні батьків. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення у 1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІЛПС Єва Адамівна, 1914 р. народження, с. Кринички Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Кринички Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1946 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську, Заельцовський район, вул. Д.Ковальчук № 366. Знята з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІЛПС Іван Пилипович, 1885 року народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Пастух. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 25.10.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІЛПС Йосип Францович, 1936 р. народження, с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Калабатине Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 30.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІЛОН Василь Калинович, 1874 р. народження, с. Тупичів Чернігівської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новомирівка Березнегуватського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1937 році. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 15.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІЛЬКІНА Олена Антонівна, 1926 року народження, с. Квасовка Мобінського району Омської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Червона Поляна Кривоозерського району Одеської області. Колгоспниця. В червні 1944 р. мобілізована у трудову армію в м. Одесу. На підставі розпорядження НКВС СРСР від 19.04.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі «Буксир» Ояшинського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 15.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІНГЕРГУТ Моня Абрамович, 1920 року народження, с. Рорбах Веселинівського району Одеської області, єврей, із селян, освіта вища. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Одеської області. Курсант Свердловсько-

го військового училища. Заарештований 26.08.1941 р. Вироком Військового трибуналу Свердловського військового гарнізону від 07.10.1941 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФІНЄВСЬКИЙ Олег Володимирович, 1903 р. народження, м. Очаків, росіянин, із дворян, освіта середня. Військову службу проходив у м. Ленінакані. Командир дивізіону артилерійського полку. Заарештований 25.12.1937 р. Вироком Військового трибуналу Закавказького військового округу від 05.09.1939 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ. Постановою НКВС СРСР від 04.03.1942 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1999 році.

ФІНІДІС Ілля Ставровиц, 1879 р. народження, м. Трапезунд (Туреччина), грек, із робітників, освічений. Проживав у м. Миколаєві. Пекар на хлібозаводі. Заарештований 14.12.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 14.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.08.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФІНІДІС Петро Ілліч, 1913 р. народження, м. Трапезунд (Туреччина), грек, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Слюсар металофурнітурного заводу. Заарештований 15.12.1937 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 05.02.1938 року засуджений до розстрілу. Страчений 22.02.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІНКЕЛЬМАН Яків Абрамович, 1902 р. народження, м. Кременчук, єврей, із робітників, малоосвічений. Проживав у м. Первомайську. Секретар райкому КП(б)У. Заарештований 30.09.1937 року. Вироком Військової Колегії Верховного

Суду СРСР від 24.11.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 24.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФІНТИСОВА Парасковія Пилипівна, 1918 р. народження, с. Марицине Очаківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Марицине Очаківського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Проживала у селищі Самарканд Тельманського району Карагандинської області. Знята з обліку спецпоселення 25.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІСТИК Василь Леонтійович, 1877 року народження, с. Велика Солона Єланецького району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велика Солона Єланецького району Миколаївського округу. Колгоспник. Заарештований 10.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 28.04.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІСТИК Федот Якович, 1885 р. народження, с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олександрівка Вознесенського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 26.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 01.01.1933 року засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІТЕРЕР (СОКХЕС) Захет Леонардович, 1908 р. народження, с. Катериненталь

Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Рахівник. Місце роботи невідомо. Заарештований 29.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 30.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1961 році.

ФІТЕРЕР Адам Францович, 1907 року народження, с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 22.11.1937 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 30.11.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1961 році.

ФІТЕРЕР Вільгельм Іванович, 1925 р. народження, с. Доманівка Доманівського району Одеської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Гольдштадт Варварівського району Миколаївської області. Працівник сільського господарства. Заарештований у 1945 року. На підставі постанови ДКО № 9871-с від 18.08.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 17.04.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Ганна Антонівна, 1911 року народження, с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Завідуюча поштовим відділенням. Заарештована 03.11.1937 р. Відділом НКВС Карл-Лібкнехтівського району 04.02.1939 року справу припинено. Реабілітована у 1997 році.

ФІТЕРЕР Ганна Йосипівна, 1904 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 19.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Едмунд Адамович, 1937 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у радгоспі Шортандинського району Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 19.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Елеонора Петрівна, 1930 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську, вул. Перша Північна № 42 Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 08.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Єлизавета Йосипівна, 1908 р. народження, с. Катеринівка Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катеринівка Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську, вул. Перша Північна № 42 Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Йоганн Сигізмундович, 1930 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Одноосібник. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Вироком Народного суду Новосибірського району від 12.09.1955 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Йосип Сигізмундович, 1928 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Одноосібник. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 19.01.1956 року. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Лаврентій Йосипович, 1897 р. народження, Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із робітників, малоосвічений. Проживав у с. Шостакове Варварівського району Миколаївської області. Робітник радгоспу. Заарештований 12.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 29.10.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 04.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році..

ФІТЕРЕР Леонард Петрович, 1874 року народження, с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 14.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 27.09.1938 року засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 04.11.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році..

ФІТЕРЕР Лінус Леонгардович, 1903 року народження, с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Голова колгоспу. Заарештований 22.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 30.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідомо. Реабілітований у 1961 році.

ФІТЕРЕР Магдалина Готфридівна, 1894 р. народження, с. Катериненталь Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Веселинівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945

року. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 17.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Матвій Сигізмундович, 1934 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Петро Матвійович, 1904 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у м. Макінську, вул. Перша Північна № 42 Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Петро Петрович, 1931 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у м. Ма-

кінську, вул. Перша Північна № 42 Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 14.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Роза Яківна, 1893 року народження, с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована 03.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.10.1938 року засуджена до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома.

ФІТЕРЕР Флорентіна Сигізмундівна, 1932 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 19.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Гільда Гаврилівна, 1937 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 1 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Матильда Петрівна, 1928 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катеринівка Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську, вул. Перша Північна № 42 Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 09.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Міна Гаврилівна, 1932 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 1 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Роза Гаврилівна, 1930 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 1 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТЕРЕР Роза Християнівна, 1922 року народження, с. Шпеер Весели-

нівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Шпеср Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала на руднику ім. Сталіна, вул. Леніна № 164 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІТТЕРЕР Франциска Адамівна, 1906 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 1 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Андрій Христофорович, 1896 року народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Березівка Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Працівник заготівельної контори. Заарештований 05.07.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.07.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 05.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІШЕР Антон Готлібович, 1903 р. народження, с. Ландау Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Прожи-

вав у с. Ландау Веселинівського району Миколаївської області. Каменяр у колгоспі. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Актюбінську область. Проживав у колгоспі ім. Кірова Родніковського району Актюбінської області. Помер від туберкульозу 08.05.1950 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІШЕР Берта Михайлівна, 1936 р. народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Іванівську область. В 1952 р. переселена у Новосибірську область. Проживала у с. Сузун Сузунського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 01.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Віктор Пилипович, 1931 року народження, с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Карагандинську область. Знятий з обліку спецпоселення 27.08.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІШЕР Володимир Іванович, 1909 р. народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Тесляр у колгоспі

ім. Леніна. Заарештований 26.07.1938 р. Баштанським районним відділом НКВС 15.02.1939 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ФІШЕР Ганна Іванівна, 1882 року народження, с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освічена. Проживала у с. Красне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована 16.10.1937 р. Прокуратурою Тилігуло-Березанського району 04.05.1939 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1996 році.

ФІШЕР Ганна Карлівна, 1895 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську, вул. Сталіна № 55 Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 24.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Ганна Матвіївна, 1936 р. народження, с. Альпштат Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Йосифсталь Овідіопольського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 21.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Георгій Петрович, 1888 р. народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської об-

ласті, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у м. Миколаєві. Робітник заводу ім. А.Марті. Заарештований 12.09.1937 року Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 29.10.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 04.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1960 році.

ФІШЕР Емілія Іванівна, 1912 року народження, с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Казахстан. Знята з обліку спецпоселення 02.09.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Іван Якович, 1880 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївського округу. Одноосібник. Заарештований 24.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 08.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІШЕР Йосип Петрович, 1886 року народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Воронівка Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 04.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.09.1937 р. засуджений до 10 років

ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФІШЕР Катерина Християнівна, 1887 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Не працювала. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 12.09.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФІШЕР Луїза Готлібівна, 1935 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФІШЕР Лукерія Мартинівна, 1912 року народження, с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Михайлівка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Іванівську область. В 1952 р. переселена у Новосибірську область. Проживала у с. Сузун Сузунського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Мартин Доменікович, 1885 р. народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Шенфельд Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 16.07.1937 року. Постановою

Трійки при УНКВС Одеської області від 27.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 20.01.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІШЕР Микола Миколайович, 1935 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 05.03.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІШЕР Михайло Іванович, 1890 року народження, с. Шульцеве Одеської області, німець, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Кочегар метало-фурнітурного заводу. Заарештований 29.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 25.09.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІШЕР Ольга Петрівна, 1903 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На основі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Подальша доля невідома.

ФІШЕР Павлина Францівна, 1912 року народження, с. Капітанівка Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Капітанівка Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у

Молотовську область. Подальша доля невідома.

ФШЕР Пернатета Михайлівна, 1936 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Подальша доля невідома.

ФШЕР Петро Миколайович, 1931 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Петрівка Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 02.03.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФШЕР Петро Петрович, 1921 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Одеської області, німець, із селян, неосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО від 22.09.1941 р. виселений у Свердловську область. Знятий з обліку спецпоселення 11.01.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФШЕР Петро Севастьянович, 1881 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Веселинове Вознесенського району Одеської області. Робітник Веселинівського лубзаводу. Заарештований 04.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постано-

вою Особливої наради при МДБ СРСР від 20.09.1950 року засуджений до виселення у Казахстан. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1962 році.

ФШЕР Петро Христофорович, 1895 року народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 27.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 19.08.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФШЕР Рафаїл Іванович, 1896 р. народження, с. Єланець Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Єланець Єланецького району Миколаївської області. Ветсанітар у колгоспі. Заарештований 20.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 03.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФШЕР Роза Іванівна, 1913 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФШЕР Роза Павлівна, 1892 р. народження, с. Леленталь Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Леленталь Мостівського району Одеської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. ви-

селена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 31.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Роза Францівна, 1909 року народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 13.12.1944 р. виселена у Таджикиську РСР. Знята з обліку спецпоселення 30.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФІШЕР Флоріан Рахузович, 1908 року народження, с. Малахове Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі постанови ДКО від 18.08.1945 р. та директиви МВС СРСР від 20.04.1946 р. виселений у Молотовську область. Знятий з обліку спецпоселення 30.01.1956 р. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФІШЕР Фрідріх Пилипович, 1889 р. народження, с. Ліхтенфельд Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Нейзац Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 18.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 07.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІШЕР Яків Іванович, 1906 р. народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німець, із службовців, освіта початкова. Проживав у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Рахів-

ник. Місце роботи невідомо. Заарештований 18.11.1937 р. Рішенням НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 17.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 03.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1961 році.

ФІШЕР Яків Христофорович, 1903 року народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Працював на м'ясному заводі. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФІШЕР Яків Юхимович, 1900 року народження, с. Ейгенгут Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ейгенгут Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Коваль у колгоспі. Заарештований 17.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 03.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФІШЕР Яків Якович, 1929 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФІШКОВ Іван Терентійович, 1901 року народження, с. Жукове Братського району Одеської області, росіянин, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Жукове Братського району Одеської області. Рахівник колгоспу. Заарештований

12.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 16.11.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році..

ФІШМАН Генріх Генріхович, 1900 р. народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Бригадир у колгоспі. Заарештований 21.08.1938 р. Прокуратурою Одеської області 19.01.1940 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ФЛАТУН Валентин Віталісович, 1929 р. народження, с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛЕЙТЕР Володимир Іванович, 1910 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, освічений. Проживав на х. Ренівка Очаківського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 27.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЛЕЙТЕР Роза Фрідріхівна, 1909 р. народження, х. Ренівка Очаківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала на х. Ренівка Очаківського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від

11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 07.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 07.03.1991 року.

ФЛЕК Амалія Августівна, 1937 р. народження, с. Новополтавка Привільнянського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новополтавка Привільнянського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1991 році..

ФЛЕК Антон Августович, 1931 р. народження, с. Полтавка Привільнянського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Полтавка Привільнянського району Миколаївської області. Не працював. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Молотовську область. Знятий з обліку спецпоселення 28.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФЛЕК Іван Іванович, 1904 року народження, с. Ейгенгут Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ейгенгут Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав на Олексійовському відділенні учгоспу № 1 Каменської сільради Новосибірського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 16.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЛЕК Матвій Григорович, 1885 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Завідувач молочної ферми. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську, Кіровський район, майданчик заводу № 13, барак 12-23. Знятий з обліку спецпоселення 30.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЛЕК Яків Йосипович, 1892 року народження, с. Шенфельд Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Шенфельд Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 28.01.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 26.03.1930 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році..

ФЛЄЙТЕР Віллі Емільович, 1934 року народження, х. Ренівка Очаківського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав на х. Ренівка Очаківського району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 07.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЛЄЙТЕР Володимир Євгенович, 1935 р. народження, х. Ренівка Очаківського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав на х. Ренівка Очаківського району Ми-

колаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 07.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЛЄК Єлизавета Августівна, 1921 року народження, с. Громоклій Бобринецького району Кіровоградської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у Привільнянському районі Миколаївської області, відомості про назву населеного відсутні. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Знята з обліку спецпоселення 21.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЛІМАН Генріх Іванович, 1877 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Коваль. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Молотовську область. Помер 28.02.1948 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1991 році.

ФЛІМАН Роза Карлівна, 1895 року народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 р. засуджена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ФЛІМАН Фрідріх Іванович, 1873 року народження, с. Ватерлоо Карл-Ліб-

кнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 20.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 09.10.1938 р. засуджений до виселення у Казахстан строком на 5 років. Постановою Одеського обласного суду від 11.04.1939 р. виправданий. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1964 році..

ФЛІНК Єлизавета Іванівна, 1936 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Іван Вікентійович, 1915 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Працівник сільського господарства. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Іван Іванович, 1911 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі постанови ДКО № 698-сс від 11.09.1941 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Іван Фрідріхович, 1880

року народження, с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Заготівельник у сільському споживчому товаристві. Заарештований 18.09.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 06.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1964 році.

ФЛІНК Іда Еммануїлівна, 1912 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Йосип Петрович, 1908 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 19.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФЛІНК Йосип Францович, 1919 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, відомості про освіту відсутні. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Агроном у колгоспі. Дата арешту неві-

дома. Вироком Миколаївського обласного суду від 13.07.1941 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЛІНК Катерина Іванівна, 1934 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Катерина Карлівна, 1915 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Катерина Климентіївна, 1929 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 14.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЛІНК Марія Францівна, 1915 року народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Олександрівка Снігурівського

району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Никодим Францович, 1908 року народження, місце народження невідомо, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Тесляр. Місце роботи невідомо. Заарештований 25.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 07.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФЛІНК Олена Францівна, 1911 р. народження, с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Олександрівка Снігурівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 28.08.1941 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Оскар Йосипович, 1936 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта невідома. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На основі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 28.08.1941 р. виселений у Новосибірську область. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Петро Францович, 1902 року народження, с. Катериненталь Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Олександрівка Снігурівського

району Миколаївської області. Рахівник у колгоспі. Заарештований 24.10.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 08.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФЛІНК Роза Йосипівна, 1915 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 року репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 19.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЛІНК Роза Петрівна, 1891 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 році репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у колгоспі «Колос Жовтня» Новосибірського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 19.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФЛІНК Роза Францівна, 1935 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську об-

ласть. Подальша доля невідома.

ФЛІНК Роза Фрідріхівна, 1917 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФЛОРІН Андрій Олексійович, 1893 року народження, х. Безводний Очаківського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Миколаївка Вознесенського району Миколаївської області. Хлібороб. Заарештований 04.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 21.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЛОРІН Сергій Єлисейович, 1898 р. народження, х. Безводний Очаківського району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Миколаївка Вознесенського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 04.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 21.03.1930 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФЛУТ Федір Пилипович, 1908 р. народження, с. Смолдирів Баранівського району Житомирської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Новосергіївка Баштанського району Миколаївської області. Бджоляр у колгоспі. Заарештований 19.07.1938 р. Баштанським районним відділом НКВС 08.05.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ФОГЕЛЬ Адам Маркович, 1905 р. народження, с. Веселинове Вознесенського району Одеської області, німець, із робітників, малоосвічений. Проживав у с. Веселинове Вознесенського району Одеської області. Механік Веселинівського лубзаводу. Заарештований 04.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році..

ФОГЕЛЬ Єлизавета Йосипівна, 1885 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. В 1955 р. переселена в Акмолинську область. Проживала у Хобдинському радгоспі Хобдинського району Актюбінської області, з 1955 р. на руднику ім. Сталіна Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОГЕЛЬ Леонгард Йосипович, 1910 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі постанови ДКО № 9871-с від 18.08.1945 року виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 26.08.1955 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФОГЕЛЬ Маркус Іванович, 1874 р. народження, с. Федорівка Вознесенського району Одеської області, німець, із се-

лян, малоосвічений. Проживав у с. Веселинове Вознесенського району Одеської області. Сторож бази «Заготзерно». Заарештований 04.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Особливої наради при Міністерстві Держбезпеки СРСР від 20.09.1950 р. засуджений до виселення у Казахстан. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1962 році.

ФОГЕЛЬ Матвій Матвійович, 1929 року народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 07.03.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 07.03.1991 року.

ФОГЕЛЬ Никодим Адамович, 1914 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Кудрявцівка Мостівського району Одеської області. Вантажник на залізничній ст. Колосівка. Заарештований 26.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 30.10.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1972 році.

ФОГЕЛЬ Олександр Оттович, 1907 р. народження, м. Миколаїв, німець, із службовців, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Помічник начальника цеху на суднобудівному заводі ім. 61 Комунара. Заарештований 19.04.1935 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 27.07.1935 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році..

ФОГЕЛЬ Рафаїл Денисович, 1892 року народження, с. Шпеєр Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Шпеєр Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 03.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОГЕЛЬ Роза Іванівна, 1918 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеєр Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Тогучинському районі Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 07.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОГЕЛЬ Християн Матвійович, 1914 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Вироком Військового трибуналу Горьківської області в 1947 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Проживав у Тогучинському районі Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 07.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФОГЕЛЬ Яків Матвійович, 1936 року народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав

у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 07.03.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФОГЕЛЬ-ЕНС Роза Михайлівна, 1934 р. народження, с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у м. Новосибірську, Кіровський район, майданчик заводу № 13, буд. 5. Знята з обліку спецпоселення 10.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОГЕЛЬ Діда Матвійвна, 1932 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 05.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОГТ (ФОХТ) Яків Іванович, 1892 року народження, с. Рорбах Веселинівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 12.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 07.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 17.10.1938 р. Міс-

це поховання невідомо. Реабілітований у 1963 році.

ФОГТ Генріх Якович, 1875 р. народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 27.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 10.08.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 18.08.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФОГТ Християн Якович, 1878 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав на х. Шайфок Березівського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 02.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 10.08.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 23.08.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році..

ФОКІН Ісак Андрійович, 1887 р. народження, м. Одеса, росіянин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Аджіяск Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 26.07.1938 р. Вироком Колегії Миколаївського обласного суду від 05.03.1939 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 1 рік. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФОКТ Елеонора Геронімівна, 1933 року народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р.

виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 1 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОКТ Єлизавета Йосипівна, 1928 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ФОКТ Ірма Петрівна, 1933 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ст. Посівна, молоко-радгосп № 2, ферма № 2 Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОКТ Йосип Якович, 1894 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 11.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 07.12.1937 р. Місце поховань невідоме. Реабілітований у 1969 році.

ФОКТ Катерина Йосипівна, 1925 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян,

неосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ФОКТ Лідія Геронімівна, 1924 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 1 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОКТ Мартин Якович, 1890 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян. Проживав у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Бригадир колгоспу. Заарештований 06.11.1938 року. Вироком Одеського обласного суду засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Дата винесення вироку невідома. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1969 році.

ФОКТ Роза Геронімівна, 1921 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 1 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 02.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОКТ Фріда Яківна, 1908 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ст. Посівна, молоко-радгосп № 2, ферма № 2 Черепанівського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 31.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОЛКУЯН Петро Трохимович, 1894 року народження, с. Арнаутівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Арнаутівка Вознесенського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 23.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОЛЬК Ганна Францівна, 1914 р. народження, с. Новомиколаївка Великоградівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новомиколаївка Великоградівського району Одеської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у м. Новосибірську, Кіровський район, майданчик заводу № 13, буд. 36 кв. 5. Знята з обліку спецпоселення 05.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОЛЬМЕР Степан Михайлович, 1911 року народження, с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений.

Проживав у м. Очакові. Тесляр в обласному будівельному тресті. Заарештований 26.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 09.12.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Після відбуття покарання проживав у м. Алтайську Алтайського краю. Реабілітований у 1959 році.

ФОМЕНКО Андрій Йосипович, 1902 р. народження, с. Інгулка Привільнянського району Одеської області, українець, із селян. Проживав у с. Новобогданівка Варварівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештований 25.07.1935 р. Постановою прокурора Миколаївської області від 22.04.1936 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 році.

ФОМЕНКО Володимир Кузьмич, 1905 р. народження, м. Первомайськ Одеської губернії, українець, із службовців, малоосвічений. Проживав у м. Первомайську Одеської губернії. Не працював. Заарештований 02.11.1923 р. Вироком Одеського губернського суду від 14.05.1925 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФОМЕНКО Гнат Пилипович, 1901 року народження, с. Семенівка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Новомихайлівка Арбузинського району Одеської області. Рахівник у колгоспі. Заарештований 23.03.1938 р. Постановою УНКВС Одеської області від 03.03.1940 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ФОМЕНКО Іван Ілліч, 1889 р. народження, с. Миколаївка Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Болгарка Вознесенського ра-

йону Одеської області. Працівник радгоспу. Заарештований 08.10.1932 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 09.12.1932 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОМЕНКО Іван Никифорович, 1905 р. народження, с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 18.03.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 30.04.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОМЕНКО Микита Євламійович, 1902 р. народження, с. Новодмитрівка Новобузького району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Олександрівка Долинського району Одеської області. Рахівник-секретар Новодмитрівської сільської ради. Заарештований 12.12.1932 р. Вироком Новобузького районного народного суду від 03.09.1933 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1997 році.

ФОМЕНКО Пантелій Антонович, 1907 р. народження, с. Новоселівка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 29.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 25.04.1937 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОМИЦЬКИЙ Володимир Миколайович, 1883 р. народження, місце народження невідомо, українець, із служ-

бовців, освіта середня. Проживав у с. Табори Вознесенського району Одеської області. Рахівник плодоовочевої контори. Заарештований 03.03.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 20.09.1937 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1960 році.

ФОМИЦЬКИЙ Михайло Васильович, 1923 р. народження, с. Привільне Привільнянського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Привільне Привільнянського району Миколаївської області. Бухгалтер в авто-підприємстві. Заарештований 24.03.1950 р. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 06.10.1950 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ. Миколаївським обласним судом 11.01.1955 р. міра покарання знижена до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ФОМІН Арсеній Павлович, 1926 р. народження, с. Роковичі Гомельської області, білорус, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Первомайську. Фотограф. Місце роботи невідомо. Заарештований 06.04.1944 р. Постановою Особливої наради при Наркомі Внутрішніх Справ СРСР від 18.04.1945 року засуджений до виселення у Північноказахстанську область строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОМІН Григорій Костянтинович, 1896 р. народження, с. Богородицьке Снігурівського району Миколаївської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Богородицьке Снігурівського району Миколаївської області. Військовослужбовець. Заарештований 04.06.1944 року. Вироком Військового трибуналу 96 гвардійської стрілецької дивізії від

04.07.1944 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ФОМІН Іван Онисимович, 1888 р. народження, с. Куйбишеве Вознесенського району Одеської області, відомості про національність та соціальне походження відсутні, малоосвічений. Проживав у с. Єланець Єланецького району Миколаївської області. Завідуючий гаражем Єланецької МТС. Заарештований 26.06.1938 року. Військовим прокурором військової частини № 434 31.05.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ФОМІН Леонід Павлович, 1906 р. народження, місце народження невідомо, українець, із селян, освіта вища. Проживав у м. Миколаєві. Начальник цеху на суднобудівному заводі ім. 61 Комунара. Заарештований 19.07.1938 р. Військовим трибуналом Київського військового округу 08.04.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідома.

ФОМІН Микола Пилипович, 1894 року народження, с. Новокурське Дніпропетровської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Нововолодимирівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 25.01.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 27.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 12.09.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФОМІН Тихон Митрофанович, 1896 р. народження, с. Воронине Орловської області, росіянин, із селян, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Миколаєві. Працівник заводу імені А.Марті. Заарештований 05.01.1935 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР

від 16.06.1935 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 07.07.1938 року засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у Воркутпідтабі НКВС СРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОМІН Фома Павлович, 1872 р. народження, с. Велика Солона Єланецького району Миколаївського округу, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Велика Солона Єланецького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 10.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 28.04.1930 року засуджений до виселення у Північний край строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОМІН Хома Павлович, 1887 р. народження, с. Новокосіорівка Єланецького району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новокосіорівка Єланецького району Одеської області. Сторож в ідальній залізничної ст. Вознесенськ. Заарештований 04.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.11.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 26.11.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФОМІНА Катерина Василівна, 1898 р. народження, с. Копані Херсонської області, українка, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Богородицьке Снігурівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована 19.09.1944 р. Снігурівським районним відділом НКВС 08.05.1945 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1997 році.

ФОРОСТЯНИЙ Василь Пантелеймонович, 1898 р. народження, с. Акмечетка Доманівського району Первомай-

ського округу, українець, із селян. Проживав у с. Акмечетка Доманівського району Первомайського округу. Хлібороб. Заарештований 01.08.1930 р. Вироком Доманівського районного народного суду від 06.12.1930 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 5 років. Заарештований удруге 08.07.1937 р. З-під варті звільнений 10.11.1939 року. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФОРОСТЯНИЙ Михайло Васильович, 1922 р. народження, с. Акмечетка Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Акмечетка Доманівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештований 23.07.1944 року. Постановою УНКДБ Одеської області від 14.12.1044 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ФОРОСТЯНИЙ Павло Іванович, 1912 р. народження, с. Акмечетка Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Акмечетка Доманівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 01.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 04.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки умовно. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФОРТИНОВ Григорій Ісайович, дата народження невідома, м. Бердичів, росіянин, із робітників. Проживав у м. Первомайську. Працівник Одеської друкарні. Заарештований 27.08.1937 р. Постановою Виїзної сесії Одеського обласного суду від 25.01.1939 року справу припинено. З-під варті звільнений. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1996 рлці.

ФОРТУНА Афанасій Степанович, 1905 р. народження, с. Костянтинівка Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Вознесенську. Робітник. Місце роботи невідомо. Заарештований 27.08.1937 р. Постановою Трійки при НКВС Одеської області від 01.09.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Помер в ув'язненні, дата смерті невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1960 році.

ФОРТУНА Семен Григорович, 1901 р. народження, с. Воєводське Арбузинського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Воєводське Арбузинського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 23.12.1932 р. Вироком Арбузинського районного народного суду від 08.01.1933 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ, з виселенням за межі області на 10 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФОТ Ганна Яківна, 1899 р. народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФОТ Катерина Яківна, 1930 р. народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФОТ Яків Петрович, 1897 р. народження, с. Мирівка Фріц-Геккертівського

району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Мирівка Фріц-Геккертівського району Миколаївської області. Бухгалтер. Місце роботи невідомо. Заарештований 20.09.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 18.10.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 27.10.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1964 році.

ФОХТ (ГОФФАРТ) Йосипіна Францівна, 1937 р. народження, с. Фріденгейм Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Фріденгейм Варварівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Заельцовському районі Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 02.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОХТ Ганна Герасимівна, 1933 р. народження, с. Фріденгейм Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Фріденгейм Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 31.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОХТ Едуард Матвійович, 1904 року народження, с. Мюнхен Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Фріденгейм Карл-Лібкнехтівського

району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 19.01.1935 р. Вироком Одеського обласного суду від 13.03.1935 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФОХТ Емілія Павлівна, 1913 р. народження, с. Миколаївка Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Миколаївка Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 31.12.1955 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОХТ Еммертина Йосипівна, 1903 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Фріденгейм Варварівського району Миколаївської області. Домогосподарка. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську, Заельцовський район, Червоний проспект № 169. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОХТ Євгенія Францівна, 1935 р. народження, Мостівський район Одеської області, відомості про назву населеного пункту відсутні, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у Мостівському районі Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпо-

селення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОХТ Іван Рафаїлович, 1936 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у с. Ново-Київка Макінського району Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 20.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФОХТ Петро Рафаїлович, 1932 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у с. Ново-Київка Макінського району Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 13.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФОХТ Роза Георгіївна, 1932 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Томську область. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОХТ Софія Михайлівна, 1910 р. народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німкеня, із се-

лян, малоосвічена. Проживала у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Томську область. Знята з обліку спецпоселення 06.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФОХТ Франц Матвійович, 1902 року народження, с. Мюнхен Мостівського району Одеської області, німець, із селян. Проживав у с. Фріденгейм Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 році репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську. Знятий з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАЄР Целестина Леонтіївна, 1915 року народження, с. Михайлівка Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Михайлівка Мостівського району Одеської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Кемеровську область. Знята з обліку спецпоселення 25.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАЙ Олена Федорівна, 1915 р. народження, с. Йоганесталь Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Йоганесталь Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 24.08.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАЙБЕРГЕР Роза Йосипівна, 1926 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Альбертина Іванівна, 1896 року народження, с. Катеринівка Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Катеринівка Варварівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Проживала у селищі Черемухове Північно-уральського району Свердловської області. Знята з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Альма Петрівна, 1932 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську, Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 06.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Альфонс Домінікович, 1927 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав

у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Працівник сільсько-го господарства. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Подальша доля невідома.

ФРАНК Андрій Фрідріхович, 1880 року народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 03.09.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.09.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 03.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФРАНК Варвара Християнівна, 1884 р. народження, с. Шпеср Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Шпеср Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала на руднику ім. Сталіна Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Вільгельм Андрійович, 1911 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у м. Макінську Макінського району Акмо-

линської області. Знятий з обліку спецпоселення 31.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Ганна Олександрівна, 1910 року народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеср Веселинівського району Одеської області. Різноробоча. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала в Ордвинському районі Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 04.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Георг Францович, 1923 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Одноосібник. У 1945 р. репатрійований із Польщі в м. Дніпропетровськ. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Марійську АРСР. Проживав у с. Оловине Оршанського району Марійської АРСР. Вироком Військового трибуналу МВС Приволзьського військового округу в 1949 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у тюрмі № 1 Марійської АРСР. Звільнений з ув'язнення 09.06.1955 р. та направлений на місце проживання у радгосп № 301 Новосибірського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Георгій Георгійович, 1901 року народження, с. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Безробітний. За-

арештований 24.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 10.08.1937 р. засуджений до розстрілу. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1959 році.

ФРАНК Георгій Людвігович, 1936 року народження, с. Шпеер Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. В 1941 р. виселений із Миколаївської області на спецпоселення. Проживав у Тарановському районі Кустанайської області. Знятий з обліку спецпоселення 15.09.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Герасим Матвійович, 1907 року народження, с. Очаків Очаківського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Домогосподар. Заарештований у 1946 р. На підставі постанови ДКО №9871-с від 18.08.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 22.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 07.03.1991 року.

ФРАНК Григорій Якович, 1887 року народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Суха Верба Мостівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 14.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 27.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 30.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1972 році.

ФРАНК Єлизавета Йосипівна, 1925 року народження, с. Ландау Веселинівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Веселинівського району Одеської області. Працювала у сільському гос-

подарстві. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала на руднику ім. Сталіна Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Єлизавета Людвігівна, 1902 року народження, с. Шпеер Веселинівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеер Веселинівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Єлизавета Петрівна, 1893 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Колгоспниця. В жовтні 1945 р. виселена із Миколаївської області. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську, вул. Більшовітська № 30. Знята з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Іван Іванович, 1929 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Одноосібник. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Про-

живав у селищі Сузун Сузунського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Іван Матвійович, 1885 р. народження, с. Вовче Новоодеського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Місце проживання невідомо. Завідуючий фермою в колгоспі. Дата арешту невідома. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 26.04.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 03.07.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФРАНК Катерина Ленгардівна, 1870 р. народження, х. Петрівка Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРАНК Катерина Мельхіорівна, 1912 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала на руднику ім. Сталіна Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 28.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Катерина Яківна, 1887 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського

району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована 28.07.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 02.09.1937 року засуджена до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ФРАНК Кіндрат Якович, 1928 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Навчався у школі. У 1945 р. репатрійований із Польщі в робочий батальйон м. Мінська. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р., в 1947 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у м. Болотне, вул. Первомайська, барак № 2 Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 31.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Лева Францович, 1932 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У жовтні 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірськ, вул. Більшовітська № 30. Знятий з обліку спецпоселення 05.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Маргарита Якубівна, 1934 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Но-

восибірську область. Проживала у селищі Сузун Сузунського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Марія Яківна, 1914 р. народження, с. Новоселівка Новобузького району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 році. На підставі постанови ДКО № 698-сс від 11.09.1941 р. виселена в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФРАНК Матвій Адамович, 1914 р. народження, с. Великовелідарівка Єланецького району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Великовелідарівка Єланецького району Миколаївської області. Тракторист. Дата арешту невідома. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 23.09.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 25.09.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФРАНК Матильда Іванівна, 1927 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Одноосібниця. В листопаді 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ділянці Новобудова Сузунського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 01.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Микола Семенович, 1922 року народження, с. Рацеве Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав

у с. Рацеве Вознесенського району Одеської області. Військовий. Заарештований 20.10.1941 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 29.04.1942 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 15.06.1942 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФРАНК Микола Францович, 1921 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Червоноармієць. В 1941 р. мобілізований на роботу у вугільну промисловість Московської області. На підставі Указу ПВС СРСР від 26.11.1948 р. залишений навечно у місцях обов'язкового поселення виселенців. В 1950 р. переселений у м. Новосибірськ. Проживав у селищі Шахти № 3 Узловського району Московської області, з 1950 р. у м. Новосибірську. Знятий з обліку спецпоселення 30.12.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Михайло Вілліполтович, 1954 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 21.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Ніна Іванівна, 1935 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Німеччи-

ни. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у селищі Сузун, вул. Покришкіна № 17 Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 24.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Ольга Іванівна, 1914 р. народження, с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ватерлоо Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську, вул. Некрасова № 48 Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Отілія Вільгельмівна, 1911 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ділянці Новобудова Сузунського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Петро Адамович, 1926 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі постанови ДКО № 9871-с від 18.08.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення

07.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Петро Олексійович, 1934 р. народження, с. Добре Баштанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФРАНК Роза Антонівна, 1932 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Навчалася у школі. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. Подальша доля невідома.

ФРАНК Роза Томасівна, 1905 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Робоча на маслозаводі. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала на ділянці Новобудова Сузунського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 24.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Серафіма Францівна, 1906 року народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Працювала у сільськогосподарчій общині. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви

ви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Новосибірську, Кіровський район, Південне селище, барак № 18 кв. 5. Знята з обліку спецпоселення 29.12.1955 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Станіслав Велібалтович, 1926 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Працівник сільськогосподарства. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 18.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 07.03.1991 року.

ФРАНК Туманік Данилович, 1897 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений у м. Новосибірськ. Проживав у радгоспі УМВС, Центральна садиба м. Новосибірська. Знятий з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Феня Петрівна, 1934 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську Макінського району Акмолинської області.

Знята з обліку спецпоселення 14.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНК Франц Георгійович, 1893 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. В жовтні 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 ррку виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську. Знятий з обліку спецпоселення 03.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Франц Іванович, 1897 р. народження, с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРАНК Франц Іванович, 1933 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Навчався у школі. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав на ділянці Новобудова Сузунського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 08.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК Фрідріх Андрійович, 1912 року народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Прожи-

вав у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 03.11.1937 року. Вироком Одеського обласного суду від 28.01.1939 року засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФРАНК Яків Андрійович, 1902 р. народження, с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Ватерлоо Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 20.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 09.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 17.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1964 році.

ФРАНК Яків Францович, 1908 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Тракторист у колгоспі. У 1945 р. репатрійований із Німеччини у ПФТ № 1 м. Горький. На підставі директиви УМВД Горьківської області від 29.03.1947 р. направлений на роботу в Иркутську область. На підставі Указу ПВС СРСР від 26.11.1948 р. залишений навечно у місцях обов'язкового поселення виселенців. У 1952 р. переселений у Новосибірську область. Проживав на ділянці «Пронине» Бодайбинського району Иркутської області, з 1952 р. на ділянці Новобудова Сузунського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 07.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРАНК-АНТОН Христина Яківна, 1922 р. народження, с. Шульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, відомості про соціальне похо-

дження відсутні, малоосвічена. Проживала у с. Шульц Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 28.08.1941 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРАНК-ГЕГЕЛЬ Матильда Флоріанівна, 1927 р. народження, с. Ландау Варварівського району миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі № 301 Кубовинської сільради Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 09.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРАНКО Василь Леонтійович, 1884 року народження, с. Куполівка Олександрівського району Дніпропетровської області, українець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Натягайлівка Вознесенського району Одеської області. Ветеринар у міськвиконкомі. Заарештований 17.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 04.12.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1968 році.

ФРАНКОВ Трохим Григорович, 1894 р. народження, с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Криве Озеро Кривоозерського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 16.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 22.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Відомості про страту відсутні. Реабілітований у 1959 році.

ФРАНК-СОБОЛЕВСЬКА **Емілія Флоріанівна**, 1920 р. народження, х. Петрівка Варварівського району Миколаївської області, німкеня, відомості про соціальне походження відсутні, малоосвічена. Проживала на х. Петрівка Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРАНЦІЙ **Микола Андрійович**, 1932 року народження, с. Тучани Станіславської області, українець, із селян, освічений. Місце проживання невідомо. Колгоспник. Заарештований 08.03.1953 року. Вироком Військового трибуналу військ МВС Миколаївської області від 13.05.1953 р. засуджений до 25 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Військовим трибуналом Одеського військового округу 07.08.1956 р. міра покарання знижена до 5 років ув'язнення у ВТТ. Звільнений з ув'язнення 04.09.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФРАНЦКО **Іван Гаврилович**, 1914 року народження, м. Київ, українець, відомості про соціальне походження відсутні, освіта вища. Проживав у с. Благодатне Благодатнівського району Миколаївської області. Головний лікар районної лікарні. Заарештований 03.08.1944 р. Вироком Військового трибуналу 26-ої стрілецької дивізії від 03.06.1945 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році.

ФРАШ-ГЛАЗЕР **Роза Рафаелівна**, 1925 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району

Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЗЕ **Петро Давидович**, 1915 р. народження, с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Олександрівка Володимирівського району Миколаївської області. Обліковець Озерівського сільського споживчого товариства. Заарештований 18.06.1941 року. Вироком Військового трибуналу військ НКВС від 29.07.1941 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 07.08.1941 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФРЕЙ **Ганна Миколаївна**, 1913 року народження, м. Тирасполь, німкеня, із службовців, малоосвічена. Проживала у с. Арбузинка Арбузинського району Одеської області. Телеграфістка залізничної ст. Кавуни. Заарештована 17.04.1935 року. Постановою дорожньо-транспортного відділу НКВС Одеської залізниці від 31.05.1935 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1998 році.

ФРЕЙДЛІН **Едуард Генріхович**, 1936 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЙЛІХ **Ганна Яківна**, 1920 р. народження, с. Шпесер Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шпесер Веселинівського району Мико-

лаївської області. Домогосподарка. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала на руднику ім. Сталіна, вул. Леніна № 180 Сталінського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРЕЙЛІХ Євгенія Іванівна, 1937 року народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЙЛІХ Климентій Антонович, 1902 р. народження, с. Довгинцеве Криворізького району Дніпропетровської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у Суминському радгоспі № 219 Чулимського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 04.02.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРЕЙЛІХ Леонард Матвійович, 1880 р. народження, с. Раштадт Карл-Лібкнехтівського району Миколаївської області, німець, із селян. Проживав у с. Веселинове Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Робітник МТС. Заарештований 08.02.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.10.1938 року засуджений до роз-

стрілу з конфіскацією майна. Страчений 08.12.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФРЕЙЛІХ Матильда Флоріанівна, 1911 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЙЛІХ Тамара Климентівна, 1929 р. народження, с. Добре Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Суминському радгоспі, ферма № 3 Чулимського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 03.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРЕЙЛІХ Фріда Петрівна, 1907 р. народження, с. Добре Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Суминському радгоспі № 219, ферма № 3 Чулимського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРЕЛИК Вільгельм Матвійович, 1907 р. народження, с. Ландау Варва-

рівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Перебував в ув'язненні у м. Сталінграді (283 виправно-трудоий табір НКВС). В'язень. Заарештований 23.07.1945 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 26.12.1945 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома Реабілітований у 1989 році.

ФРЕЛІК Рафаїл Антонович, 1892 р. народження, с. Фельсінбург Одеської області, німець, із селян, освічений. Проживав у с. Мюнхен Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Священик. Заарештований 03.01.1934 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 26.02.1934 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФРЕЛІХ Ганна-Марія Антонівна, 1877 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Не працювала. Заарештована у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Знята з обліку спецпоселення 20.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРЕЛІХ Іван Іванович, 1935 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЛІХ Йосип Львович, 1935 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та робо-

ти невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Вологодську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЛІХ Магдалина Леонтіївна, 1912 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 18.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРЕЛІХ Марк Георгійович, 1914 р. народження, х. Богданівський Доманівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі постанови ДКО від 22.09.1941 р. виселений у Свердловську область. Знятий з обліку спецпоселення 22.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРЕЛІХ Маркус Іванович, 1931 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЛІХ Матвій Львович, 1926 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЛІХ Михайло Іванович, 1933 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЛІХ Ольга Климентіївна, 1937 року народження, с. Добре Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Суминському радгоспі Чулимського району Новосибірської області, з 1955 р. переселена у с. Каргат Каргатського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 17.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРЕЛІХ Роза Петрівна, 1884 р. народження, с. Ейгенгут Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Шпеєр Веселинівського району Миколаївської області. Домогосподарка. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Удмуртську АРСР. В 1954 р. переселена у м. Новосибірськ. Проживала у м. Глазові Удмуртської АРСР, з 1954 р. у м. Новосибірську. Знята з обліку спецпоселення 14.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРЕЛІХ Франц Львович, 1932 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німець, із селян,

малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Чкаловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕЛІХ Франциска Альбертівна, 1918 р. народження, с. Мариенталь Овідіопольського району Одеської області, німкеня, із селян, освіта середня. Проживала у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРЕНКЕЛЬ Давид Овсійович, 1906 р. народження, м. Миколаїв, єврей, із робітників, освіта середня. Проживав у м. Миколаєві. Безробітний. Заарештований 25.10.1924 р. Постановою Особливої наради при Колегії ОДПУ від 22.12.1924 року засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Постановою Особливої наради при Колегії ОДПУ від 26.03.1926 р. засуджений до виселення у Палестину. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1991 році.

ФРЕШЕР Отто Готлібович, 1914 р. народження, с. Любомирівка Великоолександрівського району Херсонської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Любомирівка Великоолександрівського району Херсонської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в м. Акмолінськ. Проживав у м. Акмолінську, вул. Панфілова № 62 Акмолінської області. Знятий з обліку спецпоселення 18.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРИД Геронім Якович, 1881 року народження, с. Карлсруе Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, ні-

мець, із служителів культу, освіта початкова. Проживав у с. Мюнхен Мостівського району Одеської області. Член артілі. Заарештований 25.10.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 30.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФРИДЛЕР Мусій Мордкович, 1892 року народження, м. Варшава, єврей, із службовців, освіта середня. Проживав у м. Первомайську. Рахівник. Місце роботи невідомо. Заарештований 29.08.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 01.09.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 16.09.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФРИЗЕН Оділо Давидович, 1911 року народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Гольдштадт Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Вчитель у школі. Заарештований 14.12.1933 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 27.02.1934 р. справу припинено. Подальша доля невідомо. Реабілітований у 1998 році.

ФРИЦ Сергій Михайлович, 1884 р. народження, с. Гіржове Одеської області, українець, із робітників, малоосвічений. Проживав у с. Катеринка Первомайського району Одеської області. Робітник МТС. Заарештований 06.09.1936 року. Вироком Одеського обласного суду від 14.12.1936 року засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 4 роки. Подальша доля невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФРІД Іван Йосипович, 1911 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Карлсруе

Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений в Актюбінську область. Знятий з обліку спецпоселення 17.01.1956 р. Подальша доля невідомо. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРІДРІХ Едуард Іванович, 1899 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Попільне Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Бригадир у колгоспі. Заарештований 17.02.1938 р. Тилігуло-Березанським районним відділом НКВС 01.06.1938 р. справу припинено. Подальша доля невідомо. Реабілітований у 1996 році.

ФРІДТ Єлизавета Карлівна, 1885 року народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Карлсруе Варварівського Миколаївської області. Колгоспниця. Дата арешту невідомо. Вироком Колегії Одеського обласного суду від 08.04.1939 р. засуджена до 6 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Реабілітована у 1991 році.

ФРІДТ Іван Йосипович, 1911 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 03.11.1937 р. Постановою Карл-Лібкнехтівського районного відділу НКВС від 27.03.1939 р. справу припинено. Подальша доля невідомо. Реабілітований у 1997 році.

ФРІДТ Іван Францович, 1866 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новосафронівка Новоодесько-

го району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 26.01.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 26.03.1930 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ФРІДТ Йосип Людвігович, 1889 р. народження, с. Катериносаківка Бобринецького району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Місце проживання невідомо. Статистик. Місце роботи невідомо. Дата арешту невідомо. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 26.04.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 03.07.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФРІДТ Йосип Якович, 1879 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Карлсруе Варварівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 11.09.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 13.10.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 03.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФРІДТ Маргарита Яківна, 1881 р. народження, с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Карлсруе Варварівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Актюбінську область. Померла 13.08.1953 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІДТ Олександр Йосипович, 1884 року народження, с. Христина Новоодеського району Миколаївського округу, німець, із селян, малоосвічений. Прожи-

вав у с. Михайлівка Єланецького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 08.02.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 22.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФРІДТ Яків Людвігович, 1891 р. народження, с. Катериносаківка Бобринецького району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Місце проживання невідомо. Машиніст. Місце роботи невідомо. Дата арешту невідомо. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 23.09.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 25.09.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 році.

ФРІЗ Адольф Християнович, 1933 року народження, с. Рорбах Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Леленталь Веселинівського району Миколаївської області. Не працював. Заарештований по репатріації у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселений в Акмолинську область. Проживав у м. Макінську Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 25.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРІЗ Георгій Йосипович, 1907 р. народження, с. Добре Баштанського району Одеської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Миколаєві. Водій будівельної організації. Заарештований 02.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.09.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1956 році.

ФРІЗ Маргарита Матвіївна, 1907 року народження, с. Шпесер Веселинів-

ського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Леленталь Мостівського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 30.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЗ Олександр Йосипович, 1897 року народження, с. Добре Баштанського району Миколаївського округу, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Добре Баштанського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 31.01.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 21.03.1930 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФРІЗ Петро Йосипович, 1899 р. народження, с. Добре Баштанського району Миколаївського округу, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Добре Баштанського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 11.02.1930 року. Виселений за межі України 20.02.1930 р. Постановою Миколаївського окружного відділу ДПУ від 18.04.1930 року справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ФРІЗ Роза Християнівна, 1935 р. народження, с. Леленталь Мостівського району Одеської області німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Леленталь Мостівського району Одеської області. На утриманні батьків. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у м. Макінську, вул. Сталіна № 8 Ак-

молинської області. Знята з обліку спецпоселення 28.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЗ Християн Петрович, 1906 р. народження, с. Леленталь Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Леленталь Мостівського району Одеської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у м. Макінську Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 30.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРІЗ Яків Михайлович, 1906 р. народження, с. Олійникове Братського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Яжемкове (Польща). Швець. Перебував у фільтраційному таборі № 283 МВС СРСР. Заарештований 16.10.1945 р. Постановою Особливої наради при МВС СРСР від 15.04.1946 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФРІЗЕН Андрій Андрійович, 1928 року народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі постанови ДКО № 702-сс від 22.09.1941 р. виселений у Ленінобадську область. Подальша доля невідома.

ФРІЗЕН Єлизавета Петрівна, 1924 року народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС

СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Кіровську область. Знята з обліку спецпоселення 26.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЗЕН Іван Генріхович, 1934 р. народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФРІЗЕН Марія Генріхівна, 1913 року народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 300, ферма № 2 Молотовського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 29.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЗЕН Марія Генріхівна, 1931 р. народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області. Навчалась у школі. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Горьківську область. У 1954 р. переселена у м. Новосибірськ. Проживала на Новосаявській лісоділянці Хмелевицького району Горьківської області, з 1954 р. у м. Новосибірську, Заельцовський район вул. Дачна № 29. Знята з обліку спецпоселення 04.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЗЕН Марія Ісаківна, 1907 р. народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Горьківську область. Подальша доля невідома.

ФРІЗЕН Оділо Давидович, 1911 року народження, с. Зульц Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із службовців, освічений. Проживав у с. Гольдштадт Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Вчитель. Заарештований 08.07.1937 р. Постановою Трійкою при УНКВС Одеської області від 02.11.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 04.11.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1960 році.

ФРІЗЕН Олена Генріхівна, 1918 року народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у радгоспі № 300, ферма № 2 Молотовського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 29.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЗЕН Петро Якович, 1881 р. народження, с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Мирівка Володимирівського району Миколаївської області. Сторож у колгоспі. Заарештований 22.07.1941 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 06.08.1941 р. за-

суджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений. Дата страти невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФРІЗЕН Роза Іванівна, 1882 р. народження, с. Зульц Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Зульц Варварівського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Ленінобадську область. Знята з обліку спецпоселення 29.02.1956 р. Подальша доля невідома.

ФРІЗЕН-ШТЕПА Віктор Іларіонович, 1935 р. народження, с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Катериненталь Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у с. Олексіївка Сталінського району Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 02.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРІМАН Михайло Леонтійович, 1909 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта вища. Проживав у с. Ландау Варварівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1937 р. Постановою УНКВС Миколаївської області у 1937 р. засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Постановою РНК СРСР та ЦК ВКП(б) від 12.09.1941 р. взятий на облік спецпоселення в Акмолинській області. Після звільнення з ув'язнення у 1946 р. проживав у конерадгоспі Джамбульського райо-

ну Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 15.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРІС Єлизавета Карпівна, 1892 р. народження, с. Ландау Варварівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Горьківську область. Подальша доля невідома.

ФРІС Фріда Федорівна, 1917 р. народження, с. Добре Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Добре Баштанського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 15.10.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЦ Аннета Вільгельмівна, 1933 року народження, с. Рот-Фронт Великоолександрівського району Херсонської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Рот-Фронт Великоолександрівського району Херсонської області. Навчалась у школі. У 1945 році репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі № 308 Маслянїнського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 07.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЦ Вероніка Іванівна, 1898 року народження, х. Кільчень Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала на х. Кільчень Тилігуло-Березанського району Миколаївської об-

ласті. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена в Акмолинську область. Проживала у с. Максимівка Молотовського району Акмолинської області. Знята з обліку спецпоселення 19.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЦ Віктор Християнович, 1909 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Вчитель. Заарештований 13.07.1938 року. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 21.09.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 26.09.1938 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1966 році.

ФРІЦ Ганна Іванівна, 1882 р. народження, с. Раштадт Мостівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Раштадт Мостівського району Одеської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Молотовську область. Подальша доля невідома. Знята з обліку спецпоселення 10.02.1956 р. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЦ Георгій Йосипович, 1912 року народження, с. Ейгенгут Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян. Проживав у м. Одесі. Молотобоєць на промінвестрої. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав у м. Макінську Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 03.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРІЦ Лідія Емільівна, 1914 р. народження, с. Любомирівка Великоолександрівського району Херсонської області, німкеня, із селян, освіта початкова. Проживала у с. Любомирівка Великоолександрівського району Херсонської області. Колгоспниця. У 1945 р. репатрійована із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі № 308 Маслянінського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 07.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФРІЦ Християн Матвійович, 1879 року народження, місце народження невідомо, німець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Ландау Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Бухгалтер. Місце роботи невідомо. Заарештований 16.12.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 27.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 20.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФРІЧЕЛЬ Катерина Фрідріхівна, 1898 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Томську область. Подальша доля невідома.

ФРОЛЕНКО Євгенія Петрівна, 1926 р. народження, м. Миколаїв, українка, із робітників, освіта початкова. Проживала у м. Миколаєві. Безробітна. Заарештована 19.06.1944 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 06.01.1945 р. засуджена до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1989 році.

ФРОЛОВ Григорій Наумович, 1896 року народження, с. Бармашове Баштанського району Одеської області, білорус, із селян, освічений. Проживав у с. Бармашове Баштанського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 19.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 04.02.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФРОЛОВ Іван Якович, 1903 р. народження, с. Бармашове Баштанського району Миколаївської області, українець, із робітників, освіта початкова. Проживав у м. Херсоні. Робітник на заводі ім. 61 Комунара. Заарештований 08.03.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 07.04.1938 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Покарання відбував у Самартабі НКВС СРСР. Після відбуття покарання проживав у м. Миколаєві. Реабілітований у 1972 році.

ФРОЛОВ Микола Касянович, 1876 року народження, с. Воронівка Вознесенського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Воронівка Вознесенського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 26.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 28.01.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 15.06.1933 р. звільнений достроково. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФРОМ Еммануїл Едуардович, 1933 року народження, с. Йоганесталь Варварівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Йоганесталь Варварівського району Миколаївської області. На утриманні матері. У 1945 р. репатри-

йований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолінську область. Проживав на ст. Акмолінськ, Лісозавод, барак № 5. Знятий з обліку спецпоселення 31.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФРОМ Еммануїл Христофорович, 1892 р. народження, х. Сліпуха Мостівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Сліпуха Мостівського району Одеської області. Коваль у колгоспі. Заарештований 17.09.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 28.09.1937 року засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФУГМАН Анета Готлібівна, 1932 року народження, с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспниця. Дата арешту невідома. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУГМАН Готліб Готлібович, 1901 року народження, с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян. Проживав у с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працівник сільського господарства. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУГМАН Емма Яківна, 1904 р. народження, с. Василівка Тилігуло-Бере-

занського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 04.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУГМАН Іван Іванович, 1935 р. народження, с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештований у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФУГМАН Лідія Адамівна, 1937 року народження, с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Не працювала. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 11.04.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУГМАН Марія Яківна, 1913 р. народження, с. Білярі Комінтернівського району Одеської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Місце проживання та роботи невідомо. Заарештована у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФУГМАН Христина Іванівна, 1911 року народження, с. Василівка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Василівка Тилігуло-

Березанського району Миколаївської області. Домогосподарка. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Карагандинську область. Знята з обліку спецпоселення 11.04.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУКС Віктор Якович, 1926 р. народження, с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працівник МТС. Заарештований у 1946 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Знятий з обліку спецпоселення 18.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУКС Гуго Фрідріхович, 1909 року народження, с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Агротехнік. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Знятий з обліку спецпоселення 24.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУКС Кароліна Федорівна, 1901 р. народження, м. Миколаїв, німкеня, із працівників, малоосвічена. Місце проживання невідомо. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 08.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУКС Клавдія Генріхівна, 1919 року народження, с. Нейзац Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Нейзац Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі УМВС № 1, Центральна Садиба м. Новосибірська. Знята з обліку спецпоселення 27.12.1955 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУКС Натаніель Якович, 1930 року народження, с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Навчався у школі. Заарештований у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Знятий з обліку спецпоселення 04.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУКС Фріда Генріхівна, 1923 року народження, с. Нейзац Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Нейзац Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Працювала на пошті. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі УМВС № 1, Центральна Садиба м. Новосибірська. Знята з обліку спецпоселення 13.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУКС Яків Фрідріхович, 1903 року народження, с. Тилігуло-Березанка

Тилігуло-Березанського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Тилігуло-Березанка Тилігуло-Березанського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 17.11.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 25.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений. Дата страти невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1960 році.

ФУНК Ганна Іванівна, 1891 р. народження, м. Миколаїв, українка, із робітників, освіта початкова. Проживала у м. Миколаєві. Домогосподарка. 20.07.1944 р. виселена із м. Миколаєва. На підставі директиви НКВС СРСР № 11 від 29.01.1944 року 20.07.1944 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у Сузунському районі Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 10.09.1946 р. та направлена на місце проживання у м. Миколаїв. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУНК Яків Іванович, 1885 р. народження, місце народження невідомо, німець, із селян, освіта середня. Проживав у с. Велідарівка Єланецького району Миколаївської області. Вчитель у школі. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.12.1937 року засуджений до розстрілу. Страчений 03.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1959 році.

ФУНК-ВОЛЬФ Ганна Іванівна, 1919 року народження, с. Олександрівка Казанківського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Шейнсей Володимирівського району Миколаївської області. Колгоспниця. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Свердловську область. Подальша доля невідома.

ФУРДАК Наталя Іванівна, 1912 року народження, с. Висунськ Березнегуватського району Миколаївської області, українка, із селян, освіта незакінчена середня. Проживала у с. Висунськ Березнегуватського району Миколаївської області. Вчителька. Заарештована 17.08.1944 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 13.11.1944 р. засуджена до 10 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітована у 1990 році.

ФУРДУЙ Андрій Трохимович, 1909 року народження, х. Майтове Доманівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав на х. Майтове Доманівського району Одеської області. Хлібороб. Заарештований 02.01.1933 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 04.02.1933 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФУРДУЙ Ганна Костянтинівна, 1888 року народження, с. Стривка-Збараж (Польща), полька, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Мар'янівка Арбузинського району Одеської області. Колгоспниця. Заарештована 14.10.1937 р. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 05.11.1937 р. засуджена до розстрілу. Страчена 18.11.1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітована у 1989 році.

ФУРДУЙ Іван Ферапонтович, 1903 року народження, с. Сирове Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Новоолексіївка Великоградівського району Одеської області. Безробітний. Заарештований 25.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області

від 06.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ФУРДУЙ Микола Андрійович, 1914 року народження, с. Малодворянка Єланецького району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Малодворянка Єланецького району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 22.11.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Миколаївської області від 27.11.1937 р. засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФУРДУЙ Трохим Романович, 1885 року народження, с. Малодворянка Єланецького району Миколаївського округу, відомості про національність відсутні, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Малодворянка Єланецького району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 13.11.1929 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 10.02.1930 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений. Дата страти невідома. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1990 році.

ФУРДУЙ Федір Федорович, 1900 року народження, с. Сирове Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, освічений. Проживав у с. Олексіївка Великоградівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 25.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 06.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ФУРДУЙ Ферапонт Карпович, 1869 року народження, с. Сирове Великоградівського району Одеської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Олексіївка Великоградівського району Одеської області. Безробітний. За-

арештований 25.04.1938 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 06.05.1938 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.05.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1962 році.

ФУРЗЕНКО Євгеній Васильович, 1888 року народження, с. Івано-Донівка Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Івано-Донівка Миколаївської області. Стрілочник на залізниці. Заарештований 15.12.1932 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 04.04.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФУРКАЛЮК Олексій Тимофійович, 1897 р. народження, с. Червоноволодимирівка Новоодеського району Миколаївської області, українець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Червоноволодимирівка Новоодеського району Миколаївської області. Конюх у колгоспі. Заарештований 19.03.1946 р. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 29.04.1946 р. засуджений до 8 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 р.

ФУРМАН Альвіна Едуардівна, 1913 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у радгоспі № 177 Петенівської сільради Маслянинського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУРМАН Андрій Андрійович, 1927 року народження, с. Фрайденфельд Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Фрайденфельд Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештований у 1945 році. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Комі АРСР. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУРМАН Антоніда Яківна, 1926 року народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, неосвічена. Проживала у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Померла 29.06.1951 р. Місце поховання невідомо. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУРМАН Ганна Петрівна, 1932 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Місце роботи невідомо. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у селищі Новобудова Петенівської сільради Маслянинського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 06.01.1956 року. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУРМАН Едуард Людвігович, 1935 року народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. На утриман-

ні батьків. У 1945 р. репатрійований із Польщі. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений в Акмолинську область. Проживав на фермі № 5 Челкарського радгоспу Акмолинської області. Знятий з обліку спецпоселення 01.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУРМАН Еміль Іванович, 1878 р. народження, с. Дифенбрум Запорізької області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 24.01.1930 р. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 29.03.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 3 роки. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 08.12.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 22.12.1937 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФУРМАН Емма Християнівна, 1936 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. На утриманні батьків. Заарештована по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Новосибірську область. Проживала у селищі Новобудова Петенівської сільради Маслянинського району Новосибірської області. Знята з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУРМАН Еммануїл Едуардович, 1923 р. народження, с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Краснолав Калініндорфського району Одеської області. Місце роботи невідомо. У 1945 р. репатрійований із Ні-

меччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у м. Новосибірськ. Проживав у м. Новосибірську. Знятий з обліку спецпоселення 31.12.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУРМАН Іван Данилович, 1902 р. народження, с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області. Колгоспник. У 1945 р. репатрійований із Німеччини. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у радгоспі № 301, ферма № 2 Кубовинської сільради Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 11.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУРМАН Неля Яківна, 1929 р. народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 28.08.1954 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУРМАН Петро Петрович, 1891 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Вормс Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 08.06.1938 р. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 16.10.1938 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений 25.10.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

ФУРМАН Петро Фрідріхович, 1901 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Колосівка Мостівського району Одеської області. Одноосібник. Заарештований 23.09.1935 р. Вироком Одеського обласного суду від 01.04.1936 р. засуджений до 6 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1993 році..

ФУРМАН Софія Іванівна, 1887 р. народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області. Працювала у сільському господарстві. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 06.02.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУРМАН Софія Людвігівна, 1919 року народження, с. Новий Данциг Баштанського району Миколаївської області, німкеня, із селян, малоосвічена. Проживала у с. Єфінгар Баштанського району Миколаївської області. Чорнороба. Заарештована у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 року виселена у Комі АРСР. Знята з обліку спецпоселення 03.03.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітована 17.04.1991 року.

ФУРМАН Федір Пилипович, 1900 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Одеської області. Колгоспник. Заарештований 27.06.1937 р. Постановою Трійки при УНКВС Одеської області від 17.11.1937 р. засуджений до 8 років

ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році.

ФУРМАН Фрідріх Генріхович, 1870 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 15.02.1930 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 18.05.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 4 роки умовно. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ФУРМАН Христян Фрідріхович, 1910 р. народження, с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Веселинівського району Миколаївської області. Працював у сільському господарстві. Заарештований по репатріації у 1945 р. На підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11.10.1945 р. виселений у Новосибірську область. Проживав у радгоспі № 177 Петенівської сільради Маслянинського району Новосибірської області. Знятий з обліку спецпоселення 12.01.1956 р. Подальша доля невідома. Реабілітований 17.04.1991 року.

ФУРМАН Яків Генріхович, 1885 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу, німець, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївського округу. Хлібороб. Заарештований 13.02.1930 р. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 18.05.1930 р. засуджений до виселення у Північний край строком на 5 років. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1988 році.

ФУРСМАН Генріх Фрідріхович, 1898 року народження, с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївської

області, німець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Рорбах Карл-Лібкнехтівського району Миколаївської області. Колгоспник. Заарештований 28.10.1937 року. Рішенням Наркома Внутрішніх Справ СРСР і Прокурора СРСР від 17.11.1937 р. засуджений до розстрілу. Страчений 31.01.1938 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1964 році.

ФУРСОВ Василь Єгорович, 1911 р. народження, с. Казанка Казанківського району Миколаївської області, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у с. Казанка Казанківського району Миколаївської області. Робітник залізничної станції. Заарештований 04.12.1944 р. Вироком Військового трибуналу Одеської залізниці від 08.08.1945 р. засуджений до 7 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 3 роки та конфіскацією майна. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1992 році.

ФУРСОВ Дмитро Андрійович, 1903 року народження, с. Солдатське Курської області, росіянин, із селян. Проживав у м. Миколаєві. Робітник заводу ім. А. Марті. Заарештований 16.11.1937 року. Вироком Миколаївського обласного суду від 13.02.1938 р. засуджений до 4 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах строком на 2 роки. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ФУРТАТОВ Павло Дмитрович, 1897 р. народження, с. Новокосіорівка Вознесенського району Одеської області, молдованин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Червоний Промінь Донець-

кої області. Робітник. Місце роботи невідомо. Заарештований 13.08.1933 року. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР від 17.12.1933 р. засуджений до 3 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989 році..

ФУРТАГУЛ Петро Дмитрович, 1905 р. народження, с. Новокосіорівка Єланецького району Одеської області, українець, із селян, неосвічений. Проживав у с. Новокосіорівка Єланецького району Одеської області. Іздовий у колгоспі. Заарештований 20.04.1935 р. УНКВС Одеської області 03.08.1935 р. справу припинено. Звільнений 17.08.1935 р. Реабілітований у 1996 році..

ФУРТАГУЛ Степан Андрійович, 1913 р. народження, с. Великосербулівка Єланецького району Одеської області, молдаванин, із селян, малоосвічений. Проживав у с. Великосербулівка Єланецького району Одеської області. Військовослужбовець. Заарештований 11.01.1937 р. Вироком Військового прокурора другого кавалерійського корпусу від 28.03.1937 р. справу припинено. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1998 році.

ФУТЕРВАЙТ Вольф Мусійович, 1896 р. народження, м. Краків, єврей, із селян. Проживав у м. Первомайську. Комірник на заводі ім. 25-ої річниці Жовтня. Заарештований 18.06.1940 року. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 25.10.1940 року засуджений до 5 років ув'язнення у ВТТ. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1990 році.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	----------

Розділ I

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ НА МИКОЛАЇВЩИНІ У 1920–1950-Х РР. .. 7

Котляр Ю.В. Отамани Лихо в боротьбі за свободу України	7
Тригуб О.П. Єврейські політичні партії на Миколаївщині в умовах становлення однопартійної системи	31
Тригуб О.П. Істинно-православна церква Миколаївщини в лещатах тоталітарного режиму (1927–1939 рр.).....	46
Зайцев Ю.О. За покликом серця	56
Ніколаєв І.Є. «Контрреволюціонери» села Троїцько-Сафонове	64
Ніколаєв І.Є. Доля братів Яблонських з села Нечаяне	73
Ніколаєв І.Є. Справа 1938 року про “контрреволюційне підпілля в Первомайську”	81
Ніколаєв І.Є. Таємниця Теодора Нейко	87
Ташлай Л.Б. Обвинувачений у шпигунській діяльності (Самуелі Стефан Людвігович (1903–1937)	96
Ніколаєв І.Є. «Англійські шпигуни» з Миколаївського морського порту	108
Ташлай Л.Б. З метою шифрування та конспірації (Доля хазяйок конспіративних квартир диверсійно-розвідувальної групи В.О. Лягіна)	116
Макарчук С.С. Без права на повернення	141
Котляр Ю.В., Макарчук С.С. Справа інженера Вермана (1908–1933 рр.)	153

Розділ II. МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ **168**

№ 1. Меморандум Первомайської повітової надзвичайної комісії станом на 15 січня 1922 року	168
---	------------

№ 2. Витяг з постанови засідання колегії Первомайської повітової надзвичайної комісії (14 лютого 1922 р.).....	172
№ 3. Звіт про роботу Миколаївського окружного партійного комітету за період липень-вересень 1924 року (1924)	176
№ 4. Звіт Миколаївського окружного партійного комітету за період жовтень-грудень 1924 року (1924)	177
№ 5. Звіт про роботу Новобузького райпарткому за період липень-серпень-вересень 1924 року (1924)	178
№ 6. Обвинувальний висновок щодо громадян, обвинувачених у приналежності до контрреволюційної організації «Істинно-православна церква» (1935 р.)	178
№ 7. Довідка УДБ НКВС УРСР щодо архівної справи № 61963 (31 січня 1937 р.)	182
№ 8. Обвинувальний висновок щодо громадян звинувачених в участі у підпільній церковно-монархічній контрреволюційній організації (18 липня 1937 р.)	184
№ 9. Обвинувальний висновок щодо обвинувачення мешканців села Троїцько-Сафонове Володимирського району Миколаївської області у створенні та участі в діяльності контрреволюційної повстанської організації в колгоспі ім. Фрунзе (2 квітня 1938 р.).....	192
№ 10. Інструкція щодо основних критеріїв під час відбору кадрів для проходження служби в органах НКВС СРСР (21 грудня 1938 р.).....	298
№ 11. Витяг із заяви, адресованої особоуповноваженому НКВС УРСР лейтенанту державної безпеки Твердохлібенку (16 травня 1939 р.).....	201
№ 12. Витяг з протоколу допиту Гаврилова О.Є. (24 травня 1956).....	202
№ 13. Розпорядження прокуратури Миколаївської області про додаткову перевірку архівно-слідчої справи № 7042 щодо обвинувачення Седнева К.М., Загребасєва Ю.Є. та інших (18 січня 1957 р.)	204
№ 14. Протокол огляду архівно-слідчої справи № 59598 щодо обвинувачення громадянина Баличева Семена Платоновича за ст. 54-10 КК УРСР (1957 р.).....	206
№ 15. Довідка за матеріалами архівної карної справи № 44224 (1 серпня 1997 р.).....	207

№ 16. Довідка Реабілітаційного відділу Служби безпеки України за матеріалами архівної карної справи № 44224 (25 серпня 1997 р.).....	209
№ 17. Наказ наркома НКВС СРСР про порядок розгляду справ на секретних співробітників (1 серпня 1939 р.).....	210
№ 18. Наказ наркома НКВС СРСР про своєчасну перевірку запитів щодо осіб, які направлені у відрядження за кордон (16 лютого 1938 р.)	211
№ 19. Наказ наркома НКВС СРСР про організацію роботи Центрального відділу Актів цивільно гостану НКВС СРСР у зв'язку із запитом із-за кордону щодо актів цивільного стану (15 червня 1939 р.)	212
№ 20. Інструкція щодо організації роботи органів Центрального відділу Актів цивільного стану НКВС СРСР у зв'язку із запитом із-за кордону про записи актів громадянського стану (15 червня 1939 р.).....	213
№ 21. Інструкція про порядок виконання операцій (обшуків, арештів) Головного управління державної безпеки НКВС СРСР (22 липня 1939 р.).....	215
№ 22. Наказ наркома НКВС СРСР про порядок реєстрації смерті осіб, які померли в ув'язненні (11 червня 1939 р.).....	226
№ 23. Наказ наркома НКВС СРСР про порядок розгляду скарг засуджених колишніми трійками НКВС/УНКВС (4 лютого 1939 р.).....	227
№ 24. Постанова про обрання запобіжного заходу – арешту, щодо громадянина Гуткіна Н.Б. (10 грудня 1940 р.)	235
№ 25. Постанова про арешт громадянина Гуткіна Н.Б., підозрюваного в шпигунській діяльності на користь англійської розвідки (11 грудня 1940 р.)	229
№ 26. Протокол допиту обвинувачуваного Гуткіна Н.Б. (6 лютого 1941 р.)	232
№ 27. Довідка про ув'язненого спецтюрми Управління МВС Ленінградської області Келлера У.У. (30 липня 1946 р.)	234
№ 28. Висновок комісії Управління МВС Ленінградської області та прокурора м. Ленінграда про виселення Келлера У.У. (24 серпня 1946 р.).....	236
№ 29. Характеристика на ув'язненого спеціаліста Келлера У.У. (5 вересня 1946 р.)	237

Розділ III. ФОТОДОКУМЕНТИ З АРХІВНИХ ФОНДІВ 239

**Розділ IV. СПОГАДИ ТА БІОГРАФІЧНІ НАРИСИ
ПРО РЕПРЕСОВАНИХ 454**

Топоров Г.А., Топоров И.Г. Сталинские «Академии»: какiebывають«счастья» 454

Спогади Логвіна Г.П. Тюрма помогла мне стать ученым. В молодости у меня не было молодости 465

Погорелов А.А. Директор Миколаївського обласного архіву періоду нацистської окупації 1941–1944 років Н.В. Цеханович 480

**Розділ V. ВІДОМОСТІ ПРО ГРОМАДЯН,
ЩО ЗАЗНАЛИ ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ 487**

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах.
Миколаївська область. Книга 6**

Редактори – М. Кисличенко, Н. Макарчук
Комп'ютерна верстка – В. Дорошек
Коректори – Р. Попушняк,

Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Умов. друк. арк. 53,63. Тираж 1500 пр. Зам. № 1469 К

ПП «Видавництво «Світогляд»
02192, Київ, вул. Миропільська, 17
Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України ДК №1427 від 10.07.2003 р.

ПАТ «ВІПОЛ»
03151, Київ, вул. Волинська, 60
Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України ДК №4404 від 31.08.2012 р.